SOCIALA MEDDELANDEN

År 1958

Nr 1-Nr 6

Kungl. Socialstyrelsen, Stockholm

55—581563. SocM

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska, och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1958: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19581

SOCIALA MEDDELANDEN

År 1958

Nr 1-Nr 6

Kungl. Socialstyrelsen, Stockholm

55—581563. SocM

STOCKHOLM 1958
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
581563

SOCIALA MEDDELANDEN ÅR 1958

KUNGL SOCIALSTYRELSEN

ANSVARIG UTGIVARE: ERNST BEXELIUS REDAKTÖR KAJ ANDERSSON

År 1903: 2 häften. År 1904—1907: årligen 4 häften. Fr o m år 1908: årligen 12 häften. Pris per årgång 12 kr, per häfte 1,25 kr.
Prenumeration sker på postanstalt eller i bokhandeln.

INNEHÅLL

Nr 1

ARTIKLAR

Hjalmar Mehr: Socialvård i storstad . 1
Joakim Garpe: Problemet Stor-Stockholm 5
Olof Burman: Stockholm och nykterheten 17
John Takman: Om narkotikamissbruk bland ungdom 25

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 33
Fattigvården under år 1956 33
Sysselsättning och arbetslöshet 38
Konsumentprisindex för november 1957 41

MEDDELANDEN

Ortsgrupperingsutredningens betänkande 43
Barnavårdskommitténs tredje betänkande 44
Socialstyrelsens levnadskostnadsundersökning 48
Psykisk barna- och ungdomsvård . . . 48
Samnordiska nämnden för alkoholforskning 48
Dyrortsnämnden 48

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 49
Nyinkommen litteratur 53
Recensioner 55

SUMMARY IN ENGLISH 60

PERSONAL- OCH ADRESSFÖRTECKNING . . 63

Nr 2

ARTIKLAR

Göte Svenson: Familjepolitisk facit . . 73
Per Holmberg: Löner och dyrorter . . 82
Gustaf Myhrman: Alkoholism — sjukdom eller samhällslyte? 88
Gunnar Boalt: Finsk alkoholforskning . 93

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 98
Statens utgifter för sociala ändamål 1958/59 98
Sysselsättning och arbetslöshet 101
Daghem och förskolor 104
Nykterhetsnämndernas verksamhet under 1956 106
Samhällets barnavård 1956 114
Omsättningen inom detaljhandel m m under tredje kvartalet 1957 119
Konsumentprisindex för december 1957 125

MEDDELANDEN

FN-seminarium om förhållandet mellan forskning, planering och socialpolitik 128
Socialstyrelsen yttrar sig om makes bostadsskydd 128
Socialstyrelsen yttrar sig över sinnessjukvårdskommitténs betänkande . 130
»Hälsoåret 58» 131
»Utan gränser» 131

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 132
Nyinkommen litteratur 135
Recensioner 137

SUMMARY IN ENGLISH 139

Nr 3

ARTIKLAR

Dick Blomberg: Ungdomsvårdsskoleelevers återanpassning 141
Bertil von Friesen: Blick på engelsk mentalsjukvård 158
Erland v Hofsten: Klyftan mellan rika och fattiga länder 162

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 168
Utlänningar i Sverige. En översikt för år 1957 och läget den 1 januari 1958 168
Sysselsättning och löner inom industrin i november 1957 175
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under fjärde kvartalet 1957 183
Sysselsättning och arbetslöshet 187
Konsumentprisindex för januari 1958 190

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om strafflagberedningens slutbetänkande 195
Åldringsvården inför höstriksdagen . . 197
Barnavårdskonferens 199
Förslaget till ny barnavårdslag bereds . 199
Polsk-jugoslaviska socialavtal 199
Dansk hemhjälp åt gamla 199

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 200
Nyinkommen litteratur 203
Recension 205

SUMMARY IN ENGLISH 207

Nr 4

ARTIKLAR

Kjell-Olof Feldt: Vad kostar trafikolyckorna? 209
Arne Skutin: Nykterhetsvård i industrin 220
Ragnar Sibbe: Tekniska hjälpmedel för invalider 227
Birger Halldén: Problemet Syditalien . 235

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 239
Utbetalda barnbidrag under år 1957 . 239
Socialvårdens kostnader och finansiering år 1956 240

MEDDELANDEN

Finsk lag om försäkringsdomstol . . . 246
Engelskt—australiskt socialavtal . . . 246
Födelsekontroll i Sovjetunionen . . . 246

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 247
Nyinkommen litteratur 249
Recensioner 250

SUMMARY IN ENGLISH 255

Nr 5

ARTIKLAR

Josef Pleyl: Nyheter inom österrikisk sociallagstiftning 257
Per Holmberg: Objektivt och subjektivt i arbetsvärderingen 266
Carl Öberg: Näringsvärde och pris på viktigare födoämnen år 1957 280
Folkomröstningsnämndens slutredovisning 285

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 292
Konsumentprisindex för februari 1958 . 292
Sysselsättning och arbetslöshet 295
Nykterhetsvårdsklientelet under år 1956 298

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om småbrukarstödet . . 305
Socialstyrelsen yttrar sig om prostitutionen 306
Spansk-belgiska socialavtal 307
Jugoslaviska socialavtal med diverse länder 307
Canadensisk sjukhusförsäkringslagstiftning 307
Stipendieanslag till rehabiliteringsforskning 308

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 309
Nyinkommen litteratur 311
Recensioner 313

SUMMARY IN ENGLISH 319

Nr 6

ARTIKLAR

Ulla Larsson: Från en konferensserie om ungdomsbrottslighet 321
Harald Hansson: Aktuella problem på ungdomsvårdsskolorna 335
Lars Bolin: Alkoholproblemet bland ungdom på glid 340
Gustav Jonsson: Psykologer i cellofan . 345
Ulf Kragh: Psykologen enbart diagnostiker eller också terapeut? 350
Christina Ellwyn: Åtgärder för utökning av ungdomsvårdsskoleorganisationens resurser 356

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 359
Utlänningar i Sverige under första kvartalet 1958 359
Sysselsättning och arbetslöshet 363
Nykterhetsnämndernas ingripanden år 1957 366
Konsumentprisindex för mars 1958 . . 367
Omsättningen inom detaljhandel m m under fjärde kvartalet 1957 369

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om byggnadsbesparingsutredningens andra betänkande . . . 375
Utredningen om konsumentprisindex . 377
Utredning rörande personalbehovet inom den halvöppna barnavården . . 377
Eleverna på ungdomsvårdsskolorna . 378

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 379
Nyinkommen litteratur 381
Recensioner 383

SUMMARY IN ENGLISH 386

Nr 7

ARTIKLAR

Ann-Margret Lundgren: Organisations- och arbetskraftsproblem inom hälsovård och öppen sjukvård 389
Karl J Höjer: Ogift moders rätt att vara okänd. Ett blad ur vår sociala historia 397
Leif Björk: Några synpunkter på indexberäkningar rörande löneutvecklingen för arbetare inom industrin 404

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 412
Mödrahjälpen år 1957 412
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under första kvartalet 1958 419
Sysselsättning och löner inom industrin i februari 1958 423
Ungdomsvårdsskolorna 1957 431
Konsumentprisindex för april 1958 . . 434
Sysselsättning och arbetslöshet 437

MEDDELANDEN

Socialpolitisk översyn 440
Socialstyrelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad för psykologer . . . 442

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 443
Nyinkommen litteratur 446
Recensioner 448

SUMMARY IN ENGLISH 451

Nr 8

ARTIKLAR

Sara Björkman-Carlsson: Blick på Nya Zeeland 453
Hans Zbinden: Behöver samhället lekplatserna? 461
Gösta Ahlborg: Obligatorisk pensionsförsäkring i USA 469
Arne Paulsson: Några synpunkter på arbetsvärdering 477
Per Holmberg: En kommentar 479

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 481
På vårdanstalt för alkoholmissbrukare intagna år 1957 481
Social hemhjälp år 1957 484
Om statsbidrag till ålderdomshem . . 487
Konsumentprisindex för maj 1958 . . 489
Konsumentpriserna i Sverige och i utlandet 1953—mars 1958 491
Sysselsättning och arbetslöshet 494

MEDDELANDEN

Indexnämnden 497
Utredning om samverkan för god och rationell förvaltning av anstalter för barn 497
Socialstyrelsens utlåtande över betänkande angående civilförsvarets organisation 498

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 500
Nyinkommen litteratur 504
Recensioner 506

SUMMARY IN ENGLISH 510

Nr 9

ARTIKLAR

Gunnar Thurén: Ny giv för fångvårdens ungdomsanstalter 513
Karl-Erik Törnqvist: Några rättspsykiatriska synpunkter på ungdomsbrottslighet 521
K G Paulson: Några lönepolitiska aspekter på arbetsvärdering 526
Erland Lind: Metodproblem vid arbetsvärdering 530
Kerstin Widén: Hem för psykiskt störda barn 537

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om ändringar i socialavtalet Storbritannien—Sverige . . . 542
Olycksfall bland barn 542

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 543
Utlänningar i Sverige under andra kvartalet 1958 543
Omsättningen inom detaljhandel m m under första kvartalet 1958 547
Sysselsättning och arbetslöshet 553
Konsumentprisindex för juni 1958 . . 556

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 558
Nyinkommen litteratur 562
Recensioner 563

SUMMARY IN ENGLISH 567

Nr 10

ARTIKLAR

Daniel Wiklund: Terapigrupp och totalgrepp ger framgång i amerikanskt nykterhetsfrämjande 569
Erland v Hofsten: Familjesociala problem i internationellt perspektiv . . 580
Thore Grönqvist: De sociala utgifterna i de nordiska länderna år 1955 585

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 588
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar under andra kvartalet 1958 588
Bostadsbyggandet år 1957 593
Frånvarofrekvensen m m inom industrin i november 1957 610
Sysselsättning och löner inom industrin i maj 1958 616
Sysselsättning och arbetslöshet 624
Konsumentprisindex för juli 1958 . . . 627

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om rehabilitering . . . 629
Socialstyrelsen om fylleriböterna . . . 629
Veckovila för hembiträden, ifrågasätter socialstyrelsen 630

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 631
Nyinkommen litteratur 634
Recensioner 636

SUMMARY IN ENGLISH 639

Nr 11

ARTIKLAR

Har den enskilda socialvården någon uppgift att fylla längre? 641
Jocke Leufvenmark: Ännu en okänd sjukdom 654
Gunnar Helander: Rasproblemet i Sydafrika 663, 665
Per Holmberg: Arbetsvärderingen värd mera debatt 673
Ungdom och mjölk? 675
Bengt Petersson: Rensad konsumentprisindex 676
Sten-Eric Heinrichi: Internationella arbetskonferensens 42:a sammanträde 679
Sociala frågor vid 1958 års vårriksdag 683

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 689
Allmänna arvsfonden budgetåret 1957/58 689
Barnavårdsnämndernas verksamhet år 1957 691
Socialhjälp och barnavård till utlänningar under år 1956 696
Sysselsättning och arbetslöshet 698
Konsumentprisindex för augusti 1958 . 701

MEDDELANDEN

Socialstyrelsens utlåtande över betänkande rörande faderskaps fastställande 703
Socialstyrelsen om lagstiftning rörande friare former för mentalsjukvården 705
Socialstyrelsen om allmän tjänstepliktslag 706
Förslag om arbetslöshetsförsäkring i Finland 707

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 708
Nyinkommen litteratur 711
Recensioner 713
SUMMARY IN ENGLISH 718

Nr 12 (specialhäfte om svensk experthjälp till underutvecklade länder)

ARTIKLAR

Ernst Bexelius: Introduktion 721
Sixten Heppling: Export av kunnande . 723
J Axel Höjer: Det tysta ropet från urskogen 732, 733
Kwame Nkrumah: Mina uppväxtår i en kral 753
Ingvar Svennilson: Mission till Tunisien 759
»No time for knitting». Expertfruarnas uppgifter 762
Anna-Ma Toll: FN ger startsignal för socialt arbete i Pakistan 763
Sten-Olof Döös: Som yrkesvägledare i Indien 773
Tore Gissler: Blindvården i Jugoslavien 785
Ett antal svenska FN-stipendiater i Socialstyrelsen 791
Arne Näverfelt: Urvalet av hushåll till levnadskostnadsundersökningen 1958 . 792
FN-stipendier för sociala studier i utlandet 800

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register 801
Utlänningar i Sverige under tredje kvartalet 1958 801
Omsättningen inom detaljhandel m m under andra kvartalet 1958 805
Konsumentprisindex för september 1958 812
Sysselsättning och arbetslöshet 814

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om ILO:s konventioner och rapporter om
1) diskriminering i arbetet 817
2) två- eller trepartssamarbete rörande industriproblem m m . . . 817

LITTERATUR

Tidskriftsöversikt 819
Nyinkommen litteratur 823
SUMMARY IN ENGLISH 825
Sakregister till år 1958 827
Recensioner år 1958 830
Författarregister till år 1958 831

SOCIALA MEDDELANDEN

1958 : Nr 1

SOCIALVÅRD I STORSTAD

Av borgarrådet HJALMAR MEHR, Stockholm

Stockholm har tidigare brukat kallas för »en stor småstad», men tiden är nu inne att verkligen räkna med Stockholm som en storstad i alla avseenden. På en relativt liten yta, ungefär 18 000 hektar, bor och arbetar över 800 000 människor. Av dessa har en stor del inflyttat under de senaste decennierna.

Att leva i Stockholm är att leva i en storstad. Det innebär betydande fördelar, men det innebär också betydande påfrestningar och olägenheter. Goda möjligheter till utbildning, förströelser och arbetsinkomst. Men också trångboddhet och ett obarmhärtigt uppdrivet tempo som hårt sliter människorna. Storstadens annorlunda levnadsbetingelser i jämförelse med mindre orter sätter spår på snart sagt alla områden. Inte minst gäller detta för socialvården. Alla samhällen har behov av socialvård, men i storstaden är behovet störst.

Denna fråga om socialvården i Stockholm och andra kommuner har nyligen varit föremål för diskussion i Stockholms stadsfullmäktige. Utgångspunkten var anslaget för socialhjälp, närmare bestämt anslaget för kontant hemunderstöd. Under behandlingen av statsförslaget hade finansförvaltningen uppmärksammat, att Stockholms hemunderstödskostnader relativt sett var högre än i andra svenska städer. I jämförelse med Göteborg och räknat per 100 invånare var kostnaderna cirka 58 % högre i Stockholm. Denna skillnad befanns anmärkningsvärd och en särskild utredning föreslogs i syfte att söka finna möjligheter att begränsa kostnaderna genom en anpassning av verksamheten till »den standard och praxis i övrigt, som tillämpas på andra håll». I avvaktan på resultatet av denna utredning nedsattes det begärda anslaget med runt 4,5 miljoner kronor, vilket innebär ett betydligt mindre anslag än de verkliga understödskostnaderna under år 1957.

Förslaget om en utredning i det angivna syftet vållade en långvarig och ganska hård diskussion mellan de olika politiska partierna i stadsfullmäktige. Det är dock inte min mening att här gå in på denna mera »politiskt» betonade diskussion, utan jag vill begränsa mig till den del av frågan, som gäller skillnaden mellan understödskostnaderna i Stockholm och andra städer. Det gäller om man så vill frågan om socialvård i en storstad i jämförelse med mindre samhällen.

Det är alldeles riktigt, att understödskostnaderna är relativt högre i Stockholm än i mindre städer. Det är däremot inget nytt förhållande, och att frågan kommit upp till diskussion just detta år har väl sina särskilda förklaringar, som ligger vid sidan av sakfrågan. Stockholm har tidigare haft och har också nu högre understödskostnader än exempelvis Göteborg, som i sin tur har högre kostnader än Malmö, som i sin tur har högre kostnader än Norrköping osv. Praktiskt taget genomgående har den större orten relativt högre kostnader än en mindre ort.

Vad beror då detta på? Ja, låt oss jämföra Stockholm och Göteborg. Stockholm har relativt sett cirka 58 % högre understödskostnader. Beror detta på högre enskilda understöd eller på relativt sett flera hjälptagare?

Svaret är både-och. *Normalunderstöden i Stockholm ligger för olika familjetyper mellan 2 och 11 % högre än i Göteborg,* vilket bl. a. är ett uttryck för de något högre levnadsomkostnaderna i Stockholm. Vidare är *hyreskostnaderna* väsentligt högre i Stockholm, och eftersom hjälptagarna i båda städerna får sina faktiska hyreskostnader täckta, inverkar detta på kommunens samlade understödskostnader. (Inräknas hyresposten visar det sig, att de genomsnittliga kostnaderna per understödsmånad — år 1955 — var 27 % högre i Stockholm än Göteborg.)

Så långt erbjuder jämförelsen inga svårigheter. De olika genomsnittliga understödsbeloppen motsvaras av faktiska skillnader i levnadsomkostnaderna. Påpekas bör måhända också att någon förändring av den reella standarden i stort icke ägt rum under de senaste 10 åren, utan uppräkning har endast skett i takt med förändring av livsmedelskostnaderna.

Återstår så frågan om skillnaden i *antalet* hjälptagare. En jämförelse med Göteborg visar, att Stockholm under år 1955 hade 32 % fler understödsfall räknat per 100 invånare. Antalet hemunderstödda familjer per 100 invånare uppgick i Stockholm till 2,9 mot 2,2 i Göteborg. Inte heller detta är något nytt förhållande. Går vi tillbaka till 1948 hade Stockholm 38 % fler hjälptagare och med små varianter har denna skillnad sedan bestått under de mellanliggande åren.

Frågan varför Stockholm har relativt sett så många fler hjälptagare blir alltså den intressanta delen av problemet. Den fråga som inbjuder till många spekulationer och många olika teorier, och där också storstadens roll i sammanhanget naturligt kommer att spela in. Att det relativt större antalet knappast kan bero på olika bedömningsgrunder framgår redan därav, att det stora flertalet hjälptagare har sin arbetsoförmåga intygad av läkare. Socialvården måste hjälpa för att uppfylla de förpliktelser, som socialhjälpslagen ålägger oss. Nej, förklaringen måste ligga på ett annat plan. Det gäller att söka svaret på frågan varför vi har förhållandevis *fler* arbetsoförmögna personer i behov av — och med rätt till — socialhjälp.

Tyvärr är det omöjligt att ge ett entydigt svar på den frågan. Alltför många faktorer är inblandade, alltför många problem och frågeställningar av sociologisk, psykologisk, medicinsk, statistisk karaktär skulle först behöva klarläggas innan man skulle kunna våga sig på att med någorlunda

Foto: Karl Hernried

Påfrestning i storstad: den hetsiga rytmen

säkerhet lämna ett mera kategoriskt svar på frågan. Men innan vi kommer så långt — och på goda grunder kan det betvivlas att vi någonsin får hela detta mångskiftande och ständigt föränderliga problemkomplex helt utrett och klarlagt — står inga andra utvägar till buds än att på basis av praktiska erfarenheter ge några antydningar och synpunkter kring orsakssammanhangen.

Det är allmänt känt att det större samhället — och storstaden i accelererat tempo — drar till sig från landsbygd och mindre samhällen sådana människor, som i högre grad än andra är predestinerade att inte klara sig själva. Naturligtvis drar storstaden inte bara dylika personer. Hit kommer också de djärvaste, de livsdugligaste, de som slår sig fram och klarar sig bäst. Men obestridligt är att många människor som inte lyckats anpassa sig i hembygden dras till storstaden i hopp om att där finna försörjningsmöjligheter på något sätt, tillfälliga jobb och »påhugg» om inte annat. Storstaden erbjuder för dessa människor också en eftersträvad möjlighet att förbli anonym, medan den mindre orten gör att man snart är igenkänd och utestängd. Detta förhållande med storstaden som en tillflyktsort för ett samhällsskikt, som har vissa givna förutsättningar att hamna i understödsberoende är en internationell företeelse och på intet sätt speciellt för Stockholm och Sverige. En stor del av förklaringen till det större antalet hjälptagare i Stockholm torde vara att söka i detta förhållande. Storstaden tjänstgör som en magnet på människor, som på den mindre orten har vissa anpassningssvårigheter.

Men även andra förhållanden medverkar till att Stockholms socialvård

har att hjälpa ett relativt större antal sjuka och arbetsoförmögna. Stockholm har ur skilda synpunkter och av skilda iakttagare bedömts såsom en »hård» stad att leva i; en stad där invånarna utsätts för psykiska och fysiska påfrestningar i en utsträckning, som inte har sin jämförelse på andra håll i landet. Trångboddheten, den bristande trivseln i »sovstäderna», de långa och tröttsamma resorna till och från arbetet, de nyinflyttades svårigheter att anpassa sig till storstadsförhållanden, bekymren för barnen och den uppväxande ungdomen i den hårda storstadsmiljön, allt detta och mycket annat utsätter stadens invånare för en »stress», som inte kan undgå att sätta spår i statistiken över neuroser och andra sjukdomar. Det är inte min mening att överdriva dessa olägenheter och inte heller glömmer jag bort att dessa faktorer i mycket uppvägs av andra fördelar. Men snart sagt varje stockholmare känner något av den press som livet i en storstad medför. Och för många blir påfrestningarna större än de orkar med. Många kommer i situationer, då en hjälp från socialvården blir nödvändig.

De annorlunda livsbetingelserna i storstaden har många yttringar och många verkningar, icke minst när det gäller behovet av socialhjälp och social omvårdnad i olika former. I jämförelse med Göteborg har vi i Stockholm relativt sett 37 % fler skilsmässor och 24 % fler hemskillnader. Vi har 24 % fler barn födda utom äktenskapet. De ofullständiga familjerna lever ofta under svåra ekonomiska villkor och inte sällan måste de anlita socialvården. Relativt fler ofullständiga familjer betyder också relativt högre understödskostnader.

Stockholm liksom andra storstäder har också en större brottslighetsfrekvens. Antalet brott som kommit till polisens kännedom var relativt sett under år 1955 11 % fler i Stockholm än Göteborg. Alla dessa och många andra faktorer bidrar till vårt större behov av socialvård och därmed också till våra relativt högre kostnader härför.

Vi kan peka på omständighet efter omständighet med dessa verkningar. Naturligtvis finns ytterligare moment, som är av betydelse i sammanhanget och där vårt vetande och våra kunskaper skulle behöva vara betydligt större. Undersökningar i syfte att skaffa oss sådana större kunskaper om samhällslivets olika yttringar och verkningar är välkomna.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att Dr Gunnar Inghe nyligen slutfört en stor vetenskaplig social-medicinsk undersökning rörande socialvårdsklientelet i Stockholm. Denna utkommer snart i tryck och kan då läggas till grund för en allmän diskussion om huvudstadens socialpolitik. Redan nu kan sägas så mycket som att denna utredning visar, att socialvården sannerligen inte är för generös. Snarare tvärtom. Det är inte lätt att vara fattig och sjuk i en storstad. Den tysta nöden är stor, och ansträngningarna behöver snarare inriktas på att på ett effektivare, allsidigare och efter de individuella förhållandena bättre anpassat sätt hjälpa människorna än på att söka motiv och motiveringar för att minska kostnaderna.

PROBLEMET STOR-STOCKHOLM

Av borgarrådet JOAKIM GARPE, Stockholm

Huvudstadsregionen står inför ett nytt skede i sin utveckling. Tidigare har växandet och därmed uppgiften att varje år sörja för en betydande nybebyggelse främst varit ett problem för Stockholms stad. Nu nalkas man snabbt den tidpunkt, då huvudstadens för bostadsexploatering lämpliga och tillgängliga markresurser i huvudsak förbrukats. Knappheten på mark lägger redan besvärande hinder i vägen för ett bostadsbyggande i önskvärd takt och omfattning. Samtidigt har man att räkna med att det så långt man nu kan överblicka kommer att finnas fler människor, som vill bo i tätorten Stockholm än som kan rymmas inom kommunen Stockholms gränser. Växandet kommer alltså i fortsättningen att till sin huvuddel ske i omnejden. De stadsbyggnadsmässiga och ekonomiska sammanhangen griper därmed över de administrativa gränserna. Stockholm och dess grannkommuner växer alltmer ihop till en näringsgeografisk, kommunikations- och bebyggelsemässig enhet: Stor-Stockholm.

Begreppet Stor-Stockholm. Det är inte alltid så lätt att göra en entydig bestämning av begreppet Stor-Stockholm, denna storstadsmässiga befolkningsanhopning, som under detta århundrade vuxit fram i huvudstadsregionen. Stor-Stockholm är ju ingen administrativ enhet utan är sammansatt av ett flertal suveräna kommuner. I förvaltningsavseende existerar överhuvudtaget inte begreppet Stor-Stockholm. När det gäller den stadsbyggnadsmässiga realiteten, den växande tätorten Stor-Stockholm, kan man knappast uppdra någon fast bestående gränslinje. Tätortens gränser förskjuts med förändringarna i den ekonomiska utvecklingen, allteftersom bebyggelse, kommunikationer och arbetsplatser sprids ut.

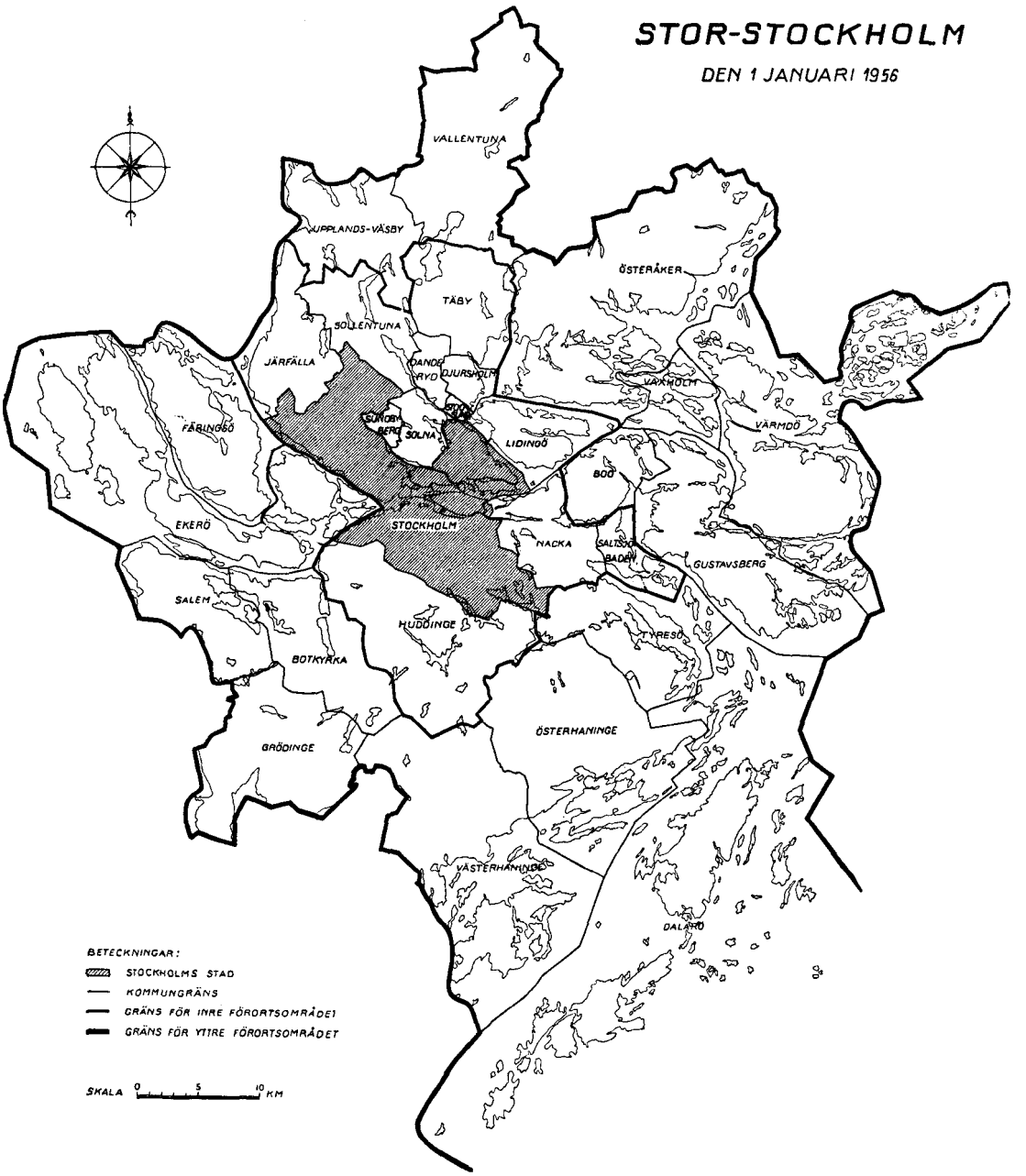
Begreppet Stor-Stockholm finns i flera olika variationer. När de stora affärsföretagen bestämmer sina kund- och distributionsområden gör man vanligen sina egna gränsdragningar. Konsum har exempelvis en egen indelning, som fått namnet Stockholm med omnejd. De stora stockholmstidningarna har för sin distribution och sina hyresannonser också sina egna gränsdragningar. Våra idrottsförbund, ideella organisationer och andra sammanslutningar har sina, var och en kring sitt Stor-Stockholm. Näringsgeograferna talar om ett »Sommar-Stor-Stockholm» och ett »Vinter-Stor-Stockholm». Den officiella motsvarigheten till det förra begreppet är närmast stockholmstraktens regionplaneområde, som omfattar Stockholms stad och nästan hela

Stockholms län. Av mera homogen karaktär är »Vinter-Stor-Stockholm», som omfattar det område, där befolkningen till stor del hör ihop med huvudstadens näringsliv. Inom detta område kan man i stort sett räkna med en enhetlig arbets- och bostadsmarknad; man bor i en stad och arbetar i en annan.

Enligt den i statistiken numera vedertagna indelningen består Stor-Stockholm av tre delar: i centrum *Stockholms stad,* närmast kring Stockholm *det inre förortsområdet,* som omfattar fem städer, fem köpingar och två landskommuner, och längst ut *det yttre förortsområdet* med femton landskommuner och en stad (se kartan på nästa sida och tablån nedan).

Nu är det här en administrativ underindelning, som är ett tiotal år gammal och redan föråldrad. Om man hade gjort den här indelningen i dag, skulle man till det inre förortsområdet nog också ha räknat Boo, Botkyrka, Upplands-Väsby, Tyresö och Österhaninge. När Stockholms stads speciella organ för interkommunal samverkan — stor-stockholmsdelegationen — förhandlar med den inre förortsdelegationen av grannkommunernas samarbetsnämnd, så står bakom den senare delegationen inte bara de tolv kommunerna i inre förortsområdet utan också nyssnämnda fem kommuner.

	Areal (ha)	Folkmängd	
	31/12 1956	31/12 1950	31/12 1956
Stockholms stad	18 230	745 936	794 113
Inre förortsområdet	44 394	180 309	216 816
Sundbybergs stad	682	24 488	26 321
Solna stad	1 951	37 311	45 257
Stocksunds köping	302	5 084	5 215
Djursholms stad	1 044	7 619	7 731
Danderyds köping	1 263	7 582	9 728
Järfälla	5 575	7 269	13 026
Sollentuna köping	5 127	18 631	21 534
Täby köping	6 041	10 343	13 787
Lidingö stad	3 073	20 798	25 347
Nacka stad	4 817	15 521	18 858
Saltsjöbadens köping	1 200	4 577	5 121
Huddinge	13 319	21 086	24 891
Yttre förortsområdet	175 399	60 473	69 155
Upplands-Väsby	7 821	6 156	7 457
Vallentuna	15 377	3 708	4 768
Österåker	21 140	4 172	4 716
Vaxholms stad	1 609	3 650	3 728
Värmdö	16 033	2 189	1 996
Boo	3 525	5 516	6 069
Gustavsberg	10 203	4 201	4 602
Tyresö	6 890	3 169	4 094
Dalarö	13 849	1 338	1 306
Österhaninge	15 433	4 452	5 631
Västerhaninge	16 029	3 738	5 049
Grödinge	11 181	1 764	1 853
Botkyrka	8 323	7 175	8 578
Salem	6 391	2 335	2 345
Ekerö	13 379	3 910	3 940
Färingsö	8 216	3 000	3 023
Stor-Stockholm	**238 023**	**986 718**	**1 080 084**

STOR-STOCKHOLM
DEN 1 JANUARI 1956
VALLENTUNA
UPPLANDS-VÄSBY
ÖSTERÅKER
TÄBY
SOLLENTUNA
JÄRFÄLLA
DANDERYD
DJURSHOLM
VAXHOLM
SUNDBYBERG
SOLNA
BROMMA
LIDINGÖ
VÄRMDÖ
FÄRINGSÖ
BOO
EKERÖ
STOCKHOLM
NACKA
SALTSJÖ-BADEN
GUSTAVSBERG
SALEM
HUDDINGE
TYRESÖ
BOTKYRKA
ÖSTERHANINGE
GRÖDINGE
VÄSTERHANINGE
DALARÖ
BETECKNINGAR:
STOCKHOLMS STAD
KOMMUNGRÄNS
GRÄNS FÖR INRE FÖRORTSOMRÅDET
GRÄNS FÖR YTTRE FÖRORTSOMRÅDET
SKALA 0 5 10 KM

Vad händer med Stor-Stockholm? När man betraktar tabellen sid 6, finner man, att folkmängden i Stor-Stockholm under 1950-talet fram till år 1957 ökat med drygt 93 000 personer eller alltså med 15 500 personer om året. Den av docenten Gösta Ahlberg för regionplanearbetet uppgjorda befolkningsprognosen, som sträcker sig fram till år 1970, räknar med ett fortsatt växande i samma takt och uppskattar Stor-Stockholms folkmängd vid periodens slut till mellan 1,25 och 1,30 miljoner. Under de sistförflutna åren har tillväxten i själva verket varit ännu något raskare. Både år 1955 och år 1956 ökade folkmängden med över 18 000.

En närmare bild av befolkningsrörelsens karaktär får man, om man kompletterar den kommunala indelningen med en indelning i stadsbyggnadsmässigt mera homogena områden. Stor-Stockholm låter sig då naturligt uppdelas i tre i huvudsak likformiga delar, nämligen Stockholms *innerstad*, ett *förortsbälte* och en *ytterzon*. Så har skett i nedanstående uppställning.

	Folkmängd $^{31}/_{12}$ 1950	Folkmängd $^{31}/_{12}$ 1956	Förändring
Innerstad	427 019	379 910	— 47 109
Förortsbälte	525 694	662 848	+ 137 154
Ytterzon	34 005	37 326	+ 3 321

Det har nu sitt intresse att följa utvecklingen inom dessa tre delområden. I den sedan länge praktiskt taget fullbebyggda *innerstaden* — alltså staden inom tullarna — uttunnas befolkningen alltmera. På sex år sedan början av 1950-talet har innerstaden förlorat över 47 000 invånare: här verkar citybildningen och utglesningen i boendetätheten — det är i första hand barnfamiljerna, som söker sig ut. I det egentliga *förortsbältet* — Stockholms egna förorter, kommunerna i det inre förortsområdet och några med dem till läge och struktur jämförbara kommuner i ytterområdet — har folkmängden under samma period stigit med 137 000 invånare: här verkar urbaniseringen nu med all kraft. I *ytterzonen* slutligen förekommer en viss, än så länge mera sporadisk tätortsbildning. Den härmed sammanhängande befolkningsökningen motvägs tillsvidare i huvudsak av en fortsatt uttunning av befolkningen i de jordbruksbetonade delarna.

Denna utveckling uppställer nu två stadsbyggnadspolitiska huvudproblem. Det ena är omgestaltningen av Stockholms innerstad efter dess nya funktion som centrum i ett redan stort och hastigt växande omland. Denna omformning är på samma gång en följd av Stor-Stockholms hittillsvarande utveckling och en förutsättning för dess fortsatta utbyggnad, vilket utgör den andra stora stadsbyggnadspolitiska huvuduppgiften. Detta utbyggande har i sin tur många aspekter. Grundläggande är frågorna om näringslivets utveckling och arbetsplatsernas lokalisering, markpolitik, bostadsbebyggelse och kommunikationer. I dagens läge med en svårartad och till synes växande bostadsbrist framstår bostadsförsörjningen som det mest brännande av huvudstadsregionens alla angelägna utbyggnadsproblem.

Stockholms stad befinner sig nu som redan påpekats i den situationen, att den för bostadsförsörjningen tillgängliga marken inom stadens administra-

tiva gränser håller på att ta slut. Det är idag inte längre möjligt att hålla igång bostadsbyggandet i den takt, som det borde ha med hänsyn till bostadsbristen, och under de närmaste åren måste ytterligare inskränkningar ske. Inom huvudstadens gränser finns det visserligen ännu marktillgångar, som skulle kunna möjliggöra en relativt omfattande exploatering, men de är tillsvidare inte åtkomliga: somliga är bundna för lång tid framöver genom avtal med kronan och andra disponeras för militära ändamål eller för civil flygverksamhet.

I detta läge kunde kanske Stockholms stad teoretiskt resonera så här: nu har vi gjort vad som på oss ankommer. Vi har varje år sedan början av fyrtiotalet byggt bostäder och vad därtill hör för en folkmängd, som ryms i en medelstor svensk stad. Vi har byggt tunnelbanor och andra trafikanläggningar, broar, skolor, sjukhus, avlopps- och vattenanläggningar. Nu får de andra stor-stockholmskommunerna ta vid. — Men Stockholm, regionens kärna och arbetsplatsen för huvuddelen av regionens alla yrkesverksamma, kan för det första inte gärna frånsäga sig ett ansvar för bostadsförsörjningen för alla de människor, som hjälper till att hålla denna stora och komplicerade maskin igång. Vidare har Stockholm nu att radikalt forma om sin innerstad och vad som bestämmer den nya utformningen är inte bara Stockholms ytterområden och trafiken från dem, det är omnejden överhuvudtaget. Stockholm har därför ett egenintresse av var, hur och när omgivningarna exploateras och bebyggs, och staden får under alla förhållanden känna av konsekvenserna. Stockholm har alltså både ett ansvar och ett intresse för stadsbyggandet, som inte slutar vid stadsgränsen.

Växandet. Stor-stockholmsproblemen har en gemensam nämnare, som är lätt att finna. Det är alla delar av ett *växandets* problem. Växandet har alltid skapat svårigheter och ofta ställt tidigare planering på huvudet. Svårigheterna sammanhänger med en tendens att underskatta växandets takt och storlek. År 1940 förutsade experterna att Stor-Stockholm skulle växa fram till år 1970 och då uppnå en maximifolkmängd av 900 000 personer, varefter folkmängden skulle stagnera eller gå tillbaka. Om Stockholm dimensionerat sitt tunnelbanesystem efter den prognosen, hade systemet spruckit före premiären. Det tog inte 30 år att växa till 900 000, det gick på mindre än 10 år.

Man kan urskilja flera helt olika skeden i Stockholms tillväxthistoria. Ända fram till mitten av 1800-talet var tillväxten långsam, och ännu 1850 hade invånarantalet inte nått högre än till 100 000. Under andra hälften av 1800-talet vidtog därefter ett helt nytt skede med en så kraftig tillväxt, att staden redan vid sekelskiftet hade uppnått 300 000 invånare. Det var den nya tiden med industrialisering och utbyggnad av handel och samfärdsel men också av trista hyreskaserner och nödbostäder, som hade dragit in.

Ökningen har därpå fortsatt, om vi också inte innanför stadsgränsen har fått en tredubbling under detta sekel; staden har nu nära 800 000 invånare. Betraktar man emellertid inte bara Stockholms stad utan hela den närings-

geografiska enheten Stor-Stockholm, så har den relativa tillväxten varit minst lika snabb under detta århundrade som under det förra. Redan 1950 hade Stor-Stockholm kommit upp i nästan 1 miljon invånare.

Om Stockholms och Stor-Stockholms växande har man sedan länge haft en politisk och samhällsekonomisk debatt här i landet. Inställningen har till övervägande delen varit kritisk. Man har utgått ifrån att växandet skulle vara en onormal företeelse. Betraktar man Stockholms växande så finner man först, att staden vuxit stort i förhållande till folkmängdsutvecklingen i riket som helhet. I början av seklet hade Stockholm omkring 5 % av landets befolkning, och sedan har andelen vuxit ungefär 1 % varje årtionde till 10 % år 1950, och det förefaller som om den skulle komma att ligga vid 11 % år 1960. Men denna utveckling är inte unik för Stockholm. Den är i stort sett parallell med vad som under de senaste fyrtio åren skett med Göteborg och Malmö. En rad andra tätorter, exempelvis Uppsala, Västerås, Linköping och Borås, har relativt sett vuxit avsevärt snabbare än de tre största städerna. I det hela ökade stadsnäringarnas befolkning under perioden 1910—1950 med inte mindre än 90 %.

En annan jämförelse, som förefaller riktigare och kommer verkligheten närmare, kan man göra genom att undersöka hur Stockholms folkmängd vuxit i förhållande till den del av landets befolkning, som är sysselsatt inom stadsnäringarna. Då visar det sig, att under hela detta sekel har Stockholm vid varje årtiondes slut haft praktiskt taget samma andel av stadsnäringarnas befolkning. Förändringarna är små: vid seklets början 15,1 % och femtio år senare 15,3 %. Och tar man med hela Stor-Stockholm i jämförelsen, gör detta ingen nämnvärd skillnad: från 1900 till 1950 syns stegringen ligga inom 1 %. Regionplaneringens demografiska utredningar utgår från tanken, att Stor-Stockholms andel av stadsnäringarnas folkmängd skall vara i huvudsak oförändrad tills vidare. Detta syns vara en rimlig och realistisk arbetshypotes.

Ser man på utvecklingen i andra länder torde det förhålla sig så, att våra tätorters andel av den totala befolkningen snarast är mindre än i andra länder med jämförbar struktur. Medan Stor-Stockholm har knappt 15 % av landets folkmängd, så rymmer exempelvis Stor-Köpenhamn närmare 30 % av Danmarks hela befolkning.

Nu kan man ju säga, att kommunalstyrelsen gjort vad den kunnat för att dämpa Stockholms växande. Bostadsförmedlingsreglerna är rigorösa och tillåter inte gärna någon icke-stockholmare att bosätta sig här. Men folk kommer hit i alla fall, och bostadsförmedlingen råder bara över en del av bostadsbeståndet. Man har tidigare också försökt annonsera och affischera för att varna folk för att komma till Stockholm, vilket likaledes gett ett negativt resultat. Stadsfullmäktige fattade i detta sammanhang ett säkerligen i de svenska städernas historia ovanligt beslut genom att införa förbud mot upplåtelse av staden tillhörig mark för nya företag. Inte heller denna åtgärd kan sägas ha medverkat till att styra utvecklingen på det sätt som avsågs. Det finns också exempel från storstäder i andra länder, där man utan fram-

gång tillgripit regleringsåtgärder eller såsom i det extremaste fallet helt enkelt förbjudit inflyttning. Försök med sådana metoder har som regel blivit helt resultatlösa.

Som ett försök att regleringsvägen dämpa Stor-Stockholms tillväxt kan man även betrakta statsmakternas restriktivitet när det gäller nyetablering av företag inom regionen. Försök har ju också gjorts från statligt håll att flytta ut en del av den statliga administrationen, vars tillväxt enligt mångas mening spelar en stor roll i huvudstadsregionens utveckling. Detta har av olika skäl hittills lyckats i ett enda fall, nämligen när fiskeristyrelsen förlades till Göteborg. Och om lämpligheten av den åtgärden råder det nu olika uppfattningar. I och för sig kan det synas rimligt med en något jämnare fördelning av den statliga administrationen över landet. Det torde inte råda någon tvekan om, att det är bra för ett land, om huvudstaden inte alltför mycket avviker från den sociologiska strukturen i landets övriga tätorter. Men man kan ju kanske också fråga sig: varför har vi egentligen en huvudstad?

Storstadsproblemen behandlades av riksdagen senast i våras med anledning av en motion, som syftade till en utredning om storstädernas begränsning. Riksdagen avslog motionen, men i remissbehandlingen framkom många värdefulla synpunkter, som kan bidra till en fortsatt saklig debatt.

Av särskilt intresse för Stor-Stockholms del är det av stockholmstraktens regionplanenämnd avgivna yttrandet, som författats av regionplanechefen C-F Ahlberg. Författaren har gjort en ingående analys av problemen och framhåller som sin åsikt, att storstadsbildningen är en direkt funktion av det moderna industrialiserade samhällets hela ekonomiska organisation och att det är troligt att storstädernas tillväxt sker på ett lagbundet sätt. En allt mindre del av befolkningen blir för sin bärgning beroende av att bo på landsbygden, och en allt mindre del av industrin blir beroende av ett läge intill råvarutillgångar och kraftkällor. Denna frihet har hittills överallt i världen entydigt utnyttjats så, att koncentrationen till tätbebyggelseområden och storstadsregioner blivit allt mer markerad. Företagen lockas av den rika avsättningsmarknad och den goda tillgång på arbetskraft, som storstaden bjuder just genom sin folkrikedom, och människorna dras till storstaden, därför att den bjuder dem mångskiftande arbetstillfällen och därför att de där möter ett rikt differentierat utbud av varor och tjänster. Stockholm intar med avseende på storlek och tillväxt ingalunda någon särställning. Med hänsyn till Sveriges höga välstånd är huvudstadens storlek snarare under än över vad man vid en internationell jämförelse kunde ha anledning att vänta. Så satte ju också industrialiseringen in vid en relativt sen tidpunkt i vårt land. Mätt med internationella mått är Stockholm också absolut sett en liten storstad.

I ett avsnitt om storstaden som miljö anförs, att ungdomsbrottsligheten och de nervösa sjukdomarna delvis kan tillskrivas anpassningssvårigheterna i en för många ny och främmande miljö. En betydande del av storstadsinvånarna har vuxit upp inom och anpassat sig till miljöer av annat slag, och det är därför naturligt, att omplanteringen för med sig omställningssvårigheter och

vantrivsel. Flyttningsströmmarnas karaktär i Stockholm tyder på att det här sker ett visst urval, att det pågår en anpassning av bosättningen efter den miljö — storstads- eller annan — som bäst passar olika individer. Dödligheten bland storstadens män är högre, men hos storstadens kvinnor är den inte större än bland landsortens, vilket i varje fall låter förmoda, att de fysiskt-hygieniska betingelserna i storstaden inte är sämre än inom andra samhällsformer.

Våra kunskaper om stora städers växande och om konsekvenserna är mycket knapphändiga. Man vet ingenting säkert om ekonomin i dessa sammanhang. Man vet också ganska litet om sociologin och trivseln. En objektiv belysning av dessa problem kräver allsidiga och förutsättningslösa utredningar grundade på vetenskapliga metoder. Först härefter kan man lägga en fastare saklig grund för omdömen och beslut.

Bostadsförsörjningen. I Stor-Stockholm har under de senaste åren producerats i genomsnitt omkring 10 000 lägenheter årligen, varav närmare 70 % kommit på Stockholms stad och återstoden på grannkommunerna. Om man använder den gamla tumregeln att det går *en* människa på *en* rumsenhet, så har Stor-Stockholm byggt för drygt 30 000 personer om året. Detta får anses som en aktningsvärd prestation, men det är uppenbart att produktionen varit helt otillräcklig. Med en produktion av denna storlek växer bostadsbristen för varje år. Väntetiderna i Stockholms bostadskö för bostadslösa, som accepterar lägenhet i ytterstadens nyproduktion, har för normalfallen vuxit på följande sätt:

	2-personersfamilj	3-personersfamilj
1954	3 år 9 månader	2 år 5 månader
1955	4 » 2 »	2 » 6 »
1956	4 » 11 »	3 »
1957	5 » 7 »	3 » 6 »

Stor-Stockholm, som nu har 15 % av landets befolkning, har hela 50 % av tätorternas bostadskö. Av Stor-Stockholms samtliga bostadssökande saknar omkring hälften egen direktförhyrd bostad. En jämförelse mellan landets tre största städer i detta hänseende visar:

	Antal bostadssökande per 1/1 1957	
	totalt	utan egen lägenhet
Stockholm	104 050	58 290 (56 %)
Göteborg	48 537	18 007 (37 %)
Malmö	22 793	6 286 (28 %)

Man gör stundom gällande att bostadsbristen i Stockholm är en följd av inflyttningen hit. Detta är emellertid felaktigt. I Stockholm har under tioårsperioden 1946—1955 bostadsbeståndet ökats med omkring 190 000 rumsenheter. Folkökningen har, bortsett från inkorporeringen av Spånga år 1948, under samma period uppgått till runt 100 000 personer, varav något

mer än hälften utgjort nativitetsöverskott och knappt hälften inflyttningsvinst. Med utgångspunkt från en boendetäthet för dessa år om en person per rumsenhet borde bostadsproduktionen därefter ha lämnat ett överskott på omkring 90 000 rumsenheter. Bostadsbristen har emellertid inte minskat utan tvärtom ökat betydligt.

Den avgörande faktorn är alltså, att människorna genom den allmänna välståndsstegringen erhållit ökade möjligheter att bo rymligare. År 1946 bodde i Stockholm i genomsnitt 105 personer i 100 rumsenheter, under det att boendetäthetssiffran nu är nere i ungefär 92 boende per 100 rumsenheter. Om dagens ca 800 000 stockholmare hade nöjt sig med samma boendetäthet som man gjorde år 1946, hade de fått rum i något över 760 000 rumsenheter. Då bostadsbeståndet i Stockholm nu uppgår till ungefär 900 000 rumsenheter, skulle det sålunda under i övrigt lika förhållanden ha förelegat ett överskott på 140 000 rumsenheter. Inom grannkommunerna har utglesningen i boendetätheten från 1950-talets början utvecklats i stort sett på samma sätt. Det förefaller sannolikt, att denna utveckling kommer att fortsätta. I regionplanen räknar man med att boendetätheten i Stor-Stockholm mot seklets slut skall ha gått ned till 70 boende per 100 rumsenheter.

Foto: Karl Hernried

Nybyggt i Täby

För att täcka bostadsbristen och tillgodose de av befolkningsutvecklingen, utglesningen och saneringen av det äldre bostadsbeståndet föranledda behoven måste bostadsproduktionen i Stor-Stockholm ökas avsevärt. Bostadsstyrelsen har i en beräkning hösten 1956 angett behovet till i genomsnitt 14 000 lägenheter om året under återstoden av 1950-talet. Denna beräkning har fått ett starkt stöd av långtidsutredningen, som förutsatt att bostadsproduktionen i Stor-Stockholm utvidgas i minst denna takt.

En avgörande faktor vid beräkningen av storleken av den erforderliga bostadsproduktionen i Stor-Stockholm under de kommande åren är de familjebildande årskullarnas storlek. I Stockholm fanns år 1955 runt 100 000 personer i åldersgrupperna 20—30 år, alltså de grupper, som uppvisar den högsta giftermålsfrekvensen. Prognoserna för år 1960 visar en kraftig ökning till runt 120 000, och för åren 1965 och 1970 är ökningen likaledes kraftigt markerad med siffror omkring 137 000 och 139 000. Även i grannkommunerna sker en liknande utveckling. Det är alltså tydligt, att

man redan i början av 1960-talet har att räkna med en avsevärt stegrad efterfrågan på lägenheter från dessa åldersgrupper. Det kan alltså visa sig önskvärt, att bostadsproduktionen får en ännu större omfattning för att kunna tillgodose detta behov.

Mot bakgrunden av bostadsbristen och det faktum att Stockholms stad redan om några år måste inskränka sin medverkan i bostadsbyggandet högst betydligt till följd av knappheten på bostadsmark, har stadens och grannkommunernas förhandlingsdelegerade låtit utarbeta ett gemensamt aktionsprogram för bostadsförsörjningen i Stor-Stockholm för de närmaste fem åren. Programmet, som godkänts av samtliga berörda kommuner, syftar till en successiv årlig ökning med omkring 1 000 lägenheter från nuvarande 10 000 till 14 000 lägenheter mot periodens slut. Huvuddelen av denna produktion måste inom några få år förläggas till grannkommunerna, som alltså får överta Stockholms roll som storproducent.

Programmet bygger på regionplanens intentioner, och utbyggnaden avses till viss del komma att koncentreras till ett begränsat antal av organisatoriska och trafiktekniska skäl lämpliga bebyggelseområden. Utbyggnaden av förortskommunerna skapar ett sådant ömsesidigt beroende och kräver sådana resurser, att kommunerna måste gå samman med Stockholm för att gemensamt planlägga och genomföra den. För detta ändamål har man nu överenskommit att bilda ett samarbetsorgan — en Stor-Stockholms planeringsnämnd — med uppgift att behandla gemensamma problem av intresse för Stor-Stockholms utbyggnad, såsom stadsplanering, bostadsbyggande, lokaliseringsfrågor och trafikproblem.

Aktionsprogrammet utgör ett viktigt led i stor-stockholmskommunernas strävanden att fortsätta utbyggnaden av huvudstadsregionen på de frivilliga överenskommelsernas väg. Programmet visar också att det finns förutsättningar för ett konstruktivt samarbete mellan Stockholm och dess grannar för att komma till rätta med bostadsbristen. Genomförandet av programmet beror inte bara på den samarbetsvilja kommunerna har ådagalagt eller vilka resurser de själva kan mobilisera, utan mycket hänger på vilket utrymme statsmakterna är beredda att ge på kapitalmarknaden åt bostadsbyggandet och vad därmed sammanhänger — trafikbyggen, avloppsanläggningar etc.

Några andra viktiga stor-stockholmsproblem. Bostadsfrågan hänger nära ihop med frågan om arbetsplatsernas förläggning. Det som framför allt kännetecknar den näringsgeografiska enheten Stor-Stockholm är den gemensamma arbetsmarknaden. Detta belyses av det förhållandet, att av alla yrkesverksamma personer i Stor-Stockholm omkring 85 % har sin arbetsplats inom Stockholms stads gränser och 70 % i Stockholms innerstad.

Balansen mellan bostäder och sysselsättningsmöjligheter är f n delvis mycket ogynnsam i Stor-Stockholm. Både Stockholms egna förorter och flertalet förortskommuner är underförsörjda med arbetsplatser. Tendensen i dag är, att utbyggandet av arbetsplatser i förorterna går långsammare än

bostadsexploateringen. Det är därför en viktig uppgift att främja en ändamålsenlig decentralisering av arbetsplatserna. Om man alltså hävdar kravet på förläggning av arbetsplatser till Stockholms ytterområden och dess grannkommuner, bör detta inte uppfattas som en motsättning till de statliga lokaliseringssträvandena. Tvärtom måste det vara ett samhällsintresse i stort, att även stor-stockholmsområdet ges en tillfredsställande balans i fråga om bostäder och arbetsplatser. I första hand bör man gå på den linjen, att omflyttning av företag inom Stor-Stockholm inte hindras eller försvåras. Man bör inte heller ställa sig principiellt avvisande till nyetablering eller inflyttning av företag i de fall, där det ur olika synpunkter kan anses ändamålsenligt.

Men även om den nutida region- och stadsplaneringen lyckas skapa relativt självförsörjande bebyggelseenheter, kommer Stockholms innerstad alltid att utgöra ett centrum för Stor-Stockholms arbetsliv. En annan väsentlig uppgift blir därför att sörja för effektiva kommunikationer mellan de blivande bostadsområdena och det centrala arbetsområdet, som väl också kommer att härbärgera det mesta av huvudstadens kulturinstitutioner och nöjesliv. När det gäller kommunikationerna är det framför allt den kollektiva trafiken, som kommer att stå i förgrunden, men även privatbilismens utveckling kräver stor uppmärksamhet.

Ett specialproblem av stor betydelse inom bostadsförsörjningen gäller vatten- och avloppsfrågorna, där särskilt de stora anläggningarna för vattenförsörjningen och för avloppsvattnets rening är problem, som i stor utsträckning med fördel kan lösas interkommunalt. Vissa kommuner i storstockholmsområdet har avtalsvägen tillförsäkrat sig rätt att använda sig av Stockholms anläggningar, och andra kommuner har slutit sig samman i kommunalförbund för att erhålla en ändamålsenlig lösning av dessa frågor. För närvarande pågår ett intensivt utrednings- och förhandlingsarbete, som syftar till att åstadkomma regionala lösningar av vatten- och avloppsfrågorna för flertalet av stor-stockholmskommunerna. Utvecklingen kan även komma att aktualisera samordningsproblem i fråga om värme- och kraftförsörjningen.

Till de angelägnaste frågorna hör sjukvården. I dagarna har mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting slutits ett huvudavtal, som förutsätter ett inbördes samarbete när det gäller planläggningen i stort och genomförandet av gemensamma sjukvårdsåtgärder. Huvudavtalet siktar på att i praktiken göra Stor-Stockholm till ett enda sjukvårdsområde. En ytterligare fråga gäller skolväsendets högre stadier, där det inte minst beträffande yrkesundervisningen kan visa sig förmånligt med en samverkan, bl a med tanke på utbildningen i vissa specialyrken.

En lösning av bostadsfrågan och här ovan angivna uppgifter kommer att ställa stora krav på de ekonomiska resurserna. Investeringarna torde komma att uppgå till miljardbelopp. För att undvika felinvesteringar måste därför de finansiella problemen kräva ständig och intensiv uppmärksamhet från alla som deltar i arbetet på utbyggandet av Stor-Stockholm. I fråga om kapi-

talförsörjningens ordnande torde den tidigare nämnda Stor-Stockholms planeringsnämnd komma att få en viktig uppgift att fylla, när det gäller att få en grundval för bedömningen av det samlade investeringsbehovet i regionen.

Hur skall man då till sist lösa samarbetsproblemen inom Stor-Stockholm? Den frågan har under många år varit ett återkommande tvisteämne. År 1947 framlade en statlig utredning ett förslag om bildandet av en särskild sekundärkommun, en »regionkommun», med uppgift att styra stadsbyggnadsutvecklingen och vad därmed sammanhänger. Kommittén var inte enig — några förordade ett »storlandsting» för huvudstadsregionen. På sina håll har man också drivit linjen att den enda rationella lösningen av stor-stockholmsproblemen ligger i enhetskommunen, dvs omnejden skulle inkorporeras med Stockholms stad. Statsmakterna har länge ställt sig avvisande mot alla förslag syftande till ändringar i den bestående ordningen. Senast i våras avslog riksdagen med stor majoritet en motion, som begärde åtgärder för att åstadkomma en administrativ enhet för stor-stockholmsområdet. Både Stockholms stad, grannkommunerna och landstingets förvaltningsutskott hade då förklarat sig föredra att tillsvidare få fortsätta att i frivillig form söka lösa de gemensamma problemen.

Nu har emellertid 1957 års höstriksdag — i anslutning till en av statsrevisorerna framförd propå om en allmän översyn av länsindelningen — uttalat sig för en förberedande expertutredning av denna fråga med hänsyn närmast till förhållandena i stockholms- och göteborgsregionerna. Måhända kan något framtidsdugligt komma ut av en sådan undersökning. I varje fall kommer detta att kräva sin rundliga tid. Troligt är, att utredningsvägen kommer att lämna mindre bidrag till den framtida utgestaltningen av tätorten Stor-Stockholms förvaltningsformer än vad man kan vinna genom att fullfölja den frivilliga samförståndslinje, om vilken Stockholm och landstinget och länskommunerna under de senaste åren enat sig.

Om denna metod skall leda till sådana resultat, att den framstår som ett verkligt alternativ till en administrativ nyindelning, måste samarbetet organiseras i fasta och rationella former. I detta syfte är man nu inriktad på att skapa ett begränsat antal representativa och auktoritativa samarbetsorgan. Som ett led i denna strävan får man betrakta inrättandet av Stor-Stockholms planeringsnämnd. I det hela är man nu på väg till en koncentration, där samarbetet i fortsättningen kommer att vila på tre hörnpunkter: *regionplaneförbundet* när det gäller den översiktliga och långsiktiga planläggningen av huvudstadsregionen i vid bemärkelse, *Stockholms stads och landstingets gemensamma förhandlingsdelegation* när det gäller sjukvården samt *Stor-Stockholms planeringsnämnd* när det gäller bostäder, arbetsplatser, kommunikationer och övriga stadsbyggnadsmässiga huvuduppgifter i det egentliga stor-stockholmsområdet.

STOCKHOLM OCH NYKTERHETEN

Av direktör OLOF BURMAN, Stockholms stads nykterhetsnämnd

Redan åren före motboksreformen hade Stockholm och övriga storstäder en högre alkoholkonsumtion än landet i övrigt. Den totala spritdrycksförsäljningen under året före reformen utgjorde i hela riket 6,2 liter per innevånare. För Stockholms del var motsvarande siffra 9,5 liter. En jämförelse mellan året före och året efter reformen visar en anmärkningsvärd ökning av spritdrycksförsäljningen i Stockholm. För hela landet utgjorde ökningen 32 %. Stockholm däremot ökade med inte mindre än 41 %.

Även den efter höjningen av spritpriserna i november 1956 relativt kraftiga minskningen av spritdryckskonsumtionen är mindre framträdande i Stockholm än i landet i övrigt. Den kvarstående ökningen i spritdrycksförsäljningen under första halvåret 1957 utgör i jämförelse med första halvåret 1955 i hela riket 15 % men i Stockholm hela 23 %. Spritdryckskonsumtionen i Stockholm har alltså i jämförelse med landet i övrigt efter motboksreformens ikraftträdande varit särskilt markant och den allmänt registrerade nedgången efter prishöjningen i slutet av år 1956 mindre framträdande.

Att den kraftiga konsumtionsökningen under de senaste två åren förorsakat en märkbar försämring av nykterhetstillståndet i landet kan avläsas bl a av den stigande fyllerifrekvensen. Antalet omhändertaganden för fylleri i rikets städer steg från 12,5 per 1 000 innevånare år 1954 till 28,1 år 1956. I Stockholm ökade fylleriet under samma tid från 12,1 till 33,1 per 1 000 innevånare.

Denna synnerligen kraftiga stegring av fylleriet i Stockholm, som ännu år 1955 låg under genomsnittet för rikets städer, pekar liksom konsumtionsutvecklingen på en allvarligare försämring av nykterhetstillståndet i huvudstaden än i landet i övrigt. Även fyllerifrekvensen under första halvåret 1957 ger belägg för samma antagande. Fylleriomhändertagandena i rikets städer steg under denna tid i jämförelse med första halvåret 1956 med 2 %. Denna ökning faller helt på rikets tre största städer. Stockholm ökade med 23 %, Göteborg med 5 % och Malmö med 11 %, medan beträffande städerna i övrigt antalet omhändertaganden minskade med 9 %.

Den fortlöpande fylleriökningen i Stockholm under år 1957 är särskilt kraftig under första kvartalet. I jämförelse med samma tid 1956 utgjorde ökningen 34 %, medan andra och tredje kvartalen uppvisar en motsvarande ökning med 15,5 % respektive 8,4 %. Trots att konsumtionen av sprit-

drycker har minskat relativt kraftigt även i Stockholm, fortsätter dock alltjämt ökningen av fylleriet i staden. Orsaken härtill är svår att finna. För landet i övrigt kan ej heller iakttas en sådan nedgång av fylleriet, som skulle vara motiverad av minskningen i konsumtionen. Den väntade samvariationen mellan konsumtion och fylleri föreligger icke.

En liknande utveckling kunde iakttas i Norge, där ransoneringen upphävdes från den 1 januari 1946. Konsumtionen steg från 2,2 liter per innevånare år 1945 till 3,6 liter år 1946. I samband därmed ökade antalet omhändertaganden för fylleri från 6,6 per 1 000 innevånare år 1945 till 13,7 år 1946. När konsumtionen från och med år 1949 märkbart avtog och år 1951 understeg 1945 års nivå, kunde inte en liknande minskning i fylleriet iakttas. Ännu under åren 1951—1954, då konsumtionen inget år översteg 1945 års nivå, höll sig antalet fyllerianhållanden mellan 9,6 och 10,5 per 1 000 innevånare.

Den bristande samvariation, som är särskilt märkbar i Stockholm och övriga storstäder, torde väl delvis ha förorsakats av att prishöjningen påverkat konsumenternas inköp men icke varit tillräckligt hög för att åstadkomma en minskning av överkonsumenternas inköp. Även tillgången på flera utminuteringsbutiker och den därav givna möjligheten för missbrukarklientelet att variera inköpsställena och undandra sig försäljningspersonalens kontroll av köparen torde ha ökat den bristande överensstämmelsen mellan konsumtion och fylleri i storstäderna. Sambandet mellan missbrukarklientelets inköpsmöjligheter och förekomsten av fylleri åskådliggörs klart av fylleriutvecklingen i två polisdistrikt i Stockholm.

I pressen har vid olika tillfällen ökningen av fylleriet i Klaradistriktet tagits som bevis för det miserabla nykterhetstillståndet i Stockholm. Och fylleriökningen i Klara är mycket stor. Under första kvartalet i år steg i jämförelse med motsvarande tid år 1956 fylleriet i Klara med 31,8 %. Motsvarande siffra för hela Stockholm var 34 %. Under andra kvartalet var ökningen i Klara 31 % (hela Stockholm 15,5 %) och under tredje kvartalet icke mindre än 59,1 % (hela Stockholm 8,4 %). I Gamla stan minskade emellertid fylleriet under andra kvartalet med 21,6 % och under tredje kvartalet med 35,7 %. Slår man samman fyllerisiffrorna för Klara och Gamla stan, finner man att fylleriet under första kvartalet ökat med 27,9 % och under de två följande kvartalen med 4,4 % respektive 9,9 %. Denna ökning avviker inte mycket från den för hela staden registrerade. Den kraftiga fylleriökningen i Klara har även tagits som bevis för den dåliga nykterhetsvården i Stockholm. Då emellertid samma nykterhetsvårdsbyrå ombesörjer nykterhetsnämndens arbetsuppgifter såväl i Klara som i Gamla stan, kan nykterhetsvårdens standard möjligen vara förklaringen till försämringen i Klara men knappast till förbättringen i Gamla stan. Såväl försämringen som förbättringen torde snarare ha förorsakats av att systembutiken i Gamla stan i mitten av första kvartalet 1957 upphörde att sälja spritdrycker, medan samma förnuftiga åtgärd inte vidtogs beträffande den närbelägna systembutiken i Klara.

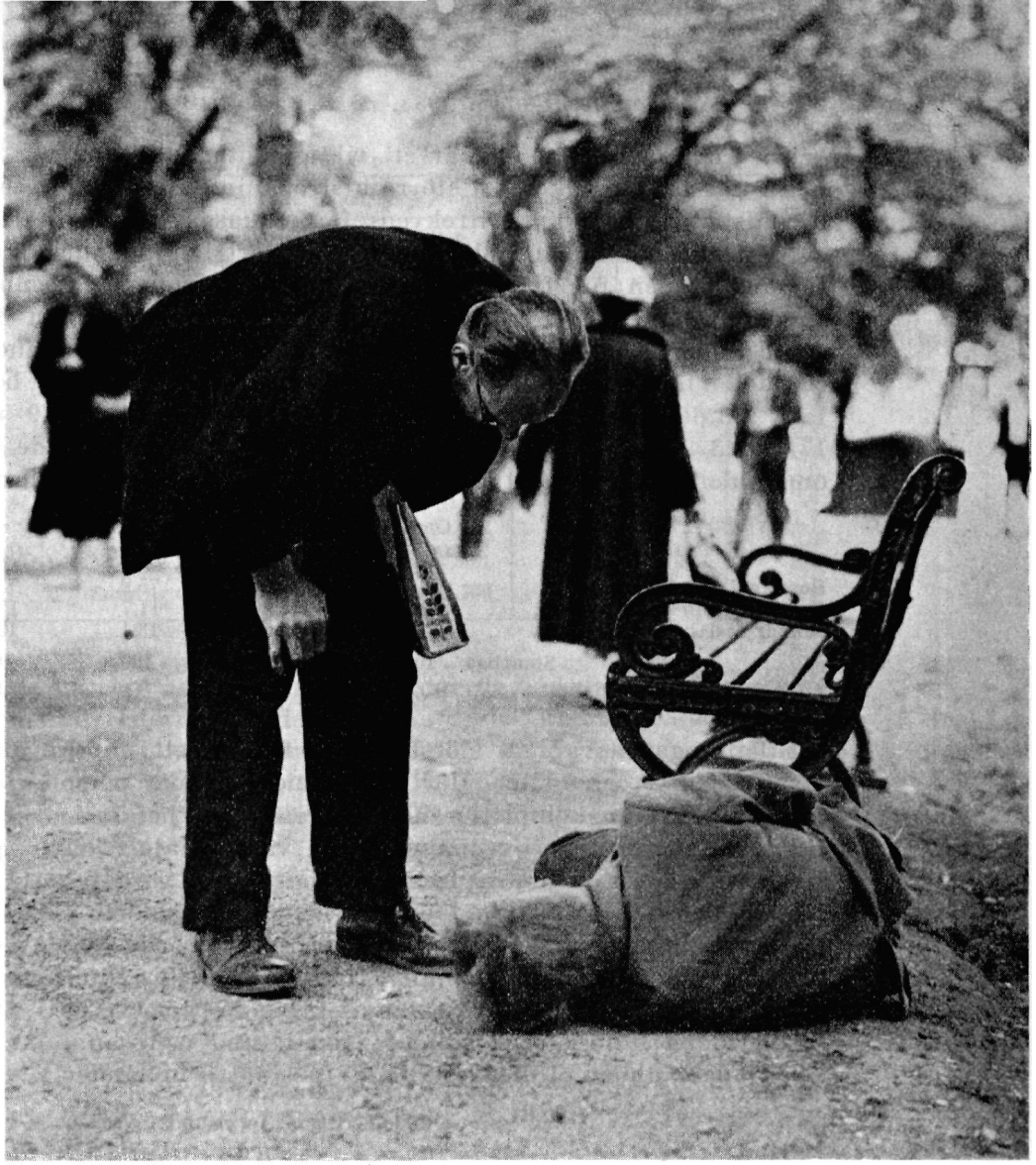

Foto: Pressens bild

Hälften av Stockholms fylleriister är svårt alkoholskadade lösdrivare

Som tidigare framhållits torde man med hänsyn till konsumtionsutvecklingen och fylleriförekomsten kunna anta, att nykterhetstillståndet i Stockholm har försämrats kraftigare än i landet i övrigt. Av stort intresse är att söka utröna om denna försämring är att hänföra till stadens hela befolkning eller till vissa befolkningsskikt. Någon möjlighet att undersöka konsumtionsförändringarna i särskilda befolkningsgrupper eller åldrar finns för närvarande inte. I samband med motbokens avskaffande upphörde som bekant registreringen av inköpen vid systembutikerna. En genomgång av fylleriifallen torde emellertid ge vissa möjligheter till bedömning av nykterhetstillståndets utveckling i staden. En dylik undersökning skulle kanske

också kunna visa, om det är ett riktigt antagande att stockholmaren numera missbrukar alkohol i större utsträckning än övriga svenskar eller om huvudstadens höga fyllerifrekvens förorsakas av andra faktorer.

Nykterhetsnämnden i Stockholm har gjort några undersökningar beträffande i staden för fylleri omhändertagna personer. Två undersökningar, som omfattar de för fylleri omhändertagna under veckan 3/2—9/2 1957 samt under de fyra veckorna 3/3—30/3 1957, visar de omhändertagnas procentuella fördelning efter ålder, civilstånd och yrke samt bostadsort. Totala antalet omhändertagna personer varierade från 379 under veckan 17/3—23/3 till 551 under veckan 24/3—30/3. Nedanstående tablå visar de omhändertagnas procentuella fördelning efter bostadsort och nationalitet.

	Omhändertagna (i %) under veckan				
	3/2–9/2	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3
Bosatta i Stockholm	75,6	72,8	75,2	73,9	75,4
Bosatta utom Stockholm	12,2	16,2	11,7	15,7	13,5
Saknar fast bostad	12,2	11,0	13,1	10,4	11,1
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Av främmande nationalitet . . .	10,3	13,1	8,1	9,6	12,0

Utlänningarna var till största delen finnar, ett mindre antal var norrmän, danskar och balter. Härtill kommer enstaka personer av annan nationalitet. Vid en kompletterande undersökning befanns drygt 35 % av de i Stockholm för fylleri omhändertagna vara mantalsskrivna på annan ort. Ungefär 3/4 av de omhändertagna uppgav sig vara bosatta i Stockholm, 12—16 % var bosatta på annan ort, medan återstoden, 10—13 %, saknade fast bostad. Nedanstående tablå ger en mer utförlig bild av de omhändertagnas bostadsförhållanden, enligt från polisen till nykterhetsnämnden lämnade uppgifter. Det visar sig att omkring hälften av de i Stockholm omhändertagna fylleristerna saknar egen bostad och sannolikt lever en stor del av dem under otillfredsställande bostadsförhållanden.

	Omhändertagna (i %) under veckan				
	3/2–9/2	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3
Boende på ungkarlshotell	16,6	15,5	16,2	12,3	15,4
» » vård- eller sjukhem .	1,7	3,8	5,4	2,9	2,6
Inneboende	20,8	21,4	17,6	19,5	17,2
Saknar fast bostad	12,2	11,0	13,1	10,4	11,1
Övriga	48,7	48,3	47,7	54,9	53,7
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

I tab 1 visas den procentuella åldersfördelningen av de omhändertagna under de 5 veckorna i februari och mars 1957 samt under 4-veckorsperioden 29/1—25/2 1956.

Några större förändringar i de omhändertagnas åldersfördelning sedan en liknande undersökning gjorts i februari 1956 tycks inte ha inträffat. Åldersgruppen 21—25 år visar något lägre procenttal under de 5 veckorna 1957 än ett år tidigare. Även åldersgruppen 56—60 år har något minskat sin andel. Å andra sidan visar åldersgrupperna 36—40 år, 51—55 år och

Tab 1. Åldersfördelning bland omhändertagna

Åldersgrupper	Omhändertagna (i %) under tiden					
	1957					1956
	3/2–9/2	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3	29/1–25/2
Under 21 år	2,7	4,7	4,5	4,5	5,7	5,3
21—25 »	6,5	4,7	4,9	7,5	4,3	7,7
26—30 »	10,6	11,5	8,8	10,7	11,9	9,4
31—35 »	15,7	14,0	11,7	13,1	14,1	14,2
36—40 »	13,3	13,3	14,4	16,8	14,4	12,3
41—45 »	15,4	14,6	15,3	13,3	12,8	15,3
46—50 »	15,4	15,5	15,8	12,3	13,3	13,3
51—55 »	9,4	10,4	9,9	9,9	11,1	9,0
56—60 »	6,5	6,1	7,0	3,7	5,7	7,7
61—65 »	3,1	2,7	4,7	4,5	3,5	2,3
Över 65 »	1,4	2,5	3,1	3,7	3,2	3,4
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

61—65 år ökade procenttal. Om vi sammanslår de båda lägsta åldersgrupperna (ungdomsfylleristerna) varierar deras andel under de 5 veckorna 1957 mellan 9,2 och 12,0 % jämfört med 13,0 % under februari 1956. Under 4-veckorsperioden 30/10—28/11 1955 utgjorde ungdomsfylleristerna 12,9 % av samtliga. Före den 1 oktober 1955 svarade ungdomsfylleristerna för ca 20 % av hela fylleriet. Det är således tydligt att åldrarna under 26 år, som under den första tiden efter reformen minskade sin andel av det totala fylieriet, inte visat någon tendens att åter öka denna, medan å andra sidan åldrarna mellan 41 och 55 år bibehållit sin tidigare ökade andel av fyllerifrekvensen.

Nedanstående tablå visar de omhändertagnas procentuella civilståndsfördelning.

Civilstånd	Omhändertagna (i %) under tiden 1957				
	3/2–9/2	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3
Ogifta	52,3	50,7	54,5	54,4	50,3
Gifta	20,7	23,0	22,8	25,1	25,0
Frånskilda	22,4	19,8	17,6	17,6	20,6
Änklingar, änkor	2,4	4,1	3,1	2,7	2,6
Okänt civilstånd	2,2	2,5	2,2	0,3	1,5
Samtliga	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Några tidigare undersökningar av fylleristernas civilståndsfördelning har inte utförts inom nykterhetsnämnden varför inga jämförelser med tidigare perioder kan göras här. Den stora andelen av ogifta och frånskilda är påfallande. De ogifta utgjorde omkring hälften, de frånskilda omkring 1/5 av samtliga omhändertagna. Sammanlagt var ungefär 3/4 av fylleristerna ensamstående. Som jämförelse kan nämnas att av Stockholms hela befolkning över 15 år var år 1950 30 % ogifta, 59 % gifta och 5 % frånskilda (enligt Statistisk årsbok för Stockholms stad 1955, tab 10).

Tab 2. Yrkesfördelning bland omhändertagna

Yrkesgrupper	Omhändertagna (i %) under tiden 1957				
	3/2–9/2	3/3–9/3	10/3–16/3	17/3–23/3	24/3–30/3
Tjänstemän, arbetsledare	8,4	6,5	7,4	9,6	7,2
Köpmän, försäljare	6,5	5,9	4,3	3,2	4,1
Övriga företagare, fria yrken	3,1	2,7	2,2	2,9	1,7
Arbetare inom samfärdseln	14,0	11,9	12,4	14,4	15,7
Arbetare inom restaurangnäringen	4,6	4,3	3,8	4,3	4,4
Arbetare inom industri, hantverk o byggnadsverksamhet	31,1	35,6	35,1	38,4	39,6
Grov- o diversearbetare, övriga arbetare	26,3	29,3	28,4	22,4	21,7
Ej förvärvsarbetande, okänt yrke	6,0	3,8	6,5	4,8	5,6
Samtliga	100	100	100	100	100

De omhändertagnas procentuella yrkesfördelning framgår av tab 2.

Fylleristernas yrkesfördelning i Stockholm har icke undersökts tidigare och inga jämförelser kan därför göras med tidigare perioder. Den största andelen i procent av samtliga omhändertagna utgör arbetare inom industri, hantverk och byggnadsverksamhet (31—40 %), därnäst kommer grov- och diversearbetare samt »övriga arbetare» (22—29 %). Grov- och diversearbetare har här sammanförts till en särskild yrkesgrupp då det inte framgår av polisens uppgifter inom vilken näringsgren de arbetar. En relativt stor andel av fylleristerna utgör även arbetare inom samfärdseln, till stor del sjömän (12—16 %). Sammanlagt är nära 4/5 av de omhändertagna arbetare, 7—10 % tjänstemän och arbetsledare, 6—10 % företagare av olika slag samt försäljare och butiksanställda och 4—7 % personer utan förvärvsarbete eller med okänt yrke. Av alla vuxna män i Stockholm var år 1950 42 % arbetare, 36 % tjänstemän, 8 % företagare samt 14 % ej förvärvsarbetande (enligt Statistisk årsbok för Stockholms stad 1955, tab 24). Bland fylleristerna är således arbetarna starkt överrepresenterade, tjänstemän och icke förvärvsarbetande starkt underrepresenterade.

Några uppgifter om de omhändertagnas aktuella arbetssituation har ej kunnat erhållas. Av allt att döma saknar dock en betydande del ordnat arbete. Yrkesfördelningen har gjorts på grundval av de uppgifter, som de anhållna själva lämnat. Erfarenheten lär att dessa uppgifter måste bedömas med viss försiktighet.

Ovan redovisade undersökningar visar bl a att ca hälften av de i Stockholm omhändertagna fylleristerna torde kunna karakteriseras som stationära lösdrivare. Det är dessa, som redan under morgontimmarna driver omkring berusade på stadens gator eller i parkerna. De ofredar och trakasserar sin omgivning. Förutom till fylleriförseelser gör de sig skyldiga också till misshandel, småstölder och bedrägerier och åsamkar därigenom såväl den nykterhetsvårdande myndigheten som polis- och åklagarmyndigheten mycket arbete. Gängbildningar av dessa ofta svårt alkoholskadade utgör formliga smittohärdar, då nya personer ständigt dras in i dem. Även

om inte liknande undersökningar gjorts beträffande samtliga i riket omhändertagna fyllerister torde man kunna påstå, att de för fylleri anhållna på övriga orter icke har ett så stort inslag av förkomna, svårt alkoholskadade och asociala som de i Stockholm omhändertagna. Det verkar som om storstaden skapar problemfall. Liknande erfarenheter redovisas från närbesläktade vårdområden. Det kraftiga inslaget av »utomsocknes» bland stockholmsfylleristerna pekar hän mot, att storstaden icke bara skapar problemfall utan också drar till sig sådana. Det vill synas — vilket även bekräftats av erfarenheten — som om många personer, vilka »misslyckats» i hemorten, icke förmår uthärda omgivningens tryck och därför söker sig till storstadens anonymitet. Nykterhetsnämnden i Stockholm har två byråer, som enbart sysslar med fylleristklientelet. Där har det konstaterats, att dessa människor till större delen saknar ordnade arbetsförhållanden. De drar sig fram genom tillfälliga anställningar eller vandrar runt mellan olika hjälpinstitutioner och skaffar sig på så sätt det allra nödvändigaste i fråga om kost, logi och kläder. De kallar sig sjömän eller byggnadsarbetare, men i regel har det gått år sedan de hade ordnat arbete. Slutligen används tydligen Stockholm av en del landsortsbor som ett avreageringsställe, där man kan »slå sig lös» eller åtminstone få dyrka Bacchus i fred. Troligen är fyllerifrekvensen under ett helt år för de utom Stockholm bosatta större än ovan angivna siffror visar, då det här undersökta fylleriet ägt rum under en årstid, då den sköna Mälardrottningen minst uppvaktas av beundrare från när och fjärran.

Ett särskilt problem är fylleri bland ungdom. Ungdomsfylleriet i landet har varit i stark tillväxt sedan mitten av 1920-talet. Detta allvarliga drag i samhällsutvecklingen var också en av orsakerna till motboksreformen. Stockholms nykterhetsnämnds utredningar visar, att ungdomsfylleriets relativa andel i det totala fylleriet efter den 1 oktober 1955 har minskat. Det absoluta antalet fylleriförseelser bland ungdomarna i Stockholm har däremot ökat. I en i dagarna publicerad artikel i tidskriften Alkoholfrågan har förste aktuarie J Collet dessutom påvisat, att ungdomsfylleri är mindre vanligt i Stockholm och övriga storstäder än i andra tätorter. Stockholm ligger här under genomsnittssiffran för hela landet. Då ungdomsfylleriet ju är en tätortsföreteelse, är de låga siffrorna för ungdomsfylleriet i Stockholm förvånande. Erinras bör att ungdomsbrottsligheten i mycket stor utsträckning är en storstadsföreteelse.

Av nykterhetsnämnden i Stockholm gjorda undersökningar visar, att missbrukarklientelet i Stockholm utgörs av en relativt sett begränsad grupp människor, som redan före den 1 oktober 1955 i stor omfattning gjort sig kända för misskötsamhet i nykterhetshänseende. Denna grupp har åtminstone sexdubblat sin fyllerifrekvens under år 1956.

Samtliga de 2 001 personer, som anhölls för fylleri under ovannämnda fem veckor i början av år 1957, har slagits i nykterhetsnämndens centralregister. Det visade sig då, att andelen okända under varje vecka varierade mellan 26 och 31 %. I dessa siffror ingår även personer, som är eller tidi-

gare varit bosatta utanför Stockholm. De kan sålunda ha begått fylleriförseelser på andra orter utan att detta kommit nykterhetsnämnden i Stockholm till kännedom. Den verkliga andelen återfallsfyllerister torde därför vara högre än dessa procenttal utvisar. Vidare har antalet begångna förseelser under dels tioårsperioden 1945—1954, dels varje månad fr o m år 1955 antecknats för varje enskild person, som omhändertogs för fylleri under ovannämnda tid. Den absoluta och relativa fördelningen av fylleriförseelser begångna under denna tid av de 2 001 personerna var följande.

Omhändertagna under veckan	Absoluta antalet förseelser			Summa	Relativa antalet förseelser, %			Summa, %
	1945-54	1955	1956		1945-54	1955	1956	
3/2—9/2 1957	2 116	548	1 463	4 127	51,3	13,3	35,4	100
3/3—9/3 »	2 177	541	1 392	4 110	52,9	13,2	33,9	100
10/3—16/3 »	2 469	609	1 459	4 537	54,4	13,4	32,2	100
17/3—23/3 »	1 750	426	1 057	3 233	54,1	13,2	32,7	100
24/3—30/3 »	2 503	529	1 604	4 636	54,0	11,4	34,6	100

Det torde framgå, att den allvarliga försämringen av nykterhetsförhållandena i Stockholm främst förorsakats av redan före den 1 oktober 1955 kända, allmänt asociala och svårt alkoholskadade personer. Då Stockholm syns skapa problemfall och dra till sig sådana i stor omfattning är den kraftigare fylleriökningen efter den 1 oktober 1955 i Stockholm än i landet i övrigt icke uppseendeväckande. Stockholmaren i gemen tycks av allt att döma inte vara mer misskötsam i nykterhetshänseende än svensken i allmänhet.

Även om man bör akta sig för att sia om framtiden syns det mig sannolikt, att spritkonsumtionen inom de närmaste åren kommer att sjunka till en nivå i höjd med den åren före motboksreformen, men att fylleriförseelserna och alkoholskadorna icke kommer att visa motsvarande nedgång. Vi måste räkna med att missbrukarklientelet alltjämt i större omfattning än före den 1 oktober 1955 kommer att hänge sig åt alkoholmissbruk. Samtidigt måste vi vara på det klara med att nykterhetsvårdens möjligheter att hjälpa de svårt förkomna, nersupna och arbetsskygga lösdrivarna är starkt begränsade. De trots allt otillräckliga vårdresurser, som för närvarande står till nykterhetsvårdens förfogande, måste i första hand användas i de fall, där det är möjligt att förhindra uppkomsten av allvarligare alkoholskador, och där alkoholmissbruk påverkar en hel familjs fysiska eller psykiska hälsa.

OM NARKOTIKAMISSBRUK BLAND UNGDOM

Av socialläkare JOHN TAKMAN, Stockholms stads barnavårdsnämnd

Narkotika och narkomani — en begreppsbestämning

Till narkotika i ursprunglig och begränsad mening hänförs kokain samt opium med dess derivat morfin, heroin m fl. Även syntetiska produkter med morfinliknande egenskaper räknas dit enligt gällande internationella konventioner. I Sverige räknas även amfetamin-gruppen (populärt samlingsnamn: fenedrin) till narkotiska ämnen och faller under särskilda bestämmelser. Med hänsyn till sina verkningar vid långvarigt missbruk hänförs ofta i medicinskt språk barbituraterna (fenemal, pentymal etc) till narkotika, trots att de inte faller under de särskilda bestämmelserna rörande narkotiska ämnen.

I stället för termen narkomani introducerade dansken Møller 1944 termen eufomani, dels därför att sjukdomen eller tillståndet kan framkallas av andra medel än klassiska narkotika, dels därför att eufori, ett sjukligt stegrat välbefinnande, är något mycket väsentligt i symtombilden (1).[1]

Då enhetlig terminologi och klara definitioner saknats kan man inte utan vidare jämföra utländska rapporter med rapporter från de nordiska länderna. Vissa författare har inkluderat bruket av vanliga njutningsmedel bland narkomanierna. Porot indelar sålunda narkomanierna i allvarliga (toxicomanies majeures) och lindriga (toxicomanies mineures), varvid han till de förra — utom morfinism, kokainism etc — räknar även alkoholismen och till de senare bruket av bl a tobak, te och kaffe! (2).

I engelskspråkig litteratur har man länge skilt mellan drug addiction (synonymt med narkomani och eufomani) och drug habituation. Exakt motsvarighet till uttrycken drug och habituation saknas i svenska språket. Drug kan nog i allmänhet översättas med läkemedel. Habituation har i svensk medicinsk litteratur översatts med vänjning, vilket är oegentligt med hänsyn till att man vill karakterisera ett tillstånd, inte en handling eller en serie av handlingar. Jag använder i det följande termen läkemedelsberoende som synonym till drug habituation men är medveten om att båda leden i det svenska uttrycket dåligt täcker nyanserna i det engelska.

Världshälsoorganisationens (WHO) expertkommitté angående narkotikaproblemet formulerade vid sin andra session en definition på narkomani och angav samtidigt några karakteristika för vanebildande (till skillnad från narkomaniframkallande) substanser (3). Vid sjunde sessionen — i Genève den 18—24 oktober 1956 — fann WHO:s Expert Committee on

[1] Siffrorna inom parentes hänvisar till litteraturförteckningen i slutet av artikeln.

addiction-producing drugs att det var nödvändigt att åter utmärka skillnaden mellan drug addiction och drug habituation. Följande definitioner antogs (4):

»*Narkomani (drug addiction)*

Narkomani är ett tillstånd av periodisk eller kronisk förgiftning, åstadkommen genom upprepat intagande av ett läkemedel (naturligt eller syntetiskt). Den karakteriseras av:

(1) ett oemotståndligt begär eller behov (tvång) att fortsätta bruket av läkemedlet och att skaffa det till varje pris;
(2) en benägenhet att öka doserna;
(3) ett psykiskt (psykologiskt) och i allmänhet ett fysiskt beroende av läkemedlets verkningar;
(4) destruktiv verkan på individen och för samhället.»

»*Läkemedelsberoende (drug habituation)*

Läkemedelsberoende (vana) är ett tillstånd som uppkommer genom upprepad användning av ett läkemedel. Det karakteriseras av:

(1) ett begär (men inte ett tvång) att fortsätta bruket av läkemedlet på grund av det ökade välbefinnande som det skänker;
(2) ringa eller ingen benägenhet att öka doserna;
(3) visst mått av psykiskt beroende av läkemedlets verkningar men avsaknad av fysiskt beroende och därför av abstinenssyndrom;
(4) skadliga verkningar, om sådana överhuvud taget framkallas, huvudsakligen på individen.»

Några internationella erfarenheter

Enligt Narcotics Bureau fanns 1952 omkring 50 000 vuxna narkomaner i Förenta staterna. Därutöver fanns uppskattningsvis 10 000 ungdomsfall av narkomani. »Talesmän för Narcotics Bureau understryker emellertid, att hur oroande ungdomsfrekvensen än är, så utgör den inte ett historiskt rekord. För mer än trettio år sedan visade en undersökning av ett slumpmässigt urval av narkomaner i New York City, att 26 procent var under tjugoett års ålder och att 9 procent var mellan femton och sjutton år. En antydan om de sociala och ekonomiska faktorerna bakom ungdomsnarkomanin utgör det faktum, att omkring 75 procent av den förekommer inom färgade folkgrupper . . .» (5). Dessa uppgifter är dock så vagt formulerade, att de inte tillåter några säkra slutsatser. Men problemets allvar framgår bl a av att en särskild ungdomsdomstol, Narcotics Term, upprättades i New York City 1952 för tillämpningen av Adolescent Drug Users Law. Domstolen kunde med stöd av denna lag besluta om intagning för vård av varje person från sexton till tjuguett års ålder, som konstaterats vara narkotikamissbrukare, även i de fall då det inte förelåg misstanke om att vederbörande gjort sig skyldig till kriminell handling (6).

Kefauverkommitténs rapport om den organiserade brottsligheten i Förenta staterna (1951) innehåller ett avsnitt om den illegala narkotikahandeln. Man konstaterade att narkotikamissbruket kraftigt ökat från omkring 1948, då smugglingen av kokain, heroin och marihuana (haschisch) börjat

få stor omfattning. »Ett högst oroande drag är att på många håll, särskilt i storstäderna, en ansenlig del av de nya narkomanerna är ungdomar, personer i de senare tonåren och den tidiga tjugoårsåldern.» (7).

I andra delar av världen har dessa klassiska narkotika fått minskad betydelse, utan tvivel ett resultat av effektiv tillämpning av gällande restriktioner. Den allmänna tendensen har varit övergång till och uppkomst av nya former av narkomani och vanemässigt missbruk. De läkemedel, som mest missbrukas, är barbituraterna (fenemal, pentymal, nembutal etc) och amfetamin (fenopromin, fenedrin, maxiton, psykoton, sympametin, pervitin etc). Amfetaminnarkomanin är, som Ravn träffande anmärkt, »prototypen på den moderna eufomanin — patienterna håller sig inte som i gamla dagar till ett medel utan använder flera, petidin, amfetamin, pentymal och alkohol i en skön blandning» (8).

Amfetamin introducerades i klinisk medicin 1935 på grund av sina centralt stimulerande egenskaper (9). Under andra världskriget användes det i stor omfattning för att öka soldaternas uthållighet och höja stämningen vid långa marscher, brist på livsmedel och brist på sömn. Innan dess vanebildande verkan uppmärksammades och restriktioner infördes konsumerades det i stora mängder av studerande ungdomar. I vissa länder är amfetamin numera det mest använda av alla narkotika. Antalet amfetaminmissbrukare i Japan beräknades 1954 till mellan 500 000 och 600 000, av vilka hälften betraktades som narkomaner. »Alla rapporter är emellertid samstämmiga i att de relativt flesta fallen förekommer bland personer i tonåren och tjugoårsåldern.» (10).

Nordiska data

Antalet narkomaner i Helsingfors uppskattades omedelbart efter andra världskriget till 400 à 500, men sedan har antalet sjunkit och beräknades 1955 vara omkring 300 i hela Finland (11). Enligt ett interpellationssvar i norska stortinget den 13 november 1954 uppskattades också i Norge antalet narkomaner till omkring 300. Dalgaard, som kommenterat denna uppgift, anser dock att »det reella antalet är väsentligt större än det officiellt kända» (12). Danska Sundhetsstyrelsen beräknade 1955 antalet narkomaner i Danmark till 800 à 900, därav hälften i Köpenhamn (13). För att få en uppfattning om narkomanins utbredning i Sverige sände medicinalstyrelsen under sommaren 1955 ett cirkulär till landets mentalsjukhus och lasarett (sammanlagt 133 sjukvårdsinrättningar) med begäran om att antalet fall av narkomani som behandlats under år 1954 skulle rapporteras. Antalet rapporterade fall uppgick till 147, varav 91 män och 56 kvinnor. Endast 2 var under 21 år. De fall som redovisats var alltså endast sådana som någon gång under år 1954 vårdats på sjukhus. »Siffran 147 anger således icke totala antalet narkomaner i Sverige. Detta kan antagas vara betydligt större, eftersom narkomani såsom sjukdom i sig ofta kan fortskrida flera år, innan vederbörande patient måste omhändertagas på sjuk-

hus.» (14). S k barbituratnarkomani medtogs inte i denna enkät. Den är enligt Ideström den vanligaste narkomaniformen i vårt land (15).

Med anledning av en interpellation i andra kammaren 1954 rörande behovet av en skärpt lagstiftning inom narkotikaområdet, utarbetades i medicinalstyrelsen en kommentar, som bl a upptog frågan om narkotikamissbruk och illegal handel i vårt land. Beträffande rapporterna om tilltagande narkotikamissbruk bland ungdomen i vissa länder förklarades, att det inte då fanns »något reellt underlag för uppfattningen, att starkare farhågor behöver hysas för en liknande utveckling i vårt land» (16).

Egen undersökning

Under hösten 1954 förekom i pressen reportage om ett utbrett narkotikamissbruk bland stockholmsungdom. Stockholms stads barnavårdsnämnd beslutade den 23 november 1954 om en undersökning. Författaren anmodade i ett cirkulär överläkarna vid alla sjukhus och polikliniker, som kunde tänkas få kontakt med problemet, att rapportera samtliga fall under 21 år, som under första kvartalet 1955 vårdats — kliniskt eller polikliniskt — för narkotikamissbruk. Genom skolöverläkaren distribuerades skrivelsen till samtliga skolläkare. Inget enda sådant fall rapporterades. Styresmannen för Långbro sjukhus, överläkare Goldkuhl, anmärkte i sitt svar att »mitt allmänna intryck är att talet om narkotikamissbruk bland ungdomen torde vara höggradigt överdrivet . . .».

Enligt beslutet skulle anteckningar föras vid barnavårdsnämndens ungdomsbyrå om de ungdomar under 21 år, som misstänktes vara medicinmissbrukare i någon form. Inget fall fyllde dessa kvalifikationer under första halvåret 1955. Samtliga fall av misstänkt läkemedelsmissbruk, som kommit till ungdomsbyråns kännedom i fortsättningen, har remitterats till socialläkarbyrån för undersökning. Då ungdomsbyrån under dessa år haft personal placerad i polishuset med uppgift att utreda och hjälpa ungdomar, som blivit aktuella där, kan knappast något känt fall av narkomani eller missbruk av läkemedel ha förbisetts. Alla stockholmsungdomar under 21 år, som begått brott eller genom någon form av beteenderubbning, misskötsamhet eller bristande förmåga att inordna sig i arbetslivet blivit anmälda till barnavårdsnämnden, torde alltså ha varit uppmärksammade i fråga om narkomani och läkemedelsberoende under åren 1955, 1956 och 1957.

De fall som remitterats till mig för undersökning med misstänkt narkotikamissbruk som angiven anledning har emellertid varit mycket få. Vid undersökningen av ungdomar, som remitterats av annan anledning, har det i några fall framgått av deras eller anförvanters berättelser att missbruk av narkotiska ämnen förekommit. Frågeschema används inte, men vid undersökningssamtalen, som för varje fall sträcker sig sammanlagt från en till sex timmar, fördelade på två eller flera dagar, och som ofta kompletteras med samtal med föräldrar, andra släktingar, övervakare etc, har frågor

om spritvanor och medicinmissbruk förekommit rutinmässigt, när det funnits ringaste anledning misstänka sådant. Som regel har dessa frågor berörts även i övriga fall. Ungdomar, som haft kontakter med den sociala undervegetationen, den s k undre världen, har f ö ibland lämnat spontana uppgifter om den narkotikahandel och de fall av narkomani eller läkemedelsberoende de observerat. Exakta antalet ungdomar mellan 14 och 21 år, som jag undersökt under dessa tre år, kan jag inte ange, då av praktiska skäl endast nya fall registrerats. Ungdomar från tidigare år, som spontant gjort återbesök eller remitterats för ny undersökning, har endast undantagsvis registrerats som nya fall. Antalet ungdomar, som ingått i den aktuella utredningen, torde dock uppgå till omkring 1 000.

Trots den uppmärksamhet som ungdomsbyråns personal haft på narkotikamissbruk bland stockholmsungdomen under dessa tre år och trots att författaren i sin egenskap av tjänsteläkare för hela ungdomsklientelet i Stockholms stad borde ha fått kännedom om alla misstänkta fall, är resultatet mycket obetydligt. Mindre än ett dussin ungdomar, som undersökts av mig, kan klassificeras som läkemedelsberoende. De flesta har varit det endast under kort tid. *Antalet säkra fall av narkomani är tre.*[1] Man bör uppmärksamma, att amfetaminpreparaten, som ger en relativt lättbehandlad form av narkomani, varit huvudpreparat i de tre fallen.

Fall I. (Journ 129/53). Läroverksflicka, som vid första undersökningstillfället — 1953 — var 16 år. Hade då en kort tid levat samman med en asocial man. Senare samma år började hon sällskapa med en 26-årig amfetaminnarkoman, som aktivt intresserade henne för samma missbruk. Hon konsumerade från början 5 à 12 fenedrintabletter (motsvarande 50 à 120 mg) dagligen. Hennes partner skaffade fenedrinet på legala läkarrecept och försörjde sig genom att sälja en del av tabletterna för en krona styck. »Han levde mer eller mindre på svarta börsen.» Under de två månader de höll ihop »proppa han i mej dygnet runt» av fenedrintabletterna. Anledning: »Att han på någe sätt ville binda mej vid honom. Att jag skulle bli beroende av honom... Dom flesta som håller på med de här, dom vill liksom dra med sej andra för å få nån sorts gemenskap i knarken (narkotikamissbruket) alltså. Inte för att förstöra folk utan bara att dom vill ha sällskap att knarka. Alltså på samma sätt som alkoholisterna vill ha suparbröder.» Om sina egna reaktioner berättar hon: »Jag var exalterad och uppskärrad hela tiden. Alltså, de va ju skojigt på nå vis de hela. Man fick en massa impulser å idéer å blev väldigt aktiv å målade å ritade... Man orka vara i farten hela tiden på ett helt annat sätt... Alla sinnen skärptes ju så väldigt. Man kunde gå å strosa för sej själv en hel natt på Stockholms gator å tycka de va underbart å romantiskt.» Hade abstinenssymtom (avvänjningsbesvär) då tillgången till fenedrin upphörde. Periodvis använt fenedrin och liknande preparat (maxiton, etibol) i fortsättningen men förnekar behov och abstinenssymtom. »Då tycker jag att spriten har varit större problem för mej än knark, för att spriten har ju gjort att man blivit så viljelös eller va ska jag säja urskillningslös.» Röker 20 à 30 cigarretter om dagen. — Hon är en överbegåvad, hysteroid flicka, ömsom mjuk och lättillgänglig, ömsom sluten och mystifierande. Har åtminstone tidvis plågsamma neurotiska besvär. Hennes berättelser vid skilda undersökningstillfällen har växlat men vad som här citerats bär det upplevdas prägel. Sannolikt har hon använt mer narkotika än hon medger. Hon förnekar bestämt — och trovärdigt — medicinmissbruk vid efterundersökningen nu (22/10 1957).

[1] Personuppgifterna om fallen bör under inga omständigheter refereras i pressen.

Fall II. (Journ 70/56). Patienten hade just fyllt 19 år, när barnavårdsnämndens utesektion (»nattpatrullen») sände honom för undersökning. Var då sedan två år vanemässig tablettätare, omväxlande amfetamin och opiototal, som han i början köpt på svarta börsen, sedan legalt på läkarrecept. Maximala dagsdosen amfetamin hade varit 210 mg. Intensiv ångest och tabletthunger då han inte lyckades skaffa tabletter. När han inte fått tag på fenedrin eller opiototal hade han tagit morfintabletter, antihistamintabletter och diverse barbiturater (pentymal, fenemal, isofen). Redan efter två månaders missbruk, alltså i 17-årsåldern, hade han kommit i kontakt med utesektionen, spontant berättat om tablettätandet och begärt att få komma in på sjukhus. Han hade då fortfarande arbete. Vårdades en månad vid psykiatrisk klinik. Detta var hösten 1955. När utesektionen skickade honom till oss våren 1956 var han ordentligt nergången, utan arbete, gick och drev på stan. De sista veckorna hade han konsumerat betydande mängder tabletter men också sniffat eter. Sprit bara sporadiskt. Måttlig rökare — 10 à 12 cigarretter om dagen. När vi i februari 1957 hade kontakt med honom sista gången hade han enligt egna trovärdiga uppgifter inte använt någon form av narkotika på tio månader, skötte såvitt vi vet sin anställning utan anmärkning och hade för första gången fast flicksällskap. — Vi bedömde honom som en normalbegåvad, emotionellt omogen neurotiker.

Fall III. (Journ 277/56). 20-årig diversearbetare, som haft en mängd korta anställningar men mesta tiden sedan han slutade folkskolan drivit sysslolös. Spritmissbruk sedan 15-årsåldern men inga fylleriförseelser. Började använda uppiggande tabletter i 18-årsåldern då han var till sjöss. Kom i utlandet över ett lager tabletter, tydligen ur amfetamin-gruppen, och fortsatte med maxitontabletter, som han huvudsakligen köpte på svarta marknaden. Dagsdoser på 20—30 tabletter à 3,5 mg (summa 70 à 105 mg). Efter några medicinfria intervall började han använda narkotiska ämnen vanemässigt i augusti 1956. Skaffade några veckor senare en injektionsspruta och tar dagligen 5—6 ml psykotonlösning (summa 125 à 150 mg torrsubstans), omväxlande med barbitursyretabletter (fenemal, pentymal, mebumal m fl). Röker upp till 60 cigarretter per dygn. Sover mycket sparsamt och oregelbundet, vanligen uppe hela nätterna och sover eller slöar på dagarna. Tillhör ett gäng intellektuella och kvasiintellektuella bohemer, som samtliga enligt pålitliga källor är narkomaner. Ingen mer än pat är under 21 år. De övriga, ett halvdussin, uppges vara omkring 22—28 år. Psykisk status i jan—febr 1957: Extremt blek med slappt hull, slapp kroppshållning, energifattiga rörelser, sluddrig artikulation, massor med kvisslor på kinderna, i pannan, på hakan och på ryggen, stel mimik, stel och uttryckslös blick. Slappt euforisk. Cynisk attityd. Kontaktlös och mekaniserad. Förmodligen är han övergenomsnittligt normalbegåvad men förslöad och perspektivlös. Hyggligt koncentrerad. Svarar med normal latenstid. Viss idéflykt men håller i stort sett en tråd i sitt resonemang. Vill inte ha någon ändring i sina förhållanden. Vägrar acceptera vård. Anmärker vid avskedet att han under inga omständigheter kommer att skaffa sig arbete. Ber upprepade gånger om recept på amfetaminpreparat men utan att insistera.

Ytterligare två av de ungdomar jag undersökt skulle sannolikt ha hänförts till narkomangruppen, om jag lyckats erhålla fullständiga berättelser. Den ena, en 18-årig flicka (journ 65/56), sammanbodde med en förfallen 30-årig opiototal- och vemonylnarkoman och företedde kliniska symtom på avancerat missbruk av narkotiska ämnen: hon var extremt mager, hade alabastervit hy och mängder av furunklar i ansiktet samt visade även psykiska särdrag. Hon förnekade bestämt att hon annat än sporadiskt konsumerat narkotika, men rapport från den ungdomsvårdsskola där hon place-

rades tydde på att hon under första tiden efter intagningen haft abstinenssymtom. Den andra var en 18-årig pojke (journ 15/57), som i 17-årsåldern kommit in i »dom där bohemkretsarna» och under två månaders tid tagit morfininjektioner enligt egen uppgift vid undersökningen två gånger i veckan. Han hade vårdats vid medicinavdelning några månader tidigare. Enligt en journalanteckning hade han där, tydligen spontant, berättat att han under nämnda tvåmånadersperiod ibland tagit morfininjektioner två gånger om dagen. Överhuvud taget är exakta uppgifter svåra att få fram i fråga om narkotikamissbruk. Narkomanen eller den läkemedelsberoende har, liksom alkoholisten, ofta en benägenhet att förringa omfattningen av sitt missbruk.

Sammanfattning och slutsatser

I sin verksamhet som socialläkare (ungdomspsykiater) vid Stockholms stads barnavårdsnämnd har författaren under åren 1955, 1956 och 1957 ställt samman material om eventuellt förekommande narkotikamissbruk bland ungdomen i Stockholm. Samtliga fall i åldern 14—21 år, som genom polisen eller direkt anmälan aktualiserats vid nämndens ungdomsbyrå och som misstänkts vara missbrukare av narkotiska ämnen, har remitterats till och undersökts av författaren under dessa tre år. En enkät företogs, omfattande samtliga relevanta sjukvårdsanstalter och polikliniker samt skolläkarna i Stockholms stad angående uppmärksammade fall av narkomani i berörda åldrar under första kvartalet 1955. Enligt enkätsvaren hade inget sådant fall förekommit.

Författaren, vars reguljära klientel huvudsakligen utgörs av ungdomar i åldern 14—21 år, som anmälts till och utreds av nämndens ungdomsbyrå, har i regel även berört frågan om eventuellt narkotikamissbruk vid undersökningssamtalen med fall, där inga misstankar om sådant missbruk förelegat. Uppskattningsvis har 1 000 ungdomar undersökts av författaren under dessa tre år, däri inbegripna de fåtaliga fall som remitterats såsom misstänkta narkotikamissbrukare. Resultatet av hela undersökningen är att narkomani (drug addiction) säkert konstaterats i tre fall, att narkomani betecknats som sannolik i ytterligare två fall och att mindre än ett dussin ungdomar, de flesta endast för kort tid, klassificerats som fall av läkemedelsberoende (drug habituation).

Vid en värdering av undersökningsresultatet måste hänsyn tas till vissa felkällor. Enstaka ungdomsfall av narkomani kan ha behandlats av läkare utan att ungdomsbyrån eller författaren fått kännedom om dem. Fall av narkotikamissbruk kan ha förekommit i s k bättre kretsar, där ungdomar under längre tid kan missköta studier och arbete men genom sin socialt skyddade ställning undgår att bli anmälda till barnavårdsnämnden. Uppgifter om narkotikamissbruk i ungdomliga bohemkretsar har av och till varit i omlopp men inte kunnat verifieras. En felkälla utgör det förhållandet, att missbruk av narkotiska ämnen kan pågå lång tid, inte sällan un-

der åratal, utan att ge sådana medicinska eller sociala symtom, att missbruket uppmärksammas.

Författaren har emellertid gjort den erfarenheten att endast ett fåtal ungdomar använder läkemedel överhuvud taget. De narkotiska ämnena kan efter sin avsedda medicinska verkan indelas i tre grupper: 1) smärtstillande och hostlindrande medel, 2) sömnmedel och lugnande medel samt 3) stimulantia (uppiggande medel). Smärtstillande och hostlindrande medel av de typer det här gäller efterfrågas aldrig av patienter i tonåren. Bruket av sömnmedel och lugnande medel är enligt författarens erfarenhet mycket obetydligt i denna ålder. Inte ens ungdomar med svåra subjektiva besvär (ångestattacker, invalidiserande stamning, skygghet osv) brukar annat än i undantagsfall be om recept på barbitursyrepreparat. De preparat som tidigare haft utbredd användning — fenedrin och andra narkotiska ämnen av amfetamintyp — tillhör den tredje gruppen. Sedan dessa medel hänfördes under den s k narkotikakungörelsen har de i vårt land blivit svåråtkomliga. De förhållandevis små mängder, som säljs på svarta marknaden och som av allt att döma tillförs den genom legala läkarrecept, är f n mycket dyra. Enligt den senaste direktuppgift jag har (december 1957) är svartabörspriset för 10 ml psykotonlösning 50 kronor.

I föreliggande rapport berörs inte spritmissbruket bland ungdom. Inte heller har den endemiskt förekommande sniffningen av toluolhaltiga lösningsmedel behandlats. Christiansson och Karlsson, som undersökt 32 sniffare i åldern 12—15 år, bedömer den som en allvarlig företeelse med hänsyn till de benmärgsförändringar och eventuella leverskador den ger (17). Sniffningen tycks dock efter skolåldern endast förekomma sporadiskt.

Litteratur

1. *Møller, K O:* Nord med 54: 1534: 1955.
2. *Porot, A:* Les toxicomanies. Librairie Ferraris. Alger 1945.
3. Wld Hlth Org techn Rep Ser 116: 12: 1957.
4. Wld Hlth Org techn Rep Ser 116: 9—10: 1957.
5. *Byrd, O E:* Health Instruction Yearbook 1952, p 17. Stanford University Press, Stanford, Calif, 1952.
6. *Bloch, H A & Flynn, F T:* Delinquency. The Juvenile Offender in America Today, p 471. Random House, New York 1956.
7. Third Interim Report of the Special (Senate) Committee to Investigate Organized Crime in Interstate Commerce, p 165 (1951).
8. *Ravn, J:* Sv Läkartidn 53: 75: 1956.
9. *McIlwain, H:* Chemotherapy and the Central Nervous System. Churchill, London 1957.
10. Wld Hlth Org techn Rep Ser 102: 15: 1956.
11. *Huhtala, A:* Nord med 54: 1541: 1955.
12. *Dalgaard, J B:* Nord med 53: 745: 1955.
13. *Ravn, J:* Sv Läkartidn 53: 80: 1956.
14. PM från medicinalstyrelsen . . ., utarbetad av Krook, G & Lindgren, G. Sv Läkartidn 53: 361—362: 1956.
15. *Ideström, C-M:* Sv Läkartidn 52: 2418: 1955.
16. *Krook, G & Lindgren, G:* Sv Läkartidn 51: 2220: 1954.
17. *Christiansson, G & Karlsson, B:* Sv Läkartidn 54: 43: 1957.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:

Konsumentprisindex
Sysselsättning och arbetslöshet

Varje kvartal:

Senast i nr

Byggnadsverksamheten i städer och köpingar 1957: 12
Omsättningen inom detaljhandel m m 1957: 11
Sysselsättning och löner inom industrin 1957: 12
Utlänningar i Sverige 1957: 12

Varje år:

Alkoholistanstalt, intagna på 1957: 12
Arvsfonden, allmänna 1957: 11
Barnavård, samhällets 1956: 3
Barnbidrag, allmänna 1957: 2
Bostadsbyggandet 1957: 8
Fattigvården . . . . . detta nr
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag 1957: 4
Hemhjälp, social 1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet 1957: 10
Mödrahjälpen 1957: 7
Nykterhetsnämndernas verksamhet . 1957: 2
Nykterhetsvårdsklientelet 1957: 4
Socialhjälp och barnavård till utlänningar 1957: 11
Socialvårdens kostnader och finansiering 1957: 6
Statens utgifter för sociala ändamål . 1957: 2
Ungdomsvårdsskolornas elever . . . 1957: 5
Ålderdomshem, om statsbidrag till . 1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m 1957: 11

FATTIGVÅRDEN UNDER ÅR 1956

I följande artikel redovisas i sammandrag en del statistiska uppgifter, som mera utförligt kommer att framläggas i den årsredogörelse, som ingår i Sveriges officiella statistik. Eftersom statistiken avser år 1956 benämns den alltjämt »fattigvårdsstatistik». På grund av den nya socialhjälpslagen kommer statistiken sedan att byta namn, varjämte även vissa andra förändringar kommer att genomföras. Det dröjer dock ännu något innan statistiken för 1957, det första året med socialhjälp, kommer att kunna framläggas.

Antalet understödda familjer och personer. Hela antalet familjer, som under år 1956 fick hjälp av fattigvårdsstyrelse, utgjorde 137 700, innefattande sammanlagt 287 200 personer. Antalet understödda personer i relation till folkmängden är för hela riket 3,9 per 100 invånare, varav för städerna 4,6 och för landsbygden 3,3.

Inom olika delar av riket är understödsfrekvensen mycket varierande. Av följande tablå framgår att på landsbygden understödsfrekvensen är lägst i de södra delarna av riket (ca 2,5 %) och högst i Norrland (4—6 %).

	Antal understödstagare i % av folkmängden		Antal understödstagare i % av folkmängden
Landsbygd	3,3	Städer	4,6
Mälarlänen	3,3	Stockholm	6,1
Östra Götaland	2,6	Göteborg	4,8
Skåne, Blekinge o Halland	2,5	Malmö	4,8
Bohuslän o Vänerlänen	2,4	Övriga städer över 30 000 invånare	4,1
Dalarna o Nedre Norrland	4,3	Städer under 30 000 invånare	3,8
Övre Norrland	5,7	Hela riket	**3,9**

Bland de skilda landskommunerna redovisas de högsta frekvenserna för norrbottenkommunerna Töre (12,8 %), Karesuando (12,6 %), Nedertorneå (11,7 %), Övertorneå (11,7 %), Hietaniemi (10,6 %) samt Norra Trögd i Uppsala län (10,3 %). Bland städerna har Härnösand den högsta frekvensen (6,5 %) varefter kommer Arvika, Piteå och Visby (samtliga med 6,4 %).

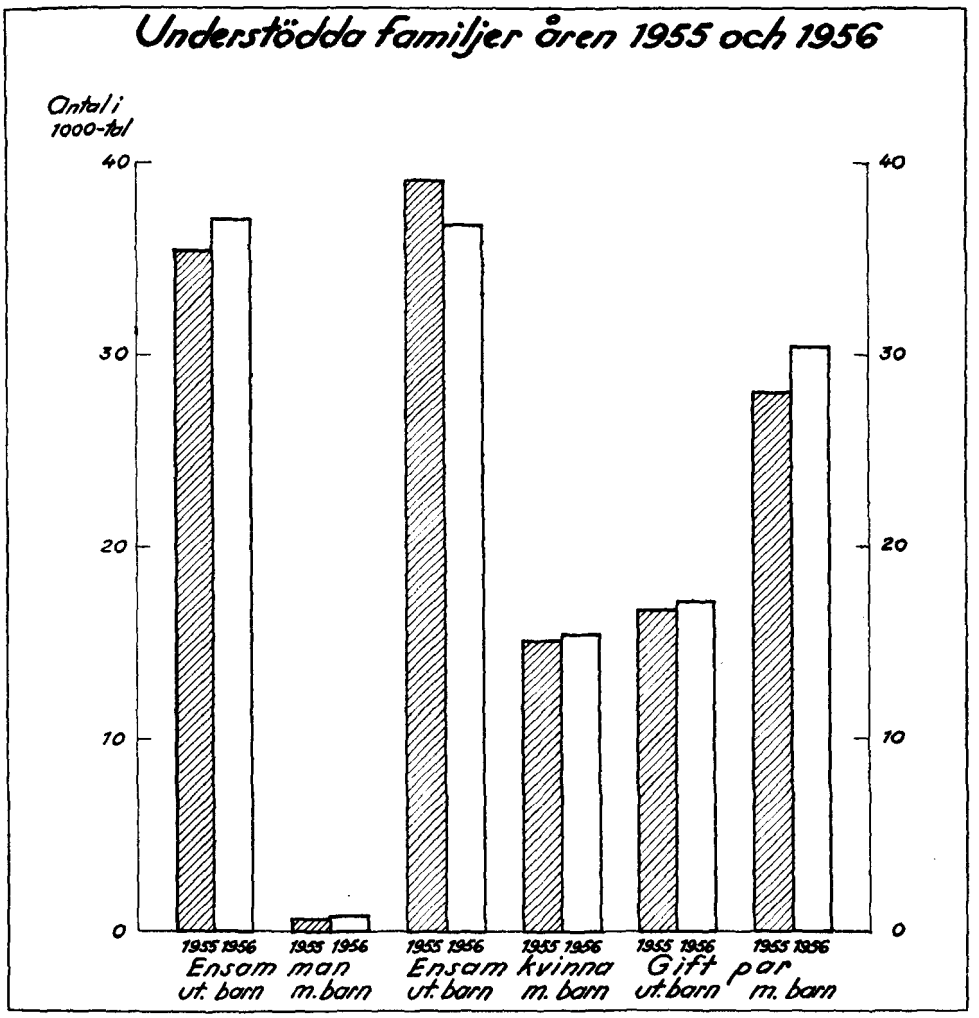
Intresset knyter sig särskilt till förändringarna från föregående år. Det visar sig att såväl antalet familjer som antalet understödda personer ökade från 1955 till 1956, nämligen med 1,8 resp 4,5 %. Uppgången har varit mycket olika inom skilda familjetyper och inom olika delar av landet.

En uppdelning på olika familjetyper redovisas i nedanstående sammanställning. Därvid framkommer att uppgången i första hand är koncentrerad till familjetypen makar med barn, som ökat med inte mindre än 9 %.

Den relativa ökningen har emellertid varit ännu större (11 %) bland den obetydliga gruppen ensamma män med barn. Gruppen ensamma män utan barn har också ökat rätt kraftigt (4 %), medan ensamma kvinnor utan barn minskat i antal ganska mycket (6 %). Dessa förändringar innebär anmärkningsvärt starka strukturförändringar inom klientelet. Antal fall inom olika familjetyper åren 1955 och 1956 framgår av diagrammet på sid 35.

Vid den uppdelning efter geografiska områden som gjorts i tab 1, framkommer likaledes anmärkningsvärt stora skillnader. Det visar sig sålunda att uppgången från 1955 till 1956 är helt koncentrerad till städerna, där an-

	Antal år 1956	Förändring sedan år 1955	
		antal	i %
Antal understödda familjer	137 749	+ 2 483	+ 1,8
därav			
ensam man utan barn	37 070	+ 1 546	+ 4,4
» » med »	829	+ 82	+ 11,0
» kvinna utan barn	36 751	− 2 340	− 6,0
» » med »	15 455	+ 374	+ 2,5
gift par utan barn	17 097	+ 366	+ 2,2
» » med »	30 448	+ 2 447	+ 8,7
ensamma barn	99	+ 8	(+ 8,8)
Antal understödda personer	287 215	+ 12 298	+ 4,5
därav			
vuxna män	85 444	+ 4 441	+ 5,5
» kvinnor	99 751	+ 847	+ 0,9
barn under 16 år	102 020	+ 7 010	+ 7,4

talet hjälpfall ökade med 5 %. På landsbygden har däremot antalet hjälpfall minskat med mera än 2 %. Ser man i stället på antalet understödda personer, blir bilden något annorlunda, men den påtagliga skillnaden mellan landsbygd och städer framkommer även nu.

Den konstaterade nedgången i antalet understödsfall och i antalet understödda personer i Norrland är anmärkningsvärd. Det vill synas som den nedgång till följd av sjukkassereformen som i övriga delar av riket inregistrerades år 1955, i Norrland inte framkommit förrän under år 1956.

Den kraftiga ökningen av antalet understödda personer i städerna är av särskilt stort intresse. För 45 städer redovisas en ökning av 15 % eller däröver. Ordnade efter den procentuella ökningen redovisas de större av dessa städer i tablån på följande sida.

	Antal understödda personer år 1955	Antal understödda personer år 1956	Ökning i %		Antal understödda personer år 1955	Antal understödda personer år 1956	Ökning i %
Söderköping	133	221	66	Västervik	488	591	21
Oxelösund	232	359	55	Falköping	340	411	21
Söderhamn	399	567	42	Sundbyberg	1 095	1 329	21
Ulricehamn	125	174	39	Linköping	1 433	1 715	20
Fagersta	525	709	35	Gävle	1 552	1 853	19
Torshälla	209	276	32	Flen	180	214	19
Lindesberg	156	203	30	Jönköping	1 495	1 775	19
Kumla	322	417	30	Karlskrona	1 607	1 892	18
Hedemora	164	212	29	Östersund	771	909	18
Nässjö	653	834	28	Åmål	184	217	18
Vetlanda	354	450	27	Vimmerby	214	250	17
Varberg	401	510	27	Karlstad	1 846	2 153	17
Simrishamn	208	259	25	Örebro	2 116	2 462	16
Katrineholm	555	688	24	Skänninge	115	133	16
Lidköping	640	795	24	Tranås	414	479	16
Mariestad	330	409	24	Mjölby	239	275	15
Västerås	1 591	1 954	23				

Det är som synes fråga om delvis mycket anmärkningsvärda förändringar. Genomgående föreligger den tendensen att ökningen är koncentrerad till familjetyperna makar med barn och ensamstående män, medan däremot antalet ensamma kvinnor gått tillbaka.

Antalet understödda makar med barn har ökat med mer än 20 % i inte mindre än 61 av rikets 133 städer. Å andra sidan redovisas för 31 städer ett minskat antal gifta par med barn, som fått hjälp av fattigvården; i de flesta av dessa fall är emellertid nedgången helt obetydlig.

Med ledning av de nu föreliggande statistiska uppgifterna är det inte möjligt att närmare analysera de faktorer som ligger bakom den kraftiga uppgången av antalet understödstagare i så många städer. Det vill emellertid synas som om arbetsmarknadsläget, vilket under år 1956 på många håll har varit påtagligt sämre än närmast tidigare år, medfört en ökning av understödsverksamheten. Det finns all anledning att i fortsättningen noga följa ut-

Tab 1. Antal understödsfall och understödstagare inom olika riksområden

	Antal understödsfall	Förändring sedan 1955 antal	Förändring sedan 1955 %	Antal understödda personer	Förändring sedan 1955 antal	Förändring sedan 1955 %
Landsbygd	55 695	− 1 367	− 2,4	122 712	+ 1 377	+ 1,1
Mälarlänen	9 847	− 254	− 2,5	20 792	+ 620	+ 3,1
Östra Götaland	8 031	− 207	− 2,5	16 775	+ 487	+ 3,0
Skåne, Blekinge o Halland	6 687	− 233	− 3,4	14 851	+ 474	+ 3,3
Bohuslän o Vänerlänen	8 668	+ 212	+ 2,5	17 446	+ 796	+ 4,8
Dalarna o Nedre Norrland	14 509	− 523	− 3,5	31 548	− 83	− 0,3
Övre Norrland	7 953	− 362	− 4,4	21 300	− 917	− 4,1
Städer	82 054	+ 3 850	+ 4,9	164 503	+ 10 921	+ 7,1
Stockholm	25 512	+ 1 008	+ 4,1	48 132	+ 2 832	+ 6,3
Göteborg	9 255	+ 182	+ 2,0	18 296	+ 1 241	+ 7,3
Malmö	4 936	+ 385	+ 8,5	9 954	+ 176	+ 1,8
Övriga städer över 30 000 invånare	17 257	+ 1 306	+ 8,2	36 231	+ 3 497	+ 10,7
Städer under 30 000 invånare	25 094	+ 969	+ 4,0	51 890	+ 3 175	+ 6,5
Hela riket	**137 749**	+ **2 483**	+ **1,8**	**287 215**	+ **12 298**	+ **4,5**

vecklingen. En analys av åldersfördelningen m m bland de understödda kommer att redovisas i publikationen »Fattigvården 1956» (Sveriges officiella statistik).

Olika hjälpformers omfattning och kostnader. Den vanligaste hjälpformen inom fattigvården är hemunderstödet. Denna del av verksamheten omfattade år 1956 ca 112 300 fall, vilket motsvarar 82 % av samtliga redovisade hjälpfall. I stort sett visar förändringarna i hemunderstödets omfattning samma tendens som i fråga om samtliga fall. För de flesta områdena har hemunderstödet ökat något kraftigare; i Övre Norrland är dock nedgången större för hemunderstödet än för samtliga fall.

Fattigvårdsstyrelserna utbetalade i hemunderstöd inalles 85,2 milj kr, vilket är 11 % mer än under 1955. Medelbeloppet per familj uppgick till 147 kr per månad vilket är 11 kr mer än under 1955. Det var i städerna avsevärt högre (171 kr) än på landsbygden (111 kr).

Antalet personer för vilka fattigvårdsstyrelserna helt eller delvis bekostade en längre eller kortare tids vård på sjukvårdsanstalt, uppgick år 1956 till inalles 13 200. Detta antal har sedan 1955 minskat med 24 %. Denna kraftiga minskning är en följd av sjukförsäkringsreformen. Verkningarna av denna hann inte till fullo göra sig gällande under år 1955. På grund av vissa övergångssvårigheter hos sjukkassorna fick fattigvården i början av detta år i viss utsträckning förskottera sjukkassehjälpen, varför man först nu för år 1956 kan få en mer fullständig bild av hur denna reform påverkat fattigvårdens omfattning. Sålunda var minskningen mellan åren 1954 och 1956 av antalet personer som fått vård på sjukvårdsanstalt 66 % (från 38 300 till 13 200).

Det totala värdet av vården på sjukvårdsanstalt nedgick från 16,5 till 13,5 milj kr eller 18 %. Den genomsnittliga vårdkostnaden per dag har däremot ökat något, från 4,43 år 1955 till 4,60 år 1956, vilken ökning motsvarar 3,8 %.

De understödsfall som erhållit annan hjälp (dvs utackordering, utrustning för intagning på anstalt, resor, kostnader för yrkesutbildning, tandvård, begravningskostnader m m) uppgick år 1956 till 28 300, vilket innebär en minskning sedan föregående år med 9,8 %.

Det sammanlagda värdet av de belopp som fattigvårdsstyrelserna utgett för hemunderstöd, vård på sjukvårdsanstalt samt annan hjälp under år 1956 uppgick, som framgår av följande tablå, till 105,7 milj kr. Detta innebär en ökning sedan 1955 med 5,6 %.

		Hem-understöd	Vård på sjukvårds-anstalt	Annan hjälp	Samtliga understödsformer
		milj kr			
Landsbygd	1956	26,2	8,6	4,2	39,0
	1955	24,2	10,5	4,4	39,1
Städer	1956	59,0	4,9	2,8	66,7
	1955	52,3	6,0	2,7	61,0
Hela riket	1956	**85,2**	**13,5**	**7,0**	**105,7**
	1955	76,5	16,5	7,1	100,1

SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSLÖSHET

Tab 1. Sysselsättning inom industrin i november 1957 jämfört med oktober 1957. (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i november 1957 redovisade arbetare (exkl permitterade)[2]			Indextal för november 1957 (oktober 1957 = 100)[1]				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl[3]
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)[2]			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	56	13 891	177	14 068	100,2	..	100,1	99,5	7,1
Malmgruvor	51	13 450	177	13 627	100,2	..	100,1	99,5	6,8
Kolgruvor	5	441	—	441	101,6	—	101,6	97,4	15,6
Metall- o verkstadsindustri	2 395	210 096	16 205	226 301	100,1	99,4	100,0	100,9	8,9
Järn-, stål- o kopparverk	51	34 152	1 157	35 309	99,3	95,1	99,2	99,2	9,5
Järn- o stålmanufaktur	442	19 452	2 456	21 908	99,8	99,3	99,7	99,8	8,0
Mekaniska verkstäder	887	89 376	3 833	93 209	100,1	100,0	100,1	100,5	8,5
Reparationsverkstäder	462	10 296	35	10 331	99,9	..	99,9	101,4	7,2
Skeppsvarv	71	25 836	2	25 838	101,0	..	101,0	104,8	11,2
Elektroteknisk industri	190	21 519	6 868	28 387	100,1	100,2	100,1	102,0	9,3
Annan metallindustri	292	9 465	1 854	11 319	100,3	98,1	99,9	100,7	7,7
Jord- o stenindustri	609	23 476	2 658	26 134	98,9	100,4	99,1	98,8	7,2
Torvindustri	41	484	9	493	83,2	..	83,1	82,1	5,9
Stenindustri	110	3 109	5	3 114	98,0	..	98,0	96,8	7,5
Kalk- o kritbruk	32	1 272	23	1 295	97,2	..	97,3	96,8	6,8
Cementfabriker	8	1 967	51	2 018	100,1	..	100,1	99,9	7,8
Cementvarufabriker	140	3 203	52	3 255	100,4	..	100,4	101,0	6,1
Tegelbruk	134	4 671	114	4 785	98,5	..	98,5	98,2	7,3
Porslins-, kakel- o lergodsind	21	3 440	1 692	5 132	99,7	99,5	99,7	99,3	7,5
Glasindustri	62	3 948	676	4 624	100,8	102,4	101,0	100,7	7,0
Annan jord- o stenindustri	61	1 382	36	1 418	98,7	..	98,8	99,9	7,7
Träindustri	1 230	33 963	1 171	35 134	98,4	99,2	98,4	97,9	6,9
Sågverk o hyvlerier	442	14 775	262	15 037	96,4	88,5	96,3	94,8	8,2
Lådfabriker	32	485	32	517	100,6	..	100,2	102,1	6,4
Fanér- o plywoodfabriker	10	643	39	682	99,8	..	100,9	98,7	7,9
Byggnadssnickerifabriker	249	7 607	175	7 782	99,1	..	99,2	98,7	5,9
Möbelfabriker	299	6 264	267	6 531	100,8	106,4	101,0	102,7	5,4
Svarveri- o skidfabriker	105	2 555	151	2 706	100,0	..	100,1	99,3	6,4
Annan trävaruindustri	93	1 634	245	1 879	100,0	98,8	99,8	99,9	5,9
Massa- o pappersindustri	238	37 613	4 932	42 545	99,7	101,0	99,8	99,6	8,8
Massafabriker	61	15 411	257	15 668	99,2	95,5	99,1	98,3	9,0
Pappersbruk o pappfabriker	61	18 159	2 922	21 081	99,9	101,2	100,1	100,3	8,9
Wallboardfabriker	8	1 356	49	1 405	100,3	..	100,3	99,4	7,3
Papp- o pappersvaruindustri	108	2 687	1 704	4 391	100,9	101,6	101,2	101,3	7,8
Grafisk industri	474	15 234	3 533	18 767	100,4	102,8	100,8	102,1	8,3
Bokbinderier	57	1 322	1 572	2 894	101,0	102,9	102,0	101,1	8,6
Bok- o accidenstryckerier	233	6 194	1 165	7 359	100,8	103,5	101,2	103,8	7,6
Tidningstryckerier	115	5 733	500	6 233	100,2	102,7	100,4	101,2	8,7
Annan grafisk industri	69	1 985	296	2 281	99,0	100,0	99,1	100,2	9,1
Livmedelsindustri	698	21 723	10 008	31 731	99,8	98,7	99,4	99,7	8,4
Kvarnar	35	1 066	180	1 246	96,5	..	96,0	94,4	8,8
Bageriindustri	214	4 238	2 208	6 446	99,8	98,9	99,5	100,3	8,7
Sockerindustri	16	3 123	445	3 568	102,3	100,0	102,0	101,6	5,4
Choklad- o konfektindustri	56	1 332	2 815	4 147	99,2	97,9	98,3	99,9	10,2
Mejeriindustri	81	3 267	429	3 696	98,9	103,1	99,3	99,6	8,8
Slakterier o charkuterier	171	5 949	1 388	7 337	99,8	100,4	99,9	100,3	8,2
Fiskkonservfabriker	36	529	1 058	1 587	104,3	105,4	105,0	107,0	9,5
Fruktkonservindustri	23	742	1 091	1 833	98,5	90,8	93,8	92,1	9,4
Margarinindustri	9	342	57	399	100,9	..	101,0	102,2	7,0
Annan livsmedelsindustri	57	1 135	337	1 472	97,6	99,1	97,9	96,7	7,5

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] I arbete eller frånvarande av personliga skäl (jfr SocM 1957: 1, sid 34.) — [3] Sjukdom, semester o dyl.

Tab 1 (forts). Sysselsättning inom industrin i november 1957

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i november 1957 redovisade arbetare (exkl permitterade)			Indextal för november 1957 (oktober 1957 = 100)				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o tobaksindustri	150	4 878	1 961	6 839	99,5	103,1	100,5	101,9	10,5
Dryckesvaruindustri	141	4 483	858	5 341	99,5	102,9	100,0	103,2	8,9
Tobaksfabriker	9	395	1 103	1 498	100,0	103,3	102,4	97,2	16,4
Textil- o beklädnadsindustri	861	22 932	41 600	64 532	99,6	99,9	99,8	100,1	8,7
Ylleindustri	68	3 333	3 534	6 867	99,3	100,5	99,9	99,0	9,9
Bomullsindustri	60	6 299	4 684	10 983	100,2	100,1	100,1	101,0	8,6
Linne- o juteindustri	10	740	1 070	1 810	98,7	100,2	99,6	96,8	14,7
Trikåfabriker	135	1 958	5 818	7 776	100,4	100,6	100,5	101,1	9,1
Sömnadsindustri	381	5 440	21 822	27 262	98,4	99,7	99,4	100,2	8,4
Hatt- o mössfabriker	37	289	970	1 259	94,1	97,6	96,8	94,6	7,7
Annan textil- o beklädnadsind	170	4 873	3 702	8 575	100,5	99,5	100,1	100,3	7,8
Läder-, hår- o gummivaruind	303	10 920	5 968	16 888	100,2	99,9	100,1	101,0	6,6
Garverier	25	1 903	219	2 122	100,3	97,8	100,0	100,4	7,6
Päls- o skinnvarufabriker	70	892	792	1 684	98,7	98,3	98,5	98,9	4,5
Skoindustri	105	3 173	2 415	5 588	100,0	100,1	100,0	102,3	6,3
Andra lädervarufabriker	41	755	675	1 430	100,1	102,0	101,0	101,5	7,5
Gummivarufabriker	13	3 486	1 641	5 127	100,9	100,4	100,7	100,7	7,1
Annan läder-, hår- o gummivaruindustri	49	711	226	937	100,0	97,0	99,3	99,8	6,2
Kemisk o kemisk-tekn industri	282	15 306	3 688	18 994	99,6	100,2	99,7	99,4	9,1
Rent kemisk industri	25	4 569	142	4 711	99,2	..	99,2	97,1	10,1
Färg-, olje- o parfymfabriker	95	4 425	1 074	5 499	99,6	100,5	99,8	101,6	7,9
Sprängämnesfabriker	8	1 426	640	2 066	99,7	98,8	99,4	100,1	8,4
Tändsticksfabriker	8	948	684	1 632	99,7	101,9	100,6	98,8	12,1
Annan kemisk-tekn industri	146	3 938	1 148	5 086	100,0	99,8	99,9	99,1	9,0
Samtliga industrigrupper	**7 296**	**410 032**	**91 901**	**501 933**	**99,8**	**99,9**	**99,8**	**100,3**	**8,5**
Statliga verk o byggnadsarb	240	40 386	1 491	41 877	98,2	98,7	98,2	98,3	9,8
Mek o elektriska verkstäder	88	12 040	450	12 490	99,9	100,9	99,9	100,7	10,1
Skeppsvarv	3	3 093	23	3 116	99,7	..	99,7	101,0	11,8
Beklädnadsverkst, förråd o d	57	782	433	1 215	100,3	98,9	99,8	101,6	7,7
Sprängämnesfabriker	3	649	374	1 023	99,7	100,0	99,8	98,0	6,5
Byggnads- o anläggningsarb	89	23 822	211	24 033	97,1	91,7	97,1	96,7	9,7

Tab 2. Indextal uträknade enligt kedjemetod (november 1956 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin [1] december 1956—november 1957

Bransch	1956	1957										
	dec	jan	febr	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov
Gruvindustri	99,9	100,4	101,1	101,2	101,4	101,5	103,2	103,5	102,7	102,6	102,4	102,5
Metall- o verkstadsindustri	99,2	99,4	99,9	100,2	100,1	100,1	101,2	100,4	100,6	101,3	101,2	101,2
Jord- o stenindustri	96,5	95,6	95,2	96,2	97,4	101,0	102,7	102,2	101,0	99,9	98,4	97,5
Träindustri	97,4	97,8	99,4	101,8	102,9	103,8	105,8	103,9	102,5	100,3	99,2	97,6
Massa- o pappersindustri	99,3	99,0	99,0	99,2	98,9	99,7	101.6	102,5	100,9	100,8	100,8	100,6
Grafisk industri	99,4	98,7	98,9	98,8	98,0	98,1	98,8	98,1	98,0	98,7	99,0	99,8
Livsmedelsindustri	94,9	92,5	92,3	91,6	91,6	93,1	97,4	99,4	97,6	96,6	98,6	98,0
Dryckesvaru- o tobaksindustri	104,6	98,5	97,8	98,7	100,6	102,8	110,7	110,9	104,9	99,4	99,0	99,5
Textil- o beklädnadsindustri	98,5	99,2	100,2	100,4	100,1	99,0	99,1	98,2	98,6	99,5	99,6	99,4
Läder-, hår- o gummivaruind	99,5	100,8	101,5	101,7	101,5	100,5	100,7	100,4	100,3	101,6	102,0	102,1
Kemisk o kemisk-tekn industri	99,1	98,5	98,8	99,0	98,5	98,8	101,4	100,3	100,0	99,3	99,0	98,7
Samtliga industrigrupper	**98,7**	**98,6**	**99,1**	**99,5**	**99,5**	**99,8**	**101,3**	**100,8**	**100,4**	**100,6**	**100,5**	**100,3**

[1] Se not 2 sid 38.

Tab 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingen under november 1957

	Arbetssökande personer		Lediga	Tillsatta platser			Därav 1-dags-platser
	Hela antalet	Därav manliga		Manliga	Kvinnliga	Summa	
Summa nov 1954	112 287	68 628	114 818	51 850	28 423	80 273	22 916
» » 1955	117 337	73 784	109 070	50 448	27 982	78 430	22 676
» » 1956	133 879	85 253	95 115	43 712	27 297	71 009	18 202
» okt 1957	143 085	86 676	110 877	50 681	35 513	86 194	25 989
» nov 1957	138 819	87 799	92 133	41 529	29 217	70 746	18 672
Därav							
Jordbr, trädgårdsskötsel o fiske	4 729	4 170	3 085	1 926	731	2 657	94
Skogsbruk	4 712	4 682	2 640	2 198	—	2 198	16
Malmbrytn o metallind	9 983	9 369	5 008	2 458	202	2 660	12
Trä-, grafisk o pappersind	4 765	4 332	1 470	833	226	1 059	19
Byggnadsverksamhet	24 500	24 500	10 023	9 204	1	9 205	245
Övriga industrigrupper	12 799	5 358	3 722	1 159	1 344	2 503	27
Samfärdsel	9 082	8 675	13 150	11 971	70	12 041	5 023
Handel	13 120	4 589	13 160	3 190	6 987	10 177	3 477
Förvaltning o fria yrken	13 431	6 914	10 415	3 353	3 360	6 713	2 017
Sjukvård o husligt arbete	13 349	228	21 853	108	14 637	14 745	5 655
Därav under 18 år	18 315	8 314	8 791	3 106	3 689	6 795	232

Tab 4. Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa december 1956—december 1957

År Månad	Män	Kvinnor	Summa	I % av medlemsantalet		
				Samtliga	Industri-arbetare	Byggnads-arbetare
1956						
December	20 957	3 127	24 084	1,9	1,3	6,6
1957						
Januari	32 518	3 895	36 413	2,9	1,9	10,3
Februari	29 642	3 333	32 975	2,6	1,6	9,5
Mars	29 709	3 213	32 922	2,6	1,5	9,7
April	30 814	2 793	33 607	2,7	1,3	10,4
Maj	21 626	2 567	24 193	1,9	1,0	6,9
Juni	13 477	2 058	15 535	1,2	0,8	4,3
Juli	8 624	1 482	10 106	0,8	0,8	1,7
Augusti	10 080	1 764	11 844	0,9	0,8	2,4
September	11 220	2 017	13 237	1,0	0,8	2,8
Oktober	13 038	2 488	15 526	1,2	1,0	3,3
November	17 937	2 973	20 910	1,7	1,3	4,6
December[1]	—	—	34 412	2,7	—	9,8

[1] Preliminära uppgifter.

KONSUMENTPRISINDEX FÖR NOVEMBER 1957

Konsumentprisindex för november har av socialstyrelsen beräknats till 147 eller samma tal som för oktober. Med två decimaler är relationstalet 147,26 för november mot 147,23 för oktober.

Från oktober till november har förekommit både prishöjningar och prissänkningar, som dock tagit ut varandra. Bland de olika huvudgrupperna har indextalen för livsmedel samt för inventarier och husgeråd stigit med vardera en enhet till 159 resp 134. Övriga grupper står stilla, således alkoholhaltiga drycker och tobak 154, bostad, bränsle och lyse 151, kläder och skor 124 samt diverse 144. Inom grupperna kläder och skor samt diverse har prissänkningarna övervägt, men de framträder icke i de avrundade indextalen.

Av prisändringarna mellan oktober och november kan ytterligare nämnas att bland livsmedlen kött, fläsk, charkuterivaror, potatis och apelsiner har blivit dyrare, medan bland annat kaffe och socker har sjunkit i pris. För konfektionsvaror har noteringarna gått ned efter prisstegringarna under förhösten. Även bensin har blivit billigare.

Det på konsumentprisindex (med decimaler) beräknade pensionspristalet, som bestämmer indextilläggen på folkpensionerna m m, blir oförändrat 120.

C Ö

Tab 1. Konsumentprisindex 1950—november 1957 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o tobak	Bostad, bränsle o lyse	Därav		Kläder o skor	Inventarier o husgeråd	Diverse	Totalindex	Kommerskollegii partiprisindex
				bostad	bränsle o lyse					
1950 årsm	102	102	99	100	96	102	101	100	**101**	105
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**	134
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**	142
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**	134
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**	133
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**	138
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	**139**	145
1956 nov	153	149	141	135	152	121	130	137	**141**	146
dec	154	149	143	135	159	121	130	138	**142**	147
1957 jan	156	150	147	138	164	121	131	139	**144**	148
febr	156	150	147	138	165	121	132	139	**144**	147
mars	154	150	148	138	165	121	132	140	**143**	147
april	154	150	146	138	161	122	131	141	**144**	147
maj	155	151	145	138	158	122	132	141	**144**	147
juni	157	151	144	138	156	122	132	142	**145**	147
juli	158	154	146	138	161	122	133	142	**146**	148
aug	156	154	146	138	160	122	133	143	**145**	146
sept	158	154	147	138	163	123	133	143	**146**	146
okt	158	154	151	145	163	124	133	144	**147**	145
nov	159	154	151	145	162	124	134	144	**147**	145

[1] Konsumentprisindex jämte äldre serier avseende detaljprisernas utveckling t o m år 1956 återfinns i SocM 1957: 4, sid 253.

Tab 2. Indextal för olika delposter år 1956 och september—november 1957 samt talens procentuella förändringar under år 1957

Huvudgrupper och undergrupper (1957 års gruppering)	Indextal (1949 = 100)				Vägningstal 1957	Procentuell förändring dec 1956–nov 1957[1]
	1956	Sept 1957	Okt 1957	Nov 1957		
Livsmedel	**154**	**158**	**158**	**159**	**327**	+ **3**
Mjöl, gryn o bröd	149	156	156	156	37	+ 3
Mejeriprodukter	149	152	152	153	53	+ 3
Matfett utom smör	138	126	126	126	9	—
Ägg	127	124	130	121	9	+ 5
Kött	198	199	194	198	20	0
Fläsk	189	182	175	182	23	— 6
Charkuterivaror o köttkonserver	158	159	159	160	22	— 2
Fisk och fiskkonserver	151	160	158	160	12	+ 3
Rotfrukter och grönsaker	168	151	161	168	16	+ 8
Frukt och bär	128	147	150	153	33	+ 17
Specerier	182	181	181	178	52	— 3
Läskedrycker och svagdricka	126	133	134	133	8	+ 4
Förtäring utom hemmet	159	173	175	174	33	+ 6
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**135**	**154**	**154**	**154**	**95**	+ **2**
Spritdrycker och vin	150	180	180	180	55	0
Öl	126	131	131	131	10	+ 3
Tobak	126	134	134	134	30	+ 7
Bostad, bränsle och lyse	**139**	**147**	**151**	**151**	**145**	+ **4**
Bostad utan bränsle och lyse	135	138	145	145	89	+ 5
Bränsle och lyse	147	163	163	162	56	+ 2
Kläder och skor	**120**	**123**	**124**	**124**	**126**	+ **2**
Kläder	118	121	122	122	105	+ 2
Konfektion o skrädderiarb.	121	124	127	126	61	+ 3
Underkläder och strumpor	101	98	98	98	15	— 2
Päls- o skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	113	114	115	116	11	+ 3
Tyger, garner o sybehör	128	134	133	133	18	+ 4
Skor	135	138	139	139	21	+ 3
Inventarier och husgeråd	**129**	**133**	**133**	**134**	**90**	+ **3**
Möbler	133	134	134	133	11	+ 2
Radio och musikinstrument	115	121	121	121	7	+ 3
Armatur, husgeråd o verktyg	132	138	138	139	30	+ 4
Hushållstextilier	123	127	127	128	17	+ 3
Mopeder, cyklar, sportartiklar o leksaker	135	136	136	135	16	+ 1
Personliga effekter	117	123	123	124	9	+ 4
Diverse	**134**	**143**	**144**	**144**	**217**	+ **4**
Sjukvård	122	122	122	122	17	0
Kroppsvård	128	137	137	137	15	+ 2
Rengöringsmedel och tvätt	96	99	99	100	11	+ 3
Undervisning, läsning o skrivmateriel	160	169	176	176	21	+ 6
Post och tele	154	171	171	171	12	+ 10
Nöjen och rekreation	134	147	147	145	17	+ 6
Resor	137	150	150	149	41	+ 4
Motorfordon	128	138	139	139	61	+ 5
Hemhjälp	161	172	172	172	10	+ 3
Blommor m m	130	131	132	128	12	0
Totalindex	**139**	**146**	**147**	**147**	**1 000**	+ **3**

[1] Beräknad på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

MEDDELANDEN

Ortsgrupperingsutredningens betänkande

Ortsgrupperingsutredningen, som tillsattes våren 1957,[1] har nu till civilminister Lindholm avlämnat betänkande angående de statliga löne- och skattegrupperingarna (SOU 1957: 42).

Enligt utredningen är den bristande enhetlighet som i ortsgruppshänseende råder i södra Sverige en av den gällande grupperingens största svagheter, varför en översyn av ortsgrupperingen inom denna del av landet framstår som särskilt aktuell. Den mest genomgripande ändringen av grupperingen i detta hänseende vore att flytta upp samtliga orter i grupp 2 till grupp 3. Genom en sådan åtgärd skulle — bortsett från Stockholm och Göteborg med förorter — orterna i hela södra och mellersta Sverige komma att hänföras till en och samma ortsgrupp. Detta skulle innebära, att över 80 % av landets kommuner omfattande 2/3 av landets folkmängd skulle tillhöra ortsgrupp 3.

När det gäller *lönegrupperingen* har utredningen i första hand övervägt att förorda en flyttning av orterna i ortsgrupp 2 till ortsgrupp 3. Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen att man icke bör begränsa sig till en sådan isolerad åtgärd utan föreslår att lönegrupperingen i nuvarande form helt skall slopas och ersättas med ett nytt system för regional lönedifferentiering. Det nya systemet bör enligt utredningen utformas vid förhandlingar mellan staten-arbetsgivaren och löntagarnas organisationer. Syftet med det nya systemet bör bland annat vara att åstadkomma den anpassning till den privata arbetsmarknadens löner som är erforderlig för att behovet av statstjänstemän för skilda uppgifter skall kunna tillgodoses i alla delar av landet. Övergången till det nya systemet torde enligt utredningen kunna ske vid årsskiftet 1958/59.

Det har icke ingått i utredningens uppdrag att utarbeta konkreta förslag till utformning av ett nytt lönesystem för statstjänstemän. Utredningen framhåller emellertid att det möjligen vore lämpligt att arbeta med en icke ortsgraderad löneplan, vars löner skulle kunna betecknas som »löneplanslöner» eller »baslöner», jämte särskilda lönetillägg.

En annan utformning vore att utarbeta icke en utan flera löneplaner. För varje verksamhetsgren inom statsförvaltningen och eventuellt även för särskilda personalkategorier inom ett verksamhetsområde skulle skilda löneplaner kunna tillämpas. Med ett sådant system skulle arbetsmarknaden när det gäller statstjänstemän komma att uppdelas i ett antal avtalsområden, för vilka separata löneförhandlingar skulle kunna föras. Härvid skulle en differentiering kunna ske med hänsyn till respektive »avtalsområdes» speciella förhållanden.

Enligt utredningen är det icke möjligt att förutse hur pass ingripande förändringar i statstjänstemännens löner som skulle bli följden av det nya systemet. De löner som framkommer som resultat av förhandlingarna kan enligt utredningen tänkas medföra en ökning av lönespännvidden för vissa grupper och en minskning för andra. Vid övergången till det nya systemet torde man enligt utredningen kunna förvänta ett starkt samband mellan lönen enligt det gamla och lönen enligt det nya systemet.

Enligt utredningen torde de löneteknisk*a* problem som kan uppstå i samband med en övergång till det nya lönesystemet böra bli föremål för särskild utredning. Övergången till ett nytt lönesystem kan även komma att beröra formerna för riksdagens prövning av hithörande frågor. Utredningen har ansett det falla utanför utredningens uppdrag, att behandla frågor av denna art.

I fråga om *skattegrupperingen* föreslår utredningen, att principbeslut nu fattas om att slopa denna gruppering och införa enhetliga skattefria avdrag över hela landet, motsvarande nu gällande avdrag i ortsgrupp V. En sådan åtgärd kan beräknas medföra

[1] Se SocM 1957: 3, sid 178.

minskade skatteintäkter för staten med ca 105 miljoner kronor och för kommunerna med ca 79 miljoner kronor. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för såväl staten som kommunerna anser utredningen att ett fullständigt genomförande av reformen bör få anstå tills detta ur statsfinansiella och kommunalekonomiska synpunkter bedöms möjligt. Utredningen föreslår emellertid, att som ett första steg mot en slutlig avveckling av skattegrupperingen orterna i ortsgrupp II uppflyttas till ortsgrupp III från den 1 januari 1959. Ett genomförande av denna etapp skulle innebära minskade skatteintäkter för staten med ca 12 och för kommunerna med ca 9 miljoner kronor.

Härutöver kommer den ökning som vid en ändrad eller slopad skattegruppering kan beräknas uppstå i kostnaderna för vissa statsbidrag och den minskning som kan beräknas i vissa kommunala bidrag till statliga utgifter. En verkställd överslagsberäkning utvisar, att vid ett slopande av skattegrupperingen statens utgifter för skatteunderlagsgraderade statsbidrag kan beräknas öka med ca 3 milj kronor och att statens inkomster i form av bidrag till folkpensioneringskostnaderna minskar med ca 7 milj kronor. Därtill kommer att kostnaderna för skatteersättningen till kommunerna i anledning av 1957 års kommunala ortsavdragsreform skulle öka med ca 10 milj kronor, under förutsättning att hela skatteintäktsbortfallet skulle kompenseras genom höjda utdebiteringar.

Inkomstbortfallet skulle komma att drabba de berörda kommunerna på ett dem emellan mycket varierande sätt främst beroende dels på vilken ortsgrupp kommunen nu tillhör, dels på hur de olika kategorierna skattskyldiga med till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst fördelar sig inom respektive kommuner. Den utdebiteringsökning, som skulle bli följden om inkomstbortfallet inte kunde bäras av kommunerna på annat sätt än genom höjd utdebitering, skulle också komma att i betydande grad variera mellan de olika kommunerna. Enligt en undersökning som utredningen låtit utföra kan under nämnda förutsättning vid ett avskaffande av ortsgrupp II den sammanlagda utdebiteringen till primärkommun och landsting beräknas stiga med högst 0,26 kr. Vid införande av enhetliga ortsavdrag, motsvarande nu gällande avdrag i grupp V, kan den sammanlagda utdebiteringen till primärkommun och landsting beräknas stiga med högst 0,86 kr.

Beträffande den fortsatta avvecklingen av skattegrupperingen föreslår utredningen att den bör ske etappvis, antingen genom att antalet ortsgrupper ytterligare minskas genom sammanslagning av två ortsgrupper eller genom att spännvidden mellan ortsgrupperna successivt minskas. Under avvecklingstiden bör någon ändring i orternas nuvarande placering i ortsgrupp icke vidtas.

Slutligen framhåller utredningen, att om löne- och skattegrupperingarna skulle försvinna, detta synes böra föranleda att *dyrortsnämndens* verksamhet upphör.

G B-d

Barnavårdskommitténs tredje betänkande

Barnavårdskommittén förklarade vid överlämnandet av sitt huvudbetänkande med förslag till ny barnavårdslag att den efter fortsatt utredningsarbete ämnade i ett slutbetänkande uppta till behandling vissa angivna, återstående frågor. Så har nu skett, i det kommitténs slutbetänkande — med skrivelse den 25 nov 1957 till chefen för socialdepartementet — överlämnats. Kommittén har därmed avslutat sitt arbete.

I slutbetänkandet framlägger barnavårdskommittén förslag till stadgor angående fosterbarnsvård och annan familjevård för barn, angående särskild tillsyn och övervakning enligt barnavårdslagen samt angående barnavårdsinstitutioner och ungdomshem. Dessa stadgor är avsedda att ersätta de nu gällande om fosterbarnsvård m m samt om barnavårdsanstalter ävensom kungörelsen den 30 nov 1934 med vissa föreskrifter i anledning av barnavårdslagen, i vad denna kungörelse alltjämt gäller. Liksom i gällande barnavårdslag (BvL) förutsättes nämligen i den föreslagna barnavårdslagen att däri upptagna bestämmelser i viss mån fullständigas genom närmare, av KM:t utfärdade tillämpningsföreskrifter.

Skillnaderna mellan den föreslagna barnavårdslagen och BvL nödvändiggör många och betydelsefulla sakliga avvikelser från vad nu enligt nyssnämnda stadgor och kungörelse gäller. Med hänsyn härtill och då ytterligare ändringar och tillägg befunnits på-

kallade i anledning bl a av de erfarenheter, som gjorts i det praktiska barnavårdsarbetet, har kommittén funnit lämpligt utarbeta fullständiga texter till nya tillämpningsföreskrifter. En mängd av bestämmelserna i gällande stadgor och kungörelse ingår emellertid oförändrade i de nya texterna.

Barnavårdskommittén föreslår ytterligare en del författningsändringar, vilka föranleds av förslaget till ny barnavårdslag eller ger uttryck för de principer, varå sagda förslag vilar. Det rör socialhjälpslagen och andra författningar av direkt eller indirekt betydelse för socialvården.

Motiven för stadgeförslagen och förslagen till ändringar i andra författningar av nyss angivna karaktär har samlats i en första avdelning av betänkandet, där även lämpligheten av ytterligare ett antal författningsändringar diskuteras, ehuru förslag därom icke framläggs.

Med anledning av ett särskilt, åt barnavårdskommittén givet uppdrag och på grunder i övrigt, vilka i betänkandet redovisas, har kommittén till behandling upptagit en del frågor rörande den familjerättsliga lagstiftningen. Kommitténs överväganden härom — utmynnande bl a i förslag till vissa ändringar i föräldrabalken (FB) samt till ny barnavårdsmannakungörelse — har samlats i en andra avdelning av motiven.

Slutligen har kommittén i en tredje motivavdelning förebragt utredning och framlagt vissa synpunkter beträffande högsta instans för prövning av barnavårdsmål. Framställningen utmynnar i en begäran om särskild utredning.

Efter denna orientering beträffande betänkandets innehåll och uppställning må innehållet något närmare beröras.

Beträffande författningsändringar i anledning av förslaget till ny barnavårdslag må till en början anmärkas, att behovet av följdändringar minskas därigenom att i övergångsbestämmelse till lagförslaget stadgats, att om i författning förekommer hänvisning till eller eljest däri avses föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, densamma i stället skall gälla. Vidare må framhållas, att beträffande åtskilliga författningar av betydelse för socialvården smärre justeringar kräves, om förslaget till barnavårdslag antages. Barnavårdskommittén har icke ansett påkallat att söka fullständigt redovisa dessa författningar och föreslå de behövliga justeringarna. Även i andra hänseenden och på andra grunder har kommittén begränsat sin befattning med prövningen av behovet av följdändringar i samband med antagande av ny barnavårdslag. Här må endast nämnas, att stadgan för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården icke av kommittén upptagits till omarbetning, enär sådan företages inom socialdepartementet.

Barnavårdskommittén har i huvudbetänkandet föreslagit, att några betydelsefulla, i BvL dragna åldersgränser, avseende omhändertagande för och fortvaro av omhändertagande för samhällsvård, skyddsuppfostran i vissa fall samt fosterbarnskontroll, skall i ny barnavårdslagstiftning höjas. Det gäller höjning till 18 år av en nu vid 16 år dragen gräns. (Jfr referatet i SocM 1957:2, sid 69.) Såsom kommittén anfört i huvudbetänkandet bör i samband med en sådan höjning av berörda åldersgräns en motsvarande åldersgränshöjning ske i socialhjälpslagen (SochjL) och behovet eller lämpligheten av liknande ändring i andra författningar av betydelse för socialvården övervägas.

Kommittén föreslår nu, i anslutning till det anförda, sådan ändring i SochjL, att begreppet minderårig i sagda lag bestämmes så att det avser den som ej fyllt 18 år. Detta kräver ändringar i 12 och 33 §§ SochjL, och åldersgränsen för föräldrars (adoptivföräldrars) ersättningsskyldighet jämlikt 36 § SochjL bör också, om barnavårdslagstiftningen utformas så som kommittén föreslagit, utsträckas till att omfatta barn upp till 18 års ålder.

Likaså i anslutning till vad barnavårdskommittén i huvudbetänkandet föreslagit därom att barnavårdsnämnd alltid skall finnas i varje kommun samt om barnavårdsnämnds sammansättning och samarbete bl a med socialnämnden föreslås ändringar i 7 § SochjL. Beträffande denna lag är slutligen att anmärka, att kommittén utgår från att bestämmelser om arbetsföreläggande eller däremot svarande ingripande kommer att utbrytas ur lagen och bli föremål för särskild reglering, varom kommittén i annat sammanhang uttalat sig.

Barnavårdskommittén föreslår, att lagen om förbud för vissa underhållsskyldiga att

avflytta från riket samt kungörelsen om efterlysning av vissa underhållsskyldiga ändras så, att den gräns vid barnets 16-årsålder, som dragits till begränsning av kretsen underhållsskyldiga, ersättes med en gräns vid 18 år. Ytterligare en del ändringar föreslås i kungörelsen. Vidare föranleder vad kommittén i huvudbetänkandet föreslagit i fråga om barnavårdsnämnds sammansättning m m att viss ändring bör följa i allmänna läkarinstruktionen.

Kommittén har övervägt behovet av ändringar dels i lagarna om allmänna barnbidrag, om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m fl barn, om bidragsförskott, om utfyllnadsbidrag, om allmän sjukförsäkring samt om yrkesskadeförsäkring, dels ock i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. Utan att framlägga författningsförslag har kommittén uttalat sig för vissa ändringar i en del av de uppräknade författningarna eller för ett senare upptagande — under vissa förutsättningar — av frågan om reformer.

Barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag har bl a till syfte, att barn som mera varaktigt vistas i annat hem än hos föräldrarna eller hos fosterföräldrar skall få sina levnadsförhållanden kontrollerade av barnavårdsmyndigheterna. I väsentlig mån är det fråga om en önskvärd effektivisering av en kontroll, som åsyftats även med bestämmelserna i BvL. Tillsynen över sådana s k vistelsebarn, vilkas förhållanden enligt lagförslaget skall kontrolleras, skall ankomma på barnavårdsnämnden i vistelsekommunen och utövas av dess organisation för fosterbarnstillsyn. Det har därför varit erforderligt att komplettera gällande stadgebestämmelser om fosterbarnstillsyn med föreskrifter rörande tillsynen över annan i lagförslaget avsedd familjevård för barn, vilket förhållande också föranlett ändring av stadgans benämning.

Det må framhållas, att — i anslutning till lagförslagets innehåll — de föreslagna stadgebestämmelserna om fosterbarnstillsyn, frånsett av KM:t eventuellt medgivna undantag, även gäller omhändertagna barn, placerade i fosterhem, utan undantag för någon kategori. — Beträffande den från länsstyrelses sida utövade tillsynen över barnavårdsnämndernas verksamhet på familjevårdens område har kommittén funnit påkallat, att den vid många länsstyrelser införda ordningen med fosterbarnsregister får stöd och riktlinjer i stadgan. — I enlighet med vad kommittén vid utformningen av förslaget till barnavårdslag förutsatt har i stadgan upptagits närmare bestämmelser för utredning och prövning av ärenden om tillstånd att mottaga fosterbarn.

Gällande delar av kungörelsen den 30 nov 1934 med föreskrifter i anledning av barnavårdslagen — de gällande föreskrifterna må här kallas övervakningskungörelsen — innehåller de närmare bestämmelser om övervakning, vilka förutsättes i 23 § 2 mom BvL. Vad barnavårdskommittén i sitt lagförslag upptagit angående särskild tillsyn och övervakning har medfört behov av åtskilliga ändringar i övervakningskungörelsen, och en omarbetning av denna har kommittén, även frånsett sagda behov, funnit påkallad. Föreskrifterna är, såsom kommittén framhåller i slutbetänkandet, till stor del av sådan innebörd, att de väsentligen är tillämpliga på äldre barn och ungdom, beträffande vilka ingripandet föranletts av vanart; endast i begränsad omfattning kan ur kungörelsen hämtas ledning för fall, där övervakning beslutits på grund av otillfredsställande hemförhållanden eller i samband med villkorligt eller slutligt upphörande av omhändertagande. Kommittén har i sitt förslag till stadga angående särskild tillsyn och övervakning enligt barnavårdslagen sökt avhjälpa dessa brister.

Kommittén har emellertid stannat vid att — i principiell anslutning till vad nu gäller — endast föreslå tämligen kortfattade, grundläggande regler för vad tillsynsmän och övervakare skall iakttaga. Det förutsättes, att behövlig ytterligare vägledning lämnas i socialstyrelsens »Råd och anvisningar» eller i annan form.

I kommitténs förslag till barnavårdslag har upptagits bestämmelser dels om en del andra barnavårdsinstitutioner än de i BvL avsedda barnavårdsanstalterna, dels ock om ungdomshem. Erforderliga stadgebestämmelser om de i förslaget avsedda barnavårdsinstitutionerna och ungdomshemmen och om tillsynen över dem har ansetts böra samlas i en och samma stadga, vilken i mycket ansluter sig till gällande stadga om barnavårdsanstalter men även i åtskilliga hänseenden företer avvikelser därifrån. Av-

vikelserna betingas till stor del av skiljaktigheterna mellan lagförslaget och BvL; nyheter, som har sådan grund skall här icke närmare omnämnas.

Beträffande övriga nyheter må följande nämnas. Kommittén föreslår införande av längre gående krav på kompetensen hos den ledande personalen vid barnhem och barnstugor. Vidare föreslås en bestämmelse av innehåll, att praktikanter icke må mottagas å barnhem utan att socialstyrelsen fastställt, hur många praktikanter som på en gång må mottagas. — Enligt förslaget skall i stadgan fastslås, vem som har ansvaret för intagning i och — normalt — även för »utskrivning» från barnavårdsanstalt och ungdomshem, samt givas anvisningar om vad vid sådana avgöranden skall eller bör iakttagas. Därjämte har givits allmänna anvisningar för vården å barnavårdsanstalt. — Vissa tillägg till nu gällande bestämmelser om läkarvården vid barnavårdsanstalt föreslås, i syfte att i mån av behov och möjlighet åvägabringa samarbete med central för psykisk barna- och ungdomsvård eller anlitande av barnpsykiater eller barnpsykolog. — I anslutning till ett år 1952 av barnavårdskommittén till K.M:t avgivet yttrande över vissa barnhemsfrågor föreslås särskilda bestämmelser — avsedda att lösa en del utrustnings- och ersättningsproblem — med avseende endast å barnhem, upptagna i »barnhemsplanen». — Slutligen upptager stadgeförslaget också några, i lagförslaget förutsatta, närmare bestämmelser om meddelande från barnhem till vederbörande länsstyrelse om barns intagning och — periodvis — om barns kvarvaro å barnhem.

En ledamot, rektorn Harry Törnquist, har reserverat sig beträffande förslagen till stadgor angående familjevård för barn samt angående barnavårdsinstitutioner m m, vilka förslag enligt hans mening är alltför detaljerade och innehåller vissa icke önskvärda bestämmelser.

Vad angår föräldrabalken har barnavårdskommittén haft såsom särskilt uppdrag att utreda frågan, i vilken utsträckning barnavårdsman borde utses för barn i äktenskap och adoptivbarn samt därmed sammanhängande spörsmål. Kommitténs arbete — särskilt dess befattning med frågan om erforderliga och lämpliga utvägar att komma till rätta med olämpliga förflyttningar av fosterbarn — har emellertid föranlett kommittén att ägna viss uppmärksamhet även åt andra familjerättsliga frågor än dem, som kan anses direkt sammanhänga med det i det särskilda uppdraget angivna spörsmålet. Kommitténs utredning med avseende å barnavårdsmannainstitutionen samt dess överväganden beträffande beaktade delar av familjerätten över huvud taget har lett till att kommittén gjort åtskilliga uttalanden angående önskvärda ändringar i föräldrabalken. Nämnas må, att vad i FB 6:3 — med syftning bl a å kroppsaga — är stadgat om rätt att tillrättavisa barnet av kommittén befunnits icke erforderligt och ur vissa synpunkter olämpligt, varför stadgandet ansetts böra utgå. Kommittén har hemställt, att K.M:t ville föranstalta om utredning i syfte att balkens innehåll i en nära framtid blir föremål för en saklig revision.

Däremot har barnavårdskommittén — med hänsyn särskilt till begränsningen av kommitténs uppdrag — endast framlagt ett fåtal direkta förslag till ändringar i föräldrabalken. Dessa förslag går ut på *att* möjligheterna att få till stånd entledigande av fader eller moder från vårdnaden skall i viss mån vidgas, *att* barnavårdsman och barnavårdsnämnd får rätt att påkalla rättens prövning av frågor rörande umgängesrätten för fader eller moder, som är skild från vårdnaden, *att* det otvetydigt i lagen klargöres, att alla rättens avgöranden i umgängesfrågor blott gäller tills vidare och skall kunna begäras omprövade, så snart fog därtill förekommer, utan att väsentligt ändrade förhållanden skall behöva visas, *att* 16-årsgränsen i FB 7:1 för den s k ovillkorliga underhållsskyldigheten gentemot barn ersättes med en — dock ej undantagslös — 18-årsgräns, *att* det i FB 8:1 (första och andra styckena) uppställda kravet på — jämte annat — »särskild anledning» för att förordnande av barnavårdsman må kunna komma i fråga slopas *samt att* barnavårdsmans rätt till polismyndighets biträde för klarläggande av underhållsskyldighet gentemot barnet i viss mån vidgas.

En kommittéledamot, riksdagsledamoten Elsa Ewerlöf, har i reservation förklarat sig icke biträda förslaget om ändring i FB 8:1.

Att barnavårdskommittén framlagt förslag till ny barnavårdsmannakungörelse har sin grund däri att vissa ändringar och tillägg

måste göras, om kommitténs förslag till ny barnavårdslag och till vissa ändringar i FB antages, att ytterligare en del jämkningar blivit erforderliga med hänsyn till författningsändringar, som vidtagits efter utfärdandet år 1950 av den nu gällande kungörelsen, samt att kommittén därjämte funnit ytterligare en del ändringar och tillägg sakligt motiverade. Om de föreslagna bestämmelserna kan allmänt sägas, att de, jämförda med de nu gällande, innebär något skärpta krav på barnavårdsmannens verksamhet, och samtidigt lämnar tydligare ledning för denna verksamhet, allt i syfte att, såsom högst önskvärt är, tillförsäkra barnet och den blivande modern resp vårdnadshavaren bättre stöd och hjälp. Vidare åsyftas att framhäva det ansvar för barnavårdsmannaverksamheten, som åvilar vederbörande barnavårdsnämnd, samt att såväl skärpa som underlätta nämndens kontroll å verksamheten.

I tredje motivavsnittet framhåller kommittén, att det vore värdefullt, om prövningen i högsta instans av socialvårdsmål koncentrerades till en och samma domstol, vilken borde vara utrustad med — förutom högt kvalificerade jurister — jämväl på socialvårdens fält specialutbildade ledamöter. Efter en diskussion av olika tänkbara organisatoriska utvägar hemställer kommittén, såsom förut berörts, om särskild utredning, varvid enligt kommitténs mening bör undersökas, huruvida regeringsrätten och kammarrätten bör bibehållas vid sin befattning med socialvårdsmålen efter en komplettering av dessa domstolar med socialvårdskunniga ledamöter eller om en annan utväg bör väljas, innebärande att ställningen såsom högsta instans för socialvårdsmål anförtros åt en och samma domstol, nytillskapad eller bildad genom utbyggnad av någon redan existerande förvaltningsdomstol.

Rutger Nyman

Socialstyrelsens levnadskostnadsundersökning

Den levnadskostnadsundersökning, för vars planläggning redogjordes i SocM 1956: 11, sid 696, startade den 10 januari och kommer att pågå ett år framåt. Undersökningen omfattar ca 4 500 hushåll, av vilka 1/12 deltar varje månad.

Psykisk barna- och ungdomsvård

Mentalsjukvårdsdelegationen, som tillsattes i november 1955 för att biträda kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket att utreda frågan om mentalsjukvårdens och särskilt den öppna mentalsjukvårdens organisation och därmed sammanhängande frågor, har nyligen avlämnat sitt första betänkande (SOU 1957: 40, Psykisk barna- och ungdomsvård). Betänkandet refereras utförligt i Från departement och nämnder 1957: 22, och vi ber att få hänvisa våra läsare till detta referat. I sinom tid kommer huvudpunkterna i socialstyrelsens remissvar att återges i Sociala Meddelanden.

Samnordiska nämnden för alkoholforskning

I en vid nordiska rådets fjärde session i Köpenhamn 1956 antagen rekommendation (nr 17/1956) hemställde rådet, att medlemsstaternas regeringar måtte närmare utreda frågan om nordiskt samarbete på alkoholforskningens område.

Vid nordiska rådets femte session i Helsingfors 1957 var man positiv till att bilda en samnordisk nämnd för alkoholforskning.

I skrivelse den 10 september 1957 har därför finska socialministeriet — Finland är koordinerande land för denna rekommendation — anhållit om att tre svenska representanter, vilka lämpligen borde representera medicin, samhällsvetenskap samt praktisk socialpolitik och administration, skulle utses.

Den 6 december 1957 utsåg Kungl Maj:t professorn vid Stockholms högskola Gunnar Boalt, professorn vid karolinska medikokirurgiska institutet Leonard Goldberg och förste byråinspektören i socialstyrelsen Daniel Wiklund att representera Sverige i den samnordiska nämnden för alkoholforskning.

Dyrortsnämnden

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lindholm, förordnade för år 1958 till ledamöter i dyrortsnämnden regeringsrådet O H Klackenberg, tillika ordförande, direktören S O Hydén, riksdagsmännen L Hj Lindahl och E A Lindblom, förre riksdagsmannen P L Orgård, ombudsmannen J H S Schultz samt riksdagsmannen S G W Wahlund.

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Allmänna sociala frågor

EEK, H. Att »sakna hemlandets beskydd». Svensk juristtidning 1957, nr 9.

Helping Southeast Asia to help itself. United nations review 1957, nr 5.

Frankrike

GUILBERT, M. La double journée de la femme: Vie professionnelle et travail ménager. Informations sociales 1957, nr 9.

Grönland

FISCHER, A J. Social revolution på Grönland. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 46.

Storbritannien

BROWN, MARJORIE A. Where do we go from here? Social service dec 1957/febr 1958.

Samhällsekonomi, allmänt

BROWN, E H Ph & HOPKINS, SHEILA V. Wage-rates and prices: Evidence for population pressure in the sixteenth century. Economica nov 1957.

SANELL, Å. Progressiv skatt på utgifterna? Kooperatören 1957, nr 21.

SUNDBOM, I. Världsmarknad och europamarknad ur penningväsendets synpunkt. Ekonomisk revy 1957, nr 9.

WARRINER, DOREEN. Changes in European peasant farming. International labour review nov 1957.

Klare omslagstegn i amerikansk økonomi. Varig nedgang eller mild justering? Arbeidsgiveren (Norge) 1957, nr 24.

Sverige

BRODD, A. Norrbottens järnverk. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 48.

WALLBERG, URSULA. Våra sparvanor. Försäkringstidningen 1957, nr 8.

Svenskt jordbruk i siffror och diagram. Meddelande från jordbrukets utredningsinstitut 1957, nr 4.

Amerikas förenta stater

FITCH, L C. Metropolitan financial problems. The Annals nov 1957.

Frankrike

VIMEUX, L. La valeur économique du travail ménager. Informations sociales 1957, nr 9.

Schweiz

La situation économique de la Suisse. Journal des associations patronales 1957, nr 48.

Ungern

STERN, L. Ungerns ekonomi efter oktoberrevolutionen. Kooperatören 1957, nr 20.

Västtyskland

HÜFNER, W & RAABE, K-H. Das Sozialprodukt der Länder der Bundesrepublik 1950 bis 1955. Wirtschaft und Statistik 1957, nr 11.

SCHÖRRY, O. Das Sozialprodukt der Bundesrepublik 1950 bis 1956 in konstanten Preisen. Wirtschaft und Statistik 1957, nr 11.

Befolkningsfrågor

Sverige

ARÉN, P & ÅMARK, C. Prognosen vid beviljad men icke utförd legal abort. Svenska läkartidningen 1957, nr 49.

Israel

United Nations relief and work agency for Palestine refugees in the Near East. Industry and labour 1 nov 1957.

Västtyskland

MAIER, W. Gedanken zur Methodik der Bevölkerungsfortschreibung. Allgemeines statistisches Archiv 1957, nr 2.

Samhällsplanering, bostäder

Sverige

LINDSTRÖM, F. Byggkrångel och förenklad byggnadslagstiftning. Plan 1957, nr 5.

Förnyelsen av städernas centrala delar kräver allmän samverkan. Svensk fastighetstidning 1957, nr 22.

Housing conference at Stockholm. Review of international cooperation 1957, nr 10.

Hyresrådet framhäver det kritiska läget efter räntehöjningarna. Svensk fastighetstidning 1957, nr 22.

Amerikas förenta stater

KLUTZNICK, Ph M. The provision of shelter. The Annals nov 1957.

MEYERSON, M & TERRETT, BARBARA. Metropolis lost, metropolis regained. The Annals nov 1957.

[1] Översikten avser tiden 11 november—10 december 1957. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Finland

ERMA, R. Nya allmänna kontraktsvillkor för byggnadsentreprenad. Finsk kommunaltidskrift 1957, nr 8.

TUURA, A. Bostadsbehovet och bostadsunderskottet åren 1950 och 1954. Social tidskrift 1957, nr 9/10.

Frankrike

Det franska bostadsproblemet. Svensk fastighetstidning 1957, nr 22.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

Sverige

NORDLANDER, C-H. Det nya prissystemet i praktiken. Jordbruksekonomiska meddelanden 1957, nr 10.

— Det nya prissystemet i tillämpning. Hushållningssällskapens tidskrift 1957, nr 7.

RIESE, B. Lever Hemköp på föråldrat rabattsystem? Ekonomen 1957, nr 17.

Varför stiger priserna? Index 1957, nr 9.

Frankrike

LAURENT, R. Le budget familial. Informations sociales 1957, nr 9.

Schweiz

Haushaltungsrechnungen von Familien unselbständig Erwerbender 1956. Die Volkswirtschaft 1957, nr 11.

Storbritannien

Household expenditure: Report on the enquiry of 1953—54. Ministry of labour gazette 1957, nr 11.

Västtyskland

Umstrittene Preisbindung von Markenartikeln. Schweiz. Konsum-Verein 1957, nr 45.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

DAHNEN. Arbeitsmarktprobleme im Lichte moderner Forschung. Bundesarbeitsblatt 1957, nr 21.

Sverige

PERSSON, KONRAD. Näringshjälpen. Svenska socialvårdsförbundets tidskrift 1957, nr 5.

Finland

HEIKINHEIMO, L. Finlands skogsarbetskraft. Arbetsmarknaden 1957, nr 9.

Japan

Labour policy in Japan. Recommendations in the labour standards law investigation committee. Industry and labour 1 nov 1957.

Västtyskland

BECKERATH, P G v. »Verkaufte Freiheit?» Der Arbeitgeber 1957, nr 22.

GÜNTNER, H. Gesetzliches und richterliches Billigkeitsrecht, unzulässige Rechtsausübung und Verwirkung im Arbeitsrecht. Arbeit und Recht 1957, nr 11.

MOHNEN, H. Nachwirkungen des Arbeitsverhältnisses. Recht der Arbeit 1957, nr 11.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

GYLLIN, Y. Panlibhonco — ett fackligt världsproblem. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 47.

REEH, R. Tjenestemændenes forhandlingsret. Nordisk administrativt tidsskrift 1957, nr 3.

Sverige

FLYBOO, T. Ny giv för företagsnämnderna. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 47.

KJELLGREN, O. Ett avtals tillämpning. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 49.

LEISSNER, Th Å. Kring SACO:s bildande. SACO-tidningen 1957, nr 7.

TRANEBORN, M. Fackföreningsrörelsen och socialdemokratin. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 46.

Jugoslavien

First national congress of the workers' councils of Yugoslavia. Industry and labour 1 nov 1957.

Nederländerna

HERNLUND, C H. Den holländska fackföreningsrörelsen och arbetsmarknaden. Försäkringsvärlden 1957, nr 5.

Västtyskland

STYRUD, S. Facklig studieresa i Västtyskland. Statstjänstemannen 1957, nr 11.

Yrkesutbildning

Sverige

PALMÉR, R. Yrkesvägledning i den svenska enhetsskolan. Folkskolan 1957, nr 6.

Amerikas förenta stater

Progress of vocational training in the United States. Industry and labour 1 nov 1957.

Västtyskland

Die Lehr- und Anlernlinge in der Bundesrepublik Deutschland 1950 bis 1956/57 sowie die beschäftigten jugendlichen Arbeitnehmer 1955 bis 1957. Arbeits- und Sozialstatistische Mitteilungen 1957, nr 11. Beilage.

Sysselsättning, arbetslöshet

Sverige

Arbetslösheten 9—15 procent i vinter. Byggnadsarbetaren 1957, nr 20.

Belgien

RENEAU, L. La régression du chômage et la situation actuelle. Revue du travail 1957, nr 9.

Arbetslön, arbetstid

Sverige

ERICSON, FILIP L. Lantbrukarnas inkomster 1954 och 1955. Lantmannen 1957, nr 46.

SAEMUND, G. Jordbruket och arbetstidsförkortningen. Hushållningssällskapens tidskrift 1957, nr 7.

Norge

Norsk arbeidsgiverforenings uttalelse om arbeidstidskomiteens innstilling. Arbeidsgiveren 1957, nr 23.

Västtyskland

Für eine Versachlichung der Lohnpolitik. Der Arbeitgeber 1957, nr 21.

Arbetarskydd

BITTERLI, E. Künstliche Lüftung in Fabrikationsräumen. Journal des associations patronales 1957, nr 45.

GŒRG, R. Le conditionnement d'air des locaux de travail. Journal des associations patronales 1957, nr 45.

GRANDJEAN, E. Physiologische und hygienische Forderungen an das Klima von Arbeitsräumen. Journal des associations patronales 1957, nr 45.

Sverige

BERGSTRÖM, L. Psykologiska synpunkter på säkerhetsfrågorna. Arbetarskyddet 1957, nr 9.

Finland

TARKIAINEN, L. Effektivare arbetsskydd behöves även i kommunerna. Finsk kommunaltidskrift 1957, nr 8.

Västtyskland

KONSCHAK, M & VOIGTSBERGER, P. Mechanisch erzeugte Funken als Zündquelle für Azetylen/Luft-Gemische. Arbeitsschutz 1957, nr 11.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

BERGMANN, Th. Die sozialpolitische Versorgung der Landarbeiter im internationalen Vergleich. Soziale Sicherheit 1957, nr 11.

BUFILL, C M. Acción internacional en materia de prestaciones de la seguridad social. Revista iberoamericana de seguridad social 1957, nr 3.

CHESSA, F. Protezione e sicurezza sociale nell' organizzazione economica contemporanea. Previdenza sociale 1957, nr 4.

GUI, L. La convenzione europea per la sicurezza sociale dei lavoratori emigranti. Previdenza sociale 1957, nr 4.

Sverige

BESKOW, A. Brandskyddsåtgärder beträffande ålderdomshem, barnhem och barnkolonier. Landskommunernas tidskrift 1957, nr 11.

Amerikas förenta stater

MERRIAM, IDA C. Social welfare expenditures in the United States, 1955—56. Social security bulletin 1957, nr 10.

Danmark

MÖLLER-NIELSEN, K A. Den danske sygeforsikring — ydelser og fremtidsplaner. Svensk sjukkassetidning 1957, nr 11.

Frankrike

HALLSTRÖM, E. Franska socialvården i kamp mot den låga nativiteten. »Tredje barnet försörjer sig själv». Svensk socialvårds tidning 1957, nr 11.

Norge

Forsorgsstönad og sosiale trygder 1956. Statistiske meldinger 1957, nr 11.

Schweiz

Die Arbeitslosenversicherung im Jahre 1956. Die Volkswirtschaft 1957, nr 11.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

KATZ, G. Varför barn rusar ut i trafiken. Barn i hem-skola-samhälle 1957, nr 7.

Sverige

[LANDSKOMMUNERNAS FÖRBUND.] Förslaget till ny barnavårdslag. (Yttrande.) Landskommunernas tidskrift 1957, nr 11.

LINDSTRÖM, ULLA. Mål och medel i familjepolitiken. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 49.

Finland

MÄKINEN-OLLINEN, ANNE. Utomäktenskapliga barns sociala trygghet. Social tidskrift 1957, nr 9/10.

Polen

NOWACKA, STEFANIA. L'enfant privé du milieu familial. Courrier du Centre international de l'enfance 1957, nr 8.

Västtyskland

WEINBRENNER, E. Rechtsanspruch auf Erziehung. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1957, nr 11/12.

ZIMMERMANN, G. Die neue Fassung des Jugendschutzgesetzes. Soziale Arbeit 1957, nr 11.

Åldringsfrågor, åldringsvård

FINK, H H. The relationship of time perspective to age, institutionalization, and activity. Journal of gerontology 1957, nr 4.

ORME, J E. Non-verbal and verbal performance in normal old age, senile dementia, and elderly depression. Journal of gerontology 1957, nr 4.

RUDD, Th N. The normality of ageing. Social service dec 1957/febr 1958.

Hälsofrågor, sjukvård

HÜLSMANN, P. Menschliches Leistungsvermögen. Soziale Sicherheit 1957, nr 11.
SIMMONS, O G & DAVIS, J A. Interdisciplinary collaboration in mental illness research. The American journal of sociology nov 1957.
STRÖBERG, S. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Hygienisk revy 1957, nr 9.

Sverige

LARME, E. Den öppna vården i Malmö — ett försök till prognos för de närmaste 10 åren. Svenska läkartidningen 1957, nr 46.
STERNER, R. Omedelbara åtgärder mot provinsialläkarkrisen. Från departement och nämnder 1957, nr 21.
National sickness insurance in Sweden. International labour review nov 1957.
Den praktiska och administrativa organisationen för allmän skärmbildsundersökning av län eller stad utom landsting. Svenska nationalföreningens mot tuberkulos kvartalsskrift 1957, nr 4.

Italien

SOMOGYI, S. Contributi alla conoscenza della statistica sanitaria in Italia. Previdenza sociale 1957, nr 4.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

Sverige

EULER, R v. Reklam för sprit och vin. Alkoholfrågan 1957, nr 7.
GOLDBERG, L. Alkoholen och arbetslivet. Alkoholfrågan 1957, nr 7.
HEYMAN, H. Den farliga alkoholistens ofarlighet dessemellan. Nykterhetsvården 1957, nr 9.
LINDGREN, G. Alkohol och arbete. Svenska läkartidningen 1957, nr 48.
WIKLUND, D. Trafiksäkerhetsutredningens förslag om förbättring av nykterhetsförhållandena i motortrafiken. Nykterhetsvården 1957, nr 9.
ÅMAN, A. På alkoholistanstalt intagna år 1956. Nykterhetsvården 1957, nr 9.
ÄLMEBY, H. Efter två år. Alkoholfrågan 1957, nr 7.

Japan

VALÉN, C-A. Den japanska nykterhetsrörelsen och alkoholfrågan i dagens Japan. Alkoholfrågan 1957, nr 7.

Brottslighet, kriminalvård

Sverige

HOLMBERG, C. Förslaget till skyddslag. Svensk socialvårds tidning 1957, nr 11.
STRAHL, I. Pressdebatt om strafflagberedningens förslag till skyddslag. Med genmälen av K Olivecrona och P E Fürst. Svensk juristtidning 1957, nr 9.
WIKLUND, D. Strafflagberedningens förslag till skyddslag. Nykterhetsvården 1957, nr 9.

Sociologi och statistisk metod

BARR, A. Differences between experienced interviewers. Applied statistics 1957, nr 3.
DALENIUS, T. Internationella statistiska institutets stockholmsmöte: Det vetenskapliga programmet. Statistisk tidskrift 1957, nr 11.
KOSLOW, T. Die Überlegenheit der sozialistischen über die bürgerliche Statistik. Statistische Praxis 1957, nr 10.
MEAD, MARGARET. Values for urban living. The Annals nov 1957.
Disappearing cultures. International social science bulletin 1957, nr 3.

Sverige

HECKSCHER, G. Vart tog sociologien vägen i administrationen? Ekonomen 1957, nr 18.

Sovjet

JESHOW, A I. 40 Jahre sowjetische Statistik. Statistische Praxis 1957, nr 10.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK[1]

INKOMMEN LITTERATUR

AMERIKAS FÖRENTA STATER. Department of labor.
Annual report. 1956. Wash 1957.

ARBEJDSLÖSHEDSFORSIKRINGEN i Danmark 1932—1957. Udsendt af arbejdsdirektoratet i anledning af arbejdslöshedsforsikringens 50-årsjubilæum. Khvn 1957.

BETÆNKNING vedrörende börneforsorgens administration m v. Del 1. Khvn 1957. (Betænkning. 181.)

BILISMEN i Sverige 1957. Fakta om vägar och vägtrafik, bilbeståndet, person- och godstrafik, bilmarknaden, bilismens specialbudget. Sthlm 1957.

BOTT, ELIZABETH. Family and social network. Rolls, norms, and external relationships in ordinary urban families. Lond 1957.

CANADA. Department of labour.
Annual report. 1956/57. Ottawa 1957.

DANIELSEN, F. The care of the aged in Norway. Publ by the Norwegian joint committee on international social policy. Oslo 1956.

DANMARK. Retslægeraadet.
Aarsberetning for 1954. Khvn 1957.
— Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1957.
Bd 166: H 1. Folkemængden 1. okt 1955 og Danmarks administrative inddeling.

EUROPARÅDET.
European conventions. Strasbourg 1956.

EVANG, K. Health services in Norway. Publ by the Norwegian joint committee on international social policy. Oslo 1957.

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hfors 1957.
6 A: 113. Befolkningsrörelsen. 1955.
22. Försäkringsväsendet.
A. 62. Berättelse angående försäkringsbolagens verksamhet under år 1956.

FORSSMAN, S. Äldre i industrin. Sthlm 1957. (Svenska arbetsgivareföreningen.)

FREDERIKSEN, ASTRID & EGE, R. Vejledning i kostundersögelser og kostvurdering. Udg af landbrugets informationskontor. Khvn 1954.

FÖRENTA NATIONERNA.
United nations sugar conference, 1956. Summary of proceedings. New York 1957. (Publ 1957. 2. D. 2.)
— Department of economic and social affairs. Railways and steel. Geneva 1957. (Publ 1957. 2. E. 3.)

GOWMAN, A G. The war blind in American social structure. New York 1957. (American foundation for the blind.)

HAGMAN, F. Icke traditionella ytterväggar i hyreshus. Sthlm 1957. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 41.)

HATT, P K & REISS, A J [utg]. Cities and society. The rev reader in urban sociology. 2nd ed. Glencoe, Ill 1957.

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
Studies and reports. New series. Geneva 1957.
47. The landless farmer in Latin America.

KVINNANS ÅTTA ROLLER. Intervjuundersökning med vuxna kvinnor (18—55 år). Del 1—2. Sthlm 1957. [Stencil.] (Svenska institutet för opinionsundersökningar.)

KÖPENHAMN. Statistisk kontor.
Københavns kommunalkalender. Årg 25 (1957). Khvn 1957.

LUNDEVALL, O. Bostadsmarknadens förändringar. Sthlm 1957.

Mot olycksfall och ohälsa. Skyddsarbete på tjänstemännens arbetsplatser. Sthlm 1957. (Svenska industritjänstemannaförbundets skriftserie. 5.)

MURRAY, J N. The United Nations trusteeship system. Urbana 1957. (Illinois studies in the social sciences. Vol 40.)

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Oslo 1957.
273. Norges elektrisitetsverker 1955.
276. Jordbruksstatistikk 1956.
279. Statistisk årbok. 1957.
— Socialdepartementet.
Småskrift. Oslo 1955—57.
1. *Skard, Åse Gruda.* Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn.
2. *Balke, Eva.* Hvem skal ta seg av barna. Daghjem, barnehage, parktante?
3. *Skard, Åse Gruda.* Disiplin i heimen. Forsök på utviklingsmessig oppdragelse.
4. Det angår oss alle. En psykiatrisk utgreiing om unge lovbrytere. En bearb av *L Bovet:* Psychiatric aspects of juvenile delinquency.

NYA ZEELAND. Department of statistics.
The New Zealand official year-book. 62 (1957). Wellington 1957.

OLSSON, REINHOLD. Byggnadsträarbetare i Sundsvall. Facklig återblick 1886—1956. Minnesskrift utg av Svenska byggnadsarbetareförbundets avd 197. Sundsvall 1956.

RAMFALK, C W. A study of the selection of personnel for higher positions in industrial organizations. Sthlm 1957. (The Swedish council for personnel administration Report. 14. Akad avh.)

[1] Under tiden 11 november—10 december 1957.

RIKSGÄLDSKONTORET.
Budgetredovisning för budgetåret 1956/57. Sthlm 1957.
Årsbok utarb inom riksgäldskontorets räkenskapsbyrå. Årg 37 (budgetåret 1956/57). Sthlm 1957.

RIKSRÄKENSKAPSVERKET.
Utdrag ur rikshuvudboken för budgetåret 1956/57. Sthlm 1957.

SCHLEBAUM, H. Prisudviklingen, renten og formueværdierna 1947—55. Khvn 1957. (Sparekassens skrifter. 4.)

SOWER, Chr, HOLLAND, J, TIEDKE, K & FREEMAN, W. Community involvement. The webs of formal and informal ties that make for action. With the co-operation of ... Glencoe, Ill 1957.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957. Sthlm 1957.
40. Psykisk barna- och ungdomsvård. Betänkande 1 [avg d 20 aug 1957] av mentalsjukvårdsdelegationen inom kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket. (I.)
41. Idrotten och samhället. Betänkande om statens stöd åt idrott och friluftsliv. 1955 års idrotts- och friluftsutredning. [Avg d 6 sept 1957.] (H.)
42. Löne- och skattegrupperingarna. Betänkande [avg d 26 nov 1957] av ortsgrupperingsutredningen. (C.)

STIPENDIER och utbildningslån. Översikt utarb inom arbetsmarknadsstyrelsen, yrkesvägledningsbyrån. 3 uppl. Sthlm 1957.

STOLPE, H. Världsproduktion och världshandel. Sthlm 1957. (Världspolitikens dagsfrågor. 1957: 8.)

STORBRITANNIEN. National food survey committee.
Domestic food consumption and expenditure: 1955. Lond 1957. (Ministry of agriculture, fisheries and food.)

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1957.
Arbetsmarknad samt arbets- och löneförhållanden.
Löner 1955. Del 2. Lantarbetare, industriarbetare m fl. (Socialstyrelsen.)
Byggnadsverksamhet och bostadsförhållanden.
Bostadsbyggandet 1953. (Bostadsstyrelsen.)
Försäkringsväsen.
Allmänna sjukkassor 1955. (Riksförsäkringsanstalten.)
Olycksfall i arbete år 1954. (Riksförsäkringsanstalten.)

SÖDERLING, B. Utveckling och personlighetsbildning i tidiga barndomsår. Sthlm 1957.

TÖRNUDD, MARGIT. Värnlösa barn i samhällets vård. En undersökning rörande värnlösa barn som omhändertagits för varaktig samhällsvård av Helsingfors stads barnskyddsnämnd. Hfors 1956. (Akad avh.)

UTREDNING angående industriarbetande kvinnors deltidsarbete. Sthlm 1957. (Arbetsmarknadens kvinnonämnd.)

WESTHOLM, BARBRO. Kvinnovardag. En sammanställning av frågeresultat ur SIFO-undersökningen »Kvinnans åtta roller». Med diskussionsuppgifter av *Anna Hagström* & *Etti Widhe*. Sthlm 1957. (Husmodersförbundet. Kooperativa kvinnogillesförbundet.)

RECENSIONER

WESTHOLM, BARBRO. Kvinnovardag. Husmodersförbundet och Kooperativa Kvinnogillesförbundet, Stockholm 1957. 126 s. 4,50 kr.

Alva Myrdal och Viola Klein har i sin bok Kvinnans två roller — tidigare anmäld i denna tidskrift — grundligt diskuterat nutidskvinnans allt annat överskuggande dilemma, det nämligen att samtidigt vara eller vilja vara både maka och mor och yrkesarbetande. De båda rollerna och svårigheten att förena dem skymtar då och då i familjesociologiska sammanhang, utan att man hittills kunnat finna en för alla framkomlig väg ur problemet. Även SIFO (Svenska institutet för opinionsundersökningar) har i någon mån behandlat spörsmålet. Under våren 1955 utfördes en brett upplagd kvinnoundersökning. Man inskränkte sig härvid icke till de två huvudrollerna utan avsåg att belysa vad man ambitiöst kallade kvinnans åtta roller. Man ville undersöka kvinnans ställning som individ — man tänkte då på hennes attityd mot sådant som lag, religion, alkohol, rökning osv samt hennes allmänna intressen — som ogift, som hustru, som mor och uppfostrare, som husmor, som förvärvsarbetande, som föreningsmedlem och som samhällsmedlem. Drygt 900 kvinnor i åldern 18—55 år har i intervjuer besvarat ett frågeformulär, innehållande omkring 300 frågor. Man har velat täcka ett vitt fält men har tydligen i en hel del fall nöjt sig med en ganska ytlig behandling av de olika delproblemen. En grundlig analys av materialet torde för övrigt försvåras av de små enheter, som blir följden av en nedbrytning av de tillfrågade i undergrupper. Kanske kan man också, då det gäller bl a kvinnans inställning till yrkeslivet, beklaga, att SIFO:s miniatyrsamhälle icke inom sig hyser yrkeskvinnor i mera ansvarig ställning och att likaledes medlemmar i såväl Fredrika-Bremer-Förbundet och Yrkeskvinnors Klubb helt saknas. Eller återfinns de i bortfallet, som i kvinnoundersökningen varit 10 %?

På uppdrag av Husmodersförbundet och Kooperativa Kvinnogillesförbundet har Barbro Westholm gjort en sammanställning av svaren på en del av de många SIFO-frågorna. Resultatet framläggs i en liten lättillgänglig skrift, som fått namnet Kvinnovardag och som tydligen är tänkt att kunna utgöra underlag för en diskussionscirkel. Här har man nöjt sig med att beskriva två av kvinnans alla roller — rollen som husmor och rollen som förvärvsarbetande hustru. Det är utan tvekan husmodern, som framstår klarast för läsaren. Hon medger sin bristande kännedom om varudeklarationsnämnden och berättar beredvilligt om butiksval och inköp och middagsmat, om hur arbetsdagen förflyter och hur hon ser på affärernas lunchstängning och återbäringssystem. Kanske gör man klokt i att inte ta alla hennes uppgifter för gott. Hennes försäkran (i 86 % av fallen) att hon är fullt nöjd med de pengar mannen ger henne för hennes egna utgifter, stämmer t ex inte helt med den föregivna orsaken till att hon föredrar återbäring framför en motsvarande prissänkning. Det är nämligen så bra att få en liten slant för egen del. Kvinnovardag utgör för övrigt i sin helhet en mild kritik av SIFO-undersökningen. Det är så mycket man ville veta i de här frågorna men som undersökningen inte ger svar på.

Den gifta yrkeskvinnans komplicerade ställning är kanske inte lika väl behandlad, mest beroende på ovan antydda svagheter i undersökningen. Framställningen hade dock sannolikt vunnit i klarhet, om de skäligen ovidkommande teckningar, som illustrerar den komprimerade texten, hade ersatts med lättöverskådliga tabeller. En socialt orienterad läsare kan också känna sig besviken över att man i detta avsnitt enbart sysslar

med yrkesarbetande kvinnor, som sammanbor med make, och alls ej behandlar den ensamma moderns i många fall sannolikt mycket större svårigheter. Även detta sammanhänger med uppläggningen av SIFO-undersökningen.

Kvinnovardag är som sagt en i stort sett lättillgänglig skrift och kan rekommenderas till dem som, utan att tränga alltför djupt ner i problemen, vill få en snabb överblick över en del väsentliga kvinnofrågor.

Kerstin Widén

BOALT, GUNNAR. Socialt beteende. Natur och Kultur, Stockholm 1957. 242 s. 21,00 kr.

När Gunnar Boalt i sin nya lärobok i allmän sociologi tar termen »beteende» till utgångspunkt för sina inledande begreppsanalyser, sker det i överensstämmelse med en allmän tendens inom modern sociologisk teoribildning. Sociologin är enligt denna uppfattning en av de vetenskaper, som ägnar sig åt att beskriva och analysera olika former av mänskligt beteende; andra beteendevetenskaper är bl a psykologi, historia och språkforskning. För den som skall skriva en översiktlig lärobok om problemställningar och forskningsresultat inom modern sociologi är det väsentligt att inom denna vida ram kunna markera vad som är särskilt relevant för en sociologiskt orienterad beskrivning av mänskligt beteende. Gunnar Boalt anknyter på denna viktiga punkt till Torgny Segerstedts uppfattning att sociologernas uppgift framför allt är att studera det likformiga beteendet. Med likformigt beteende (som ofta kallas vanor eller seder) menas här att enskilda individer eller grupper av individer beter sig på ett likartat sätt, när de befinner sig i likartade situationer. Eftersom detta likartade beteende oftast står i överensstämmelse med gruppnormerna inom de grupper, där beteendet äger rum, är likartat beteende oftast liktydigt med »socialt (accepterat) beteende». Det är därför fullt följdriktigt att redan bokens titel markerar att Gunnar Boalt huvudsakligen behandlar beteenden av denna typ och endast kortfattat diskuterar »deviant beteende», t ex brottslighet.

I en rad kapitel om sådana sociala institutioner som familjen, skolan och arbetslivet beskrivs olika slag av likformigt beteende, med exempel från sociologiska undersökningar som utförts i vårt eget land. Man blir faktiskt rätt imponerad av den serie intressanta och illustrativa undersökningar som Gunnar Boalt hinner att presentera och analysera på ett begränsat utrymme. Många av dessa undersökningsresultat presenteras här för första gången för en större publik; några av dem har tydligen kommit till som kandidat- och licentiatavhandlingar på den sociologiska institutionen vid Stockholms Högskola.

Till den rad av otryckta svenska undersökningar, som Gunnar Boalt refererar mer eller mindre detaljerat, hör bl a Kerstin Wiedlings undersökning av läsvanorna bland låntagarna vid Sundbybergs stadsbibliotek, Kjell Härnqvists försök till beräkning av reserven för högre utbildning på grundval av ett stickprov bland de pojkar, som lämnade folkskolans fjärde klass vårterminen 1945, och J. Cerhas på »participant observation» baserade studie av sambandet mellan trivsel och produktionsresultat inom ett arbetslag på ett tryckeri. Naturligt nog är emellertid större delen av de refererade undersökningarna hämtade från den snabbt växande flod av sociologiska undersökningar, som under de senaste tio åren publicerats i vårt land. I slutet av boken diskuterar författaren i två olika kapitel rums- resp tidsfaktorns betydelse för utbredningen av och förändringarna i det likformiga beteendet. I sin helhet utgör boken ett väl upplagt försök att inom en given teoretisk ram integrera resultaten från en rad viktiga undersökningar.

Att ett sådant försök till teoretisk integrering kan leda till en diskutabel avgränsning av det relevanta stoffet är Gunnar Boalt angelägen att framhålla. I ett avslutande kapitel går han därför en smula utanför den givna ramen för sin framställning i det han tar upp det brottsliga beteendet till behandling och diskuterar i vilka sammanhang, som beteenden av denna typ kan betecknas som likformigt eller olikformigt beteende. I detta sammanhang uttrycker sig Gunnar Boalt något relativistiskt beträffande värdet av sin grundläggande distinktion och anknyter till Torgny Segerstedts påpekande att det förefaller rimligt att anta att man kan förklara likformighet och olik-

formighet i individers och gruppers beteenden ur samma principer. Med en dylik reservation har han lämnat dörren öppen för en mera generell teori, som inte endast analyserar socialt beteende i mera begränsad betydelse (dvs av en social grupp accepterat beteende) utan socialt beteende i vidare mening (dvs allt beteende som influeras av gruppens sociala struktur).

Harald Swedner

BENTZEL, RAGNAR, M FL. Den privata konsumtionen i Sverige 1931—65. Utgiven av Industriens Utredningsinstitut. Stockholm 1957. 475 s. 38 kr.

Industriens Utredningsinstituts senaste stora arbete ingår enligt förordet i ett forskningsprogram, där tanken har varit »att man genom en diskussion och analys av de långsiktiga utvecklingstendenserna på olika områden skulle få vissa möjligheter att bedöma de framtida behoven och resurserna inom den svenska ekonomin». Denna gång är det den privata konsumtionen, som tagits upp till granskning. Arbetet har en teoretisk del, som ger en framställning dels av den ekonomiska teorin för konsumenternas handlande, dels av prognosmetoder. Därefter lämnas för olika huvudgrupper av konsumtionen först en beskrivning och analys av utvecklingstendenserna 1931—55 och därefter en prognos av utvecklingen fram till år 1965. Prognosen är som framgår av företalet arbetets huvudsyfte, men övriga delar förtjänar enligt anmälarens mening ett väl så stort intresse.

De teoretiska kapitlen, där bl a rubrikerna »Den traditionella valhandlingsteorin», »Den intertemporala valhandlingsteorin» och »Preferenssystemets förändringar», ger en uppfattning om innehållet, lämnar en översikt av detta kunskapsområde, som kommer att bli till stor nytta för ekonomistuderande och statistiker inom grenen priser och konsumtion. Framställningen är klar och väl genomtänkt. Att här försöka med ett referat skulle föra för långt, innehållet är inte av den art, som kan sammanträngas på en tidskriftsspalt.

Om det är något, som anmälaren saknar, så skulle det vara en mera ingående bestämning av det ekonomiska begreppet konsumtion och en sammanfattande uppvisning av hur det statistiska material, som varit tillgängligt, avviker från definitionen. Nu står på sid 98, efter några inledande anmärkningar: »Det må här räcka med omnämnandet av den allmänna princip, som följts i undersökningen, nämligen att såsom privat konsumtion betrakta alla av privatpersoner gjorda köp av varor och tjänster, vilka av köparen icke använts i förvärvssyfte.» Därpå följer särskilda omnämnanden av kapitalvaror och arbetsresor. Emellertid framgår ex inte, om man med köp menar *betalning* av nyttigheten eller *mottagande* av densamma. Med andra ord till vilken tidpunkt räknas ett kreditköp, till den tidpunkt, då varan levererats, eller då den betalats? Det är självfallet, att man i en undersökning som huvudsakligen bygger på redan förefintligt statistiskt material i stor utsträckning får nöja sig med materialet i den form det erbjuds, men det skulle i ett arbete av denna betydelse ha varit fördelaktigt med en mera noggrann bestämning av vad man *vill* ha.

Hur avgränsas naturakonsumtionen? Det syns framgå av livsmedelskapitlet samt av appendix 1, att jordbrukarnas naturakonsumtion har uppskattats och medtagits i beräkningarna trots att något köp här inte föreligger. En rad mindre naturaposter kan förtigas, men knappast husmorsarbetet och annat obetalt hemarbete. Denna post representerar en mycket stor del av den faktiska naturakonsumtionen. Den är oerhört svår att uppskatta, men kan man lämna den utan avseende vid en beräkning av den privata konsumtionen? Bristen framträder inte minst, när det som här är fråga om tidsserier. Siffror om konsumtionen från 1930-talet är knappast jämförliga med motsvarande siffror från 1950-talet, om hänsyn ej tas till hemarbetet. Nu kan man läsa om hemarbetet endast i förbigående, då ökningen av färdighetprodukterna bland livsmedlen och på andra poster och minskningen av det betalda hemarbetet behandlas.

De huvudgrupper av varor och tjänster, som undersökningen använder sig av är följande: 1) livsmedel 2) bostad 3) beklädnad 4) hemutrustning 5) hushållstjänster 6) resor 7) rekreation 8) sjukvård och hy-

gien. Inom huvudgrupperna behandlas analyserbara undergrupper var för sig.

De beskrivande kapitlen ger en bild av konsumtionens utveckling under åren 1931—55. Den förtjänar ett stort intresse både som materialsamling och för den analys av utvecklingstendenserna som ges. Denna blir utgångspunkt för prognoserna om den framtida utvecklingen.

Det betonas att prognoserna blir beroende av vilka förutsättningar man gör för de viktigare variabler, som har samband med konsumtionen, främst realinkomsten och prisrelationen mellan olika varor och tjänster. För realinkomsten har man genomgående gjort alternativa antaganden om en genomsnittlig årlig ökning av 2 resp 3 %.

För prognosens genomförande behöver man kunskap om inkomst- och priselasticiteten för de olika varugrupperna. Dessa har vanligen beräknats ur tidsserier över utvecklingen under närmast föregående årtionden. Där tidsserier saknas, har man gjort elasticitetsberäkningar genom jämförelser mellan konsumtionen av varorna i fråga i länder med olika realinkomstnivå, oftast USA och Sverige. Man har också i vissa fall begagnat sig av budgetstatistiskt material.

Som avslutning skall lämnas en sammanställning av prognosresultaten för de olika huvudgrupperna av varor och tjänster (se nästa sida).

Det må tilläggas att den privata konsumtionen år 1955 utgjorde 57 à 58 % av nationalprodukten och att denna andel visar en sjunkande tendens. Den största volymökningen i konsumtionen beräknas komma på hemutrustning och resor. Om huvudgrupperna delas upp i mindre varugrupper får man som väntat större skillnader mellan grupperna i den förutsedda utvecklingen. Som en illustration återges i nedanstående tablå den procentuella volymutvecklingen för ett antal grupper enligt det treprocentiga alternativet för realinkomstökningen.

Radio- och televisionslicenser	+165
» » televisionsapparater	+154
Bilar, drift	+145
» inköp	+104
Möbler	+ 68
Grönsaker och frukt	+ 56
Kött, fläsk och ägg	+ 18
Kollektiva färdmedel	+ 9
Potatis och rotfrukter	— 21
Arbetshjälp i hemmet	— 40

Elisabeth Wiberg

Konsumtionsutvecklingen 1955—65. Årlig konsumtionsökning 3 procent per capita

Huvudgrupp	Konsumtion 1955 i miljoner kronor	Utgiftsandel 1955 i procent	Volymökning 1955—65 i procent	Utgiftsandel 1965 i procent	Förändring av utgiftsandel 1955—65 i procentenheter
Livsmedel	11 618	42,1	25	39,5	− 2,6
Bostad	3 810	13,8	36	13,6	− 0,2
Beklädnad	3 780	13,7	55	14,3	+ 0,6
Hemutrustning	1 790	6,5	67	7,5	+ 1,0
Hushållstjänster	693	2,5	(22)	2,5	0
Resor	2 805	10,2	60	11,1	+ 0,9
Rekreation	1 601	5,8	50	6,3	+ 0,5
Sjukvård och hygien	1 473	5,3	(36)	5,4	+ 0,1
Summa	**27 570**	**100**	**39**	**100**	**+ 0,3**

Konsumtionsutvecklingen 1955—65. Årlig konsumtionsökning 2 procent per capita

Huvudgrupp	Konsumtion 1955 i miljoner kronor	Utgiftsandel 1955 i procent	Volymökning 1955—65 i procent	Utgiftsandel 1965 i procent	Förändring av utgiftsandel 1955—65 i procentenheter
Livsmedel	11 618	42,1	17	40,6	− 1,5
Bostad	3 810	13,8	23	13,6	− 0,2
Beklädnad	3 780	13,7	38	13,9	+ 0,2
Hemutrustning	1 790	6,5	48	7,3	+ 0,8
Hushållstjänster	693	2,5	(22)	2,7	+ 0,3
Resor	2 805	10,2	40	10,7	+ 0,5
Rekreation	1 601	5,8	34	6,2	+ 0,4
Sjukvård och hygien	1 473	5,3	(29)	5,5	+ 0,2
Summa	**27 570**	**100**	**27**	**100**	**+ 0,7**

Sociala Meddelanden 1958, No. 1

CONTENTS

Articles

Social welfare in a great city. By Hjalmar Mehr 1
The problem of Greater Stockholm. By Joakim Garpe 5
Stockholm and temperance. By Olof Burman 17
Drug addiction and drug habituation among Stockholm youth. By John Takman 25

Periodical surveys

Index 33
Public assistance during 1956 33
Employment and unemployment 38
The consumer price index in November 1957 41

Notices

Report of the Cost of Living Areas Committee 43
The third report of the Child Welfare Committee 44
Cost of living Inquiry 48
The mental care of children and young people 48
Joint Scandinavian Board for Research into Alcoholism 48
Cost of living Areas Board 48

Bibliography

Survey of periodicals 49
New additions to the library 53
Book notices 55

List of the staff of the Social Welfare Board and the addresses of associated local bodies 63

Summary

Some articles dealing with Stockholm have been collected together in this number of »Sociala Meddelanden». This is mostly due to pure chance but at the same time it has seemed opportune to attempt to throw light in this way on some of the special problems in the social sphere of a great city. A complete picture can naturally not be attempted in the compass of just a few articles in a periodical. In future numbers an opportunity will be given for supplementary viewpoints to be expressed on this question.

Social welfare in a great city. The time has now come when we must count Stockholm as a real great city writes Mr. Hjalmar Mehr, Stockholm's Commissioner for Social Welfare, in his article. There are considerable advantages in living in Stockholm, but also great disadvantages. Among the latter may be counted, for instance, overcrowding and the pace of living. Expenditure by Stockholm on social welfare is considerably greater than by its most nearly comparable town, Gothenburg. This is partly due to the fact that the cost of living is higher

in Stockholm, but the number of recipients of aid is relatively greater, there being 32 % more cases in which relief was given in Stockholm than in Gothenburg during 1955. There is no question of there being different norms determining the need for aid. The reasons are to be found in factors, about which we unfortunately know too little, in the field of sociology, medical statistics and psychology. We may merely note that larger communities, for instance, attract not only those most capable of running their own lives, the soundest people from the countryside, but also those who, to a greater degree than is average, are predestined not to be able to stand on their own feet. We also know that Stockholm, like other great cities, is a »hard» town to live in, with its problems of overcrowding, unpopular dormitory towns, long journeys to work, and the difficulty for people from the country to adapt themselves to town life. The strain to which the inhabitant of a great city is exposed is reflected in the high figures for divorce among other things.

That social welfare in Stockholm is not in any way too generous, states the writer of the article finally. It is not easy to be poor and ill in a great city, and there is considerable uncomplaining poverty. Efforts should be directed towards helping people in a way that is more efficient, more comprehensive and better fitted to their individual circumstances. P. 1.

The problem of Greater Stockholm. Greater Stockholm as a concept, is not an administrative unit. It consists of several communes, each with its independent local government, that have in common the fact that the majority of their inhabitants work in Stockholm. Previously the growth of the communes and the resulting responsibility for new built-up areas was one of the functions of the City of Stockholm. The time is now coming when the land available for the capital to develop for housing areas will be used up. It is essential that there is co-ordination between the housing and planning policies of Stockholm and its adjacent communes and this is found in the *Greater Stockholm Planning Board.* Other joint authorities are the *Regional Planning Union* and the *City and County of Stockholm's Joint regotiating Commission.* Mr. Joakim Garpe, a Commissioner of the City of Stockholm, describes this co-operation and problems arising out of the existence of Greater Stockholm. We are informed, inter alia, in the article that while the central city is now tending to decrease from the point of view of population — a greater and greater part is being turned into offices and shops — Greater Stockholm increases by 15 000—18 000 inhabitants a year. The population of Greater Stockholm now amounts to a little over one million. Housing production is quite insufficient. But if the inhabitants of Stockholm had been content with the housing standard they had in 1946 there would now have been a surplus of 140 000 flats. Nevertheless it is anticipated that the demand for space will increase in the future too. There is a close connection between the problem of housing and the problem of the situation of places of work. At the present time places of work in the suburbs are being established at a slower pace than housing schemes. It is therefore important to encourage the decentralization of places of work. The centre of the city will still always remain the centre of the work of Greater Stockholm, as it is of culture and entertainment. P. 5.

Stockholm and temperance. Even before the abolition of ration books for drink in 1955, in Stockholm and the other big cities the consumption of alcohol was greater than in the country as a whole. Nevertheless the figures point to a serious deterioration in the situation in Stockholm after 1st October 1955, more serious than in the country as a whole; the frequency of drunkenness supports such an assumption. Mr. Olof Burman, the Director of Temperance Welfare in Stockholm, discusses these problems here. It appears that the alcoholics in Stockholm form a relatively limited group, and that it is primarily this group that has increased its consumption of alcohol many times over since drink has been de-rationed. The serious deterioration in Stockholm has thus been primarily caused by people who, in many cases, have been known to the Temperance Boards for a long time. It is also a fact that Stockholm attracts guests, for long or short stays, who take the opportunity to have a good time in the big city. It would be extremely interesting to find out if inebriation can primarily be assigned to certain groups and strata of society. The Stockholm Temperance Board has made various investigations in an attempt to find the relevant causes. Workers in industry, the manual trades and building, among others, are over-represented. It has not however been possible to obtain data on the current work of those taken in charge, and from all appearances many of them have had no regular work.

The temperance authorities have too few resources. It is not possible for them to devote themselves to the hopeless cases, the complete drunkards and those afraid of work, but they must concentrate on trying to prevent people from being seriously affected by alcohol and devote themselves to cases in which drunkenness influences the mental and physical health of a whole family. P. 17.

Drug addiction and drug habituation among Stockholm youth. Dr. John Takman, social doctor at Stockholm's Child Welfare Board, has collected material in 1955, 1956 and 1957 on drug addiction among the youth of Stockholm. All the cases between 14 and 21 years of age that have been brought to the notice of the Young People's Division of the ChildWelfare Board by the police or by a direct report, and those have been suspected of being drug addicts, have been referred to the writer of this article and examined by him. In addition there has been an inquiry covering all the relevant hos-

pitals and out-patients' departments, as well as the school doctors in the City of Stockholm, on cases of drug addiction observed in the above-mentioned ages during the first quarter of 1955. The findings of the inquiries have been negligible. Only 3 cases of drug addiction have been found and 2 cases of probable drug addiction. Less than a dozen young people have been classified as cases of drug habituation.

Possible sources of error exist. Single cases may have occurred that have not been brought to the notice of a doctor or the Child Welfare Board. Addiction may take place for years without producing social symptoms that would draw attention to it. In the upper classes where young people are more protected than their contemporaries, cases may have occurred that have not been publicly known.

The drinking habits of young people have not been dealt with in the inquiry, nor has the endemic »sniffing» of substances with a toluol content. »Sniffing» only occurs occasionally after school-leaving age. P. 25.

Public assistance during 1956. In 1956 the number of persons assisted in Sweden, in relation to the population of the whole country, amounted to 3.9 per 100; the towns accounted for 4.6 % of them and the rural areas for 3.3 %. Both the number of families and the number of individuals assisted increased in 1956 compared with 1955 by 1.8 % and 4.5 % respectively. The rise varied considerably in different parts of the country and in different types of families. The cases of assistance to married couples with children increased by 9 % and to single men with children by 11 %. The number of families with children assisted increased by 20 % in no less than 56 of the 133 administrative towns in the country. A decrease in the number of families with children assisted is recorded in 31 towns, but in the majority the decrease is quite insignificant. The rise was concentrated in the towns. For 21 towns an increase of about 15 % in the number of persons assisted has been recorded. P. 33.

FÖRTECKNING ÖVER VISS PERSONAL HOS SOCIALSTYRELSEN SAMT ADRESSFÖRTECKNING ÖVER VISSA LOKALA ORGAN ANKNUTNA TILL SOCIALSTYRELSEN

Kungl Socialstyrelsen

Birger Jarls torg 2

Telefoner: för lokalsamtal 22 12 00—22 12 07 eller nedan angivna direkta nr; för rikssamtal 22 12 50.
När växeln är stängd, används nummer inom parentes.

Generaldirektör Ernst Bexelius . . 10 08 43

Registrators- och kassakontor:
Kamrerare Hildur Tholander . . 11 40 63
Registrator Eva Kanström
Förste expeditionsvakt Valter Carlberg . . . . . (bost) 20 18 66

Bibliotek: Förste biblioteksassistent Greta Hoffsten

Red av Sociala Meddelanden: Amanuens Mirre Steg

Första byrån (barnavårdsbyrån)

Byråchef Göta Rosén, statens inspektör för barnavård 10 96 15
Förste byråsekreterare Brita Hasselrot

Allmän barnavård, barnhem, barnkolonier: Förste byråsekreterare Greta Wallin, byråinspektörerna Daga Wallinsson och Kerstin Widén, byråsekreterarna Stina Amlin och Karin Brunnberg, amanuens Gull Ahlberg

Allmänna barnbidrag, mödrahjälp, arvsfondsärenden: Förste byråsekreterare Maja Runhem

Daghem, lekskolor m m: Konsulent Gunvor Paulsen, byråsekreterarna Britta Schill, Inga Nordin och Gull-Britt Grahn, amanuens Margareta Thorzén

Ferieresor för barn och husmödrar m m: Förste byråsekreterare Britten Johansson, byråsekreterarna Birgitta Hagström och Per-Eric Bosæus, kontorist Britt Olsson

Ungdomsvård: Tf förste byråsekreterare Dick Dermé

Kansli:
Blankettexp: } Fröken Gunnel Nyström (22 12 01)

Andra byrån (socialvårdsbyrån)

Svartmangatan 9[II]

Byråchef Ali Berggren, statens socialhjälpsinspektör 11 30 78
Förste byråsekreterare Gösta Ahlborg

Åldringsvård, ålderdomshem

Socialhjälp, allmän socialvård, efterlysningsärenden, arbetshem: Byråsekreterare Bertil Wirseen

Flyktinghjälp: Byråsekreterare Inga Bååth

Social hemhjälp: Konsulent Margareta Nordström och byråsekreterare Rut Andersson (10 50 64), byråsekreterarna Marja Lundquist och Maja Stenmark

Kansli: Fru Ebba Ryman (22 12 02)

Tredje byrån (lagbyrån)

Byråchef Sven-Hugo Ryman . . . 11 78 02

Lagstiftnings- och remissärenden: Förste byråsekreterare Ingvar Höjer

Personal- och administrativa ärenden: Förste byråsekreterare Carl Gustaf Stenkula

Kontaktman för information av utlänningar: Byråsekreterare Maud Helling

Förfrågningar m m: Byråsekreterare Ings. Wille-Åvall

Kansli: Fru Ester Norlén . . . . (22 12 03)

Fjärde byrån (byrån för pris- och socialvårdsstatistik)

Birger Jarls torg 14

Byråchef Erland v Hofsten 21 80 41

Socialvårdsstatistik (barnavårdsstatistik, socialhjälpsstatistik nykterhetsvårdsstatistik, socialutgifter): Förste aktuarie Gustaf Holmstedt, aktuarierna Thore Grönqvist och Britta Belo samt amanuens Bengt Sjöberg

Levnadskostnadsundersökningar: Förste aktuarierna Arne Näverfelt och Elisabeth Wiberg samt amanuenserna Susanne Björk och Daniel v Sydow

Konsumentprisindex: Förste aktuarierna Carl Öberg (20 95 89) och Linnéa Jonsson, aktuarie Ejnar Olsson samt amanuens Inga Tammelin

Kansli: Fröken Karin Lidwall . . (22 12 04)

Femte byrån (byrån för löne- och sysselsättningsstatistik)

Birger Jarls torg 14

Byråchef Leif Björk 21 80 43

Lönestatistik för anställda inom industri, handel, samfärdsel, restauranger m m, statistik rörande sysselsättning inom industrin: Förste aktuarierna Gustaf Berglund och Carl Y:son Hermelin, aktuarie Ingrid Dalén, aktuarie Dagmar Witkowsky-Johnsson (11 64 41) samt amanuens Arved Oksaar (21 80 42)

Lönestatistik för arbetare inom jordbruk med binäringar: Amanuens Jonas Elmdahl

Undersökning rörande arbetstidsförkortningens verkningar: Fil lic Yngve Åberg, Storkyrkobrinken 7 (21 02 27)

Statistik rörande omsättningen i detaljhandeln: Förste aktuarie Roland v Euler och aktuarie Marianne Gustavsson

Hålkortsavdelningen: Förste aktuarie Carl Y:son Hermelin, amanuens Arved Oksaar (21 80 42) och förste maskinoperatör Elisabeth Hellström (21 80 40)

Kansli: Fru Ann-Britt Gripenfors (22 12 05)

Sjätte byrån (nykterhetsvårdsbyrån)

Svartmangatan 9[I]

Byråchef August Åman 10 03 13

Nykterhetsvård i allmänhet: Förste byråinspektör Daniel Wiklund
Förste byråsekreterare Elsa Wollmer
Byråsekreterare Folke Berglund tjl; byråsekreterare Ragnar Christensson (länsnykterhetsnämnderna, kurser m m)

Nykterhetsvårdens anstaltssystem: Förste byråinspektör Fritz Hag
Förste byråsekreterare Harriet Anagrius och byråsekreterare Karin Asp (intagnings- och vårdärenden)
Tf förste byråsekreterare Märta Gundberg (ekonomi, byggnadsärenden m m)
Byråsekreterare Ingrid Ryman . 11 29 85
Byråsekreterare Karin Rydberg
Amanuens Hans Törnqvist . . . 11 25 47

Kansli: Fru Birgit Tamm . . . (22 12 06)

Sjunde byrån (skolbyrån)

Svartmangatan 9[III]

Byråchef Lars Bolin, statens inspektör för ungdomsvårdsskolorna 10 31 77
Förste byråsekreterare Christina Ellwyn tjl; vik Harry Morsten

Intagnings- och elevärenden: Byråinspektör Harry Morsten tjl; vik Folke Carlsson

Administrativa ärenden: Förste byråsekreterare Sara Björkman-Carlsson
Amanuens Vera Katz 11 29 65

Personalärenden: Amanuens Christian Nordström 20 37 36

Räkenskapsärenden: Byråsekreterare Greta Strindlund 10 05 34

Frågor ang skador vållade av elever vid ungdomsvårdsskola: Byråsekreterare Ingeborg Wennerberg-Dänhardt 11 78 90

Kansli: Fröken Karin Westergren (22 12 07)

Förlikningsmannaexpeditionen

Munkbron 9[III]

Byrådirektör Carl Christian Schmidt 11 78 53
Förste byråsekreterare Karl-Axel Nordfors
Sammanträdesrum 20 21 70, 20 11 86

Kansli: Fröken Rut Thunell

Statens socialvårdskonsulenter

Distrikt	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
1:a distr (Stockh stad, Stockh och Upps län)	Ilse Kroenberg-Stålfelt, Socialstyrelsen, Birger Jarls torg 2, Stockholm 2	(010) 22 12 00
2:a distr (Söderm o Västmanl län)	Anna Pontuson, Stora gatan 46, Västerås	(021) 331 38
3:e distr (Österg o Kalmar län)	May Hamrin-Körge, Platensgatan 10 ög th nb, Linköping	435 10
4:e distr (Jönk o Kronob län)	Kjell Jonshagen, Pär Lagerkvists väg 2 A, Växjö	162 28
5:e distr (Blek o Krist län)]	Vesta Almqvist-Jönsson, Länsstyrelsen, Kristianstad	168 27
6:e distr (Malmöhus län)	F Dahlström, Länsstyrelsen, Malmö	(040) 733 00
7:e distr (Hall samt Göteb o Bohus län)	G Sjöbeck, Olivedalsgatan 17, Göteborg	(031) 12 94 98
8:e distr (Älvsb län)	Karin Dahlberg, Länsstyrelsen, Vänersborg	138 00

Distrikt	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
9:e distr (Skarab län)	Maja Norrbohm, Länsstyrelsen, Mariestad	»Länsstyrelsen»
10:e distr (Värml o Örebro län)	N Sandberg, Gränsgatan 18, Karlstad	(054) 121 54
11:e distr (Kopp o Gävleb län)	Greta Grenander-Pehrling, Trotzgatan 35, Falun	41 44
12:e distr (Västernorrl o Jämtl län)	Vakant	Östersund 126 18
13:e distr (Västerb o Norrb län)	Erik Bergenståhl, Länsstyrelsen, Luleå	104 00

I Gotlands län omhänderhas konsulentverksamheten av förste byråsekreterare G Ahlborg, Socialstyrelsen. — I frågor rörande barnavård biträds länsstyrelserna även av särskilda barnavårdsassistenter.

Länsstyrelsernas barnavårdsassistenter

Län	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Stockholms stad	Fröken Anna-Lisa Persson, Överståthållarämbetet, Beridarbansgatan 17, Stockholm	(010) 22 70 80
Stockholms	Fru Sigrid Sternmalm, Länsstyrelsen, Stockholm	(010) 22 73 00
Uppsala	Fru Inga Troein-Forsström, Länsstyrelsen, Uppsala	(018) 390 60
Södermanlands	Fru Margit Carlson, Länsstyrelsen, Nyköping	(0155) 170 00
Östergötlands	Fröken Märta Olsson, Länsstyrelsen, Linköping	295 60
Jönköpings	Fru Karin Fingal-Jansson, Länsstyrelsen, Jönköping	187 00
Kronobergs	Fröken Signe Winqvist, Länsstyrelsen, Växjö	135 70
Kalmar	Fröken Karin Lundgren, Länsstyrelsen, Kalmar	150 20
Gotlands	Fru Kerstin Carlson, Länsstyrelsen, Visby	»Länsstyrelsen»
Blekinge	Fröken Elsa Strandberg, Landsstatshuset, Karlskrona	191 60
Kristianstads	Fru Karin Arvelid, Residensgatan 1, Kristianstad	152 00
Malmöhus	Fröken Dagmar Wennerberg, Länsstyrelsen, Malmö	(040) 733 00
Hallands	Fru Gerd Johansson, Länsstyrelsen, Halmstad	183 10
Göteborgs och Bohus	Fru Elisabet Nyman, Länsstyrelsen, S Hamngatan 3, Göteborg	(031) 17 22 80
Älvsborgs	Fröken Margit Fohrman, Länsstyrelsen, Vänersborg	138 10
Skaraborgs	Fröken Ingrid Åkesson, Länsstyrelsen, Mariestad	»Länsstyrelsen»
Värmlands	Fru Anna-Lisa Sandholm, Länsstyrelsen, Karlstad	(054) 150 40
Örebro	Fröken Birgit Hammar, Länsstyrelsen, Örebro	(019) 11 96 20
Västmanlands	Fru Hildur Fägerstam, Länsstyrelsen, Västerås	(021) 378 20
Kopparbergs	Fru Gunhild Gerdén, Länsstyrelsen, Falun	46 50
Gävleborgs	Fröken Gertrud Hellner, Länsstyrelsen, Gävle	(026) 291 00
Västernorrlands	Fröken Magnhild Olsson, Länsstyrelsen, Härnösand	130 00
Jämtlands	Fröken Astrid Samér, Länsstyrelsen, Östersund	172 60
Västerbottens	Fröken Elisabet Svanström, Länsstyrelsen, Umeå	»Länsstyrelsen»
Norrbottens	Fröken Elna-Brita Encrantz, Länsstyrelsen, Luleå	104 00

Barnavårdsombuden

Län	Namn och tjänsteadress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Stockholms	Fröken Brita Malm, Landstingets kanslihus, Råsundavägen 3, Solna 1	(010) 82 03 00
Uppsala	Fröken Elsa Danielsson, Nedre Slottsgatan 10 B, Uppsala	(018) 457 24
Södermanlands	Fröken Solveig Carlsson, Länsstyrelsen, Nyköping	(0155) 170 00
Östergötlands	Fru Birgit Larsson, Nygatan 15, Linköping	422 44
Jönköpings	Fröken Astrid Olsson, Länsstyrelsen, Jönköping	187 00
Kronobergs	Vakant, vikarie fröken Kerstin Carlsson, Länsstyrelsen, Växjö	135 70
Kalmar	Fru Maja-Lisa Hanby, Södra Långgatan 31, Kalmar	121 31
Blekinge	Fröken Karin Ekberg, Norra Smedjegatan 22, Karlskrona	191 35
Kristianstads	Fröken Marianne Sjövall, Bokvägen 4 B, Kristianstad	138 96
Malmöhus	Fröken Kajsa Träpja, Länsstyrelsen, Malmö	(040) 733 00
Göteborgs o Bohus	Fru Karin Nilsson, Järvstigen 6 E, Uddevalla	135 74
Älvsborgs	Fru Britten Biäre, Djupebäcksgatan 21, Trollhättan	134 27
Skaraborgs	Fröken Ulla Kjellman, Länsstyrelsen, Mariestad	»Länsstyrelsen»
Värmlands	Fröken Linnéa Winqvist, Länsstyrelsen, Karlstad	(054) 150 40
Västmanlands	Fru Britta Wennersten, Agnegatan 2 A, Västerås	(021) 423 22
Kopparbergs	Fröken Signe Sigerstam, Gyllegatan 18 A, Borlänge 1	121 88
Gävleborgs	Fröken Ingrid Andersson, Prästgården, Hagaström	(026) 972 18
Västernorrlands	Fröken Kerstin Åhlén, Länsstyrelsen, Härnösand	148 95
Jämtlands	Fröken Barbro Söderlund, Köpmangatan 18, Östersund	176 60
Norrbottens	Fröken Tora Berglund, Malmudden 1, Luleå	165 19

Mödrahjälpsnämndernas sekreterare

Mödrahjälpsnämnden i (l = landstingsområde)	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Stockholms stad	Byråchef Håkan Rahm, Kungl Medicinalstyrelsen	(010) 22 67 00
Stockholms läns l	Länsassessor Gustaf Åhström, Länsstyrelsen, Stockholm 16	(010) 22 73 00
Uppsala läns l	Landstingsassistent Per Elfvik, Landstingets exp, N Slottsgatan 10 B, Postf 122, Uppsala	(018) 490 60
Södermanl läns l	Förste länsnotarie Inga Ljungberg, Länsstyrelsen, Nyköping	(0155) 170 00
Östergötl läns l	Förste länsnotarie Nils Arfvidsson, Länsstyrelsen, Linköping	295 60
Norrköpings stad	Assessor Folke Sjöholm, Rådhuset	(011) 297 00
Jönköpings läns l	Advokat Bengt H Skantze, Box 57, Jönköping	193 45
Kronobergs läns l	Länsassessor Olof Lönegren, Länsstyrelsen, Växjö	35 70
Kalmar läns norra o södra l	Landstingsdirektör F R Ramertz, Landstingets exp, Kalmar	117 50

Mödrahjälpsnämnden i (l = landstingsområde)	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Gotlands läns l	Barnavårdsassistent fru Kerstin Carlson, Länsstyrelsen, Visby	152 00
Blekinge läns l	Fru Anna-Stina Witzell, Erik Dahlbergsvägen 28, Karlshamn	404
Kristianstads läns l	Statens socialvårdskonsulent Vesta Almqvist-Jönsson, Länsstyrelsen, Kristianstad	169 53
Malmöhus läns l	Advokat Gullan Hjelm-Elovson, Magle St Kyrkogata 10, Lund	(0412) 135 59
Malmö stad	Dir assist, jur kand Mauritz Aurell, Amiralsgatan 26	(040) 739 00
Hälsingborgs stad	Advokat Olle Hermansson, Rättshjälpsanstalten	106 84
Hallands läns l	Landstingsdirektör Einar Restad, Rådhuset, Halmstad	100 34
Göteb o Bohus läns l	Civilingenjör Arthur Sandberg, Sanatoriet, Svenshögen	(0303) 751 90
Göteborgs stad	Fru Majken Levinsson, Barnavårdsnämndens byrå	(031) 17 09 20
Älvsborgs läns l	E o länsnotarie L-A Lenander, Vänersborg	138 10
Skaraborgs läns l	Förste länsassessor Leo Wohlstein, Mariestad	»Länsstyrelsen»
Värmlands läns l	Länsnotarie Gunnar Klinga, Karlstad	(054) 150 40
Örebro läns l	Länsnotarie Sten Sture Lindström, Länsstyrelsen, Örebro	(019) 196 20
Västmanlands läns l	F d socialvårdschef Axel Norén, Västermalmsgatan 2 B, Västerås	(021) 303 91
Kopparbergs läns l	Förste länsnotarie Stig Rönnblad, Länsstyrelsen, Falun	»Länsstyrelsen»
Gävleborgs läns l	Kyrkoherde Algot Thörnquist, Hagaström	(026) 972 18 o 973 19
Gävle stad	Stadsombudsman Lennart Grangert, Stadshuset	(026) 292 00
Västernorrlands läns l	Advokat Valdemar Boman, Sundsvall	146 60 el 145 28
Jämtlands läns l	Förste länsnotarie Ragnar Tjernberg, Länsstyrelsen, Östersund	172 60
Västerbottens läns l	Förste länsassessor Lars Hultman, Umeå	»Länsstyrelsen»
Norrbottens läns l	Förste länsnotarie Börje Persson, Luleå	104 00

Vårdanstalter för alkoholmissbrukare

Anstaltens namn och adress	*Föreståndare*	*Telefon (inom parentes anges riktnr)*
Statliga anstalter		
Venngarn, Sigtuna	Paul Samuelsson (tf direktör)	Sigtuna (0760) 540 21
	Nils Bystedt (assistent)	Sigtuna (0760) 501 10
Annex: Backgården, Fagersta	Arne Urberg	Fagersta (0223) 530 85
Svartsjö	Nils Ture Engström (direktör)	Mälaröarna (0756) 402 20
	Sven Lindeborg (assistent)	Mälaröarna (0756) 402 22

Anstaltens namn och adress	Föreståndare	Telefon (inom parentes anges riktnr)
Salberga, Sala	M Salzman (överläkare) Walter Svensson (assistent)	Sala (0224) 132 00 » (0224) 132 04
Haknäs, Knivsta	Margareta Lundeberg	Vassunda 80
Norra Esplanaden 22, Växjö	Vakant	Växjö 20 22
Erkända anstalter		
Björstorp, Emmaljunga	Alfred Olsson	Hässleholm 240 59
Dagöholm, Lerbo	Hugo Lindell	Lerbo 640 02
Edshemmet, Upplands-Väsby	Karl Erik Sundqvist	Upplands-Väsby (0760) 317 70
Hagbyhemmet, Almunge	Ester Olsson	Almunge 19
Hessleby sanatorium, Hässleby sanatorium	John Palmgren (överläkare) Yngve Monie (soc med ass)	Mariannelund 9
Holmahemmet, Höör	Artur Karlsson	Höör 128
Holmforshemmet, Boden	Gunnar Svärd	Boden 600 32
Hägerstad, Falerum	Nils Önnebo	Hannäs 19
Kalbo, Katrineholm	Carl Hallgren	Kalboby 40
Karlsvik, Höör	Erik Hultén	Bosjökloster 126
Karolinergården, Ånn	Bertil Hellgren	Ånn 90
Kurön, Adelsö	Martin Allstig	Mälaröarna (0756) 510 49 och 510 09
Lillegården, Eksjö	Carl-Gustaf Anefur	Eksjö 347
Lindåsen, Beateberg	Andreas Lundström	Beateberg 22
Ribbingebäck, Järlåsa	Lennart Nordström	Uppsala (018) 910 32 och 910 21
Ryds brunn, Ryd	Vakant. Tf Gustaf Hellblom	Ryd 36
Vårnäshemmet, Vingåker	Mauritz Melin	Vingåker 67
Västkusthemmet, Sundholmen	Birger Danielsson	Kinna 830 90 och 830 91
Åsbrohemmet, Åsbro	Folke Boström (direktör)	Åsbro 1 och 4
Älvgården, Hedemora	Gösta Kvarby	Örängarna 34
Annex: Näs kungsgård, Hedemora	Vakant	Dala-Husby 140
Öjestrand, Njurunda	Roland Källsäter	Sundsvall 330 34 och 330 56
Östfora, Järlåsa	Lennart Arnesson	Uppsala (018) 930 35 och 930 37
Enskilda anstalter		
Arödshemmet, Ljungskile	Margot Karlsson	Uddevalla 207 86
Hällnäs vårdhem, Hällnäs sanatorium	L Warfvinge (överläkare)	Hällnäs 500
Härnö, Taxinge-Näsby	Sven Efraimsson	Taxinge-Näsby 23
Lida vårdhem, Valsberga	Harry Borg	Åker 30 401
Schéelegården, Box 395, Borås	Helfrid Schéele-Sörding	Kinna 801 57

Länsnykterhetsnämnderna

Län Expeditionens adress	Ordförande	Tjänstemän (nykterhetsvårdskonsulenter och nykterhetsvårdsassistenter)
Stockholms Näckströmsgatan 6, Stockholm C	Riksdagsman, häradshövding Erik Alexanderson, Aspstigen 4, Lidingö 1, tel Stockholm (010) 65 05 48	Eric Thalén, konsulent, Karl-Gustav Nyqvist och Åke Rundqvist, assistenter, tel (010) 22 95 95, efter växelns stängning Thalén (010) 22 95 96, bost 59 06 36, Nyqvist (010) 22 95 97, Rundqvist (010) 22 95 97, bost 30 16 76
Uppsala Smedsgränd 7, Uppsala	Fil lic Eva Wennerström-Hartmann, Borgvägen 4, Uppsala, tel (018) 475 74	Olof Nordström, konsulent, tel (018) 155 77, bost 327 77
Södermanlands Blommenhovsvägen, Nyköping	Kontraktsprost Albert Eriksson, Näshulta prästgård, Hållsta, tel Hedensö 42	Stig Netterstedt, konsulent, tel (0155) 136 47, bost 159 24 Sigvard Öhrskog, assistent, tel (0155) 118 53, bost 153 62
Östergötlands Gamla Torget 4, Box 130, Norrköping	Riksdagsman Fridolf Thapper, Finspång, tel 223	Gustaf Persson, konsulent, tel (011) 310 74, bost Söderköping (0121) 111 44 Arne Andersson, assistent, tel (011) 310 59 Willy Ericson, assistent, tel (011) 310 55
Jönköpings Borgmästaregränd 4 A, Jönköping	Ingenjör Eric Nylén, Erik Dahlbergsgatan 22, Huskvarna, tel Jönköping 344 50	Gillis Ljungkvist, konsulent, tel 101 20, bost 755 85 Bengt Öhman, assistent, tel 109 10, bost 345 58
Kronobergs Klostergatan 11, Växjö	Redaktör Karl Lantz, Lektorsvägen 3 B, Växjö, tel 119 63	Harald Persson, konsulent, tel 189 66, bost 140 29 Fred Ekelund, assistent, tel 189 76, bost 147 50
Kalmar Norra vägen 44 B, Kalmar	Riksdagsman, f d rektor Einar Hæggblom, Kåremo, tel Kalmar 680 36	Ragnar Karlson, konsulent, tel 181 01 Rolf Pettersson, assistent, tel 181 02
Gotlands Strandgatan 7, Box 58, Visby	Redaktör Bertil Kahlström, Sören Norrbysgatan 6, Visby, tel 113 11	Margit Lindström, konsulent, tel 145 70, bost Klintehamn 191
Blekinge Ronnebygatan 14, Karlskrona	Borgmästare Ebbe Dymling, Hästkvarnsgatan 2, Karlskrona, tel 139 91	Sten Forssberg, konsulent, tel 123 67, bost 134 00
Kristianstads Ö Storgatan 17, Kristianstad	Häradshövding Carl A Davidsson, Broby, tel 9	Lennart Danielsson, konsulent, tel 182 81, bost 167 83 Ingemar Fredström, assistent, tel 128 30
Malmöhus Skolgatan 19, Malmö	President Ivar Wieslander, Regementsgatan 33 A, Malmö, tel (040) 619 37	Stina Bengtsson, konsulent, tel (040) 146 17, bost 91 14 64 Börje Hallström, assistent, tel (040) 146 18, bost 871 25 Hugo Bjurnemark, assistent, tel (040) 145 33, bost 91 45 97 Expedition 142 40
Hallands Storgatan 36—38, Halmstad	Landstingsdirektör Einar Restad, Stationsgatan 48 A, Halmstad, tel 100 34	Folke Edberg, konsulent, tel 209 88, bost 118 54 Karl-Inge Elvheden, assistent, tel 209 89

Län Expeditionens adress	Ordförande	Tjänstemän (nykterhetsvårdskonsulenter och nykterhetsvårdsassistenter)
Göteborgs och Bohus Drottninggatan 75, Göteborg	F d rådman Gustaf Bergqvist, Sten Sturegatan 25, Göteborg, tel (031) 16 06 99	Waldemar Croner, konsulent, tel (031) 11 76 43, bost 13 26 80 Göte Johnsson, assistent, tel (031) 11 76 73, bost 40 55 89. Exp 11 76 52
Älvsborgs Västerlånggatan 30—32, Box 395, Borås	Häradshövding Nils Graneli, Skene, tel Kinna 404 01	Bertil Ahlsén, konsulent, tel 152 87 Uno Simm, assistent, tel 152 07 Nils Hentmark, assistent, tel 152 01
Skaraborgs Österlånggatan 12, Mariestad	Nämndeman Johan Nyberg, Råda, Lidköping, tel 310 42	Sven Ståby, konsulent, tel 11 20 Nils Gustav Jansson, assistent, tel 23 20
Värmlands Drottninggatan 1 A, Karlstad	Länsarbetsdirektör Arvid Eskel, Romstadsvägen 21, Karlstad, tel (054) 114 50, bost 118 04	Lennart Ahlstrand, konsulent, tel (054) 179 40, bost (054) 168 44 Karl Eric Ericson, assistent, tel (054) 179 41
Örebro Manillagatan 10, Örebro	Bankdirektör Fritz Berggren, Hertig Karls allé 42, Karlskoga, tel (0586) 315 80	Karl Persson, konsulent, tel (019) 12 99 90, bost (019) 18 99 27 Stig Teodorsson, assistent, tel (019) 12 60 60
Västmanlands Stora gatan 24, Västerås	F d socialvårdschef Axel Norén, Västermalmsgatan 2 B, Västerås, tel (021) 303 91	Eric Croner, konsulent, tel (021) 474 72, bost (021) 362 72 Torsten Persson, assistent, tel (021) 491 72
Kopparbergs Surbrunnsvägen 4, Falun	F d redaktör Arvid Hallberg, Esplanaden 3, Falun, tel 12 57	Gustaf Adolf Lundberg, konsulent, tel 57 67 Rolf A Ekelund, assistent, tel 55 11
Gävleborgs Drottninggatan 10, Gävle	Länsarbetsdirektör Martin Colliander, Brunnsgatan 42 H, Gävle, tel (026) 270 46	Sven Simonsson, konsulent, tel (026) 279 01, bost 286 31 Alf Marklund, assistent, tel (026) 279 02, bostad 165 68
Västernorrlands Vintergatan 16, Sundsvall	Fil lic David Palm, Fränsta, tel 65	Brynolf Malmström, konsulent, tel 151 20, 594 17 Arvid Lindqvist, tf assistent, tel 594 17
Jämtlands Thoméegränd 16, Östersund	Redaktör Edvin Magnusson, Biblioteksgatan 24, Östersund, tel 114 55	Holger Netz, konsulent, tel 192 77 Edvin Lähetkangas, assistent, tel 115 35
Västerbottens V:a Esplanaden 7 A, Umeå	Direktör Elof Lindgren, Herrgårdsvägen 8, Umeå, tel 31 86	Tord Unger, konsulent, tel 53 70, bost 72 13 Arnold Sparrman, assistent, tel 162 09, bost 45 26
Norrbottens Färgaregatan 8, Boden	Häradsskrivare Carl A Pettersson, Storgatan 15 C, Boden, tel 129 22	K G Larsson, konsulent, tel 130 05 Birger Lindroos, assistent, tel 151 39

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården

Eftervårdskonsulenterna

Distrikt	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
1:a distr (Stockholms stad, Lidingö, Djursholm, Nacka, Solna, Sundbyberg, Sollentuna och Huddinge)	Folke Carlsson, tjl; vik Görlof Sehlstedt, Socialstyrelsens skolbyrå, Svartmangatan 9, Stockholm 2	(010) 22 12 00

Distrikt	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
2:a distr (de delar av Stockholms län, vilka icke ingår i 1:a distr, ävensom Upps, Söderm, Österg, Gotl och Örebro län)	Ella-Lisa Holmgren tjl; vik Stig Dahlström, G:la Torget 4, Norrköping, bost Norrlandsgatan 5. Norrköping	Norrköping (011) 655 35, bost 659 75
3:e distr (Jönk, Kronob, Kalmar, Blek, Krist och Malmöh län)	Sven Perlstam, Regementsgatan 16, Malmö, bost Sergels väg 14 B, Malmö	(040) 340 83, bost 91 50 91
4:e distr (Hall, Göteb och Bohus, Älvsb och Skarab län)	Erik Wallin, Arbetsförmedlingen, Viktoriagatan 13, Göteborg, bost Biskopsbogatan 61, Mölndal	(031) 17 66 00, bost 27 28 46
5:e distr (Värml, Västmanl, Kopp, Gävleb, Västernorrl, Jämtl, Västerb och Norrb län)	Gunnar T Svensson, Bergslagsvägen 54 B, Fagersta	Fagersta (0223) 104 19

Skolor för manliga elever

Skolans namn och adress	Styrelsens ordförande eller verkställande ledamot	Skolans rektor
Lövsta skolhem och yrkesskola, Vagnhärad	Riksdagsman Ossian Sehlstedt, Magnigatan 5, Eskilstuna. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (AK) el Eskilstuna (016) 372 70, bost 362 11	Chef o läkare: Vakant. Rektor: tf Ture Bomgren, tel Skääng 49. Avd-förest skolhem: tel Skääng 21. Avdförest yrkesskolavd: tel Skääng 49. Assistent för eftervård: tel Skääng 27. Bokhållare: tel Skääng 26
Långanäs yrkesskola, Eksjö	F rektor Johan Nilsson, Eksjö. Tel bost 422	Erik Lindberg, tel Eksjö 408
Fagareds yrkesskola, Lindome	Överlärare Frans Ivarsson, Trumpetaregränd 20, Göteborg. Tel kont (031) 18 16 95, bost 16 60 50	Eric Helldal, tel Göteborg (031) 76 00 73
Forsane yrkesskola, Frändefors	Riksdagsman Knut Hesselbom, Åmål. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (FK), bost Åmål 107 90	Algot Wickberg, tel Frändefors 12
Sundbo yrkesskola, Fagersta 1	Borgmästare Olof Rylander, Kristinagatan 4, Västerås. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (AK) eller Västerås (021) 375 00, bost 352 96	Arvid Tågmark, tel Fagersta (0223) 520 34
Johannisbergs yrkesskola, Kalix	Kommunalkamrerare Axel Krona, Kalix. Tel bost 307	Rune Vikberg (tf), tel Kalix 3
Råby yrkesskola, Lund	Landstingsman Torsten Andrée, Allhelgona Kyrkogata 10, Lund. Tel kont (0412) 148 84, bost 155 03	Algot Andersson, tel Lund (0412) 104 65
Margretelunds yrkesskola, Lidköping	Riksdagsman Walter Sundström, Skövde. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (AK), bost Skövde 769. Prosten Yngve Söderström (verkst led), Wennerbergsvägen 2, Lidköping. Tel bost 202 43	Torsten Sjunnesson (tf), tel Lidköping 200 43
Gräskärrs yrkesskola, Uddevalla	Landstingsman Axel V Johansson, Kolonivägen 9, Uddevalla. Tel bost 110 40	Albert Olsson, tel Uddevalla 106 44
Östra Spångs skolhem, Örkelljunga	Riksdagsman Karl Bergström, N Stenbocksgat 89, Hälsingborg. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (AK), bost (010) 33 42 00 el Hälsingborg 215 86, bost 132 07	Ragnar Dahlstrand, tel Örkelljunga 36
Hammargårdens skolhem, Drottningholm	Folkskolinspektör fil dr Helge Haage, Snäckparken 11, Bromma. Tel bost Stockholm (010) 25 20 17	Herman Thulin, tel Mälaröarna (0756) 240 74, bost 242 40
Vemyra skolhem, Sollefteå	Häradshövding Herbert Beckman, Storgatan 100, Sollefteå. Tel kont 111 24, bost 107 87	Ingvar Anzén, tel Sollefteå 108 41

[1] Då riksdagen är samlad.

Skolans namn och adress	Styrelsens ordförande eller verkställande ledamot	Skolans rektor
Gudmundsgårdens skolhem, Box 507, Kalmar 2	Riksdagsledamot fru Tekla Torbrink, Sjömansgatan 9, Kalmar. Tel Sthlm (010) 22 46 00[1] (AK), bost Kalmar 129 08	Herman Jansson, tel Kalmar 117 05
Folåsa skolhem, Vikingstad	Folkskolinspektör C N Hedegård, Sjögatan 21, Motala. Tel 236	Helmer Petrén, tel Linköping 100 02

Skolor för kvinnliga elever

Ryagårdens yrkesskola, Örkelljunga	Rektor Paul Lindblom, Sydsvenska socialinstitutet, Lund. Tel kont (0412) 152 97, bost 102 07	Chef: Harald Hansson (tf), tel Örkelljunga 343. Avd-förest: tel Eket 111. Bokhållare: tel Örkelljunga 25
Bistagårdens hemskola, Bålsta	Förste byråsekreterare Brita Hasselrot, Odengatan 71, Stockholm. Tel tjänsterum (010) 22 12 00, bost 31 17 21	Birgit Nilsson (tf), tel Bålsta (0171) 500 15
Brättegårdens yrkesskola, Vänersborg	Landstingsdirektör Henry Hårde, Box 22, Vänersborg. Tel kont 120 90, bost 101 98	Anna-Stina Åkerblom, tel Vänersborg 112 62
Hornö yrkesskola, Enköping	Ombudsman fru Elna Carlsson, Västmannagatan 4, Stockholm. Tel tjänsterum (010) 10 62 00, bost 71 68 23	Vakant. Exp, tel Upplands Vallby 28
Härsjögårdens yrkesskola, Hyssna	Länsassessor Erik Axelson, Viktoriagatan 15 A, Göteborg. Tel kont (031) 17 22 80, bost 16 74 45	Ella-Lisa Holmgren, tel Kinna 393 50, 392 85
Eknäs yrkesskola, Enköping	Riksdagsledamot Ruth Ager, Lillsjönäsvägen 56, Bromma. Tel tjänsterum (010) 69 24 20, bost 25 65 35. Lantbrukare Lars Lådö (verkst led), Sparrsätra. Tel Sparrsätra 68	Marianne Lanthén-Hörz, tel Upplands Vallby 3
Morängens yrkesskola, Almunge	Byråchef Göta Rosén, Odengatan 71, Stockholm. Tel tjänsterum (010) 10 96 15, bost 31 17 21	Elsa Hansson, tel Almunge 25
Broby skolhem, Söderköping	Komminister Georg Wahl, Pryssgården, Norrköping 4. Tel kont (011) 111 34, bost 110 75	Maja Stehn, tel Söderköping (0121) 102 74

Statens förlikningsmän för medling i arbetstvister

Distrikt	Namn och adress	Telefon (inom parentes anges riktnr)
1:a distr (Stockh stad samt Stockh, Upps o Södermanl län)	Direktör Stig Gullberg, Karlbergsvägen 52, Stockholm. Postadr Box 256, Solna 2	(010) 27 29 00, 32 76 90 (bost)
2:a distr (Österg, Jönk, Kronob, Kalmar, Gotl o Blek län)	Hypoteksdirektör Bengt Gunnhagen, Box 114, Linköping	201 32, 409 63 (bost)
3:e distr (Krist o Malmöh län)	Borgmästare Lars Gunnar Ohlsson, Hälsingborg	205 10, 159 01 (bost)
4:e distr (Göteb o Bohus län)	Rådman Sten Lindquist, Göteborg	(031) 17 27 40, 16 39 17 (bost)
5:e distr (Hall, Älvsb o Skarab län)	Borgmästare Jarl Prom, Vänersborg	102 97, 105 19 (bost)
6:e distr (Värml, Örebro, Västmanl o Kopp län)	Advokat Arvid Berggren, Örebro	(019) 11 73 09, 11 50 19 (bost)
7:e distr (Gävleb, Västernorrl o Jämtl län)	Byrådirektör Carl Chr Schmidt, Förlikningsmannaexp, Munkbron 9, Stockholm C	(010) 11 78 53, 31 22 61 (bost)
8:e distr (Västerb o Norrb län)	Kommunalborgmästare Bengt Åhrström, Piteå	110 18, 110 28 (bost)

[1] Då riksdagen är samlad.

SOCIALA MEDDELANDEN
1958 · Nr 2

FAMILJEPOLITISK FACIT

Av sekreterare GÖTE SVENSON, socialdepartementet

Omprövning av familjepolitiken

I augusti 1954 signalerades en omprövning av samhällets familjepolitik. Statsrådet Ulla Lindström fick då bemyndigande att tillsätta en utredning med uppdrag att systematiskt inventera de olika familjepolitiska åtgärdernas verkningar under en längre period samt att gå igenom statistiskt material och övriga fakta om barnfamiljernas läge för att skapa ett fastare underlag för familjepolitikens utformning. 1954 års familjeutredning framlade sitt betänkande »Samhället och barnfamiljerna» i september 1955. Betänkandet, som i enlighet med givna direktiv inte innehöll några konkreta förslag till åtgärder, vållade en mycket livlig offentlig debatt. Denna hade förmodligen sin främsta grund i utredningens beräkningar angående barnkostnaderna, vilka tycktes visa att barnfamiljernas ekonomiska läge var betydligt mera bekymmersamt än man tidigare hade antagit. Vissa av utredningen presenterade tankegångar pekade dessutom hän mot en principiell omläggning av familjestödet. Sålunda diskuterade utredningen bl a möjligheten att differentiera de allmänna barnbidragen efter barnantal och att kombinera dem med barnavdrag vid beskattningen.

Sedan familjeutredningens betänkande hade remissbehandlats, tillkallades en särskild beredning, familjeberedningen, för att bearbeta det föreliggande materialet och framlägga alternativ till förbättringar av familjestödet. Familjeberedningen utarbetade en rad promemorior, som överlämnades till regeringen under hösten 1956. Huvuddelen av beredningens förslag redovisades i propositioner till 1957 års riksdag, som fattade beslut i dessa och en del andra familjepolitiskt betydelsefulla frågor. Vilket blev då resultatet?

Redan genomförda reformer

Först bör nämnas höjningen av de *allmänna barnbidragen*. Dessa bidrag tillkom 1948, samtidigt som dittills medgivna barnavdrag vid den statliga skattetaxeringen slopades. Bidragen bestämdes vid införandet till 260 kronor per år för varje barn under 16 år, och höjdes år 1952 till 290 kronor i samband med att barnavdrag slopades även vid taxeringen till kommunalskatt.

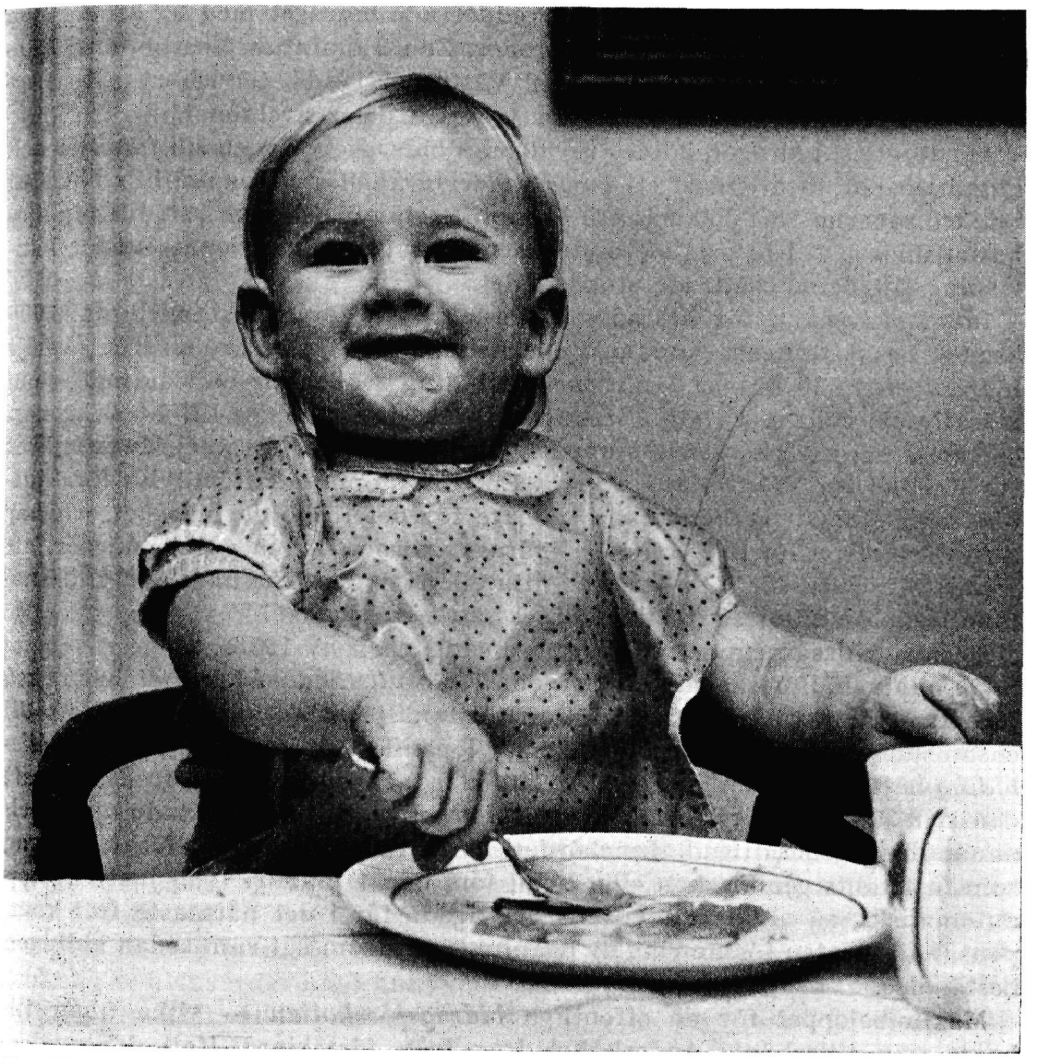
Familjeberedningen föreslog, att bidragen skulle räknas upp, så att de återfick sitt ursprungliga realvärde. Då penningvärdets försämring sedan bidragen infördes kunde beräknas till 49 %, ansåg beredningen, att bidragen borde höjas i samma proportion eller till 432 kronor per år. En differentiering efter barnantal avvisades av beredningen. Mångbarnsfamiljerna borde i stället erhålla extra stöd i annan form, exempelvis genom bostadsrabatter. Sammankoppling med skattepolitiken hade uteslutits redan i direktiven för beredningen. Då beredningens förslag baserades på idén om kompensation för prisstegringarna, kom spörsmålet om de faktiska barnkostnaderna helt i skymundan. Regeringen ansåg sig bl a under hänvisning till kostnaderna för den samtidiga sänkningen av kommunalskatten inte kunna förorda en höjning av bidragen till mer än 400 kronor om året. Detta blev också riksdagens beslut. Höjningen trädde i kraft den 1 januari 1958.

Riksdagen biföll också ett förslag, likaledes grundat på en promemoria av familjeberedningen, om införande av ett *allmänt studiebidrag* för ungdomar, som genomgår utbildning. Detta bidrag skall utan behovsprövning utgå till alla som fyllt 16 men ej 18 år och som är elever i läroanstalter, yrkesskolor och kurser, med minst fyra månaders heltidsundervisning. Bidraget har införts från och med den 1 januari 1958 och är av samma storlek per månad som det förhöjda barnbidraget, 34 kronor. Allmänt studiebidrag utgår emellertid inte under ferier. Årsbeloppet blir därför mindre än barnbidragens.

Samtidigt som det allmänna studiebidraget införts har vissa *andra studiehjälpsformer* förbättrats. Maximibeloppet för behovsprövade stipendier har höjts. För elever i läroverk, yrkesskolor och folkhögskolor blev det en höjning från 75 till 100 kronor i månaden. Samtidigt förbättrades de särskilda studiebidrag, som syftar till att utjämna studiekostnaderna mellan städer och landsbygd. Studiebidrag för inackordering höjdes sålunda från 60 till 75 kronor i månaden, och på ungefär motsvarande sätt höjdes rese- och måltidsbidragen till de lärjungar som dagligen reser till och från skolorten. Elever, som inte fyllt 18 år och som alltså får del av barnbidragshöjningen eller det allmänna studiebidraget, får dock alltjämt nöja sig med de hittillsvarande beloppen både när det gäller stipendierna och de särskilda studiebidragen.

Familjeberedningen hade föreslagit, att den för stipendiegivningen till läroverkselever förutsatta prövningen av elevernas studielämplighet skulle slopas, eftersom sådan prövning äger rum redan vid inträde i skolan. Denna tanke avvisades dock av statsmakterna.

I samband med att den statliga bostadspolitiken omprövades på grundval av bostadspolitiska utredningens förslag fastställde 1957 års riksdag även nya regler om *bostadsrabatter*. Den tidigare gällande differentieringen av bostadsrabatterna mellan flerfamiljshus och egnahem upphävdes. Vidare uppgick bränslebidraget i familjebostadsbidraget såsom en av familjens storlek oberoende del av detta. Dessutom innebär beslutet en höjning av bidragen. Höjningen utgör för familjer med minst två barn under 16 år

Barnbidragen har höjts

120 kronor om året eller, om familjen har särskilt låg inkomst, 180 kronor. För familjer som bor i egnahem blir höjningen mindre, nämligen respektive 30 och 90 kronor. Bidragen blir alltjämt av olika storlek beroende på bostadens geografiska belägenhet. Det samlade resultatet av ändringarna blir att familjebostadsbidraget för tvåbarnsfamiljer uppgår till följande belopp per år:

	Zon 1	Zon 2	Zon 3
Reducerat bidrag	285	300	315
Helt bidrag	570	600	630
Förhöjt bidrag	840	900	960

För varje barn utöver två höjs det reducerade bidraget med 75 kronor och helt eller förhöjt bidrag med 150 kronor. Zon 3 omfattar Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, zon 2 Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län samt zon 1 övriga delar av landet.

Förutom att bidragen höjdes utvidgades bidragsgivningen till familjer och ensamstående med endast ett barn under 16 år. För deras del blir bidraget i de tre zonerna 285, 300 och 315 kronor. Bestämmelsen om rätt till familjebostadsbidrag till bl a studerande barn över 16 år har slopats under hänvisning till det förbättrade studiestödet.

Inkomststrecken för bostadsrabatterna — för tvåbarnsfamiljerna 6 000 kronor beskattningsbar inkomst för helt bidrag, 3 000 kronor för förhöjt bidrag och 7 500 kronor för reducerat bidrag — behölls oförändrade utom beträffande det s k förhöjda bidraget. Detta streck höjdes till 4 000 kronor, varjämte det skall förskjutas uppåt med 1 000 kronor för varje barn utöver två i stället för tidigare 500 kronor. En övre stoppgräns för dylik förskjutning av inkomststrecken fanns tidigare för det förhöjda bidraget och har nu införts även för de två andra bidragstyperna. Denna gräns innebär, att inkomststrecken för familjer med åtta eller fler barn är lika. För ettbarnsfamiljerna är inkomststrecket 4 000 kronor.

De nya bidragsgrunderna gäller från ingången av 1958.

De olika stödformer som är avsedda för *ofullständiga familjer* har också förbättrats. Nyss nämndes att rätten till familjebostadsbidrag utvidgats till ensamstående med ett barn. Vidare har löpande *familjerättsliga underhållsbidrag* höjts genom en generellt verkande lag. Höjningen, som trädde i kraft den 1 juli 1957, avser bidrag såväl till barn som till förutvarande make och annan bidragsberättigad. Innebörden av beslutet är att underhållsbidrag som fastställts genom dom eller avtal före den 1 januari 1955 justeras upp automatiskt, så att de underhållsberättigade får i det närmaste full kompensation för den försämring av penningvärdet som ägt rum sedan bidragen bestämdes.

Maximibeloppet för de offentliga *bidragsförskotten* — vilka utgår till barn, som tillerkänts underhållsbidrag från försörjare, ifall den underhållspliktige försummar att betala bidraget — har den 1 juli 1957 höjts från 600 till 720 kronor för år. Rätten till bidragsförskott har vidare utvidgats till manliga vårdnadshavare. Med hänsyn till att åtskilliga äldre underhållsbidrag fortfarande löper med mycket låga belopp har därjämte, i anslutning till ett förslag av familjeberedningen, från och med den 1 juli 1957 införts ett *utfyllnadsbidrag*, avsett för barn vilkas underhållsbidrag är lägre än 720 kronor om året. Utfyllnadsbidraget skall täcka skillnaden mellan det fastställda underhållsbidragets belopp och 720 kronor men får endast beviljas, om det lägre underhållsbidraget fastställts före den 1 april 1957. Samtidigt som utfyllnadsbidraget skall hjälpa upp situationen för dem som är beroende av äldre, särskilt låga underhållsbidrag, hoppas man att tidsgränsen skall fungera som en press på dem som medverkar vid fastställandet av underhållsbidrag, så att de i fortsättningen håller sig till belopp av

minst 720 kronor om året. Genom särskilda propositionsuttalanden har regeringen understrukit vikten av att underhållsplikten tas i anspråk i all den utsträckning som gällande lagstiftning och den underhållsskyldiges betalningsförmåga medger.

För att underlätta ensamstående mödrars självförsörjning har statsmedel anvisats för försöksverksamhet med bidrag till *näringshjälp*. För budgetåret 1957/58 ställdes 50 000 kronor till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande för detta ändamål. Samma belopp har begärts för nästa budgetår.

Även pappor kan få bidragsförskott

Också den stödverksamhet till barnfamiljernas fromma som har tagit sig uttryck i institutioner och serviceverksamhet av olika slag har uppmärksammats. I fråga om den *sociala hemhjälpen* har beslutats en viss omläggning och höjning av statsbidraget till hemvårdarinnornas avlöning. Samtidigt har den spärregel borttagits, genom vilken statsbidraget till varje kommun begränsades i förhållande till kommunens folkmängd. Avsikten är att riksdagen i stället årligen skall bestämma för hur många hemvårdarinnor statsbidrag får beviljas. Antalet sådana statsbidragsrum ökades för detta år med 300—400. För 1959 förutses i årets statsverksproposition en ytterligare ökning med 100 hemvårdarinnor. För att öka kapaciteten för utbildning av hemvårdarinnor har ökade anslag beviljats till prov- och kompletteringskurser för sådan personal.

Statsbidraget till social hemhjälp skall dock inte finnas kvar som självständigt bidrag längre än till den 1 juli 1960. Meningen är att det då skall avlösas av gottgörelse i annan form till kommunerna. Åtgärden är ett led i den pågående förenklingen av statsbidragsgivningen till primärkommunerna. Man räknar med att hemhjälpsverksamheten har fått sådan stadga och dess värde vunnit sådant erkännande i kommunerna, att någon särskild stimulans i form av ett fristående statsbidrag inte längre skall behövas för att hålla arbetet i gång.

De statliga driftbidragen till anstalter för *halvöppen barnavård* har höjts. Bidraget till driften av daghem och eftermiddagshem höjdes redan vid 1956 års riksdag med 40 %. Bidragen till lekskolorna räknades vid 1957 års riksdag upp med 20 %. I syfte att förenkla administrationen har de förutvarande löne- och kostbidragen sammanförts till ett enhetligt bidrag, som beräknas enbart på grundval av antalet anställda befattningshavare vid de berörda institutionerna.

Statsmakternas intresse när det gäller den halvöppna barnavården har också knutits till strävandena att pröva nya former av småbarnsinstitutioner i syfte att få dessa smidigare anpassade till utvecklingen. För försöksverksamhet av antytt slag har 1957 års riksdag anvisat 100 000 kronor. Ett anslag av samma storlek har äskats för nästa budgetår. Försöksverksamheten skall även omfatta anordningar till barns sommarvistelse. Beträffande dessa har osäkerhet om de nuvarande anordningarnas lämplighet medverkat till att krav på anslagshöjningar för barnkolonier och feriebarnsverksamhet inte har tillgodosetts.

Återstående frågor

Ett flertal frågor inom det familjepolitiska fältet är ännu inte slutligt behandlade. Beträffande en del av dessa pågår beredningS- och utredningsarbete; i fråga om andra har utredning förebådats.

Familjeberedningen hade föreslagit, att *mödrahjälpen* skulle avlösas av förhöjd grundpenning inom moderskapsförsäkringens ram. Tanken var att den individuella behovsprövningen skulle ersättas av en schematisk inkomstprövning. Förslagets syfte var främst att förenkla administrationen. Vid remissbehandlingen restes emellertid så många invändningar mot förslaget, att en omarbetning företogs inom socialdepartementet. I en departementspromemoria föreslogs att mödrahjälpen skulle bestå som en behovsprövad hjälpform men att de särskilda mödrahjälpsnämnderna skulle avskaffas. I stället skulle barnavårdsnämnderna helt sköta ärendena. Kostnaderna för mödrahjälpen skulle delas mellan stat och kommun. Även detta förslag stötte på starkt motstånd vid remissbehandlingen. Slutligen har socialstyrelsen några år i rad föreslagit en ändring i generösare riktning av normerna för behovsprövningen.

Intet av de framlagda reformförslagen har lett till något resultat. I anslutning till uttalande av 1957 års riksdag har dock, till förmån för ensamstående mödrar, socialstyrelsens normer för behovsprövningen mjukats upp. I 1958 års statsverksproposition har familjeministern nu förebådat en statistisk kartläggning rörande medborgargrupper som lider av materiell brist eller sociala anpassningssvårigheter. I ljuset av en sådan kartläggning kan bl a en omprövning av mödrahjälpen på nytt komma att aktualiseras.

Frågan om de *särskilda barnbidragen* till bl a änkors och invaliders barn har behandlats av allmänna pensionsberedningen och torde komma att upptas till närmare prövning i samband med den förestående pensionsreformen. Enligt beredningens förslag skall flertalet av de nu löpande särskilda barnbidragen på högst 600 kronor om året avlösas av barnpensioner med ett årligt belopp av 750 kronor, eller barntillägg med högst samma belopp. Den nuvarande inkomstprövningen skall slopas beträffande barnpensionerna, varjämte förmånerna blir indexreglerade.

Beträffande de *fria barn- och husmodersresorna* framlade familjeberedningen en del förslag som syftade till att göra reseförmånen åtkomlig för en större krets av medborgare och samtidigt förenkla proceduren för dess

Flera frågor återstår

utnyttjande. Förslagen innebar en differentiering av inkomststrecket efter barnantal samt en förkortning till tio dagar av kravet på bortovaro. Socialstyrelsen har i sin tur föreslagit en höjning av inkomststrecket, dock utan differentiering efter familjestorlek.

Förslagen har ännu inte lett till några åtgärder. Först skall man avvakta statsmakternas ställningstagande till ett förslag av 1948 års järnvägstaxekommitté, innebärande att åldersgränsen för halv biljett på järnvägarna höjs från 12 till 16 år. Dessutom har en särskild utredning tillsatts för att överse de olika stödåtgärderna för husmoderssemestern. Såväl de fria husmodersresorna som driftbidragen till semesterhem för husmödrar och husmoderssemesterstipendierna kommer här in i blickfältet. Utredningen skall bland annat överväga om semesterhemmens nuvarande användning är den mest ändamålsenliga från socialpolitisk synpunkt.

Familjeberedningen föreslog också inrättande av en fond för *statslån till semesterbyar.* Avsikten var att stödja familjesemesterns utveckling. Förslaget har överlämnats till handelsdepartementet. Några åtgärder har det ännu inte föranlett.

Vidare må nämnas att studiehjälpsnämnden har fått i uppdrag att överse grunderna för *behovsprövningen av stipendier*. Som resultat härav kan väntas att stipendiegivningen blir utvidgad till ytterligare inkomstklasser.

Bland reformer som är att vänta bör här också nämnas *familjerådgivningen*. Enligt förslag av familjerådgivningskommittén skall sålunda allmän familjerådgivning bedrivas vid särskilda rådgivningsbyråer. Genom sådan verksamhet skall man försöka undanröja och, särskilt genom föräktenskaplig upplysning, förebygga samlevnadssvårigheter i familjerna. Abortprofylax skall också ingå i rådgivningsbyråernas program. Huvudmän för verksamheten blir landstingen och de landstingsfria städerna.

Av betydelse för samhällets familjepolitik, sedd som en helhet, är även det utredningsarbete som inletts genom tillkallande av 1957 års *sambeskattningsrevision*. Denna kommitté skall överse reglerna angående gift kvinnas förvärvsavdrag och ta upp olika frågor som sammanhänger med sambeskattningen. Utredningen skall sålunda överväga vid vilken nivå den s k tudelningsprincipen skall tillämpas och pröva de synpunkter som i skilda sammanhang framkommit om utsträckande av rätten till förvärvsavdrag till nya kategorier av skattskyldiga, exempelvis ensamstående mödrar. Skatteproblem vid äktenskaps upplösning skall också uppmärksammas.

Innebär den familjepolitiska omprövningen en ny giv?

I åtskilliga frågor som berör barnfamiljerna pågår alltså utredning eller bearbetning av framlagda förslag. Detta visar, att de hittills genomförda reformerna inte utgör något slutgiltigt mått på upprustningen av familjestödet. Då emellertid de ekonomiskt mest betydelsefulla åtgärderna av allt att döma redan har vidtagits, kan det likväl finnas skäl att söka bilda sig en uppfattning om vad de innebär som helhet.

Till en början kan konstateras att 1957 års familjepolitiska reformprogram knappast innehåller några principiella nyheter i fråga om familjestödets form och inriktning. I allt väsentligt bygger de vidtagna åtgärderna på tankegångar, som genomlöpte befolkningskommissionens och befolkningsutredningens betänkanden, om än själva den befolkningspolitiska motiveringen har försvunnit ur bilden. Inte heller den reform som torde få betecknas som den viktigaste nyheten, nämligen de allmänna studiebidragen, innebär i princip någonting annat än ett fullföljande av befolkningsutredningens ursprungliga förslag angående allmänna barnbidrag. När detta förslag år 1947 framlades av regeringen, föll tanken på riksdagens motstånd. Det får betecknas som en framgång, att detta motstånd nu brutits.

Materiellt sett innebär ändringarna en betydande förbättring av barnfamiljernas ställning. Likväl har de familjepolitiska stödformernas ursprungliga värde inte återställts. Det allmänna barnbidraget borde enligt familjeberedningen ha uppgått till 432 kronor för att dess realvärde skulle ha blivit återställt. På grund av den ytterligare försämring av penningvärdet som ägt rum sedan familjeberedningens förslag utarbetades borde bidraget nu uppgå till ca 460 kronor för att denna effekt skulle uppnås. Bidragets värde bör-

jade med andra ord åter minska redan innan reformen trätt i kraft. Men ett motionsvis framfört förslag om indexreglering av bidragsbeloppet för att förebygga en ny kontinuerlig urholkning av dess värde vann inte gehör.

De allmänna studiebidragen innebär en obestridlig förbättring främst för de familjekategorier som ej kan komma i åtnjutande av de behovsprövade stipendierna. För dem som tidigare haft stipendium är reformens värde relativt sett mindre. Den har nämligen genomförts till priset av att den samtidigt företagna höjningen av de behovsprövade stipendierna undandragits elever under 18 år.

Vad angår höjningen av bostadsrabatterna har konstaterats att denna i huvudsak inte innebär annat än att barnfamiljerna får kompensation för den hyreshöjning som följer av de generella bostadssubventionernas avveckling. I många fall blir för övrigt denna kompensation inte fullständig. Någon verklig förbättring av det bostadssocialt motiverade stödet till barnfamiljerna har det alltså inte blivit.

De olika åtgärder som har vidtagits för de ofullständiga familjerna innebär däremot en reell förbättring av deras läge. Bidragsförskotten har nämligen höjts med 20 %, under det att penningvärdet från den tid beloppet sist bestämdes endast sjunkit med 11 %. I absoluta tal är realförbättringen dock ej särdeles imponerande; den utgör ungefär fem kronor i månaden per barn. Genom utfyllnadsbidragen har vidare en ekonomisk grund lagts för de ensamstående mödrar, som för sina barns försörjning måst lita till äldre, oskäligt låga underhållsbidrag. Det måste likväl konstateras, att det är långt kvar till den omfattning som det ekonomiska stödet till dessa kategorier borde ha för att stå i någorlunda rimlig proportion till deras behov.

Vad *slutligen beträffar de statliga stödformerna till serviceanordningar* sådana som social hemhjälp och halvöppen barnavård, utgör de genomförda åtgärderna i huvudsak en administrativ rationalisering. Ökningen av statens andel i kostnaderna är både absolut och relativt tämligen ringa. Det huvudsakliga ansvaret för utbyggnaden av dessa anordningar ligger därför som förut på de kommunala huvudmännen; efter 1960 kommer kommunerna att helt överta detta ansvar i fråga om hemhjälpen. Genom bidrag till försöksverksamheten har statsmakterna emellertid åtagit sig den viktiga uppgiften att stimulera utvecklingsarbetet inom den halvöppna barnavården, så att den inte stelnar i invanda former.

Vad här sagts torde visa, att den rad av beslut som statsmakterna nyligen har fattat inom familjepolitikens område ej med rätta kan betecknas som någon ny giv. I så måtto har kanske den familjepolitiska omprövningens resultat vållat mången en viss besvikelse mot bakgrunden av de förväntningar om en principiell nyorientering som framkallats genom familjeutredningens betänkande. Besluten innebär emellertid, att de gångna årens försummelser gentemot barnfamiljerna i stort sett har reparerats. Detta är i och för sig en avgjord framgång. Man får nu hoppas att den uppmärksamhet, som barnfamiljerna sålunda har rönt, inte skall visa sig vara av tillfällig art utan att det som hittills gjorts skall fullföljas genom ett fortgående, målmedvetet reformarbete.

Karl Hernried foto

LÖNER OCH DYRORTER

Av fil kand PER HOLMBERG, LO

Genom ortsgrupperingsutredningens nyligen framlagda betänkande »Löne- och skattegruppering» (SOU 1957: 42) har dyrortsfrågan ännu en gång aktualiserats. I den följande artikeln skall inte utredningens olika förslag kommenteras eller bedömas. Ämnet är så eldfängt och inbjuder så till subjektiva värderingar att man tänker sig för många gånger innan man ger sig in på att diskutera det. I stället skall här endast belysas några av de faktorer, som på det mera begränsade löneområdet kan ligga bakom löneskillnaderna inom Sverige.

Vilka löneskillnader gäller?

Av officiell och annan lönestatistik framgår i själva verket mycket litet av vårt lands interregionala löneskillnader. Ser man på exempelvis Socialstyrelsens lönestatistik finner man där enbart redovisningar efter de officiella ortsgrupperna 2, 3, 4 och 5, varjämte i publikationen »Löner» återges medelförtjänster i några enstaka branscher på de fyra största städerna. Särskilt svårtolkade är statistikens löneuppgifter för ortsgrupp 3. I denna ortsgrupp ingår nämligen ur närings- och sysselsättningssynpunkter så olikartade områden som Gotland, Öland, Blekinge, Östergötland, Bohuslän, Mälardalen, Värmland och södra Norrland. Dessutom ingår ett 30-tal städer i södra Sverige. De lönegenomsnitt som uppges i den officiella statistiken för ortsgrupp 3 kan således mycket väl ha den egenskapen att de inte gäller någonstans inom de nämnda landsdelarna eller städerna. Även förtjänstgenomsnitten i de båda högsta ortsgrupperna är av motsvarande orsaker svårtolkade, ehuru inte i samma grad.

Om man emellertid för ett ögonblick bortser från de nyssnämnda besvärande omständigheterna i vår tillgängliga lönestatistik, finner man i stort sett följande när det gäller den privata arbetsmarknadens interregionala löneskillnader (se tablån på nästa sida).

Några »lagar» för de interregionala lönevariationerna — i tablån uttryckta i den procentuella förtjänstskillnaden mellan högsta och lägsta ortsgrupp — är svåra att finna. Den bland industritjänstemännen märkbara minskande lönespännvidden i mer kvalificerade befattningar skulle kunna uppfattas som ett slags »lag» i det här sammanhanget, men ser man på förhållandena inom den enskilda varuhandeln eller inom bankerna stämmer inte lagbundenheten. I fråga om industriarbetarnas lönespännvidd finns enorma skill-

Procenttal, varmed medelförtjänsten 1955 i ortsgrupp 2 understeg ortsgrupp 5 för vissa löntagarkategorier på den privata arbetsmarknaden

Löntagarkategori	Procenttal
Manliga industriarbetare	24,4
därav mekaniska verkstäder	20,8
reparationsverkstäder	30,6
skeppsvarv	18,4
elektroteknisk industri	14,5
kalk- o kritbruk	26,0
cementvarufabriker	31,8
sågverk o hyvlerier	14,3
massafabriker	9,6
grafisk industri	27,3
bageriindustri	14,5
mejeriindustri	15,8
slakterier o charkuterier	14,6
bryggerier o maltfabriker	20,7
trikåfabriker	19,3
rent kemisk industri	4,4
Kvinnliga industriarbetare	18,3
därav mekaniska verkstäder	24,0
elektroteknisk industri	22,7
grafisk industri	24,7
bageriindustri	27,7
bryggerier o maltfabriker	22.1
trikåfabriker	19,9
färg-, olje- o parfymfabriker	4,7
Byggnadsarbetare	30,9
därav murare	39,8
träarbetare	43,4
grovarbetare	32,0
väg- o vattenbyggare	23,8
elektriker	26,7
målare	39,2
Enskild varuhandel	
manl avdelningschefer	20,3
» försäljare	34,9
» butiksföreståndare	25.9
» butiksbiträden	29,7
» lagerarbetare	17,8
» chaufförer	17,9
kvinnl stenografer	25,9
» maskinskriverskor	30,6
» butiksbiträden	28,9
Industritjänstemän	
manl tekniker i ledande ställning	1,1
» arbetsledaringenjörer	5,4
» verkmästare	14,1
» förmän	18,2
Affärsbanker	
manl obefordrade tjänstemän	14,9
» befordrade tjänstemän	16,5

nader, från den kemiska industrins knappa 5 procent och massafabrikernas knappa 10 till reparationsverkstädernas dryga 30, grafiska industrins dryga 27 och cementvarufabrikernas nästan 32 procent. Byggnadsarbetarnas lönespännvidd med »rekordet» 43,4 procent för träarbetarna överstiger vida industrins. Kvinnornas lönespännvidd i jämförbara fack överstiger något männens bland industriarbetarna men inte inom handeln.

Löneskillnadernas orsaker

En av de faktorer, som torde spela störst roll för storleken av de interregionala lönevariationerna, utgör *lokaliseringen av näringslivet*. Man skulle dock behöva ha tillgång till orts- och länsredovisad lönestatistik för att kunna genomföra en korrekt och meningsfull analys av denna faktors betydelse. Varför lönespännvidden inom exempelvis verkstäder, cementvarufabriker, grafisk industri, byggnadsindustri och handel är så pass stor sammanhänger rimligen med att dessa näringsgrenar finns representerade i alla landsdelar och att de inte är mer eller mindre koncentrerade till blott någon viss landsända. På motsvarande sätt kan nog den ringa lönespännvidden inom exempelvis massafabriker och kemisk industri till inte ringa del förklaras av att näringarna är någorlunda koncentrerade till vissa regioner eller att de saknas i betydande områden av landet.

I och för sig behöver nu inte det förhållandet att en näring är spridd över hela landet nödvändigtvis innebära att lönespännvidden inom näringen är stor. Det är emellertid självklart att om av någon anledning det allmänna löneläget på en viss ort är särskilt högt eller lågt så påverkar detta allmänna löneläge också de speciella näringarnas löneläge på orten. Varpå beror då *variationerna i det allmänna löneläget* mellan skilda orter?

Även i denna fråga syns en stor del av svaret ligga i näringslivets lokalisering, ehuru betraktad ur en annan synvinkel än den tidigare behandlade. I det nu aktuella sammanhanget är det mera fråga om de olika orternas varierande *differentiering av näringslivet*. Domineras en ort eller en bygd av en speciell näringsgren — medan övriga förekommande näringar kan anses uppbyggda kring den dominerande — är det av allt att döma den speciella näringsgrenens löneläge som bestämmer ortens eller bygdens allmänna löneläge. Om däremot näringslivet är mera differentierat och någon dominans för viss bransch inte föreligger kan ortens eller bygdens allmänna löneläge bestämmas genom ett kraftspel av helt annat slag.

När man skall bedöma ett mera odifferentierat näringslivs effekt på en orts eller en bygds allmänna löneläge måste man skilja mellan det fall då den dominerande näringsgrenen är *ekonomiskt expanderande* och det fall då den är ekonomiskt *stagnerande*. Exempelvis järnbruksbygderna syns under efterkrigstiden ha fått kännas vid ett förbättrat allmänt löneläge medan de mera renodlade textil- eller lantbruksbygderna under samma tid fått se sitt allmänna löneläge försämrat. Förklaringen är naturligtvis att en expanderande näringsgren ökar efterfrågan på arbetskraft i bygden medan den stagnerande näringen förorsakar minskad efterfrågan. Det är klart att en landsdel med odifferentierat näringsliv alltid löper risken av mer eller mindre tillfälliga ekonomiska bakslag för den dominerande näringen, som därför i realiteten via sin monopolistiska efterfrågesituation kan få landsdelens allmänna löneläge att fluktuera väsentligt.

Om däremot orten eller bygden har ett differentierat näringsliv är det allmänna löneläget — vid generellt sett goda konjunkturer i landet som helhet — mera skyddat mot någon viss närings eventuella ekonomiska stagnation. Inträffar stagnation i en viss näring kan man här vara i det närmaste säker på att stagnationen motverkas av en expansion inom andra näringar. Efterfrågan på arbetskraft är då totalt sett så stor att det allmänna löneläget inte behöver rubbas.

Frågan om näringslivsdifferentieringens inverkan på variationerna inom olika landsdelars allmänna löneläge har hittills endast behandlats från lönemarknadens efterfrågesida. I den mån den naturliga befolkningstillväxten i vissa landsdelar sker speciellt snabbt bör emellertid också lönemarknadens tillgångssida uppmärksammas vid bedömandet av landsdelarnas allmänna löneläge. Under efterkrigstiden har dock knappast befolkningens tillväxthastighet i någon landsdel varit så betydande att denna sida av problemet överskuggat den roll, som näringslivets skiftande efterfrågan på arbetskraft haft på utvecklingen av de allmänna lönelägena.

Sammanhanget mellan löne- och prisskillnader

Att lönerna i många branscher varierar avsevärt mellan vårt lands olika delar syns alltså i främsta rummet bero på skiljaktigheter i företagsamhetens lokalisering, dess differentiering och dess ekonomiska läge. Det är efterfrågesituationerna på de enskilda orternas och bygdernas arbetsmarknad som primärt bestämmer nivån på det allmänna löneläget i respektive ort eller bygd. Att det dock inte rör sig om några från varandra strängt avgränsade »arbetsmarknader» skall vi återkomma till.

Hur kommer det sig då att man inom många fack söker avpassa de interregionala löneskillnaderna med hänsyn till de interregionala prisskillnaderna? Bakom sådana strävanden ligger som regel rättvisekrav, syftande till att lönen för viss arbetsuppgift skall ha samma realvärde på olika håll i landet. Man kan, åtminstone när det gäller fack där lönesystemen är så pass elastiska att de marknadsmässiga krafterna blir utslagsgivande på de faktiska förtjänstnivåerna, undra om strävandena efter löner med »lika standard» över hela landet är fåfänga eller ej. I den mån de av dyrhetsskillnader motiverade löneskillnaderna avviker från de på olika orter rådande allmänna lönelägena skulle ju arbetsgivarna antingen betala mer lön än »nödvändigt» eller betala alltför låg lön med åtföljande svårigheter att anskaffa och behålla arbetskraft.

Nu är det väl ändå så att i en hel del fall — kanske dock inte flertalet — dyrhetsgraderade löner träffar ganska »rätt» i förhållande till vad som är befogat med hänsyn till det allmänna löneläget på olika orter. I och med att en viss orts allmänna löneläge är lägre än normalt blir, mer eller mindre automatiskt, prisläget på denna ort lägre än normalt. Har exempelvis byggnadsarbetar-, handelspersonals-, konsumtionsvaruindustriarbetar- och kommunalarbetarlönerna låg nivå till följd av den allmänna lönenivån på orten slår detta rimligen igenom på bostads- eller livsmedelspriserna och kommunalskatterna. På motsvarande sätt gäller att en högre allmän lönenivå lätt för med sig högre prisnivå. Låt oss emellertid inte förbise att sådana omständigheter som transportkostnader till och från orten, klimatet, den fackliga politiken eller den sysselsatta arbetskraftens driftighet o d innebär att sambandet mellan löne- och prisnivå på olika orter inte alltid är av det slag som nyss beskrivits. Varför exempelvis torvindustriarbetarnas medelförtjänster på ortsgrupp 2 överstiger motsvarande 3-ortsförtjänst med över 30 öre/tim, fruktkonservindustriarbetarnas 2-ortsförtjänster överstiger 3-ortsförtjänsterna med nästan lika mycket och varför arbetarna i den rent kemiska industrin har högre förtjänster i ortsgrupp 2 än i 3-an och 4-an förklaras givetvis av helt andra skäl än löne-prissambandet.

I stort sett men med många undantag är alltså priserna på en ort en funktion av bl a löneläget på orten. *Hur* starkt sambandet egentligen är kan inte påvisas utan ganska ingående analyser, där lönestatistikens uppgifter för enskilda orter är en av de nödvändiga utgångspunkterna. Det syns emellertid trots frånvaron av sådana analyser högst sannolikt att någon märkbar och allmän utjämning av dyrhetsskillnaderna inom landet knappast kan på-

räknas utan motsvarande hopkrympning av skillnaderna i de olika landsdelarnas allmänna löneläge, vilket i sin tur inte syns möjligt utan att efterfrågesituationen i de enskilda orternas och bygdernas »arbetsmarknader» blir mera likartad.

Rörligare arbetsmarknad önskvärd

Alltför starka löneskillnader för samma arbetsuppgifter mellan landets olika delar måste anses besvärande ur både fackliga och andra synpunkter. Förekomsten av löneskillnader verkar därtill konserverande på dyrhetsskillnaderna. Varken löne- eller dyrhetsskillnader kan dock, som framhållits, egentligen påverkas annorledes än via efterfrågesituationen på arbetsmarknaden. Företagens lokalisering spelar här stor roll liksom företagsamhetens differentiering i de skilda landsdelarna. Det räcker dock knappast med detta.

Som man ser av den förut återgivna tablån är lönespännvidden i det närmaste obefintlig för manliga tekniker i ledande ställning inom industrin. Förhållandet syns rimligen förklaras av att arbetskraft i denna och motsvarande ställning inte har någon viss ort eller landsdel till sin »arbetsmarknad». De mera kvalificerade teknikerna är i själva verket en mycket lättrörlig arbetskraft och binds inte av några hänsyn till en orts speciella allmänna löneläge eller arbetsmarknadssituation. För industri- och byggnadsarbetare, handelsanställda m fl är bundenheten vid en viss bygds arbetsmarknad uppenbarligen avsevärt större; orsaken därtill kan ibland vara arbetstagarens starka specialisering inom viss bransch eller visst branschbetonat yrke men är nog oftast resultat av individernas inneboende motvilja att byta bostadsort, yrke och näringsgren. Att ett sådant byte kan vara avhängigt av den yrkesverksammes ekonomiska standard är dock antagligt — ju lägre inkomst desto mindre ekonomiska möjligheter att skifta miljö. Med stigande realinkomster kan man emellertid förmoda att flyttningsbenägenheten även bland s k mindre kvalificerad arbetskraft ökar och att de skilda orternas eller bygdernas »arbetsmarknader» blir mindre avgränsade från varandra. En jämförelse mellan storleken av t ex Sveriges och USA:s inrikes omflyttning tyder på detta. Även här visar dock vår lönestatistik på motsägelsefulla drag; inom byggnadsarbetarkåren, som väl utgör den bäst betalda inom arbetaryrkena, är lönespännvidden störst.

Vad nyss sagts tyder på att ett frigörande från den lokala bundenheten av arbetskraften skulle verka utjämnande på nu förekommande interregionala löne- och prisskillnader. En rörligare arbetskraft — geografiskt, yrkesmässigt och branschmässigt — bör alltså parallellt med lämpligare näringslivslokalisering och näringslivsdifferentiering leda till att löne- och prisskillnaderna inom landet spelar avtagande roll. Försåvitt man genom icke-marknadsmässigt motiverade åtgärder av typen avskaffad skattegruppering skulle vilja påskynda utjämningen är kanske detta möjligt. Man bör emellertid då vara medveten om att arbetskraftsströmmar och nylokalisering av företag kan ske i annan riktning än vad man ibland tycker är önskvärt.

Slutsatser

En granskning av gällande samband mellan löner och dyrorter är en tacksam och säkert också nödvändig uppslagsända om man vill belysa grundorsakerna till en stor del av de till synes obefogade löneskillnaderna inom landet. Samtidigt kan man uppenbarligen härigenom få fram också några av grundorsakerna till de inom landet rådande dyrhetsskillnaderna. I det föregående har — delvis hypotetiskt — menats att det i främsta rummet är den varierande efterfrågesituationen på arbetsmarknaden i skilda landsdelar som ligger bakom förekommande löne- och prisskillnader. Dessutom spelar sannolikt den varierande flyttningsbenägenheten hos arbetskraften mellan landsdelar, yrken och branscher en betydande roll i sammanhanget.

Mycket av det sagda är ännu så länge hypoteser. Men en analys med hjälp av inte minst socialstyrelsens lönestatistik på skilda orter bör kunna visa om hypoteserna håller eller inte. Skulle de hålla, kanske dyrortsresonemangen i framtiden för en gångs skull kan föras i en realistisk anda, med utsikter till framgångsrika och meningsfulla resultat.

ALKOHOLISM — SJUKDOM ELLER SAMHÄLLSLYTE?

Av med dr GUSTAF MYHRMAN, Örebro

När man från läkarhåll talar om alkoholism som en sjukdom, uppfattas detta av en del människor som ett sätt att komma med hartassen. »När världen slutade att tala om synd, började den i stället beteckna allt ont som sjukdom», heter det i en dikt av Harry Martinson. Men för läkaren ter det sig naturligt, ja, nödvändigt, att betrakta alkoholismen som sjukdom av skäl, som här skall något närmare belysas.

Man kan erinra om det välbekanta förhållandet, att förgiftningar av olika slag spelar en mycket stor roll som sjukdomsorsak. Många av våra infektionssjukdomar, t ex scharlakansfeber och difteri, kan betraktas som en förgiftning med av bakterier alstrade gifter. En hel rad ämnesomsättningssjukdomar är också i viss mån förgiftningar. Man kan peka på syraförgiftningen vid sockersjuka och urinförgiftningen vid skrumpnjure, när njurarna inställer sin verksamhet. Till förgiftningssjukdomarna hör också en hel rad yrkessjukdomar som blyförgiftning, arsenikförgiftning, gengasförgiftning osv. Sjukdom kan framkallas både genom en enstaka förgiftning eller genom en under lång tid fortsatt inverkan av ett giftigt ämne. I sistnämnda fall brukar man tala om *kronisk* förgiftning.

Det finns några gifter, som intar en särställning, i det att de är *vanebildande*. Ett för alla välkänt exempel är morfinet och andra opiumpreparat. Det är mycket egendomligt och anmärkningsvärt, att vanebildningen i viss mån är knuten till medlets kemiska konstitution. Det kan råda stor skillnad i vanebildning mellan olika opiumpreparat. Papaverin, som ingår i åtskilliga mediciner, är knappast vanebildande, lika litet som den välbekanta hostmedicinen codein, under det att morfin och i ännu högre grad heroin (som numera är förbjudet att använda) är höggradigt vanebildande. Vanebildningen är sålunda inte enbart knuten till medlets verkningar utan också till dess kemiska byggnad. Alkoholen hör till de vanebildande gifterna och för läkaren blir alkoholism därför närmast jämförlig med exempelvis morfinism, ehuru de båda medlen inte i alla avseenden är jämförliga.

För läkaren är alltså alkoholism en kronisk förgiftningssjukdom orsakad av alkohol. I begreppet alkoholism inlägger läkaren emellertid något mera än bara upprepade förgiftningar med alkohol och därav orsakade skador på olika organ, t ex på matsmältningskanalen, på nervsystemet, på hjärnan. I begreppet alkoholism ingår också *bundenhet till alkoholbruket*. Denna bundenhet till alkoholbruk är i själva verket ett ytterst karakteristiskt symtom

vid alkoholism och den farligaste sjukdomsyttringen, därför att den förhindrar, att alkoholismen liksom så många andra sjukdomar begränsar sig själv och försvinner, när tillförseln av giftet upphör.

Alkoholforskarna både i vårt land och i andra länder är sysselsatta med att studera detta egendomliga fenomen: Hur kommer sig denna vänjning vid alkohol och den vid långvarigt bruk av alkohol i stora doser uppträdande bundenheten, »begäret» till alkohol? Frågan är inte fullständigt utredd. Det är ett intressant förhållande, att vissa gifter kan användas under mycket lång tid i små doser utan att skada, medan bland annat opiumpreparaten visar sig kunna framkalla vanebildning även i små doser använda under relativt kort tid.

Åtskilliga kritiska invändningar har riktats mot det medicinska begreppet alkoholism. Man har funnit det alltför innehållsrikt. När läkaren talar om kronisk förgiftning, så inrymmer redan denna term litet olika saker. När man exempelvis under gengastiden talade om kronisk gengasförgiftning, så kunde man därmed åsyfta såväl en dag för dag pågående inverkan av smärre doser av den giftiga beståndsdelen i gengas, koloxiden, som det tillstånd som *kvarstår* i kroppen som följd av under längre tid förekommen inverkan av giftet. Det vore kanske logiskt att skilja på kronisk förgiftning och *följdtillstånd efter* kronisk förgiftning, men i det allmänna medicinska språkbruket gör man inte denna distinktion. Samma sak gäller alkoholen. Egentligen borde man kanske rubricera en person, som varit utsatt för långvarig inverkan av alkohol, som *alkoholskadad* och reservera namnet *alkoholist* för den som alltjämt är bunden till alkoholmissbruket, men de båda benämningarna används om varandra.

För läkaren är alltså alkoholism *det kroppsliga och själsliga sjukdomstillstånd, som uppkommer hos vissa människor under längre tids användning av alkohol i större mängder.* Ett mycket väsentligt drag i denna sjukdom är en bundenhet till alkoholmissbruket, det som allmänheten brukar kalla begäret. Det kan vara skäl att påpeka, att detta begär visst inte består i en ständig önskan att dricka sprit. När man talar med alkoholskadade människor, är de ofta måna om att framhålla, att de inte har något »begär» efter spriten. De menar därmed, att de långtifrån alltid känner behov att dricka sprit, men det karakteristiska är, att de har så lätt att tillgripa alkohol vid allehanda påfrestningar. Det faller sig så lätt för dem att i spriten söka en lösning av problemen. De har inte heller den hos vanliga människor förekommande förmågan att avbryta (kontrollera) konsumtionen.

Det kan vara värt att påpeka, att alkoholistens bundenhet till alkoholen, hans benägenhet att så lätt tillgripa den och hans svårighet att kontrollera eller avbryta användningen, inte utvecklar sig förrän efter längre tids bruk. Man brukar anse, att det tar många år av ganska rejält alkoholbruk, innan den här bundenheten etablerar sig.

Hur kommer det sig, att vissa människor hamnar i detta olyckliga tillstånd? Är detta kanske en medfödd sak, är man måhända född till alkoho-

list? Säkerligen spelar anlagen en viss roll. Man kan väl föreställa sig, att en person, som av naturen är inbunden och hämmad, men som under alkoholens inflytande blir öppenhjärtig och glad och lätt får kontakt med andra, skall vara mera utsatt för alkoholens risker än den som exempelvis efter alkoholförtäring bara blir dåsig och slö eller har lätt att bli illamående. Man får dock inte övervärdera de konstitutionella faktorerna.

Kan vem som helst bli alkoholist, om han eller hon bara tillräckligt länge använder alkohol i stora kvantiteter? Experimentella resultat från djurförsök talar i den riktningen. Sannolikt fordras en samverkan av anlags- och miljöfaktorer.

Det är i fråga om alkolismens orsaker, som lekmannen ofta är färdig med sin dom. Alkoholism beror på dålig karaktär. Den saken tycker man är så uppenbar. Är inte alkoholisten, sådan man ser honom i avancerat stadium, högst omoralisk: han ljuger, han håller inte sina löften, han visar sig rå och otrevlig och grovt försumlig mot de sina. Han gör sig skyldig till brottsliga manipulationer. Allt visar ju övertygande, att han har en dålig karaktär!

När man konstaterar, att alkoholisten har dålig karaktär och däri ser orsaken till att han hamnat i sitt bedrövliga tillstånd, begår man ett mycket vanligt lekmannafel i medicinska resonemang: man förväxlar orsak och verkan. Man glömmer, att det mycket väl kan förhålla sig så, att alkoholistens dåliga karaktär är följden av *en hjärnskada, som giftet åstadkommit.* Alkoholistens lynnesförändringar och hans moraliska dekadans (det här gäller de avancerade fallen) är, som läkaren ser saken, en följd av en svårartad hjärnskada, närmast jämförlig med den som kan inträffa efter andra hjärnskador. Man kan som bekant se karaktärsförändringar uppkomma hos förut friska efter genomgångna hjärnsjukdomar och skallskador.

För 20—30 år sedan, när tuberkulosen ännu var en utbredd folksjukdom, talade man om s k habitus phtisicus, en kroppsform med magerhet, insjunket bröst m m, som ansågs disponera för tuberkulos. Sedan läkekonsten fick hjälpmedel att upptäcka tuberkulosen på ett tidigt stadium, blev det klart, att habitus phtisicus inte var någon orsak till tuberkulos utan en *följd* av sjukdomen. Man kan på goda grunder anse, att alkoholistens moraliska depravation är en följd av alkoholskadorna på hans hjärna och nervsystem. Han var i själva verket en helt annan människa före sin sjukdom även i moraliskt avseende. Man blir inte alkoholist på grund av dålig karaktär, men man får dålig karaktär på grund av alkoholism!

Detta är väsentliga element i läkarens syn på alkoholismen. Det långvariga alkoholbruket leder till en bundenhet till alkoholen, som i hög grad försvårar för den alkoholskadade att tillfriskna. Alkoholskadorna på hjärnan medför en personlighetsförändring, som kommer alkoholisten att framstå inte främst som en sjuk människa värd vår medkänsla och i behov av vår hjälp utan som en depraverad individ, som vi gärna ser ned på och som vi gärna vill behandla med hårdhänta metoder.

Detta att läkaren ser alkoholismen som en sjukdom är ingen nyhet. Man

kan erinra om att Magnus Huss, som levde 1807—1890 och var vår första invärtesmedicinska kliniker i modern mening, blev känd över hela världen genom sin skrift »Alcoholismus chronicus eller Chronisk alcoholsjukdom». Han skildrar där alkoholismen som en sjukdom och på sin avdelning på Serafimerlasarettet ägnade han stort intresse åt vården av alkoholskadade. Det är rätt märkvärdigt, att denna medicinska syn på alkoholism så småningom kom att överges även av läkarna själva för en annan syn på problemet. Alkoholism uppfattades främst som ett sociologiskt, inte ett medicinskt problem. I förarbetena till 1913 års lag deltog man ivrigt även från läkarhåll. De tongivande i detta arbete ansåg, att Huss' begrepp Alcoholismus chronicus inte kunde läggas till grund för den lagstiftning, som framstod som nödvändig. Man menade, att alcoholismus chronicus i Huss' mening representerade alltför extrema typer. Onekligen är de fall, han skildrar i sin berömda bok, ur vår synpunkt mycket avancerade. Men man måste ihågkomma, att detta alltid är regeln i medicinsk framställning. Den som vill beskriva en sjukdom, som inte är så allmänt känd bland kollegerna, väljer givetvis de avancerade och påtagliga fallen. Lagstiftarna ville ha möjlighet att inskrida på ett tidigare stadium än det som dessa avancerade fall representerar. En viktig invändning fann man även däri, att begreppet alcoholismus chronicus, sådant Huss fattat det även innefattade *vanan att missbruka sprit* och denna ansåg man vara något helt annat. Man förbisåg alltså det mycket viktiga förhållandet, att bundenhet till alkoholmissbruket är ett framträdande symtom vid alkoholism. Man godtog den folkliga uppfattningen av alkoholmissbruket som en vanart. Det var mot de sociala följderna, man ville lagstifta, mot alkoholistens uppföranderubbningar. I själva verket tog man i lagstiftningen rätt litet hänsyn till den alkoholskadade för hans egen skull. Lagstiftningen gick ut på att skydda samhället mot de alkoholistiska beteenderubbningarna.

Det är här, som den moderna lagstiftningen och hela den nutida synen på alkoholism innebär en radikal förändring. Man vill nu ha fram de *människovårdande* synpunkterna.

Det är givet att man med all rätt kan kalla alkoholismen för ett socialt missförhållande, om man så vill en samhällssjukdom. Men det är viktigt att begreppet »samhällssjukdom» inte får leda till falska analogier. När man talar om samhällssjukdom är detta endast en bild. Samhället kan ju inte sjukna i den mening, som den enskilda människan kan göra det. Det sociologiska betraktelsesättet leder så lätt till, att de enskilda sjuka människorna blir oväsentliga. De blir bara decimaler i statistiken.

När alkoholism, alltjämt under protester från en del håll, rubriceras som sjukdom möts detta gärna av farhågor att man därmed skulle utplåna den enskilda individens ansvarskänsla. Intet kan vara felaktigare. Att man blir sjuk medför inte alls, att man undandras ansvar. Tvärtom ställer ofta sjukdomarna stora krav på ansvarskänsla. På den sjuke vilar många gånger ett större ansvar än på de friska. Vad vi läkare vill bekämpa är den understundom framskymtande tendensen, att man vill lämna den i sticket,

som »har sig själv att skylla». Denna hårda syn på mänskligt lidande har inte varit främmande på andra områden heller. Läkekonsten fick kämpa ganska hårt innan de »skamliga» och självförvållade könssjukdomarna jämställdes med andra sjukdomar. Hur har det inte från människovänligt håll fått stridas mot fördomarna i fråga om ogifta mödrar, »oäkta» barn etc. Människorna har så lätt att moralisera, men den moraliserande attityden är inte bara ovetenskaplig, den är också ofruktbar.

Anledningen till, att den moderna läkarvetenskapen ånyo från rent medicinska utgångspunkter angriper alkoholismen som en sjukdom kan sägas vara tvåfaldig. Man har för det första kommit till insikt om, att alkoholism medicinskt sett måste betraktas som en sjukdom och man anknyter därvid till en gammal tradition, som aldrig borde ha övergetts. Det skulle för övrigt leda till orimliga konsekvenser att ställa alkoholismen utanför sjukdomarna. Skulle alla andra förgiftningar utom just den med etylalkohol vara sjukdom? Man har för det andra funnit det fruktbart att angripa alkoholismen med hjälp av läkekonsten. Sjukvården har fått så ofantligt mycket bättre hjälpmedel än de som stod den till buds på Magnus Huss' tid, och detta kan ge förhoppning om större framgångar mot alkoholismen, som måste betecknas som en av våra stora folksjukdomar.

FINSK ALKOHOLFORSKNING

Av professor GUNNAR BOALT, Stockholm

I en ny vetenskaplig serie om alkoholundersökningar i de nordiska länderna, »Alcohol Research in the Northern Countries» (Almqvist & Wiksell), har hittills kommit fem arbeten, alla från Finland och alla bekostade av den forskningsstiftelse som det finska alkoholbolaget skapade 1950.

Det finska alkoholbolaget motsvaras hos oss av Vin- och spritcentralen, Nya Systembolaget och Kontrollstyrelsen tillsammans. Det har nämligen monopol på att införa alkoholhaltiga drycker, monopol på att tillverka dem inom landet och monopol på att sälja dem. Slutligen skall bolaget också se till att alkoholens skadeverkningar på kunderna begränsas. Bolaget har försäljningsställen bara i städer och spriten måste hämtas där av köparen. Butikerna är öppna mellan 10 och 17 (lördagarna till 14). Kunderna måste förete ett personligt inköpsbevis, som de kan erhålla först när de fyllt 21 år. Det dras in, om de missbrukat alkohol.

Köparkontrollen handhas av en särskild grupp anställda. De får sina upplysningar om köparna dels från butikerna, dels från myndigheterna, framför allt polisen. De kan också fråga ut köparna eller tilldela dem varning t ex när de första gången anhållits för fylleri. I värre fall drar de in vederbörandes inköpsbevis för viss tid, dock högst ett år. Bara en fjärdedel av dem som anhålls för fylleri har inköpsbevis.

En av köparkontrollens högre tjänstemän, socialinspektör K E Lanu, började i sitt distrikt, Tavastland, att hålla bättre kontakt med missbrukarna, försöka sätta sig in i deras sociala situation och ge dem stöd i stället för att bara varna eller dra in inköpstillståndet. Lanus arbetssätt kom att bli allmänt antaget inom köparkontrollen. Försäljningsförbuden användes alltmer sällan. Efter 1950 låg de vid ungefär 9 000 årligen i stället för 27 000.

Lanu började nu studera problemet vetenskapligt. Han utgick förstås från antagandet, att köparkontrollen har en gynnsam verkan på missbrukarnas alkoholvanor. För att pröva det tog han ut försökspersoner parvis, en missbrukare som stått under behandling av köparkontrollen och en som hade samma alkoholvanor 1949, samma ålder, hemort och födelseort. Lanu tog med bara manliga yrkesarbetare och kunde då hålla även skolutbildning konstant. Han fick på detta sätt sammanlagt 162 par. Försökspersonerna intervjuades dels om sina alkoholvanor 1952 dels om ändringar i alkoholvanorna under tiden 1949—52. Vid den statistiska analysen kunde Lanu

emellertid inte finna någon skillnad mellan de kontrollerade missbrukarnas fylleri och de okontrollerades. Köparkontrollen hade alltså inte lett till några resultat. Lanu tror, att missbrukarna är alltför bundna av vanor och seder för att kontrollörernas personliga påverkan skall kunna få någon effekt. Hans avhandling behandlar även andra alkoholfrågor, men endast sammanfattningen har hittills publicerats på engelska: Control of Deviating Drinking Behavior. (Helsinki 1956.)

Försäljningsställena låg glest. Hela finska Lappland hade bara tre: Rovaniemi, Tornio och Kemi. Mäsk, hembränt och hårvatten fanns att få på närmare håll och det såg ut som om de användes allt flitigare. Docent Sakari Sariola fick i uppdrag att närmare undersöka alkoholvanorna i Lappland. Han har redovisat sina huvudresultat i Drinking Patterns in Finnish Lapland. (1956.)

Sariola lät intervjua män över 15 år i fem byar och två skogsarbetarläger. Allt som allt intervjuades 973 män, men stickprovet är inte representativt.

Skogsarbetarna bor 20—30 man i var barack. Mannarna är inte missnöjda med maten men arbetet är hårt. De måste upp 5 för att se till verktyg och hästar. Frukosten serveras 7. Barackerna ligger i närheten av hyggena. Bortåt 3—4-tiden kommer huggarna tillbaka. Middag serveras kl 4 och sedan brukar man vila ett tag. Kvällen går åt till kortspel och vård av verktygen. Posten kommer ett par gånger i veckan med tidningar. Man kastar kanske ett öga på rubrikerna. Det är allt. Några hör på underhållningsmusiken i radion. Sportnyheterna brukar också intressera några, men föredrag och annat sådant stänger man genast av. Klockan 8 serveras soppa, klockan 10 kryper man till kojs. Då är det dags för ett och annat skämt som inledning till kvällens sexualdebatt.

Lördagarna är annorlunda. Då brukar några ha köpt sprit, legalt i Rovaniemi eller från någon langare. Ibland har laget bryggt kilju, mäsk bryggd på malt, socker och jäst. Skogsbolagen har förbjudit det och kiljutillverkningen är en av de eviga tvistepunkterna mellan bolagets representanter och skogshuggarna.

De fem byarna är ganska olika sinsemellan. En av dem, Taipale, ligger nära Rovaniemi. De andra är mer isolerade. Gårdarna är små. Bara ett fåtal av familjerna kan få sin bärgning enbart av jordbruk. Männen går därför till skogsarbete under vintern, men bortåt hälften av skogsarbetarna kommer längre söder ifrån. Sariola kontrasterar därför mot varann bondekulturens isolerade, fattiga byar med stark sammanhållning och skogsindustrins kontantavlönade timmerhuggare. Småbrukare längre söder ifrån men även grovarbetare och diversearbetare från städerna gav sig på skogsarbetet i Lappland. De var ogifta och oskolade, ibland även asociala. De hade ofta svårt att dra jämnt med varann och det enda de verkligen var överens om, det var att bolagen behandlade dem som trälar och att de inte hade någonstans att ta vägen på sin fritid. Fackföreningarna fick heller inte grepp om dessa säsongarbetare. De kom därför att stå utanför den finska arbetarrörelsens folkbildningsprogram.

Bybefolkningen är misstänksam mot alkohol. Få av männen har inköpsbevis och de kan sällan begagna dem. Rovaniemi ligger för långt borta. Kvinnfolk och ungdom rör knappast sprit. Männen får dricka litet på söndagarna, men det är sällan man ser någon berusad. Sariola berättar om en 60-årsfest. Karlarna samlades vid ena änden av bordet, där värden fyllde brännvinsglasen åt dem. När det var gjort vände han sig till kvinnorna och sade: Nu tittar ni åt andra hållet! Så lyfte han sitt glas och skålade med männen.

Sariola försökte med sitt formulär mäta alkoholvanorna genom frågor som När drack ni sprit sist? Hur mycket drack ni då? När var ni berusad sist? Timmerhuggarlägren hade de högsta siffrorna för brännvin och starksprit. Däremot låg inte deras siffror för kilju (mäsk) och surrogat särskilt högt. De avlägsna skogsbyarna låg högre, medan byn Taipale, som låg nära Rovaniemi, hade lägsta siffrorna för kilju och spritsurrogat men nästan lika höga siffror för brännvin och starksprit som timmerhuggarlägren. Det tyder på, att fler försäljningslokaler skulle motverka surrogatsupning men öka den vanliga alkoholförtäringen.

Det problemet har studerats experimentellt av Pekka Kuusi (Alcohol Sales Experiment in Rural Finland). En del finska städer hade inte alkoholbutiker. Tre av dem fick nu nya butiker, Karhula en vanlig alkoholbutik medan butikerna i Nokia och Ikaalinen endast sålde öl och vin. Butikerna öppnades 1951. Dessförinnan lät Kuusi intervjua representativa stickprov av befolkningen 15—59 år i (i ett fall även kring) försöksorten och i två motsvarande »kontrollorter». Kontrollorterna liknar i viktiga hänseenden försöksorterna, men får fortsätta som förut utan alkoholbutiker. Sedan Kuusi 1953 intervjuat sina försökspersoner för andra gången, kan han fastställa förskjutningarna i alkoholvanor och jämföra försöksorterna med kontrollorterna.

Kuusi hade i förväg ställt upp försökshypoteser om hur de nya butikerna skulle påverka alkoholkonsumtionen. Han antog t ex att konsumtionen av spritsurrogat skulle sjunka. Apoteksprit dracks emellertid lika mycket efteråt. Kuusi räknade med att fylleri och fylleriförseelser skulle gå upp. Han tog reda på antalet fall av berusning genom att fråga, när de senast drack alkohol ända till berusning. Den frågan hade han inte med vid första intervjun och han kan därför inte fastställa förändringen 1951—1953. Han får i stället jämföra försöksorter med kontrollorter 1953. Mellan dem finns det ingen skillnad. Andra data pekar i samma riktning. Antagligen har fylleriet inte ökat så mycket att det kan påvisas med de här metoderna.

Ynglingarnas alkoholvanor ändrades särskilt påtagligt. Innan öl och vin började säljas i Ikaalinen och Nokia förtärde pojkarna i åldern 15—19 år (i den mån de förtärde) till 92 % starksprit. Bara 8 % av deras konsumtion bestod av svagare drycker. När öl och vin införts, utgjorde dessa drycker 85 % av tonåringarnas konsumtion.

Öl- och vinbutikerna tycks höja alkoholkonsumtionen i alla betydelserna. Folk dricker mera ofta, dricker finare varor och dricker mera städat.

Skall man då införa öl- och vinbutiker? Det beror tydligen på vilken målsättning nykterhetspolitiken ställer upp. Man skall inte göra det om man vill hålla alkoholkonsumtionen nere. Man skall göra det om det framför allt gäller att hyfsa dryckesvanorna. Men Kuusi själv avstår från att föra fram det ena eller det andra förslaget. Han nöjer sig med att redovisa sina resultat. Det är nykterhetspolitikerns sak, inte vetenskapsmannens, att med ledning av dessa data utforma den framtida distributionen.

Volymen Drinking and Drinkers innehåller bidrag av Allardt, Markkanen och Takala. Allardt försöker mäta attityderna mot alkoholförtäring med s k Guttmanskalor. Han experimenterar med fyra olika skalor för att mäta olika attityder mot spritdrycker. Alkoholvanorna mäter Allardt liksom Kuusi genom att fråga ett stickprov intervjupersoner. Hur gamla var de första gången de drack sprit? När drack de sprit senast? Hur mycket drack de då? När var de senast berusade? Allardt arbetar sedan samman även dessa frågor till en Guttmanskala och bearbetar frågeformulären så att han får fram sambanden mellan vad folk säger om sina alkoholvanor och vad de säger om sin inställning till olika sidor av alkoholbruket. Han får delvis rätt höga samband.

Markkanen har försökt få grepp om »alkoholistens personlighetsdrag». Han testade dels 40 anställda i alkoholbolagets butiker, dels 40 tidigare alkoholister, som gått in i Länkarna och avhållit sig från sprit under en tid som varierade mellan två år och två veckor. Markkanen använde en omarbetad form av Eysenchs personlighetsinventarium och mätte 14 personlighetsvariabler. För var och en av de två grupperna försökspersoner räknade han ut alla sambanden mellan de 14 variablerna och faktoranalyserade dem sedan. Resultaten blir emellertid rätt svårbegripliga för dem som inte satt sig in i faktoranalysens teori.

Takala slutligen bidrar med en kort diskussion av alkoholpsykologins metodproblem. Vilka variabler skall man välja när man studerar alkoholens berusande verkningar? Vilka statistiska metoder skall man använda? Hur skall man tolka resultaten? Sina tankegångar tillämpar Takala i en senare volym: The Effects of Distilled and Brewed Beverages, där han svarar för det psykologiska bidraget, medan Pikkanen svarar för det fysiologiska. Vi begränsar oss här till Takalas uppsats.

Takala valde ut frivilliga försökspersoner bland Alkoholbolagets anställda. När arbetet slutade klockan 5, fick de gå ner till försökslokalerna. Då hade de ätit senast klockan 12. De egentliga försöken varade fyra timmar. Försökspersonerna sammanfördes i så homogena grupper som möjligt, fyra till sex i var grupp. Var och en måste sedan följa ett schema för sin alkoholförtäring och hinna med ca 40 cl eau de vie eller 3 1/3 liter starköl. Alkoholhalten i blodet följdes med blodprov. Var och en av försökspersonerna var alltså med om flera försök, dels med eau de vie, dels med starköl.

Antingen testade man dem före försöket och sedan under försökets gång eller också studerade man samspelet inom gruppen vid diskussioner och lösande av uppgifter.

Eau de vie förefaller att påverka försökspersonerna mer än starköl. De som berusas med eau de vie blir mera aktiva och aggressiva. De som berusas med starköl påverkas svagare och oftast i samma riktning. Men medan eau de vie ökar aggressionen och underlättar dess utlösning, så stör starkölet framför allt förmågan att uppfatta verkligheten och anpassa sig till den.

Den som är intresserad av alkoholfrågor har all anledning att göra bekantskap med dessa finska undersökningar. Deras resultat är delvis ganska oväntade. Man kan heller inte ta för givet att undersökningar i Sverige skulle ge precis samma utslag. Därför är det inte så lätt att tillämpa de finska forskarnas rön i den aktuella svenska alkoholpolitiken.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:
Konsumentprisindex
Sysselsättning och arbetslöshet

Varje kvartal:	Senast i nr
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar	1957: 12
Omsättningen inom detaljhandel m m	dettanr
Sysselsättning och löner inom industrin	1957: 12
Utlänningar i Sverige	1957: 12

Varje år:	
Alkoholistanstalt intagna på	1957: 12
Arvsfonden, allmänna	1957: 11
Barnavård, samhällets	dettanr
Barnbidrag, allmänna	1957: 2
Bostadsbyggandet	1957: 8
Daghem och förskolor	dettanr
Fattigvården	1958: 1
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag	1957: 4
Hemhjälp, social	1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet	1957: 10
Mödrahjälpen	1957: 7
Nykterhetsnämndernas verksamhet	dettanr
Nykterhetsvårdsklientelet	1957: 4
Socialhjälp och barnavård till utlänningar	1957: 11
Socialvårdens kostnader och finansiering	1957: 6
Statens utgifter för sociala ändamål	dettanr
Ungdomsvårdsskolornas elever	1957: 5
Ålderdomshem, om statsbidrag till	1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m	1947: 11

STATENS UTGIFTER FÖR SOCIALA ÄNDAMÅL 1958/59

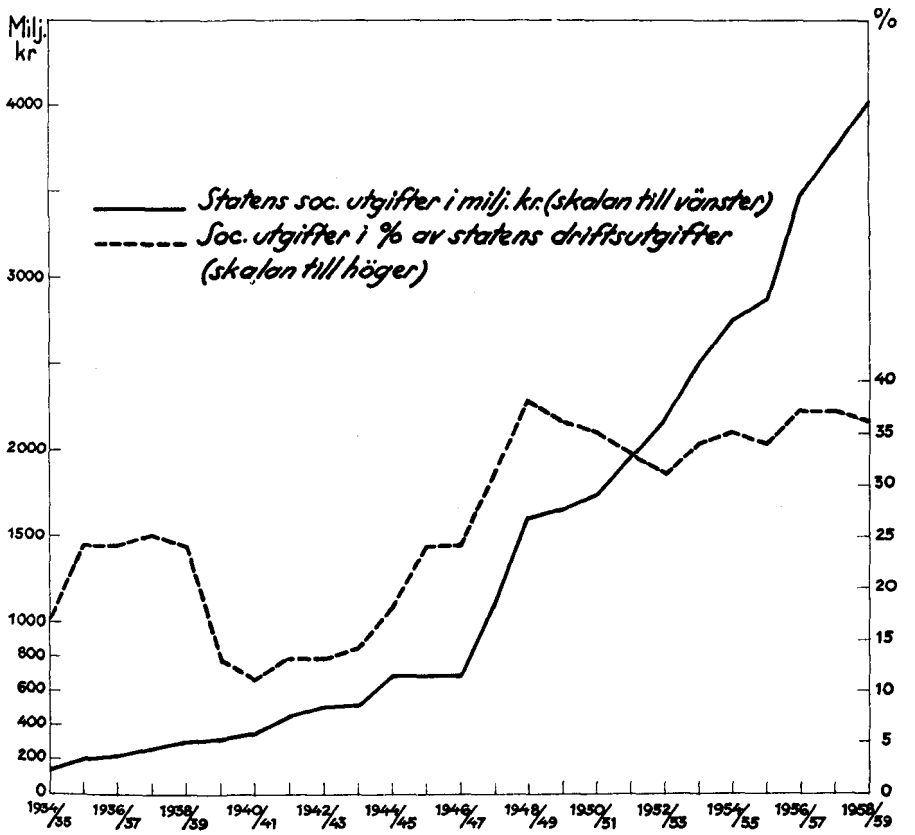
Sedan årets statsverksproposition nu framlagts, har i tablån sid 100 statens beräknade socialutgifter för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln (socialdepartementet) och elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet) redovisats tillsammans med motsvarande utgifter i riksstaten för budgetåret 1957/58. En jämförelse visar att socialdepartementets utgifter beräknas öka med 156,8 milj kr eller 4,6 %. De automatiska utgiftsökningarna utgör 277,5 milj kr och de icke-automatiska 145,1 milj kr. Anslagsminskningarna uppgår till 298,4 milj kr.

Anslaget till allmänna barnbidrag har ökat med 102 milj kr, huvudsakligen beroende på höjningen av de allmänna barnbidragen till 400 kr för barn och år fr o m 1 januari 1958. Av övriga anslagsökningar märks 8,8 milj kr till nykterhetsvården, 69,9 milj kr till arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet samt 85,9 milj kr till bostadsbyggande m m. I sistnämnda fall är beloppet endast preliminärt beräknat i avvaktan på särskilda propositioner.

De sociala utgifterna under inrikesdepartementet beräknas öka med 52 milj kr eller 13 %. Den största ökningen, 45 milj kr, avser anslaget till sjukvårdsanstalter.

Statens utgifter för sociala ändamål under de senaste 25 åren, fr o m budgetåret 1934/35 t o m 1958/59, framgår av diagrammet nedan. Med undantag för det senaste året ligger uppgifterna i riksstaten för resp år till grund för detta. Vid periodens början uppgick utgifterna till 140 milj kr, motsvarande 19,7 % av de egentliga statsutgifterna, mot vid periodens slut 4 027 milj kr, motsvarande 36,2 % av de beräknade egentliga statsutgifterna. Under senare delen av 1930-talet kan en ökning av socialutgifternas andel av statsutgifterna konstateras. På grund av ökade försvarsutgifter i samband med andra världskriget minskade emellertid socialutgifternas andel, trots nominell ökning, under denna period för att återigen öka vid mitten av 1940-talet. Maximum nåddes 1948/49, varefter en nedgång vidtog fram till 1952/53. Därefter har andelen i stort sett ökat för varje år utom för det sista året där en nedgång med 1 % inträffat.

B B

Sociala utgifter i statsbudgeten 1957/58 och 1958/59

	Riksstaten 1957/58, milj kr	Statsverks-propositionen 1958/59, milj kr
I. Socialdepartementet		
A. Departementet	**1,2**	**1,4**
B. Socialstyrelsen, arbetsdomstolen m m	**5,3**	**5,5**
C. Mödrahjälp, socialhjälp, barnavård m m	**690,1**	**795,5**
mödrahjälp	4,6	5,2
social hemhjälp	3,8	4,8
allmänna barnbidrag	632,0	734,0
bidragsförskott	6,5	9,5
bidrag till uppförande av barnhem	.	[1] .
driftbidrag till barnhem	2,0	1,8
» » anstalter för halvöppen barnavård	4,2	3,8
försöksverksamhet rörande daghem	0,1	0,1
ferieresor för barn	2,4	2,1
» » husmödrar	1,2	1,0
driftbidrag till barnkolonier	1,7	1,7
» » semesterhem, stipendier för husmorssemester	1,5	1,5
statens skolor tillhörande barna- o ungdomsvården	9,6	10,7
ersättning till kommuner enl socialhjälps- o barnavårdslag m m	5,5	6,1
bidrag till anordnande av ålderdomshem	12,0	10,0
annat	3,0	3,2
D. Nykterhetsvård	**28,3**	**36,6**
E. Arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet	**102,5**	**172,4**
Den offentliga arbetsförmedlingen	28,8	32,4
Bidrag till erkända arbetslöshetskassor	42,0	44,0
Kostnader för arbetslöshetens bekämpande	20,0	30,0
Beredskapsarbeten på vägar och gator	—	50,0
Arbetsvårdsverksamhet	4,4	4,5
Övrigt	7,3	11,5
F. Bostadsbyggande m m	**270,6**	**356,5**
Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter	90,0	[2] 155,0
Bostadsrabatter	140,0	[2] 160,0
Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	20,0	[2] 20,0
Bidrag till inrättande av pensionärshem	10,0	[2] 10,0
Övrigt	10,6	[3] 11,5
G. Sjuk- o yrkesskadeförsäkring	**278,4**	**269,5**
Bidrag till sjukkassor	265,0	255,0
Vissa ersättningar i anledning av olycksfall i arbete	4,5	4,5
Övrigt	8,9	10,0
H. Arbetarskydd	**5,7**	**6,3**
I. Folkpensionering	**2 026,3**	**1 926,0**
Bidrag till folkpensioner m m	1 713,0	1 886,0
Fondering till framtida pensionsändamål	275,0	—
Åtgärder till förebyggande o hävande av invaliditet	12,2	13,2
Särskilda barnbidrag till änkors o invaliders barn	14,1	13,5
Övrigt	12,0	13,3
J. Diverse	**12,2**	**7,7**
Summa A—J	**3 420,6**	**3 577,4**
II. Inrikesdepartementet		
A. Departementet	**1,5**	**1,7**
B. Medicinalstaten samt hälso- o sjukvården	**396,6**	**448,3**
Medicinalstyrelsen med dithörande stater	33,2	36,1
Sjukvårdsanstalter	321,2	366,3
Hälsovård i allmänhet	42,2	45,9
Summa A—B	**398,1**	**450,0**
Summa I + II	**3 818,7**	**4 027,4**

[1] 100 kr, reservationsanslag.
[2] Preliminärt beräknat belopp, i avbidan på särskild proposition.
[3] Större delen av beloppet är preliminärt beräknat.

SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSLÖSHET

Tab 1. Sysselsättning inom industrin i december 1957 jämfört med november 1957. (Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i december 1957 redovisade arbetare (exkl permitterade)[2]			Indextal för december 1957 (november 1957 = 100)[1]				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl[3]
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)[2]			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	59	14 064	177	14 241	99,1	..	99,1	98,5	7,8
Malmgruvor	52	13 513	177	13 690	99,1	..	99,1	98,4	7,6
Kolgruvor	7	551	—	551	99,5	—	99,5	101,3	13,2
Metall- o verkstadsindustri	2 306	199 441	14 897	214 338	99.6	98,4	99,5	100,2	8,2
Järn-, stål- o kopparverk	52	35 329	1 108	36 437	99,5	93,0	99,3	101,1	8,1
Järn- o stålmanufaktur	427	19 544	2 388	21 932	99 3	98 0	99,1	99,6	7,5
Mekaniska verkstäder	855	84 716	3 831	88 547	99,8	99,3	99,7	100,5	7.6
Reparationsverkstäder	433	9 776	42	9 818	100,1	..	100,2	101,3	6,1
Skeppsvarv	68	21 587	2	21 589	99,8	..	99,8	99,3	11,5
Elektroteknisk industri	184	19 834	5 767	25 601	99,6	98,6	99,3	99,1	9,3
Annan metallindustri	287	8 655	1 759	10 414	98,1	99,3	98,3	98.8	7,2
Jord- o stenindustri	616	23 214	2 681	25 895	97,1	99,1	97,3	96,4	7,9
Torvindustri	41	429	3	432	89,0	..	88,2	86,1	8,1
Stenindustri	112	3 055	5	3 060	95,6	..	95,6	97,9	5,3
Kalk- o kritbruk	32	1 162	17	1 179	96,5	..	96,1	90,6	12.1
Cementfabriker	8	1 881	52	1 933	95,6	..	95,8	94,8	8,7
Cementvarufabriker	139	3 184	54	3 238	99,1	..	99,1	98,2	6,7
Tegelbruk	135	4 377	114	4 491	93,4	..	93,6	92.8	8,1
Porslins-, kakel- o lergodsind	23	3 528	1 720	5 248	100,4	99,9	100,2	99,1	8,6
Glasindustri	62	4 111	672	4 783	99,8	98,5	99,6	98,4	7,7
Annan jord- o stenindustri	64	1 487	44	1 531	97,6	..	97,6	95,8	9,2
Träindustri	1 217	33 144	1 117	34 261	98,4	98,4	98,4	99,1	6,0
Sågverk o hyvlerier	432	14 813	244	15 057	97,4	92,1	97,3	98,1	6,8
Lådfabriker	32	516	30	546	93,3	..	93,3	92,2	7,5
Fanér- o plywoodfabriker	12	837	99	936	99.6	..	99,6	100,5	5,6
Byggnadssnickerifabriker	247	6 926	165	7 091	99,3	..	99,2	99,7	5,7
Möbelfabriker	303	6 013	272	6 285	99,7	103,8	99.9	100,8	4.3
Svarveri- o skidfabriker	101	2 459	170	2 629	99,2	..	99,2	100,0	5.7
Annan trävaruindustri	90	1 580	137	1 717	99,2	..	99,4	98,4	6,2
Massa- o pappersindustri	228	35 194	4 507	39 701	99,3	99,0	99,2	100,0	8,5
Massafabriker	56	13 911	241	14 152	97,9	100,8	97,9	99.2	8,2
Pappersbruk o pappfabriker	57	17 239	2 535	19 774	100,0	99,1	99,9	100,3	9,1
Wallboardfabriker	7	1 432	60	1 492	101,5	..	101,6	101,6	8,8
Papp- o pappersvaruindustri	108	2 612	1 671	4 283	100,4	98,5	99,7	100,7	6,9
Grafisk industri	464	14 621	3 351	17 972	100,5	98,7	100,2	101,3	7,3
Bokbinderier	56	1 295	1 483	2 778	100,1	96.9	98,3	101,2	6,1
Bok- o accidenstryckerier	230	6 167	1 258	7 425	101,0	100,6	100,9	100,4	8,2
Tidningstryckerier	112	5 223	332	5 555	100,1	99,4	100,0	102,5	6,1
Annan grafisk industri	66	1 936	278	2 214	100,7	98,9	100,5	101,1	8,3
Livsmedelsindustri	693	20 564	8 435	28 999	98,6	90,9	96,2	97,6	6,9
Kvarnar	34	1 015	156	1 171	97,7	..	96,4	99,1	6,5
Bageriindustri	215	3 814	1 631	5 445	100,2	87,2	95,9	99.2	5,7
Sockerindustri	16	2 912	438	3 350	93,2	98,4	93.9	94,3	5,0
Choklad- o konfektindustri	55	1 256	2 354	3 610	95,8	89,3	91,4	93,3	8,1
Mejeriindustri	83	3 199	456	3 655	99,3	99,6	99,3	100,7	7,7
Slakterier o charkuterier	166	5 834	1 344	7 178	101,6	100,1	101,3	103,3	6,2
Fiskkonservfabriker	37	536	1 005	1 541	101,1	90,5	94,0	87.5	15,7
Fruktkonservindustri	20	515	679	1 194	90.5	83,2	86,2	85,7	7,8
Margarinindustri	8	306	51	357	99,4	..	99,4	102,7	3,6
Annan livsmedelsindustri	59	1 177	321	1 498	97,7	86,1	94,9	96,5	5,5

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] I arbete eller frånvarande av personliga skäl (jfr SocM 1957: 1, sid 34). — [3] Sjukdom, semester o dyl.

Tab 1 (forts). Sysselsättning inom industrin i december 1957

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i december 1957 redovisade arbetare (exkl permitterade)			Indextal för december 1957 (november 1957 = 100)				Antal arb (i %), frånvarande av personliga skäl
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o tobaksindustri .	143	5 004	1 815	6 819	107,4	101,2	105,7	107,6	8,7
Dryckesvaruindustri	135	4 633	848	5 481	107,7	104,7	107,3	108,6	7,5
Tobaksfabriker	8	371	967	1 338	103.6	98,3	99,7	103,3	13,8
Textil- o beklädnadsindustri . .	831	21 512	38 522	60 034	100,0	98,4	99,0	99,5	8,3
Ylleindustri	65	2 977	3 030	6 007	99,5	98,9	99,2	100 5	8,5
Bomullsindustri	59	6 307	5 385	11 692	100,0	99,7	99,8	100,3	8,3
Linne- o juteindustri	11	878	1 115	1 993	100,1	97.4	98.6	101,0	11.9
Trikåfabriker	129	1 692	5 461	7 153	99,8	97,5	98,0	98.1	9.0
Sömnadsindustri	365	4 734	18 970	23 704	100,4	98,2	98,6	99,0	8.2
Hatt- och mössfabriker . . .	38	301	1 127	1 428	101,7	100,4	100,7	100.3	7,8
Annan textil- o beklädnadsind	164	4 623	3 434	8 057	100,1	98,3	99.3	99,5	7,1
Läder-, hår- o gummivaruind .	295	10 774	5 800	16 574	99.6	99.1	99,5	99,3	6.8
Garverier	25	1 876	220	2 096	98,6	100,5	98,8	99,1	7,3
Päls- o skinnvarufabriker . .	70	880	692	1 572	98,4	94,9	96,9	96,6	4,6
Skoindustri	100	3 060	2 291	5 351	100.2	97,0	98,8	99.1	6.1
Andra lädervarufabriker . . .	40	741	644	1 385	98,5	97.1	97.9	98.4	7,2
Gummivarufabriker	14	3 518	1 734	5 252	100,2	105,0	101,8	100,9	7,8
Annan läder-, hår- o gummivaruindustri	46	699	219	918	99,9	97,3	99,2	99,0	6,1
Kemisk o kemisk-teknisk ind .	273	15 069	3 449	18 518	99,5	98,6	99.3	99.8	8,6
Rent kemisk industri	26	4 579	147	4 726	99,3	..	99.5	100,0	9,4
Färg-, olje- o parfymfabriker	90	4 236	929	5 165	100,0	95,4	99.2	98.6	8,3
Sprängämnesfabriker	7	1 327	590	1 917	99,8	99,0	99.6	97.9	9,5
Tändsticksfabriker	8	945	686	1 631	99,7	100,3	99.9	105,8	7.0
Annan kemisk-teknisk industri	142	3 982	1 097	5 079	99,1	99,5	99,2	99,6	8,4
Samtliga industrigrupper	**7 125**	**392 601**	**84 751**	**477 352**	**99,4**	**97,8**	**99,1**	**99,7**	**7,9**
Statliga verk o byggnadsarb . .	238	40 307	1 435	41 742	97,9	98.6	97,9	97,0	10,7
Mek o elektriska verkstäder .	87	12 033	440	12 473	100.2	97,8	100,1	100,8	9,5
Skeppsvarv	3	3 074	23	3 097	99,4	..	99,4	97,0	13,9
Beklädnadsverkst, förråd o d	55	683	431	1 114	98.7	99,5	99,0	97,3	9,8
Sprängämnesfabriker	3	648	372	1 020	99,8	99,5	99,7	100.8	5,5
Byggnads- o anläggningsarb .	90	23 869	169	24 038	96,5	..	96,5	95,0	11,3

Tab 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, december 1956 = 100) för anställda arbetare inom industrin[1] januari 1957—december 1957

Bransch	1957											
	jan	febr	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Gruvindustri	100,5	101,2	101,3	101,5	101,6	103,3	103,6	102.8	102,7	102,5	102.6	101,7
Metall- o verkstadsindustri .	100,2	100,7	101.0	100,9	100,9	102,0	101,2	101,4	102,1	102,0	102,0	101.5
Jord- o stenindustri	99,1	98,7	99,7	100,9	104,6	106.4	105,9	104,6	103.4	101,8	100,9	98,2
Träindustri	100,4	102,0	104,4	105,5	106,4	108,4	106,4	105,0	102,8	101,7	100,1	98,5
Massa- o pappersindustri . .	99,7	99,7	99,9	99,6	100,4	102,3	103,2	101,5	101,4	101,4	101,2	100,4
Grafisk industri	99,3	99,5	99,4	98,6	98.7	99.4	98,7	98,6	99,3	99,6	100,4	100.6
Livsmedelsindustri	97,5	97,3	96,5	96,5	98,0	102,5	104,7	102.8	101,8	103,9	103.3	99,4
Dryckesvaru- o tobaksindustri	94,2	93,5	94,3	96,1	98.2	105,8	106,0	100,3	95,1	94,7	95,2	100.6
Textil- o beklädnadsindustri .	100,7	101,7	101,9	101,6	100.5	100,6	99,7	100,1	101,0	101,1	100.9	99,9
Läder-, hår- o gummivaruind	101,3	102,0	102,2	102,0	101,0	101,2	100.9	100.8	102,1	102,5	102,6	102,1
Kemisk o kemisk-teknisk ind	99,4	99,7	99,9	99,4	99,7	102,3	101.2	100,9	100,2	99,9	99,6	98,9
Samtliga industrigrupper	**99,9**	**100,4**	**100,8**	**100,8**	**101,1**	**102,6**	**102,1**	**101,7**	**101,9**	**101,8**	**101,6**	**100,7**

[1] Se not 2, sid 101.

Tab 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under december 1957

	Arbetssökande personer		Lediga platser	Tillsatta platser			Därav 1-dagsplatser
	Hela antalet	Därav manliga		Manliga	Kvinnliga	Summa	
Summa december 1954 . .	107 192	71 689	108 393	49 247	25 032	74 279	26 223
» » 1955 . .	128 372	92 984	114 269	59 035	23 991	83 026	32 963
» » 1956 . .	134 691	93 803	86 447	40 385	22 527	62 912	19 206
» november 1957 . .	143 085	86 676	110 877	50 681	35 513	86 194	25 989
» december 1957 . .	141 489	100 191	80 686	37 197	23 356	60 553	19 511
Därav							
Jordbruk, trädgårdsskötsel o fiske	4 410	4 021	1 003	721	22	743	47
Skogsbruk	4 525	4 493	1 909	1 538	—	1 538	23
Malmbrytning o metallind	9 538	8 985	3 555	1 357	81	1 438	4
Trä-, grafisk o pappersind	6 063	5 610	1 155	673	73	746	14
Byggnadsverksamhet . . .	35 778	35 772	6 673	6 247	6	6 253	227
Övriga industrigrupper . .	13 185	6 474	2 426	787	624	1 411	16
Samfärdsel	9 501	9 175	14 645	13 228	350	13 578	5 021
Handel	10 549	4 072	12 461	3 633	5 926	9 559	3 896
Förvaltning o fria yrken .	12 265	6 748	9 619	3 481	2 355	5 836	1 963
Sjukvård o husligt arbete .	9 913	188	19 745	93	12 649	12 742	5 969
Därav under 18 år	16 867	8 305	7 742	3 024	2 963	5 987	68

Tab 4. Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa januari 1957—januari 1958

År Månad	Män	Kvinnor	Summa	I % av medlemsantalet		
				Samtliga	Industriarbetare	Byggnadsarbetare
1957						
Januari	32 518	3 895	36 413	2,9	1,9	10,3
Februari	29 642	3 333	32 975	2,6	1,6	9,5
Mars	29 709	3 213	32 922	2,6	1,5	9,7
April	30 814	2 793	33 607	2,7	1,3	10,4
Maj	21 626	2 567	24 193	1,9	1,0	6,9
Juni	13 477	2 058	15 535	1,2	0,8	4,3
Juli	8 624	1 482	10 106	0,8	0,8	1,7
Augusti	10 080	1 764	11 844	0,9	0,8	2,4
September	11 220	2 017	13 237	1,0	0,8	2,8
Oktober	13 038	2 488	15 526	1,2	1,0	3,3
November	17 937	2 973	20 910	1,7	1,3	4,6
December	30 419	3 982	34 401	2,7	1,7	9,8
1958						
Januari[1]	—	—	48 052	3,8	—	14,1

[1] Preliminära uppgifter.

DAGHEM OCH FÖRSKOLOR

En utförlig redogörelse för den s k halvöppna barnavården och dess utveckling har tidigare lämnats i denna tidskrift.[1] I följande översikt lämnas några statistiska data för att belysa utvecklingen av de statsunderstödda institutionerna inom området under senare år.

De huvudsakliga formerna för det nuvarande arbetet inom den halvöppna barnavården är daghem och lekskolor för småbarn samt eftermiddagshem för skolbarn. I tab 1 redovisas antalet institutioner av olika slag och deras platsantal vid slutet av åren 1950—57.

Tab 1. Antal institutioner och platser åren 1950—57

31 dec	Institutioner med				Platser			
	Daghem	Lekskolor	Eftermiddagshem	S:a[2]	Daghem	Lekskolor	Eftermiddagshem	S:a
1950	313	477	107	725	9 708	18 743	2 364	30 815
1951	313	538	111	788	9 713	21 167	2 442	33 322
1952	307	574	114	816	9 731	22 460	2 513	34 704
1953	310	593	115	836	9 869	23 256	2 528	35 653
1954	314	640	117	885	9 974	26 415	2 337	38 726
1955	314	671	118	915	10 015	27 769	2 340	40 124
1956	302	708	112	939	10 322	30 535	2 420	43 277
1957	309	760	121	995	10 510	31 911	2 615	45 036
därav								
Stockholm	110	193	67	280	4 041	7 624	1 627	13 292
Göteborg	47	70	16	110	1 441	3 241	225	4 907
Övriga landet	152	497	38	605	5 028	21 046	763	26 837

[2] Daghem, lekskola och eftermiddagshem kombineras ofta inom en institution, varför summan av dessa överstiger summa institutioner.

Tabellen visar att framför allt lekskolorna undergått en kraftig utveckling. Platsantalet vid dessa uppgick vid utgången av 1957 till 31 911 och har sedan 1950 ökat med 70 %. Den samtidiga ökningen av platsantalet vid daghemmen stannar vid 8 % och vid eftermiddagshemmen vid 11 %. Under samma tidsperiod har antalet förskolebarn i befolkningen minskat rätt mycket, varför tillgången på platser förbättrats mera än som framgår av de angivna procenttalen.

Institutionernas fördelning på huvudmän åren 1955—57 framgår av tab 2.

[1] Den halvöppna barnavården av konsulent Gunvor Paulsen. SocM 1957: 1, sid 1.

Tab 2. Antal institutioner fördelade på huvudmän 1 jan 1956—58

	Institutioner		
	1/1 1956	1/1 1957	1/1 1958
Landsting och kommuner	[1] 425	[1] 452	[1] 500
Föreningar	386	383	390
Industrier	35	33	34
Privat	69	71	71
S:a	**915**	**939**	**995**

[1] Därav 2 drivna av landsting.

De flesta institutionerna drivs av landsting och kommuner (f n 50 %) samt föreningar (39 %).

Personalen vid daghem, lekskolor och eftermiddagshem utgörs av föreståndarinnor, förskollärarinnor, barnsköterskor, ekonomipersonal och övrig personal. Av förskollärarinnor, som tjänstgör som föreståndarinnor och avdelningsledarinnor, krävs utbildning vid statsunderstött förskoleseminarium. Ett fåtal personer med annan utbildning har dispenserats. Antalet föreståndarinnor och förskollärarinnor vid de statsunderstödda institutionerna under budgetåren 1954/55 och 1955/56 framgår av tab 3, som även visar deras fördelning efter examen.

Tab 3. Antal förskollärarinnor som var i tjänst vid de statsunderstödda institutionerna budgetåren 1954/55 och 1955/56

	1954/55		1955/56	
	Antal	Därav nyanställda	Antal	Därav nyanställda
Föreståndarinnor	1 463	227	1 598	237
Därav				
förskollärarinnor	1 402	220	1 534	230
barnavårdslärarinnor	25	5	25	4
förskollärarinnor med utländsk examen	36	2	39	3

Det statliga stödet till den halvöppna barnavården utgår i tre former: 1) engångsbidrag från allmänna arvsfonden till inrättande av daghem, lekskolor och eftermiddagshem ävensom till sanering eller ombyggnad av redan befintliga sådana institutioner, 2) driftbidrag till institutionerna och 3) driftbidrag till förskoleseminarier för utbildning av personal. Bidragens storlek under de senaste budgetåren framgår av nedanstående tablå.

	1 000-tal kr		
	Arvsfonden	Driftbidrag till institutioner	Driftbidrag till förskoleseminarier
1954/55	884	2 741	294
1955/56	685	3 011	291
1956/57	471	3 054	382
1957/58 (anslaget)	..	[2] 4 220	385

[2] Ytterligare 100 000 kr har anslagits till praktiska försök med nya verksamhetsformer inom den halvöppna barnavården och för barns sommarvistelse.

G H—dt

NYKTERHETSNÄMNDERNAS VERKSAMHET UNDER 1956

År 1956 var det första hela kalenderåret sedan motboken avskaffades och sedan den nya nykterhetslagstiftningen trädde i kraft. För att så fort som möjligt få en uppfattning om hur dessa reformer påverkat nykterhetsnämndernas verksamhet, insamlades redan i februari 1957 vissa preliminära uppgifter (SocM 1957: 5, sid 329). I det följande lämnas en mer utförlig redogörelse för den nu slutförda bearbetningen av uppgifterna om nykterhetsnämndernas verksamhet under 1957.

De här redovisade förändringarna får givetvis ej enbart tolkas som förändringar i nykterhetstillståndet. Siffrorna mäter nykterhetsnämndernas aktivitet och på grund av den nya lagens vidgade ingreppsområde skulle även ett oförändrat nykterhetstillstånd ha inneburit ett ökat antal ingripanden.

Ingripanden mot missbrukare. Redan mellan 1954 och 1955 kunde konstateras en uppgång med omkring 25 % av antalet personer som nykterhetsnämnderna ingripit mot. Till år 1956 ökade antalet dylika personer med ytterligare 50 % och uppgick 1956 till drygt 73 000. Dessa personer har indelats i tre huvudgrupper: de svåraste alkoholmissbrukarna, mot vilka 15 § nykterhetsvårdslagen (före 1 oktober 1955 1 § alkoholistlagen) varit tillämplig, personer mot vilka lindriga hjälpåtgärder vidtagits (14 § Nvl), samt de som endast blivit föremål för undersökning. I nedanstående tablå redovisas antalet fall av dessa tre typer på landsbygden resp i städerna samt den relativa förändringen sedan 1955.

Typer av fall	Landsbygden		Förändring i %	Städerna		Förändring i %	Hela riket		Förändring i %
	1955	1956		1955	1956		1955	1956	
Enl 1 § Al el 15 § Nvl . .	3 421	4 089	+ 19,5	10 715	12 069	+ 12,6	14 136	16 158	+ 14,3
Endast lindriga förebyggande åtgärder . .	6 372	8 334	+ 30,8	14 056	22 269	+ 58,4	20 428	30 603	+ 49,8
Endast undersökning . . .	6 798	10 873	+ 59,9	7 369	15 564	+111,2	14 167	26 437	+ 86,6
Summa fall	**16 591**	**23 296**	**+ 40,4**	**32 140**	**49 902**	**+ 55,3**	**48 731**	**73 198**	**+ 50,2**

De fall som endast varit föremål för undersökning har ökat mest, vilket givetvis sammanhänger med såväl den nya nykterhetsvårdslagens konstruktion som den kraftiga upprustningen av nykterhetsnämnderna. Påpekas bör att enligt den nya lagen en nykterhetsnämnd är skyldig att verkställa un-

Tab 1. Personer, vilka varit föremål för ingripande enligt nykterhetsvårdslagen under år 1956

Riksområden	Personer, som varit föremål för ingripande av nykterhetsnämnd		Därav				
			på vilka 1 § Al el 15 § Nvl varit tillämplig		mot vilka lindriga förebyggande åtgärder vidtagits (ej 1 § Al el 15 § Nvl)		endast föremål för undersökning
	antal	per 1 000 av befolkn	antal	per 1 000 av befolkn	samtliga	därav under 25 år	
Landsbygden	23 296	6,3	4 089	1,1	8 334	1 986	10 873
Mälarlänen	4 475	7,2	650	1,0	1 410	345	2 415
Östra Götaland	2 990	4,7	472	0,7	974	204	1 544
Södra Götaland	3 448	5,8	644	1,1	1 181	354	1 623
Bohuslän och Vänerlänen	4 776	6,6	788	1,1	2 122	493	1 866
Dalarna och Nedre Norrland	5 094	6,9	1 061	1,4	1 795	377	2 238
Övre Norrland	2 513	6,7	474	1,3	852	213	1 187
Städerna	49 902	13,8	12 069	3,3	22 269	6 710	15 564
Stockholm	10 148	12,9	2 530	3,2	4 351	1 375	3 267
Göteborg	5 164	13,6	1 197	3,1	2 933	1 977	1 034
Malmö	2 917	13,9	841	4,0	525	187	1 551
Städer med 30 000—100 000 invånare	13 997	15,9	3 493	4,0	7 664	1 695	2 840
Städer med 10 000—30 000 invånare	14 150	13,7	3 166	3,1	5 400	1 236	5 584
Städer med under 10 000 invånare	3 526	11,0	842	2,6	1 396	240	1 288
Hela riket 1956	**73 198**	**10,0**	**16 158**	**2,2**	**30 603**	**8 696**	**26 437**
1955	48 731	6,7	14 136	2,0	20 428	5 388	14 167
1954	39 068	5,4	13 727	1,9	18 041	4 679	7 300

dersökning beträffande varje person, om vilken nämnden erfarit att han använt alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Enligt alkoholistlagen gällde detta endast de personer som kunde befaras vara hemfallna åt alkoholmissbruk. Genom den nya lagen har alltså nämnderna fått möjlighet att ingripa på ett tidigare stadium än förut.

De endast undersökta fallen ökade med 87 %, kraftigare i städerna än på landsbygden. Även för de lindriga hjälpåtgärderna redovisas en kraftigare ökning i städerna än på landsbygden, medan däremot de svårare fallen ökat något mer på landsbygden.

Som jämförelse kan nämnas att antalet för fylleri sakfällda personer, som år 1954 utgjorde omkring 33 000, år 1956 hade stigit till ca 51 300, dvs med 56 %. Antalet personer som nykterhetsnämnderna ingripit mot har stigit betydligt kraftigare (87 %).

I tab 1 redovisas totalantalet personer inom olika delar av riket som varit föremål för ingripande av nykterhetsnämnd samt frekvensen per 1 000 av folkmängden. I relation till folkmängden uppgick antalet fall totalt till 10,0 per 1 000 invånare (6,7 ett år tidigare), på landsbygden till 6,3 (4,5) samt i städerna till 13,8 (9,1).

Det råder som syns rätt olika ingripandefrekvens mellan landsbygd och städer samt mellan olika delar av riket. På landsbygden har Gävleborgs län och Stockholms län de största frekvenserna med 9,7 resp 9,5 ingripanden per 1 000 invånare. Den lägsta frekvensen registreras för Uppsala län med 2,2. Hur stor frekvensen ingripanden varit under de tre senaste åren för varje län framgår av nedanstående sammanställning.

	Antal ingripanden per 1 000 invånare								
	på landsbygden			i städerna			i hela riket		
	1954	1955	1956	1954	1955	1956	1954	1955	1956
Stockholms stad	—	—	—	6,1	6,8	12,9	6,1	6,8	12,9
Stockholms län . .	4,6	6,6	9,5	8,8	8,4	12,3	6,4	7,4	10,7
Uppsala » . .	0,9	1,6	2,2	8,6	12,0	13,4	4,7	6,8	7,9
Södermanlands » . .	3,0	3,7	5,6	7,5	10,1	17,1	5,5	7,2	12,1
Östergötlands » . .	2,1	2,5	4,4	10,7	13,5	19,9	6,9	8,6	13,1
Jönköpings » . .	2,6	3,2	4,1	6,2	7,2	10,0	4,3	5,1	6,9
Kronobergs » . .	2,7	3,9	5,8	7,3	8,5	15,9	3,5	4,8	7,7
Kalmar » . .	2,6	3,0	4,5	6,6	8,0	11,9	3,8	4,5	6,8
Gotlands » . .	2,5	3,5	4,9	9,1	10,9	11,8	4,2	5,5	6,7
Blekinge » . .	4,2	4,8	6,6	7,5	8,3	12,7	5,5	6,2	9,1
Kristianstads » . .	2,9	2,8	4,4	5,2	6,4	9,3	3,4	3,6	5,4
Malmöhus » . .	3,3	4,2	6,7	7,9	10,7	14,4	6,3	8,4	11,7
Hallands » . .	4,2	4,9	6,2	10,1	11,4	12,4	6,6	7,5	8,8
Göteborgs o Bohus » . .	3,5	4,5	6,7	6,4	8,0	14,2	5,7	7,2	12,4
Älvsborgs » . .	4,3	4,8	6,8	9,8	11,5	14,7	6,4	7,3	9,8
Skaraborgs » . .	2,9	3,0	4,2	6,5	8,2	10,7	4,1	4,6	6,3
Värmlands » . .	5,2	6,3	8,5	11,6	13,1	21,6	7,3	8,6	13,0
Örebro » . .	4,3	5,9	7,0	6,8	9,3	13,6	5,5	7,6	10,3
Västmanlands » . .	3,5	5,2	7,6	6,4	8,9	11,0	5,1	7,2	9,5
Kopparbergs « . .	3,1	3,9	6,9	5,5	7,6	14,3	3,7	4,9	8,9
Gävleborgs » . .	6,7	8,8	9,7	8,2	10,0	10,9	7,2	9,2	10,1
Västernorrlands » . .	3,5	4,3	5,6	5,9	9,9	17,1	4,1	5,7	8,6
Jämtlands » . .	1,8	3,2	4,9	6,4	6,9	7,7	2,5	3,8	5,4
Västerbottens » . .	4,2	4,8	6,5	8,9	11,3	15,1	5,0	5,9	8,1
Norrbottens » . .	4,0	5,2	7,0	7,3	9,5	13,5	4,9	6,4	8,8
Hela riket	**3,6**	**4,5**	**6,3**	**7,4**	**9,1**	**13,8**	**5,4**	**6,7**	**10,0**

Samtliga områden uppvisar en högre frekvens för 1956 än ett år tidigare. I samtliga län är frekvensen högre i städerna än på landsbygden. Den kraftigaste ökningen sedan föregående år redovisas av Stockholms stad där antalet fall ökat med över 90 %, av Kopparbergs län med ca 85 % samt av Kronobergs län med drygt 60 %. Den minsta uppgången redovisas av Gävleborgs län med 10 % samt av Uppsala län och Hallands län med 17 %.

Den kraftiga omfördelning av klientelet mellan de olika missbrukargrupperna som konstaterades redan föregående år har fortsatt i samma riktning. Den relativa andelen endast undersökta fall har sålunda ökat från 19 % år 1954 till 36 % år 1956, medan de svårare fallens andel minskat från 35 till 22 % under samma tid. Fortfarande föreligger en viss skillnad *mellan landsbygd och städer*, men denna skillnad har under de två senaste åren starkt reducerats. Sålunda minskade den relativa andelen fall då 15 § Nvl varit tillämplig på landsbygden från 24 till 17 %, i städerna från 41 till 24 %. Denna kraftiga nedgång är speciellt koncentrerad till storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Fördelningen av antalet fall efter de tre

ovannämnda grupperna för olika delar av riket på landsbygden samt för olika städer framgår av nedanstående sammanställning.

	Fall, där 15 § Nvl varit tillämplig %	Fall, där lindriga förebyggande åtgärder vidtagits %	Endast undersökta fall %
Landsbygden	17	36	47
Mälarlänen	15	31	54
Östra Götaland	16	32	52
Södra Götaland	19	34	47
Bohuslän och Vänerlänen	17	44	39
Dalarna och Nedre Norrland	21	35	44
Övre Norrland	19	34	47
Städerna	24	45	31
Stockholm	25	43	32
Göteborg	23	57	20
Malmö	29	18	53
Städer med 30 000—100 000 invånare	25	55	20
Städer med 10 000—30 000 invånare	22	38	40
Städer med under 10 000 invånare	24	40	36
Hela riket	**22**	**42**	**36**
D:o 1955	29	42	29
1954	35	46	19

Av de drygt 30 000 personer mot vilka endast lindriga hjälpåtgärder företagits var ca 8 700 under 25 år, dvs 28 % av samtliga. Även i det antal som nykterhetsnämnderna redovisat som hemfallna enligt 15 § Nvl ingår ett antal ungdomsalkoholister. Av individualredovisningen framgår preliminärt att detta utgör 805. Totalantalet personer under 25 år som under åren 1947—1956 varit föremål för nykterhetsvårdsåtgärd framgår av nedanstående tablå.

	Fall då 1 § Al el 15 § Nvl varit tillämplig		Fall då lindriga förebyggande åtgärder vidtagits		Samtliga fall under 25 år	
	Antal under 25 år	i % av samtliga	Antal under 25 år	i % av samtliga	Totalt	i % av antal fall då åtgärder vidtagits
1947	632	6,5	2 514	25,9	3 146	16,1
1948	742	6,6	3 078	25,1	3 820	16,2
1949	768	6,2	3 496	25,9	4 264	16,5
1950	769	5,9	4 030	28,8	4 799	17,8
1951	694	5,5	3 837	27,0	4 531	16,8
1952	730	5,6	3 988	24,6	4 718	16,1
1953	747	5,6	4 476	25,6	5,223	16,9
1954	797	5,8	4 679	25,9	5 476	17,2
1955	741	5,2	5 388	26,4	6 129	17,7
1956	805	5,0	8 696	28,4	9 501	20,3

Under de senaste åren har en ökning av den relativa andelen ungdomar i nykterhetsvårdsklientelet kunnat konstateras.

En årsstatistik över nykterhetsvården har gjorts sedan 1947. Totalantalet ingripanden har, med ett undantag, ökat för varje år. Av följande tablå

framgår, att totalantalet fall ökat från ca 26 000 år 1947 till drygt 73 000 år 1956, eller med omkring 185 %. Fram till och med 1954 företedde de fall som endast varit föremål för undersökning en ganska obetydlig ökning, men under de två senaste åren har dessas antal ökat oerhört kraftigt. Som förut nämnts beror detta huvudsakligen på att den nya lagen föreskriver tidigare ingripanden av nykterhetsnämnden.

	Total-antalet fall	därav fall enl 1 § Al el 15 § Nvl	lindriga förebyggande åtgärder	endast undersökta fall
1947	25 883	9 791	9 719	6 373
1948	29 319	11 272	12 248	5 799
1949	31 603	12 358	13 478	5 767
1950	33 289	12 989	13 971	6 329
1951	33 117	12 701	14 229	6 187
1952	36 412	13 117	16 229	7 066
1953	38 105	13 351	17 517	7 237
1954	39 068	13 727	18 041	7 300
1955	48 731	14 136	20 428	14 167
1956	73 198	16 158	30 603	26 437

Hur ökningen från 1955 till 1956 fördelar sig i olika delar av riket samt i städer av olika storlek, framgår av efterföljande sammanställning. På landsbygden varierar ökningen inte så mycket mellan olika landsändar; störst har den varit i Östra Götaland med inemot 50 % och lägst i Dalarna och Nedre Norrland med 34 %. Bland städerna skiljer sig Stockholm och Göteborg markant från de övriga genom en ökning som i bägge fallen överstiger 90 %; alla övriga städer har i genomsnitt ökat med 43 %.

	Hela antalet ingripanden		Förändring i %
	1955	1956	1955—56
Landsbygden			
Mälarlänen	3 157	4 475	+ 41,7
Östra Götaland	2 011	2 990	+ 48,7
Södra Götaland	2 350	3 448	+ 46,7
Bohuslän och Vänerlänen	3 424	4 776	+ 39,5
Dalarna och Nedre Norrland	3 798	5 094	+ 34,1
Övre Norrland	1 851	2 513	+ 35,8
Summa landsbygd	16 591	23 296	+ 40,4
Städerna			
Stockholm	5 301	10 148	+ 91,4
Göteborg	2 639	5 164	+ 95,7
Malmö	2 106	2 917	+ 38,5
Städer med 30 000—100 000 invånare	10 062	13 997	+ 39,1
Städer med 10 000—30 000 invånare	9 327	14 150	+ 51,7
Städer med under 10 000 invånare	2 705	3 526	+ 30,4
Summa städer	32 140	49 902	+ 55,3
Hela riket	**48 731**	**73 198**	+ **50,2**

Malmö uppvisade redan mellan 1954 och 1955 en ökning som betydligt översteg genomsnittet; mellan 1955 och 1956 var ökningen i Malmö där-

emot lägre än genomsnittet. Om år 1954 jämförs med 1956 framkommer däremot avsevärt mindre skillnader mellan de tre storstäderna, vilket framgår av denna tablå.

	Antal ingripanden		Ökning i %
	1954	1956	
Stockholm	4 684	10 148	+ 117
Göteborg	2 079	5 164	+ 148
Malmö	1 289	2 917	+ 126
Städer med 30 000—100 000 invånare	8 129	13 997	+ 72
Städer med 10 000—30 000 invånare	7 235	14 150	+ 96
Städer med under 10 000 invånare	2 346	3 526	+ 50
Samtliga städer	**25 762**	**49 902**	+ **94**

Körkortsärenden. I nykterhetsnämndens allmänt nykterhetsvårdande verksamhet intar de s k körkortsärendena en betydande plats. I jämförelse med närmast föregående år nedgick antalet sådana ärenden under år 1956 med ca 7 200 till 222 400, vilket motsvarar 30,5 ärenden per 1 000 invånare. Någon skillnad i frekvensen av ärenden mellan landsbygd (29,3) och städer (31,8) föreligger inte. Det största relativa antalet dylika ärenden (i landsbygd och städer tillhopa) redovisas av Stockholms län, Stockholms stad och Västmanlands län med 35 ‰ och den lägsta frekvensen av Malmöhus län med 25 ‰ samt Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län med 26 ‰.

Antalet körkortsärenden samt antalet anmärkningar i nykterhetshänseende i samband med dessa ärendens behandling, ävensom antalet ärenden i relation till folkmängden för olika år framgår av nedanstående tablå. Det relativa antalet anmärkningar i nykterhetsvandel vid handläggningen av dessa körkortsärenden är väsentligt större i städerna än på landsbygden (6,1 resp 1,9 %). Denna skillnad kan möjligen förklaras av det större relativa antalet alkoholister i städerna, men dessutom kan tänkas att bedömningen är mildare på landsbygden. Den högsta frekvensen har storstäderna Stockholm och Göteborg där ungefär 10 % av alla hithörande ärenden medfört nykterhetsanmärkning. Anmärkningsprocenten på landsbygden varierar mellan 1,2 % i Hallands län och 2,7 % i Stockholms samt i Göteborgs och Bohus län. De lokala skillnaderna kan även bero på varierande praxis hos nykterhetsnämnderna samt med nämndernas kvalitativa kompetens för denna verksamhet.

År	Antal körkortsärenden	Därav med anmärkning i nykterhetshänseende		Antal körkortsärenden per 1 000 invånare
		totalt	i %	
1947	138 726	4 345	3,1	20,5
1948	80 231	3 620	4,5	11,7
1949	84 868	3 941	4,6	12,3
1950	108 765	4 336	4,0	15,6
1951	148 135	5 016	3,4	21,0
1952	158 165	6 421	4,1	22,3
1953	174 250	7 269	4,2	24.4
1954	206 971	8 510	4,1	28,8
1955	229 591	8 834	3,8	31,7
1956	222 433	9 038	4,1	30,5

Nykterhetsnämndernas utgifter och inkomster. Under år 1956 erhöll de kommunala nykterhetsnämnderna statsbidrag med 4,8 milj kr, varav 126 000 kr var bidrag till resor m m, samt bidrag ur fonder o dyl med 83 000 kr. Återstoden av nämndernas utgifter, drygt 6,9 milj kr, har täckts genom kommunala tillskott. Under år 1956 har statsbidrag lämnats för 1955 års verksamhet efter de nya regler som trädde i kraft den 1 juli 1954. Under år 1955 däremot erhöll nämnderna det 60-procentiga bidraget endast för andra halvårets verksamhet. Detta förklarar den kraftiga ökningen av nykterhetsnämndernas inkomster i form av statsbidrag.

Nykterhetsnämndernas inkomster under de tre senaste åren framgår av nedanstående tablå.

	Inkomster (i tusental kr)				
	Hela riket				
	1954	1955	1956	därav landsbygden	städerna
Statsbidrag, allmänt	414	1 955	4 676	1 119	3 557
» , till resor	192	116	126	18	108
Kommunalt bidrag	5 214	6 708	6 948	1 822	5 126
Övriga inkomster	73	72	83	14	69
Summa	**5 893**	**8 851**	**11 833**	**2 973**	**8 860**

De kommunala nämndernas utgifter under 1956 uppgick till sammanlagt 11,8 milj kr, vilket i jämförelse med närmast föregående år innebär en ökning med ca 3 milj kr eller 34 %. Ökningen i kronor var lika stor som mellan 1954 och 1955, men relativt sett något mindre. Utgifternas fördelning på olika ändamål framgår här nedan.

	Utgifter (i tusental kr)					
	Landsbygden	Städerna	Hela riket	Landsbygden %	Städerna %	Hela riket %
Arvoden och personalkostnader	1 394	5 429	6 823	47	61	58
Ersättning för övervakningsuppdrag	109	165	274	4	2	2
Sammanträdeskostnader	422	87	509	14	1	4
Expenser (inkl invent, hyra, renh)	329	1 037	1 366	11	12	12
Vårdkostnader	158	445	603	5	5	5
Poliklinikkostnader	3	742	745	—	8	6
Upplysningsverksamhet	383	286	669	13	3	5
Övriga förebyggande och eftervårdande åtgärder	73	348	421	2	4	4
Övriga utgifter	102	321	423	4	4	4
Summa 1956	**2 973**	**8 860**	**11 833**	**100**	**100**	**100**
1955	2 343	6 508	8 851	—	—	—

Mellan de olika posternas relativa andel av kostnaderna föreligger vissa skillnader mellan landsbygd och städer. Sammanträdeskostnaderna upptar således på landsbygden 14 % av totalkostnaderna, i städerna blott 1 %. Även utgifterna för upplysningsverksamhet tar en större andel av landsbygdsnämndernas kostnader än städernas. Å andra sidan utgör personal-

kostnaderna en större andel i städerna än på landsbygden. I jämförelse med föregående år har vårdkostnadernas och upplysningsverksamhetens relativa andel minskat, medan poliklinikkostnaderna ökat liksom personalkostnaderna.

I genomsnitt har städernas nämnder haft en utgift av 246 öre per invånare och landsbygdens 81 öre. Dessa kostnader innebär praktiskt taget en fördubbling på två år. Stora variationer i kostnaderna förekommer emellertid mellan olika delar av riket. Den största kostnaden per invånare på landsbygden har Norrbottens län med 186 öre, samt Örebro län med 126 öre. De lägsta utgifterna redovisas av landsbygdskommunerna i Uppsala län med 43 öre samt Skaraborgs län med 44 öre. Bland städerna redovisas de högsta kostnaderna i Västerbottens län med 356 öre och av Stockholms stad med 332 öre. De lägsta utgifterna har städerna i Kopparbergs län med 119 öre och i Hallands län med 132 öre.

Nykterhetsnämndernas kostnader per fall har minskat något, från 182 kr i genomsnitt år 1955 till 162 kr år 1956.

T G

SAMHÄLLETS BARNAVÅRD 1956

I det följande lämnas en preliminär redogörelse för resultatet av statistiken över barnavården under år 1956.

Förebyggande åtgärder. Under de senaste 10 åren har en kraftig ökning av antalet förebyggande åtgärder ägt rum. Från att år 1946 ha varit 4 600 har dessa fram till 1956 successivt ökat och var sistnämnda år i runt tal 9 500 (se diagram 1). Detta innebär att 1956 4,4 av 1 000 barn och ungdomar under 21 år omfattades av denna verksamhet. Av samtliga fall var ungefär 3/4 hemmahörande i städerna, bland vilka speciellt Stockholm och Malmö redovisar höga frekvenstal (10,3 resp 8,5 per 1 000 under 21 år).

Av de barn och ungdomar som under 1956 var föremål för förebyggande åtgärder var ca 4/5 pojkar. Huvudparten av barnen (68 %) var 13 år eller äldre, medan 16 % var under 10 år. Det framgår vidare att i de tre största städerna åtgärderna omfattade betydligt yngre barn än på andra håll (27 % var under 10 år).

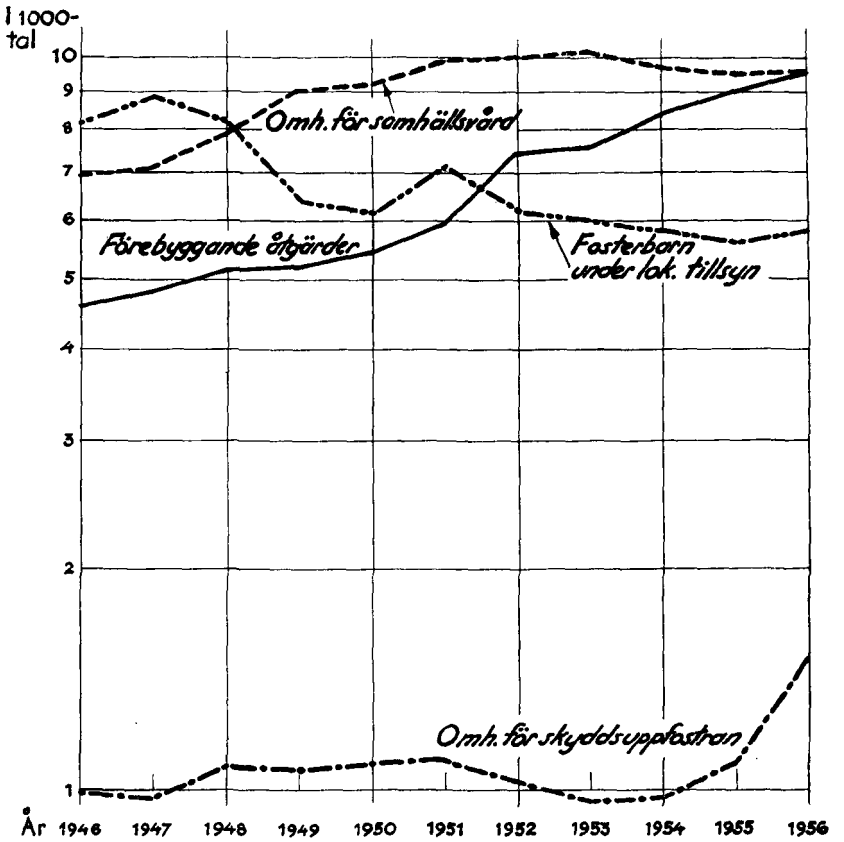
Den vanligast förekommande åtgärden är övervakning, vilken tillämpats mot 52 % av pojkarna och 82 % av flickorna. Övervakning är dessutom betydligt vanligare i storstäderna, där praktiskt taget samtliga står under övervakning, än i övriga städer och kommuner. Beträffande varning till barnet, vilken åtgärd tilldelats ca hälften av barnen, eller förmaning till föräldrarna är förhållandet däremot det motsatta.

Skyddsuppfostran. Det antal barn och ungdomar som omhändertagits för skyddsuppfostran har mellan åren 1946 och 1955 varit relativt konstant, eller ca 1 000 per år, dock med en svag ökning under de senast nämnda åren. Under år 1956 skedde emellertid en betydligt starkare ökning och antalet omhändertagna steg med ca 30 %, till närmare 1 400 barn. (Se diagrammet på omstående sida.)

Statistiken kan ej på ett tillfredsställande sätt förklara denna kraftiga ökning av antalet nytillkomna. Av materialet framgår dock, att ökningen till största delen kommer på länen i Västergötland och på småländska höglandet samt på norrlandslänen (med ca 100 resp 85 %), eller med andra ord på de områden som tidigare redovisat relativt få omhändertaganden (ca 0,3 per 1 000 under 21 år). Dock bör noteras att Stockholms stad, trots ett högt relativtal 1955 (0,8), ökat med över 60 %. De områden i vilka antalet omhändertagna minskat är västkustlänen, Malmöhus och Kalmar län.

Ökningen har vidare varit starkare på den rena landsbygden än i städerna, exkl Stockholm, samt starkare för barnen under 13 år än för de äldre.

Diagr. 1 Antal barn (nytillkomna) som omfattats av barnavårdsnämndernas verksamhet under åren 1946-56

Antalet ungdomar (18—21 år) har t o m minskat sedan föregående år. Beträffande anledningen till omhändertagandet ligger praktiskt taget hela ökningen på skälen vanvård och fara för vanart (med 90 resp 60-procentig ökning).

Hela antalet barn och ungdomar som under redovisningsåret varit omhändertagna för skyddsuppfostran visar en successiv minskning mellan åren 1946 och 1955 med totalt ca 1 200 fall till ungefär 6 700, för att efter den starka ökningen 1956 åter nå över 7 000. Detta innebär att 3,3 av 1 000 under 21 år var omhändertagna 1956. Ca 65 % av de omhändertagna är från städerna, bland vilka de tre största redovisar närmare 6 omhändertagna per 1 000 under 21 år.

Av de för skyddsuppfostran omhändertagna var av samtliga ca 60 % pojkar och 40 % från ofullständiga hem. Av åldersfördelningen framgår att ungefär 2/3 av de omhändertagna var fyllda 13 år. (Se tab 1.) Av de nytillkomna var 56 % 13 år eller äldre medan 23 % var under skolåldern. Dess-

Tab 1. För skyddsuppfostran omhändertagna under 1956

	Barn och ungdomar som			
	omhändertogs under året (nytillkomna)		var föremål för skyddsuppfostran under året (samtliga)	
	Antal	%	Antal	%
Hela antalet barn och ungdomar	1 398	100	7 014	100
Därav				
a) i åldern t o m 6 år	322	23	841	12
7— 9 »	140	10	688	10
10—12 »	156	11	1 002	14
13—15 »	335	24	1 562	22
16—17 »	312	22	1 528	22
18— »	133	10	1 393	20
b) omhändertagna enl BvL 22 §				
mom a (vanvård)	520	37	2 826	40
» b (fara för vanart)	444	32	2 450	35
» c (vanart)	643	46	2 724	39
» d (oart)	63	5	230	3
c) överlämnade till				
enskilt hem	494	35	3 790	54
barnhem	519	37	1 166	17
ungdomsvårdsskola	327	23	1 770	25
annan anstalt	205	15	853	12
ej placerade	146	10	253	4

utom framgår att omhändertaganden i åldern över 16 år är betydligt vanligare i städerna än i landskommunerna, medan förhållandet är det motsatta för barn under 13 års ålder.

Den vanligaste orsaken till omhändertagande för skyddsuppfostran är vanart, som utgjorde motiveringen i närmare hälften av de nytillkomna fallen under 1956 (se tab 1). Åtgärderna vanvård och fara för vanart har åberopats i ungefär 1/3 av fallen vardera. Det framgår vidare, att i städerna en större andel (51 %) har omhändertagits på grund av vanart och oart än i landskommunerna (25 %); beträffande fara för vanart är förhållandet det omvända.

Av samtliga de omhändertagna barnen har över hälften beretts vård i enskilt hem och ca 1/4 på ungdomsvårdsskola (se tab 1). Dessutom framgår att vårdformen enskilt hem är vanligare i landskommunerna än i storstäderna, medan det motsatta förhållandet gäller för övriga vårdformer.

Drygt 1 000 av de för skyddsuppfostran omhändertagna utskrevs slutligt under 1956. Deras vårdtid var i genomsnitt 5,3 år, vilket med ungefär ett halvt år underskrider föregående års. Den längsta vårdtiden uppvisar barnen från landskommunerna.

Samhällsvård. Antalet barn som omhändertagits för samhällsvård har successivt ökat fram till år 1953, då i runt tal 10 000 barn omhändertogs. Därefter har antalet nedgått och var 1956 drygt 9 500 eller ungefär samma som föregående år. (Se diagrammet.) Hela antalet omhändertagna har däremot minskat

Tab 2. För samhällsvård omhändertagna under 1956

	Barn som			
	omhändertogs under året (nytillkomna)		var föremål för samhällsvård under året (samtliga)	
	Antal	%	Antal	%
Hela antalet barn	9 534	100	25 155	100
Därav				
a) i åldern t o m 1 år	2 985	31	3 985	16
2— 3 »	1 677	18	3 072	12
4— 6 »	1 860	20	4 015	16
7— 9 »	1 277	13	3 896	16
10—12 »	1 008	11	4 415	18
13— »	727	8	5 772	23
b) omhändertagna på grund av				
nöd i hemmet	8 990	94	22 775	91
sjukdom hos barnet	780	8	2 857	11
c) överlämnade till				
enskilt hem	3 045	32	15 172	60
barnhem	6 540	69	9 030	36
annan anstalt	545	6	2 413	10
ej placerade	55	1	93	0

även mellan år 1955 och 1956 och var sistnämnda år ungefär 25 000. Detta innebär att ca 14,5 av 1 000 barn under 16 år var omhändertagna för samhällsvård. Den högsta frekvensen förekom i Göteborg och Stockholm, där de samhällsvårdades antal var över 30 per 1 000 barn under 16 år.

Av hela antalet samhällsvårdade barn var 56 % pojkar. Drygt 90 % var omhändertagna på grund av nöd i hemmet eller värnlöshet, medan resten var omhändertagna på grund av sjukdom hos barnet. (Se tab 2.) Det framgår vidare att de samhällsvårdade barnen är betydligt yngre än de för vilka skyddsuppfostran meddelats. Av de nytillkomna barnen var ungefär 1/3 under två år och ungefär lika många över 7 års ålder; av de för skyddsuppfostran omhändertagna var över hälften 13 år eller äldre.

Av materialet framgår att andelen barn från ofullständiga hem är hög (38 % av de nytillkomna). Högst är den för de späda barnen (62 %), avtar sedan för att i 7-årsåldern åter öka. Den är vidare högre i landskommunerna än i städerna, bland vilka speciellt Malmö redovisar en iögonfallande låg procent (18 %).

Bland de under 1956 nytillkomna barnen inom samhällsvården har majoriteten (69 %) placerats i barnhem, vilket dock för det stora flertalet blott är en övergångsform. (Se tab 2.) Beträffande samtliga de samhällsvårdade barnen framgår att det övervägande antalet (60 %) vårdas i enskilt hem, medan på barnhem vårdas 36 %.

Under 1956 upphörde samhällsvården för 9 600 barn. Av dessa hade över hälften omhändertagits samma år, vilket betyder att vården är av relativt kort varaktighet, eller 2,3 år. Kortast är vårdtiden i städerna, där den genomsnittligt var 1,9 år.

Tab 3. Fosterbarn fördelade efter ålder och börd år 1956

	Under året nytillkomna		Under året avgångna		Samtliga	
	Antal	därav i % uä-barn	Antal	därav i % uä-barn	Antal	därav i % uä-barn
Under 1 år	760	86	95	95	820	74
1— 3 »	1 530	64	1 100	69	3 900	70
4— 6 »	940	43	660	47	3 860	59
7— 9 »	975	37	560	37	4 830	51
10—12 »	855	44	550	36	5 755	50
13— »	720	31	2 095	42	7 330	42
	5 780	**52**	**5 060**	**49**	**26 495**	**53**

Fosterbarnstillsyn. Antalet fosterbarn under lokal tillsyn har sedan år 1949 successivt nedgått med ca 1 000 barn per år och var 1956 26 500. Av dessa var ca 11 500 sådana som omhändertagits och placerats inom annan barnavårdsnämnds verksamhetsområde, medan resten var icke-omhändertagna barn. (Utöver nämnda antal barn fanns ca 10 200 vilka enligt BvL är befriade från lokal fosterbarnstillsyn.)

Av de under 1956 redovisade barnen var 5 800 nytillkomna (se diagram 1). Av dessa var ca 40 % ännu ej fyllda 4 år. (Se tab 3.) Dessutom framgår att ungefär hälften av barnen var födda utom äktenskapet. Speciellt hög procentsiffra noterades för de späda uä-barnen (86 %).

Vad beträffar de under året avgångna är dessa koncentrerade till åldrarna över 13 år, speciellt 16-årsåldern, där närmare 1/3 av barnen befann sig. Dock är att märka att ca 1/4 av barnen avgick före fyllda 4 år. (Se tab 3.)

Något mer än hälften av fosterbarnen vistas hos släktingar. Vidare framgår att i de fall då anhörig anskaffat fosterhemmet barnen i större utsträckning (80 %) kommer till släktingar, medan i de fall då t ex barnavårdsnämnden varit förmedlare knappt 9 % kommer till släktingar. I drygt 60 % av fallen har mödrarna själva anskaffat fosterhemmet.

De fostermödrar som är nära släkt med barnen befinner sig vanligen i högre åldersgrupper än övriga fostermödrar. Av materialet framgår att av besläktade fostermödrar ca 2/3 var över 50 år, medan av de övriga knappt 1/3 uppnått denna ålder. Vidare kan nämnas att fostermödrar vilka mottagit besläktat fosterbarn mindre ofta än övriga fostermödrar har andra hemmavarande barn under 16 år.

B S

OMSÄTTNINGEN INOM DETALJHANDEL M M UNDER TREDJE KVARTALET 1957

Socialstyrelsens periodiska statistik över omsättningen inom detaljhandel m m baseras på uppgifter både från företag inom enskild detaljhandel m m och från konsumtionsföreningar; från ett antal företag inom enskild detaljhandel m m inhämtar socialstyrelsen, efter utgången av varje kvartal, uppgifter om värdet av försäljningen under kvartalet och från ett antal konsumtionsföreningar, anslutna till Kooperativa förbundet, en gång varje månad uppgifter rörande försäljningens värde under senast förflutna månad.

För statistiken beträffande enskild detaljhandel uttogs år 1955 ett nytt urval av uppgiftslämnare. Därvid utvidgades urvalet till att omfatta några branscher som tidigare inte varit med, nämligen »betjäningsställen» (frisersalonger, skönhetsinstitut, badinrättningar m m) samt restauranger och kaféer. Vidare utarbetades nya blanketter. Till det nya urvalet av uppgiftslämnare utsändes blanketter första gången i juli 1955. Uppgifterna skulle avse omsättningen under 2:a kvartalet 1955. Även för statistiken beträffande konsumtionsföreningarna uttogs år 1955 ett nytt urval och nya blanketter utarbetades; de uppgifter som socialstyrelsen första gången erhöll från det nya urvalet av konsumtionsföreningar avsåg juli månad 1955. En redogörelse för statistikens omläggning år 1955 och för statistikens nuvarande utformning och de numera använda beräkningsmetoderna m m har lämnats i Sociala Meddelanden 1956: 2, s 115. Redovisningsenheterna i statistiken består dels av lokala arbetsställen (butiker m m), dels av firmor som lämnar uppgifter för samtliga berörda arbetsställen. I det följande betecknas båda slagen av redovisningsenheter som »företag».

Företag inom egentlig detaljhandel skall redovisa sin totala försäljning med fördelning på »detaljförsäljning» och »partiförsäljning». På blanketten lämnas i detta avseende följande anvisningar: »Som partiförsäljning räknas försäljning av varor avsedda för återförsäljning eller för bearbetning inom industri, hantverk o d (exempelvis leveranser av varor till detaljhandlare eller av material till byggnadsföretag, hantverkare o d), försäljning till offentliga myndigheter samt ersättningar för tjänster (reparationer m m) åt företag, myndigheter o d. Som detaljförsäljning räknas övrig försäljning (inkl servering, reparations- och ändringsarbeten o d). Om Ni ej på grundval av Eder bokföring kan exakt uppdela försäljningen på parti- och detaljförsäljning, bör Ni dock ange försäljningens ungefärliga fördelning på parti- och detaljförsäljning.» Indextalen i förevarande redogörelse

avser detaljförsäljningen. Det bör i detta sammanhang framhållas, att det ibland är svårt för uppgiftslämnarna att skilja partiförsäljningen från detaljförsäljningen. Särskilt vanligt är detta inom järnhandelsbranschen och bokhandelsbranschen.

På den för »betjäningsställen» avsedda blanketten lämnas följande anvisningar: »Uppgifterna skall avse summan av ersättningar för tjänster åt enskilda kunder (såsom tvättning, rakning, skönhetsvård, skoreparationer, sömnadsarbeten o d) och detaljförsäljning (dvs försäljning av varor direkt till konsumenter). I denna summa medräknas icke ersättningar för tjänster åt andra än enskilda kunder (tvätt åt hotell, restauranger, företag o d) och icke heller eventuell partiförsäljning (försäljning av varor till återförsäljare, företag, myndigheter o d). Om Ni ej på grundval av Eder bokföring kan skilja det sammanlagda värdet av tjänster åt enskilda kunder och av detaljförsäljning från värdet av tjänster åt andra än enskilda kunder och från värdet av eventuell partiförsäljning, bör Ni dock ange den totala omsättningen vid företaget; anteckning härom göres i anmärkningskolumnen.» Motsvarande anvisningar på blanketten för restauranger och kaféer har följande lydelse: »Uppgifterna skall avse de sammanlagda intäkterna av servering (inberäknat 10 procents serveringsavgift, om sådan avgift debiteras på notan eller enligt bestämmelser i avtal inlevereras till kassan) och annan försäljning (exempelvis av tobak, läskedrycker, konfektyrer) direkt till allmänheten. I denna summa medräknas icke eventuell partiförsäljning (försäljning av varor till återförsäljare, företag, myndigheter o d) och icke heller intäkter av rumsuthyrning och hotellrörelse i övrigt. Om intäkterna av rumsuthyrning ej kan skiljas från intäkterna av servering (t ex vid helinackordering), skall dock de sammanlagda intäkterna redovisas; anteckning härom göres i anmärkningskolumnen.»

Uppgifter angående omsättningen under 3:e kvartalet 1957 har erhållits från 3 137 företag inom enskild detaljhandel m m. Antalet företag i det register som användes vid insamlingen av uppgifterna uppgick till 4 450, dvs det antal företag, som från början ingick i det nya urvalet av företag plus det antal företag som erhölls vid komplettering av urvalet från och med 1:a kvartalet 1956 (jämför Sociala Meddelanden 1956: 8, s 542) och minus det antal företag som av olika skäl borttagits ur urvalet (t ex därför att företaget nedlagts eller befunnits tillhöra en bransch som ej skulle beröras av statistiken). Svar erhölls från 71 % av antalet tillskrivna företag inom enskild detaljhandel m m. För egentlig detaljhandel var svarsfrekvensen 71 %, för betjäningsställen 63 % samt för restauranger och kaféer 76 %. Vid beräkningarna av indextalen för omsättningens förändringar från 2:a till 3:e kvartalet 1957 har endast medtagits företag, som lämnat uppgifter för båda kvartalen (sammanlagt 3 018 företag). Vid dessa indexberäkningar har sålunda hänsyn ej tagits till sådana förändringar i omsättningen, som sammanhänger med företagsbeståndets förändringar.

Efter statistikens omläggning år 1955 har i redogörelserna för 3:e kvartalet 1955 t o m 4:e kvartalet 1956 beträffande enskild detaljhandel m m

Tab 1. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) inom enskild detaljhandel m m under 4:e kvartalet 1955—3:e kvartalet 1957

	Indextal (2:a kvartalet 1955 = 100) för								Indextal för 3:e kv 1957 (3:e kv 1956 = 100)	Indextal för 1:a-3:e kv 1957 (1:a-3:e kv 1956 = 100)
	4:e kv 1955	1:a kv 1956	2:a kv 1956	3:e kv 1956	4:e kv 1956	1:a kv 1957	2:a kv 1957	3:e kv 1957		
Livsmedel	109	103	107	107	112	100	110	110	102	101
Textil och beklädnad	112	70	98	73	117	69	100	76	105	102
Herrkonfektion	115	71	99	71	120	70	105	76	107	104
Damkonfektion	84	52	89	64	85	51	91	70	109	104
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	104	60	97	64	109	60	98	66	103	101
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	101	52	104	56	124	56	108	62	110	107
Manufakturbutiker och textila varuhus	127	86	101	86	131	85	101	90	105	101
Skor	113	56	105	81	118	59	113	90	111	109
Skobutiker	114	56	103	78	121	58	113	89	113	109
Skomakerier	100	56	112	100	100	67	110	99	99	103
Inventarier	148	114	112	105	151	123	111	120	114	107
Möbler och heminredningsbutiker	136	105	108	95	131	107	100	102	108	100
Bosättning	172	114	116	127	178	110	122	134	105	102
Radio- och belysningsartiklar	154	124	115	111	166	142	118	136	122	113
Hemslöjds- och andra specialbutiker	168	113	112	112	190	136	133	139	124	121
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	89	67	102	96	93	69	108	111	115	108
Övriga specialbutiker	119	99	104	105	127	103	111	114	109	107
Blommor	117	112	105	62	118	111	110	68	110	104
Färg, parfymer och sjukvårdsartiklar	114	81	100	97	118	86	108	104	107	107
Juvelerare	140	82	93	98	142	76	96	104	107	101
Ur och optik	130	98	99	110	140	108	114	122	111	112
Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	119	100	106	114	127	108	112	126	110	108
Tobaksbutiker	113	104	96	96	118	103	101	103	107	103
Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	128	93	108	103	123	85	112	96	94	96
Lanthandel, skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	108	90	114	122	128	89	120	122	100	101
Varuhus, basarer, postorderfirmor	143	89	115	106	159	94	128	122	115	111
Summa detaljhandel	114	93	106	99	120	94	109	105	106	104
Restauranger och kaféer	84	78	93	96	83	78	[1] 93	95	99	100
Restauranger	80	73	89	92	78	73	87	89	97	98
Kaféer	93	89	103	105	93	90	[1] 106	109	103	103
Beljäningsställen	97	87	114	98	112	100	120	112	114	111
Frisersalonger, hygieniska institut	100	88	113	98	108	91	115	103	105	103
Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	96	86	114	97	115	107	124	119	122	118
Samtliga branscher	**112**	**92**	**105**	**99**	**117**	**93**	**108**	**105**	**106**	**103**

[1] Korrigerad siffra.

Tab 2. Indextal (2:a kvartalet 1957 = 100) för omsättningen (försäljningens värde) inom enskild detaljhandel m m under 3:e kvartalet 1957 samt försäljningen under 3:e kvartalet 1957 i milj kr

	Indextalen a[1] grundas på uppg från .... företag[2]	Indextal för 3:e kv 1957 (2:a kv 1957 = 100)			Uppräknade försäljningssummor milj kr 3:e kv 1957[1]
		a[1]	b[3]	c[4]	
Livsmedel	942	100	100	94	1 879,0
Textil och beklädnad	497	77	78	88	546,8
Herrkonfektion	98	73	—	—	119,7
Damkonfektion	89	76	—	—	115,1
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	73	67	—	—	121,3
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	21	57	—	—	..
Manufakturbutiker och textila varuhus	202	90	—	—	170,9
Päls- och skinn- samt andra specialbutiker	14	100	—	—	..
Skor	99	80	80	91	90,9
Skobutiker	51	79	—	—	76,5
Skomakerier	48	90	—	—	14,4
Inventarier	166	108	109	116	365,1
Möbler och heminredningsartiklar	75	102	—	—	176,8
Bosättning	37	110	—	—	25,2
Radio- och belysningsbutiker	31	115	—	—	147,9
Hemslöjds- och andra specialbutiker	23	105	—	—	..
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	155	103	103	103	212,8
Övriga specialbutiker	351	102	103	109	649,0
Blommor	27	62	—	—	32,4
Färg, parfym och sjukvårdsartiklar	61	95	—	—	74,7
Juvelerare	16	109	—	—	..
Ur och optik	30	107	—	—	43,1
Fotografiska artiklar och fotoateljéer	31	118	—	—	..
Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	115	112	—	—	292,4
Tobaksbutiker	42	101	—	—	107,1
Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	29	86	—	—	31,1
Lanthandel, skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	27	102	—	—	23,6
Varuhus, basarer, postorderfirmor	27	95	—	—	208,9
Summa detaljhandel	2 264	96	—	—	3 976,1
Restauranger och kaféer	500	102	102	115	309,8
Restauranger	323	102	—	—	199,7
Kaféer	177	103	—	—	110,1
Betjäningsställen	254	93	—	—	120,3
Frisersalonger, hygieniska institut	128	89	—	—	54,5
Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	126	96	—	—	65,8
Samtliga branscher	**3 018**	**97**	—	—	**4 406,2**

[1] Varuhusen redovisas i sin helhet under gruppen Varuhus, basarer, postorderfirmor. Se s 123. — [2] Se s 119. — [3] Inklusive försäljningen vid större varuhus, för vilka specificerade uppgifter lämnats. — [4] Enbart försäljningen vid större varuhus, för vilka specificerade uppgifter lämnats.

dels använts samma branschindelning som före omläggningen och dels en reviderad branschindelning. Fr o m 1:a kvartalet 1957 beräknas indextal endast för den reviderade branschindelningens grupper (se tab 1 och 2).

Beträffande enskild detaljhandel m m återges i tab 1 indextal (2:a kvartalet 1955 = 100) för omsättningen under varje kvartal från 4:e kvartalet 1955 till 3:e kvartalet 1957. Dessa indextal har enligt den s k kedjemetoden uträknats med användande av de för varje kvartal beräknade indextalen med närmast föregående kvartal som bas. Med utgångspunkt från indextalen med 2:a kvartalet 1955 som bas har man beräknat indextalen för 3:e kvartalet 1957 (3:e kvartalet 1956 = 100) och för 1:a—3:e kvartalet 1957 (1:a—3:e kvartalet 1956 = 100).

Enligt tab 1 var omsättningen för samtliga branscher tillhopa värdemässigt 6 % högre under 3:e kvartalet 1957 än under 3:e kvartalet 1956 och 3 % högre under 1:a—3:e kvartalet 1957 än under motsvarande tid 1956. Ökningen mellan 3:e kvartalet 1956 och 3:e kvartalet 1957 berörde de flesta branscher, t ex livsmedelsbranschen (+ 2 %), herrkonfektionsbranschen (+ 7 %), damkonfektionsbranschen (+ 9 %), skobranschen (+ 13 %), bosättningsbranschen (+ 5 %), radio- och belysningsbutiker (+ 22 %), järnhandeln (+ 15 %), kemisk-tekniska branschen (+ 7 %), ur och optik (+ 11 %), bok- och pappershandeln (+ 10 %), tobakshandeln (+ 7 %) samt gruppen varuhus, basarer, postorderfirmor (+ 15 %). Oförändrad omsättning redovisas för gruppen lanthandel, skeppshandel.

I tab 2 återges dels indextal som visar omsättningens förändringar från 2:a till 3:e kvartalet 1957 samt dels »uppräknade» totalsummor för försäljningen under 3:e kvartalet 1957. Förfarandet vid beräkningen av totalsummorna har beskrivits i Sociala Meddelanden 1956: 11, s 716. Det bör observeras, att de uppräknade försäljningssummor som redovisats fr o m 2:a kvartalet 1956 icke är helt jämförbara med de summor som redovisats för tidigare kvartal, beroende på att man vid beräkningarna fr o m 2:a kvartalet 1956 tagit hänsyn till den år 1956 företagna kompletteringen av urvalet.

Beträffande indextalen i tab 2 må följande framhållas. Från och med 1:a kvartalet 1956 har socialstyrelsen från vissa större varuhus inom enskild detaljhandel inhämtat uppgifter om detaljförsäljningens fördelning på olika varugrupper. Med användande av dessa uppgifter har försäljningens förändringar inom olika branschgrupper beräknats såväl exklusive som inklusive den för närmast motsvarande varugrupper redovisade försäljningen vid de nämnda större varuhusen. I tab 2 redovisas sålunda tre slags indextal för omsättningen under 3:e kvartalet 1957 (2:a kvartalet 1957 = 100). Vid beräkning av indextalen »a» har all försäljning vid varuhusen etc hänförts till gruppen »Varuhus, basarer, postorderfirmor», under det man vid beräkning av indextalen »b» fördelat de nyss nämnda uppgifterna från större varuhus på de branschgrupper som närmast motsvarar de redovisade varugrupperna. Indextalen »c» avser enbart den av de större varuhusen redovisade försäljningen inom respektive varugrupper.

Tab 3. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under 3:e kvartalet 1957

	Indextal för				
	3:e kv 1957 (2:a kv 1957 = 100)	3:e kv 1957 (3:e kv 1956 = 100)		1:a—3:e kv 1957 (1:a—3:e kv 1956 = 100)	
	Försäljning	Försäljning	Antal försäljningsställen	Försäljning	Antal försäljningsställen
Detaljförsäljning	96	104	97	102	97
Livsmedel	98	104	97	102	97
Snabbköp (livsmedel)	100	121	119	120	122
Speceri och diverse (inkl butiksbussar)	99	93	91	90	91
Charkuteri	84	82	84	83	83
Mjölk och bröd	90	92	88	90	88
Fisk	83	103	99	103	99
Specialbutiker, varuhus	82	110	98	107	98
Skor	75	109	97	106	97
Övriga avdelningar	88	100	109	103	107
Restauranger, serveringar	109	102	101	101	100
Partiförsäljning	92	101	—	104	—
Total försäljning	**95**	**104**	**97**	**102**	**97**

Tab 4. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) och antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under oktober 1957 (oktober 1956 = 100) samt försäljningen under oktober 1957 och under 3:e kvartalet 1957 i milj kr

	Indextal för oktober 1957 (oktober 1956 = 100)		Uppräknade försäljningssummor milj kr	
	Försäljning	Antal försäljningsställen	oktober 1957	3:e kv 1957
Detaljförsäljning	104	97	230,8	663,6
Livsmedel	106	97	189,7	560,1
Snabbköp (livsmedel)	123	118	93,6	271,1
Speceri och diverse (inkl butiksbussar)	94	91	67,0	208,9
Charkuteri	86	84	11,6	32,0
Mjölk och bröd	95	89	16,1	44,4
Fisk	111	99	1,4	3,7
Specialbutiker, varuhus	99	98	29,9	71,6
Skor	94	96	3,0	6,9
Övriga avdelningar	96	104	2,7	7,0
Restauranger, serveringar	99	102	5,5	18,0
Partiförsäljning	101	—	12,2	34,5
Total försäljning	**104**	**97**	**243,0**	**698,1**

Beträffande den konsumentkooperativa handeln har blanketter utsänts till 204 föreningar. Besvarade blanketter har inkommit från samtliga tillskrivna föreningar.

I tab 3 och 4 lämnas vissa uppgifter angående omsättningen inom konsumtionsföreningarna. I tabellerna återgivna indextal har erhållits med utgångspunkt från indextal, beräknade enligt »kedjemetoden», för de månader som jämförelserna avser. Branschindelningen är i båda tabellerna den som tillämpats först från och med juli 1955. De »uppräknade» försäljningssummorna i tab 4 har erhållits genom att de försäljningssummor som redovisats för varje urvalsgrupp inom respektive branscher multiplicerats med urvalskvotens inverterade värde. Eftersom samtliga i urvalet ingående föreningar lämnat uppgifter har någon korrektion med hänsyn till bortfall ej behövt ifrågakomma.

Av tab 3 framgår att den sammanlagda detaljförsäljningen under 3:e kvartalet år 1957 vid samtliga avdelningar tillhopa var 4 % högre än under 3:e kvartalet år 1956. För livsmedel var omsättningsökningen 4 %, för skor 9 % och för gruppen specialbutiker och varuhus 10 %. För gruppen »övriga avdelningar» var omsättningen oförändrad.

C H—n

KONSUMENTPRISINDEX FÖR DECEMBER 1957

Konsumentprisindex för december 1957 har av socialstyrelsen beräknats till 148 eller en enhet högre än för november samma år. Med två decimaler är relationstalet 147,60 mot 147,26 för november (1949 = 100). Mindre prisstegringar har vägt något tyngre än prissänkningar i fråga om livsmedel samt kläder och skor, vartill kommer vissa taxehöjningar inom lokaltrafiken.

De till hela tal avrundade indextalen för de olika huvudgrupperna av varor och tjänster har icke ändrats sedan november och är således för livsmedel 159, alkoholhaltiga drycker och tobak 154, bostad, bränsle och lyse 151, därav för enbart bostad 145 och bränsle och lyse 162, för kläder och skor 124, inventarier och husgeråd 134 och diverse 144.

Tab 1. Konsumentprisindex 1950—december 1957 (År 1949 = 100)[1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o tobak	Bostad, bränsle o lyse	Därav		Kläder o skor	Inventarier o hushållsgeråd	Diverse	Totalindex	Kommerskollegii partiprisindex
				bostad	bränsle o lyse					
1950 årsm	102	102	99	100	96	102	101	100	**101**	105
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**	134
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**	142
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**	134
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**	133
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**	138
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	**139**	145
1957 »	157	152	147	140	162	122	133	142	**145**	147
1956 dec	154	149	143	135	159	121	130	138	**142**	147
1957 jan	156	150	147	138	164	121	131	139	**144**	148
febr	156	150	147	138	165	121	132	139	**144**	147
mars	154	150	148	138	165	121	132	140	**143**	147
april	154	150	146	138	161	122	131	141	**144**	147
maj	155	151	145	138	158	122	132	141	**144**	147
juni	157	151	144	138	156	122	132	142	**145**	147
juli	158	154	146	138	161	122	133	142	**146**	148
aug	156	154	146	138	160	122	133	143	**145**	146
sept	158	154	147	138	163	123	133	143	**146**	146
okt	158	154	151	145	163	124	133	144	**147**	145
nov	159	154	151	145	162	124	134	144	**147**	146
dec	159	154	151	145	162	124	134	144	**148**	146

[1] Konsumentprisindex jämte äldre serier avseende detaljprisernas utveckling t o m år 1956 återfinns i SocM 1957: 4, sid 253.

Årsmedeltalet för 1957 blir för totalindexen 145 eller 6 enheter högre än motsvarande medeltal för år 1956.

Av prisändringarna mellan november och december kan nämnas en nästan genomgående höjning av kött- och fläskpriserna, medan charkuterinoteringarna visade någon sänkning. Potatispriset steg något, men både in- och utländsk frukt sjönk i pris rätt avsevärt. Bränslepriserna var i stort sett oförändrade, medan kläder och skor visade en svag tendens till prisstegring. Gruppen diverse har påverkats av den höjda spårvägstaxan i Stockholm och en konstaterad uppgång av den genomsnittliga timersättningen för hemhjälp.

Uppgången av konsumentprisindex medför denna gång icke någon höjning av pensionspristalet, som bestämmer indextillägget på folkpensionerna.

C Ö

Tab 2. Indextal för olika delposter åren 1956 och 1957 och oktober—december 1957 samt talens procentuella förändringar under år 1957

Huvudgrupper och undergrupper	Indextal (1949 = 100)					Vägningstal 1957	Procentuell förändring dec 1956–dec 1957[1]
	1956	1957	Okt 1957	Nov 1957	Dec 1957		
Livsmedel	**154**	**157**	**158**	**159**	**159**	**327**	+ **3**
Mjöl, gryn o bröd	149	155	156	156	156	37	+ 3
Mejeriprodukter	149	151	152	153	153	53	+ 3
Matfett utom smör	138	126	126	126	126	9	0
Ägg	127	123	130	121	130	9	+ 12
Kött	198	199	194	198	205	20	+ 3
Fläsk	189	189	175	182	186	23	− 5
Charkuterivaror o köttkonserver	158	161	159	160	158	22	− 3
Fisk och fiskkonserver	151	159	158	160	169	12	+ 10
Rotfrukter och grönsaker	168	149	161	168	170	16	+ 10
Frukt och bär	128	140	150	153	145	33	+ 11
Specerier	182	182	181	178	179	52	− 3
Läskedrycker och svagdricka	126	131	134	133	134	8	+ 5
Förtäring utom hemmet	159	170	175	174	174	33	+ 6
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**135**	**152**	**154**	**154**	**154**	**95**	+ **2**
Spritdrycker och vin	150	180	180	180	180	55	0
Öl	126	130	131	131	131	10	+ 3
Tobak	126	130	134	134	134	30	+ 7
Bostad, bränsle och lyse	**139**	**147**	**151**	**151**	**151**	**145**	+ **4**
Bostad utan bränsle och lyse	135	140	145	145	145	89	+ 5
Bränsle och lyse	147	162	163	162	162	56	+ 2
Kläder och skor	**120**	**122**	**124**	**124**	**124**	**126**	+ **3**
Kläder	118	120	122	122	122	105	+ 3
Konfektion o skrädderiarb	121	123	127	126	126	61	+ 3
Underkläder och strumpor	101	99	98	98	98	15	− 2
Päls- o skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	113	114	115	116	116	11	+ 3
Tyger, garner och sybehör	128	133	133	133	133	18	+ 4
Skor	135	138	139	139	139	21	+ 3
Inventarier och husgeråd	**129**	**133**	**133**	**134**	**134**	**90**	+ **3**
Möbler	133	133	134	133	133	11	+ 2
Radio och musikinstrument	115	120	121	121	121	7	+ 3
Armatur, husgeråd o verktyg	132	138	138	139	139	30	+ 4
Hushållstextilier	123	126	127	128	128	17	+ 3
Mopeder, cyklar, sportartiklar o leksaker	135	135	136	135	135	16	+ 1
Personliga effekter	117	121	123	124	124	9	+ 4
Diverse	**134**	**142**	**144**	**144**	**144**	**217**	+ **4**
Sjukvård	122	122	122	122	122	17	0
Kroppsvård	128	136	137	137	137	15	+ 2
Rengöringsmedel och tvätt	96	98	99	100	100	11	+ 3
Undervisning, läsning o skrivmateriel	160	170	176	176	176	21	+ 6
Post och tele	154	167	171	171	171	12	+ 10
Nöjen och rekreation	134	142	147	145	145	17	+ 6
Resor	137	148	150	149	152	41	+ 6
Motorfordon	128	137	139	139	139	61	+ 5
Hemhjälp	161	171	172	172	176	10	+ 5
Blommor m m	130	129	132	128	127	12	− 1
Totalindex	**139**	**145**	**147**	**147**	**148**	**1 000**	+ **3**

[1] Beräknad på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

MEDDELANDEN

FN-seminarium om förhållandet mellan forskning, planering och socialpolitik

Inom FN:s europeiska utbytesprogram hölls under tiden 27 oktober—2 november 1957 i Haag ett seminarium med omkring 65 deltagare från 16 länder. Förutom FN var även UNESCO och WHO representerade. Seminariets ledare var professor Richard Titmuss, chef för Department of Social Science vid London School of Economics, samt professor S Groenman, chef för socialforskningsinstitutet i Amsterdam.

Huvudfrågorna vid seminariet var dels hur man skall åvägabringa ett bättre forskningsarbete inom socialpolitikens olika områden, som kan läggas till grund för den vidare utvecklingen och framtida planeringen, och dels hur samarbetet mellan olika discipliner, lagstiftare och administration skall kunna ske. Man diskuterade även socialarbetarens roll i forskningen och betydelsen av ett ökat användande av socialarbetare i dylikt arbete.

I vissa länder, t ex i Holland, finns en rad forskningsinstitut både inom administrationen och utanför. I England upprättades under kriget Social Survey, nu anknutet till Home Office, som företagit en rad viktiga undersökningar inom olika grenar av administrationen, bl a beträffande Borstalinstitutionerna. Vissa undersökningar har föranlett omläggningar av arbetet vid sjukhus. I Frankrike har vid l'Institut National d'Etudes Démographiques gjorts viktiga undersökningar även om problem utanför de direkta befolkningsfrågorna.

Bland föreläsarna märktes — förutom de två ovannämnda — dr Pusic från Jugoslavien samt Henning Friis, statsvetenskaplig konsulent vid arbets- och socialministerierna i Köpenhamn. Bland viktiga problem, där en förbättrad forskning behövs, framhölls bl a frågor om vilka behov, som socialvården förmår fylla och icke fylla, frågor om socialvårdens målsättning, lagstiftningens struktur och administrationens effektivitet, det praktiska resultatet av olika sociala program, socialvårdens effekt på medborgarnas attityder m m.

Nödvändigheten av experiment och ständigt fortgående försök till värdering och förbättring av socialvården underströks. Även framhölls önskemålet om en högre utbildning vid de sociala skolorna för att ge därför lämpade socialarbetare bättre kunskaper och möjligheter att konstruktivt kunna delta i forskningsarbete inom socialvården.

Seminariet rekommenderade bl a att mera vetenskaplig forskning kommer till användning vid nyplanering inom socialvården, att självständiga forskningsinstitut inrättas i olika länder för att bl a undersöka planeringen och effektiviteten i socialpolitiken, att man vidare undersöker hur samarbete kan främjas mellan olika discipliner, tjänstemän i administrationen och socialarbetare. Slutligen uttalade man önskemålet att vidare diskussioner om här berörda frågor skall komma till stånd såväl på en nationell som internationell basis.

Ch E

Socialstyrelsen yttrar sig om makes bostadsskydd

Genom remiss den 26 oktober 1957 anmodades socialstyrelsen avge utlåtande över en av sakkunniga för översyn av äktenskapslagstiftningen m m upprättad promemoria angående makes skydd i fråga om bostad. Styrelsen anför följande.

De sakkunniga har, särskilt mot bakgrunden av den alltjämt rådande svåra bostadsbristen, funnit angeläget att gällande bestämmelser rörande makes rätt till bostaden i samband med äktenskapets upplösning kompletteras och utvidgas. I avbidan på en slutlig revision av äktenskapslagstiftningen

har de framlagt förslag till provisorisk lag i frågan. Bland nyheterna i det framlagda förslaget märks särskilt det i paragraferna 2, 3 och 4 stadgade skyddet för den ene maken mot förfoganden av den andre, som kan leda till intrång i den förres framtida rätt att disponera över bostaden. En annan betydelsefull nyhet är att möjligheterna för den make, som bäst behöver bostaden, att få rätten till bostaden sig tillskiftad vid bodelning och skifte väsentligt har ökats.

Gällande bestämmelser rörande hyresrätt vid äktenskaps upplösning m m har avlöst en vid 1948 års riksdag genomförd lagstiftning i frågan. Denna kan i sin tur härledas bland annat från en motion (nr 209) vid samma års riksdag om rätt för make, som vid äktenskapsskillnad fått vårdnaden om barnen, att överta den av makarna förhyrda lägenheten. Även den nu föreslagna lagstiftningen är av stor betydelse för barnen och för den av makarna, som tillerkänns vårdnaden om dem. Enligt socialstyrelsens mening ligger det största värdet hos förslaget just i de ökade möjligheter som därigenom skapas för barnen och deras vårdnadshavare att kvarbo i bostaden.

De påfrestningar för barnen som en upplösning av föräldragemenskapen i allmänhet medför kan i många fall i ytterlig grad skärpas, om barnen samtidigt mister sina anknytningar till den miljö i vilken de har uppfostrats. I enstaka fall kan det visserligen vara en fördel att barnen får komma bort från sin tidigare omgivning och att den reducerade familjen får börja på nytt på annat håll. Som regel torde man emellertid få räkna med att det är bäst för barnen att skilsmässans verkningar icke sträcker sig längre än till familjegemenskapens upphävande och att barnens anknytningar i övrigt — i fråga om hemmiljö, kamrater, grannar, skola etc — i görligaste mån bibehålls intakta. Det är tyvärr ett ofta förbisett faktum att dylika anknytningar kan te sig lika betydelsefulla för barnet som anknytningen till föräldrarna.

Socialstyrelsen finner därför i likhet med de sakkunniga, att gällande bestämmelser på området bör kompletteras. Styrelsen kan också i stora delar ansluta sig till de sakkunnigas förslag.

Lagförslagets centrala bestämmelse är 5 §, som upptar föreskrifter rörande rätt för make att få sig tillagd makarnas gemensamma bostad vid bodelning eller skifte. Socialstyrelsen har intet att erinra mot denna bestämmelse såvitt avser lägenhet, som är upplåten till makarna eller en av dem med bostads- eller hyresrätt.

Bestämmelsen avser emellertid också makes enskilda fasta egendom, och på denna punkt ställer sig styrelsen mera tveksam till förslaget. Intrånget i makens äganderätt blir i detta fall i händelse fastigheten tillskiftas andra maken så avsevärt, att styrelsen vill ifrågasätta, huruvida man här inte i stället bör föredra utvägen att stadga rätt för make att erhålla hyresrätt till den andra makens fastighet.

En sådan hyresrätt skulle i så fall inte få fortvara längre än maken har ett verkligt behov av bostaden. När det gäller make som tillerkänts en sådan hyresrätt på den grund att maken fått vårdnaden om barnen, kan man tänka sig att hyresrätten bör upphöra senast då det yngsta barnet har fyllt 18 år.

Även i andra situationer kan det enligt styrelsens mening vara påkallat med en i lag stadgad rätt för ena maken att hyra bostaden av den andra. De sakkunniga har själva härvidlag erinrat om sådana fall, då det helt enkelt är ogörligt att på lämpligt sätt ordna överlåtelse till den make som har det största behovet av bostaden. Ett annat fall som styrelsen i detta sammanhang vill beröra är det som beskrivs i 6 § av lagförslaget. Enligt detta stadgande må ej makes fastighet, som har särskilt värde för honom, mot hans bestridande tillägnas andra maken. Den omständigheten att fastigheten utgör ena makens giftorättsgods utesluter inte att den har affektionsvärde för honom. Bestämmelsen är så avfattad, att domstolen har att oavsett den andra makens behov av bostaden bedöma, huruvida affektionsvärde föreligger för förstnämnda make eller inte. Konstateras affektionsvärde föreligga, är det följaktligen inte möjligt för domstolen att tillskifta fastigheten den andra maken ens i en så utpräglad nödsituation som då hon anförtrotts vårdnaden om flera minderåriga barn och saknar möjlighet att anskaffa bostad på annat håll. Vill man här inte låta affektionsvärdet få stå tillbaka för den andra makens behov av fastigheten — vilket i och för sig kan ifrå-

gasättas — förefaller det som om det i vart fall utgjorde en rättvisare lösning om sistnämnda make tillerkändes rätt att hyra fastigheten.

Under hänvisning till det anförda vill styrelsen föreslå, att det ytterligare övervägs i vad mån det är möjligt att lösa de problem som avhandlas i de sakkunnigas förslag genom att stadga rätt för make att i anslutning till bodelning och skifte erhålla hyresrätt till andra makens fastighet.

Socialstyrelsen yttrar sig över sinnessjukvårdskommitténs betänkande

Genom remiss den 13 juli 1957 anmodades socialstyrelsen avge utlåtande över betänkande av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande (sinnessjukvårdskommittén) angående uppförande av ett sjukhus för vård av psykopater. Styrelsen anför bl a följande.

Sinnessjukvårdskommitténs uppdrag avser en prövning av frågan, hur och i vilken ordning anstaltsorganisationen för vård av psykopater bör uppbyggas inom den statliga sinnessjukvårdens ram. Förslaget om ett särskilt psykopatsjukhus innebär de facto att en ny vårdform tillskapas, som endast av tekniska skäl sammanförs med sinnessjukvården. Staten har åtagit sig att svara för all anstaltskostnad för alkoholmissbrukare. Detta åtagande, som avser alkoholmissbrukare från hela riket och sålunda även alkoholmissbrukare från storstäderna, bör staten icke rimligen undandra sig beträffande den viktiga kategorin psykopatiska alkoholmissbrukare endast på den grund att vården tekniskt kommer att ske inom sinnessjukvårdens ram. Sinnessjukvårdskommittén utgår också från att staten skall bestrida kostnaderna för vården av sådant klientel från storstäderna, i den mån sådan vård lämnas å särskilda avdelningar inom nykterhetsvårdens anstalter. Vid sådant förhållande skulle det vara inkonsekvent att avvisa samma klientel från vård å det särskilda psykopatsjukhuset. Psykopatklientelet från storstäderna bör alltså enligt socialstyrelsens mening medräknas.

En vårdform, som visar sig vara ändamålsenlig, har förmåga att väcka latenta vårdbehov, som tidigare icke har gett sig till känna. Styrelsen håller därför icke för osannolikt, att det framtida behovet av vårdplatser å psykopatsjukhus kan komma att visa sig vara flerdubbelt större än det av psykopatvårdsutredningen angivna.

Vad som nu anförts om latenta vårdbehov har inom socialvården kanske framför allt tillämpning på nykterhetsvården. Men det äger aktualitet även för lösdrivarklientelet — såväl klientelet på tvångsarbetsanstalterna som varningsklientelet — och för klientelet på befintliga försörjningshem och på arbetshemmen. Det kan sålunda antas att behovet av psykopatvård från de nu berörda områdena kommer att med väsentligt större styrka ge sig till känna sedan tillfredsställande vårdmöjligheter skapats.

Det torde kunna antas att vårdplatsbehovet inom en psykopatvårdsorganisation redan från början kommer att inklusive storstadsklientelet uppgå till minst 750 platser och att det efter hand kommer att ytterligare öka. Kommittén förklarar sig för närvarande endast vara beredd att förorda ett psykopatsjukhus med 245 platser vilket alltså motsvarar omkring 1/3 av behovet.

Psykopatvård är en för vårt land helt ny vårdform. Behovet av en dylik vårdform är otvivelaktigt och det föreligger ingen svårighet att ange en minimistorlek för platsbehovet. Däremot måste givetvis frågan om den rätta utformningen av vården föranleda viss osäkerhet. Under sådana förhållanden finns det otvivelaktigt skäl för att verkställa utbyggnaden av vårdorganisation etappvis. Härigenom skapas möjligheter att vid en senare utbyggnad utnyttja vunna erfarenheter. Med hänsyn till det pressande behovet bör dock tiden mellan etapperna göras så kort som möjligt. Under förutsättning att så sker kan det vara försvarligt att den första etappen av utbyggnaden kommer att omfatta endast 245 platser.

Då endast en del av de vårdbehövande kan mottas vid det nya sjukhuset, är det ofrånkomligt att ett urval måste äga rum. Sinnessjukvårdskommittén har framhållit att urvalet bör ske med hänsynstagande till möjligheterna att med tillgängliga terapeutiska resurser påverka anstaltens klientel. Den för kommittén vägledande synpunkten har härvid varit angelägenheten av att psykopatsjukhuset åtminstone till en början får ett klientel, som bedöms såsom förbätt-

ringsbart, så att en god terapeutisk atmosfär upparbetas inom sjukhuset.

De mindre påverkbara psykopaterna skall enligt kommittén hänvisas till specialavdelningarna å S:t Sigfrids och Sidsjöns sjukhus.

Vad de nu berörda frågorna rörande fördelningen av vårdplatserna på det nya psykopatklientelet beträffar får socialstyrelsen till en början framhålla, att den vård, som kan lämnas å nämnda specialavdelningar, endast i särskilda undantagsfall torde lämpa sig för nykterhetsvårdens ifrågavarande klientel.

Socialstyrelsen får erinra om att styrelsen redan i sitt yttrande över psykopatvårdsutredningens betänkande framhållit att de nya psykopatsjukhusen framstod såsom trängande nödvändiga för nykterhetsvårdens vidkommande med hänsyn till att alkoholistklientelet omfattar psykiskt abnorma människor, som är svåranpassade icke blott ute i samhället utan även på anstalt. För nykterhetsvårdens del kommer dessa sjukhus sålunda att fungera såsom bottenanstalter. Även om det är mycket önskvärt, att det inrättas psykopatsjukhus med uppgift att omhänderta och vårda mera lättskötta psykopater, framstår behovet av anstalter för ett ändamålsenligt omhändertagande av verkligt svåranpassade psykopater såsom alldeles avgjort mera trängande. Eftersom det kan hållas för visst, att det inte skulle vara lämpligt att å de nya psykopatsjukhusen sammanföra mera lättskötta, psykopater med verkligt grova, svåranpassade psykopater, förordar socialstyrelsen bestämt att de nya psykopatsjukhusen främst skall ha till uppgift att omhänderta ett psykiskt abnormt klientel som genom anpassningssvårigheter å andra sjukhus eller anstalter äventyrar ordningen och vården å dessa. Detta borde i vart fall vara huvuduppgiften under det första utbyggnadsskedet.

Avslutningsvis anförs, att socialstyrelsen finner det beklagligt att sinnessjukvårdskommittén icke funnit sig kunna framlägga något förslag till lösning av problemet om förbättrad vård för det yngre svårbehandlade psykopatklientelet. Det är önskvärt att vårdfrågan för hela ungdomsklientelet upptas till prövning i ett sammanhang. Styrelsen vill därför förorda att sinnessjukvårdskommittén upptar frågan i hela dess vidd till behandling och söker bringa den till en lösning i samråd med kommittén för ungdomsvårdsskolorna och mentalsjukvårdsdelegationen.

Med hänsyn till det nuvarande ohållbara läget för ungdomsvårdsskolornas del är det nödvändigt, att frågan om vården av de unga psykopaterna får en snabb lösning.

»Hälsoåret 58»

LO, TCO, Korporationsidrottsförbundet och Folksam är huvudarrangörer för en landsomfattande upplysningsverksamhet kring hälso- och rehabiliteringsfrågor, som skall pågå under året. Vid öppningskonferensen i Stockholm den 8 januari var det premiärvisning av filmen »Trappa utan slut». Härefter talade direktör Seved Apelqvist och generaldirektör Arthur Engel. Konferensen, som pågick hela dagen, avslutades av generaldirektör Richard Sterner. Ordförande i hälsoårets organisationskommitté är Essen Lindahl, Folksam.

»Utan gränser»

Kooperativa förbundet har startat en insamling till förmån för uppbyggnadsarbetet i mindre utvecklade länder. De insamlade medlen är avsedda att användas i anslutning till Internationella Kooperativa Alliansens arbete i sydöstra Asien. Insamlingen startades i anslutning till en konferens den 1 februari. Postgironumret är 901 001.

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Samhällsekonomi, allmänt

BREMS, H. Growth rates of output, labor force, hours, and productivity. The review of economics and statistics 1957, nr 4.

CASSELMARK, S E. Nordiskt samarbete på näringsstatistikens område. Kommersiella meddelanden 1957, nr 11.

RENBORG, S. Jordbruket och europamarknaden. Ekonomisk revy 1957, nr 10.

ROOTH, I & SUNDBOM, I. Världsmarknad och europamarknad ur penningväsendets synpunkt. Ekonomisk revy 1957, nr 10.

Recent developments in the world food and agricultural situation. Monthly bulletin of agricultural economics and statistics 1957, nr 11.

Sverige

ENSTRÖM, A. Näringslivets kapitalförsörjning och vår levnadsstandard. Balans 1957, nr 5.

LINDENCRONA, A. Sparande, kapitalmarknad och värdebeständighet. Svensk sparbanksstidskrift 1957, nr 9/10.

Amerikas förenta stater

Changing demands in 1957. Federal reserve bulletin 1957, nr 11.

Frankrike

L'évolution des moyens monétaires et financiers mis à la disposition de l'économie pendant le deuxième trimestre 1957. Statistiques & études financières 1957, nr 107.

Norge

Konjunkturavslapningen i ferd med å få innpass også i norsk økonomi. Arbeidsgiveren 1957, nr 26.

Polen

STERN, L. Nyorientering för Polens ekonomi. Kooperatören 1957, nr 22/23.

Västtyskland

LUNDSTRÖM, A. Västtysklands ekonomi vid vändpunkt. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 50.

Befolkningsfrågor

BIRABEN, J-N & Henry, L. La mortalité des jeunes enfants dans les pays méditerranéens. Population 1957, nr 4.

SMALL, J M. L'enfant et la migration. Revue internationale de l'enfant 1957, nr 3.

Træk af befolkningsudviklingen i Danmark og i nogle andre vesteuropæiske lande samt i Nordamerika. Statistiske efterretninger 1957, nr 80.

Amerikas förenta stater

CLOSE, KATHRYN. Speed in resettlement — how has it worked? Children 1957, nr 4.

Danmark

Frugtbarhed i og varighed af københavnske ægteskaber indgået i årene 1928, 1938 og 1948. Statistisk månedsskrift 1957, nr 4.

Indien

ÉTIENNE, G. La population de l'Inde. Population 1957, nr 4.

Kina

SAUVY, A. La population de la Chine. Population 1957, nr 4.

Nya Zeeland

Migration to and from New Zealand in 1956—57. Industry and labour 1 dec 1957.

Ungern

WURST, F. Besoins éducatifs, moraux, professionnels et sociaux des jeunes réfugiés hongrois. Revue internationale de l'enfant 1957, nr 3.

Samhällsplanering, bostäder

Sverige

ARPI, G, LINDGREN, L & HALL, L. Vad menas med ett detaljhandelsområde? Ekonomen 1957, nr 20.

CAMPANELLO, L. Förutsättningarna för en förnyelse av städernas centrala bebyggelse. Sunt förnuft 1957, nr 10.

EJERSTAD, F H. Vägplan för Sverige. Från departement och nämnder 1957, nr 22.

KUMM, E. Detta är servicedemokrati. Metallarbetaren 1957, nr 50.

LINDMAN, G. Egnahemssamhället ur stadsplanesynpunkt. Svensk sparbankstidskrift 1957, nr 9/10.

NORDQVIST, S. Gångstad i Uppsala. Plan 1957, nr 6.

[1] Översikten avser tiden 11 december 1957—10 januari 1958. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

OLSSON, BERTIL. 1957 rekordår för bostadsbyggandet. Från departement och nämnder 1957, nr 22.
WÅLSTEDT, L. Klimatet och bebyggelsen. Landskommunernas tidskrift 1957, nr 12.
Ökad bostadsproduktion — oförminskad bostadsbrist. Index 1957, nr 10.

Finland

Bostadsbehovet och industrin. Industritidningen 1957, nr 6.

Norge

BERG, E. Byggrationalisering — byggkostnader i Norge. Att bo 1957, nr 4.

Storbritannien

SHANKLAND, G. En ny engelsk stadsplanerörelse. Att bo 1957, nr 4.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

Sverige

EKSTRÖM, T. Skattepolitik och omsättningsskatt. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 50.
HUSS, E. Varför stiger städernas skatter? Sunt förnuft 1957, nr 10.
KALLIN, O. Bränslekostnader och bränsleklausuler. Byggnadsvärlden 1957, nr 51.

Danmark

Udgifter og opsparing i lönmodtagerhusstande. Statistiske efterretninger 1957, nr 83.

Schweiz

L'Etat, les prix et les salaires. Journal des associations patronales 1957, nr 50.

Österrike

Zur Berechnung von Indizes der Produktivität. Monatsberichte des österreichischen Institutes für Wirtschaftsforschung 1957, nr 11. Sonderheft.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

TEICHMANN, U. Das Bevölkerungs- und Arbeitskräftepotential des gemeinsamen Marktes. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1957, nr 11.

Frankrike

BAUMGARTNER, L. Le vieillissement dans le monde du travail. Les cahiers du musée social 1957, nr 5/6.

Schweiz

PALM, B. Kvinnorna på arbetsmarknaden i Schweiz. Fackföreningsrörelsen 1957, nr 51/52.

Storbritannien

L'emploi des mères de famille en Grande-Bretagne. Revue internationale de l'enfant 1957, nr 3.

Östtyskland

STOLPER, W F. The labor force and industrial development in Soviet Germany. The quarterly journal of economics nov 1957.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

Sverige

Överenskommelse om huvudavtal och om tillsättande av tjänstemarknadskommitté mellan Svenska Arbetsgivareföreningen och Svenska Industritjänstemannaförbundet. Industritjänstemannen 1958, nr 1.

Israel

JOHANSSON, GÖTE. Mäktig fackorganisation griper in på samhällslivets alla områden. Industritjänstemannen 1958, nr 1.

Yrkesutbildning

Sverige

JOHANSSON, BROR. Murarna och yrkesutbildningen. Arbetsmarknaden 1957, nr 10.

Canada

Vocational training for girls and women. The labour gazette 1957, nr 11.

Västtyskland

ORTMANN, H. Berufsschulgesundheitsfürsorge. Soziale Arbeit 1958, nr 1.

Arbetslön, arbetstid

HADDY, PAMELA & TOLLES, N A. British and American changes in interindustry wage structure under full employment. The review of economics and statistics 1957, nr 4.
NIEMANN, Ursula. Lohn- und Sozialpolitik in der westeuropäischen Integration. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1957, nr 11.
Wages and related elements of labour cost in European industry, 1955. International labour review dec 1957.

Sverige

SÖRLIE, O. Kortare arbetstid i ladugårdarna. Svenska lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift 1957, nr 10.

Frankrike

Statistique des salaires déclarés en 1956. Statistiques & études financières 1957, nr 107.

Nederländerna

LEVENBACH, M G. Försvar för det holländska lönesystemet. Svensk sparbankstidskrift 1957, nr 9/10.

Schweiz

JEANGROES, E. Die »Fünftagewoche» im Lichte der Freizeit als Gabe und Aufgabe. Schweiz. Konsum-Verein 1957, nr 50.

KÜNG, E. Die Fünftagewoche im Lichte volkswirtschaftlicher Betrachtungsweise. Schweiz. Konsum-Verein 1957, nr 49.

Västtyskland

Die Arbeiterverdienste in der Industrie im August 1957. Wirtschaft und Statistik 1957, nr 12.

Österrike

Lohneinkommen und Lohnstruktur in Österreich. Monatsberichte des österreichischen Institutes für Wirtschaftsforschung 1957, 11. Beilage nr 50.

Arbetarskydd

Tyskland

GERICKE, K. Der öffentlich-rechtliche Shutz gegen Entflechtungsfolgen für Arbeiter und Angestellte in der Kohlenindustrie und in der Eisen- und Stahlindustrie. Arbeit und Recht 1957, nr 12.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

Sverige

HÖJER, K J. Socialpolitikens grundlinjer — framtidsperspektiv. DSI-nytt 1957, nr 16.

PERSSON, KONRAD. Principiella synpunkter på invalidpensioneringens konstruktion. Svenska socialvårdsförbundets tidskrift 1957, nr 6.

Socionomundersökningen. DSI-nytt 1957, nr 16.

Totala beståndet invalidpensioner och sjukbidrag januari 1956 i statistisk belysning. Folkpensioneringen 1957, nr 9.

Amerikas förenta stater

CURTIS, HESTER B & DE RONGÉ, ALBERTA. Medical and social care for unmarried mothers. Children 1957, nr 5.

Danmark

CHRISTOFFERSEN, K N. Lovgivningen om forsikringsvirksomhed i Danmark. Nordisk försäkringstidskrift 1958, nr 1.

Offentlig forsorg og social forsikring 1955/56. Statistiske efterretninger 1957, nr 85.

Norge

HARLEM, G. Den norska sjukförsäkringen och läkarna. Svensk sjukkassetidning 1957, nr 12.

Kina

DAVIDOFF, G. De la médecine et de la sécurité sociale en Chine. Population 1957, nr 4.

Schweiz

TSCHUDI, H P. Probleme des schweizerischen Sozialstaates. Schweiz. Konsum-Verein 1958, nr 1. Beilage.

Spanien

ALAMO, J B. Problemas estadísticos en la recaudación de los seguros sociales. Revista iberoamericana de seguridad social 1957, nr 4.

NIETO, B H. La simulación en los seguros sociales. Revista iberoamericana de seguridad social 1957, nr 4.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

DVORETSKY, S. Barnuppfostran i olika länder. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1957, nr 4.

POLLAK, O. Family situations and child development. Children 1957, nr 5.

WÜLKER, GABRIELE. Die wirtschaftliche Sicherung der vaterlosen Familie. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1958, nr 1.

Sverige

BROSTRÖM, YLVA. Barn på daghem. Metallarbetaren 1957, nr 50.

HOFSTEN, E v & REHN, G. Ny giv åt barnfamiljerna. Vi 1958, nr 2.

LÖFVING, BARBRO & SCHLAUG, R. Intelligenstestning och debilitetsbedömning av ungdomsvårdsskoleklientelet. Socialmedicinsk tidskrift 1957, nr 10.

SJÖVALL, T. Om graviditetens öde hos abortsökande kvinnor med särskild hänsyn till dess ålder vid första besöket. Svenska läkartidningen 1957, nr 51.

THYSELL, T. Fosterbarnets anpassningssvårigheter i sitt nya hem. Socialmedicinsk tidskrift 1957, nr 10.

»Legaliserade barnarov?» Svensk socialvårds tidning 1957, nr 12.

Upprustning av den psykiska barna- och ungdomsvården behövlig. Från departement och nämnder 1957, nr 22.

Amerikas förenta stater

SCHRAGER, J. After adoption. An agency-sponsored program. Children 1957, nr 4.

Belgien

CORNIL, P. Missanpassad ungdom. Nordisk tidskrift for kriminalvidenskab 1957, nr 4.

Danmark

NÖRGAARD, MAGNA. Mödrehjælpens adoptionsarbejde. Socialt tidsskrift 1957, nr 10/11.

Norge

ÖKSNES, K J. Ny lovgivning om barn. Sosialt arbeid 1957, nr 8.

Västtyskland

Die öffentliche Jugendhilfe im Rechnungsjahr 1956. Wirtschaft und Statistik 1957, nr 12.

Åldringsfrågor, åldringsvård

Sverige

BARDELIUS, E. Ålderdomshem i höghus. Svenska socialvårdsförbundets tidskrift 1957, nr 6.

BUTLER, P. Ålderdomshemmens sjukvårdsproblem. Landskommunernas tidskrift 1957, nr 12.

Hälsofrågor, sjukvård

GLASER, K. Chronische Krankheiten in der modernen Industrigesellschaft. Soziale Arbeit 1957, nr 12.

Sverige

ABRAMSON, E. Synpunkter på livsmedelstillsatser. Näringsforskning 1957, nr 4.

LANDSTRÖM, S-S. Hälso- och sjukvårdsfrågor vid årets riksdag. Hygienisk revy 1957, nr 10.

Amerikas förenta stater

HORMUTH, R P. Community clinics for the mentally retarded. Children 1957, nr 5.

Frankrike

GROSSIORD, A M FL. Aspects psychologiques de la réadaptation des adolescents poliomyélitiques. Courrier du centre international de l'enfance 1957, nr 9.

PUGET, R. Comment améliorer la vie des paralysés et autres infirmes? Les cahiers du musée social 1957, nr 5/6.

Norge

UCHERMANN, R. Våre offentlig forpleide sinnssyke utenfor sinnssykehus. Sosialt arbeid 1957, nr 8.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

Sverige

COLLETT, J. Fylleriförseelser av ungdomar under år 1956. Alkoholfrågan 1957, nr 8.

NORDSTRÖM, G. Nykterhetsvårdens nya ansikte. Alkoholfrågan 1957, nr 8.

PETRÉN, A. Om strafflagsberedningens anslutning till den allmänna läkaruppfattningen att fylleri utan komplikation icke är brottslig handling. Svenska läkartidningen 1957, nr 51.

ÅMAN, A. En farlig alkoholist som var farlig även utan alkohol. Nykterhetsvården 1957, nr 10.

Brottslighet, kriminalvård

Sverige

BEXELIUS, S. Den »nyttige» förbrytaren. Tidskrift för kriminalvård 1957, nr 4.

ERIKSSON, TORSTEN. Nybyggnadsverksamheten inom fångvården. Tidskrift för kriminalvård 1957, nr 4.

Amerikas förenta stater

LANTHÉN-HÖRZ, MARIANNE. Ungdomsbrottslighet och ungdomsvårdsskolor. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1957, nr 4.

Danmark

BERG, A. Reaktioner overfor unge lovovertrædere. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1957, nr 4.

Storbritannien

HOLMBÄCK, U. Dödsstraffet i England. Svensk juristtidning 1957, nr 10.

Sociologi och statistisk metod

BURTON, H. Alternative presentations of social accounting. Journal of the Royal statistical society 1957, nr 4.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK INKOMMEN LITTERATUR[1]

AMERIKAS FÖRENTA STATER. Department of labor. Women's bureau.
Government careers for women. A study of the salaries and positions of women white-collar employees in the federal service, 1954. Wash 1957.

ANDERSSON, BÖRJE & NYLÉN, P. Utomhusfärger för trä. Sthlm 1957. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 42.)

ARBETARSKYDDSSTYRELSEN.
Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet år 1956. Sthlm 1957.

CANADA. Department of labour.
Wage rates and hours of labour. Annual report. 39 (Oct 1956). Ottawa 1957.

DANMARK. Direktören for sygekasseväesenet.
Beretning. 1954—1955. Khvn 1957.

ERICSSON, YNGVE. Tandsjukdomarna. Sthlm 1957. (Vår hälsa. 13.)

FAMILJEBOSTADSBIDRAG. Kungörelsen d 24 maj 1957, nr 358, jämte kommentarer innehållande anvisningar för dess tillämpning. [Sthlm 1957. Lösblad.] (Bostadsstyrelsen.)

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hki 1957.
7 A: 66. Sparbanksstatistik. 1956.
21 A: 12. Vårdstatistik. Fattigvården, barnskyddet, lösdrivar- och alkoholistsamt nykterhetsvården.

— Finlands banks institut för ekonomisk forskning.
Publikationer. Ser. A. Hfors 1957.
18. Ekonomiska utredningar 1957.

— Societas gerontologica fennica.
Geron. Årsbok. 1956—57. Hki 1957.

[1] Översikten avser tiden 11 december 1957—10 januari 1958.

FÖREDRAG och diskussioner vid första internationella konferensen för lantmannabyggnader 8—13 okt 1956 i Lund. Del 1. [Lund 1957. Stencil.] (Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader.)

FÖRENTA NATIONERNA.
Department of economic and social affairs. Report on a co-ordinated policy regarding family levels of living. New York 1957. (Publ 1957. 4. 7)

GIEROW, K. Sveriges pappersbruksförbund 1907—1957. Lund 1957.

GÖTEBORG. Statistiska byrån.
Statistisk årsbok. Årg 57 (1957). Gbg 1957.

HERRMANN, A HEDWIG. Die ausserhäusliche Erwerbstätigkeit verheirateter Frauen. Eine sozialpolitische Studie. Stuttg 1957.

KONJUNKTURINSTITUTET.
Meddelanden. Ser B. Sthlm 1957.
23. *Nilsson, Thora.* Lager i svensk ekonomi.

MALMÖ STADS ÅRSBOK. Årg 43 (1955). Malmö 1957.

MURAVYOVA, N A. Social security in the U. S. S. R. Report. Moscow [1957].

NATURGEOGRAFISKA UPPSATSER. Red av *F Hjulström & V Axelsson.* Upps 1957. (Geographica. 31.)

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1957.
258. Folketellingen 1 des 1950. H 7. Personer 15 år og mer etter utdanning.
272. Sinnssykehusenes virksomhet 1955.
277. Norges kommunale finanser i regnskapsårene 1952/53 — 1954/55.
278. Norges industri. Produksjonsstatistikk 1955.
280. Norges handel 1956. Del 1.
Statistisk sentralbyrå.
Artikler. Oslo 1957.
1. *Aukrust, O.* Investeringenes effekt på nasjonalproduktet.
2. *Amundsen, A.* Vekst og sammenhenger i den norske økonomi 1920—1955.
3. Skattleggning av personlige skattytere i årene 1947—1956.

NUTID, framtid. Arbetarrörelsens programdebatt. Sthlm 1957. (Sveriges kommunistiska parti.)

PROTOKOLL över nordiska socialpolitiska ministermötet i Stockholm 26—28 aug 1957. [Sthlm 1957. Stencil.]

QUENSEL, C-E. Studentekonomi. Studieutgifter och finansieringssätt åren 1951—52. Lund 1957. (Skrifter utg av Fahlbeckska stiftelsen. 44.)

RUDBERG, S. Ödemarkerna och den perifera bebyggelsen i inre Nordsverige. En diskussion av vissa orsakssamband bakom fördelningen bygd — obygd. Upps 1957. (Geographica. 33.)

SCHWEIZ. Eidgenössisches statistisches Amt.
Statistische Quellenwerke der Schweiz. Bern 1957.
295. Eidgenössische Wohnungserhebung 1 Dez 1950.
Statistisches Jahrbuch. Jahrg 65 (1956). Basel 1957.

SOCIAL och KOMMUNAL FÖRVALTNING. Uppsatser utg av Sydsvenska socialinstitutet i Lund. Sthlm 1957.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957. Sthlm 1957.
43. Indragning av oförtjänt jordvärdestegring. Betänkande avg [d 25 okt 1957] av markvärdeutredningen. (Ju)
44. Förenklad bostadslångivning. Betänkande avg [i dec 1957] av byggnadslåneutredningen. (S)
45. Församlingslag för Stockholm. Betänkande avg [d 11 nov 1957] av församlingsstyrelsekommittén. (E)
46. Seminarieorganisationen 2. Betänkande avg [d 17 dec 1957] av seminarieutredningen. (E)
47. Offentliga byggnader. Organisation och ekonomi. Statens byggnadsbesparingsutrednings betänkande 2. [Avg d 13 dec 1957.] (K)

STATENS ORGANISATIONSNÄMND.
PM angående kyrkobokföringen och mantalsskrivningen. [Avg d 4 okt 1957. Sthlm 1957. Stencil.]

STATISTISK ÅRSBOK för Sverige. Årg 44 (1957). Sthlm 1957. (Statistiska centralbyrån.)

STORBRITANNIEN. Central statistical office.
Annual abstract of statistics. 94 (1957). Lond 1957.
— Ministry of health.
Report. P 1. Lond 1957.

SVENSKA KOMMUNALTEKNISKA FÖRENINGEN.
Statistiska uppgifter över vattenverk, avloppsverk, vägar och gator samt renhållningsverk i svenska städer och samhällen för år 1956. Malmö 1957.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1957.
Allmänna val.
Riksdagsmannavalen åren 1953—1956. (Statistiska centralbyrån.)
Hälso- och sjukvård.
Hälso- och sjukvård vid försvaret år 1956. (Försvarets sjukvårdsstyrelse.)

[SÖDERBERG, T.] Pappersmasseförbundet 1907—1957. Sthlm 1957.

UTRIKESDEPARTEMENTET.
Aktstycken. Ny serie. Sthlm 1957.
II: 11. Förhandlingarna 1945 om svensk intervention i Norge och Danmark.

[WESTMAN, A.] Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Gbg 1957. (Fastighetsaktiebolaget Göteborgsbostäder.)

VINBERG, H A. Vinterbygge. Några arbetsmetoder och hjälpanordningar. Sthlm 1957. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 43.)

ÅSVÄRN, G & MATHSSON, B. Fritid i förort. Sociologisk undersökning i Årsta 1954—1956. [Sthlm 1957. Stencil.]

RECENSIONER

DAHLSTRÖM, EDMUND. Intervju- och enkätteknik. Natur och kultur, Stockholm 1957. 155 s. 14,75 kr.

För föga mer än ett årtionde sedan ansågs problem sammanhängande med sättet att ställa frågor vid intervju- och enkätundersökningar knappast höra till de vetenskapligt intressanta, i varje fall inte här i landet. Utvecklingen har sedan gått mycket fort, och det är fullt följdriktigt att universitetsundervisningen idag ägnar åtskillig uppmärksamhet åt problem av detta slag. Den bok, som här recenseras, bygger på sådan undervisning vid Stockholms högskola.

Utgångspunkten kan sägas vara, att man kommit till insikt om att den äldre samhällsforskningen i alltför stor utsträckning byggde på antaganden och lösa spekulationer, så snart det gällde de enskilda människornas förhållanden. För att få en fast grund att stå på måste man se till att man fick mycket mera faktiskt material.

Så länge man begränsade sig till upplysningar om inkomster, bostadsförhållanden, inköpsvanor etc föreföll problemen inte alltför svårbemästrade, men när det gällde att utvidga problematiken till att också omfatta människornas intressen, åsikter, attityder osv ställdes man inför svårlösta problem.

Dahlström har framför allt eftersträvat att bena upp problematiken på hela detta område. Så länge man accepterar utgångspunkterna, är det en intresseväckande och stimulerande bok, som säkert kommer att vara till stor nytta både i samband med undervisningen och i andra sammanhang.

Man kan ifrågasätta om inte avgränsningen av ämnet med fördel kunnat göras snävare. Att ta med den psykologiska intervjun och anställningsintervjun, när man dock huvudsakligen ägnar sig åt undersökningar i samband med sociologiskt betonade undersökningar, verkar en smula förvirrande.

Stundom hemfaller Dahlström åt den akademiska ovanan att uttrycka enkla saker på ett tillkrånglat sätt. På ett ställe heter det exempelvis »Den perceptionspsykologiska aspekten av denna relation gäller dels respondentens sätt att uppfatta och begripa de stimuli som intervjuaren ger och dels intervjuarens sätt att uppfatta och registrera respondentens svar och reaktioner». Alltså: »Begrep den intervjuade frågan och uppfattade intervjuaren svaret rätt?»

Den som vänder sig till boken för att få praktisk handledning i konsten att göra intervju- eller enkätundersökningar blir i stort sett besviken. Dess viktigaste funktion i det hänseendet är att den ger så många motexempel och kan komma att hindra att det ställs alltför tosiga frågor.

Slutligen har man svårt att undanhålla en reflexion att detta med att ställa frågor och göra enkäter om allt mellan himmel och jord kanske ändå rätt mycket har karaktär av vetenskaplig modefluga. Det är gott och väl att man skall ta reda på människornas faktiska förhållanden, men det oerhört stora intresset för deras attityder m m är nog ändå rätt överdrivet, när man på så många tecken märker hur lätt påverkbara människor är och hur omöjligt det är att ställa frågor, som ger svar på det man önskar. Det verkar nog som om de svenska forskarna på området litet för okritiskt accepterat vad som görs i Amerika. Av de 16 böcker, som finns upptagna i Dahlströms utländska litteraturförteckning, är alla utom en tryckta i USA.

E v H

SCHREIER, FRED T. Human motivation. The Free Press, Glencoe, Illinois 1957. 256 s. 29,00 kr.

Marknadsundersökningar, metodprövning för marketinguppgifter och andra problem

som brukar hänföras till marknadsforskningen besväras i hög grad av bristen på teori och välunderbyggda metoder. På senare år har en diskussion utlösts om »motivationsansatsens» lämplighet, en diskussion som innehållit mycket av förvirring. Marknadsforskaren skall ge klara besked till beslutfattarna, han kräver i sin tur en pålitlig psykologisk eller sociologisk teori — och finner ingen utan mest en rad begreppssystem (attityder, egenskaper, karaktärsdrag; motiv, behov, önskemål; norm, prestige, status; psykoanalytiska begrepp m m), som alla mycket riktigt finns använda i marketinglitteraturen.

Schreiers bok är indelad i fyra delar. Del I innehåller en filosofisk utredning av begreppen kausalitet, vetenskaplig lag, statistisk lag och reglerna för nödvändiga och tillräckliga villkor. Vidare berörs kort diskussionen om introspektion vs statistisk analys. Del II går in på de psykologiska och socialpsykologiska skolorna och analyserar kritiskt de olika riktningarnas grundbegrepp. Med en elak formulering skulle man kunna säga att var och en här kan se efter vilka fel han och hans riktning gör. Del III är ett rent teoretiskt-statistiskt avsnitt med redogörelser för fyrfältstabuleringar och mer utvecklad tabulering. Det är bokens mest givande moment. Schreier presenterar exempelvis associationsmått som kan ersätta gängse koefficienter för fyrfältskorrelation, vilka som bekant inte kan variera mellan —1 och +1 vid olika marginalfördelning eller har andra underliga egenskaper, utan att (som Pearson och Wahlund) göra förutsättningar om normalfördelning. Medelfelen berörs inte; så långt sträcker sig inte ambitionen. Del IV behandlar attitydbegreppet och innehåller ett par korta avsnitt om attitydskalor och Lazarsfelds analys av latenta strukturer.

Med hänsyn till denna innehållsdeklaration kan det synas förvånande att aktualisera marknadsforskningen i samband med Schreiers bok. Anledningen är den att Schreier själv arbetar inom det specialfacket och genomgående väljer sina problem och räkneexempel från sitt eget fält, varför boken måste anses ha störst värde just för marknadsundersökaren. Även för andra, som står inför en snävt begränsad tillgång på data och experimentmöjligheter, kan det tekniska partiet vara värdefullt.

Genom sin allmänna uppläggning med logisk analys av grundbegreppen i olika teorisystem, en starkt kritisk inställning som röd tråd och utan väsentliga konstruktiva försök syns dock stora delar av boken inte kunna ge praktikern mycket utbyte utan endast den som är intresserad av vetenskapsfilosofi. I och för sig är Schreiers kritik av de olika beteendeteorierna så allmänt hållen att var och en torde acceptera dess huvuddrag. Den syftar närmast till att visa att ingen skola inom beteendevetenskaperna hittills har de analytiska redskapen för att nå full förklaring och förutsägelseförmåga.

Gösta Dahlström

CONTENTS

Articles

Achievements in the field of family policy by Göte Svenson 73
Wages and cost-of-living areas by Per Holmberg 82
Alcoholism — disease or a blemish on society? by Gustaf Myhrman 88
Finnish research into alcoholism by Gunnar Boalt 93

Periodical surveys

Index 98
State expenditure on social purposes 1958/59 98
Employment and unemployment 101
Day nurseries and nursery schools 104
The work of the Temperance Boards during 1956 106
The national child welfare services during 1956 114
Turnover in the retail trade, etc., in the third quarter of 1957 119
The consumer price index for December 1957 125

Notices

UN seminary on the relationship between research, planning and social policy 128
Comments of the Social Welfare Board on the rights of a divorced person to his/her own home 128
Comments by the Social Welfare Board on the report of the Committee on the Care of the Mentally Sick 130
The 1958 Health Campaign 131
Aid to underdeveloped countries, »Without Boundaries» 131

Bibliography

List of periodicals 132
New additions to the library 135
Book notices 137

Summary

Achievements in the field of family policy. In August 1954, reconsideration was given to Swedish family policy. A committee of inquiry was set up, its report »The Community and Families with Children» being issued in September 1955. A commission was set up and a series of memoranda were presented for consideration in the autumn of 1956, most of them being contained in Government Bills submitted to the 1957 session of the Riksdag; a number of family-policy issues were decided during this session. The reforms introduced are: the raising of general children's allowances; a general study allowance for young people over 16 years of age and under 18 who are still being educated; certain other forms of assistance to persons studying; new regulations governing housing subsidies; improvement in the various forms of assistance given to »incomplete» families —national funds, for instance, have been granted for experiments with special assistance to unmarried, widowed and divorced mothers. Several questions have not been dealt with finally. But the material position of families with children has been improved very considerably. Nevertheless the original value of the forms of assistance given under the national family policy has not

been restored, except for »incomplete» families for whom the new measures amount to a substantial improvement. The writer of the article, Mr. Göte Svenson, ends by acknowledging that it is true that this series of decisions does not in any way amount to a »New Deal», but that the past years' neglect of families with children has been largely made good. Further reforms are desirable. Page 73.

Wages and cost-of-living areas are discussed in this article by Mr. Per Holmberg of the Swedish Federation of Trade Unions. In the article an account is first given of the differences in wages to be found in various occupations and branches of industry in different areas in Sweden. It has been discovered that the size of these inter-regional wage differences varies very considerably between the branches of industry, etc., and one may well wonder what is the reason for these wage differences.

According to the author it is not in the first place the variations in the cost of living throughout the country that are reflected in the inter-regional wage differences. Instead it is the »general wage situations» that vary in the different urban and rural areas, primarily on account of the varying demand for labour. Demand on the local labour markets is connected conclusively with the distribution of enterprises, their differentiation and their economic situation. It is these differences in demand that primarily lie behind the inter-regional wage differences and, thus, the inter-regional cost-of-living variations too.

The wage statistics available also indicate that the breaking down of the present barriers confining manpower to geographical regions, occupations and branches of industry, would result in the present inter-regional wage and price differences being ironed out.

It is pointed out in the article that, hitherto, in the discussions of the cost-of-living areas question, and in investigations into it, there has been no fundamental analysis based on data relating to wage statistics etc. for various urban and rural districts. The author expresses the opinion that the absence of such analyses has given rise to unrealistic and pointless discussions on the cost-of-living areas. Page 82.

Alcoholism — disease or a blemish on society? When doctors speak of alcoholism as a disease, some people feel that they are tryring to gloss its evils over, writes Dr. Myhrman. But for doctors it seems natural, indeed necessary, to regard alcoholism as a disease. Laymen are often ready to pronounce judgement: alcoholism is due to a bad character. But this, however, is confusion of cause and effect. The alcoholist's bad character and moral decadence is a *consequence* of a malignant brain injury caused by poison. The moralizing attitude is not only unscientific, but it is also a sterile one. Medical skill must take part in the attack on alcoholism. The remedies now available give us hope for progress in the struggle against one of our greatest national diseases. Page 88.

Finnish research into alcoholism. Professor Gunnar Boalt gives an account in this article of Finnish research into alcoholism as described in five recently published books. A study has been made of drinking habits in certain districts and among certain groups of the population in Finland, and some of the findings have been rather unexpected. Page 93.

The work of the Temperance Boards during 1956. This year was the first complete calendar year since alcohol rationing was abolished and since the introduction of the new temperance legislation. The changes recorded are due partly to the widening of the Temperance Boards' sphere of action by the new laws. Between 1954 and 1956 a rise by 87 % has been recorded in the number of persons the Temperance Boards took action against. The frequency of cases in which action was taken varies to some degree between towns and the rural areas, and between different parts of the country. The highest frequency in the rural areas is to be found in the counties of Gävleborg and Stockholm, the figures being 9.7 and 9.5 cases per 1 000 respectively. An increase in the relative proportion of young people among the clientele of the Temperance Boards can be noted. Page 106.

The national child welfare services during 1956. A preliminary account of the findings of the 1956 child welfare statistics shows that this year has seen a great increase in the number of children taken charge of for protective upbringing. The number of children taken into public care was about the same as in the previous year. Page 114.

SOCIALA MEDDELANDEN

1958 • Nr 3

UNGDOMSVÅRDSSKOLEELEVERS ÅTERANPASSNING

Av fil lic DICK BLOMBERG

Sociala Meddelanden publicerar här en efterundersökning till en undersökning om ungdomsvårdsskoleeleverna, som på sin tid väckte stor uppmärksamhet och som har spelat en viktig roll i de senaste årens diskussioner om ungdomsvårdsskoleproblemen. Föreliggande undersökning har liksom den förra utförts av psykologen vid Roxtuna, fil lic Dick Blomberg.

Red

I en bilaga till ungdomsvårdsskoleutredningens betänkande »Vården vid ungdomsvårdsskolorna» (SOU 1954: 5) redovisades under rubriken »Undersökningar rörande ungdomsvårdsskolornas klientel» vissa data rörande samtliga elever, som den 1/1 1951 var intagna på sådan skola. I det följande kommer att redogöras för en granskning av sambanden mellan å ena sidan vissa av dessa data och å den andra elevernas senare sociala anpassning. Anslag till föreliggande undersökning har erhållits från Statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd, och välvillig medverkan har lämnats av Kungl. Socialstyrelsen och av rektorerna på berörda skolor.

Undersökningen har begränsats till att omfatta de manliga yrkesskoleeleverna — sammanlagt 316 — då såväl skolhemseleverna som flickorna utgjorde alltför små grupper för att tillåta en separat statistisk bearbetning och av flera skäl inte heller ansågs kunna slås ihop med det manliga yrkesskoleklientelet.

Kriteriefrågan erbjuder alltid problem i anpassningsundersökningar. Den sociala anpassningen har många aspekter och kan bedömas utifrån exempelvis anpassning till arbetslivet, arten av emotionella relationer till omgivningen eller ekonomiska förhållanden. Dessa sidor erbjuder emellertid avsevärda problem i mättekniskt avseende och uppgifter är svåra att införskaffa, då undersökningsklientelet är spritt över hela landet. Eftersom det

i fråga om yrkesskoleklientelet så gott som uteslutande är olika slag av brottsligt beteende, som föranlett omhändertagande på ungdomsvårdsskola, är det rimligt att bedöma anpassningen utifrån förekomsten eller avsaknaden av fortsatt kriminalitet eller annan asocialitet.

Av flera skäl är det oriktigt att som ej anpassade bedöma samtliga de elever, som begått nya brott eller på annat sätt visat asocialitet efter det att de ursprungliga uppgifterna insamlades i januari 1951. Sålunda var vid detta tillfälle de föregående vårdtiderna högst varierande: några elever hade vistats på ungdomsvårdsskolor flera år, medan andra var nyintagna och knappast hade hunnit bli föremål för någon som helst påverkan. Detta har i sin tur åstadkommit att brottskapaciteten ej blivit densamma för alla elever. När data beträffande anpassningen insamlades våren och sommaren 1956, hade exempelvis för några elever närmare 5 år förflutit sedan de villkorligt utskrevs, medan andra hade vistats utom anstalt mindre än ett år.

Inte heller synes det lämpligt att som kriterieperiod begagna en viss tidrymd efter den villkorliga utskrivningen, eftersom olika skolor har olika praxis i fråga om vårdtiden på anstalt, vilket i förening med principerna för differentieringen av klientelet till skolorna kan bli en okontrollerbar felkälla. Om exempelvis elever av en viss personlighetstyp placeras på en skola, som tillämpar kortare vårdtider än de andra skolorna, och elever av den personlighetstypen återfaller i större utsträckning än andra och måste återtas för fortsatt behandling, kan detta bero lika väl på de egenskaper, vilka legat till grund för differentieringen, som på att den första behandlingsperioden varit alltför kort. Dessutom bestäms utskrivningstidpunkten inte enbart av skötsamhetsutveckling och prognos: hänsyn måste ofta tas även till utbildningsförhållanden, familjeomständigheter och liknande faktorer. Ibland torde också utskrivningsförsök företas trots att man är medveten om att det knappast kommer att lyckas — t ex för att bryta en passiv och resignerad anstaltsanpassning, som hotar att bli ödesdiger, eller på grund av betänkliga anpassningssvårigheter till kamraterna. Förhållandena vid den villkorliga utskrivningen är alltså inte så likvärdiga för hela klientelet, att man med utgångspunkt därifrån kan fastställa en enhetlig prövotid.

Om det gällde enbart att erhålla ett mått på ungdomsvårdsskolornas effektivitet på relativt kort sikt, vore det måhända riktigt att som misslyckade fall betrakta alla elever, som under vistelse på ungdomsvårdsskola eller efter utskrivning därifrån döms till frihetsstraff. Här gäller det emellertid i första hand att — oavsett vilken vårdform som tillgripits — undersöka hur de elever, som återfaller i brott, i andra avseenden skiljer sig från dem som blir socialt anpassade. Med hänsyn till de verkligt subtila nyanser och subjektiva bedömningar, vilka avgör om en ungdomsvårdsskoleelev vid fortsatt brottslighet blir dömd till frihetsstraff eller ej, förefaller det orimligt att här låta ett eventuellt fängelsestraff bilda en generell skiljelinje.

Mot bakgrunden av dessa överväganden har som kriterium på graden av social anpassning valts frånvaron respektive förekomsten av känd brottslighet eller annan asocialitet under en bestämd tidsperiod. Denna period måste

avvägas så att behandlingen på ungdomsvårdsskola dessförinnan normalt skulle ha hunnit avslutas, men samtidigt måste den vara så lång att en blott tillfällig skötsamhet icke förväxlades med en mer stabil social anpassning. Som kriterieperiod fastställdes tiden 1/1 1954—31/12 1955, vilket innebär att vid periodens början för samtliga elever minst tre år hade förlöpt sedan de intogs på ungdomsvårdsskola. Uppgifter rörande förekomsten av kriminalitet och asocialitet under denna två-årsperiod införskaffades från Fångvårdsstyrelsens straffregister, från Kontrollstyrelsens register över fylleriförseelser samt ur skolornas aktmaterial.

På grundval av dessa uppgifter har materialet indelats i tre anpassningskategorier. Som socialt anpassade — kategori I — har definierats de elever, vilka under kriterieperioden icke varit föremål för något ingripande av myndighet på grund av asocialt eller kriminellt beteende. Som återfall — kategori II — har betecknats de elever, som under kriterieperioden på grund av kriminalitet dömts till frihetsstraff. Till kategori III har hänförts de elever, som under kriterieperioden visserligen icke ådömts frihetsstraff på grund av kriminalitet, men som dock erhållit åtalseftergift eller villkorlig dom eller också bötesstraff för fylleri, förargelseväckande beteende, militära förseelser etc. Hit har också förts några elever, som dömts till kortare fängelsestraff enbart på grund av rymning från militärtjänst.

Vissa elever har inte varit brottskapabla under hela kriterieperioden 1954—1955 beroende på att tidigare påbörjad anstaltsvistelse — på ungdomsvårdsskola eller fångvårdsanstalt — fortsatt in på denna period. De elever, som vid början av kriterietiden befann sig på anstalt och som efter utskrivning eller frigivning men före 31/12 1955 begått nya brott, som medfört frihetsstraff, har förts till återfallsgruppen. Däremot har ur materialet avförts de 18 elever, som visserligen inte under perioden gjort sig skyldiga till upptäckt brottslighet, men som på grund av tidigare påbörjad anstaltsvistelse ej varit brottskapabla hela perioden. 26 elever har antingen efter rättspsykiatrisk undersökning i samband med brott eller på grund av annorledes dokumenterat vårdbehov överförts till sinnessjukhus eller annan vårdform, t ex epileptikeranstalt. Dessa har utgått ur undersökningen bl a på grund av det oproportionerligt stora arbete som skulle ha krävts för att spåra dem. Flertalet av dessa elever torde dessutom icke ha varit brottskapabla hela kriterieperioden. Vidare har ur undersökningsmaterialet avförts 9 elever, vilkas aktmaterial förstörts i samband med eldsvåda, varigenom bl a brottskapacitet och förekomst av åtalseftergifter ej kunnat tillfredsställande kontrolleras. En elev hade avlidit före kriterietidens utgång. Hela materialet fördelar sig på följande sätt.

Ej brottskapabla hela perioden 1954—55	18
Överförda till sinnessjukhus etc	26
Aktmaterialet förstört	9
Avliden	1
Kategori I. Utan registrerad brottslighet eller annan asocialitet 1954—55	101
Kategori II. Frihetsstraff för brott begångna 1954—55	116
Kategori III. Åtalseftergift, villkorlig dom, fylleriböter etc 1954—55	45
Totalt	**316**

Även om 2 år är en avsevärd observationstid, är det naturligtvis möjligt att elever, som skött sig väl under denna tid, dock senare kommer att återfalla i brott, liksom också att de elever, som misskött sig under denna period, senare blir socialt väl anpassade. Av de 116 eleverna i kategori II uppvisar sålunda 13 elever under minst två år efter villkorlig utskrivning men före den brottslighet, som infaller under kriterieperioden 1954—55, sådan skötsamhet att de varit kvalificerade för anpassningsgruppen om denna skötsamhet i stället hade infallit under kriterieperioden. Av de 45 eleverna i kategori III gäller detta om 24 elever. Därvid måste dock den reservationen göras att uppgifter om åtalseftergifter ej insamlats för tiden före 1954, varför det är högst troligt att åtminstone vissa av dessa elever inte heller med annan observationstid skulle ha varit kvalificerade för kategori I. Skötsamhetsperioderna om två år eller mer — varvid dock åtalseftergifter före 1954 icke registrerats — fördelar sig på följande sätt för de olika kategorierna.

Skötsamhetsperiodens längd	Kategori		
	I	II	III
2 —2,5 år	9	9	10
2,5—3 »	6	—	6
3 —3,5 »	7	1	4
3,5—4 »	22	2	3
4 —4,5 »	26	1	1
4,5—5 »	31	—	—
Totalt	**101**	**13**	**24**

Ju längre den föregående skötsamhetsperioden varit, desto mindre synes återfallsrisken vara. Här inverkar delvis att observationerna upphör med utgången av år 1955, varigenom återfallsrisken automatiskt avtar i samma mån som skötsamhetstiden ökar. För den vars tvååriga skötsamhet infaller under tiden 1/1 1954—31/12 1955 existerar inte några ytterligare återfallsmöjligheter. Av andra undersökningar framgår dock klart att återfallsrisken snabbt avtar och att risken för fortsatt brottslighet är tämligen liten redan efter två brottsfria år.[1] Det finns därför anledning att anta att risken för senare återfall är mycket ringa åtminstone för huvudparten av eleverna i kategori I.

Avsikten har här inte varit att försöka ange hur stor del av ungdomsvårdsskoleklientelet som når tillfredsställande social anpassning. Därtill har bl a observationstiden varit alltför kort. Det är således troligt att åtminstone en del av dem som här placerats i återfallskategorin senare kommer att resocialiseras. Ett fängelsestraff är — lyckligtvis — inte något säkert prognostecken, vilket här framgår av att 13 av eleverna i kategori I undergått frihetsstraff. Resultaten måste därför i detta avseende bedömas med viss försiktighet. Med de definitioner, som här har använts, visar sig vid undersökningstillfället drygt en tredjedel av de manliga yrkesskoleeleverna ha nått god social anpassning. En närmare granskning — som här ej kan redovisas — dels av den grupp elever, vilka ej varit brottskapabla under hela perioden, dels av kategori III antyder att frekvensen anpassade skulle bli klart högre, om kri-

[1] Jfr t ex Inghe och Lindberg, Recidivrisken vid olika brottstyper..... Bilaga till strafflagberedningens slutbetänkande (SOU 1956: 55).

terieperioden hade förskjutits något år framåt i tiden. Det bör också här nämnas att prognosen för skolhemsklientelet, som här inte alls redovisas, av stickprovsundersökningar att döma förefaller vara väsentligt mycket gynnsammare än för yrkesskolegruppen.

När det gäller att undersöka i vilka avseenden recidivisterna skiljer sig från dem som blir socialt anpassade, blir osäkerheten i klassificeringen mer besvärande. En jämförelse mellan värdena i andra variabler måste bli otillförlitlig, om det finns anledning att anta att en del elever skulle komma att hänföras till en annan anpassningskategori genom en liten och i och för sig betydelselös jämkning i exempelvis observationstid eller i uppfattningen om vilka handlingar, som bör betecknas som återfallsbrott. I fråga om observationstidens längd kan svårigheterna inte bemästras — full säkerhet kan nås enbart genom att utsträcka undersökningen till att gälla försökspersonernas hela livstid — och vi måste acceptera denna osäkerhet, som dock här knappast är särskilt oroande.

Klassificeringen i anpassningskategorier erbjuder större problem och särskilt gäller detta kategori III, eftersom dit förts mer oklara fall. Enkla fylleriförseelser bör naturligtvis inte kvalificera till återfallsgruppen, men elever som lagförts för fylleribrott visar å andra sidan i och med detta avvikelser från det beteende, som karakteriserar de helt anpassade. En villkorlig dom omöjliggör placering i kategori I eftersom den implicerar att brott blivit begånget, men å andra sidan synes detta brott av domstolen ha blivit bedömt som mindre allvarligt än de brott, som medfört att andra elever blivit dömda till frihetsstraff. (De elever i denna kategori som under kriterieperioden erhållit villkorlig dom, har icke blivit återintagna på ungdomsvårdsskola. I sådant fall skulle de nämligen icke ha varit brottskapabla under hela perioden.) Det föreligger alltså en klar skillnad mellan villkorligt dömda och dömda till frihetsstraff. Inte heller synes det riktigt att till återfallsgruppen hänföra de elever, som på grund av rymning från militärtjänst men utan andra brott dömts till 1 eller 2 månaders fängelsestraff, men det är inte heller möjligt att beteckna dem som helt anpassade.

En uppdelning av eleverna i kategori III på socialt anpassade och på recidivister blir därför ogenomförbar. Eftersom dessutom gruppen numerärt är så liten att möjligheterna till statistiska signifikansberäkningar blir ytterst begränsade, har den utelämnats ur den fortsatta redovisningen. Vi inskränker oss därför i det följande till jämförelser mellan kategori I och kategori II.

De variabler, som undersökningen omfattar, finns till största delen definierade i det inledningsvis omnämnda betänkandet. I den mån innebörden av dem inte framgår av variabelbeteckningarna i följande tabeller hänvisas till detta betänkande, eftersom det av utrymmesskäl är omöjligt att gå in på närmare beskrivningar. Sammanfattningsvis kan sägas att data är av fyra slag: 1) sådana som hänför sig till uppväxtförhållanden och andra sociala bakgrundsvariabler; 2) sådana som rör förhållanden i folkskolan före intagning på ungdomsvårdsskola; 3) sådana som rör vanartsförhållanden som typ av vanart, tidigare åtgärder och liknande samt 4) bedömning av psykologiska

egenskaper. De tre första typerna av data är huvudsakligen hämtade ur de socialutredningar, på vilka intagningen på ungdomsvårdsskola grundats. Bedömningen av de psykologiska variablerna däremot baserar sig på iakttagelser under vistelsen på ungdomsvårdsskolan. Även om de som utfört bedömningarna — rektorer och assistenter — måste anses speciellt lämpade för bedömning av detta slags klientel, torde tillförlitligheten i de variabler, som omfattar elevernas psykiska status, vara ganska tvivelaktig. Dels har skattningarna utförts av många olika bedömare, och det är knappast troligt att alla uppfattat innebörden av de svårdefinierade egenskaperna identiskt lika, och dels har en viss differentiering efter psykisk status ägt rum vid fördelningen av eleverna på de olika skolorna, varigenom jämförelsematerialet varierar för de olika bedömarna.

Utöver dessa variabelgrupper hämtade från den ursprungliga redovisningen av ungdomsvårdsskolornas klientel har även ur elevjournalerna insamlats uppgifter om förhållandena vid utskrivningen som arbetsplats, ortstyp och bostadsförhållanden för att utröna i vad mån faktorer av detta slag inverkar på den fortsatta anpassningen.

Rörande samtliga undersökta variabler har på förhand uppställts hypoteser angående deras samband med senare återfall i brott. Dessa hypoteser, som här inte kan refereras i detalj, ansluter sig till gängse kriminologiska erfarenheter och teorier. Sålunda har samband antagits föreligga mellan å ena sidan återfall i brott och å den andra materiella och psykologiska bristfälligheter i uppväxtmiljön, tidigt dokumenterad, mångsidig och behandlingsresistent asocialitet eller missanpassning samt vissa psykologiska minusvarianter.

Den statistiska hypotesprövningen har utförts medelst fyrfältskorrelationer med Bernouillis koefficient, och signifikanserna har beräknats med ensidigt χ^2-test. Om ett samband är signifikant på 5 %-nivån innebär detta att ett samband av sådan storleksordning slumpvis skulle kunna inträffa högst 5 gånger på 100, en signifikans på 1 %-nivån innebär att sambandet skulle bli lika starkt högst 1 gång på 100 om enbart slumpfaktorer skulle spela in, och en signifikans på 0,1 %-nivån slutligen betyder att ett så starkt samband slumpmässigt inträffar endast 1 gång på 1 000.

I tab 1—4 redovisas fördelningen av de olika variabelvärdena inom de båda kategorierna. Klassindelningen i variablerna har gjorts antingen i enlighet med materialets naturliga klasser eller där detta inte varit möjligt — t ex variabel nr 18, antal vanartsfaktorer — så att de båda klasserna blivit så likstora som möjligt. Signifikansgraden har markerats med en, två eller tre asterisker för signifikans på 5 %-, 1 %- resp 0,1 %-nivån.

Av de undersökta faktorerna i uppväxtmiljön (tab 1) uppvisar bristen på stabilitet i hemmiljön — uppväxt varken hos egna, hela tiden sammanlevande föräldrar eller hos annat konstant fostrarpar — en på 5 %-nivån signifikant samgång med senare återfall i brott. Samband av liknande styrka föreligger mellan återfall och ogynnsamma omständigheter i uppväxtmiljön som dålig ekonomi, trångboddhet och kronisk sjukdom hos föräldrar eller

Tab 1. Uppväxtförhållanden

Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Korrelationskoefficient
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	
1. Börd	utom äktenskap	20	35	19,8	30,2	+ 0,11
2. Uppfostrare	varken sammanlevande egna föräldrar eller annan konstant miljö	38	59	37,6	50,9	+ 0,12*
3. Typ av uppfostran	slapp	46[1]	66[1]	46,9	58,4	+ 0,10
4. Ogynnsamma omständigheter som dålig ekonomi, trångboddhet, kronisk sjukdom	en eller flera faktorer finns	40	65	39,6	56,1	+ 0,15*
5. Asocialitet i hemmiljön	en eller flera faktorer finns	39	64	38,6	55,2	+ 0,16*
därav sexuell lösaktighet eller vagabondering	finns	20	32	19,8	27,6	+ 0,08
alkoholism	finns	18	40	17,8	34,5	+ 0,18**
kriminalitet	finns	11	22	10,9	19,0	+ 0,10
6. Uppväxtort	storstad (Stockholm, Göteborg, Malmö)	44	57	43,6	49,1	+ 0.05
Summa 1—6	belastning i minst 4 variabler	**31**	**57**	**30,7**	**49,1**	**+ 0,18****

[1] Uppgift saknas i 3 fall.

andra personer i hemmet. Också förekomsten av asocialitet i hemmiljön synes ha en negativ effekt och som särskilt ogynnsamt tecken framstår förekomsten av spritmissbruk. Även övriga faktorer i hemmiljön uppvisar förväntade samband, men differenserna mellan de båda återfallskategorierna är så små att värdena ej är statistiskt säkerställda. Tillsammantagna ger uppväxtvariablerna ett på 1 %-nivån säkerställt samband med senare anpassningsgrad.

Även de variabler, som hänför sig till skolform och till beteende i folkskolan före intagning på ungdomsvårdsskola (tab 2) ger samband av förväntad art med senare återfall i brottslighet. Sambanden är dock svaga och signifikans på 1 %-nivån uppvisar endast förhållandet till kamraterna i

Tab 2. Skolförhållanden

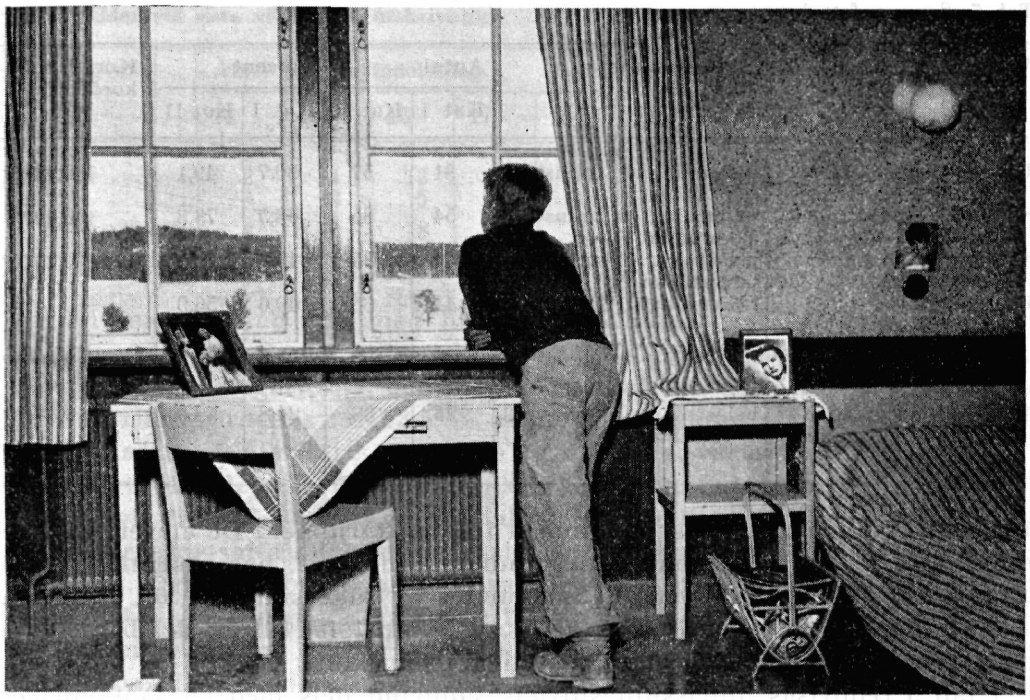
Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Korrelationskoefficient
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	
7. Skolform	hjälpklass, observationsklass el dyl	23	37	22,8	31,9	+ 0,11
8. Intellektuell anpassning	svårt att följa med undervisningen	29	45	28,7	38,8	+ 0,10
9. Uppförande i skolan	störande, skolkning etc	62	88	61,4	75,9	+ 0,15*
10. Förhållande till skolkamrater	anpassningssvårigheter	69	98	68,3	84,5	+ 0,18**
Summa 7—10	belastning i minst 2 variabler	**54**	**85**	**53,5**	**73,3**	**+ 0,19****

Tab 3. Vanartsförhållanden

Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Korrelationskoefficient
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	
11. Tid för vanartens början	före eller under skolåldern	70	93	69,3	80,1	+ 0,11*
12. Tidigare barnavårdsnämndsåtgärd	vidtagen: övervakning, fosterhem etc	76	94	75,2	81,0	+ 0,06
13. Tidigare anstaltsvistelse (även skolhem)	finns	29	50	28,7	43,1	+ 0,14*
14. Ålder vid intagning på ungdomsvårdsskola	ej fyllda 16	42	62	41,6	53,5	+ 0,11
15. Vanart för intagning på ungdomsvårdsskola	anpassningssvårigheter i folkskolan bidragande orsak till omhändertagandet	16	31	15,8	26,7	+ 0,12*
16. »	förekomst av bilstöld	29	52	28,7	44,8	+ 0,16*
17. »	förekomst av övriga egendomsbrott	82	106	81,2	91,4	+ 0,14*
18. Antal olika slag av vanart före intagning på ungdomsvårdsskola	3 eller flera	30	50	29,7	43,1	+ 0,13*
19. Anstaltsbeteende	ej »förnuftig anstaltsanpassning»	53	90	52,5	77,6	+ 0,25***
Summa 11—18	belastning i minst 5 variabler	**30**	**67**	**29,7**	**57,8**	**+ 0,27*** **
Summa 11—19	belastning i minst 5 variabler	**44**	**85**	**43,6**	**73,3**	**+ 0,29*** **

Tab 4. Psykisk status

Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Korrelationskoefficient
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	
20. Psykisk mognad	ej normalt mogen för åldern	64	88	63,4	75,9	+ 0,13*
21. Intelligens	något eller klart underutvecklad	39	49	38,6	42,2	+ 0,03
22. Psykisk rörlighet	trög	32	39	31,7	33,6	+ 0,01
23. Aktivitet	passiv eller slö	39	41	38,6	35,3	— 0,02
24. Känsloreaktionstyp	ej normal: vek — blöt, känslokall — hård, flack etc	70	93	69,3	80,2	+ 0,12*
25. Reaktionssätt inför yttre retningar	ej normal: lättirritabel, affektlabil etc	67	84	66,4	72,4	+ 0,06
26. Kontaktattityd	kontaktsvårigheter	54	69	53,5	59,5	+ 0,04
27. Uthållighet	liten	51	72	50,5	62,1	+ 0,11
28. Ställning i kamratgruppen	ledare eller »hjordtyp»	20	53	19,8	45,7	+ 0,26***
29. Social mognad	dålig	23	44	22,8	37,9	+ 0,15*
Summa 20—29	belastning i minst 6 variabler	**41**	**65**	**40,6**	**56,0**	**+ 0,14***

»En förnuftig anpassning till anstaltstillvaron» betyder inte, att längtan ut i livet försvinner

skolan. Med denna variabel har i enlighet med den ursprungliga klientelundersökningen avsetts »sådana företeelser som tyder på svårigheter i anpassningen till skolkamraterna, exempelvis översitteri, svårigheter att komma överens, isoleringstendenser och liknande». Vid en sammanslagning av de fyra variablerna i gruppen nås endast något starkare samband med senare återfall än vad som erhålls med enbart kamratförhållandet.

Av de faktorer, som sammanfattats under rubriken »vanartsförhållanden» (tab 3) avser alla variabler utom anstaltsbeteendet förhållanden före intagning på ungdomsvårdsskola. Den tidigare anstaltsvistelsen består dock i några fall av skolhemsvistelse, som senare övergått i placering på yrkesskola. Sambanden med senare anpassningsnivå är här något starkare än i övriga variabelgrupper och samtliga faktorer utom två visar signifikant samgång med återfall i brott. Särskilt framträder anstaltsbeteendet som en betydelsefull faktor, som ensam visar ungefär samma värde som de övriga vanartsvariablerna sammantagna. Anpassningsutsikterna för de elever som beskrivs som »rymmare», »svårhanterliga eller opålitliga», »problembetonade» eller »initiativlöst anpassade» är avsevärt mycket ogynnsammare än för de elever, vars uppträdande karakteriseras av förnuftig anpassning till anstaltstillvaron.

De variabler, som hänför sig till gruppen »psykisk status» visar överlag svagare samband med återfall än de övriga variabelgrupperna (tab 4). Ett

Tab 5. Sammanfattning

Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Korrelations-koefficient
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	
Uppväxtförhållanden (variabel 1—6)	belastning i minst 4 variabler	31	57	30,7	49,1	+ 0,18**
Skolförhållanden (variabel 7—10)	belastning i minst 2 variabler	54	85	53,5	73,3	+ 0,19**
Vanartsförhållanden (variabel 11—19)	belastning i minst 5 variabler	44	85	43,6	73,3	+ 0,29***
Psykisk status (variabel 20—29)	belastning i minst 6 variabler	41	65	40,6	56,0	+ 0,14*
Summa 1—29	belastning i minst 15 variabler	**38**	**80**	**37,6**	**69,0**	**+ 0,30*** **
Mest utslagsgivande variabel i varje grupp (5, 10, 19, 28)	belastning i minst 3 variabler	**25**	**68**	**24,8**	**58,6**	**+ 0,33*** **

klart undantag utgör dock ställningen i kamratgruppen. De elever, som bedöms som ledare eller som osjälvständiga medlöpare, har väsentligt sämre anpassningsutsikter än övriga. Sambandet är säkerställt på 0,1 %-nivån. Att sambanden i övrigt är så svaga kan åtminstone till en del bero på de osäkerheter i bedömningarna som tidigare påpekats.

I tab 5 redovisas anpassningsnivåns samband dels med en sammanslagning av samtliga variabler, dels med en kombination bestående av den starkaste variabeln ur varje grupp, nämligen asocialitet i hemmiljön, förhållande till kamraterna i folkskolan, anstaltsbeteendet och ställning i kamratgruppen. Dessa båda kombinationer ger starkare samband med återfallen än någon enskild variabel eller någon av de fyra variabelgrupperna.

Även om flertalet av de undersökta variablerna uppvisar samband, som överensstämmer med de uppställda hypoteserna, är dock dessa samband merendels mycket svaga. Detta framgår särskilt tydligt om man med ledning av här erhållna resultat försöker rekonstruera ett prognosförfarande.

Tab 6. Antal *belastningsfaktorer*

Antal belastnings-faktorer	Antal elever		S:a	Antal belastnings-faktorer	Antal elever		S:a
	Kat I	Kat II			Kat I	Kat II	
3	1	—	**1**	16	6	10	**16**
4	2	—	**2**	17	10	12	**22**
5	1	2	**3**	18	7	7	**14**
6	—	—	—	19	4	10	**14**
7	3	—	**3**	20	3	11	**14**
8	8	3	**11**	21	1	11	**12**
9	5	4	**9**	22	—	6	**6**
10	9	5	**14**	23	—	1	**1**
11	5	2	**7**	24	—	—	—
12	15	6	**21**	25	—	1	**1**
13	10	7	**17**	S:a	**101**	**116**	**217**
14	4	7	**11**				
15	7	11	**18**				

Tab 7. Ålder vid sista villkorliga utskrivning

Antal elever	Ålder senaste födelsedag									
	14	15	16	17	18	19	20	21	22	Summa
Kat I	2	4	13	21	22	17	7	1	1	88
Kat II	—	2	5	12	30	25	6	1	—	81
Totalt	**2**	**6**	**18**	**33**	**52**	**42**	**13**	**2**	**1**	**169**

Vid en ren gissning och med lika sannolikhet borde man kunna placera 50 % av eleverna i rätt kategori. Nu är emellertid sannolikheten inte lika stor för båda kategorierna, och med kännedom om detta skulle man kunna göra en riktig prognos för 53,5 % av eleverna genom att förutsäga att alla skulle hamna i återfallskategorin. De enskilda variablernas förmåga att nämnvärt öka denna siffra är ganska liten. Om man med utgångspunkt exempelvis från förekomst av asocialitet i hemmiljön skulle ha försökt förutsäga den fortsatta anpassningen skulle man ha fått rätt placering endast i 58,1 %. Den variabel, som uppvisar det starkaste sambandet — anstaltsbeteendet — skulle ge rätt resultat i 63,6 %. Något bättre värden når man vid sammanslagning av flera variabler, och kombinationen av de starkaste variablerna från varje grupp skulle ha medfört placering i rätt kategori av 66,4 % av eleverna. Prognosförmågan är alltså inte så imponerande stor. Detta innebär också, att även om sambanden mellan många av de undersökta variablerna och senare brottsåterfall är statistiskt säkerställda, är de dock så svaga att de ger en mycket ofullständig bild av de faktorer, som påverkar anpassningen.

I tab 6 slutligen visas fördelningen på de båda anpassningskategorierna av antalet belastningsfaktorer — dvs de variabelvärden som antagits ha positiva samband med återfall. Spridningen är stor i båda kategorierna. Tydligen har även elever med belastning i de flesta variablerna i några fall nått

Tab 8. Vårdtid från första intagning till sista villkorliga utskrivning

Vårdtid i år	Antal elever		S:a	Vårdtid i år	Antal elever		S:a
	Kat I	Kat II			Kat I	Kat II	
-½	2	—	**2**	-7	1	1	**2**
-1	19	11	**30**	-7½	1	1	**2**
-1½	23	17	**40**	-8	1	1	**2**
-2	13	10	**23**	-8½	1	—	**1**
-2½	7	9	**16**	-9	—	—	—
-3	6	6	**12**	-9½	—	—	—
-3½	4	6	**10**	-10	—	—	—
-4	3	1	**4**	-10½	1	1	**2**
-4½	3	6	**9**	-11	—	1	**1**
-5	1	2	**3**	-11½	—	1	**1**
-5½	1	2	**3**	S:a	88	81	**169**
-6	—	2	**2**				
-6½	1	3	**4**				

Tab 9. Sammanlagd vistelsetid på ungdomsvårdsskola

Vårdtid i år	Antal elever		S:a	Vårdtid i år	Antal elever		S:a
	Kat I	Kat II			Kat I	Kat II	
-½	1	2	**3**	-6	—	—	—
-1	25	14	**39**	-6½	1	—	**1**
-1½	25	26	**51**	-7	—	—	—
-2	15	8	**23**	-7½	—	—	—
-2½	6	12	**18**	-8	—	—	—
-3	4	4	**8**	-8½	—	1	**1**
-3½	4	3	**7**	-9	—	—	—
-4	2	1	**3**	-9½	—	1	**1**
-4½	—	—	—	S:a	**88**	**81**	**169**
-5	2	7	**9**				
-5½	3	2	**5**				

social anpassning medan några elever med negativa värden i ganska få variabler återfallit.

Utöver dessa data ur den tidigare klientelundersökningen har ur varje elevs aktmaterial vissa uppgifter insamlats rörande förhållanden i samband med villkorlig utskrivning från ungdomsvårdsskola. Populationerna blir här något mindre genom att vissa elever dömts till frihetsstraff utan att vid domstillfället vara utskrivna från ungdomsvårdsskolan. Vi jämför här de fall, där den sista villkorliga utskrivningen lett till full skötsamhet under kriterieperioden utan mellankommande frihetsstraff, med de fall, där den sista villkorliga utskrivningen lett till frihetsstraff.

Vissa av de faktorer i utskrivningssituationen, som visar samband med senare anpassning, är närmast att betrakta som utslag av beteendet under anstaltstiden eller under föregående villkorliga utskrivningar. Dessa är ålder vid sista utskrivningen, sammanlagd vårdtid på ungdomsvårdsskola, tidrymd från intagning på ungdomsvårdsskola fram till sista villkorliga utskrivning och antalet villkorliga utskrivningar.

Ju äldre eleven är vid tidpunkten för den villkorliga utskrivningen, desto större är tydligen enligt tab 7 riskerna för att han skall misslyckas. Sambandet är signifikant på 1 %-nivån. Det finns ingen rimlig anledning varför åldern i sig själv skulle ha någon betydelse för återfallen — åtminstone inte i denna riktning. Den verkliga förklaringen torde vara den att ju mer skötsam en elev är, desto kortare blir hans vårdtid på anstalten, varigenom hans utskrivningsålder också blir lägre. Föregående misslyckade

Tab 10. Antal villkorliga utskrivningar

Antal elever	Antal utskrivningar										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	S:a
Kat I	44	22	14	7	1	—	—	—	—	—	**88**
Kat II	18	33	17	7	3	1	—	—	1	1	**81**
Totalt	**62**	**55**	**31**	**14**	**4**	**1**	—	—	**1**	**1**	**169**

Tab 11. Förhållanden vid sista villkorliga utskrivningen

Variabel	Variabelklass	Antal		Procent		Tidigare misslyckade utskrivningar i procent	
		Kat I	Kat II	Kat I	Kat II	Kat I	Kat II
Bostadstyp	Hemmet	50	37	65,8	59,7	44,6	54,2
	Annan bostad	26	25	34,2	40,3	55,4	45,8
Ortstyp	Storstad	25	28	32,9	45,3	41,6	46,9
	Ej storstad	51	34	67,1	54,7	58,4	53,1
Arbete	Fabrik, mekanisk verkstad, industri	36	22	43,9	32,4	30,9	32,7
	Lantbruk, trädgård	11	8	13,4	11,8	21,3	16,8
	Sjön	8	11	9,8	16,2	14,1	21,8
	Militärtjänst	4	8	4,9	11,8	1,4	1,0
	Övrigt	23	19	28,0	27,9	32,3	27,7
Övervakare	Socialarbetare	44	34	59.5	55,7	57,1	63,2
	Ej socialarbetare	30	27	40,5	44,3	42,9	36,8

utskrivningar — som har ett klart samband med senare återfall — inverkar också på åldern vid den sista villkorliga utskrivningen.

I tab 8 har angetts sammanlagd tid från det eleven blev intagen i ungdomsvårdsskola och till dess han sista gången villkorligt utskrevs. Denna tid kan ha varit avbruten av en eller flera villkorliga utskrivningar, som slutat med återtagning till skolan. Ett tämligen svagt — på 5 %-nivån säkerställt — samband föreligger mellan den sammanlagda tiden och senare anpassningsgrad så att anpassningsutsikterna är något sämre vid lång totaltid mellan intagning och sista villkorlig utskrivning.

I tab 9 redovisas den sammanlagda vårdtiden på ungdomsvårdsskola, dvs endast den tid som eleven befunnit sig på ungdomsvårdsskolan från intagningen och fram till den sista villkorliga utskrivningen. Sambandet är även här svagt men dock signifikant på 5 %-nivån.

Sammanlagda antalet utskrivningar, den sista inräknad, framgår av tab 10. Tendensen är här fullt klar — ju flera tidigare misslyckade utskrivningar, desto sämre är anpassningsutsikterna. Sambandet är säkerställt på 0,1 %-nivån.

Vidare har bostadstyp, ortstyp, sysselsättning och slag av övervakare vid den sista villkorliga utskrivningen satts i relation till anpassningsnivån (tab 11). Då uppgifter i många fall saknats, är antalet elever här ytterligare

Tab 12. Längden av villkorliga utskrivningsperioder som resulterat i återtagande till ungdomsvårdsskola

	Tid i månader															
	-2	-4	-6	-8	-10	-12	-14	-16	-18	-20	-22	-24	-26	-28	-30	Summa
Antal	75	51	53	24	17	12	5	7	3	3	1	3	1	1	1	**257**

Tab 13 a. Genomsnittlig utskrivningstid för misslyckade villkorliga utskrivningar utom till sjön eller lantbruk

Kategori	Antal	Genomsnittlig tid	Medelfel
Utskriven till hemmet	88	7,26	0,55
Annan bostadsform	72	5,67	0,63
Till storstad (Sthlm, Gbg, Malmö)	63	6,14	0,57
Ej storstad	97	6,74	0,60
Fabrik, industri	76	6,92	0,62
Annat arbete	84	6,20	0,57
Totalt	**160**	**6,51**	**0,42**

Tab 13 b. Genomsnittlig utskrivningstid vid placering till sjöss eller i lantbruk

Kategori	Antal	Genomsnittlig tid	Medelfel
Sjön	51	5,10	0,57
Lantbruk	46	4,44	0,73

reducerat. I variablerna bostadstyp och ortstyp har vidare de elever utelämnats, som vid utskrivningen mönstrat till sjöss eller gått direkt till militärtjänstgöring. Då en viss möjlighet kan förefinnas att placeringen vid utskrivningen påverkats av den uppfattning man på anstalten haft av elevens anpassningsutsikter — exempelvis så att elever med dålig prognos placeras till sjöss i större utsträckning än andra elever — har i tabellen angetts hur förhållandena varit vid tidigare, misslyckade utskrivningar.

Sambanden är genomgående mycket svaga. Sålunda erhålles en korrelationskoefficient på endast + 0,05 mellan placering i hemmet och senare anpassning. Av något större betydelse synes ortstypen vara. Anpassningsutsikterna förefaller vara något sämre för dem som vid utskrivningen placeras i någon av städerna Stockholm, Göteborg eller Malmö. Korrelationskoefficienten är dock endast + 0,11 och sambandet är icke säkerställt. I fråga om yrkesplaceringen föreligger vissa differenser, men skillnaderna är små och genom gruppernas ringa numerär ej tillgängliga för signifikansberäkning. Sambandet mellan återanpassning och placering i fabriks-, industri- eller verkstadsarbete ger en korrelation på + 0,10, som ej är statistiskt säkerställd. Beträffande övervakaren synes det vara utan betydelse om denne är professionell socialarbetare — socialvårdsassistent, arbetsvårdstjänsteman, skyddskonsulent etc — eller ej. I fråga om de föregående, misslyckade utskrivningarna har icke några signifikanta skillnader kunnat påvisas i de redovisade variablerna.

Materialet erbjuder en annan möjlighet att kontrollera sambandet mellan faktorerna i utskrivningssituationen och utskrivningens resultat. Som framgår av tab 10 har ett stort antal elever varit villkorligt utskrivna fler än en gång och blivit återtagna till ungdomsvårdsskola. Även om anledningar-

na till återtagandet kan vara av många olika slag — fortsatt brottslighet, misskötsamhet på arbetsplatsen, bostadsbrist, sjukdom m m — kan dock längden av utskrivningsperioden begagnas som ett ungefärligt mått på anpassningen. I tab 12 redovisas längden av de villkorliga utskrivningar som resulterat i återtagande.

Vi jämför nu den genomsnittliga utskrivningslängden för olika utskrivningsförhållanden. Därvid behandlas utskrivning till sjöss och till lantbruksarbete med bostad hos arbetsgivaren separat, eftersom dessa båda grupper dels innebär speciella förhållanden och dels är numerärt så stora att de ur statistisk synpunkt kan behandlas som självständiga kategorier.

Tydligen inverkar sådana förhållanden som arbetstyp, bostad och ortstyp i viss mån på utskrivningens längd. Skillnaderna är inte anmärkningsvärt stora, men såväl anställning till sjöss som i lantbruksarbete uppvisar på 5 %-nivån signifikant kortare genomsnittstid för utskrivningarna än totala genomsnittet för andra placeringar vid utskrivningen. Kombinationen föräldrahemmet + icke storstad ger ett medelvärde av 7,94 månader och avviker signifikant på 5 %-nivån från andra kombinationer av bostad och ortstyp.

Sammanfattning och diskussion

Resultaten av denna undersökning ansluter sig väl till vad man funnit i andra undersökningar av liknande slag.[1] Nästan alla undersökta faktorer visar samband av förväntat slag med senare anpassningsgrad men de flesta sambanden är ganska svaga och oftast ej fullt statistiskt säkerställda.

Man bör emellertid ha klart för sig, att det här rör sig om gruppjämförelser och om ett heterogent klientel inom vilket en mångfald lika brottsdisponerande faktorer gör sig gällande. En obetydlig skillnad mellan de båda anpassningskategorierna i fråga om en viss egenskap utesluter naturligtvis inte att just denna egenskap i det individuella fallet kan ha varit av avgörande betydelse. Samma faktiska förhållande kan också ha konträrt motsatt effekt i olika fall. Ett upplöst äktenskap kan t ex för ett barn innebära en traumatiserande förlust av fadersgestalten och för ett annat en mer harmonisk hematmosfär genom befrielse från en tyranniserande alkoholist.

En annan viktig problemställning när det gäller att utvärdera resultaten, är i vad mån det kan föreligga ett orsakssammanhang mellan de undersökta variablerna och senare anpassningsnivå. I fråga om uppväxtförhållanden finns det exempelvis anledning att anta att en disharmonisk uppväxtmiljö eller ett tidigt utsättande för asociala normer skapar bestående anpassningssvårigheter, som yttrar sig bl a i senare återfall i brott. När det gäller asocialitetsfaktorer som exempelvis vanartsomfång, förekomst av bilstöld eller beteende under anstaltstiden är det däremot mindre troligt att det rör sig om kausalitetsförhållanden. Det ligger närmare till hands att

[1] Jfr t ex Carl-Gunnar Janssons redogörelse för återfallsfaktorer hos yngre fångvårdsklientel, vilken undersökning i stort sett har samma uppläggning som den här föreliggande. Ingår i Eriksson, Jansson, Larsson, Återfall i brott bland unga lagöverträdare. Bilaga till Strafflagberedningens slutbetänkande (SOU 1956: 55).

tro, att sambanden mellan faktorer av detta slag och senare anpassningsgrad beror på en likhet i beteendet grundad på bakomliggande faktorer och inte på att det förra beteendet är mer eller mindre bidragande orsak till det senare. Om man enbart vill undersöka prognosmöjligheterna utifrån olika faktorer, är denna distinktion utan större betydelse, medan den däremot är av stor vikt, när det gäller att försöka förstå orsakerna till återfallen. Att alldeles kunna hålla isär de båda slagen av faktorer ställer sig dock svårt. Det kan exempelvis tänkas att den som tidigare gjort sig skyldig till större antal förseelser, får sämre anseende och därigenom minskade möjligheter att erhålla anställning än den vars tidigare kriminalitet har varit av mindre omfång, eller att den vars vanart inträtt tidigare, under en längre tidrymd blivit tillvänjd till asociala normer än den vars vanart inträtt senare. På samma sätt löper den som rymt åtskilliga gånger från ungdomsvårdsskola, större risk att dömas till frihetsstraff än vad den som skött sig perfekt på anstalten, gör vid samma slags brott.

Av de undersökta variablerna ger de som skulle kunna tänkas förklara uppkomsten av vanarten — brister i uppväxtmiljön och defekter i personlighetsutrustningen — relativt svaga samband med återfall i brott. Starkare samband ger de variabler, som har en direkt vanartsbeskrivande karaktär, till vilken kategori även beteende i folkskolan och på anstalten kan räknas. Det förefaller troligt att även variabeln ställning i kamratgruppen, som har en relativt sett mycket stark korrelation med anpassningsgraden, egentligen är vanartsbeskrivande. Som ledare beskrivs troligen de elever, som är ledande i brottssammanhang och som medlöpare de elever, som följer ledarfigurerna i deras brottsliga aktivitet. Andra aspekter på ledarskapet skulle alltså komma i skymundan. Detta antagande bekräftas delvis av att som »förnuftigt anstaltsanpassade» bedömts blott 23,1 % av ledarna och 19,1 % av medlöparna mot 41,0 % av de indifferenta. Även variabeln social mognad torde huvudsakligen avspegla skötsamheten under anstaltstiden.

Också förhållanden vid utskrivningen skulle kunna ha orsakssamband med återfallsbrottsligheten. De här undersökta faktorerna synes dock sakna större betydelse för den fortsatta anpassningen, även om prognosen förefaller något gynnsammare för dem som placeras i föräldrahemmet och på annan ort än storstad. Möjligen är också återfallsrisken något större vid anställning i lantbruk eller till sjöss än i andra yrken.

Att vi här inte har kunnat finna några faktorer eller kombinationer av faktorer, som står i särskilt starkt orsakssammanhang med återfall i brott, beror troligen till en del på att vi inte tillräckligt väl kunnat beskriva och mäta de olika variablerna. Det är exempelvis möjligt att man med en mer djupgående personlighetsdiagnostik och med utnyttjande av karakterologiska testmetoder hade kunnat finna egenskapskombinationer, som står i mera direkt samband med brottslighetsåterfallen.

Vidare har åtskilliga sidor av problemet inte alls behandlats. Det finns sålunda anledning att anta att väsentliga skillnader skulle kunna påvisas

mellan de båda kategoriernas sociala normer och värdesystem. Vi vet inte heller i vilken utsträckning eleverna efter utskrivningen utsatts för sådana brottsdisponerande faktorer som förnyad kontakt med gamla brottskamrater, alkoholmissbruk, arbetslöshet och liknande.

En väsentlig förklaring till att de beskrivande faktorerna ger starkare samband än de orsaksförklarande torde också vara att bakom det likformiga brottsbeteendet ligger en mångfald delfaktorer, som kan ha olika stark laddning och som kan vara kombinerade på olika sätt. Vissa av dessa faktorer kan var för sig vara harmlösa men ytterst ogynnsamma när de förekommer i förening, medan i andra fall grava belastningsfaktorer är kompenserade på olika sätt. Denna mångfald kombinationsmöjligheter är knappast tillgänglig för statistisk bearbetning med avseende på gruppdifferenser. Vi hänvisas därför till studium av det enskilda fallet för att få en tillfredsställande bild såväl av de faktorer, som lett fram till kriminaliteten, som av dem som orsakat återfallet. Om beteendet vid olika tillfällen påverkas av samma bakomliggande faktorer blir det dock möjligt att från beteendet vid en tidpunkt förutsäga beteendet vid en annan tidpunkt utan att äga kännedom om dessa orsaksfaktorer.

Av betydelse är naturligtvis också den utveckling som sker under anstaltsvistelsen. Vi kan utgå från att anstaltstiden åtminstone i en del fall medför positiva förändringar antingen på grund av en fortskridande mognadsprocess — klientelet befinner sig övervägande i puberteten — eller som en följd av behandlingen på skolan. Det är också rimligt att anta att anstaltsvistelsen för en del av eleverna åstadkommer negativa förändringar genom kamratpåverkan och anammande av asociala värderingar liksom också att mer konstitutionella personlighetsdefekter i samband med puberteten kan ytterligare förstärkas. Sådana förändringar — oavsett om av positiv eller negativ karaktär — är ägnade att försvaga de statistiska sambanden mellan å ena sidan de variabler, som registrerats före eller i början av anstaltstiden, och å den andra senare anpassning.

Icke desto mindre är det ur anstaltspedagogisk synpunkt glädjande att kunna konstatera att de faktorer, som traditionellt tillmäts betydelse för uppkomsten av vanart, såsom brister i uppväxtmiljön och psykiska defekter, icke förefaller vara avgörande för hur behandlingen på ungdomsvårdsskolan kommer att utfalla. Det förhåller sig knappast så att någon elev vid ankomsten till ungdomsvårdsskolan är så belastad att hans tillrättaförande är helt utsiktslöst. En blick på tab 6 visar att resocialiseringsarbetet lyckats även med en del av de elever, som uppvisar negativa värden i de flesta av de undersökta variablerna. Det är också av tab 10 tydligt att en utskrivning, som misslyckats så tillvida att en elev måst återtas till anstalten, inte innebär att även nästa utskrivningsförsök måste misslyckas. Dessa förhållanden i förening med de svaga sambanden i övrigt mellan undersökta variabler och senare anpassning kan innebära att behandlingen på ungdomsvårdsskolan är den faktor som har utslagsgivande betydelse för hur den fortsatta anpassningen skall gestalta sig.

BLICK PÅ ENGELSK MENTALSJUKVÅRD

Av med lic BERTIL VON FRIESEN

En grupp inom den svenska mentalsjukvårdsdelegationen har nyligen varit på ett veckolångt studiebesök i England. Avsikten var att se vad vi har att lära av engelsk mentalsjukvård, då vi nu står inför en genomgripande omdaning av den svenska. En av gruppdeltagarna, riksdagsman med lic Bertil von Friesen, redogör här för sina intryck.

Red

Det råder ingen tvekan om att det finns åtskilligt att hämta i England för svensk mentalsjukvård. Frapperande är att man där, liksom i Holland och Danmark, länder som härjats av krig och ockupation, har en förhållandevis god och modernt utrustad vård för psykiskt sjuka. Lokalerna är ofta gamla och inte alltid väl underhållna — samma är ju förhållandet här — men man lyckas ändå innanför murarna skapa en såväl terapeutiskt aktiv som trivsam atmosfär.

Om man skall ange en mätare på god mentalsjukvård kan det väl sägas, att i ju högre grad man ersätter tvång med frihet, ju mer man får den slutna mentalsjukvården att överensstämma med kroppssjukvården, desto bättre. Antalet sysselsatta patienter är också en mätare. Salar som är fria från patienter på dagarna talar i regel för ett bra sjukhus. Ju mindre det skramlas med nycklar, ju mer öppna dörrar det finns, desto gynnsammare behandlingsmöjligheter. Om man t ex jämför med åtskilliga amerikanska sjukhus ligger de engelska avsevärt före.

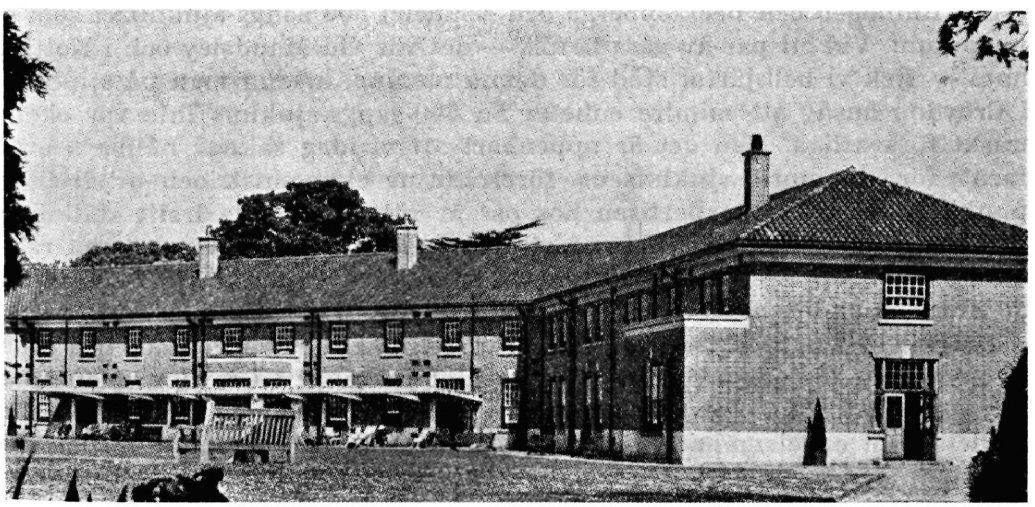
Nu är det visserligen sant att vid ett besök som detta visar man det bästa och därom är intet att säga. Hälsovårdsministeriet som stod för värdskap och program hade otvivelaktigt valt några förnämliga exempel på modern mentalsjukvård och det skulle väl också vi ha gjort i motsvarande läge. Vi har ingen anledning att visa landsortens efterblivna sjukhus för utlänningar, vi demonstrerar Lillhagen eller Beckomberga.

Ett föredömligt skött landsortssjukhus, Mapperley Hospital i Nottingham, var bland det första vi såg. Ibland tycker man att engelsk organisation är litet besynnerlig. Sålunda administreras de slutna sjukhusen från hälsovårdsministeriet, medan de lokala myndigheterna ansvarar för den vård som äger rum utanför sjukhusen. Tack vare ett obyråkratiskt och nära på idealiskt

samarbete mellan sjukhuschefen och den lokale »medical officer» går det emellertid lätt. Det berodde naturligtvis i detta fall på människorna där man hade turen att få två som mer brydde sig om att tolka bestämmelserna till gagn för de hjälpbehövande än att alltför strikt tolka bokstaven i författningen. Det är kanske engelsmännens styrka att kunna handla på det sättet. Hos oss respekterar man författningens ordalag som en garanti mot missgrepp av befogenheter — och det är också bra — men medger inte alltid en önskad rörelsefrihet. På Mapperley fanns inga stängda dörrar och det gick utmärkt. På några avdelningar med lugna patienter fanns det under veckoslutet inte ens vårdpersonal, patienterna själva klarade löpande sysslor och det gick förträffligt. En intressant nyhet som förefaller enkel att genomföra hos oss är dagvården av psykiskt skadade åldringar. De är ju ofta en svår belastning i hemmet, särskilt på dagarna. Här kan de sammanföras under trevliga former och få lämplig sysselsättning, prata om gemensamma bekymmer och kanske ibland få tillfälle att kverulera över de yngres bristande förståelse för dem och deras problem.

Tanken på dagsjukhus går för övrigt igen i den engelska mentalsjukvården. Vid det berömda Maudsley Hospital i London hade man i anknytning till sjukhuset och med hjälp av dess resurser en dagavdelning där man vårdade fall, vilka även vid flyktig inspektion föreföll vara »rena sjukhusfall». Psykoterapi, ävensom annan behandling, var dock mycket intensiv vid dessa dagsjukhus. Läkarna där ansåg det nödvändigt att ha dessa speciella sjukavdelningar knutna till ett verkligt sjukhus, ej fristående.

Slumpen eller avsikten — vad det nu var — gjorde att vi dagen därpå fick se ett fristående dagsjukhus under ledning av dr Joseph Biermer, en före detta österrikare, som i många år verkat för denna speciella vårdform. Här såg man bevis för hur mycket människan betyder, och hur litet de

Detta är en av byggnaderna vid Bethlem Royal Hospital, som bildar en administrativ enhet med det i texten omtalade Maudsley Hospital

organisatoriska anordningarna. Under Biermer, som verkligen var något av en eldsjäl och som helt gick in för uppgiften, visade det sig gå utmärkt även med fristående dagsjukhus. Jag minns särskilt en barnavdelning med interner som närmast var att betrakta som psykotiska som under hans ledning och med biträde av skickliga och tålmodiga vårdarinnor kunde vårdas där — här skulle vi utan vidare hänvisat dem till ett »vanligt» sjukhus. Men samarbetet med den slutna vården föreföll nog inte helt idealiskt, och från ledande håll såg man på det Biermerska experimentet med viss, låt vara välvillig skepsis. Människor som Biermer är sällsynta och en efterträdare kanske inte alls bemästrar vården i samma utsträckning som han. Men intressant var det som exempel på den mångfacetterade starkt experimentella anda, som är typisk för engelsk mentalsjukvård.

Eftersom den svenska mentalsjukvårdsdelegationens huvuduppgift är att verka för öppen vård var det av intresse att studera denna i England. Den var mycket omfattande och gav uppenbarligen goda resultat. Man satte nära nog en ära i att undvika anstaltsvård vilket är ett gott riktmärke som motvikt mot ett tänkesätt som hänger sig alltför mycket åt institutionalisering, som räknar behovet enbart i sängplatser. Det vore nog välgörande om motsvarande tänkesätt vunne utbredning även hos oss, där vårdproblemen snart hotar att växa oss över huvudet.

Vi hade tillfälle att på Maudsley, som ju är ett av undervisningssjukhusen, se på dess forskningslaboratorier som sannolikt är de förnämsta på detta område i Europa och endast har få motstycken i USA. Man inriktar sig där på team-work och har såväl grundforskning som klinisk forskning och samarbete dem emellan.

En fråga som intresserar oss i hög grad är denna: Hur stort eller hur litet bör ett mentalsjukhus vara? Där råder delade meningar hos oss. Inom mentalsjukvårdsdelegationen vill vi gärna bort från de stora enheterna av typen Lillhagen och Beckomberga och ser helst 600 sängs-sjukhuset som ett maximum. Vid ett par av våra besök — det var vid Maudsley och i Nottingham — fick vi helhjärtat stöd för denna mening, medan man på sjukhuset i Croydon ansåg att mindre enheter än 800-sängs-sjukhus inte var ekonomiskt försvarliga. Men det är uppenbart att vi idag saknar hållbara argument för de stora sjukhusens företräde ur ekonomisk och ur driftsynpunkt. Även arkitektexpertisen hos oss är rätt vacklande i sitt ställningstagande. Här är nog ett fält för fortsatta undersökningar. Om en sak råder knappast tvekan: de mindre sjukhusen är ur vårdsynpunkt klart överlägsna de stora komplexen.

Det var rätt naturligt att jag frågade efter alkoholistvården och såg också en avdelning för dessa patienter på mentalsjukhuset i Croydon. Man anser att alkoholisterna — det medicinska begreppet alltså, de hemfallna, eller addicts som engelsmännen säger — hör hemma på mentalsjukhusen. Beträffande den mera socialt betonade nykterhetsvården stod man rätt främmande och hade inga egentliga anordningar för denna. Nykterhetsnämnder förefaller vara för engelsmännen främmande begrepp. Personligen har jag

visserligen rätt mycket av den engelska inställningen till problemet men måste rättvisligen erkänna att i England har man alkoholkonsumtionen under kontroll på ett helt annat sätt än hos oss. Man ansåg de höga spritpriserna vara främsta orsak till detta relativt lyckosamma tillstånd, vilket ju kan ha sitt intresse för oss. Att höga priser dämpar efterfrågan är väl rätt klart även hos oss — sedan kommer här den toleransgräns ovanför vilken smuggling och hembränning ter sig som oroande komplement till den dyra spriten.

En stark och levande organisation, helt frivillig, bör också nämnas. Det är The National Council for Mental Health, en sorts motsvarighet till vår förening för psykisk hälsovård men med betydligt mera omfattande verksamhet. Man ordnade med vilohem för vissa kategorier, besvarade talrika brev med förfrågningar, vidtog praktiska hjälpåtgärder — även för medborgare i fjärran belägna delar av imperiet. Man fick ett starkt intryck av den blandning av entusiasm och sunt förnuft som präglar denna verksamhet och gör den till ett värdefullt komplement till det allmännas åtgärder. Även här var samarbetet föredömligt. Viljan att uträtta något för en gemensam sak var det dominerande.

Ett obyråkratiskt betraktelsesätt, experimentlusta, entusiasm och framåtanda präglar engelsk mentalsjukvård av idag. Det var ett bestående intryck hos de gästande svenskarna och det är sådant man är glad åt när man är ute för att lära sig något nytt — glad också för de sjukas del som har enbart glädje av denna ljusa och positiva syn på vården.

KLYFTAN MELLAN RIKA OCH FATTIGA LÄNDER

Av byråchef ERLAND v HOFSTEN

För några år sedan utgav FN en omfångsrik rapport, som hade till syfte att ge en sammanfattande bild av det sociala tillståndet i världens alla länder. Denna preliminära översikt, som för övrigt refererades i denna tidskrift (SocM 1953: 9, sid 586) har nu utgetts i en helt omarbetad upplaga.[1] Detta är en betydelsefull bok. Rapporten har nämligen till syfte att i koncentrerad och lättförståelig form presentera allt viktigt statistiskt material för belysning av levnadsförhållandena i alla världens länder.

Den nya upplagan betecknas inte längre som preliminär, men det utesluter naturligtvis inte, att det statistiska materialet för åtskilliga länder alltjämt är bristfälligt. I många av de återgivna tabellerna saknas sålunda upplysningar helt för en del länder, och för andra länder är det tydligt att de lämnade uppgifterna är mycket ungefärliga. Men även om bristerna är påtagliga, så får det nog anses mera anmärkningsvärt att det statistiska materialet är så pass rikhaltigt som det är. Ännu för ett par årtionden sedan utgjorde flertalet länder nästan helt vita fläckar på den statistiska kartan. Nu är det faktiskt möjligt att få en hygglig bild av förhållandena i de flesta av jordens länder.

Kritiken mot de lämnade sifferuppgifterna bör emellertid ständigt vara vaken, och den bör avse både deras reliabilitet och deras validitet. Att bristfälliga statistiska metoder eller andra brister hos själva statistiken i många fall gör reliabiliteten låg, är uppenbart. Samtidigt är emellertid skillnaderna mellan olika länder så stora, att även ganska grova fel inte påverkar bilden alltför mycket. Därför är det nog på det hela taget viktigare att göra klart för sig, att en del av sifferuppgifterna inte säger vad man i första hand kanske föreställer sig att de gör eller, med andra ord, att validiteten är låg. När man exempelvis låter förbrukningen av tidningspapper bli ett mått på den kulturella nivån i ett land, så får man inte glömma bort att i länder med höga värden den alldeles övervägande delen av utrymmet i tidningarna upptas av annonser, vilka knappast kan sägas bidra till att höja den kulturella nivån.

Gunnar Myrdal har under senare år i olika sammanhang understrukit riskerna av att klyftan mellan de industriellt utvecklade och de s k underutvecklade länderna vidgas i stället för att utfyllas. FN-rapporten bör göra det möjligt att få en uppfattning om hur det faktiskt förhåller sig härvidlag.

[1] Report on the World Social Situation. United Nations, New York 1957. 198 s. $ 1,75.

Rapporten delar den uppfattning, som kom till uttryck i *World Economic Survey* (1955), nämligen att den nyssnämnda klyftan i vad avser nationalinkomsten per invånare har blivit allt större. Förklaringen kan vara, att investeringarna är lägre i de underutvecklade än i de industriellt utvecklade länderna. Detta skulle innebära, att den aktuella levnadsnivån inte behövde vara så låg i den förra gruppen av länder, som siffrorna över nationalinkomsten utvisar. Samtidigt skulle dock konsekvenserna för framtiden vara allvarliga.

Inte bara av detta skäl finns det anledning att varna för att begagna nationalinkomsten per invånare som ett sammanfattande mått på den genomsnittliga levnadsnivån i ett land. En hög inkomst kan utnyttjas för så mycket, som inte precis behöver anses vara ägnat att höja levnadsnivån. »Förbättrade» födoämnen betyder i praktiken många gånger försämrad näringstillförsel (polerat ris i stället för opolerat, fint mjöl i stället för grovt osv) och liknande invändningar gäller annat slags konsumtion (t ex sprit, tobak, veckotidningar av visst slag m m). En annan viktig faktor, som begränsar nationalinkomstens värde som mätare på levnadsnivån är att hushållsarbetet inte ingår.

Rapporten kommer till den slutsatsen, att en jämförelse av levnadsnivåns höjd i olika länder bör gå till på så sätt, att man studerar läget i vad avser olika komponenter, såsom hälsa, näringsförhållanden, uppfostran, bostadsförhållanden, sysselsättning etc. Därvid blir det inte i första hand fråga om en jämförelse som bygger på den dolda godtycklighet, som ligger i penningmässiga jämförelser, utan man kan redovisa förhållandena i olika hänseenden. När det gäller den ena komponenten kan det ligga förhållandevis bra till i ett visst land, som samtidigt släpar efter mycket kraftigt i fråga om en annan komponent osv. När problemet angrips på detta sätt, blir det naturligt att också söka särredovisa skilda befolkningsgrupper; bakom genomsnittet för ett helt land kan ju dölja sig mycket stora olikheter mellan skilda grupper av befolkningen.

När det gäller förbrukningen av varaktiga konsumtionsvaror, såsom bilar, TV-apparater, hushållsmaskiner och andra produkter av en högt utvecklad industriell teknik, så har enligt rapporten klyftan mellan de rika och de fattiga länderna otvivelaktigt ökat. Med den värdering, som gäller i ett land som Sverige, är man kanske särskilt böjd för att betrakta just tillgången på sådana varor som ett tecken på en hög levnadsnivå. Det kan dock inte gärna råda något tvivel om att sådana faktorer som hälsotillståndet, livsmedelsförbrukningen och skolförhållandena är viktigare, när det gäller att bedöma, om ett folk har nått upp till en acceptabel nivå. I fråga om de tre sistnämnda faktorerna har enligt det i rapporten redovisade materialet klyftan mellan fattiga och rika länder börjat minska.

Som ett enkelt mått på hälsotillståndet hos en befolkning kan man använda dödligheten. Den allmänna dödligheten har minskat avsevärt i åtskilliga underutvecklade länder. I flera sådana länder är nu det allmänna dödstalet, eller antalet under ett år avlidna på 1 000 invånare, lika lågt som i Sverige,

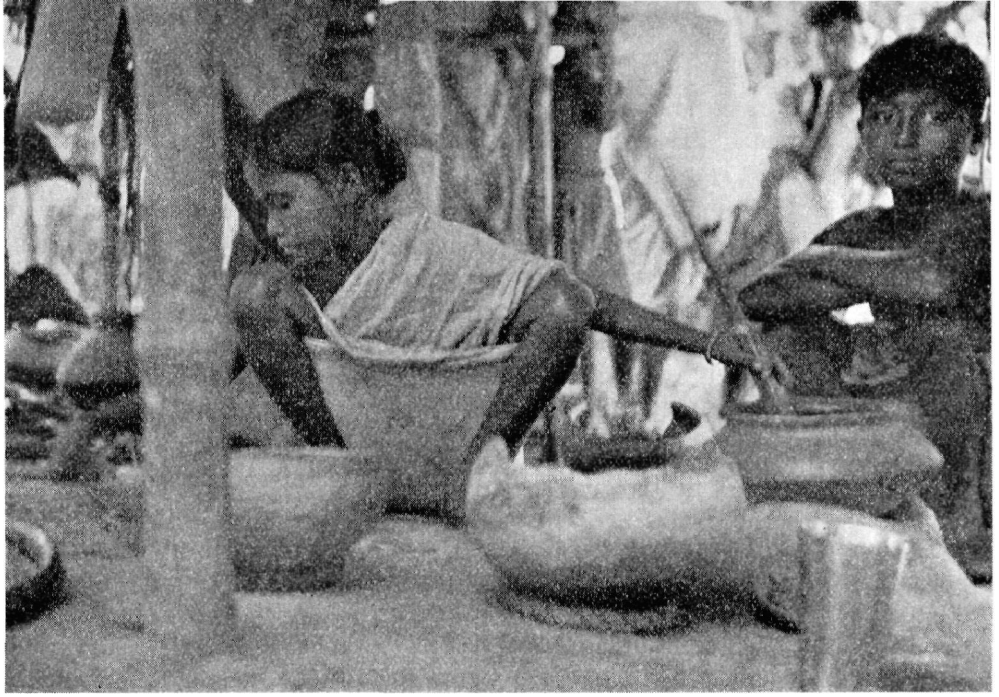
dvs omkring 10. Att talen har blivit *så* låga beror dock på att åldersfördelningen är annorlunda; med en stor andel av befolkningen i de yngre åldrarna blir antalet avlidna lågt, även om dödligheten i de olika åldersgrupperna är jämförelsevis hög. En förutsättning för att det allmänna dödstalet skall bli lågt är, att barnadödligheten har kunnat begränsas till hyggliga proportioner. Nästan överallt i västra Europa, i Nordamerika och i Australien har man nu kommit så långt, att det är mindre än 6 procent av barnen som dör, innan de uppnått ett års ålder (Sverige: 2 procent). Anmärkningsvärt är att åtskilliga utomeuropeiska länder redovisar oväntat låga tal. Tal mindre än 8 procent redovisas sålunda för bland annat Ceylon, Cypern, Argentina och Jamaica. Men i Indien, Pakistan, Philippinerna och Burma dör alltjämt 20 à 25 procent av barnen under det första levnadsåret.

En intressant detalj som förtjänar att omtalas i samband med dödligheten, är att rapporten visar hur olycksfallen har blivit en relativt sett viktig dödsorsak i alla industriellt utvecklade länder. Särskilt gäller detta barnen; i dessa länder dör flera barn i olycksfall än i samtliga smittosamma och parasitiska sjukdomar tillsammans.

Den sänkta dödligheten är inte bara ett tecken på att hälsotillståndet har förbättrats, utan den medför också bekymmer, så länge inte samtidigt födelsetalet har gått ned. Så har i allmänhet inte skett i de underutvecklade länderna, utan antalet födelser förblir på sin tidigare nivå, på samma sätt som i Sverige under 1800-talet, där nativitetsminskningen inte började inträda förrän omkring två generationer efter nedgången i dödligheten. Följden är att de underutvecklade länder, som lyckats bäst med att förbättra befolkningens levnadsförhållanden, därigenom kommit i en situation som i sig utgör ett hot mot en fortsatt förbättring, ja, till och med mot de vunna förbättringarna. Det extremaste fallet utgör Singapore, där födelsetalet är 49 och dödstalet 10 på 1 000 invånare, och den årliga naturliga befolkningstillväxten följaktligen uppgår till inte mindre än 3,9 procent (Sveriges är numera endast 0,5 procent).

Rapporten understryker med all rätt, att den starka folkökningen vållar allvarliga problem i många länder. Närmast talar man härvidlag om tre slag av problem; att ett befolkningstryck mot den odlade jorden kan uppkomma, att det redan förut besvärliga kapitalbildningsproblemet kan bli än mera svårlöst samt att den arbetande befolkningen får bära en så tung börda i form av ett stort antal barn att försörja. Den viktiga faktor som den kraftiga befolkningstillväxten utgör bör alltid hållas i minnet, när det gäller att bedöma bakgrunden till social och politisk oro i olika delar av världen. Arabvärlden är ett utpräglat exempel härpå.

Frågor sammanhängande med åtgärder för att minska födelsetalet hör som bekant till de inom FN kontroversiella, och det är följaktligen naturligt att rapporten undviker att ta upp sådana problem. Det är emellertid uppenbart att det är barnbegränsande åtgärder som har lett till den kraftiga minskningen av födelsetalet i två länder, nämligen Japan och Porto Rico. I det förra landet minskade födelsetalet på tio år från 34 till 18 på 1 000 invånare och

Arbetslöshet och undersysselsättning är vanliga företeelser i de underutvecklade länderna. Samtidigt förekommer barnarbete, som på den här bilden, där en bengalisk flicka krossar ris

är därmed nere på en nivå föga högre än den svenska. Under samma tioårsperiod, 1947—1956, minskade födelsetalet i Porto Rico från 42 till 34. Även om den senare siffran alltjämt är hög, så är nedgången betydande. Porto Rico är såtillvida av särskilt intresse, som detta torde vara det enda underutvecklade land, där man än så länge kunnat inregistrera en betydande effekt av medvetna ansträngningar att minska födelsetalet.

Mot bakgrunden av de lämnade upplysningarna om vidden och faran av den explosionsartade folkökningen på så många håll i världen är det förvånande att konstatera att rapportens tonfall, när det gäller livsmedelstillgångarna, närmast kan betecknas som optimistisk. Det är emellertid tydligt att det finns täckning för påståendet om »en imponerande ökning av livsmedelsproduktionen i nästan alla världens regioner» under de senaste åren. På grund av folkökningen beräknas världens totala livsmedelsproduktion per person visserligen inte vara större än före det andra världskriget, men detta är dock bättre än vad många föreställer sig.

När det gäller livsmedel, är huvudproblemet faktiskt inte att öka totalproduktionen utan att bättre fördela tillgångarna mellan olika länder. Stora överskott har uppkommit, särskilt i Nordamerika. Till och med i Fjärran Östern har det uppstått ett marknadsöverskott på ris. Produktionsinskränkande åtgärder förekommer på sina håll. Samtidigt med att överskottsproblemet tycks bli allt mera påtagligt i en del länder, så är brist- och undernäringsproblemet i andra länder alltjämt mycket svårartat. Rapporten anser sig dock kunna tala om en »sakta men säker» ökning av livsmedelstillgångarna i olika områden av Främre Orienten, Fjärran Östern och Östra

Europa, där tillgångarna på livsmedel var otillräckliga under åren närmast efter kriget.

Enligt konventionellt betraktelsesätt utgör uppfostran ett mycket mindre angeläget behov än föda. »Man dör av svält men inte av brist på kultur.» Även om detta i och för sig är riktigt, så utgör uppenbarligen framstegen på det kulturella området en viktig faktor, så snart man kommit ovanför det minimum, som representeras av överlevandet.

Det vill synas som utvecklingen nu har gått så långt att något mer än hälften av alla världens barn i skolåldern går i skolan. Snabba förbättringar noteras på många håll, men utvecklingen är mycket ojämn. Till gruppen länder, där förut blott få barn gått i skolan, men där det nu sker en ökning med mer än 3 procent om året, hör Bolivia, Burma, Indonesien och Kina. På många håll, särskilt i Afrika, är det alltjämt mindre än 20 procent av barnen som går i skolan, utan att därför någon nämnvärd ökning kan observeras. Det är å andra sidan anmärkningsvärt hur högt åtskilliga länder, som vi brukar hänföra till de underutvecklade, ligger. I gruppen 60—80 procent återfinner man sålunda Philippinerna, Thailand, Ceylon, Basutoland, Taiwan (Formosa) och Sydkorea. Till samma grupp hör för övrigt Italien, Jugoslavien och Spanien.

Uppgifter om läskunnigheten föreligger numera för flertalet länder, även om uppgifterna nog i en del fall måste betraktas som mycket ungefärliga. Till gruppen »mindre än 5 procent av den vuxna befolkningen läskunnig» hör nu företrädesvis områden, som alltjämt administreras som kolonier. Man kan tvista om huruvida det är det låga antalet läskunniga personer, som har gjort det omöjligt för landet att bli självständigt eller huruvida det är det koloniala systemet, som har bromsat skolväsendets utveckling.

I en refererande artikel är det endast möjligt att beskriva en ringa del av innehållet i FN-rapporten. Bland de här ovan ej alls omtalade avsnitten kan nämnas ett kapitel om arbets- och sysselsättningsförhållanden samt ett om urbaniseringens sociala problem. Det senare avsnittet ger en mängd upplysningar om urbaniseringsgraden i olika länder och om dess följder på gott och på ont. Det bör ihågkommas att stora stadslika anhopningar av människor förekommer också i åtskilliga av de underutvecklade länderna. I dessa fall är det inte någon industrialisering, som bär upp ekonomin, och följden är den att levnadsförhållandena i dessa storstäder många gånger är särskilt underhaltiga.

Här är icke platsen att ingå på frågan om vad som kan göras, bland annat från svensk sida, för att se till att klyftan mellan länderna fylls igen genom att en ekonomisk och industriell utveckling kommer igång i de underutvecklade länderna. Avslutningsvis skall blott understrykas att sambandet mellan utvecklingen i andra länder och framtidsutvecklingen i Sverige blir alltmera påtaglig och att en ökad kunskap om levnadsförhållandena i andra länder och inte minst i andra världsdelar följaktligen framstår som en angelägen uppgift. Den kanske viktigaste sammanfattande kunskapskällan i detta avseende är *Report on the World Social Situation.*

Ris är den viktigaste födan för en stor del av jordens befolkning. Men om man just ingenting annat äter, och särskilt om riset är polerat, uppstår bristsjukdomar som kan vara lika ödesdigra som svält. Denna bild kommer från Indonesien

Skolans första och kanske viktigaste uppgift är att lära barnen läsa och skriva. Det sker ofta under primitiva yttre förhållanden, som här bland indianbarn uppe i Bolivias bergstrakter

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:

Konsumentprisindex
Sysselsättning och arbetslöshet

Varje kvartal:	Senast i nr
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar	detta nr
Omsättningen inom detaljhandel m m	1958: 2
Sysselsättning och löner inom industrin	detta nr
Utlänningar i Sverige	detta nr

Varje år:	
Alkoholistanstalt, intagna på	1957: 12
Arvsfonden, allmänna	1957: 11
Barnavård, samhällets	1958: 2
Barnbidrag, allmänna	1957: 2
Bostadsbyggandet	1957: 8
Daghem och förskolor	1958: 2
Fattigvården	1958: 1
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag	1957: 4
Hemhjälp, social	1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet	1957: 10
Mödrahjälpen	1957: 7
Nykterhetsnämndernas verksamhet	1958: 2
Nykterhetsvårdsklientelet	1957: 4
Socialhjälp och barnavård till utlänningar	1957: 11
Socialvårdens kostnader och finansiering	1957: 6
Statens utgifter för sociala ändamål	1958: 2
Ungdomsvårdsskolornas elever	1957: 5
Ålderdomshem, om statsbidrag till	1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m	1957: 11

UTLÄNNINGAR I SVERIGE

En översikt för år 1957 och läget den 1 januari 1958

Utlänningar med uppehållstillstånd. Sedan skyldighet att inneha tillstånd för vistelse och arbete inskränkts till icke-nordiska utlänningar, omfattar antalet uppehållstillstånd endast en mindre del av alla utlänningar i landet. Den 1 januari 1958 var antalet gällande uppehållstillstånd 56 055, av vilka 29 852 avsåg män och 26 203 kvinnor. Detta innebär en ökning sedan den 1 januari 1957 med 1 015 (1,84 %), av vilka något mer än hälften är kvinnor (549). Av tab 1 framgår förändringarna i övrigt under året kvartalsvis.

Sedan passfriheten för nordbor genomförts, kan totalantalet utlänningar i Sverige ej exakt anges. Enligt gjorda beräkningar torde de utgöra omkring 260 000 vid 1958 års början. I siffran ingår minderåriga samt utlänningar som tillfälligt vistas här.

Naturaliserade utlänningar. Under år 1957 har 9 068 förutvarande utlänningar blivit svenska medborgare. I denna siffra ingår såväl barn som

Tab 1. Uppehållstillstånd för utlänningar

Nationalitet	1946	1957				1958		
	1 januari	1 januari	1 april	1 juli	1 oktober	1 januari	därav	
							män	kvinnor
Dansk	2 729	..	..	..	..	..	..	..
Finsk	6 293	..	..	..	..	..	..	..
Isländsk	179	..	..	..	..	..	..	..
Norsk	4 537	..	..	..	..	..	..	..
Baltisk	25 977	9 174	8 944	8 656	8 537	8 252	5 136	3 116
Belgisk	82	95	104	106	118	103	47	56
Brittisk	901	1 067	1 111	1 069	1 116	1 221	621	600
Fransk	509	680	660	633	639	665	377	288
Nederländsk	679	1 303	1 304	1 301	1 318	1 362	882	480
Italiensk	332	3 285	3 344	3 345	3 375	3 419	2 123	1 296
Polsk	3 822	2 448	2 509	2 376	2 348	2 216	1 392	824
Schweizisk	316	1 296	1 261	1 243	1 291	1 251	820	431
Tjeckoslovakisk	—	411	423	396	370	347	243	104
Tysk	6 250	22 106	22 126	21 942	22 589	22 137	8 926	13 211
Ungersk	805	4 192	5 848	5 885	5 924	6 070	3 983	2 087
USA-medborgare	669	1 498	1 540	1 514	1 485	1 510	852	658
Österrikisk	—	2 965	3 026	3 032	3 050	3 058	1 610	1 448
Övriga	4 565	4 520	4 719	4 617	4 470	4 444	2 840	1 604
Samtliga	**58 645**	**55 040**	**56 919**	**56 115**	**56 630**	**56 055**	**29 852**	**26 203**

Tab 2. Utlänningar, som enligt uppgifter till statens utlänningskommission erhållit svenskt medborgarskap under år 1957

Förutvarande nationalitet	Enligt Kungl Maj:ts beslut	Övriga	Samtliga	Förutvarande nationalitet	Enligt Kungl Maj:ts beslut	Övriga	Samtliga
Argentinsk	1	—	1	Nederländsk	58	1	59
Australiensisk	1	—	1	Norsk	423	44	467
Belgisk	1	—	1	Panamansk	2	—	2
Bulgarisk	4	—	4	Polsk	514	1	515
Canadensisk	11	7	18	Portugisisk	1	—	1
Dansk	670	52	722	Rumänsk	37	—	37
Danzig-medborgare	8	—	8	Rysk	480	—	480
Egyptisk	3	—	3	Schweizisk	6	4	10
Engelsk	25	—	25	Spansk	12	—	12
Estländsk	1 098	—	1 098	Spansk-Marockansk	4	—	4
Filippinsk	1	—	1	Statslös	21	—	21
Finsk	2 796	19	2 815	Sudet-tysk	182	—	182
Fransk	23	1	24	Sydafrikansk	1	—	1
Gammalsvenskbybor	1	—	1	Sydkoreansk	1	—	1
Grekisk	6	—	6	Tjeckoslovakisk	82	—	82
Indisk	2	—	2	Turkisk	7	—	7
Isländsk	2	—	2	Tysk	1 431	3	1 434
Israelsk	2	—	2	Ungersk	187	—	187
Italiensk	108	—	108	USA-medborgare	65	114	179
Japansk	1	—	1	Österrikisk	162	—	162
Jugoslavisk	23	—	23	Samtliga	**8 822**	**246**	**9 068**
Kinesisk	1	—	1				
Lettländsk	339	—	339				
Litauisk	18	—	18				
Monogaskisk	1	—	1				

Tab 3. Av utländska kvinnor i Sverige födda barn enligt uppgifter till utlänningskommissionen år 1957

Hemland	Antal barn	Hemland	Antal barn
Argentina	1	Pakistan	2
Australien	1	Persien	1
Belgien	2	Peru	1
Brasilien	1	Polen	47
Bulgarien	2	Portugal	1
Canada	2	Rumänien	3
Chile	3	Schweiz	59
Columbia	6	Spanien	12
Danmark	698	Statslös	57
Egypten	3	Sudet	2
Eire	2	Sydkorea	1
England	64	Tjeckoslovakien	13
Estland	76	Turkiet	3
Finland	1 129	Tyskland	542
Frankrike	19	Ungern	114
Grekland	7	Uruguay	1
Indonesien	1	USA	21
Island	2	Österrike	93
Israel	2	Summa	**3 548**
Italien	100		
Jugoslavien	18		
Lettland	19		
Litauen	2		
Nederländerna	65		
Norge	350		

svenskfödda utländska medborgare, vilka senare i föreskriven ordning återtagit svenskt medborgarskap. Av de under året naturaliserade — som är 382 färre än under 1956 — har 8 822 upptagits till svenska medborgare efter Kungl Maj:ts beslut. Av tab 2 framgår de svenskblivnas fördelning efter förutvarande nationalitet.

Tab 4. I Sverige avlidna utlänningar enligt till utlänningskommissionen inkomna uppgifter år 1957

Hemland	Avlidna	Hemland	Avlidna
Danmark	26	Schweiz	1
Egypten	1	Statslös	20
England	5	Sudet	1
Estland	28	Turkiet	2
Finland	93	Tyskland	35
Frankrike	3	Ungern	4
Grekland	2	USA	38
Israel	2	Österrike	1
Italien	4	Tillhopa	**324**
Jugoslavien	3		
Lettland	13		
Mexiko	1		
Nederländerna	3		
Norge	26		
Polen	12		

Tab 5. Inresor företagna av icke-nordbor månadsvis under år 1957

Hemland	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Hela året
Australien . .	69	82	98	186	412	719	1 329	1 023	688	177	77	66	**4 926**
Belgien	153	136	198	246	349	638	2 056	1 599	453	197	227	182	**6 434**
Canada . . .	176	124	187	337	427	780	1 709	1 302	507	311	184	199	**6 243**
Eire	18	15	20	44	27	98	134	124	95	37	28	14	**654**
Frankrike . .	556	455	531	946	1 445	2 653	10 378	10 756	2 086	659	602	575	**31 642**
Grekland . . .	113	77	78	104	143	145	329	352	206	119	116	101	**1 883**
Indien	43	14	52	84	86	129	187	257	144	87	73	59	**1 215**
Italien	626	428	451	772	909	1 664	4 820	6 996	1 295	767	887	739	**20 354**
Latinamerika .	116	126	158	190	330	482	900	933	565	386	287	189	**4 662**
Luxemburg . .	3	1	18	2	3	18	66	67	16	5	4	3	**206**
Nederländerna	1 086	699	852	1 315	2 054	3 097	6 651	5 745	2 003	1 162	974	979	**26 617**
Nya Zeeland .	9	12	16	33	63	179	354	273	167	65	20	21	**1 212**
Portugal . . .	14	16	37	22	59	103	101	243	126	59	28	17	**825**
Schweiz . . .	486	352	452	689	1 046	2 738	6 088	3 972	1 095	696	517	423	**18 554**
Spanien . . .	66	61	88	126	160	364	676	627	351	122	103	92	**2 836**
Storbritannien	1 539	1 428	1 734	3 263	4 541	8 397	13 679	17 010	7 267	2 644	1 791	1 592	**64 885**
Sydafrika . .	41	31	48	91	253	625	878	548	351	97	40	33	**3 036**
Turkiet . . .	29	22	31	62	84	85	272	161	135	70	70	62	**1 083**
USA	1 512	1 426	1 772	4 144	7 828	14 808	24 218	17 543	8 507	4 129	2 248	1 965	**90 100**
Västtyskland .	7 595	4 060	4 925	8 618	9 271	20 138	47 754	42 749	12 963	7 333	5 675	6 828	**177909**
Österrike . . .	540	282	313	551	715	1 401	4 769	2 915	1 143	572	348	354	**13 903**
Övriga	1 289	1 096	1 216	1 628	1 825	2 706	4 994	4 804	2 913	1 916	1 721	1 481	**27 589**
Samtliga	**16 079**	**10 943**	**13 275**	**23 453**	**32 030**	**61 967**	**132842**	**119999**	**43 076**	**21 610**	**16 020**	**15 974**	**506768**

Födda och avlidna utlänningar. Utlänningsstockens minskning till följd av naturalisation är av betydligt större omfattning än minskningen genom dödsfall bland de härvarande utlänningarna. Enligt de uppgifter, som inkommit till utlänningskommissionen, var de senares antal 324 under år 1957 — exakt samma som år 1956. Av utländska kvinnor föddes i Sverige 3 548 barn under år 1957 mot 3 588 år 1956 och 3 198 år 1955. Fördelningen efter nationalitet av födda och avlidna utlänningar redovisas i tab 3 och 4.

In- och utresor. Den mest betydande kvantitativa förändringen av utlänningspopulationen sker till följd av in- och utresor, av vilka de förra något överväger. Efter den nordiska passfrihetens genomförande registreras endast den icke-nordiska resandeströmmen. Denna har efter kriget tilltagit år från år. Under år 1957 inreste 506 768 icke-nordbor i Sverige (tab 5), vilket är 36 034 eller 7,7 % fler än under 1956.

Turiststatistik. Den utländska turismen i Sverige under år 1957 — även denna med undantag av nordbor — redovisas i tab 6. Summan av inresta turister har ökat med 14 485 (4,4 %) i jämförelse med år 1956, under det att turisternas sammanlagda vistelsetid i landet ökat med 102 043 dygn eller endast 2,4 %. Den allmänna tendensen mot allt kortare turistuppehåll har alltså fortsatt.

Tab 6. Av icke-nordiska turister företagna in- och utresor samt tillbragt vistelsetid i Sverige år 1957

Hemland	Inresor	Utresor	Vistelse-dagar	Medeltal vistelse-dagar
Australien	3 861	3 842	21 565	5,6
Belgien	4 565	4 541	29 792	6,6
Canada	4 590	4 563	51 818	11,4
Eire	497	489	4 086	8,4
Frankrike	22 628	22 594	165 929	7,3
Grekland	1 204	1 197	15 978	13,3
Indien	883	877	12 775	14,6
Italien	12 244	12 238	138 314	11,3
Jugoslavien	944	936	15 539	16,6
Luxemburg	155	149	1 292	8,7
Latinamerika	3 615	3 619	44 990	12,4
Nederländerna	18 762	18 642	193 704	10,4
Nya Zeeland	982	984	7 178	7,3
Pakistan	265	265	3 676	13,9
Polen	1 860	1 776	36 500	20,6
Portugal	647	646	6 170	9,6
Rumänien	127	129	2 035	15,8
Schweiz	12 525	12 499	113 246	9,1
Sovjetunionen	1 181	1 179	19 746	16,7
Spanien	1 761	1 770	22 906	12,9
Storbritannien	50 845	50 754	397 988	7,8
Sydafrikanska unionen	2 471	2 452	16 996	6,9
Tjeckoslovakien	664	660	11 243	17,0
Turkiet	756	746	11 342	15,2
Västtyskland	105 872	105 663	1 803 759	17,1
Ungern	909	890	24 810	27,9
USA	73 626	73 443	822 173	11,2
Österrike	7 077	7 049	126 566	18,0
Östtyskland	2 609	2 603	57 842	22,2
Övriga	6 458	6 450	88 144	13,7
Samtliga	**344 583**	**343 645**	**4 268 102**	**12,4**

Utlänningar på den svenska arbetsmarknaden. Den 1 januari 1958 var (som visas i tab 7 och 8) antalet arbetsanmälda utlänningar i riket 128 043. Sedan föregående årsskifte redovisas en minskning med 7 044 eller 5,2 %, vilken helt inträffat under årets fyra sista månader. Under året har en del korrigeringar vidtagits i siffrorna över de arbetsanmälda för att eliminera fel som uppkommit genom att arbetsgivare i vissa fall underlåtit att anmäla utlänningar som slutat sin anställning. Endast en del av dessa utgörs emellertid av sådana som ingått i siffrorna från föregående årsskifte, varför den på detta sätt förorsakade minskningen sedan den 1 januari 1957 är mellan 2 000 à 3 000.

Av de arbetsanmälda var 82 705 män och 45 338 kvinnor, vilket innebär att männen under året minskat med 3 112 (3,6 %) och kvinnorna med 3 932 (8,0 %). Finnarna utgjorde den största gruppen med 46 058 (— 7,9 %). I storleksordning kommer därnäst danskarna med 23 648 (— 8,3 %), tyskarna med 20 425 (— 1,6 %), norrmännen med 10 844 (— 17,8 %), balterna

Tab 7. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 januari 1958, fördelade efter yrkesgrupp

Yrkesgrupp	Samtliga	Därav			
		danskar	norrmän	finnar	balter
I. Jordbruk	3 895	2 000	149	838	72
Trädgårdsskötsel	1 163	281	49	345	20
Fiske	65	35	1	18	6
Skogsbruk	8 107	973	757	5 669	146
Tillhopa	13 230	3 289	956	6 870	244
II. Malmbrytning, metallindustri	29 321	4 654	1 665	10 512	1 609
Jord-, stenindustri	2 099	804	72	556	39
Träindustri	2 651	422	219	1 237	117
Pappers-, grafisk industri	3 491	756	309	1 388	155
Livsmedelsindustri	3 704	1 322	259	1 101	101
Textilindustri	5 565	1 045	278	1 856	658
Beklädnadsindustri	6 759	630	548	3 495	358
Läder-, hår-, gummiindustri	2 505	895	164	589	180
Kemisk-teknisk industri	1 053	260	106	384	47
Byggnadsindustri	3 476	1 088	455	1 147	114
Kraft-, belysnings-, vattenverk	20	5	2	2	—
Tillhopa	60 644	11 881	4 077	22 267	3 378
III. Landtransport	1 300	308	232	431	119
Luftfart	180	62	90	12	—
Sjöfart	7 865	2 267	604	1 779	305
Tillhopa	9 345	2 637	926	2 222	424
IV. Försäljnings-, reklam-, affärsverksamhet	2 346	415	410	767	65
Lagerarbete	1 823	337	238	725	138
Bank-, försäkrings-, uppdragsverksamhet	384	13	33	139	81
Hotell, restauranger, storhushåll	10 401	1 021	1 183	4 854	226
Tillhopa	14 954	1 786	1 864	6 485	510
V. Allmän tjänst	66	19	10	17	4
Socialvård	74	12	11	14	4
Tekniska arbetsområden	3 642	462	651	512	305
Kontorsarbete	3 224	267	347	988	351
Undervisn, biblioteksarbete, journalistik	495	30	52	52	44
Organisations-, ombudsmannaverksamhet	15	2	4	3	2
Konstnärlig verksamhet	1 487	537	55	27	10
Tillhopa	9 003	1 329	1 130	1 613	720
VI. Hälsovård, sjukvård, hygien	6 351	1 114	790	2 386	191
VII. Husligt arbete	8 778	668	599	2 104	32
VIII. Genomgående yrken	3 104	560	266	1 341	170
Diversearbete	1 071	284	86	456	77
Tillhopa	4 175	844	352	1 797	247
IX. Extra skördehjälp m m	6	1	—	2	—
Elevpraktikarbete	1 437	97	150	310	33
Tillhopa	1 443	98	150	312	33
X. Beredskaps-, reservarbete	120	2	—	2	59
Summa	**128 043**	**23 648**	**10 844**	**46 058**	**5 838**

Tab 8. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 januari 1958 fördelade efter län och nationalitet

Nationalitet Län	Dansk	Norsk	Finsk	Baltisk	Polsk	Tysk	Italiensk	Ungersk	Övriga	Summa
Stockholms stad . .	2 421	2 172	8 383	1 204	258	4 243	667	612	2 207	**22 167**
Stockholms län . .	931	605	4 915	496	110	2 429	397	277	988	**11 148**
Uppsala	220	90	1 035	148	27	383	11	120	197	**2 231**
Södermanlands . . .	585	204	2 053	353	70	543	72	217	338	**4 435**
Östergötlands	651	245	1 063	379	109	727	172	177	359	**3 882**
Jönköpings	414	132	531	118	77	493	4	136	190	**2 095**
Kronobergs	271	49	118	14	27	194	3	73	63	**812**
Kalmar	168	58	211	65	22	201	15	96	112	**948**
Gotlands	108	6	81	4	1	38	3	1	13	**255**
Blekinge	241	30	143	72	19	96	2	118	60	**781**
Kristianstads	540	50	215	11	26	307	6	114	85	**1 354**
Malmöhus	6 680	428	1 178	270	268	2 503	350	692	1 187	**13 556**
Hallands	439	79	257	94	51	288	6	139	184	**1 537**
Göteborgs och Bohus	3 958	2 268	3 537	1 394	226	2 469	663	424	1 994	**16 933**
Älvsborgs	1 046	582	3 382	562	134	978	12	323	701	**7 720**
Skaraborgs	309	149	549	49	19	381	4	105	196	**1 761**
Värmlands	1 222	920	1 746	86	39	639	14	182	595	**5 443**
Örebro	855	312	2 161	163	56	830	60	204	483	**5 124**
Västmanlands . . .	774	533	4 262	206	105	1 117	588	288	759	**8 632**
Kopparbergs	871	480	2 687	46	69	575	43	137	440	**5 348**
Gävleborgs	447	247	1 586	66	35	393	21	83	254	**3 132**
Västernorrlands . .	143	214	1 798	24	9	251	6	32	130	**2 607**
Jämtlands	54	411	525	6	4	83	6	3	36	**1 128**
Västerbottens . . .	53	153	700	2	4	109	5	22	41	**1 089**
Norrbottens	247	427	2 942	6	6	155	15	26	101	**3 925**
Samtliga	**23 648**	**10 844**	**46 058**	**5 838**	**1 771**	**20 425**	**3 145**	**4 601**	**11 713**	**128 043**

med 5 838 (— 20,3 %), ungrarna med 4 601 — dessa har ökat mycket starkt under året genom de hitkomna flyktingarna — italienarna med 3 145 (+ 5,7 %) och polackerna med 1 771 (— 22,1 %).

Beträffande fördelningen inom landet förekom de arbetsanmälda utlänningarna talrikast i Stockholms stad med 22 167 (— 23,3 %), i Göteborgs och Bohus län med 16 933 (+ 8,6 %), i Malmöhus län med 13 556 (+ 1,3 %), i Stockholms län med 11 148 (+ 4,2 %), i Västmanlands län med 8 632 (+ 2,2 %) och i Älvsborgs län med 7 720 (+ 8,2 %).

Med hänsyn till yrkesfördelningen sysselsattes 60 644 inom industri och hantverk (+ 2,5 %), 14 954 inom handel m m (— 15,9 %), 13 230 ägnade sig åt jordbruk, fiske och skogsbruk (— 22,8 %), 9 345 åt samfärdsel (— 6,6 %), 9 003 åt förvaltning, arbetsledning och fria yrken (+ 5,7 %), 8 778 åt husligt arbete (— 14,1 %) samt 6 351 åt hälso- och sjukvård (— 4,5 %).

G M

SYSSELSÄTTNING OCH LÖNER INOM INDUSTRIN I NOVEMBER 1957

Primärmaterialet. *Månadsstatistiken.* Socialstyrelsen erhöll till och med december 1957[1] *varje månad* från företag inom industrin uppgifter om antalet manliga respektive kvinnliga arbetare (oavsett ålder), som en viss (valfri) dag under en angiven period i slutet av månaden varit a) i arbete, b) anställda i företaget men ej sysselsatta på grund av arbetsbrist, maskinfel, materialbrist, reparationer o d, c) frånvarande av personliga skäl (sjukdom, semester, tillfällig ledighet — »permission» — militärtjänstgöring m m). För manliga och kvinnliga arbetare tillhopa lämnade företagen dessutom uppgifter om antalet arbetare som var frånvarande på grund av arbetskonflikt. I tab 1 och 2 avses med »anställda arbetare» summan av antalen i grupperna a och c.

Kvartalsstatistiken. *Varje kvartal* erhåller socialstyrelsen från företag inom industrin uppgifter om a) av arbetare under en avlöningsperiod (som regel i kvartalets mellersta månad) uppburen lönesumma och utförda arbetstimmar (med fördelning på de tre grupperna vuxna manliga arbetare, vuxna kvinnliga arbetare samt minderåriga arbetare jämte lärlingar), b) antal arbetare, som varit i arbete under hela avlöningsperioden eller del av densamma, c) antal arbetare, som under avlöningsperioden lämnat företaget (efter uppsägning från arbetsgivaren eller på egen begäran), anställts vid företaget, haft deltidsanställning eller haft förkortad arbetstid. I lönesummorna skall enligt anvisningarna ej ingå semesterlön eller semesterersättning, helgdagslön eller helgdagsersättning (dvs lön som enligt avtal utgår till timavlönade arbetare för vissa bestämda helgdagar) samt ersättningar vid sjukdom eller olycksfall o d. Av nyingångna avtal föranledda, retroaktiva lönebelopp för tidigare avlöningsperioder skall ej medtas. I stort sett samma företag medverkar i kvartalsstatistiken som i månadsstatistiken. Till kvartalsstatistiken lämnas dock ej några uppgifter av statliga verk och myndigheter (men däremot av aktiebolag som helt ägs av staten eller i vilka staten äger aktiemajoriteten).

Till såväl månadsstatistiken som kvartalsstatistiken lämnas i allmänhet uppgifter för varje fristående arbetsställe. I vissa fall redovisas dock flera arbetsställen tillhopa. Redovisningsenheterna betecknas i denna redogörelse som »företag». De i tab 1, 2, 5 och 6 återgivna indextalen, som visar förändringar i antal arbetare respektive genomsnittlig timförtjänst sedan ett

[1] I allt väsentligt samma uppgifter erhålls fr o m januari 1958. På blanketten har dock vissa ändringar gjorts i frågornas formulering.

Tab 1. Sysselsättning och timförtjänst i november 1957 för arbetare inom industrin

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Indextal[1] för antal anställda arbetare (oavsett ålder, exkl permitterade) i november 1957 (november 1956 = 100)			Indextal för genomsnittlig timförtjänst[2] i november 1957 (november 1956 = 100)		Genomsnittlig timförtjänst[2] i november 1957, kr, för vuxna manliga arbetare i dyrortsgrupp				
	Båda könen	Manl arb	Kvinnl arb	Vuxna manl arb	Vuxna kvinnl arb	2	3	4	5	2-5
Gruvindustri	102,5	102,5	..	105,9	..	5,15	5,73	5,71	7,23	6,39
Malmgruvor	102,3	102,2	..	106,0	..	—	5,73	5,71	7,23	6,46
Kolgruvor	108,4	108,4	—	108,2	—	5,15	—	—	—	5,15
Metall- och verkstadsindustri	101,2	101,5	97,1	105,3	105,9	4,61	4,98	5,85	5,84	5,21
Järn-, stål- och kopparverk	100,2	100,5	91,5	105,3	107,2	..	5,10	..	..	5,22
Järn- och stålmanufaktur	97,9	97,9	97,4	105,0	105,7	4,53	4,85	5,72	6,80	5,00
Mekaniska verkstäder	100,8	100,9	99,1	104,1	105,9	4,64	4,99	5,58	5,88	5,17
Reparationsverkstäder	101,9	101,9	..	108,1	..	4,18	4,66	5,20	5,99	5,13
Skeppsvarv	109,2	109,2	..	107,3	..	..	5,14	6,34	..	5,72
Elektroteknisk industri	99,9	100,4	98,4	106,0	105,2	4,93	4,86	5,35	5,46	5,11
Annan metallindustri	98,9	100.4	92,1	104,8	107,6	4,32	4,81	5,44	5,70	4,99
Jord- och stenindustri	97,9	97,9	97,8	105.8	106,1	4,38	4,68	5,57	6,71	4,69
Torvindustri	103,0	103,3	..	95,7	..	4,14	..	—	—	3,96
Stenindustri	94,6	94,6	..	106,1	..	4,64	4,60	..	..	4,61
Kalk- och kritbruk	91,6	91,7	..	105,1	..	4,28	4,76	..	..	4,67
Cementfabriker	96,2	96,2	..	102,5	..	..	..	—	—	4,80
Cementvarufabriker	99,8	100,0	..	108,4	..	4,61	5,27	5,99	..	5,45
Tegelbruk	99,4	99,4	..	105.5	..	4,24	4,41	..	..	4,37
Porslins-, kakel- o lergodsind	97,0	97.9	95,3	105,3	107,8	4,13	4,37	..	—	4,53
Glasindustri	98,9	97,9	105,5	107,1	105,3	4,41	4,74	..	..	4,49
Annan jord- o stenindustri	104.5	104,8	..	105,4	..	—	5,08	..	..	5 08
Träindustri	98,7	98,6	100,4	106.0	106,4	4,24	4,49	4,79	4,83	4,46
Sågverk och hyvlerier	95,4	95,7	80,1	105,9	..	3,90	4,45	4,72	4,73	4,47
Lådfabriker	92,7	91,5	..	104,4	..	..	..	..	..	4,14
Fanér- och plywoodfabriker	107,1	106,6	..	105,1	..	..	..	..	—	4,60
Byggnadssnickerifabriker	101,9	101,2	..	105,0	..	4,32	4,50	4,98	4,48	4,44
Möbelfabriker	101,5	101,5	103,5	107,7	..	4,36	4,64	..	..	4,52
Svarveri- och skidfabriker	102,2	101,7	..	106,2	..	4,18	4,42	..	..	4,41
Annan trävaruindustri	96,9	98,0	88,4	107,0	..	4,07	4,50	..	..	4,49
Massa- och pappersindustri	100,5	100,5	100,9	104,7	104,6	4,55	4,96	5,27	5,50	4,98
Massafabriker	99,6	99,6	100,8	104.2	..	4,94	5.01	5 34	..	5.17
Pappersbruk och pappfabr	101.2	100,8	103,5	104,6	104,5	4,46	4,93	..	..	4,78
Wallboardfabriker	107,0	107,0	..	110,2	..	—	..	..	..	5,36
Papp- och pappersvaruind	98,5	99,7	96,5	104,5	104,2	4,64	4,46	..	..	4,62
Grafisk industri	99,6	99,9	98,2	104,4	103,8	4,38	4,99	5,62	5,65	5,32
Bokbinderier	96,6	98,9	94,8	104,3	105,2	..	..	..	5 62	5,24
Bok- och accidenstryckerier	100,8	100,7	101 2	105.2	102,6	..	4,78	4,93	5,43	5,12
Tidningstryckerier	99,6	99,5	100,4	103,8	..	..	5,27	..	6,46	5,66
Annan grafisk industri	99,8	99,5	101,8	103,5	101,6	—	4,67	..	5,54	5,24
Livsmedelsindustri	99,6	99,5	99,6	105,0	105,7	4,52	4,39	4,58	5,17	4,57
Kvarnar	88,4	89,9	..	101,7	..	..	3,98	..	..	4.21
Bageriindustri	102,7	101,3	105,8	104,0	103,4	..	4,48	4,65	4,77	4,55
Sockerindustri	101,0	101,3	98,5	104,2	105,5	4,71	..	..	—	4,70
Choklad- o konfektindustri	104,2	101,6	105,5	106,9	108,4	—	4,13	..	5,86	4,72
Mejeriindustri	101,4	101,4	101,0	103,0	102,4	4,09	4,16	..	..	4,43
Slakterier och charkuterier	98,0	98,5	95,7	107,6	108,1	4,31	4,62	4,63	5,77	4,75
Fiskkonservfabriker	90,9	90,3	91,2	102,3	102,8	..	4,04	..	..	4,09
Fruktkonservindustri	94,0	94,8	93,6	104,6	104,3	4,17	..	—	..	4,15
Margarinindustri	94,1	94,9	..	104,6	..	—	..	..	..	4,94
Annan livsmedelsindustri	103,5	104,3	101,3	102,8	104,2	..	4,05	..	..	4,19

[1] För grupper om mindre än 200 arbetare har indextal ej beräknats. — [2] Utom i ett par undantagsfall meddelas uppgifter rörande genomsnittlig timförtjänst endast då antalet redovisade företag utgör minst 10 och antalet under en vecka utgjorda arbetstimmar minst 10 000. I uppgifterna ingår ej helgdagslön, helgdagsersättning, semesterlön, semesterersättning eller sjuklön.

Tab 1 (forts). Sysselsättning och timförtjänst i november 1957 för arbetare inom industrin

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Industrigrupper	Indextal för antal anställda arbetare (oavsett ålder, exkl permitterade) i *november* 1957 (november 1956 = 100)			Indextal för genomsnittlig timförtjänst i *november 1957* (november 1956 = 100)		Genomsnittlig timförtjänst i november 1957, kr, för vuxna manliga arbetare i *dyrortsgrupp*				
	Båda könen	Manl arb	Kvinnl arb	Vuxna manl arb	Vuxna kvinnl arb	2	3	4	5	2-5
Dryckesvaru- och tobaksind.	99,3	97,4	104,6	104,4	104,3	3,94	4,08	4,67	4,90	4,42
Dryckesvaruindustri . . .	98,6	97,9	102,6	104,1	104,1	3,94	4,05	4,64	..	4,39
Tobaksfabriker	102,2	92,3	106,4	106,9	104,6	..	..	..	..	4,64
Textil- o beklädnadsindustri	99,1	98,5	99,4	105,7	106,2	3,98	4,20	4,48	5,02	4,17
Ylleindustri	95,7	95,2	96,1	104,8	106,5	3,89	4,10	..	..	4,05
Bomullsindustri	101,7	100,8	102,9	107,0	107,4	4,04	4,13	..	—	4,11
Linne- och juteindustri . .	96,2	96,2	96,1	104,9	106,5	..	..	..	—	3,88
Trikåfabriker	100,9	99,9	101,2	106,4	105,9	4,06	4,37	..	..	4,34
Sömnadsindustri	99,1	97,8	99,4	104,1	106,0	4,01	4,26	4,49	4,85	4,29
Hatt- och mössfabriker . .	95,3	93,1	96,0	101,0	103,3	..	4,41	..	..	4,47
Annan textil- o beklädnind	98,7	99,1	98,2	106,3	105,5	4,00	4,19	..	..	4,21
Läder-, hår- o gummivaruind	101,7	101,4	102,2	106,2	107,0	4,60	4,68	5,18	5,47	4,72
Garverier	98,5	97,8	..	107,7	..	..	4,57	—	—	4,57
Päls- och skinnvarufabriker	97,7	100,6	94,2	106,7	109,7	..	4,64	..	..	4,73
Skoindustri	104,1	101,5	107,7	105,5	107,0	..	4,54	..	..	4,55
Andra lädervarufabriker . .	108,2	105,6	111,3	104,8	105,0	..	..	..	..	4,54
Gummivarufabriker	100,9	103,7	95,5	105,9	106,8	..	..	..	..	4,91
Annan läder-, hår- och gummivaruindustri	97,0	97,0	97,0	105,9	..	..	4,32	..	..	4,58
Kemisk och kemisk-tekn ind	98,8	98,3	101,2	104,9	105,7	4,64	4,84	5,15	5,09	4,91
Rent kemisk industri . . .	98,2	98,0	..	104,3	104,6	..	4,81	..	..	4,96
Färg-, olje- o parfymfabr .	96,7	97,4	93,9	105,3	107,1	..	4,73	5,22	5,11	4,97
Sprängämnesfabriker . . .	104,2	104,5	103,6	103,5	106,3	..	..	..	..	5,52
Tändsticksfabriker	94,9	96,7	92,3	105,1	103,9	4,16	4,23	—	—	4,22
Annan kemisk-teknisk ind	101,1	97,8	113,1	105,0	105,3	4,53	4,65	4,84	5,12	4,73
Samtliga industrigrupper	**100,3**	**100,5**	**99,4**	**105,4**	**105,9**	**4,43**	**4,85**	**5,52**	**5,84**	**5,01**

Tab 2. Indextal (november 1956 = 100) för antal anställda arbetare (båda könen, oavsett ålder; exkl permitterade) i november 1957 vid industriföretag av olika storlek

Industrigrupper	Företag, vilka år 1956 i medeltal hade .... anställda arbetare								Samtliga grupper
	1-10	11-25	26-50	51-100	101-200	201-500	501-1 000	över 1 000	
Gruvindustri	..	..	106,4	99,1	102,5	101,9	..	..	102,5
Metall- och verkstadsindustri	99,7	100,3	98,9	100,0	100,0	100,1	100,2	103,0	101,2
Jord- och stenindustri . . .	99,7	96,9	96,9	99,7	97,8	96,9	..	..	97,9
Träindustri	102,9	98,6	100,2	96,1	99,0	98,6	..	—	98,7
Massa- och pappersindustri .	98,5	97,4	100,5	109,1	100,2	99,0	100,5	..	100,5
Grafisk industri	97,0	98,5	99,4	99,1	101,0	102,4	..	..	99,6
Livsmedelsindustri	100,0	100,7	99,1	99,0	100,0	95,5	104,8	—	99,6
Dryckesvaru- o tobaksindustri	102,0	99,6	103,8	97,6	96,6	98,7	—	—	99,3
Textil- o beklädnadsindustri	98,5	102,6	101,2	99,3	100,5	96,5	99,4	99,4	99,1
Läder-, hår- o gummivaruind	101,3	103,3	97,9	97,6	107,7	102,5	..	..	101,7
Kemisk o kemisk-teknisk ind	99,7	98,9	97,7	98,9	102,4	97,2	100,0	..	98,8
Samtliga industrigrupper	**100,1**	**99,6**	**99,5**	**99,4**	**100,4**	**98,9**	**100,2**	**102,5**	**100,3**

Tab 3. Antal under en vecka avgångna resp nyanställda arbetare (båda könen, oavsett ålder) inom industrin i procent av totalantalet i arbete varande arbetare

Industrigrupper	Avgångna arbetare					Nyanställda arbetare				
	nov 1956	febr 1957	maj 1957	aug 1957	nov 1957	nov 1956	febr 1957	maj 1957	aug 1957	nov 1957
Samtliga industrigrupper . .	0,5	0,4	0,6	0,8	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,4
Därav:										
Järn-, stål- och kopparverk	0,3	0,2	0,4	0,8	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6	0,1
Järn- och stålmanufaktur .	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,5	0,6	0,3
Mekaniska verkstäder . . .	0,6	0,3	0,5	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,3
Skeppsvarv	0,5	0,4	0,6	0,9	0,4	0,7	0,8	0,8	1.2	0,5
Elektroteknisk industri . .	0,5	0,6	1,0	1,1	0,5	0,4	0,5	0,6	1,2	0.4
Sågverk och hyvlerier . .	0,9	0 5	0,5	1.1	1,1	0,4	0.6	0,9	0,6	0,2
Ylleindustri	0,6	0,5	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,4
Bomullsindustri	0,6	0,5	0,5	0,8	0,4	0,5	0,5	0,4	0,8	0,4
Trikåfabriker	0,8	0,9	1,1	0,9	0,9	0,8	1,4	0,7	1,3	0,7
Sömnadsindustri	0,5	0,8	0,8	0,9	0,7	0,7	0,9	0,5	1,4	0,6

tidigare redovisningstillfälle, har beräknats endast med användande av uppgifter från sådana företag, som lämnat uppgifter vid båda de redovisningstillfällen jämförelsen avser.

Sysselsättningsförhållanden. På grundval av månadsstatistikens uppgifter beräknas för den mellersta månaden i varje kvartal indextal för antalet anställda arbetare med motsvarande månad föregående år som bas. Jämförelsen mellan november 1956 och november 1957 grundar sig på uppgifter från ca 7 000 företag med omkring 500 000 arbetare.

Indextalen i kol 2—4 i tab 1 anger för olika industrigrupper antalet anställda manliga och kvinnliga arbetare i november 1957 i % av motsvarande antal i november 1956. Enligt det för »samtliga industrigrupper» beräknade indextalet var antalet anställda arbetare (manliga och kvinnliga arbetare tillhopa, oavsett ålder) 0,3 % större i november 1957 än ett år tidigare. För manliga arbetare noteras en ökning med 0,5 % men för kvinnliga arbetare en minskning med 0,6 %. För att underlätta jämförelser anförs i nedanstående tablå de procenttal för förändringarna i antalet anställda arbetare som erhållits då var och en av månaderna februari, maj, augusti och november åren 1956 och 1957 jämförts med motsvarande månad närmast föregående år.

	Förändring, i %, av antalet anställda arbetare från ..... månad ett år till samma månad närmast följande år			
	febr	maj	aug	nov
Manliga arbetare				
1955—1956	+ 1,4	+ 1,3	+ 0,8	+ 0,1
1956—1957	+ 0,2	+ 0,4	+ 0,7	+ 0,5
Kvinnliga arbetare				
1955—1956	+ 2,3	+ 1,9	+ 0,8	— 1,8
1956—1957	— 1,3	— 1,5	— 0,3	— 0,6
Samtliga arbetare				
1955—1956	+ 1,6	+ 1,4	+ 0,8	— 0,3
1956—1957	— 0,1	+ 0,1	+ 0,5	+ 0.3

Tab 4. Antal arbetare (båda könen, oavsett ålder) med deltidsarbete och korttidsarbete inom industrin i procent av totalantalet i arbete varande arbetare

Industrigrupper	November 1956		November 1957	
	Deltid	Korttid	Deltid	Korttid
Gruvindustri	0,1	1,1	0,0	1,3
Metall- och verkstadsindustri	0,3	1,0	0,3	0,5
Jord- och stenindustri	2,2	0,8	2,2	0,7
Träindustri	0,3	0,5	0,2	0,5
Massa- och pappersindustri	0,5	0,1	0,6	0,2
Grafisk industri	0,5	0,1	0,6	0,2
Livsmedelsindustri	2,6	0,5	2,7	0,3
Dryckesvaru- och tobaksindustri	0,9	1,1	1,2	0,9
Textil- och beklädnadsindustri	5,4	2,0	5,3	2,7
Läder-, hår- och gummivaruindustri	2,7	0,2	2,1	0,5
Kemisk och kemisk-teknisk industri	1,9	0,1	2,0	0,2
Samtliga industrigrupper	1,4	0,9	1,4	0,8

Tab 2 visar hur antalet arbetare förändrats från november 1956 till november 1957 vid företag av olika storlek inom olika industrigrupper. Företagen har storleksgrupperats efter medelantalet arbetare under år 1956.

Uppgifterna i tab 3 och 4 har hämtats från kvartalsstatistiken. Procenttalen för de olika månaderna avser ej exakt samma företag.

I tab 3 redovisas antalet avgångna och antalet nyanställda arbetare i procent av antalet i arbete varande arbetare. För arbetare, avgångna under en vecka i november 1957, var procenttalet 0,4. Samma procenttal erhölls för arbetare, som nyanställts under perioden. Motsvarande procenttal i november 1956 var såväl för avgångna som för nyanställda 0,5.

I tab 4 redovisas procenttal, som belyser förekomsten av deltidsarbete (inskränkning av arbetstiden som sammanhänger med arbetstagarens personliga förhållanden) och korttidsarbete (inskränkning av arbetstiden på grund av driftsförhållandena vid företaget) i november 1956 och i november 1957 inom olika industrigrupper. I november 1957 var antalet arbetare med korttidsarbete 0,8 % och antalet arbetare med deltidsarbete 1,4 % av hela antalet i arbete varande arbetare.

Löneförhållanden. På grundval av kvartalsstatistikens uppgifter om uppburen lönesumma och utgjorda arbetstimmar under en avlöningsperiod i den mellersta månaden varje kvartal har vissa beräkningar gjorts beträffande förtjänstläget i november 1957 för arbetare inom industrin. Resultaten av dessa beräkningar redovisas i tab 1, 5, 6 och 7.

I tab 1 återges för vuxna manliga respektive kvinnliga arbetare i kol 5 och 6 indextal för genomsnittliga timförtjänster i november 1957 (november 1956 = 100) och i kol 7—11 genomsnittliga timförtjänster (i kr) för vuxna manliga arbetare inom olika dyrortsgrupper. Beräkningarna grundar sig på uppgifter från ca 6 100 företag med 20,5 miljoner arbetstimmar under en sexdagarsperiod. Endast uppgifter från företag som lämnat uppgifter både för november 1956 och för november 1957 har använts.

Tab 5. Indextal (augusti 1957 = 100) för genomsnittlig timförtjänst för arbetare inom industrin i november 1957

Industrigrupper	Indextal (aug 1957 = 100) för			Industrigrupper	Indextal (aug 1957 = 100) för		
	vuxna manl arb	vuxna kvinnl arb	samtliga[1] arb		vuxna manl arb	vuxna kvinnl arb	samtliga[1] arb
Gruvindustri	104,0	..	104,9	Livsmedelsindustri	101,6	101,6	102,5
Malmgruvor	103,9	..	104,9	Kvarnar	99,6	..	99,4
Kolgruvor	102,8	—	102,8	Bageriindustri	100,6	100,7	101,2
Metall- och verkstadsindustri	101,0	101,9	101,1	Sockerindustri	112,2	113,2	113,2
Järn-, stål- och kopparverk	100,9	103,2	101,2	Choklad- och konfektind	101,6	102,6	101,5
Järn- och stålmanufaktur	100,0	100,9	100,1	Mejeriindustri	100,5	100,3	100,7
Mekaniska verkstäder	100,6	101,8	100,7	Slakterier och charkuterier	101,8	104,4	102,6
Reparationsverkstäder	102,1	..	102,7	Fiskkonservfabriker	98,4	101,7	98,9
Skeppsvarv	102,2	..	102,0	Fruktkonservindustri	85,0	93,0	88,1
Elektroteknisk industri	102,0	102,1	102,2	Margarinindustri	98,2	..	99,4
Annan metallindustri	100,3	101,9	100,6	Annan livsmedelsindustri	99,3	98,8	99,1
Jord- och stenindustri	101,2	101,0	101,3	Dryckesvaru- och tobaksind	101,0	100,4	101,4
Torvindustri	97,8	..	99,4	Dryckesvaruindustri	101,1	101,0	101,9
Stenindustri	101,5	..	101,6	Tobaksfabriker	100,7	100,1	100,1
Kalk- och kritbruk	99,9	..	99,9	Textil- och beklädnadsind	101,0	100,2	100,7
Cementfabriker	..	..	..	Ylleindustri	101,0	100,5	100,5
Cementvarufabriker	102,7	..	102,5	Bomullsindustri	101,9	102,0	102,1
Tegelbruk	100,3	..	100,5	Linne- och juteindustri	102,3	98,8	100,9
Porslins-, kakel- o lergodsind	101,7	102,4	102,5	Trikåfabriker	101,6	99,8	100,2
Glasindustri	102,3	99,2	102,4	Sömnadsindustri	99,6	99,7	99,9
Annan jord- o stenindustri	101,1	..	101,1	Hatt- och mössfabriker	97,0	101,2	99,7
Träindustri	100,4	101,0	100,8	Annan textil- o beklädnind	100,8	100,3	100,7
Sågverk och hyvlerier	100,1	..	100,7	Läder-, hår- o gummivaruind	100,5	100,1	100,1
Lådfabriker	99,6	..	100,1	Garverier	102,5	..	102,1
Fanér- och plywoodfabriker	97,7	..	98,2	Päls- och skinnvarufabriker	100,7	100,8	100,5
Byggnadssnickerifabriker	99,6	..	99,6	Skoindustri	97,9	98,8	98,1
Möbelfabriker	101,5	..	101,7	Andra lädervarufabriker	102,9	101,4	100,9
Svarveri- och skidfabriker	102,5	..	102,8	Gummivarufabriker	100,9	101,5	100,9
Annan trävaruindustri	102,8	..	103,0	Annan läder-, hår- och gummivaruindustri	102,0	..	101,9
Massa- och pappersindustri	101,0	100,4	101,2				
Massafabriker	100,8	..	101,2				
Pappersbruk och pappfabr	101,0	100,7	101,3	Kemisk och kemisk-tekn ind	101,5	100,9	101,5
Wallboardfabriker	103,1	..	103,0	Rent kemisk industri	100,2	..	100,6
Papp- och pappersvaruind	98,1	99,4	97,6	Färg-, olje- och parfymfabr	102,3	101,7	102,1
Grafisk industri	100,4	101,6	100,7	Sprängämnesfabriker	101,3	101,3	101,6
Bokbinderier	102,4	102,1	102,5	Tändsticksfabriker	99,7	100,0	100,4
Bok- och accidenstryckerier	101,6	101,2	101,7	Annan kemisk-teknisk ind	102,6	100,6	101,9
Tidningstryckerier	99,0	99,5	99,2	Samtliga industrigrupper	**101,3**	**100,9**	**101,6**
Annan grafisk industri	99,1	102,6	99,3				

[1] Inkl. minderåriga.

De i tab 1 redovisade timförtjänsterna och de genomsnittliga timförtjänster som använts vid uträkningen av indextalen i denna tabell, liksom i tab 5, 6 och 7, inkluderar all ersättning för arbetad tid, såsom ackordsöverskott, övertidsersättning, skifttillägg etc. Däremot ingår ej semesterlön eller semesterersättning, helgdagslön eller helgdagsersättning samt ej heller ersättning vid sjukdom eller olycksfall. Inom flera industrigrupper förekommer ackordsarbete som sträcker sig över flera avlöningsperioder. I sådana

Tab 6. Indextal (november 1956 = 100) för genomsnittlig timförtjänst för arbetare inom industrin i Stockholm i november 1957

Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för		Industrigrupper	Genomsnittlig timförtjänst för	
	vuxna manl arb	vuxna kvinnl arb		vuxna manl arb	vuxna kvinnl arb
Metall- och verkstadsindustri	103,5	106,1	Textil- o beklädnadsindustri	102,7	104,7
Jord- och stenindustri . . .	..	..	Läder-, hår- o gummivaruind	104,5	104,3
Träindustri	104,1	..	Kemisk o kemisk-teknisk ind	103,9	105,5
Grafisk industri	104,7	106,1	Samtliga industrigrupper	103,9	105,9
Livsmedelsindustri	103,6	107,8			

fall kan å ena sidan ackordsöverskott som helt eller delvis intjänats under tidigare avlöningsperioder ha utbetalats under redovisningsperioden, medan å andra sidan ackordsöverskott som intjänats under denna period kan komma att utbetalas först senare. Detta bör beaktas vid bedömningen av här redovisade indextal och genomsnittsförtjänster.

I genomsnitt för samtliga industrigrupper var enligt tab 1 i november 1957 den genomsnittliga timförtjänsten för vuxna manliga arbetare 5,4 % högre och för vuxna kvinnliga arbetare 5,9 % högre än i november 1956.

Indextalen i tab 5 visar de genomsnittliga timförtjänsternas förändringar från augusti till november 1957. För »samtliga industrigrupper» steg den

Tab 7. Indextal (febr 1947 = 100) för genomsnittlig timförtjänst för arbetare (män, kvinnor, minderåriga) inom industrin

Industrigrupper	nov 1955	febr 1956[2]	maj 1956	aug 1956	nov 1956	febr 1957[2]	maj 1957	aug 1957	nov 1957
Gruvindustri	226,6	224,6	236,7	229,6	240,6	243,2	250,7	243,7	255,8
Metall- och verkstadsindustri . . .	215,8	218,0	230,6	230,8	234,5	236,6	243,7	243,9	246,7
därav: verkstadsindustri m m[1] .	212,9	215,2	226,8	227,7	231,3	233,4	240,6	240,7	243,5
Jord- och stenindustri	237,0	236,3	254,0	254,5	256,0	256,8	265,8	267,2	270,7
Träindustri	222,0	220,0	235,4	234,7	237,5	237,7	247,2	250,2	252,1
Massa- och pappersindustri	240,9	240,7	258,5	255,9	260,0	259,7	269,6	266,8	270,0
Grafisk industri	196,7	198,3	209,0	209,4	211,3	212,6	222,0	221,5	222,9
Livsmedelsindustri	210,6	209,5	222,9	220,9	226,2	224,6	233,4	232,2	238,0
Dryckesvaru- och tobaksindustri .	200,4	200,2	211,6	209,7	212,6	212,4	220,9	218,6	221,8
Textil- och beklädnadsindustri . .	205,2	206,0	219,8	219,8	220,7	222,5	232,1	232,5	234,0
Läder-, hår- och gummivaruindustri	211,1	212,4	223,0	223,9	225,2	228,4	236,4	238,8	239,1
Kemisk och kemisk-teknisk industri	219,8	222,2	236,6	234,7	237,8	236,8	244,9	245,2	248,8
Samtliga industrigrupper	**219,0**	**220,1**	**234,2**	**233,0**	**237,2**	**238,6**	**246,7**	**246,2**	**250,0**

[1] Häri ingår grupperna järn- och stålmanufaktur, mekaniska verkstäder, reparationsverkstäder, skeppsvarv, elektroteknisk industri och annan metallindustri. — [2] Vid beräkningen av de i tabellen återgivna indextalen för februari 1956 och februari 1957 har hänsyn ej tagits till senare utbetalda retroaktiva lönetillägg. För gruppen »verkstadsindustri m m» företogs 1956 en approximativ beräkning (jfr SocM 1956: 9, sid 611) och 1957 en stickprovsundersökning beträffande de retroaktiva lönetilläggens storlek (jfr SocM 1957: 9, sid 579). I anslutning härtill erhölls indextalen 223,3 resp. 236,3 för de genomsnittliga timförtjänsterna i februari 1956 resp februari 1957 inklusive retroaktiva lönetillägg.

genomsnittliga timförtjänsten för vuxna manliga arbetare med 1,3 %, för vuxna kvinnliga arbetare med 0,9 % och för samtliga arbetare (inklusive minderåriga) med 1,6 %. Att den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga arbetare steg mest sammanhänger med att antalet arbetstimmar, gjorda av vuxna manliga arbetare, var relativt (i förhållande till totala antalet arbetstimmar) större i november än i augusti.

Förändringarna mellan november 1956 och november 1957 i de genomsnittliga timförtjänsterna för vuxna arbetare inom olika industrigrupper i Stockholm framgår av indextalen i tab 6.

Tab 7 visar löneutvecklingen sedan november 1955 för samtliga arbetare (män, kvinnor och minderåriga). Det bör framhållas, att indextalen som beräknats enligt den s k kedjemetoden mäter förändringarna i genomsnittliga timförtjänster, i vilka bl a semesterlön och helgdagslön icke ingår.

C H-n

BYGGNADSVERKSAMHETEN I STÄDER OCH KÖPINGAR UNDER FJÄRDE KVARTALET 1957

Preliminär översikt utarbetad av bostadsstyrelsen

I det följande lämnas vissa uppgifter dels om bostadsbyggandet i städer och köpingar, dels om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål i 7 av rikets största städer.

De nedan lämnade uppgifterna om bostadsbyggandet avser lägenheter i påbörjade, pågående och inflyttningsfärdiga nybyggnader.[1]

Uppgifterna om byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål avser såväl nybyggda som till-, på- eller ombyggda hus, vilka fullbordats under redovisningsperioden.

Inflyttningsfärdiga lägenheter. I tab 1 redovisas antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under åren 1947—1957 i de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare. I tab 2 ges vissa uppgifter om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer med mer än 30 000 invånare, städer med 10 000—30 000 invånare, samt städer med mindre än 10 000 invånare och köpingar. I tab 3 lämnas samma uppgifter för varje enskild stad med mer än 30 000 invånare.

Tab 1. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i 53 städer[2] under tiden januari 1947—december 1957

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Hela året . .	26 064	24 441	22 670	24 668	22 536	27 548	29 789	33 096	30 115	29 154	33 728
1:a kvartalet	6 871	7 769	5 625	4 869	4 894	6 397	7 223	7 250	6 944	8 822	10 329
2:a »	4 694	5 151	4 194	4 548	5 386	5 994	6 069	7 368	7 625	5 340	7 309
3:e »	7 286	5 134	5 833	7 008	5 352	5 831	5 258	6 593	6 344	5 328	5 884
4:e »	7 213	6 387	7 018	8 243	6 904	9 326	11 239	11 885	9 202	9 664	10 206
Januari . .	1 186	1 546	1 990	1 643	1 803	1 813	2 065	1 806	1 436	1 904	2 460
Februari . .	1 657	2 598	1 793	1 488	1 329	1 994	2 240	2 421	2 008	2 568	2 477
Mars	4 028	3 625	1 842	1 738	1 762	2 590	2 918	3 023	3 500	4 350	5 392
April . . .	1 185	1 685	1 482	1 242	1 905	2 359	2 187	2 441	2 555	1 442	2 315
Maj	1 606	1 298	942	1 431	1 461	1 701	1 483	2 451	2 776	1 918	1 906
Juni . . .	1 903	2 168	1 770	1 875	2 020	1 934	2 399	2 476	2 294	1 980	3 088
Juli	1 846	1 651	1 067	1 638	1 380	1 895	1 032	1 800	1 540	1 316	1 761
Augusti . .	1 618	1 424	1 554	1 941	2 010	1 520	1 381	2 040	1 582	1 347	1 231
September .	3 822	2 059	3 212	3 429	1 962	2 416	2 845	2 753	3 222	2 665	2 892
Oktober . .	2 590	2 080	2 830	2 636	1 768	3 337	3 135	3 213	2 576	3 084	3 165
November .	2 330	1 947	1 686	2 689	2 770	3 083	3 597	3 118	2 922	2 728	3 307
December .	2 293	2 360	2 502	2 918	2 366	2 906	4 507	5 554	3 704	3 852	3 734

[1] Se SocM 1950: 6, sid 431.

[2] De städer som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare.

Tab 2. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i olika grupper av städer samt köpingar[1]

	1956		1957	
	4:e kvartalet	Hela året	4:e kvartalet	Hela året
Städer med mer än 30 000 invånare	6 066	20 390	7 512	25 479
Städer med 10 000—30 000 invånare	4 927	12 656	4 242	12 994
Städer med mindre än 10 000 invånare	1 125	3 338	1 223	4 144
Köpingar	1 909	5 148	1 498	6 035
Summa	**14 027**	**41 532**	**14 475**	**48 652**

[1] Enligt den administrativa indelningen den 1 januari 1957.

Antalet lägenheter i inflyttningsfärdiga nybyggnader i hela riket uppgick år 1956 till 56 906. För år 1957 beräknas antalet inflyttningsfärdiga lägenheter uppgå till ca 64 000.

I de 53 städer som redovisas i tab 1 var antalet år 1957 inflyttningsfärdiga lägenheter 33 728, vilket jämfört med motsvarande antal år 1956 innebär en ökning med 4 574 eller 16 %. Dessa städer svarade år 1957 för ca 53 % av bostadsproduktionen i hela riket. Antalet under fjärde kvartalet 1957 inflyttningsfärdiga lägenheter är lägre än antalet under första kvartalet inflyttningsfärdiga men högre än antalet under andra och tredje kvartalen. I de 53 städer, för vilka uppgifter redovisas i tab 1, blev sålunda 10 329 lägenheter inflyttningsfärdiga under första kvartalet, 7 309 under andra, 5 884 under tredje och 10 206 under fjärde kvartalet. För samtliga städer och köpingar tillhopa är motsvarande antal 14 893, 10 377, 8 907 och 14 475.

Jämfört med fjärde kvartalet 1956 har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i städer och köpingar fjärde kvartalet 1957 ökat med 448 eller 3 % (tab 2).

För olika grupper av kommuner visar en jämförelse med fjärde kvartalet 1956, att bostadsproduktionen under fjärde kvartalet 1957 ökat med 24 % i

Tab 3. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i nybyggnader i städer med mer än 30 000 invånare

Städer	1956		1957		Städer	1956		1957	
	4:e kvart	Hela året	4:e kvart	Hela året		4:e kvart	Hela året	4:e kvart	Hela året
Stockholm .	1 300	5 380	1 670	6 466	Karlskrona .	16	231	51	300
Göteborg . .	1 188	3 628	1 154	3 998	Karlstad . .	98	398	168	532
Malmö . . .	474	2 135	1 085	2 712	Linköping .	156	507	257	785
Borås . . .	380	891	213	914	Lund	53	443	257	806
Eskilstuna .	177	420	98	677	Norrköping	253	545	267	1 022
Gävle . . .	373	633	175	829	Solna . . .	234	518	551	864
Halmstad .	101	397	146	466	Uppsala . .	329	1 158	331	1 332
Hälsingborg	135	465	152	609	Västerås . .	315	1 043	478	1 478
Jönköping .	85	479	62	623	Örebro . . .	282	825	258	659
Karlskoga .	117	294	139	407	Tillhopa	**6 066**	**20 390**	**7 512**	**25 479**

Tab 4. Antalet lägenheter i påbörjade nybyggnader i 53 städer under tiden januari 1947—december 1957

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Hela året . .	24 600	21 100	26 800	28 500	23 900	30 500	35 200	31 900	30 300	31 600	35 100
1:a kvartalet	7 200	5 300	5 800	5 600	4 200	6 300	7 200	5 800	4 200	6 000	5 100
2:a »	7 500	4 200	3 300	5 600	3 900	6 000	7 800	7 400	7 100	9 900	7 900
3:e »	4 800	2 900	7 300	8 000	7 200	7 500	9 300	10 500	8 200	6 500	10 500
4:e »	5 100	8 700	10 400	9 300	8 600	10 700	10 900	8 200	10 800	9 200	11 600

städer med mer än 30 000 invånare och med 9 % i städer med mindre än 10 000 invånare. I städer med 10 000—30 000 invånare har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter minskat med 14 % och i köpingar med 22 %.

Under hela år 1957 blev i samtliga städer och köpingar tillhopa 48 652 lägenheter inflyttningsfärdiga, vilket i jämförelse med år 1956 innebär en ökning med 7 120 eller 17 %.

Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter har år 1957 jämfört med år 1956 ökat med 20 % i Stockholm, med 10 % i Göteborg och med 27 % i Malmö (tab 3).

I dessa tre städer tillhopa har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet 1957 ökat med 32 % i förhållande till motsvarande kvartal 1956. Det sammanlagda antalet under hela året inflyttningsfärdiga lägenheter har jämfört med år 1956 ökat med 18 %.

I städer med mer än 30 000 invånare har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under fjärde kvartalet ökat med 16 % och under hela året med 33 % jämfört med år 1956. I femton av dessa sexton städer har år 1957 färdigställts ett större antal lägenheter än år 1956.

I städer med 10 000—30 000 invånare har antalet inflyttningsfärdiga lägenheter år 1957 jämfört med år 1956 ökat med 3 %, i städer med mindre än 10 000 invånare med 24 % och i köpingar med 17 %.

Lägenheter i påbörjade och pågående nybyggnader (53 städer). För de 53 städer, som vid ingången av år 1944 hade mer än 10 000 invånare, redovisas i tab 4 antalet lägenheter i nybyggnader, som påbörjats under varje kvartal sedan år 1947 och i tab 5 antalet lägenheter i hus, som var under byggnad vid slutet av varje kvartal under samma tid. Dessa uppgifter är osäkrare

Tab 5. Antalet lägenheter i pågående nybyggnader i 53 städer vid slutet av varje kvartal under tiden 31 mars 1947—31 december 1957

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
1:a kvartalet	24 700	20 400	19 700	24 400	26 800	28 700	31 800	35 700	33 100	33 300	33 300
2:a »	27 500	19 500	18 800	25 500	25 300	28 600	33 500	35 800	32 600	37 900	33 900
3:e »	25 100	17 300	20 300	26 400	27 100	30 300	37 500	39 700	34 500	39 000	38 600
4:e »	23 000	19 600	23 700	27 500	28 800	31 700	37 200	36 000	36 100	38 600	39 900

Tab 6. Golvyta (m²) i fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer

Städer	1956			1957	
	4:e kvartalet	Hela året		4:e kvartalet	Hela året
		I[1]	II[2]		II[2]
Stockholm	50 357	199 725	181 814	83 269	343 036
Göteborg	55 815	162 330	153 225	39 070	147 020
Malmö	27 161	101 018	99 018	58 378	111 870
Norrköping	6 085	27 436	27 414	9 969	58 063
Hälsingborg	15 846	78 955	77 977	10 038	35 738
Örebro	20 364	53 779	49 759	16 223	30 451
Borås	10 599	25 757	25 704	6 375	21 475
Tillhopa	**186 227**	**649 000**	**614 911**	**223 322**	**747 653**

[1] Inklusive lokaler för andra än bostadsändamål, som uppförts eller ombyggts för statliga myndigheters räkning.
[2] Exklusive dylika lokaler.

än uppgifterna om antalet inflyttningsfärdiga lägenheter. De redovisade antalen har därför avrundats till jämna hundratal.

Antalet lägenheter i hus, vilkas uppförande påbörjats under fjärde kvartalet 1957, uppgick till 11 600, vilket överstiger antalet under tredje kvartalet påbörjade med 1 100 och antalet under fjärde kvartalet 1956 påbörjade med 2 400.

Under år 1957 påbörjades 35 100 lägenheter, vilket är 3 500 flera än under år 1956.

Antalet lägenheter i hus under byggnad var 39 900 vid utgången av år 1957, vilket är 1 300 fler än motsvarande antal vid utgången av såväl tredje kvartalet år 1957 som fjärde kvartalet år 1956.

Lokaler för andra än bostadsändamål. Vissa uppgifter om fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål meddelas i tab 6 och 7. I uppgifterna för år 1957 liksom i uppgifterna för fjärde kvartalet 1956 ingår icke uppgifter om byggnader, som uppförts eller ombyggts för statliga myndigheters räkning.

Under fjärde kvartalet 1957 tillkom i de sju städerna lokaler för andra än bostadsändamål med en areal av sammanlagt 223 300 m². Motsvarande areal under fjärde kvartalet 1956 uppgick till 186 200 m².

Tab 7. Golvyta (m²) i under 4:e kvartalet 1957 fullbordade lokaler för andra än bostadsändamål i sju städer, fördelade efter byggnadsarbetets art samt lokalernas ändamål

Städer	I nybyggda hus	I till- och påbyggda hus	I ombyggda hus	Butiker, kontor, lager m m	Verkstäder, fabriker m m	Övriga ändamål	Totalt
Stockholm	73 192	4 530	5 547	57 477	8 212	17 580	83 269
Göteborg	29 575	485	9 010	21 365	2 955	14 750	39 070
Malmö	52 732	2 735	2 911	23 226	10 077	25 075	58 378
Norrköping	7 158	2 609	202	2 976	200	6 793	9 969
Hälsingborg	4 087	5 629	322	2 629	2 725	4 684	10 038
Örebro	10 915	3 877	1 431	5 894	2 227	8 102	16 223
Borås	4 352	1 863	160	2 147	1 453	2 775	6 375
Tillhopa	**182 011**	**21 728**	**19 583**	**115 714**	**27 849**	**79 759**	**223 322**

G Ö

SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSLÖSHET

Tab 1. Sysselsättning inom industrin i januari 1958 jämfört med december 1957
(Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i januari 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)[2]			Indextal för januari 1958 (december 1957 = 100)[1]				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl[3]
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)[2]			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	52	8 324	162	8 486	99,2	..	99,1	101,2	8,8
Malmgruvor	47	7 883	162	8 045	99,1	..	99,0	101,3	8,5
Kolgruvor	5	441	—	441	100,5	—	100,5	99,5	13,6
Metall- och verkstadsindustri	2 283	197 962	15 201	213 163	99,3	98,3	99,2	99,2	8,2
Järn-, stål- och kopparverk	53	34 998	1 093	36 091	98,8	98,6	98,8	98,7	8,3
Järn- och stålmanufaktur	421	19 564	2 256	21 820	99,0	98 4	99,0	99,5	7,0
Mekaniska verkstäder	849	82 772	3 626	86 398	99 1	98,2	99,1	98,8	7.9
Reparationsverkstäder	422	9 767	24	9 791	100,7	..	100,5	100,6	6,0
Skeppsvarv	69	21 829	2	21 831	99,8	..	99,8	99,9	11,4
Elektroteknisk industri	185	19 766	6 420	26 186	99,0	98,5	98,9	99,1	9,2
Annan metallindustri	284	9 266	1 780	11 046	100,6	98,7	100,3	100,5	6,7
Jord- och stenindustri	574	21 541	2 680	24 221	96,1	100,6	96,6	97,1	7,7
Torvindustri	37	346	5	351	88,5	..	88,9	89,2	8,5
Stenindustri	108	2 731	10	2 741	92,8	..	93,0	90,8	7,3
Kalk- och kritbruk	32	1 093	17	1 110	93,7	..	93,8	100,6	5,7
Cementfabriker	8	1 880	51	1 931	99,9	..	99,9	101,0	7,7
Cementvarufabriker	122	2 842	58	2 900	95,8	..	96,0	95,6	7,6
Tegelbruk	130	3 921	110	4 031	91,9	..	92,0	90,2	9,5
Porslins-, kakel- o lergodsind	22	3 431	1 718	5 149	98,9	100,4	99,4	100,9	7,1
Glasindustri	57	4 047	679	4 726	100,4	101,2	100,5	102,2	7,5
Annan jord- o stenindustri	58	1 250	32	1 282	96,7	..	96,6	97,8	8,4
Träindustri	1 172	32 618	1 007	33 625	101,3	96,2	101,1	101,3	5,9
Sågverk och hyvlerier	431	15 408	224	15 632	102,4	88,9	102,2	102,7	6,6
Lådfabriker	32	548	29	577	102,6	..	102,3	101,1	8,5
Fanér- och plywoodfabriker	11	776	103	879	101,4	..	102,7	103,4	4,4
Byggnadssnickerifabriker	230	6 692	122	6 814	101,5	..	101,2	101,0	5,6
Möbelfabriker	282	5 421	219	5 640	99,2	91,6	98,9	99,1	4,0
Svarveri- och skidfabriker	97	2 286	140	2 426	98,7	..	98,8	99,1	5,7
Annan trävaruindustri	89	1 487	170	1 657	99,8	..	100,8	100,2	7,1
Massa- och pappersindustri	221	37 447	4 320	41 767	99,5	99,4	99,5	99.0	9,0
Massafabriker	60	16 938	298	17 236	99,2	106,0	99,3	98,4	9,0
Pappersbruk och pappfabr	58	16 955	2 407	19 362	99,6	99,4	99,6	99,3	9,3
Wallboardfabriker	5	1 027	51	1 078	103,0	..	103,0	103,0	8,1
Papp- och pappersvaruind	98	2 527	1 564	4 091	99,7	98,1	99,1	98,9	7,2
Grafisk industri	447	15 008	3 411	18 419	100,0	97,5	99,5	98,8	7,6
Bokbinderier	55	1 545	1 545	3 090	98,0	94,9	96,4	95,3	7,2
Bok- och accidenstryckerier	214	5 464	1 063	6 527	100,1	98,7	99,9	99,2	7,4
Tidningstryckerier	111	6 055	551	6 606	100,3	102,8	100,5	99,7	7,7
Annan grafisk industri	67	1 944	252	2 196	100,1	98,4	99,9	100,2	8,0
Livsmedelsindustri	668	19 059	8 267	27 326	94,5	96,9	95,2	93,8	8,5
Kvarnar	32	913	162	1 075	101,3	..	103,2	103,4	5,9
Bageriindustri	206	3 768	1 725	5 493	99,0	105,8	101,0	99,3	7,5
Sockerindustri	14	1 689	306	1 995	63,5	75,7	65,2	62,9	8,3
Choklad- o konfektindustri	54	1 259	2 194	3 453	100,3	93,2	95,7	94,6	9,2
Mejeriindustri	76	3 167	424	3 591	99,6	100,0	99,6	99,6	7,8
Slakterier och charkuterier	165	5 726	1 308	7 034	98,4	96,6	98,0	95,1	9,1
Fiskkonservfabriker	37	515	826	1 341	95,2	96,6	96,1	102,3	12,0
Fruktkonservindustri	19	654	966	1 620	100,0	96,0	97,6	96,6	9,3
Margarinindustri	8	300	48	348	98,0	..	97,5	92,7	8,3
Annan livsmedelsindustri	57	1 068	308	1 376	101,2	99,4	100,8	99,8	7,1

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] I arbete eller frånvarande av personliga skäl (jfr SocM 1957: 1, sid 34). — [3] Sjukdom, olycksfall, semester o dyl.

Tab 1 (forts). Sysselsättning inom industrin i januari 1958

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i januari 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)			Indextal för januari 1958 (december 1957 = 100)				Antal arb (i %), frånvarande av personliga skäl
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- och tobaksind . .	141	4 379	1 676	6 055	95,5	96,7	95,8	93,9	10,3
Dryckesvaruindustri	133	4 011	722	4 733	95,2	94,1	95,0	92,5	9,5
Tobaksfabriker	8	368	954	1 322	99,2	98,7	98,8	99,7	13,0
Textil- o beklädnadsindustri . .	807	21 607	38 627	60 234	99,2	99,4	99,3	100,1	7,6
Ylleindustri	65	3 574	3 547	7 121	99,7	99,2	99,4	100,1	8,5
Bomullsindustri	52	6 272	5 294	11 566	99,9	98,5	99,2	99,4	7,9
Linne- och juteindustri . . .	9	745	961	1 706	100,7	99,6	100,1	99,1	11,7
Trikåfabriker	131	1 703	5 461	7 164	99,0	99,6	99,5	100,7	7,8
Sömnadsindustri	355	4 588	18 914	23 502	97,3	99,5	99,1	100 1	7,2
Hatt- och mössfabriker . . .	35	246	971	1 217	98,4	99,5	99,3	104.4	4,4
Annan textil- o beklädnadsind	160	4 479	3 479	7 958	99,6	100,1	99,8	100,0	7,1
Läder-, hår- o gummivaruind .	298	10 857	5 853	16 710	98,9	97,7	98,5	98,7	6.4
Garverier	26	1 902	230	2 132	99,9	99,1	99,8	100.2	6,8
Päls- och skinnvarufabriker .	69	910	646	1 556	99,0	93,6	96,7	97.0	4,5
Skoindustri	104	3 208	2 488	5 696	99.0	100,4	99,6	99,5	6,0
Andra lädervarufabriker . . .	39	706	639	1 345	97,9	97,1	97,5	96,8	7,9
Gummivarufabriker	13	3 458	1 652	5 110	99,0	95,8	97,9	99,0	6,8
Annan läder-, hår- och gummivaruindustri	47	673	198	871	95,5	..	95,5	94,5	7,1
Kemisk och kemisk-teknisk ind	261	14 299	3 053	17 352	99,1	98,5	99,0	99,1	8,6
Rent kemisk industri	24	4 522	145	4 667	99,8	..	99,8	100,5	8,8
Färg-, olje- o parfymfabriker	87	4 215	864	5 079	99,2	97,8	98,9	99,4	7,9
Sprängämnesfabriker	7	1 037	463	1 500	97,6	99,6	98.2	98,7	9,8
Tändsticksfabriker	8	949	682	1 631	100,4	99,4	100,0	96,4	10,4
Annan kemisk-teknisk industri	135	3 576	899	4 475	98,2	97,9	98,1	98,4	8,1
Samtliga industrigrupper	**6 924**	**383 101**	**84 257**	**467 358**	**99,0**	**98,7**	**98,9**	**98,9**	8,0
Statliga verk o byggnadsarb . .	233	38 745	1 434	40 179	98,1	99,7	98,2	99,8	9,1
Mek o elektriska verkstäder .	87	11 835	450	12 285	99,4	102,0	99,5	100,9	8,1
Skeppsvarv	2	2 023	14	2 037	99,3	..	99,3	101,7	11,2
Beklädnadsverkst, förråd o d	54	700	427	1 127	99,4	99,1	99,3	99,4	9,4
Sprängämnesfabriker	3	642	366	1 008	99,1	98,4	98,8	99,2	5,2
Byggnads- o anläggningsarb .	87	23 545	177	23 722	97,3	..	97,3	99,1	9,5

Tab 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, januari 1957 = 100) för anställda arbetare inom industrin[1] februari 1957—januari 1958

Bransch	1957											1958
	febr	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	jan
Gruvindustri	100,7	100,8	101,0	101,1	102,8	103,1	102,3	102,2	102,0	102,1	101,2	100,3
Metall- och verkstadsindustri	100,5	100,8	100,7	100,7	101,8	101,0	101,2	101,9	101,8	101,8	101,3	100,5
Jord- och stenindustri . . .	99,6	100,6	101,8	105,6	107,4	106,9	105,6	104,4	102,8	101,9	99,1	95,7
Träindustri	101,6	104,0	105,1	106,0	108,0	106,1	104,7	102,5	101,4	99,8	98,2	99,3
Massa- och pappersindustri .	100,0	100,2	99,9	100,7	102,6	103,5	101,8	101,7	101,7	101,5	100,7	100,2
Grafisk industri	100,2	100,1	99,3	99,4	100,1	99,4	99,3	100,0	100,3	101,1	101,3	100,8
Livsmedelsindustri	99,3	99,0	99,0	100,6	105,2	107,4	105,5	104,4	106,6	106,0	102 0	97,1
Dryckesvaru- o tobaksindustri	99,8	100,2	102,1	104,3	112,3	112,5	106,4	100,9	100,5	101,0	106,8	102,3
Textil- o beklädnadsindustri .	101,0	101,2	100,9	99,8	99,9	99,0	99,4	100,3	100,4	100,2	99,2	98,5
Läder-, hår- o gummivaruind	100,7	100,9	100,7	99,7	99,9	99,6	99,5	100,8	101,2	101,3	100,8	99,3
Kemisk o kemisk-teknisk ind	100.3	100,5	100,0	100,3	102,9	101,8	101,5	100,8	100,5	100,2	99,5	98,5
Samtliga industrigrupper	**100,5**	**100,9**	**100,9**	**101,2**	**102,7**	**102,2**	**101,8**	**102,0**	**101,9**	**101,7**	**100,8**	**99,7**

[1] Se not 2, sid 187.

Tab 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingen under januari 1958

	Arbetssökande personer		Lediga platser	Tillsatta platser			Därav 1-dagsplatser
	Hela antalet	Därav manliga		Manliga	Kvinnliga	Summa	
Summa januari 1955 . .	137 819	94 995	118 698	60 248	26 080	86 328	27 035
» » 1956 . .	151 316	108 621	111 693	58 482	25 013	83 495	24 486
» » 1957 . .	166 079	115 603	99 348	50 341	26 401	76 742	19 943
» december 1957 . .	141 489	100 191	80 686	37 197	23 356	60 553	19 511
» januari 1958 . .	177 238	125 561	92 830	48 291	25 030	73 321	20 066
Därav							
Jordbruk, trädgårdsskötsel och fiske	5 809	5 259	1 310	824	24	848	62
Skogsbruk	5 262	5 223	3 457	3 044	—	3 044	12
Malmbrytning och metallind	11 257	10 441	4 680	2 364	186	2 550	7
Trä-, grafisk och pappersind	7 330	6 559	2 508	1 874	190	2 064	25
Byggnadsverksamhet . . .	50 783	50 780	10 284	9 834	3	9 837	216
Övriga industrigrupper . .	17 226	8 947	3 955	1 313	1 527	2 840	46
Samfärdsel	11 808	11 385	13 856	12 956	86	13 042	5 248
Handel	13 326	4 740	10 814	2 952	5 304	8 256	2 801
Förvaltning och fria yrken	13 283	6 563	11 837	3 673	3 873	7 546	1 248
Sjukvård och husligt arbete	12 760	221	18 591	102	12 532	12 634	4 395
Därav under 18 år	17 667	8 015	7 968	2 596	3 329	5 925	52

Tab 4. Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa februari 1957—februari 1958

År Månad	Män	Kvinnor	Summa	I % av medlemsantalet		
				Samtliga	Industriarbetare	Byggnadsarbetare
1957						
Februari	29 642	3 333	32 975	2,6	1,6	9,5
Mars	29 709	3 213	32 922	2,6	1,5	9,7
April	30 814	2 793	33 607	2,7	1,3	10,4
Maj	21 626	2 567	24 193	1,9	1,0	6,9
Juni	13 477	2 058	15 535	1,2	0,8	4,3
Juli	8 624	1 482	10 106	0,8	0,8	1,7
Augusti	10 080	1 764	11 844	0,9	0,8	2,4
September	11 220	2 017	13 237	1,0	0,8	2,8
Oktober	13 038	2 488	15 526	1,2	1,0	3,3
November	17 937	2 973	20 910	1,7	1,3	4,6
December	30 419	3 982	34 401	2,7	1,7	9,8
1958						
Januari	43 401	4 656	48 057	3,8	2,3	14,1
Februari[1]	—	—	45 835	3,6	—	13,6

[1] Preliminära uppgifter

KONSUMENTPRISINDEX FÖR JANUARI 1958

Konsumentprisindex för januari 1958 har av socialstyrelsen beräknats till 149 (1949 = 100) eller en enhet högre än för december 1957. Med två decimaler är talet för januari 149,33 mot 147,60 enligt den förut publicerade indexen för december 1957. En mindre del av ökningen beror på den omräkning av decembertalet, som företas varje år. Den har bl a inneburit dels att de s k vägningstalen reviderats med hänsyn till konsumtionen under år 1957, dels att bostadsposten omräknats enligt en särskild undersökning av hyrorna och kostnaderna för egnahem.

Tab 1. Vägningstal i promille för konsumentprisindex 1957—1958

Huvudgrupper och undergrupper	Vägningstal (‰) för			Huvudgrupper och undergrupper	Vägningstal (‰) för		
	år 1957		år 1958		år 1957		år 1958
	kort-tids-index	lång-tids-index (dec)			kort-tids-index	lång-tids-index (dec)	
Livsmedel	**327**	**317**	**316**	Päls- o skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	11	11	11
Mjöl, gryn och bröd	37	37	37	Tyger, garner o sybehör	18	16	16
Mejeriprodukter	53	50	49	*Skor*	21	22	22
Matfett utom smör	9	10	10	**Inventarier och husgeråd**	**90**	**96**	**96**
Ägg	9	9	10	Möbler	11	11	11
Kött	20	21	21	Radio och musikinstrument	7	9	9
Fläsk	23	22	21	Armatur, husgeråd och verktyg	30	30	30
Charkuterivaror och köttkonserver	22	21	19	Hushållstextilier	17	17	17
Fisk och fiskkonserver	12	12	13	Mopeder, cyklar, sportartiklar och leksaker	16	20	19
Rotfrukter och grönsaker	16	14	15	Personliga effekter	9	9	10
Frukt och bär	33	29	31	**Diverse**	**217**	**222**	**224**
Specerier	52	53	50	Läkemedel och tandläkararvode	17	16	16
Läskedrycker o svagdricka	8	8	8	Kroppsvård	15	15	15
Förtäring utom hemmet	33	31	32	Rengöringsmedel och tvätt	11	12	12
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**95**	**88**	**87**	Läsning och skrivmateriel	21	21	21
Spritdrycker och vin	55	49	47	Post och tele	12	12	13
Öl	10	9	9	Nöjen och rekreation	17	19	19
Tobak	30	30	31	Resor	41	39	40
Bostad, bränsle och lyse	**145**	**148**	**149**	Motorfordon	61	67	67
Bostad utan bränsle o lyse	89	94	95	Hemhjälp	10	9	9
Bränsle och lyse	56	54	54	Blommor m m	12	12	12
Kläder och skor	**126**	**129**	**128**	**Totalindex**	**1 000**	**1 000**	**1 000**
Kläder	105	107	106				
Konf och skrädderiarb	61	64	64				
Underkläder o strumpor	15	16	15				

Tab 2. Konsumentprisindex 1950—januari 1958 (År 1949 = 100)[1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o tobak	Bostad, bränsle o lyse	Därav		Kläder o skor	Inventarier o hushållsgeråd	Diverse	Totalindex	Kommerskollegii partiprisindex
				bostad	bränsle o lyse					
1950 årsm	102	102	99	100	96	102	101	100	**101**	105
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**	134
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**	142
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**	134
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**	133
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**	138
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	**139**	145
1957 »	157	152	147	140	162	122	133	142	**145**	147
1957 jan	156	150	147	138	164	121	131	139	**144**	148
febr	156	150	147	138	165	121	132	139	**144**	147
mars	154	150	148	138	165	121	132	140	**143**	147
april	154	150	146	138	161	122	131	141	**144**	147
maj	155	151	145	138	158	122	132	141	**144**	147
juni	157	151	144	138	156	122	132	142	**145**	147
juli	158	154	146	138	161	122	133	142	**146**	148
aug	156	154	146	138	160	122	133	143	**145**	146
sept	158	154	147	138	163	123	133	143	**146**	146
okt	158	154	151	145	163	124	133	144	**147**	145
nov	159	154	151	145	162	124	134	144	**147**	146
dec	159	154	151	145	162	124	134	144	**148**	146
1958 jan	162	154	154	149	164	124	133	147	**149**	146

[1] Kvartals- och månadsindextalen för åren 1950—1956 se SocM 1957: 4, sid 255.

I tab 1 återges för huvudgrupper och vissa undergrupper de vägningstal, som har använts under 1957 för beräkning av de löpande månadsindextalen (korttidsindex) och därjämte de nyssnämnda vägningstalen för långtidsindexen och de nya talen för 1958. De två sistnämnda serierna av vägningstal grundar sig båda på värdet av 1957 års privata totalkonsumtion, varvid talen för långtidsindexen beräknats enligt prisläget i december 1956, medan talen för 1958 års indexberäkningar avspeglar prisnivån i december 1957.

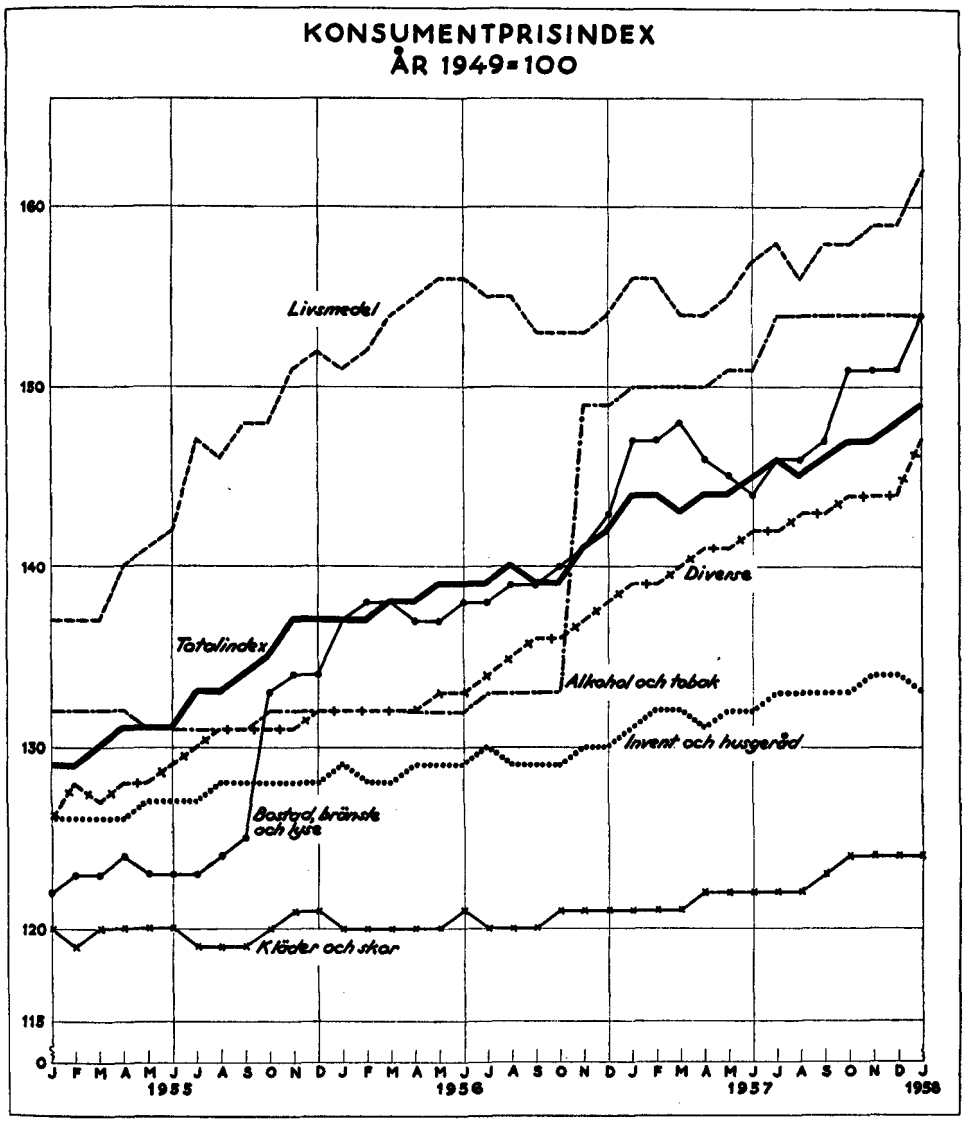
Indextalen för de olika i konsumentprisindex ingående huvudgrupperna av varor och tjänster för januari återges i tab 2, där även medtagits vissa jämförelsetal för tiden 1950—1957. Mellan december 1957 och januari 1958 steg indextalen med 3 enheter för var och en av grupperna livsmedel, bostad, bränsle och lyse samt diverse, medan talen för spritdrycker och tobak samt kläder och skor låg oförändrade och indextalet för inventarier och husgeråd sjönk en enhet. I tabellen anges även de procentuella ändringarna mellan indextalen för december och januari före avrundningen till hela tal. I diagrammet på sid 193 belyses utvecklingen under tiden 1955—januari 1958.

Av prisändringarna mellan december 1957 och januari 1958 kan nämnas höjningar av priserna på mjölk, köttvaror och potatis. Inom bostadsgruppen har den årliga revisionen av bostadskostnaderna genomförts. Inom gruppen diverse har bl a medicin, tandvård och tidningsprenumeration bli-

Tab 3. Indextal för olika delposter år 1956 och 1957 och november 1957—januari 1958 samt talens procentuella förändringar december 1957—januari 1958

Huvudgrupper och undergrupper	Indextal (1949 = 100)					Vägningstal 1958	Procentuell förändring dec 1957–jan 1958[1]
	1956	1957	Nov 1957	Dec 1957	Jan 1958		
Livsmedel	**154**	**157**	**159**	**159**	**162**	**316**	+ 2
Mjöl, gryn och bröd	149	155	156	156	156	37	0
Mejeriprodukter	149	151	153	153	164	49	+ 7
Matfett utom smör	138	126	126	126	126	10	0
Ägg	127	123	121	130	135	10	+ 4
Kött	198	199	198	205	210	21	+ 2
Fläsk	189	189	182	186	187	21	0
Charkuterivaror o köttkonserver	158	161	160	158	156	19	− 1
Fisk och fiskkonserver	151	159	160	169	171	13	+ 1
Rotfrukter och grönsaker	168	149	168	170	181	15	+ 6
Frukt och bär	128	140	153	145	144	31	− 1
Specerier	182	182	178	179	179	50	0
Läskedrycker och svagdricka	126	131	133	134	134	8	0
Förtäring utom hemmet	159	170	174	174	176	32	+ 1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**135**	**152**	**154**	**154**	**154**	**87**	**0**
Spritdrycker och vin	150	180	180	180	180	47	0
Öl	126	130	131	131	131	9	0
Tobak	126	130	134	134	134	31	—
Bostad, bränsle och lyse	**139**	**147**	**151**	**151**	**154**	**149**	+ 2
Bostad utan bränsle och lyse	135	140	145	145	149	95	+ 3
Bränsle och lyse	147	162	162	162	164	54	+ 1
Kläder och skor	**120**	**122**	**124**	**124**	**124**	**128**	**0**
Kläder	118	120	122	122	121	106	0
Konfektion och skrädderiarb	121	123	126	126	126	64	− 1
Underkläder och strumpor	101	99	98	98	98	15	0
Päls- och skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	113	114	116	116	116	11	0
Tyger, garner och sybehör	128	133	133	133	134	16	0
Skor	135	138	139	139	139	22	0
Inventarier och husgeråd	**129**	**133**	**134**	**134**	**133**	**96**	**0**
Möbler	133	133	133	133	133	11	—
Radio och musikinstrument	115	120	121	121	121	9	0
Armatur, husgeråd och verktyg	132	138	139	139	139	30	0
Hushållstextilier	123	126	128	128	128	17	0
Mopeder, cyklar, sportartiklar och leksaker	135	135	135	135	135	19	0
Personliga effekter	117	121	124	124	123	10	− 1
Diverse	**134**	**142**	**144**	**144**	**147**	**224**	+ 2
Läkemedel och tandläkararvode	122	122	122	122	151	16	+ 23
Kroppsvård	128	136	137	137	137	15	—
Rengöringsmedel och tvätt	96	98	100	100	100	12	0
Läsning och skrivmateriel	160	170	176	176	177	21	+ 1
Post och tele	154	167	171	171	171	13	0
Nöjen och rekreation	134	142	145	145	148	19	+ 2
Resor	137	148	149	152	152	40	0
Motorfordon	128	137	139	139	138	67	0
Hemhjälp	161	171	172	176	176	9	0
Blommor m m	130	129	128	127	127	12	0
Totalindex	**139**	**145**	**147**	**148**	**149**	**1 000**	+ 1

[1] Beräknad på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

vit dyrare, medan bildäck gått ned i pris. I fråga om övriga huvudgrupper är förändringarna små. Prisutvecklingen för olika grupper av varor och tjänster belyses närmare av tab 3.

Uppgången av konsumentprisindex medförde en höjning av *pensionspristalet* från 120 till 121. Därmed kommer ytterligare ett indextillägg att utgå fr o m april med 50 kr per år för ensam folkpensionär och 40 kr för envar av makar med folkpension m fl.

Framskrivning av äldre indexserier. I anslutning till de i denna tidskrift 1957: 4 (sid 256—258) publicerade framskrivningarna t o m 1956 av de olika serierna av levnadskostnadsindex, har med användande av de omräkningstal, som anges i nämnda artikel, motsvarande indextal beräknats för 1957 och sammanställts i nedanstående tablå. De faktorer, med vilka konsumentprisindex multiplicerats för beräkning av de särskilda serierna, anges även i tablån.

	Levnadskostnadsindex			
	Juli 1914 = 100		År 1935 = 100	
	Utan direkta skatter	Med direkta skatter	Utan direkta skatter	Med direkta skatter
Omräkningstal	2,56	2,74	1,66	1,75
Indextal				
1957 jan	369	395	239	252
febr	369	395	239	252
mars	366	392	237	250
april	369	395	239	252
maj	369	395	239	252
juni	371	397	241	254
juli	374	400	242	256
aug	371	397	241	254
sept	374	400	242	256
okt	376	403	244	257
nov	376	403	244	257
dec	379	406	246	259
årsmedeltal	**372**	**398**	**241**	**254**

C Ö

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om strafflagberedningens slutbetänkande

I sitt remissvar på strafflagberedningens slutbetänkande med förslag till skyddslag (SOU 1957:55) diskuterar socialstyrelsen bl a straffbegreppet, humaniseringen av vårt reaktionssystem samt allmänpreventionens betydelse. Socialstyrelsen framhåller, att den allmänpreventiva effekten av ett reaktionssystem inte behöver bli mindre på den grund att påföljderna är utformade huvudsakligen med sikte på individualpreventionen. En brottspåföljd med utrymme för individuellt avpassad vård torde med avseende på den allmänpreventiva effekten sällan stå tillbaka för ett renodlat fängelsestraff. I ett inte ringa antal fall torde tvärtom det individualpreventiva inslaget i brottspåföljden av lagöverträdaren själv betraktas som en straffskärpning. Många missförstånd och mycken ovederhäftig kritik skulle säkerligen kunna undvikas, om allmänheten finge upplysning om brottspåföljdernas verkliga innebörd. En sådan upplysning bedömer socialstyrelsen som tillrådlig om det skall bli möjligt att redan från början förankra den nya skyddslagen i det allmänna rättsmedvetandet.

Socialstyrelsen vill kraftigt understryka vad beredningen anför om behovet av skyddskonsulentorganisationens upprustning. Från de särskilda synpunkter som socialstyrelsen har att företräda vill styrelsen därutöver framhäva vikten av att ungdomsvårdsskoleorganisationen utbyggs så att den kommer att motsvara de vidgade krav som skyddslagen ställer på denna. Härvidlag blir det närmast fråga om att fortsätta och till den förestående nya kriminallagstiftningen anpassa den ytterligare utbyggnad av organisationen, vartill förslag är att förvänta från den våren 1957 tillsatta kommittén för ungdomsvårdsskolorna. Endast under förutsättning att erforderliga resurser ställs till berörda myndigheters förfogande anser sig styrelsen kunna tillstyrka det förslag till lösning av problemen rörande den kriminalrättsliga behandlingen av lagöverträdare som skyddslagen utgör.

Strafflagberedningen ägnar ett särskilt avsnitt under 7 kap åt behandlingen av kriminell ungdom. Socialstyrelsens erfarenheter av klientelet vid ungdomsvårdsskolorna visar, att brottslighet av allvarlig natur tenderar att tränga allt längre ned i åldrarna. Härigenom har såväl domstolar som barnavårdsnämnder konfronterats med ett synnerligen allvarligt och delvis nytt samhällsproblem. Inte minst denna omständighet har lett till kritik mot utformningen av kriminalvården i fråga om de unga lagöverträdarna, en kritik som utan tvivel delvis har varit berättigad och detta särskilt i den mån som den har påpekat att resurserna inte har räckt till för att förverkliga lagstiftarens intentioner.

Brister i den nuvarande barnavårdens resurser utgör emellertid inte något skäl för att flytta gränsen mellan kriminalvård och barnavård tillbaka in på kriminalvårdens domäner då det gäller behandlingen av de unga lagöverträdarna.

Ser man djupare på problemet ungdomsbrottsligheten, talar alla skäl för att vården av unga lagöverträdare under 18 år regelmässigt ombesörjs av barnavården. Härvidlag må erinras om att barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag vilar på denna princip och att kommittén har föreslagit en rad åtgärder i syfte att effektivisera barnavården så att denna blir bättre rustad än hittills för sina uppgifter. Socialstyrelsen hälsar därför med tillfredsställelse, att beredningen godtar och såtillvida ytterligare befäster en sådan ordning som att överlämnande för vård enligt barnavårdslagen skall utgöra den normala påföljden för detta unga klientel och att fängelse inte vidare skall få ifrågakomma för dem som inte har fyllt 18 år. Enligt styrelsens mening är det beklagligt att beredningen i fråga om gränsdragningen

mellan barnavård och kriminalvård härvidlag inte har gått ett steg längre utan stannat vid att dessa ungdomar i vissa fall skall kunna dömas till skyddstillsyn. Barnavårdsnämnderna har nämligen i det nya förslaget till barnavårdslag fått i huvudsak samma möjligheter att åvägabringa lämplig vård som tillsynsnämnderna enligt beredningens förslag. Därmed saknas anledning att ur vårdsynpunkt döma ungdomar under 18 år till skyddstillsyn. På denna punkt ansluter sig styrelsen till ledamoten Heumans reservationsvis framförda ståndpunkt. Däremot anser sig styrelsen kunna godta beredningens förslag att inte uppställa någon åldersgräns för skyddsfostran och skyddsinternering.

Vad angår skyddsfostran, motsvarande nuvarande ungdomsfängelse, är det enligt styrelsens mening inte lämpligt att ungdomar under 18 år, som har begått mycket grova brott såsom rån eller allvarlig misshandel — styrelsen bortser härvidlag från de extrema interneringsfallen, som i detta sammanhang är utan praktisk betydelse — blir hänvisade uteslutande till ungdomsvårdsskolorna. Här ifrågavarande klientel syns icke höra hemma ens i en resursmässigt fullt utbyggd ungdomsvårdsskoleorganisation, eftersom kravet på samhällets skydd mot ungdomar, som har begått grova våldsbrott, inte torde kunna upprätthållas under behandlingen vid ungdomsvårdsskola utan att man vidtar långt gående anordningar, oförenliga med de behandlingsformer som där har vunnit hävd. Styrelsen är väl medveten om risken av fortsatta kompetenskonflikter mellan judiciella och socialvårdande myndigheter om den här ifrågavarande dualismen i behandlingen består, men detta förhållande kan enligt styrelsens mening inte tillmätas avgörande betydelse, så mycket mindre som kompetenskonflikterna torde minska i samma mån som ungdomsvårdsskolorna får tillräckliga resurser. Styrelsen motsätter sig också att barnavårdsnämnd såsom föreslagits av beredningen skulle ha att till domstolen yttra sig angående åtgärder som nämnden har vidtagit eller avser att vidta mot den tilltalade. Eftersom ansvaret för erforderliga vårdåtgärder ankommer uteslutande på de barnavårdande myndigheterna, har domstolen inte behov av annat yttrande från barnavårdsnämnd än över frågan, huruvida ingripande enligt barnavårdslagen kan och bör ske eller inte. Styrelsen anser att man på anförda skäl bör utvidga det av beredningen i 5 kap 1 § föreslagna tillämpningsområdet för skyddsfostran genom att låta brottets grova beskaffenhet få utgöra ett sådant villkor som alternativt med de övriga föreslagna kan föranleda skyddsfostran för den som är under 18 år. I övrigt vill styrelsen här endast erinra om vad ovan anförts om nödvändigheten av att benämningen skyddsuppfostran utmönstras ur barnavårdslagen.

Beredningen föreslår, att enligt 10 kap 2 § skyddslagen åtal mot den som har begått brott före fyllda 18 år må väckas allenast om åklagaren finner, antingen att domstolsbehandling erfordras för utredning om brottet, eller att böter bör ådömas, eller att brottets grova beskaffenhet eller eljes särskild anledning bör föranleda domstolsprövning. Stadgandet utgör ett betydelsefullt led i gränsdragningen mellan kriminalvården i egentlig mening och barnavården. Styrelsen vill här ifrågasätta, huruvida inte också åklagarens bedömande, att brottet bör förskylla endast villkorlig dom, bör upptas bland de förutsättningar som undantagsvis bör kunna leda till åtal. Däremot syns styrelsens ståndpunkt, att skyddstillsyn utan undantag bör begränsas till dem som har fyllt 18 år, inte behöva föranleda ändring i den föreslagna bestämmelsen. Det är anledning att anta, att åtal kommer att undvikas i största möjliga utsträckning, därest barnavårdsnämnderna i överensstämmelse med beredningens och barnavårdskommitténs intentioner utan att avvakta beslut i åtalsfrågan från åklagarnas sida ingriper med de vårdåtgärder som är indicerade enligt barnavårdslagen.

Med överlämnande för vård enligt *lagen om nykterhetsvård* föreslår strafflagberedningen upptagandet i skyddslagen av en helt ny brottspåföljd. Även om denna brottspåföljd såsom strafflagberedningen förutsätter kommer att tillämpas i relativt liten omfattning, kan nykterhetsvårdens anstalter i varje fall icke för närvarande bära en ytterligare belastning genom det tillskott av vårdbehövande, som den nya brottspåföljden kan väntas medföra. Socialstyrelsen anser sig böra betona angelägenheten av att nykterhetsvårdens anstaltsresurser väsentligt för-

bättras även kvantitativt för att i förekommande fall kunna emotta de lagöverträdare, som domstolarna överlämnar för vård enligt nykterhetsvårdslagen. Socialstyrelsen anser sig icke kunna förorda den nya brottspåföljden med mindre en sådan upprustning kommer till stånd.

Under denna förutsättning vill socialstyrelsen i detta sammanhang även något beröra den kriminalpolitiska behandlingen av rattfyllerister. Enligt styrelsens mening vore det önskvärt, om överlämnande för vård enligt lagen om nykterhetsvård kunde komma till användning vid rattfylleri i stället för det från vårdsynpunkt meningslösa fängelsestraff som brukar följa på detta brott. Styrelsen tänker härvidlag på det troligen inte ringa antal rattfyllerister, som är hemfallna åt alkoholmissbruk.

Bland de allmänna påföljderna upptar beredningen slutligen *överlämnande till vård enligt sinnessjuklagen* och *överlämnande till öppen psykiatrisk vård*. Härmed kommer strafflagens tillräknelighetsbestämmelser att försvinna och domstolarna befrias från den ofta fiktiva uppgiften att avgöra huruvida tillräknelighet föreligger eller inte. Socialstyrelsen tillstyrker förslaget i denna del men vill här samtidigt starkt framhäva vikten av att mentalsjukvården får betydligt bättre resurser till sitt förfogande. Inte minst är det av vikt att psykopatsjukhus för ungdom snarast inrättas, så att ungdomsvårdsskolorna kan befrias från det svåra klientel som de unga psykopatbrottslingarna utgör.

Generaldirektör *Bexelius*, byråchef *v Hofsten* och tf byråchef *Bolin* reserverar sig mot att skyddsfostran skall få ifrågakomma för den som är under 18 år. Visserligen, säger reservanterna, skulle i dagens situation, med bristen vid ungdomsvårdsskolorna på platser och på tillräckligt antal specialavdelningar samt avsaknaden av psykopatsjukhus för ungdom, det vara en lättnad för ungdomsvårdsskolorna, om de svåraste ungdomsbrottslingarna ådömdes ungdomsfängelse i stället för att överlämnas till skyddsuppfostran. Om ungdomsvårdsskolorna får erforderliga resurser, kan det nuvarande ungdomsfängelseklientelet emellertid tas om hand lika väl inom socialvården som inom kriminalvården.

Till stöd för det anförda talar även en annan synpunkt, som reservanterna tillmäter stor betydelse. Man bör sträva efter att för en och samma åldersgrupp undvika parallella behandlingsformer, som administreras av olika organ. Erfarenheterna visar, att den nuvarande dualismen mellan fängelse och överlämnande till skyddsuppfostran har lett till olyckliga kompetenskonflikter mellan rättsvårdande och socialvårdande myndigheter. Åklagare och domstolar nöjer sig sålunda inte alltid med att inhämta besked från socialstyrelsens skolbyrå, huruvida plats kan beredas en lagöverträdare vid ungdomsvårdsskola, utan de ställer inte sällan som villkor för åtalseftergift eller överlämnande för skyddsuppfostran att denne skall intas på sluten avdelning, ibland till och med vid närmare angiven ungdomsvårdsskola. Ett sådant förfarande måste de socialvårdande myndigheterna uppfatta såsom ett intrång i deras rätt och skyldighet att bestämma över den intagnes behandling. Ehuru strafflagberedningen klart uttalar, att det med överlämnande för vård enligt barnavårdslagen skall vara avgjort, att ansvaret för erforderliga åtgärder läggs på barnavårdsmyndigheterna, befarar reservanterna likväl, att dylika kompetenskonflikter mellan rättsvårdande och socialvårdande myndigheter kommer att uppstå också framdeles, om inte det ovillkorliga förbudet mot att döma lagöverträdare under 18 år till fängelse utsträcks till att omfatta även skyddstillsyn och skyddsfostran.

Åldringsvården inför höstriksdagen

Under höstriksdagen upptogs till debatt i riksdagen endast en social fråga av större omfattning, nämligen åldringsvården.

I proposition nr 38 framlades en översikt av åldringsvårdens läge och problem, varvid riksdagens yttrande över förslagen till riktlinjer för vården av åldringar på ålderdomshemmen m m begärdes. Propositionen grundades i huvudsak på 1952 års åldringsvårdsutrednings huvudbetänkande.

Vissa av åldringsvårdsutredningens förslag har redan behandlats av 1957 års vårriksdag. Det gäller sålunda förslaget om ökat finansiellt statligt stöd till utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor, försla-

get om ett ökat antal forskningsläkartjänster och höjt anslag till medicinsk forskning bl a för en intensifiering av åldersforskningen, samt frågan om ökat statligt bidrag till den sociala hemhjälpen.

Propositionen innehåller inte några direkta förslag till åtgärder på åldringsvårdens område. De riktlinjer som angetts innebär inte heller någon nyorientering, utan endast ett understrykande av de huvudlinjer som varit normgivande för åldringsvårdens utveckling under de senaste tio åren.

Över propositionen, samt över de motioner som väckts, har statsutskottet avgett ett utlåtande (nr 170). Om de enskilda punkterna i propositionen, vilken i sin helhet tillstyrktes av utskottet, kan följande refereras.

Frågan om *utformningen för framtiden av samhällets åtgärder för åldringarna* bör ses mot bakgrunden av de senaste decenniernas snabba välståndsutveckling. Oberoende av de enskildas förhållanden måste emellertid samhället vidta särskilda åtgärder för de gamla. Åldringsvården bör avse den efterfrågan som grundas på åldersbetingade behov i fråga om bostäder, omvårdnad och service och denna efterfrågan bör tillgodoses inom ramen för ett så långt möjligt fritt konsumtionsval.

Beträffande *folkpensionerna* underströks av åldringsvårdsutredningen betydelsen av att bostadstilläggen i möjligaste mån anknöts till de faktiska bostadskostnaderna. Någon preciserad ställning till denna fråga bör inte tas för närvarande på grund av att utformningen av bostadstilläggen kan aktualiseras genom de förslag som föreligger om den framtida utbyggnaden av folkpensionerna.

Inte heller har ställning tagits till frågan om åldringarnas *bostadsförsörjning*, med hänsyn till de förslag som lagts fram av bostadspolitiska utredningen.

I propositionen diskuteras även att ge åldringarna ökade möjligheter att kvarstå i *förvärvsarbete* och bl a nämns den förestående arbetstidsförkortningen varigenom man möjligen skulle få äldre arbetskraft att kvarstå i arbetet längre än nu. Denna reform skulle också kunna tänkas medföra ökade tillfällen till lämpligt deltidsarbete för åldringar. Statsutskottet understryker, att det såväl för det enskilda som för samhället är viktigt att åldringarnas arbetskraft tillvaratas så långt detta är möjligt.

Rörande *den öppna åldringsvården* (dvs social hemhjälp och hemtjänst för gamla) förutsätts en utbyggnad i dess nuvarande former. Den sociala hemhjälpen har av 1957 års vårriksdag fått ökade statliga bidrag och dessa förutsätts även komma åldringarna till godo.

I fortsättningen behandlas frågan om *vården av sjuka åldringar* samt om *vården på ålderdomshem*. Departementschefen hänvisar härvidlag till pågående utredningar rörande olika problemkomplex inom hälso- och sjukvården. Det framhålls att ålderdomshemmen i princip inte tillhör sjukvårdsorganisationen och inte är avsedda för akut eller långvarigt sjuka personer. Den ålderdomshemsreform som genomfördes 1947 syftade bl a till att avskaffa klientelblandningen samt att höja hemmens standard. I det sistnämnda fallet har betydande framsteg gjorts sedan 1947, men i fråga om klientelblandningen är utvecklingen inte lika positiv. Statsutskottet påpekar att frågan om avskaffande av denna klientelblandning idag är minst lika aktuell som för tio år sedan, och att ökade möjligheter den närmaste framtiden måste ges att utbygga olika sjukvårdsmöjligheter, främst inom kronikervården.

I fråga om *ålderdomshemmens ställning och uppgifter* sägs att socialhjälpslagens bestämmelser i detta avseende utan olägenhet kan kvarstå i denna lag. Någon särskild lag om ålderdomshem förordas alltså inte.

Rörande *ålderdomshemmens personal* hänvisas till förslag i 1957 års statsverksproposition, vari förutsattes att Svenska Socialvårdsförbundet liksom hittills skulle ha hand om utbildningen av ålderdomshemsföreståndarinnor. I en motion föreslagen decentralisering av denna utbildning avstyrktes av statsutskottet. I fråga om utbildning av övrig personal förutsatte utskottet att sådan utbildning efter Kungl Maj:ts prövning kan ordnas inom yrkesskolväsendet på villkor att socialstyrelsen medverkar vid kursplanernas uppläggning.

I fråga om *avgiften på ålderdomshemmen* förordas den av socialstyrelsen föreslagna huvudregeln att större belopp inte i något fall bör tas ut än folkpension minskat med utgående fickpengar. Denna prin-

cip, som redan i allmänhet tillämpas, anses emellertid ej behöva lagfästas. Härav följer att kommunerna inte är bundna i fråga om avgifternas storlek.

I flera skilda sammanhang har åldringsvårdsutredningen berört *den kommunala organisationen av åldringsvården* och därvid bl a uttalat sig om att socialnämnderna skulle få vissa ledande funktioner på detta område. I propositionen förutsätts emellertid att några nya regler för kommunernas organisatoriska åtgärder icke nu bör införas. Utskottet tillstyrker detta och avstyrker därmed ett par motioner, enligt vilka det till socialhjälpslagen borde fogas en ovillkorlig bestämmelse att socialnämnden skall vara styrelse för och handha förvaltningen av kommunens ålderdomshem.

Vad slutligen angår *åldersforskningen* hänvisar departementschefen till vissa förslag till anslag för främjande av medicinsk forskning, som framlagts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln.

Riksdagen beslöt helt i enlighet med statsutskottets förslag (skr 383).

T G

Barnavårdskonferens

Socialstyrelsen har bemyndigats sammankalla länsstyrelsernas barnavårdsassistenter till en konferens vid Sätrabruk. Konferensen skall hållas 28—29 mars, och på programmet står överläggningar om assistenternas arbete med tillsynen över fosterhemsvården, läget på fosterhemsområdet, fosterlegorna, tillgången på s k kvalificerade fosterhem samt familjehemsvården för barn överhuvudtaget. Man skall också diskutera barnavårdsanstalternas-barnhemmens beläggning och dessa hems möjligheter att ta emot svårare klientel.

Förslaget till ny barnavårdslag bereds

Statsrådet Ulla Lindström har tillkallat två sakkunniga, hovrättsassessor Holger Romander och byråchef Torsten Eriksson, att biträda inom socialdepartementet vid beredningen av barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag m m.

Polsk-jugoslaviska socialavtal

Den 16 januari i år undertecknades två avtal mellan Polen och Jugoslavien rörande socialpolitik och socialförsäkring. Polska medborgare som vistas i Jugoslavien och jugoslaver som vistas i Polen skall enligt de nya avtalen komma i åtnjutande av samma förmåner som vistelselandets medborgare vad beträffar arbetarskydd, social välfärd och socialförsäkring. De båda länderna har även åtagit sig att lämna bistånd till före detta partisaner, krigsinvalider och offer för fascistiska övergrepp. Avtalen omfattar slutligen bestämmelser om utbyte av informationer och vetenskapliga rön inom socialpolitikens och socialförsäkringens områden. Avtalen träder i kraft en månad efter det ratifikationsinstrument utväxlats.

Dansk hemhjälp åt gamla

Danska regeringen framlade den 5 februari ett förslag till »Lov om ændring i lov om folkeforsikring». I motiveringen anförs det önskvärda i att äldre personer, som har svårt att reda sig på egen hand, får möjlighet till hjälp, så att de skall kunna bo kvar i sina hem och icke behöva tas in på ålderdomshem. Enligt förslaget skall kommunerna erhålla ett visst belopp att användas uteslutande för detta ändamål.

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Allmänna sociala frågor

HENKELMANN, W. Sozialpolitik der europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (Gemeinsamer Markt). Soziale Sicherheit 1958, nr 1.

STRAND, S G. Ekonomisk och social expansion i Asien. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 5.

Sverige

MEHR, Hj. Kring socialpolitiken. Vår stad 1958, nr 1.

Samhällsekonomi, allmänt

HALCK, J L. Den internationale økonomiske situation. Økonomi og politik 1957, nr 3.

HEUSS, E. Wettbewerbspolitik und europäische Integration. Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 1957, nr 4.

KELLGREN, N. Konjunkturutsikterna i USA och Storbritannien. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 4.

Sverige och europamarknaden. Studier och debatt 1957, nr 3.

Sverige

BROWALDH, T. 1957 års pensionskommitté. Affärsvärlden 1958, nr 5.

CEDERWALL, G. Sverige och de ekonomiska integrationsplanerna. Skandinaviska bankens kvartalsskrift 1958, nr 1.

EKLÖF, K. Pensionsfondens förvaltning vid utbyggd pensionering. Från departement och nämnder 1958, nr 2.

FORSSTRÖM, K-E. Den svenska industrins kapitalinvesteringar åren 1956—1958. Kommersiella meddelanden 1957, nr 12.

STRÄNG, G. Hårt pressad statsverksproposition. Från departement och nämnder 1958, nr 1.

Det ekonomiska läget. Skandinaviska bankens kvartalsskrift 1958, nr 1.

Belgien

WOITRIN, M. La conjoncture économique de la Belgique. Bulletin de l'Institut de recherches économiques et sociales 1958, nr 1.

Danmark

HANSEN, KURT. Udviklingen i det offentliges indtægter og udgifter i Danmark siden 1929. Økonomi og politik 1957, nr 3.

Den danske økonomiske situation. Økonomi og politik 1957, nr 3.

Frankrike

Projet de loi de finances pour 1958. Statistiques & études financières dec 1957.

Västtyskland

Jahreszeitliche Abschwächung nach guter Herbstsaison. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1958, nr 1.

Befolkningsfrågor

FLÜCKIGER, M. Bevölkerungsvorausberechnung in stochastischer Darstellung. Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik 1957, nr 4.

HEPPLING, S. Är det lönt att hjälpa? Barnavård och ungdomsskydd 1957, nr 6.

Sverige

Barnomflyttningen i Stockholm. Statistisk månadsskrift 1957, nr 11.

Frankrike

La situation démographique en 1956. Etudes statistiques 1957, nr 4.

Västtyskland

Die Wanderungen im Jahr 1956. Wirtschaft und Statistik 1958, nr 1.

Samhällsplanering, bostäder

Sverige

HOLST, H-A. De sociala aspekterna på bostaden. Svensk tidskrift 1958, nr 1.

NYLANDER, S. Ska vi bygga ihjäl oss eller ska vi tänka om i tid? Landskommunernas tidskrift 1958, nr 1.

WALLERSTEDT, M & ÖRBERG, S. Hälften av landets bostadsbrist finns i Stor-Stockholm. Vår bostad 1958, nr 2.

WELINDER, C. Värdestegringsindragning och bostadsbyggande. Svensk tidskrift 1958, nr 1.

ÅKERMAN, G. De möblerade rummen. Ekonomisk tidskrift 1957, nr 4.

Amerikas förenta stater

ERIKSSON, P R. Bostadsproduktion och sanering. Amerikanen bor helst i eget hus. Byggnadsarbetaren 1958, nr 2.

Danmark

HANSEN, GUNNAR. Arbejderbo — en indsats i det 20. århundredes byggeri. Lön og virke 1958, nr 2.

Västtyskland

Die Bewilligungen im öffentlich geförderten sozialen Wohnungsbau 1955 und 1956. Wirtschaft und Statistik 1958, nr 1.

[1] Översikten avser tiden 11 januari—10 februari 1958. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

FREDRIKSEN, KIRSTEN K. Velfærd og velfærdsökonomiske principer. Statsökonomisk tidsskrift 1957, nr 3.

Sverige

BENTZEL, R. Konsumtionen i Sverige 1931—1965. Skandinaviska bankens kvartalsskrift 1958, nr 1.

SÖDERBERG, S. Konsumtionen av näringsämnen bland kontorsarbetande och studerande flickor. Socialmedicinsk tidskrift 1958, nr 1.

WÅNGMARK, S, FRANZÉN, O & SMEDBERG, M. Konsumtionens utveckling. [Erinringar i anledning av R Bentzels bok Den privata konsumtionen i Sverige 1931—1965.] Industriförbundets meddelanden 1958, nr 2.

Afrika

LEDUC, G. "Social credit societies": A French experiment in Africa. International labour review jan 1958.

Finland

Förhandsuppgifter om undersökningen rörande löntagarnas levnadskostnader åren 1955—56. Social tidskrift 1957, nr 11/12.

Frankrike

Description et méthode d'élaboration du nouvel indice d'ensemble des prix de détail dans l'agglomération parisienne. (250 articles — Base 100 pour la période 1er juillet 1956—30 juin 1957.) Etudes statistiques 1957, nr 4.

Spanien

BUSTINZA UGARTE, P. Niveau de vie de la famille ouvrière en Espagne. Familles dans le monde 1957, nr 4.

Västtyskland

HAGMAN, P. Herr Schmidt's under. Arbetsledaren 1958, nr 2.

Die Preise im Jahr 1957. Wirtschaft und Statistik 1958, nr 1.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

Sverige

NORÉN, I. Utlänningarna hos oss. Metallarbetaren 1958, nr 5.

RUDLING, A. Arbete åt invalider. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 5.

RÖSSEL, J. Arbetsmarknadsprognoser. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 6.

— Kvinnoarbetet i framtidsperspektiv. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 1/2.

SKOGH, S. Arbetsförmedlingen av i dag. Arbetsmarknaden 1958, nr 1.

— Dagens arbetsmarknadspolitik. Arbetsledaren 1958, nr 2.

WIDSTAM, T & GESCHWIND, H. Gifta kvinnors yrkesverksamhet. Statistisk tidskrift 1957, nr 9 och 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

COOPER, SOPHIA. Labor force projections to 1975. Monthly labor review 1957, nr 12.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

Fourth session of the advisory committee on salaried employees and professional workers. Industry and labour 1 jan 1958.

Sverige

CLASSON, S. Hel löntagarfront — en utopi? Lanternan 1958, nr 1/2.

HOLMBERG, P. Rationalisering inom fackförbunden. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 5.

JOHANSSON, ARNE. Socionomerna och det fackliga arbetet. DSI-nytt 1958, nr 2.

Storbritannien

ANDERSEN, A B. Den engelske arbeidsformidlings organisasjon, oppbygging og funksjon i arbeidslivet. Arbeidsmarkedet 1957, nr 10.

Västtyskland

TRIESCHMANN, G. Neues Seearbeitsrecht. Arbeit und Recht 1958, nr 1.

Sysselsättning, arbetslöshet

WITTROCK, J. Säsongsvängningarna inom europeisk byggnadsverksamhet. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 4.

Sverige

Industrins produktion och sysselsättning år 1957. Kommersiella meddelanden 1957, nr 12.

Amerikas förenta stater

GEGAN, V F & THOMPSON, S H. Worker mobility in a labor surplus area. Monthly labor review 1957, nr 12.

HABER, W & KAHN, M L. Maintenance of way employment. Monthly labor review 1957, nr 10—11.

RICHES, N. Education and work of young people in labor surplus area. Monthly labor review 1957, nr 12.

Belgien

VERHULST, G. Horizons des chômeurs bruxellois en 1956. Bulletin de l'Institut de recherches économiques et sociales 1957, nr 8.

Arbetslön, arbetstid

STØRE, TH. Lönninger i Norge og andre europeiske land. Norsk handel 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

KNIGHT, M. Tjäna två herrar. Fler och fler tar dubbeljobb. Industria 1958, nr 1.

Norge

ANDERSEN, KRISTEN, ÖSTBERG, A P & MENTSEN, P. Forkortelse av arbeidstiden. Sosialt arbeid 1957, nr 9/10.

Storbritannien

JACK, D T. Is a wages policy desirable and practicable? The economic journal dec 1957.

Wages, retail prices, disputes, etc, in 1957. Ministry of labour gazette 1958, nr 1.

Västtyskland

BARWASSER, F H. Anrechnung des in die Urlaubszeit fallenden arbeitsfreien Samstags auf den Urlaub im Blick auf die 40-Stunden-Woche? Recht der Arbeit 1958, nr 1.

Östtyskland

KÜSTER, F, KNOPP, R & BENDRATH. Die Arbeiter und Angestellten in der Industrie und ihre Durchschnittslöhne. Vierteljahreshefte zur Statistik der Deutschen Demokratischen Republik 1957, nr 4.

Arbetarskydd

Sverige

HÖÖK, O & LINDGREN G. Tryckfallssjuka och kasunarbete. Svenska läkartidningen 1958, nr 6.

Västtyskland

MEIS, W & SAND, E. Perfektionistisches Jugendarbeitsschutzgesetz? Arbeit und Recht 1958, nr 1.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

EKMAN, E L. Svensk personförsäkring i internationell belysning. Försäkringstidningen 1957, nr 9/10.

Finland

TYPPÖ, S A. Arbetslöshetsförsäkring avlägsnar den värsta nöden till lägsta kostnad. Finsk kommunaltidskrift 1957, nr 10.

Frankrike

Compte-rendu du cours de casework et de psychologie dynamique organisé par l'Union national des Caisses d'Allocations familiales. (Octobre 1953—Octobre 1957.) Informations sociales 1957, nr 10.

Italien

FRANCIONI, G. Trent'anni de assicurazione obbligatoria contro la tubercolosi. Previdenza sociale 1957, nr 5.

Västtyskland

FREUDENBERG, K. Eine Untersuchung über die Altersgrenze in der sozialen Rentenversicherung. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 1.

LAGERSTRÖM, L. Pensionsförsäkringsreformen i Tyskland. Gjallarhornet 1958, nr 1.

Östtyskland

Sozialfürsorge in der Sowjetzone. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1958, nr 2.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

BARRÈRE, A. La famille et l'évolution économique. Familles dans le monde 1957, nr 4.

Sverige

BESKOW, B. Hemmen och de misshandlade barnen. Svensk socialvårds tidning 1958, nr 1.

FAGRING, S. Psykisk barna- och ungdomsvård. Barnavård och ungdomsskydd 1957, nr 6.

JONSSON, GUSTAV. Ung dam försvinner. Vi 1958, nr 6.

Danmark

HORSTEN, H. Aktuelle börneforsorgsproblemer. Månedsskrift for praktisk lægegerning og social medicin 1958, nr 1.

Åldringsfrågor, åldringsvård

Canada

Report on pension plans and the employment of older workers. The labour gazette 1957, nr 12.

Finland

MUSTALA, P. Om utvecklingen av anstaltsvården för åldringar. Social tidskrift 1957, nr 11/12.

Hälsofrågor, sjukvård

BERGAMI, G. Berufliche Wiederherstellung, Bemessung des Invaliditätsgrades und Feststellung der Leistungen. Bulletin der internationalen Vereinigung für soziale Sicherheit 1957, nr 7.

Sverige

HÖJER, K J. Socialvården och läkarna. En gensaga till P-E Fries. Svenska läkartidningen 1958, nr 3.

LAURELL, A. Friskundersökningar och läkarintyg, slentrian eller övertro. Socialmedicinsk tidskrift 1958, nr 1.

VIKLUND, K G. Sjukvårdskrisen i Norrland. Svenska läkartidningen 1958, nr 3.

Provinsialläkarkrisen. [Sammandrag av betänkande samt yttranden av G Gerner och Olof Johansson.] Svenska läkartidningen 1958, nr 2.

Den praktiska och administrativa organisationen för allmän skärmbildsundersökning av län eller stad utom landsting. Hygienisk revy 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

Voluntary health insurance and medical care costs, 1948—56. Social security bulletin 1957, nr 12.

Danmark

HVIID, J. Dövstumme börn eksisterer ikke. Mentalhygiejne 1957, nr 8.

Italien

SOMOGYI, S. Mutamenti nella configurazione della mortalità tubercolare in Italia. Previdenza sociale 1957, nr 5.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

Understanding alcoholism. The Annals jan 1958.

Sverige

LIND, Å. Fortsatta erfarenheter av gruppterapi för alkoholisters hustrur. Alkoholfrågan 1957, nr 9.

SÄRLVIK, B. Gymnasisten och alkoholen. Alkoholfrågan 1957, nr 9.

ÅMAN, A. De begärda anslagen till nykterhetsvården för budgetåret 1958/59. Nykterhetsvården 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

MC GEE, W R & SCHER, S C. Integration of alcoholism and mental health services. Quarterly journal of studies on alcohol dec 1957.

MENDELSON, J M FL. A study of addiction to nonethyl alcohols and other poisonous compounds. Quarterly journal of studies on alcohol dec 1957.

LISANSKY, EDITH S. Alcoholism in women: Social and psychological concomitants. Quarterly journal of studies on alcohol dec 1957.

Danmark

RUDFELD, KIRSTEN. En undersögelse af mulighederne for ved ambulant antabusbehandling i forbindelse med social og personlig rådgivning at helbrede alkohollidelser hos forskellige sociale grupper. Socialt tidsskrift 1957, nr 12.

Brottslighet, kriminalvård

Sverige

KRANTZ, G. De unga lagöverträdarna och samhället. Barnavård och ungdomsskydd 1957, nr 6.

MELIN, B. Billånarna ett samhällssymtom. Metallarbetaren 1958, nr 6.

Sociologi och statistisk metod

HELANKO, R. Sports and socialization. Acta sociologica 1957, nr 4.

TINTNER, G. Strategische Spieltheorie und ihre Anwendung in den Sozialwissenschaften. Allg Statistisches Archiv 1957, nr 3.

Amerikas förenta stater

PALMER, GLADYS L. Attitudes toward work in an industrial community. The American journal of sociology juli 1957.

Östtyskland

RIEGEL, W. Zur Neuberechnung des Lebenshaltungskostenindex. Statistische Praxis 1957, nr 11/12.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK INKOMMEN LITTERATUR[1]

BLOMQVIST, E. Sveriges energiförsörjning. 2 uppl. Sthlm 1957. (Industriens upplysningstjänst. Skriftserie. Ser C: 7.)

BOSTADSSTYRELSEN.
Skrifter. Sthlm 1957.
22. Typritningskatalog. 2 uppl.

DANMARK. Det landökonomiske driftsbureau. Undersögelser over landbrugets driftsforhold.
41. Regnskabsresultater fra danske landbrug i året 1956/57. Del 1. Khvn 1957.

— Det statistiske departement.
Statistisk tabelværk. Række 5. Khvn 1957.
Litra D: 77. Danmarks vareindförsel og -udförsel i året 1956.
Statistisk årbog. Årg 62 (1957). Khvn 1957.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1957.
Bd 166: H 4. Arbejdslösheden 1956.
Bd 167: H 1. Landbrugsstatistik 1955 herunder gartneri, skovbrug m v.
Bd 168: H 2. Indkomst- og formueansættelserne til staten for skatteåret 1956/57.
Bd 169: H 3. Folketingsvalget d 14 maj 1957.
Bd 169: H 4. Folkehöjskoler og landbrugsskoler samt husholdningsskoler 1951/52—1955/56.

DEGERMAN, A. Nordiska folkhögskolan i Genève 1931—1956. Sthlm 1957.

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hki 1957.
3: 49. Lanthushållning. Lantbrukets årsstatistik 1956.
6 A: 114. Dödlighets- och livslängdstabeller. 1951—55.
26 A: 16. Olycksfall i arbete. 1952—54.

FRANKRIKE. Ministère des affaires sociales.
Rapport sur l'application de la législation de sécurité sociale. (Statistiques du 1er janv 1954 au 31 déc 1955.) Paris 1957.

FÖRENTA NATIONERNA. Economic commission for Europe.
Annual bulletin of transport statistics for Europe 1956. Geneva 1957. (Publ 1958. 2. E. 2.)

HAMBURG. Statistisches Landesamt.
Statistisches Jahrbuch 1957. Hamburg 1957.

HANDIKAPPAD HUSMODER. Sthlm 1957. (Svenska vanförevårdens centralkommitté. Skriftserie. 6.)

HELSINGFORS.
Helsingfors stads statistik. Hfors 1957.
6. Undervisningsväsen. 22 (1953/54).

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
Year book of labour statistics. 17 (1957). Geneva 1957.

[1] Under tiden 11 jauuari—10 februari 1958.

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
42nd session, Geneva, 1958.
Report. Geneva 1957.
3: P 2. Summary of reports on unratified conventions and on recommendations. (Article 19 of the constitution.)

JORDBRUKETS TJÄNSTEBOSTÄDER. Normer för fastställande av bostadsavgifter. Utg av Svenska lantarbetareförbundet. Kalmar 1957.

KINBERG, O, INGHE, G & LINDBERG, T. Kriminalitet och alkoholmissbruk. Sthlm 1957. (Meddelanden från Institutet för maltdrycksforskning. 9.)

KÖPENHAMN. Statistisk kontor.
Statistisk årbog for København, Frederiksberg og Gentofte samt omegnskommunerne. 1957. Khvn 1957.

LANDSORGANISATIONEN.
Landsorganisationens medlemsantal vid årsskiftet 1955/56. Avdelningar och medlemsantal på respektive platser. Sthlm 1957.

LARSEN, HELGE. Nye regler for overenskomstforhandlinger. Khvn 1957. (Socialpolitisk forenings småskrifter. 24.)

LJUNG, S. Skultuna bruks historia 1607—1860. Under medverkan av *Sigurd Erixon*. Sthlm 1957. (Skultuna bruks historia. Del 2: 1.)

DE NORDISKA KRIMINALISTFÖRENINGARNA.
Nordisk kriminalistisk årsbok 1956. Sthlm 1957.

NORGE
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1957—58.
281. Kredittmarkedstatistikk 1955.
285. Økonomisk utsyn over året 1957.

NORRLAND. Förutsättningar och problem. Sthlm 1957. (Socialdemokratiska ungdomsförbundet.)

PEDERSEN. JÖRGEN. Fællesmarked og frihandelsområde. [Stencil.] Aarhus 1957. (Skrifter fra Aarhus universitets økonomiske institut. 14.)

REVIEW of sociology. Analysis of a decade. Ed: *J B Gittler*. New York & Lond 1957.

SAARE, E & WENNER, C-G. Värmeledningstal hos olika jordarter. Sthlm 1957. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Handlingar. 31.)

SCHUMPETER, J A. De ekonomiska doktrinernas historia till sekelskiftet. Till svenska [fr tyskan] av A Byttner. Sthlm 1957.

STATENS INSTITUT FÖR KONSUMENTFRÅGOR.
Från Aktiv hushållning och Hemmens forskningsinstitut 1940—1956 till Statens institut för konsumentfrågor. Sthlm 1957.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957—58. Sthlm 1957—58.
1957:
48. Arvsbeskattning. Betänkande [avg d 18 dec 1957] av arvsskattesakkunniga. (Fi)
49. Följdförfattningar till ny barnavårdslag m m. Förslag avg [d 25 nov 1957] av barnavårdskommittén. Betänkande 3. (S)
50. Förfarandet vid konsumtionsbeskattning. Betänkande avg [d 16 nov 1957] av besvärssakkunniga. (Fi)
51. Akademikerräkningen 1955. 1955 års universitetsutredning 2. [Avg d 17 dec 1957.] (E)

1958:
3. Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. [Avg d 18 dec 1957.] (H)
4. Promemoria med förslag om fondförvaltning m m i samband med en utbyggd pensionering. Avg [d 22 jan 1958] av 1957 års pensionskommitté. (S)
5. Permanent skördeskadeskydd. Betänkande avg [d 21 dec 1957] av skördeskadeutredningen. (Jo)

STOCKHOLM. Statistiska kontoret.
Allmänna val i Stockholm. 28 (1956). Sthlm 1957.

STORBRITANNIEN. Ministry of health.
Report. 1956. P 2. On the state of the public health. Lond 1957.

— Ministry of labour and national service.
Report of an enquiry into household expenditure in 1953—54. Lond 1957.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1957.
Finanser.
Accispliktiga näringar. 1956. (Kontrollstyrelsen.)
Försäkringsväsen.
Olycksfall i arbete år 1954. (Riksförsäkringsanstalten.)
Industri och bergshantering.
Bergshantering. Berättelse för år 1956. (Kommerskollegium.)
Skogshushållning.
Domänverket 1956. (Domänstyrelsen.)

TJECKOSLOVAKIEN. Státní úřad statistický.
Statistická ročenka. [Statistisk årsbok.] 1957. Praha 1957.

TYSKA DEMOKRATISKA REPUBLIKEN. Staatliche Zentralverwaltung für Statistik.
Statistisches Jahrbuch. Jahrg 2 (1956). Berl 1957.

WAHLBERG, E, ENGSTRÖM, G & WERNLUND, S, [utg] Socialhjälpslagen. Sthlm 1957.

VIITAMÄKI, R O. Personality traits between puberty and adolescence. Their relationships, development and constancy with reference to their relation to school achievement. Hki 1956. (Annales academiæ scientiarum fennicæ. Ser B: 104. Akad avh)

YRKESUTBILDNINGEN i Sverige. Redogörelse utarb år 1957 inom Överstyrelsen för yrkesutbildning. Sthlm 1957.

RECENSION

SVENSKA SOCIALVÅRDSFÖRBUNDET. Övervakning enligt barnavårdslagen. Stockholm 1957. 39 s. 2,00 kr.

Enligt svensk rätt förekommer övervakning huvudsakligen i fråga om villkorligt dömda, alkoholmissbrukare och vanartade barn. Avsikten med övervakningen i det individuella fallet är att vederbörande myndighet genom att tillsätta en övervakare dels skall erhålla kontroll över den övervakades levnadssätt och utveckling och dels skall ge den övervakade hjälp och stöd att friktionsfritt växa in i samhället. Övervakningsinstitutet har kommit till flitig användning och f n räknar man med ca 25 000 fall under övervakning, varav ca 4 500 från barna- och ungdomsvården.

Huvudstadgandet beträffande övervakning för barna- och ungdomsvården finns i barnavårdslagen 23 § 2 mom, som behandlar den »förebyggande» övervakningen. Vid sidan härav finns bestämmelser i 45 § om övervakning av den som efter skyddsuppfostran villkorligt utskrivits, i 46 § om tillsyn över den som slutligt utskrivits samt i 47 § om tillsyn vid upphörande av samhällsvård. Övervakarens befogenheter och den övervakades skyldigheter regleras i Kungl kungörelse den 30 november 1934 med vissa föreskrifter i anledning av barnavårdslagen.

Inspektör Gerhard Bungerfelt och fil lic Kurt Gordan har utarbetat socialvårdsförbundets ovannämnda skrift (sid 5—14 resp 15—39).

Bungerfelt orienterar om övervakningens plats inom det barnavårdande arbetet och redogör för barnavårdsnämndernas uppgifter och möjligheter till åtgärder. Han ger också synpunkter och råd i fråga om vad nämnderna har att iaktta i övervakningsfrågan.

Av största betydelse är valet av övervakare. Det bör ske bland folk som genom sin medborgerliga ställning kan antas ha särskilda erfarenheter och fallenhet för arbete med människor, t ex lärare, ungdoms- och idrottsledare, fackföreningsfolk och andra i förtroendeställning. Övervakaren skall vara sådan att han kan få kontakt med klienten, känna sympati och visa förståelse för denne och skall kunna accepteras av klienten och hans familj.

Utöver vad Bungerfelt anfört i detta sammanhang skall blott framhållas ännu en synpunkt. Övervakarens två roller, dels som representant för samhället och dels som klientens personlige vän och vägledare, kräver objektivitet. Här som annorstädes behövs en viss distans för objektiviteten. Erfarenhetsmässigt visar det sig vid ungefär lika förutsättningar i övrigt att, för att ta ett exempel, när det gäller en arbetshämmad ung fabriksarbetare, det är bättre att utse ingenjören till övervakare än den duglige äldre kamraten i samma ackordslag.

I fråga om relationen nämnd—övervakare pekar Bungerfelt på en viktig faktor, då han framhåller att nämnderna i långt större utsträckning än hittills borde bereda sina övervakare en bättre betjäning, bättre orientering om fallet före övervakningens början och bättre möjligheter till samråd och handledning i det fortsatta arbetet, förslagsvis vid samtalsträffar och opretentiösa kurser.

Licentiat Gordan tar övervakningskungörelsens anvisningar till utgångspunkt och behandlar frågor som klienten och hemmiljön, gruppens betydelse för åsiktsbildningen, klientens inställning till övervakningen, familjearbetet, anpassning till samhälle och arbetsliv, övervakningsarbetets planläggning m m.

Gordans grundtes är att de barn och ungdomar som ställs under övervakning i allmänhet gått miste om eller rubbats i den grundläggande trygghetsupplevelsen, vilket

i stort sett torde vara riktigt. För övervakaren blir det då en huvuduppgift att genom en lugn och vänlig fasthet möta klienten och låta denne uppleva något av denna trygghet. Klienten skall i övervakaren få lära känna en positiv auktoritet, en vuxen som samtidigt som han kräver respekt för spelets regler visar prov på omtanke och uppskattning.

I sin arbetsplanering bör övervakaren göra en så omfattande inventering som möjligt inte endast av klientens svagheter och brister utan även av hans tillgångar och positiva egenskaper. Här liksom i all människobehandling är den positiva inställningen, som fäster sig mera vid personlighetens tillgångar än vid dess brister, den mest fruktbärande. Bästa resultatet ernås då övervakaren inte planerar *för* klienten utan *med* klienten.

I fråga om familjearbetet framhålls som övervakarens huvuduppgift att verka för ömsesidig förståelse mellan familjens medlemmar, att överbrygga motsättningar och bidra till samförstånd. »Bindningen mellan föräldrar och barn är så stark, konflikter mellan dem kan ha så långvariga följdverkningar att varje minsta hjälp man kan ge sin klient att komma närmare en lösning av dessa problem är mycket värdefull.»

Sammanfattningsvis understryker Gordan att klienternas väsentliga problem tycks vara svårigheterna att på normalt sätt hävda sig bland vanliga människor. Kan man hjälpa en ung människa att hävda sig i en normal arbetsgemenskap, där han eller hon efter hand får uppleva arbetskamraternas uppskattning både på arbetsplatsen och i deras organisationer, då har man nått en betydelsefull vändpunkt. Övervakarens viktigaste praktiska arbetsinsats gäller sålunda den övervakades anpassning till arbetslivet.

Socialvårdsförbundets skrift har som nämnts två författare. Behovet att kompримera texten syns ha haft till följd att deras skrivningar i närbesläktade sammanhang ej ter sig helt kongruenta.

I fråga om barnavårdens övervakningsinstitut t ex framhålls på sid 5, att socialvården med all makt måste bekämpa åsikten om övervakningen som en påföljd av frihetsinskränkande och avskräckande natur. Övervakningen enligt barnavårdslagen, inskärps det, är en möjlighet till personligt stöd och hjälp med socialvårdens samlade hjälpmöjligheter inom räckhåll. På sid 19 sägs att övervakaren bör räkna med att klienterna betraktar övervakningen som ett partiellt frihetsberövande, ett tvång, som man inför hotet om andra åtgärder, t ex skyddsuppfostran, föredrar som det minst onda av två onda ting.

Den uppfattning, som klienterna har, syns både välgrundad och realistisk. Övervakningen innebär ju en hjälp och ett stöd åt klienten men också en samhällskontroll över hans leverne och utveckling så att, om övervakningen ej ger åsyftat resultat, nämnden snabbt skall kunna vidta mera ingripande åtgärder. Det syns skäligt att vetskapen härom icke undanhålls vare sig allmänheten eller klienterna.

Föreliggande skrift utgör i sin helhet en god och nyttig läsning. Behovet av en tämligen snar omarbetning av vissa delar kan dock förutses med hänsyn till barnavårdskommitténs förslag till nya stadganden om övervakning och dess förslag till ny övervakningskungörelse. Därvid är det önskvärt att skriften kompletteras med utdrag härav, då det torde vara av ett visst intresse för övervakarna att själva kunna ta del av texterna. Det är även önskvärt att skriften kompletteras med en praktisk avdelning, som talar om vart en övervakare kan vända sig i olika frågor samt de hjälpåtgärder samhället erbjuder. Behovet härav syns vara stort.

H M

CONTENTS

Articles

The re-adjustment of pupils from approved schools: by Dick Blomberg 141
A glance at the English mental health services: by Bertil von Friesen 158
The gap between the rich and poor countries of the world: by Erland v Hofsten 162

Periodical surveys

Index 168
Foreigners in Sweden: a review for 1957 and the situation on 1st January 1958..... 168
Employment and wages in industry in November 1957 175
Building and construction in certain towns during the fourth quarter of 1957 183
Employment and unemployment 187
The consumer price index for January 1958..... 190

Notices

The views of the Social Welfare Board on the report of the Committee of Inquiry into the Penal Law..... 195
Debate on the care of old people during the autumn session of the Riksdag 197
Child Welfare Conference 199
Draft of a new Child Welfare Act being prepared..... 199
Polish-Yugoslavian social agreement 199
Danish home helps for old people 199

Bibliography

List of periodicals..... 200
New additions to the library..... 203
Book notice 205

Summary

The re-adjustment of pupils from approved schools. In 1951 data were collected on the home conditions, school careers and antisocial characteristics of all the pupils at approved schools. An estimate was also made of their mental condition. A comparison, in respect of these data, has now been made between two groups of pupils. One group consists of boys who have not been involved in crime during 1954 and 1955. The other group consists of boys who have been sentenced to detention during these years. Most of the data show the connection with the later level of adjustment to be expected, but in general the connection is slight. The aggregate of all the variables examined gives a correlation of + 0.30 with later social adjustment. A slight and non-significant connection has been shown between recidivism and the placing of a pupil in a city on his release. This is also the case when a former pupil has not returned to his own home, or has gone to sea.

The descriptive variables — conduct while at the approved school, difficulty in adjusting to fellow pupils, the extent of a pupil's misdemeanours etc — appear to be more strongly connected than the variables one might imagine would provide a reason for recidivism, for instance childhood environment, mental condition and external conditions applying on a pupil's release. This may be due to the fact that the reasons for recidivism are too complex and too individual to be penetrated into in group comparisons. It is easier, therefore, on the basis of behaviour at a particular time, to predict behaviour at another time than to indicate by means of group comparisons the series of causes that made themselves felt at both times. The slight connection between conditions on admission and later adjustment — certain greatly handicapped pupils are re-socialized while others less handicapped turn out failures — may imply that treatment at the approved

school is the decisive factor. So ends this article written by Mr. Dick Blomberg, who has also carried out the enquiry described here. P. 141.

A glance at the English mental health services. Dr. Bertil von Friesen was one of the members of a group from the Swedish Mental Health Services Commission that paid a week's visit to England a short time ago. He describes with enthusiasm the unbureaucratic outlook, the taste for experiment, the enthusiasm and the go-ahead spirit that stamp the English mental health services of to-day. The fact that mental care is regarded in an optimistic and positive way is apparent, for instance, in the attempts to replace restraint by freedom. Thus at Mapperley Hospital in Nottingham, for instance, there were no locked doors, and in some of the wards with calm patients there were not even any of the staff on duty during the weekends. The patients themselves did the work that had to be done. The daycare of mentally defective old people was also of interest to the visitors. The idea of »day hospitals» is common within the English mental health services. At the famous Maudsley Hospital in London, there was a day-section for the care of what appeared, even on cursory inspection, to be »pure hospital» cases. It should be noted that psychotherapy and other forms of treatment are very intensive at these »day hospitals». P. 158.

The gap between the rich and poor countries of the world. Does the gap between the countries that are developed industrially and the so-called underdeveloped countries become wider? The answer may be found in »Report on the World Social Situation», issued by the United Nations. Mr. Erland v. Hofsten describes this report and the reliability of its figures. From the point of view of national income per inhabitant, the gap between the rich and the poor countries has become wider. But the use of the national income as a gauge of the average level of living of a country should be avoided for several reasons. Instead, one should study the situation relating to different components such as health, food conditions, education, housing, employment, etc. Then, one does not get quite such a gloomy picture. The report shows, for instance, that it is true the gap has been widened in the case of the consumption of durable consumer goods, such as cars and television sets, but that it has been narrowed in the case of health, consumption of food, and schooling. P. 162.

Foreigners in Sweden. On 1st January 1958, 56 000 foreigners in Sweden had valid residence permits. It should be noted that subjects of the Northern countries do not require residence permits; it is probable that there is a total of about 260 000 foreigners in Sweden. In 1957, 9 000 foreigners were naturalized. The largest group of foreigners on the Swedish labour market is composed of Finns (46 000). Next in order come Danes (23 600), Germans (20 400), Norwegians (10 800), Balts (5 800) and Hungarians (4 600). P. 168.

Building and construction in certain towns. In 1956, 56 906 housing units in Sweden were completed and ready for occupation. It is estimated that a figure of 64 000 will be reached in 1957. In 1957 the number of housing units built in the 53 largest towns was 16 % greater than that of the previous year. In Stockholm, the number of housing units ready for occupation increased by 20 % compared with 1956, and in Gothenburg and Malmö by 10 % and 27 % respectively. P. 183.

Ekenäs Boktr. AB. Stkhm 1958

SOCIALA MEDDELANDEN
1958 · Nr 4

I detta nummer av Sociala Meddelanden saknas de sedvanliga månadsöversikterna. I gengäld har numret kunnat sändas ut tidigare än vanligt. Avsikten är att skjuta utgivningstiden ytterligare bakåt, så att häftena i fortsättningen kommer ut senast den 10:e i den månad de hänför sig till. Omläggningen, som beräknas vara fullt genomförd fr o m junihäftet, medför att inte bara månadsöversikterna, utan också de periodiskt återkommande kvartalsöversikterna måste flyttas ett nummer framåt. Den reella tidsförskjutningen blir emellertid ringa, eftersom numren kommer att sändas ut så pass mycket tidigare än hittills.

Red

VAD KOSTAR TRAFIKOLYCKORNA?

Av pol mag KJELL-OLOF FELDT

På uppdrag av Statens Trafiksäkerhetsråd har pol mag Kjell-Olof Feldt sökt beräkna trafikolyckornas årliga kostnader i Sverige. I nedanstående artikel redovisar han de siffror han kommit fram till och beskriver de svårigheter en undersökning av det här slaget är behäftad med.

Red

Trafikolyckornas sociala konsekvenser har under senare tid getts en allt större uppmärksamhet. Det växande antal människor, som årligen skadas och dödas i trafiken, betraktas allmänt som ett allvarligt samhällsproblem, vilket inför den annalkande folkbilismen väntas få skrämmande proportioner. Från läkarhåll påtalas, att trafikolycksfallen i själva verket är en ny

stor »folksjukdom», som har en speciellt svårartad karaktär på grund av att det i stor utsträckning är unga människor som drabbas av den.

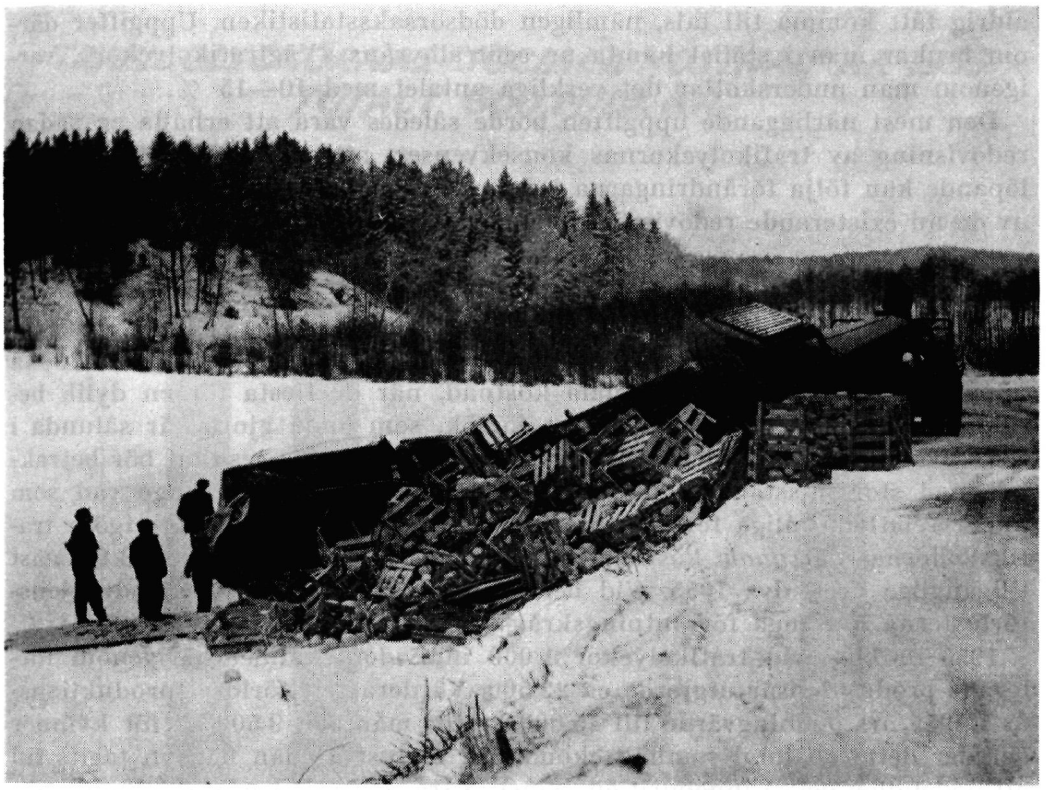
Det har varit naturligt, att man sökt uttrycka problemets svårighetsgrad i den »sociala kostnad» eller samhällsekonomiska förlust, som trafikolyckorna årligen innebär för vårt samhälle. Utgångspunkten är i och för sig rimlig. Genom dödsfall, invaliditet och sjukdom till följd av trafikskador kan ett bortfall av mänskliga arbetsinsatser uppstå, som innebär produktionsförluster och därmed en minskning av vår levnadsnivå. En förlust antas även bli följden av att trafikolyckorna kräver insatser inom sjukvården samt enskild och offentlig administration, vilka binder våra produktionsresurser på ett ur standardsynpunkt ogynnsamt sätt. Dit måste också föras de rent materiella skador, som trafikolyckorna förorsakar.

När man på detta sätt velat ge trafikolyckornas konsekvenser en ekonomisk dimension, har avsikten dock inte endast varit att antyda den samhälleliga »välfärdsförlusten». Ambitionen har dessutom varit att kunna göra en *räntabilitetskalkyl*, låt vara i mycket grova mått, t ex genom att säga, att om trafikskadorna kan genom investeringar i trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder bringas att nedgå med så och så många procent blir resultatet en samhällsekonomisk vinst med så och så många miljoner.

Social kostnad eller räntabilitetskalkyl?

Givetvis är varje försök till uppskattning av den »sociala kostnaden» förenat med en stor portion godtycke. Detta beror inte endast på den i samhällsekonomiska sammanhang ofrånkomliga raden av osäkerhetsmoment och att de tillgängliga mätinstrumenten framför allt kännetecknas av sin brist på precision. En speciell form av godtycke tillkommer i detta sammanhang, som inte bara är ofrånkomlig utan dessvärre helt naturlig. Eftersom en väsentlig del av produktionsförlusterna inträffar i *framtiden* på grund av dödsfall och invaliditet ställs man nämligen inför tvånget att välja en *räntefaktor* för att erhålla nuvärdet av dessa produktionsförluster. I princip står man således inför samma val, som måste ske vid intäktsberäkningen i en investeringskalkyl: att bestämma sig för vilken förräntning man kräver av investeringen. För en »social» investering av detta slag är det dock inte självklart ens att de framtida intäkterna måste beräknas utifrån en dylik kalkylränta. Oberoende av om man anser sig vara i färd med att beräkna den sociala kostnaden eller vill göra en räntabilitetskalkyl undgår man inte ett starkt framträdande subjektivt drag i beräkningarna.

Även om beräkningar av trafikolyckornas sociala kostnader således i stor utsträckning blir en lek med siffror och aldrig kan ge ett »objektivt» resultat, är ändå en nödvändig förutsättning för varje bedömning av trafikolyckornas innebörd att man känner deras fysiska konsekvenser i form av antalet döda, invalidiserade och skadade, och att man också vet något om dessa skadors svårighetsgrad. Dessutom vore man betjänt av en någorlunda säker information om de materiella skadornas omfattning.

Att beräkna de materiella förlusterna är inte så svårt

Bristfällig information

När man i denna avsikt går till existerande kunskapskällor, dvs enskild och offentlig statistik, upptäcker man mycket snart, att vi i mycket stor utsträckning inte vet vad som hänt och händer på trafikskadornas område. Även om detta påtalats i många andra sammanhang, är det ändå överraskande, att man i den intensiva debatten kring trafikolyckornas samhällsvådliga konsekvenser nöjt sig med en så bristfällig information, och att man så flitigt åberopar uppgifter, som med nödvändighet måste vara felaktiga. För närvarande brukar således antalet skadade (enligt Statistiska centralbyråns redovisning) anges till omkring 20 000, medan de nedan utförda beräkningarna visar, att antagligen minst 40 000 individer skadas per år. Hur många som årligen invalidiseras kan man för närvarande endast gissa sig till, men de torde vara minst 2 000. För båda dessa konsekvenser gäller dessutom, att de inte blir meningsfyllt angivna, förrän man också vet något om deras svårighetsgrad i olika avseenden. Däremot har av någon anledning den enda fullständiga redovisningen av antalet årligen omkomna

aldrig fått komma till tals, nämligen dödsorsaksstatistiken. Uppgifter därom brukar man i stället hämta ur centralbyråns »Vägtrafikolyckor», varigenom man underskattar det verkliga antalet med 10—15 %.

Den mest närliggande uppgiften borde således vara att erhålla en sådan redovisning av trafikolyckornas konsekvenser, att man i framtiden fortlöpande kan följa förändringarna i deras omfång och svårighetsgrad. Inget av de nu existerande redovisningsmetoderna fyller dessa krav.

Kostnaden 1955—1957: 600 à 700 miljoner kronor

Med dylika utgångspunkter förefaller det föga meningsfyllt att *nu* söka uppskatta trafikskadornas sociala kostnad, när de flesta för en dylik beräkning relevanta data saknas. Det försök, som ändå gjorts, är sålunda i flera avseenden illa underbyggt. Även om beräkningens resultat bör betraktas med stor misstänksamhet, är den dock ett försök att ange vad som under relativt rimliga förutsättningar anständigtvis kan tänkas utgöra trafikskadornas *maximala* kostnad under det ur informationssynpunkt senast tillgängliga året, dvs 1955. Vid beräkningen av de framtida produktionsförlusterna har inga förräntningskrav uppställts.

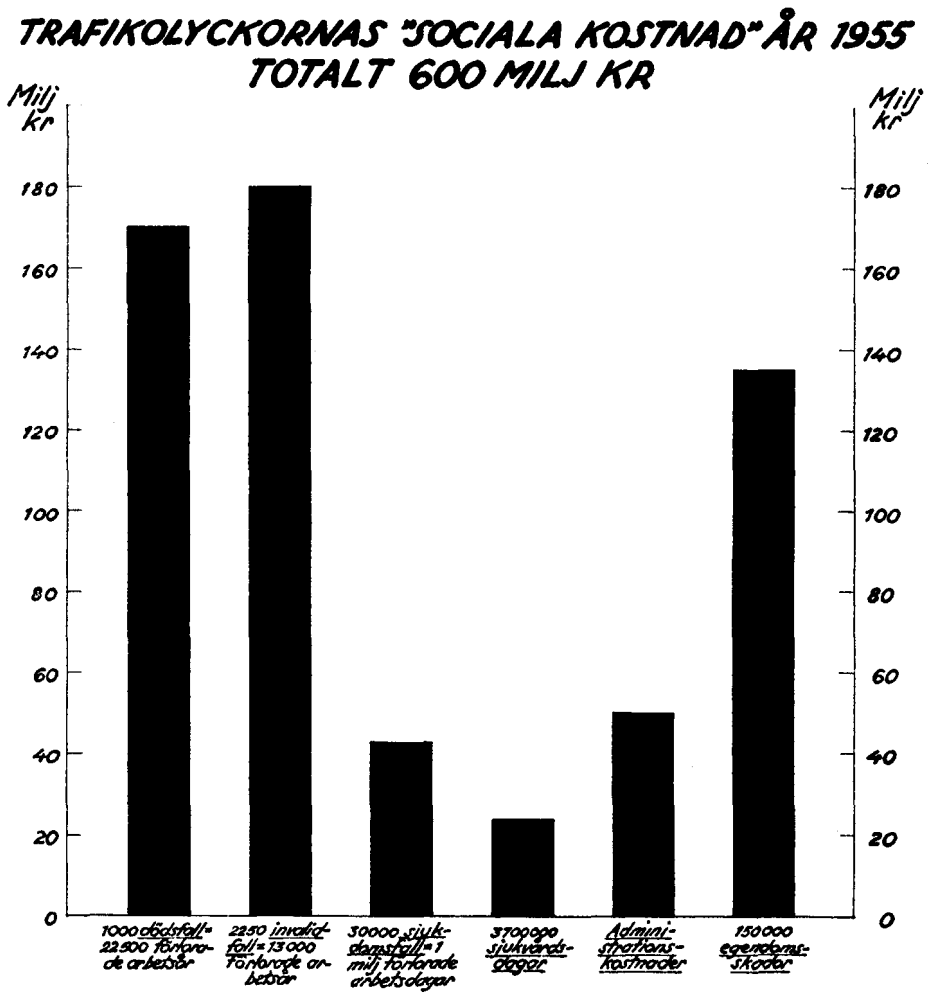
1955 *omkom* vid trafikolyckor 1 000 individer. Antalet härigenom förlorade produktionsår utgjorde ca 22 500. Värderas ett förlorat produktionsår i 1955 års penningvärde till 15 000 kr för män och 9 500 kr för kvinnor betyder detta en total samhällsekonomisk förlust (sedan hänsyn tagits till att dödsfallen också inneburit en »vinst» i fråga om de berörda individernas framtida konsumtion) på ca 170 milj kr. Kostnaden per dödsfall var sålunda 170 000 kr.

Antalet *skadade* under 1955 har antagits vara ca 45 000. Därav antas 5 %, eller 2 250 individer, ha erhållit bestående men i form av nedsatt arbetsförmåga. Antalet förlorade produktionsår kan på osäkra grunder uppskattas till ca 13 000 och förlusten i kronor utgör ca 180 milj kr. Förlusten per invalidfall är 80 000 kr.

Av de skadade kan ca 75 %, eller 30 000 individer, beräknas ha befunnit sig i de arbetsföra åldrarna. Av dessa har ungefär samma proportion som för samhället i dess helhet antagits vara förvärvssysselsatta eller husmödrar, för vilka sjukdomen inneburit förlorade arbetsinsatser. Dessa kan mätas i ca en miljon förlorade arbetsdagar, vilket uttryckt i pengar innebär en förlust på ca 43 milj kr.

Kostnaden för *sjukvården* av dessa 45 000 skadade på sjukhus, polikliniker och i hemmen kan uppskattas till ca 24 milj kr. Kostnaden för försäkringsbolagens *skaderegleringsarbete* utgjorde 21 milj kr. 46 000 trafikolyckor var föremål för polisundersökning, ett visst antal härav behandlades av åklagarmyndigheter och domstolar. Kostnaden härför kan uppskattas till ca 20 milj kr. Övrig administration nödvändiggjord av trafikolyckorna har antagits kosta 10 milj kr.

Minst 150 000 *egendomsskador* kan antas ha inträffat under 1955. Den

genomsnittliga kostnaden för dessa skador kan uppskattas till ca 900 kr, vilket ger en total kostnad på 135 milj kr.

Den sammanlagda samhällsekonomiska förlusten av trafikolyckorna år 1955 kan sålunda anges i storleksordningen 600 milj kr. Om man kan anta, att skadornas antal och övriga konsekvenser varit i stort sett oförändrade åren 1956 och 1957 (vilket med nu tillgänglig information inte syns vara ett alltför orimligt antagande) skulle den totala kostnaden 1956 kunna uppskattas till ca 650 milj kr och för 1957 till ca 700 milj kr.

En total årlig samhällsekonomisk förlust på 700 milj kr måste, hur vida varianser denna siffra i verkligheten än skulle kunna ha, te sig såsom överväldigande i förhållande till de summor, som idag offras för åtgärder mot trafikolyckorna. Framför allt förefaller en utgift på 2 milj kr till trafiksäkerhetsforskning (vilken dock inte beviljades) att vara en överkom-

lig prestation för statskassan, särskilt som trafikolyckorna torde kosta stat och kommun avsevärt större belopp, vilka knappast understiger 100 milj kr om hänsyn tas även till skattebortfallet.

Bättre kunskap möjlig om trafikolyckornas konsekvenser

Avsikten är dock här att i stället plädera för en annan typ av insatser på detta område. Det förefaller sålunda rimligt att tro, att relativt små förbättringar av den existerande redovisningen på ett väsentligt sätt skulle öka våra möjligheter att följa trafikskadornas utveckling. I första hand borde den officiella statistiken kunna reformeras men insatser vore önskvärda även från enskilt håll, framför allt försäkringsbolagen.

Tillgängligt material

Den till buds stående informationen om trafikolyckornas konsekvenser i nu berörda hänseenden är spridd över en rad olika källor av varierande kvalitet. Dessas två mest framträdande egenskaper är dels att de samtliga är ofullständiga, dels att de mest skiftande urvalsprinciper legat till grund för deras konstruktion. Den källa som främst borde påkalla uppmärksamhet är Statistiska centralbyråns insamling och bearbetning av de polisundersökta trafikolyckorna. Även om detta material uppenbarligen åsyftar att vara den mest fullständiga informationskällan om trafikolyckorna, deras förekomst och olika egenskaper, är det dock i det närmaste obrukbart för våra ändamål. Delvis är det en följd av urvalsmetoden: det avser enbart polisundersökta olyckor, varav följer att en mängd olyckor aldrig registreras och att de insamlade egenskaperna inskränks till sådana som kan bli föremål för polismyndigheternas observation. I första hand åsyftas en redovisning av själva *olyckans* karaktär ur trafiktekniska och andra synpunkter. Om olyckornas egentliga *konsekvenser* är upplysningen mycket ofullständig. Den väsentliga kunskap om trafikskadorna, som kan erhållas, är ålders- och könsfördelningen bland de skadade. Önskvärt vore dock att dessa egenskaper redovisades bl a i ett större antal åldersklasser än som för närvarande sker.

Sedan lång tid har i sjukvårdsstatistiken (Medicinalstyrelsens publikation »Allmän hälso- och sjukvård») redovisats skador vid trafikolyckor. Fram till 1948 insamlades därvid från i stort sett samtliga svenska sjukhus uppgifter om totala antalet vårdade trafikskadefall. Därefter inskränktes dock rapportskyldigheten till att avse endast de skadefall, som *intagits* för vård på sjukhusen.

I ytterligare en officiell publikation hittar man upplysningar om trafikskador, nämligen i vad avser de vid trafikolyckor omkomna. Den s k dödsorsaksstatistiken redovisar antalet under året avlidna på grund av skador erhållna i samband med trafikolyckor (i publikationen »Dödsorsaker», SOS). Detta material grundas på dödsattester eller därmed i stort sett jämförlig information och borde kunna betraktas som en fullständig redovisning.

Förutom dessa av offentliga institutioner framlagda datasamlingar borde en rad intressanta upplysningar om trafikolyckorna finnas begravda i försäkringsbolagens skadearkiv. En bearbetning av detta råmaterial torde dock bli synnerligen arbetskrävande, framför allt av den anledningen att vare sig metoden för upplysningarnas insamling eller materialets allmänna konstruktion är avsedd för en statistisk bearbetning.

Av det som sagts torde framgå, att man för närvarande inte kan bilda sig någon säker uppfattning ens om de totalkategorier i vilka trafikolyckornas konsekvenser kan mätas, utom i ett fall, nämligen beträffande antalet årligen omkomna. För att på annat än mycket osäkra grunder kunna uppskatta antalet skadade och invalidiserade skulle således krävas en väsentlig utvidgning av redovisningen på detta område.

Antalet skadade 35 000 eller 45 000?

I diagrammet på sid 217 har antalet skadade per år enligt tre olika källor återgetts för åren 1946—1956: skadade vid polisundersökta trafikolyckor, trafikskadefallen enligt sjukhusens rapporter och antalet anmälda personskador till försäkringsbolagen. Diskrepansen mellan de olika kurvornas nivåer och skiljaktigheten i deras lutning under olika perioder är knappast förvånande med tanke på de vitt skilda selektionsorsakerna. Brottet i kurvan för sjukhusens skadefall visar vad som hände när rapportskyldigheten inskränktes till att endast omfatta de intagna fallen. Diagrammets intressanta del ligger dock i denna omständighet. Om det kan antas, att en någorlunda täckande (ehuru ej uttömmande) definition av begreppet skadad skulle vara att vård erhållits på sjukhus, borde sjukhusrapporterna under perioden före 1949 redovisa i stort sett samtliga skadade. Av väsentligt intresse är då hur stor del därav de *intagna* skadefallen representerade både före och efter 1949. *Före* 1949 intogs ca 42 % av skadefallen för sluten vård, medan 58 % vårdades polikliniskt. Den streckade kurvan bygger på antagandet, att dessa proportioner bestått fram till 1956. Det finns dock viss anledning att tro, att genom åren en växande del av skadefallen vårdats polikliniskt dels på grund av platsbristen på sjukhusen, dels på grund av förbättrade metoder för poliklinikvården. Denna tro bestyrks av att en i fjol framlagd undersökning av vårdade trafikskadefall vid 19 svenska sjukhus under 1956 visar, att där endast 30 % av fallen intagits för vård (»Trafikskador i Skandinavien», utg Nordisk Kirurg Förening, Lund 1957). Om denna proportion gällde *samtliga* sjukhus skulle antalet skadade kunna uppgå till ca 47 000 mot 34 000 i det förra fallet.

Det torde i varje fall vara uppenbart, att de skadade vid polisundersökta olyckor långt ifrån utgör hela antalet skadefall. Under de första efterkrigsåren registrerades vid dessa ca 45 % av de skadade enligt sjukhusrapporterna. Av väsentligt intresse för utvecklingen efter 1953 måste då bli om det är sjukhusrapporterna eller de polisundersökta trafikolyckorna, som återspeglar förändringarna i totalpopulationen. Om det förra är fallet, och antalet skadefall således varit konstant, skulle den nämnda andelen ha stigit till

56 % åren 1955 och 1956. Om det däremot är antalet skadade vid de polisundersökta olyckorna som efter 1953 angett förändringarna (relativt eller absolut) i totalpopulationen skulle denna åren 1955 och 1956 kunna innehålla 37 000—42 000 skadefall.

Konsekvensen av denna ovisshet kan dock bli, att trafikolyckornas konsekvenser *mätt i antalet skadade* inte förvärrats sedan 1953, trots många påståenden om motsatsen. Enbart ett studium av antalet skadade vid polisundersökta trafikolyckor kan sålunda leda till en missuppfattning av situationen.

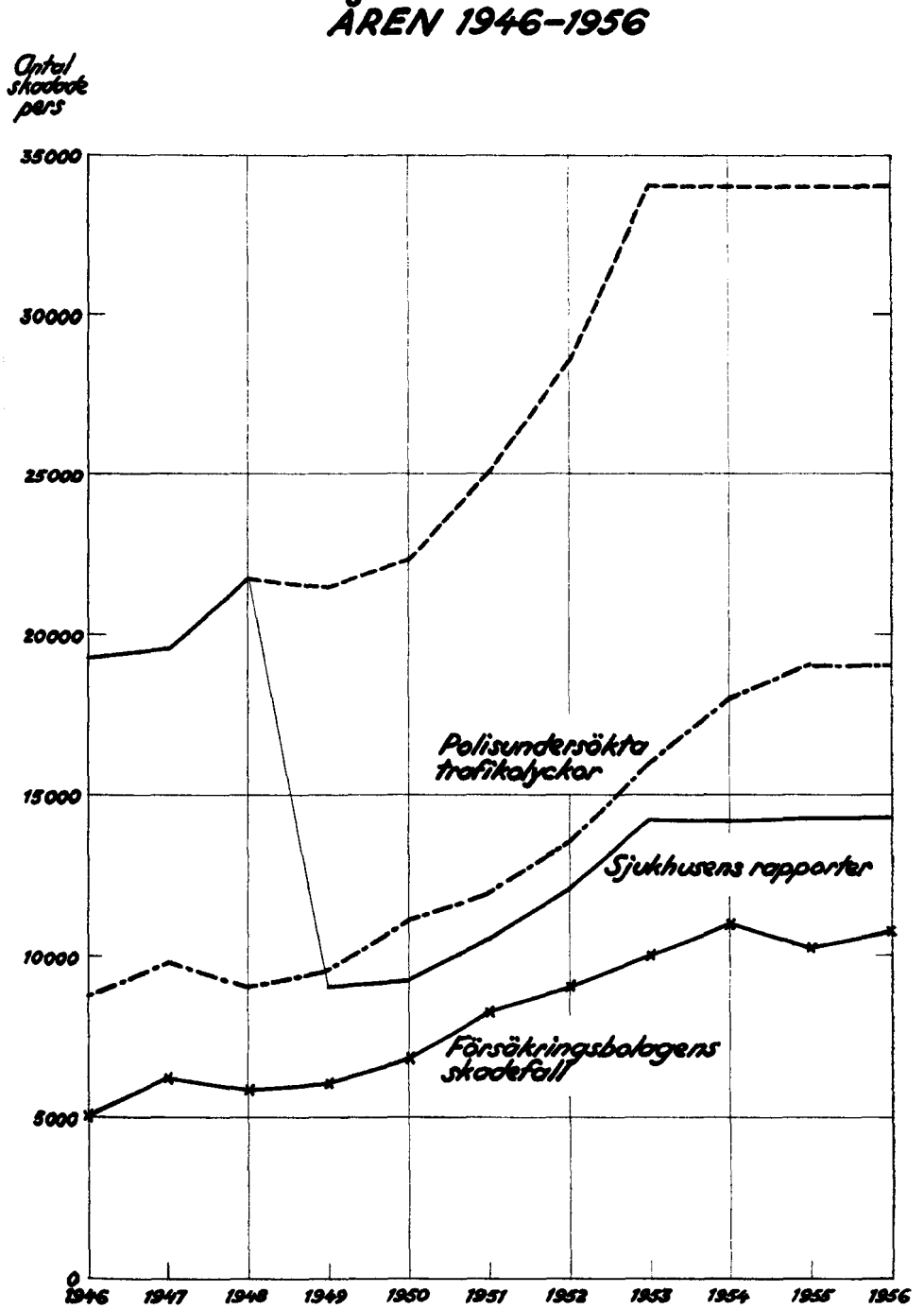
Det bör betonas, att den bristande redovisningen av trafikskadorna inte orsakas av någon felaktig insamlingsmetod. De återgivna datasamlingarna ger i och för sig adekvata upplysningar om de fenomen de avser att återspegla. Ambitionen att registrera samtliga personer, vilka i samband med trafikolyckor utsatts för fysiska eller psykiska skador, kan också ifrågasättas. Det är för det första uppenbart att det vore omöjligt; i många fall kan skadan aldrig noteras, helt enkelt därför att den skadade inte kommer i kontakt med vare sig polisen, läkare eller någon myndighet. Dels kan det invändas, att det inte är stor mening att känna *alla* skador, dvs även sådana av så trivial karaktär, att de inte ur någon synpunkt är ett problem. I stort sett beror tveksamheten på att en allmängiltig definition av begreppet skadad knappast kan konstrueras. För en uppskattning av trafikolyckornas sociala kostnad borde det dock vara relativt rimligt att såsom en skada betrakta fall av sådan svårighetsgrad, att de krävt läkarvård.

Två möjligheter finns att genom en utvidgning av den officiella statistiken erhålla en mera fullständig kännedom om antalet skadefall. Den ena är att sjukhusens rapportskyldighet utvidgas till att på nytt omfatta även trafikskadefall i öppen vård. En dylik utsträckning av rapportskyldigheten — och därmed även sjukhusens arbetsbörda — skulle kunna begränsas till trafikskadefallen.

En annan metod skulle dock kunna ersätta sjukhusrapporterna. Det syns nämligen vara meningen att ändra de allmänna sjukkassornas statistiska redovisning genom att bland annat införa en orsaksredovisning. Om därvid trafikolycka kunde införas såsom en speciell olycksorsak genom markering på varje sjukkasseblankett skulle möjligheter ha öppnats för att nå en större skadepopulation än den som innehålls i sjukhusens rapporter. Den rutinmässiga behandlingen av sjukkassematerialet beträffande de s k sjukpenningfallen skulle dessutom ge värdefulla upplysningar om skadornas svårighetsgrad, framför allt beträffande sjukskrivningstidens längd och därigenom möjliggöra en för olika syften meningsfylld bestämning av personskadornas omfång.

Invalidfallen bör registreras

I ett så stort antal skadefall måste a priori ett visst antal människor erhålla bestående men av skadan i form av *invaliditet*. Hur många individer det gäller eller vilka egenskaper invaliditetsfallen har vet man inte. Fram till 1948

SKADADE I VÄGTRAFIKOLYCKOR
ÅREN 1946–1956
Antal skadade pers
35000
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
Polisundersökta trafikolyckor
Sjukhusens rapporter
Försäkringsbolagens skadefall

redovisade sjukhusen i sina rapporter till Medicinalstyrelsen antalet patienter, som erhållit »bestående men» av skadan. Invalidfrekvensen i skadepopulationen var ca 5 %. Det är denna siffra som idag utgör den enda informationen om invalidfallen, vilka måste betecknas som en av de mest besvärande konsekvenserna av trafikolyckorna. (För att i kostnadsberäkningen kunna ange en *tänkbar* omfattning av invalidfallen måste Riksförsäkringsanstaltens redovisning från 1953 av svårighetsgraden vid yrkesskador i trafik av olika slag användas. Vidare antogs samma ålders- och könsfördelning som för dödsfallen.)

En möjlighet att nå information om det totala antalet invalidiserade vore givetvis att sjukhusen återupptog sin praxis före 1948 att registrera antalet invalidiserade. En chans till kunskap om fallens svårighetsgrad samt ålders- och könsfördelning skulle uppstå om försäkringsinstitutens material utnyttjades. Om dessa nämligen registrerade antalet till dem årligen inkomna invalidfall samt noterade invaliditetsgrad, ålder och kön hos individerna, skulle en informationskälla av väsentligt värde ha öppnats.

Skadornas svårighetsgrad

En annan central egenskap hos skadefallen är den *sjukdomstid* som de förorsakat. Informationen härom är för närvarande mycket bristfällig. Den inskränker sig till uppgifter om den genomsnittliga sjukskrivningstiden för ca 500 trafikskadefall intagna år 1956 vid Malmö allmänna sjukhus. (Denna undersökning ingår i »Trafikskador i Skandinavien».) Den enda möjligheten att utan speciella undersökningar nå kännedom om skadornas svårighetsgrad och sjukskrivningstidens längd är dock, att en orsaksredovisning av det slag som ovan antytts genomförs för de allmänna sjukkassorna. För den väsentliga delen av skadematerialet skulle då inte endast sjuktider utan även sådana viktiga egenskaper som ålder, kön, förvärvsposition etc kunna erhållas.

När det gäller de *materiella skador,* som trafikolyckorna orsakar, är det redan på förhand givet, att man inte med någon känd metod kan registrera antalet årligen inträffade egendomsskador. Endast en mindre del av dessa skador torde således komma till polisens kännedom och bli föremål för polisutredning. Inte heller anmäls alla skador till försäkringsbolagen. En *undre gräns* för egendomsskadornas antal skulle dock kunna erhållas, om man kände antalet till försäkringsinstituten årligen anmälda egendomsskador. Önskvärt vore om försäkringsbolagen i sin redovisning via t ex Trafikförsäkringsföreningen utan alltför stor olägenhet kunde uppdela kaskoförsäkringsskadorna på olika moment så, att de skador direkt kunde avläsas, som inte är att hänföra till kategorin stöld, brand etc, utan till trafikolyckor i egentlig mening.

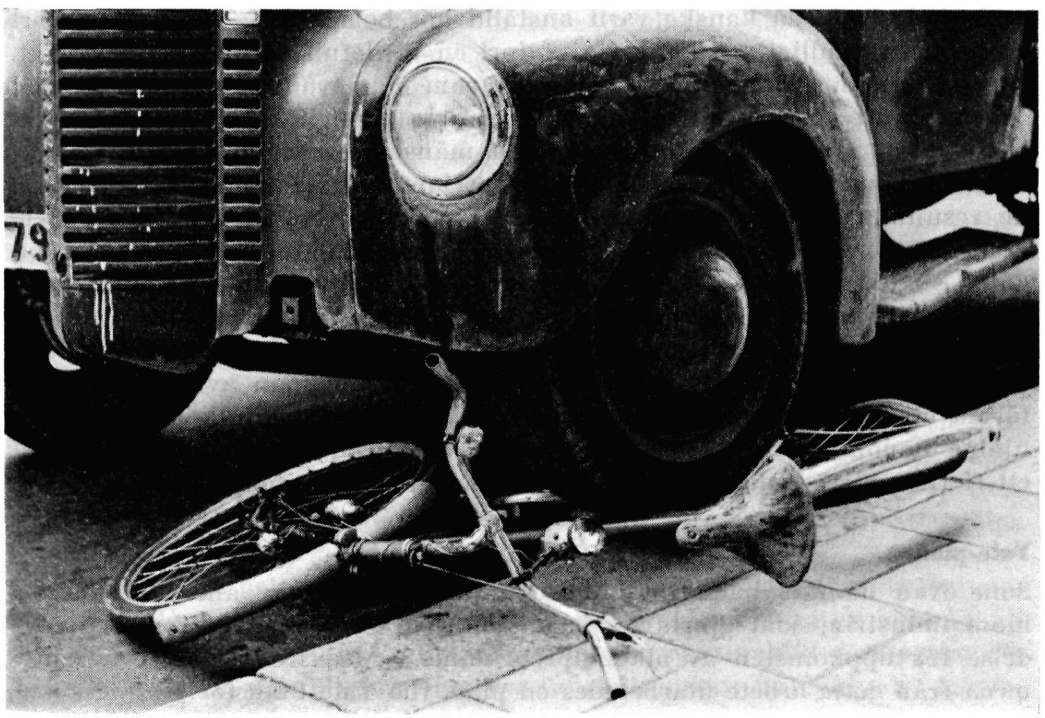
Vikten av tillförlitlig information

På trafikolyckornas område såväl som på andra områden, där forskning bedrivs, är ett tillräckligt antal data en nödvändig förutsättning. Om trafik-

olyckornas konsekvenser vore mer kända — t ex ungefär i den omfattning som ovan skisserats — skulle man inte bara bättre kunna uppskatta den årliga standardförlust de åsamkar samhället. Man skulle på ett helt annat sätt kunna avgöra, vilken effekt olika trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder har, eller inte har, såväl absolut som i förhållande till andra åtgärder. Utan kännedom om trafikolyckornas omfattning och svårighetsgrad är man avsevärt sämre rustad i kampen mot en folksjukdom av ganska ödesdigert format.

Karl Hernried foto

Mer kunskap — bättre motåtgärder — färre olyckor

NYKTERHETSVÅRD I INDUSTRIN

Några amerikanska erfarenheter

Av förste byråassistent ARNE SKUTIN

Alkoholproblemet i den amerikanska industrin har under de senaste åren tilldragit sig stor uppmärksamhet. Anledningen härtill är uppenbar. Det beräknas att cirka 2 miljoner arbetstagare i USA i större eller mindre utsträckning har svårigheter med spriten och att verkningarna härav, frånvaro, olycksfall, kasserad materiel, nedsatt arbetsförmåga, administrativa misstag etc förorsakar landet och industrin en direkt kostnad av cirka en miljard dollars årligen. Före 1940 tillämpades i regel det förfarandet att en arbetare eller tjänsteman avskedades och ersattes med en ny man, om han på grund av alkoholmissbruk upprepade gånger hade hindrat en lugnt flytande produktion. Företagsledningen gjorde därvid inga större ansträngningar för att finna anledningen till vederbörandes alkoholproblem. Den avskedade hade då kanske varit anställd hos bolaget 10—15 år, hade lärt sig jobbet grundligt och borde ha utgjort en värdefull tillgång för företaget. Nu måste man låta honom gå samtidigt som man tvangs lägga ned mycket arbete på att sätta in en ny man i hans arbetsuppgifter. Detta var uppenbarligen en misshushållning med såväl mänsklig arbetskraft som pengar, som inte kunde få fortgå. I denna situation fästes uppmärksamheten på de resultat, som alkoholforskningen vid Yale-universitetet i New Haven, Connecticut, och den landsomfattande rörelsen Alcoholics Anonymous uppnått i sina strävanden att finna en lösning på alkoholproblemet. Här fanns tydligen en metod eller, rättare sagt, en kombination av metoder, som ingav förhoppningar om positiva resultat. Genom att begagna sig av medicinska, psykologiska och sociala hjälpmedel kunde man av allt att döma förmå alkoholmissbrukaren att frångå sina nedbrytande alkoholvanor och hjälpa honom återfinna vägen till hälsa och produktivitet. Så togs inom ett flertal större industrier i USA initiativ till s k alkoholprogram.

Yale-planen

Som ovan nämnts hade särskilt de undersökningar av alkoholproblemet inom industrin, som gjorts av Yale Center of Alcohol Studies, stor betydelse för uppkomsten av alkoholprogrammen. Med ledning av erfarenheterna från detta arbete utarbetades en plan, the Yale Plan for Business and

Industry, vilken hade till syfte att upptäcka alkoholmissbrukets omfattning vid ett företag och de kostnader, som företaget åsamkades härav.

Vidare anvisades rehabiliteringsmöjligheter för de alkoholsjuka och metoder för att upptäcka fall av alkoholmissbruk på ett tidigt stadium eller redan vid anställningsproceduren.

Ett viktigt första steg när ett program skulle införas vid ett företag var, att dess ledning bibringades full förståelse för problemen i fråga. Chefstjänstemännen skulle erhålla upplysning om alkoholismen som ett hälsoproblem, i vilken utsträckning alkoholmissbruket påverkade industrin och om rehabiliteringsmöjligheterna. Ansvaret för alkoholprogrammets genomförande borde läggas i händerna på den avdelning inom företaget, som hade bästa möjligheterna att förverkliga dess syften, antingen den medicinska eller personalavdelningen. Nästa steg var att utse den person, som närmast skulle leda verksamheten. Därtill kunde lämpligen en person inom företaget utses, som ägde administrativ förmåga och hade erfarenhet av personalarbete. Av största vikt var naturligtvis att vederbörande var fullt införstådd med verksamhetens syften och hade en positiv inställning till de nykterhetsvårdande åtgärder som planerades. Denne tjänstemans första uppgift skulle vara att försäkra sig om stöd från de avdelningar eller personer inom företaget, som kunde vara honom till nytta i arbetet, den medicinska avdelningen, socialavdelningen, fackföreningsombuden, juridisk expertis, lånefonder, rekreations- och fritidsverksamhet etc. Skulle dessa hjälpmöjligheter saknas inom företaget, borde han undersöka vilket stöd han kunde påräkna från samhällets organ och enskilda institutioner i dessa avseenden samt träffa överenskommelse om det samarbete, som var önskvärt.

Den eller de personer, som engagerades i alkoholprogrammet, borde förberedas för sina uppgifter genom ett undervisningsprogram. Detta kunde innehålla föreläsningar, filmförevisningar, distribuering av litteratur samt deltagande i kurser för nykterhetsvårdspersonal. För att göra de anställda inom företaget positivt inställda till programmet och vinna deras medverkan, borde upplysningar i alkoholfrågan spridas genom folders, broschyrer, affischer, artiklar i företagspublikationer etc. Denna upplysningsverksamhet kunde visa sig mycket betydelsefull, ty bland flertalet människor härskade olika vanföreställningar om alkoholmissbrukaren och alkoholproblemet, vilka utgjorde ett allvarligt hinder för rehabiliteringsarbetet. En av dessa var att alkoholmissbrukaren hade dålig karaktär och var lättledd, en annan var att en alkoholmissbrukare inte kunde vara annat än en nedsupen och förfallen individ eller ett neurotiskt vrak. En tredje missuppfattning gjorde sig gällande bland dem som hade problem med spriten, och yttrade sig i en negativ inställning till allt som syftade till att hjälpa dem ur svårigheterna.

Sedan verksamheten varit i gång en tid och praktiska erfarenheter vunnits, skulle sannolikt en ny uppfattning om problemets natur komma att utbildas. Riktlinjer skulle kunna dras upp för en särskild företagspolitik med avseende på disciplinära åtgärder, anställningens upphörande, ompla-

cering samt behandling och rehabilitering. Ett program som det ovan skisserade skulle vara ekonomiskt genomförbart för varje företag, antingen det hade 100 eller 10 000 anställda. Kostnaden varierade givetvis efter programmets intensitet och storleken av den personal, som engagerades däri.

Arbetsledarens roll i alkoholprogrammet

Erfarenheten utvisade senare att en administratör eller personalkonsulent endast hade begränsade möjligheter att på egen hand upptäcka och påvisa fall av alkoholmissbruk bland de anställda. Ej heller sökte de anställda hjälp frivilligt i den utsträckning, som förväntats. De bästa möjligheterna att upptäcka en person med spritsvårigheter och den bästa kännedomen om den enskilde arbetstagaren hade förmännen på verkstäder eller kontor och på deras medverkan måste verksamheten tydligen byggas. En av de viktigaste punkterna i ett företags alkoholprogram blev därför att informera arbetsledarna om alkoholproblemets natur. Denna upplysningsverksamhet innefattade bl a kännedom om det beteendemönster, som karakteriserade en alkoholmissbrukare på ett ännu ej alltför avancerat stadium av missbruket. Det kunde nämligen fastslås, att alkoholmissbruk med stor sannolikhet dolde sig bakom vissa slag av beteenden eller reaktioner. Detta kunde sålunda vara förhållandet om en anställd

1. ofta kom för sent till arbetet om måndagsmorgnarna eller inte alls infann sig på arbetsplatsen denna dag samt om han därefter om tisdagarna visade sig olustig och på dåligt arbetshumör.
2. höll sig borta från sin arbetsplacering långa stunder och därvid antingen lämnade arbetskamraterna svagt motiverade förklaringar eller ej brydde sig om att förklara sin frånvaro.
3. hade hög sjukdomsfrånvaro med kortare sjukdomsperioder och därvid som orsak uppgav åkommor såsom förkylning, magbesvär, ryggont etc.
4. tenderade att ändra sin personlighet; medan han tidigare varit relativt välbalanserad, kunde han nu, utan rimlig anledning, brusa upp mot kamrater och förmän; han kritiserade gärna andra men försvarade de misstag i arbetet, som han själv allt oftare gjorde sig skyldig till.

Det räckte emellertid inte att blott presentera arbetsledarna en del vetenskapliga fakta och andra upplysningar rörande alkoholproblemet samt därefter vänta sig att denna del av programmet skulle fungera. Man måste också ta med i beräkningen sådana faktorer som förmännens solidaritet med och medkänsla för den alkoholintolerante samt benägenheten att ge denne »en sista chans». Denna sista chans kunde ges många gånger under årens lopp och under tiden försämrades missbrukarens situation. Det var därför av största vikt att förmännen blev på det klara med att alkoholmissbrukaren mycket sällan kunde lösa sitt problem på egen hand, att ett av de allvarligaste symtomen på alkoholsjukdomen var att dess offer inte själv kunde inse nödvändigheten av hjälpåtgärder och att ett bestämt uppträdande från arbetsledarens sida kunde utlösa en impuls hos alkoholmissbrukaren att söka övervinna sina svårigheter medan ännu tid var.

Sedan arbetsledaren genom samtal med den anställde sökt förmå honom att avhålla sig från spritförtäring men ej lyckats därmed inom rimlig tid, var det hans skyldighet att anmäla förhållandet till den avdelning, som ledde alkoholprogrammet. Vid denna gjordes en mer ingående undersökning av den anställdes situation, varefter man tog ställning till vilken behandlingsmetod som borde prövas. I flertalet fall erbjöds den anställde medicinsk hjälp av något slag eller rekommenderades att ansluta sig till Alcoholics Anonymous. Visade han sig ovillig att följa de givna anvisningarna, avskedades han. Behandlingsprinciperna utformades olika vid olika företag alltefter de erfarenheter som gjordes och efter de olika uppfattningar, som gjorde sig gällande vid alkoholprogrammets utformning.

I det följande lämnas en redogörelse för alkoholprogrammen vid Allis-Chalmers Manufacturing Company, Du Pont de Nemours & Company och Consolidated Edison Company, New York.

Proceduren vid några större företag

Ett av de företag, som tidigast och mest konsekvent genomförde ett alkoholprogram, var den mekaniska industrin Allis-Chalmers Manufacturing Company i Milwaukee, Wisconsin. Genom en rad sociala och medicinska hjälpåtgärder sökte man bistå anställda med alkoholproblem. Den alkoholskadade fick möjlighet eller tvingades att diskutera sitt problem med en särskild rådgivare och denne gjorde en grundlig undersökning i ärendet. Härvid tog han i regel kontakt med den anställdes familj och vänner för att få situationen så allsidigt belyst som möjligt. Vid en av de första intervjuerna uppmanades den anställde att besöka rådgivaren vissa dagar och det klargjordes även, att rådgivaren var beredd att komma till hjälp under vilken tid på dygnet som helst. Om så befanns lämpligt remitterades den anställde till en läkare eller psykolog för vidare undersökning. Om problemet hade ekonomiska förgreningar kunde rådgivaren ordna ett lån, och om en dålig bostad hörde till problembilden kunde hjälp erhållas även i denna fråga. Sedan klienten återvunnit ett visst mått av balans och självförtroende hänvisades han till Allis-Chalmers rekreationsverksamhet eller AA-rörelsen inom företaget. Denna var mycket livskraftig och omfattade tre grupper, varav en familjegrupp. Det beräknades att cirka 60 procent av de klienter, som efter behandling återgått till en nykter livsföring, var medlemmar i Alcoholics Anonymous. Under alkoholprogrammets 11 verksamhetsår hade 550 fall av alkoholmissbruk upptäckts inom företaget. Med en del av dessa hade personalchefen och hans medhjälpare, trots alla vidtagna åtgärder, misslyckats och i dessa fall hade avsked inte kunnat undvikas. Ett beslut om avsked innebar dock inte, att en alkoholmissbrukare avstängdes från all framtida anställning. Det hade nämligen visat sig, att avskedet kunde medföra den chockverkan, som ofta var nödvändig för att en alkoholmissbrukare skulle kunna inse sin verkliga belägenhet.

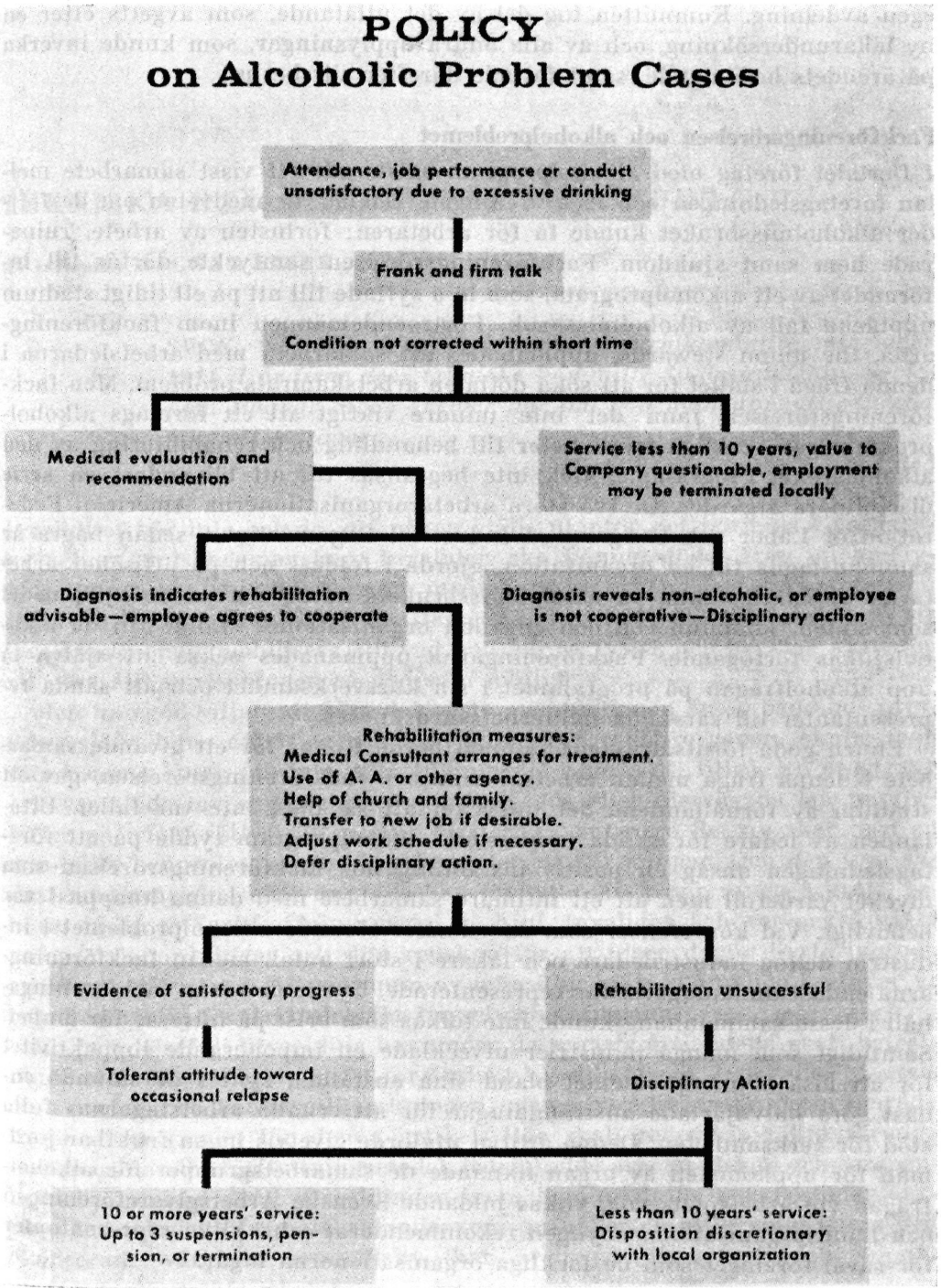
Företaget Du Pont De Nemours & Company i Wilmington, Delaware, byggde sedan år 1943 sitt alkoholprogram på samarbete med Alcoholics

Anonymous. Konsulenten i verksamheten hörde själv till rörelsen. När det blev känt att någon hade ett alkoholproblem underrättades han av konsulenten om att det stod honom fritt att söka hjälp eller begära det bistånd, som han mest förlitade sig på. Man fordrade dock att han först skulle låta sig intervjuas av en AA-medlem, som skulle förklara rörelsens arbetssätt och vad den kunde göra för honom. Han måste även delta i tre AA-möten. När den anställde fullgjort dessa skyldigheter, kunde han antingen söka hjälp hos AA eller annorledes. Skulle han efter tre månader inte visa sig intresserad av rehabilitering, blev han avskedad. Du Pont liksom andra företag med alkoholprogram fäste stor vikt vid arbetsledarnas insats vid programmets genomförande. Arbetsledaren eller förmannen var den som hade den närmaste kontakten med en eventuell alkoholmissbrukare, och han kunde göra de första iakttagelserna. Det var därför viktigt att han erhöll objektiv information om alkoholproblemet och att han lärde sig förstå den alkoholskadades beteenden i olika situationer. Informationsverksamheten var emellertid utsträckt till alla anställda såtillvida att broschyrer och folders om alkoholen och alkoholmissbrukets skadeverkningar fanns tillgängliga i litteraturhyllor m m för såväl arbetare som tjänstemän.

Företaget Consolidated Edison Company i New York antog år 1947 ett alkoholprogram, som syftade till att på ett så tidigt stadium som möjligt upptäcka en anställd med alkoholproblem, att om möjligt rehabilitera denne och — därest detta ej lyckades — avsluta anställningen på ett så rättvist sätt som möjligt. När det blev känt att någon hade svårigheter med spriten, blev han kallad till samtal med sin arbetsledare. Vanligtvis var en representant för den anställdes fackförening närvarande vid detta första samtal. Efter slutförd undersökning brukade bolaget meddela vederbörande en varning. Skulle alkoholmissbruk ånyo förekomma, ställdes han under övervakning. I anslutning till denna åtgärd hänvisade bolaget den anställde till dess medicinska avdelning för en läkarundersökning, varigenom vårdbehovet skulle bedömas. Visade undersökningen att behov av behandling förelåg, erbjöds den anställde sådan vid den klinik, New York University Alcoholism Clinic, som år 1952 inrättades på initiativ av Consolidated Edison och som idag utnyttjas av ytterligare 14 företag i New York. Inget hindrade emellertid den anställde att i stället anlita egen läkare eller att ansluta sig till AA. Visade det sig för tredje gången att alkoholkonsumtion inverkat på prestationsförmågan, beordrades han att inställa sig inför en kommitté, som var sammansatt av representanter för företagets högsta ledning, personalavdelningen, medicinska avdelningen samt för den anställdes

---

Bilden på nästa sida är en schematisk framställning av alkoholprogrammet vid Western Electric Company. Detta bolag lämnar tillsammans med ett flertal företag i Chicagoområdet ekonomiskt bistånd till verksamheten vid Portal House of the Chicago Committee on Alcoholism. Arbetet vid Portal House omfattar klinisk vård, gruppterapi, individuell rådgivning samt upplysning och undervisning i alkoholfrågan

POLICY
on Alcoholic Problem Cases
Attendance, job performance or conduct unsatisfactory due to excessive drinking
Frank and firm talk
Condition not corrected within short time
Medical evaluation and recommendation
Service less than 10 years, value to Company questionable, employment may be terminated locally
Diagnosis indicates rehabilitation advisable—employee agrees to cooperate
Diagnosis reveals non-alcoholic, or employee is not cooperative—Disciplinary action
Rehabilitation measures:
Medical Consultant arranges for treatment.
Use of A. A. or other agency.
Help of church and family.
Transfer to new job if desirable.
Adjust work schedule if necessary.
Defer disciplinary action.
Evidence of satisfactory progress
Rehabilitation unsuccessful
Tolerant attitude toward occasional relapse
Disciplinary Action
10 or more years' service: Up to 3 suspensions, pension, or termination
Less than 10 years' service: Disposition discretionary with local organization

egen avdelning. Kommittén tog del av det utlåtande, som avgetts efter en ny läkarundersökning, och av alla andra upplysningar, som kunde inverka på ärendets bedömande, samt fattade därefter sitt beslut.

Fackföreningsrörelsen och alkoholproblemet

I flertalet företag med alkoholprogram existerade ett visst samarbete mellan företagsledningen och fackföreningen. Denna var medveten om de följder alkoholmissbruket kunde få för arbetaren: förlusten av arbete, ruinerade hem samt sjukdom. Fackföreningsrörelsen samtyckte därför till införandet av ett alkoholprogram, som bl a syftade till att på ett tidigt stadium upptäcka fall av alkoholmissbruk. Förtroendemännen inom fackföreningarna, the union stewards, uppmanades att samarbeta med arbetsledarna i denna fråga i stället för att söka dölja en arbetskamrats problem. Men fackföreningsrörelsen fann det inte mindre viktigt att ett företags alkoholprogram gav verkliga möjligheter till behandling och rehabilitering av den alkoholsjuke. Programmet fick inte begränsas till att bli endast en serie disciplinära åtgärder. De två stora arbetarorganisationerna American Federation of Labor och Congress of Industrial Organizations, sedan några år sammanslagna till en organisation, gjorde i folders och på affischer arbetarna uppmärksamma på alkoholmissbrukets natur och på de hjälpmedel som staten, kommunerna och enskilda organisationer ställde till de alkoholsjukas förfogande. Fackföreningarna uppmanades också att själva ta upp alkoholfrågan på programmet i sin kursverksamhet och att sända representanter till särskilda nykterhetsvårdskurser.

Ehuru goda förutsättningar sålunda borde finnas för ett givande samarbete i denna fråga mellan arbetsgivarna och fackföreningsrörelsen, gav ett studium av förhållandena det intrycket att så ändå inte var fallet. Uttalanden av ledare för skilda industriers alkoholprogram tydde på att företagsledningen ansåg en positiv inställning hos fackföreningsrörelsen som mycket värdefull men att ett intimare samarbete med denna knappast var behövligt. Vid konferenser som anordnades rörande alkoholproblemet i industrin deltog industriledare och läkare i stort antal, medan fackföreningarna endast undantagsvis var representerade. Tystnaden från fackföreningshåll i dessa sammanhang kunde inte tolkas som brist på intresse för ämnet. Samtidigt som många industrier utvecklade en imponerande toppaktivitet för att lösa alkoholproblemet bland sina anställda, syntes de sålunda endast göra halvhjärtade ansträngningar för att erhålla arbetstagarnas fulla stöd för verksamheten. Denna attityd utgjorde givetvis ingen fruktbar jordmån för uppkomsten av organ liknande de samarbetsgrupper för alkoholfrågan vid arbetsplatserna, vilkas bildande Svenska Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen nyligen rekommenderat och i vilka representanter för såväl företaget som de fackliga organisationerna ingår.

TEKNISKA HJÄLPMEDEL FÖR INVALIDER

Av socionom **RAGNAR SIBBE**

SVCK, Svenska Vanförevårdens Centralkommitté, startades 1911. I år firar dess tekniska kommitté 10-årsjubileum. Socionom Ragnar Sibbe skriver här om vad man uppnått och vad man eftersträvar.

Red

Invaliditet bör inte betyda, att någon ställs utanför det normala i vardagsliv och människogemenskap. Invaliden ska känna stödet från en omgivning, som accepterar honom som medmänniska och medarbetare, inte som objekt för hjälp och medlidande. Den egna aktiviteten ska stimuleras, så att invaliden förmår mobilisera allt vad han har av fysisk och psykisk kraft för att göra återanpassningen så god som möjligt.

Men hur god viljan att göra det bästa av situationen än är både hos invaliden själv, hans anhöriga och de stödjande samhällsorganen, skulle man inte komma långt, om inte yttre hjälpmedel funnes att tillgå. En svag rygg behöver stödet av en specialkorsett, förlorade eller försvagade lemmar behöver på något sätt ersättas eller förstärkas, antingen det nu sker med en arm- eller benprotes, ett par kryckor eller ett par käppar. Och den som endast med svårighet eller inte alls kan förflytta sin kropp av egen kraft, behöver hjälp av fortskaffningsmedel på hjul. Invaliden behöver också hjälp av specialanordningar och dito redskap för att klara daglig livsföring och arbetsuppgifter med ett minimum av mänsklig hjälp. Lämpliga bostäder är också en viktig förutsättning för trivsel och framgång.

En betydelsefull utveckling har under de senaste årtiondena skett beträffande alla slag av hjälpmedel för fysiskt handikappade. Det gäller givetvis även protes- och bandagetillverkningen, men utvecklingen på detta område ligger utom ramen för denna artikel. Här skall redovisas fakta rörande fordon och andra förflyttningsmedel, beträffande arbetsredskap och terapeutiska hjälpmedel samt utvecklingen inom heminredning och bostadsplanering. Det tekniska framåtskridande, som nu håller på att revolutionera den civiliserade världens samhällsliv, har även på dessa områden öppnat utomordentliga möjligheter.

Den tekniska utvecklingen är dock inte den enda verksamma faktorn. Det har också skett en förändring i det allmänna tänkesättet, vilken har möjlig-

gjort ett mera vidsträckt utnyttjande av teknikens landvinningar till invalidernas tjänst. Detta gäller även tekniska uppfinningar av äldre datum. Det börjar ingå i det allmänna medvetandet, både att invaliden äger rätt till en levnadsnivå, som inte stannar vid existensminimum, och att vissa tekniska hjälpmedel för honom eller henne måste räknas till livets nödtorft. Detta nya synsätt avspeglas inte minst i en mera frikostig bidragsgivning från de socialvårdande myndigheternas sida. Att t ex telefonen är en nödvändighetsartikel för den som av invaliditet tvingats till isolering, torde numera vara allmänt godtaget. Detsamma gäller behov av resor och rekreation, nöjen och psykisk stimulans.

Det förtjänar slutligen att understrykas, att det allmännas kostnader för tekniska hjälpmedel, invalidbostäder m m i det långa loppet säkert kommer att visa sig vara en lönande investering. Allt fler invalidiserade människor kommer nämligen att kunna göra en insats i produktionen och bli nyttiga medlemmar av samhällsgemenskapen.

Fortskaffningsmedel

För de rörelsehindrade invalider, som inte är i stånd att förflytta sig med hjälp av käppar eller kryckor, är *rullstolen* det väsentligaste hjälpmedlet inomhus. Här har under de senare åren gjorts åtskilliga förbättringar. Den enkla rullstolen dominerar fortfarande, men också denna har kunnat göras bekvämare och mer funktionsduglig. Därjämte har specialrullstolar av olika slag konstruerats, bl a höj- och sänkbara och sådana som drivs elektriskt. En betydelsefull konstruktion är den hopfällbara rullstolen, som numera finns i flera olika typer. Den har gjort det möjligt för beninvaliden att föra med sig sin rullstol i bilen eller på tåg. När en rullstolsinvalid stiger på tåget kan den hoppfällbara rullstolen placeras i kupén eller korridoren, medan en rullstol av vanlig typ måste förvisas till gods- och bagagevagnen. Vid avstigningen fälls rullstolen ut, och resenären använder den som transportmedel från plattformen till en ev taxibil. I taxin går det sedan bra att stuva in den hopfällda rullstolen.

De olika typerna av rullstolar är väsentligen avsedda för inomhusbruk, ehuru en del av dem i begränsad utsträckning kan komma till användning också utomhus. Men om invaliden vill färdas någon längre sträcka i sin rullstol, måste han ha någon som skjuter på eller håller igen i sluttande terräng. För att bli oberoende behöver han fordon av annat slag: hand- eller motordrivna invalidvagnar eller en bil med invalidaggregat.

När jag för mer än femton år sedan kom med i De Vanföras Riksförbunds verksamhet, förekom det på alla kongresser långa och hetsiga debatter kring problemet handdrivna invalidvagnar. Man diskuterade med stor iver för- och nackdelar hos olika vagntyper. Motordrivna invalidvagnar var då sällsyntheter, och invalidbilar ännu mer. För de flesta var bilen på den tiden en utopi, något som inte ens var lönt att tänka på. Idag är bilen med invalidaggregat självklar standard för ett stort antal käpp- och rullstols-

invalider. Och kongressdebatterna kring handdrivna vagnar har för länge sedan tystnat och avlösts av diskussioner kring motorfordonsfrågor. Standardhöjningen har gått snabbare än någon kunnat ana och har på detta område avsatt resultat, som vi har all anledning att glädjas åt. Genom bidrag till inköp av bil, skatte- och försäkringslättnader m m, har det blivit möjligt även för invalider med relativt små inkomster att hålla sig med bil. För många rörelsehindrade har detta betytt ett rikare liv och bruten isolering. Det är en stor vinning. Nu ska dock ingen tro, att den handdrivna vagnen helt har spelat ut sin roll. Den är fortfarande till nytta och glädje för många, fast den numera ofta förstärks med en hjälpmotor av mopedtyp. I övrigt förekommer motorfordon av många olika slag, såsom trehjuliga motorcyklar och täckta motorvagnar av skiftande typer.

För många invalider är det inte bara den svaga ekonomin, som lägger hinder i vägen i motorfordonsfrågan — att förvärva körförmåga och rätt att föra bil kan också vara ett problem. Men djärvheten och företagsamheten har på detta område ständigt ökat både hos invaliderna själva och hos myndigheternas representanter. Personer med mycket svåra handikapp har med hjälp av speciella anordningar blivit fullgoda bilförare och avlagt godkända körkortsprov. Under år 1957 hände till och med sensationen, att en person, som saknar båda armarna, lyckades klara körkortsprovet för bil.

Hjälpmedel för arbete, daglig livsföring och terapi

Till gruppen hjälpmedel i arbetet räknas bl a ändringar på maskiner, verktyg, arbetsstolar och husgeråd. Inom SVCK:s tekniska kommitté har speciellt intresse ägnats åt hushållsredskapen. Särskilt arminvaliderna behöver ofta speciella eller ändrade redskap. Personer med svaga armar kan ha god hjälp av armslingor, som löper i en skena i taket. Med hjälp av en sådan armslinga kan man klara arbetsmoment som vispning o d. Den som endast har en arm eller hand funktionsduglig, kan använda en sugfot för att hålla fast en skål vid underlaget. Vid brödskärning kan den enarmade begagna en speciellt tillverkad brödhållare, som också kan användas när man skär upp kött och korv. För käpp- och rullstolsinvaliden är rullbord och arbetsstolar — med specialanordningar allt efter behov — viktiga hjälpmedel. För den som önskar ta del av forskningsresultaten på detta område rekommenderas en nyutkommen skrift, »Handikappad husmoder» (SVCK:s skriftserie nr 6). Många invalidiserade husmödrar, liksom hushållsarbetande män, arbetar för närvarande under obekväma förhållanden och ofta i undermåliga bostäder. På detta tidigare försummade område fordras mycket saneringsarbete.

Många svårt invalidiserade kan genom speciella anordningar och hjälpmedel till stor del göra sig oberoende av personlig hjälp för sin dagliga livsföring. Specialkonstruerade hjälpmedel finns sålunda för på- och avklädning, förflyttning i och ur bädden, för bad och toalettbestyr, för intagande av mat och dryck osv.

Inom sjukgymnastik och arbetsterapi finns rik användning för tekniska hjälpmedel. Bland dessa kan nämnas redskap för muskelövningar, hjälpmedel för sysselsättning, t ex höj- och sänkbara arbetsbord, arbetsredskap som bord- och sängvävstolar, sågmaskiner med pedaler (s k cykelsågar) m m, samt specialredskap för spastiska barn. En redogörelse för utrednings- och experimentarbete inom sjukgymnastik och arbetsterapi finns i den av SVCK utgivna skriften »Tekniska hjälpmedel för rörelseterapi» (SVCK:s skriftserie nr 5).

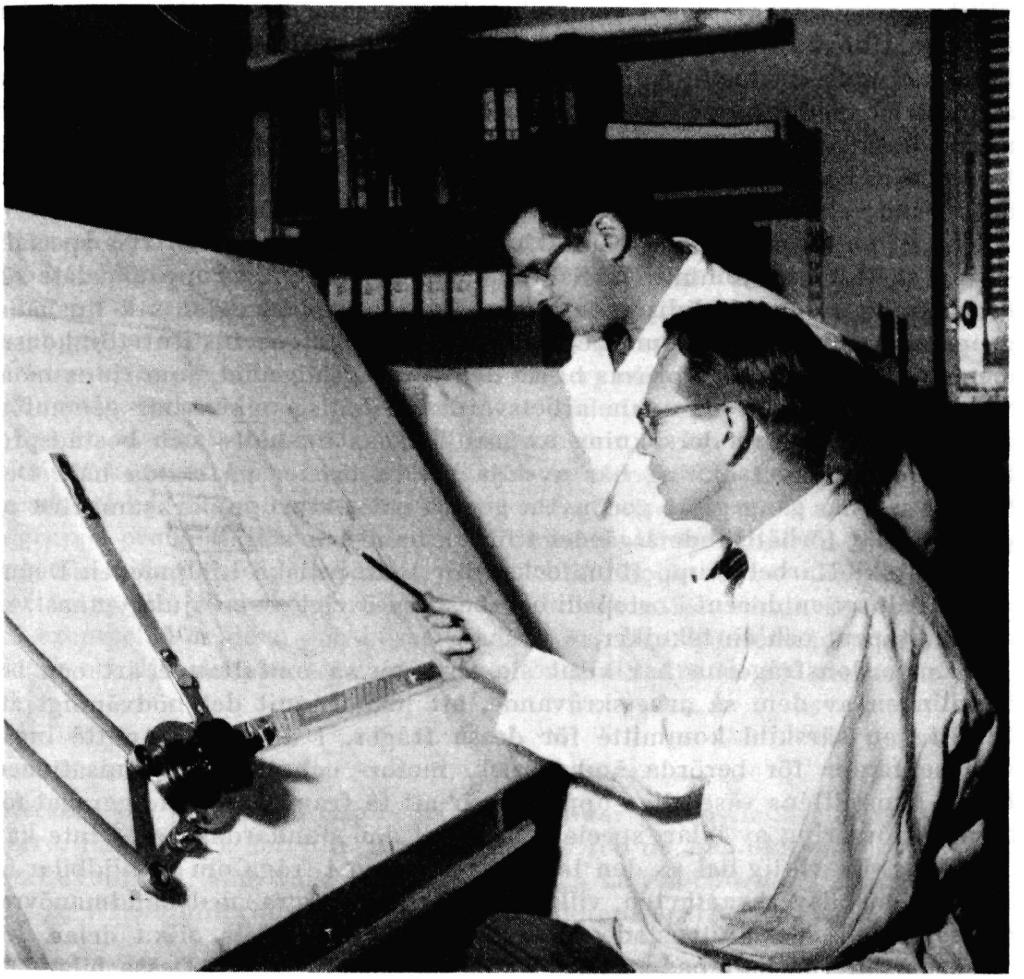
Bostäder

Bostadens planering och utrustning är ett av de mest väsentliga problemen för den rörelsehindrade invaliden. En för rullstolsinvalider specialbyggd lägenhet bör bl a tillgodose följande önskemål. Det bör vara lätt att komma in i bostaden utifrån med rullstol. Alla dörrar bör vara tillräckligt breda för att släppa igenom en rullstol. Trösklarna bör vara borttagna. Elektriska kontakter bör vara lättåtkomliga. Köket bör vara så planerat och inrett att man från rullstolen lätt kan nå och begagna allt som behövs. Diskbänk, spis, skåp och arbetsbänk bör vara av sådan höjd och ha sådant läge, att invaliden med minsta möjliga ansträngning kan begagna sig av den. Badrum och toalettrum bör ha anordningar, som möjliggör för invaliden att sköta sig själv. Detta är bara några av de önskemål, som en ändamålsenlig invalidbostad bör fylla. För käppinvaliden gäller delvis andra önskemål. En viktig fordran är, att golvet är belagt med halkfritt material. En käppinvalid kan ofta använda trappor, men då måste dessa vara försedda med lätt gripbara ledstänger.

Specialbyggda invalidbostäder finns numera på flera platser över hela landet. De kostar emellertid en del, vilket givetvis är en hämmande faktor. I många fall får man därför nöja sig med att göra vissa förändringar i vanliga lägenheter.

Invalidernas bostadsfråga är således ett svårt och omfattande problem, vars lösning givetvis försvåras av den permanenta bristsituation, som karakteriserar tätorternas bostadsmarknad. Så mycket är emellertid klart, att ett stort saneringsbehov föreligger. Många invalidiserade människor bor alltjämt i bostäder, som saknar de mest elementära bekvämligheter — t ex vatten och slask inomhus. Sådant är vanligt på landsbygden, men även i städerna förekommer svårartade missförhållanden. Förslag föreligger nu om ett statsbidrag på max 7 000 kr för att täcka extrakostnaderna vid inrättandet av invalidbostäder.

Det kan vara lämpligt att påpeka, att det även i fråga om offentliga byggnader finns många ouppfyllda önskemål från invalidernas sida. Samlingslokaler är ofta svårtillgängliga för de rörelsehindrade. Ett av de största problemen är de ofta förekommande trapporna utan ledstänger.

Två ingenjörer vid SVCK:s konstruktionsverkstad diskuterar en ny rullstolskonstruktion

Organisation och experimentverksamhet

Intresset för tekniska hjälpmedel för invalider ökade oavbrutet under 1940-talet. Tekniken skänkte nya möjligheter till expansion, och de ekonomiska resurserna växte efterhand. Inom SVCK — det samlande organet för vanförevården — hade man länge uppmärksammat, att de rörelsehindrades problem ofta hängde samman med bristen på lämpliga tekniska hjälpmedel och med bristfälliga förhållanden i övrigt, särskilt vad rör bostad. Samtidigt insåg man nödvändigheten av någon slags organisation, som kunde samordna och rätt utnyttja de tillgängliga materiella och personella resurserna. För detta ändamål tillkom SVCK:s tekniska kommitté, efter beslut av

SVCK:s arbetsutskott den 7 september 1948. Denna kommitté är nu sedan flera år tillbaka en fast institution inom vanförevården. Arbetsuppgifter fanns det gott om redan från början, och nya tillkom efter hand. Ett team av experter med intresse för saken sattes i verksamhet, och deras arbete har under de tio år som gått sedan starten avsatt många betydelsefulla resultat. Kommittén har organiserat en omfattande service- och experimentverksamhet rörande allt som har med tekniska hjälpmedel att göra.

För att nå bästa möjliga resultat med verksamheten har en viss specialisering skett inom kommittén. Sålunda har en särskild grupp avdelats för bearbetning av de invalidiserade husmödrarnas problem, den s k hushållsgruppen. Denna grupp samarbetar intimt med Statens institut för konsumentfrågor. Husgeråd utprovas bl a i den träningslägenhet, som finns inom Stockholms stads kommunala arbetsvård. Hushållsgruppen har genomfört en riksomfattande undersökning av invalidernas hushålls- och bostadsproblem. Denna undersökning har avslöjat svåra brister på skilda håll. Den har på samma gång gjort god nytta genom att rikta uppmärksamheten på punkter, där förbättrande åtgärder i första hand bör sättas in.

En särskild arbetsgrupp finns också för terapeutiska hjälpmedel. Denna grupp leds av en docent i ortopedi och består i övrigt av en sjukgymnast, en arbetsterapeut och en tekniker.

Motorfordonsfrågorna har visat sig vara av så omfattande art och behandlingen av dem så arbetskrävande, att man funnit det nödvändigt att tillsätta en särskild kommitté för dessa frågor. I denna kommitté ingår representanter för berörda ämbetsverk, motor- och invalidorganisationer. En av kommitténs väsentliga uppgifter är att få fram lämpliga aggregat för handmanövrering av bilar, speciellt i de fall där standardaggregat inte kan användas. En viktig del av den tekniska servicen i fråga om invalidbilar är instruktionsbilsverksamheten, vilken innebär, att några med handmanövreringsaggregat specialutrustade bilar ambulerar i landets olika delar. Instruktionsbilarna handhas av en bilskola på respektive ort. Dessa bilar har stått till förfogande på ett stort antal platser och hundratals invalider har genom dem beretts tillfälle att pröva sin körskicklighet och avlägga körkortsprov.

I detta sammanhang bör nämnas, att inom De Vanföras Riksförbund finns en motorfordonskommitté, vilken har hand om informationen på detta område inom förbundet och är outtröttligt verksam med att stimulera intresset för motorfordonsfrågorna, särskilt hos det allmännas representanter. Bland invaliderna själva är intresset numera mycket stort för motorfordon som hjälpmedel.

I en av Stockholms förorter, Vällingby, har SVCK en experiment- och serviceverkstad, som har varit i verksamhet sedan 1954. Där utförs behövliga ändringar och justeringar i artiklar som redan finns i den allmänna marknaden; dessutom experimenteras med nya konstruktioner av olika slag.

När det gäller byggnadsfrågor har SVCK sedan 1950 en arkitektkonsult,

som biträder med anvisningar och planering i fråga om bostadslägenheter och offentliga byggnader.

En mycket viktig del av verksamheten är rådgivning och personlig service till enskilda. Tusentals dylika konsultationer görs varje år. För att rätt besvara förfrågningar om hjälpmedel fordras ofta marknadsundersökningar. I många fall visar det sig att artiklar, som försäljs i öppna marknaden, kan lösa vederbörande invalids problem. Ibland måste smärre ändringar vidtas. I en del fall är det emellertid fråga om så speciella förhållanden, att ett hjälpmedel måste tillverkas för ett individuellt behov.

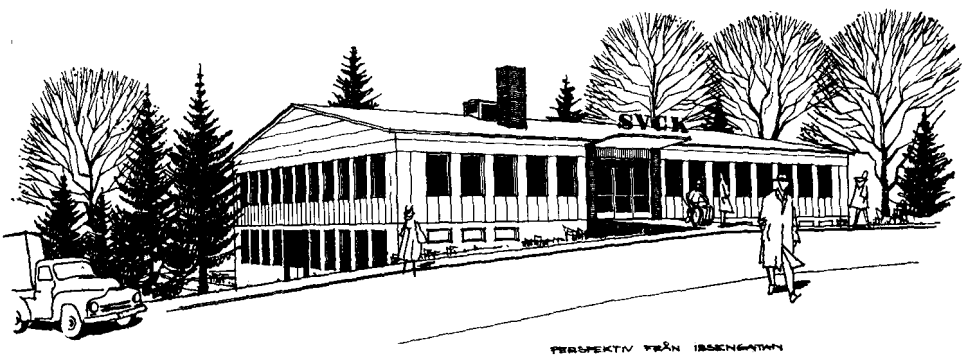
För att kunna utföra sina alltmer växande experimentella och rådgivande uppgifter har kommittén anställt teknisk personal, och en utvidgning av verksamheten är aktuell. Ett nybygge med rymliga lokaler för experiment- och serviceverkstäder är projekterat (se bilden nedan).

Det är de rörelsehindrade invalidernas behov av hjälpmedel som SVCK:s tekniska kommitté har inriktat sitt intresse på och försöker tillgodose. Denna artikel har också begränsats till en redogörelse för vissa av denna invalidgrupps problem. Därmed har inte förbisetts, att de tekniska hjälpmedlen även för andra invalidgrupper — främst blinda och döva — har en mycket stor betydelse. Vi behöver bara nämna talboken för blinda som ett aktuellt exempel. För döva och hörselskadade är olika ljudförstärkande anordningar och ljussignaler som ersättning för ljud tekniska hjälpmedel av stor vikt.

Framtidsperspektiv

Intresset för tekniska hjälpmedel åt invalider är en delföreteelse i något större, nämligen i det tilltagande intresset för de handikappades problem överhuvudtaget. Man välkomnar från många håll det bistånd, som tekniken kan ge i rehabiliteringen av fysiskt handikappade. SVCK:s tekniska kom-

I Blackeberg är det meningen att uppföra detta hus för experiment- och serviceverksamheten

mitté började också sin verksamhet under en fruktbar period av teknisk expansion och materiell uppbyggnad.

Vilka är då önskemålen och förhoppningarna för framtiden?

I första hand bör de framsteg, som hittills gjorts i fråga om motorfordon och andra tekniska hjälpmedel, bostadsplanering m m, bli spridda och utnyttjade, så att så många som möjligt kan få del därav. Detta torde vara den angelägnaste och mest närliggande uppgiften. Det finns många hinder att övervinna: ekonomiska, organisatoriska och geografiska. För att motverka den mänskliga trögheten och likgiltigheten behövs också ständig upplysning och propaganda. Vidare bör en säkrare ekonomisk bas läggas för fortsatt experimentell verksamhet.

Ännu en ekonomisk fråga tränger sig på: Specialtillverkade hjälpmedel blir ofta kostsamma att framställa. Mindre bemedlade invalider blir därför beroende av bidrag från allmänt eller privat håll för att kunna förse sig med de hjälpmedel de behöver. Till proteser och bandage, rullstolar och invalidvagnar utgår för närvarande bidrag av statsmedel med tre fjärdedelar av kostnaden. Ett rimligt önskemål syns vara, att den statliga bidragsgivningen vidgas till att omfatta även andra tekniska hjälpmedel. En utredning härom pågår för närvarande inom medicinalstyrelsen.

SVCK:s tekniska kommitté utför sålunda ett betydelsefullt arbete både i fråga om experimentverksamhet, service och upplysning, men dess möjligheter behöver förstärkas och utbyggas.

Med hänsyn till att denna verksamhet hittills under sin tioåriga tillvaro mött så allmänt gensvar från myndigheter och enskilda organisationer — ett gensvar, som även inneburit starkt ekonomiskt stöd — bör man ha berättigade förhoppningar på dylikt stöd även inför en förväntad utvidgning av verksamheten.

PROBLEMET SYDITALIEN

Av sekreterare **BIRGER HALLDÉN**

Begreppet underutvecklade länder för tanken till Asien eller Afrika. På betydligt närmare håll finns emellertid ett område som gör skäl för benämningen. Det är inget litet område: hela södra Italien med Sicilien och Sardinien. Det bor 18 miljoner människor där.

I Syditalien finner man lätt alla de kännetecken som brukar anges för underutvecklade områden: analfabetism, naturahushållning, undernäring, en växande befolkning som inte kan få sysselsättning, för att nu ta några exempel.

I siffror ser problemet bl a ut så här:

Det finns minst 1,7 miljoner arbetslösa i Italien och en mycket stor del därav kommer på Syditalien. Den dolda arbetslösheten är dock ännu större och om man effektiviserade arbetsmetoderna på många arbetsområden skulle siffran stiga kraftigt.

Det finns i hela landet ca 5 miljoner analfabeter och 7 miljoner semianalfabeter. Det är ungefär 30 procent. I Syditalien finns det provinser med 60 procent halv- eller helanalfabeter.

7—8 miljoner människor lever i svår misär med inkomster på några kronor om dagen.

Varför är situationen sådan? Italien är dock i många avseenden ett modernt och framstående land, med ett gott undervisningsväsende, väl utvecklad industri osv. Varför har södern kommit så på efterkälken? Människorna lever där i stort sett som man gjorde för flera hundra år sedan. Frågorna är inte lätta att besvara. Det är många omständigheter som medverkat till att skapa problemet Syditalien. Landskapet och klimatet är ett par orsaker. Syditalien är bergigt och torkan kan vara långvarig. Regnet kommer ibland häftigt och har då fört med sig den bördiga jorden eftersom man inte förstått att hejda erosionen. Smärre jordbruk har haft svårt att klara sig och storjordbruk har uppstått med lantarbetarproletariat som följd. Administrationen har inte varit avpassad efter Syditaliens förhållanden och exempelvis skattesystemet som utarbetats i norr har medverkat till att utarma småbönderna och lantarbetarna som levt i en naturahushållning.

Syditalien har blivit Italiens skamfläck som man försökt dölja i det längsta, en förvisningsort för misshagliga personer under fascismen.

Det är något av en chock för en svensk att komma till en syditaliensk by vid sidan om de stora turiststråken. Byarna eller städerna ligger hopgytt-

rade uppe i bergen (ursprungligen för att undgå malarian nere i dalarna och för att underlätta försvaret mot rövarbandens härjningar).

De trånga gatorna slingrar sig fram mellan husen. Avskrädet på gatorna sprider en kväljande stank, massor av hundar rotar bland skräpet, flugorna utgör en ständig plåga. Smutsiga och trasiga barn leker mitt i allt eländet.

Bostäderna består ofta av ett enda rum, ibland fönsterlöst. Där tränger den stora familjen sig samman och många familjer har även en åsna i ett bås innanför rummet där man sover och äter. Grisen, som på dagarna står tjudrad utanför dörren, får också komma in under natten så att ingen kan stjäla denna familjens dyrbara egendom.

Städerna är egentligen inga riktiga städer. Det är stora byar på 10 000—15 000 invånare. Nästan alla i byn arbetar i jordbruket. De flesta är lantarbetare, några har en egen bit jord, andra arrenderar. Det mesta av vad jorden producerar konsumeras i trakten. Inget blir över för försäljning och familjerna har därför knappast några kontanter att röra sig med. Man kan inte köpa så mycket i byns få och dåligt försedda affärer och hela tillvaron präglas av stagnation.

Och befolkningen växer. Visserligen är inte födelseöverskottet särskilt högt, inte fullt en procent, men eftersom arbetslösheten redan är svår medför varje ökning stora komplikationer.

Vad gör man nu åt problemet Syditalien?

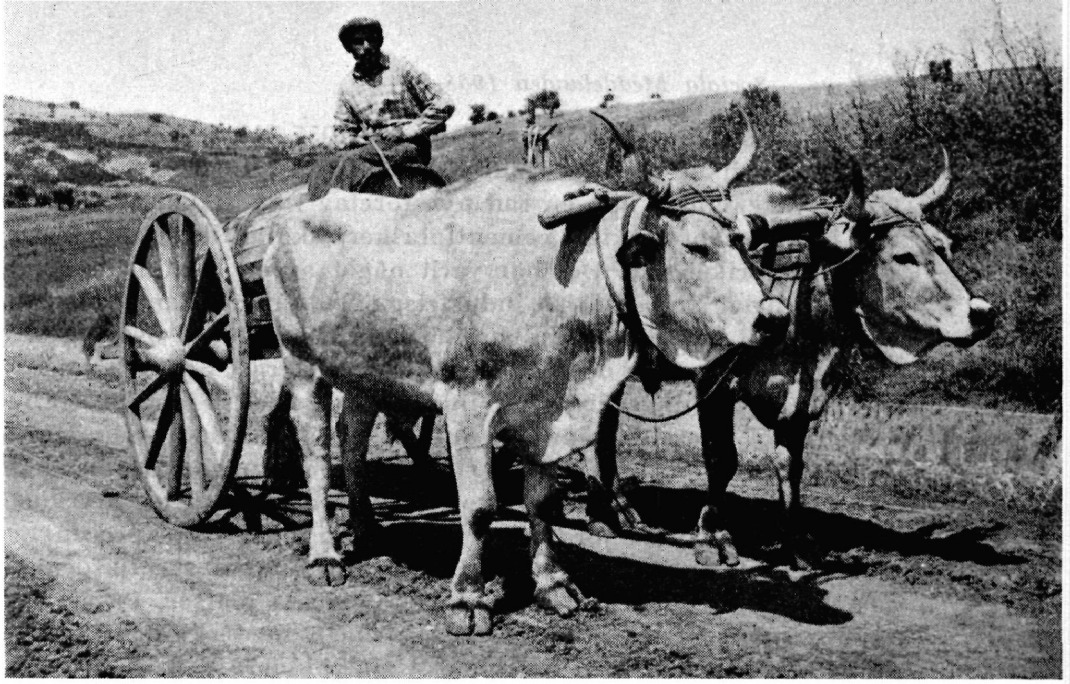
Ja, ingen kan påstå att man i dagens Italien försöker dölja skamfläcken. Under 1950-talet har stora aktioner satts igång för att föra upp södern till jämbredd med övriga delar av landet.

Det började med jordreformen kring 1950 då alla storjordbruk exproprierades och fördelades på lantarbetare, arrendatorer och småjordbrukare. Över 600 000 hektar jord har fördelats på bortåt 125 000 familjer. Detta väldiga ingrepp innebar givetvis en stimulans även om det inte utgjorde någon egentlig lösning av grundproblemen. Det har uppstått för många småjordbruk som i längden inte kan drivas rationellt.

Viktigare är emellertid ett stort utvecklingsprogram som påbörjades 1950 med hjälp av en statlig fond, Cassa per il Mezzogiorno, Fonden för Syditalien.

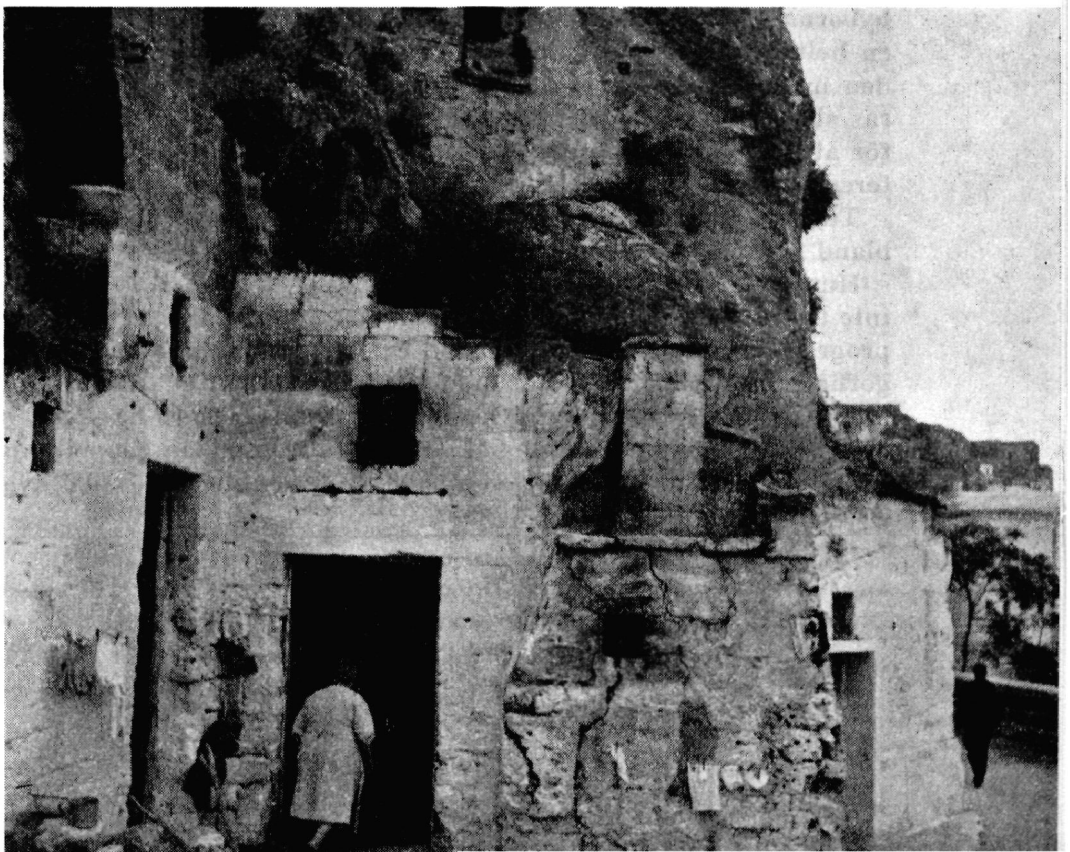
Fonden avser att under 15 år, 1950—1965, investera 15 miljarder kronor för att utveckla södern. Det är fråga om bevattningsanläggningar, jordförbättringar, vägar, järnvägar och industrier. Men dessa pengar är bara fondens egna medel. Därtill har fonden lånat upp stora summor för att låna ut till industriföretag som vill slå sig ner i södern. De investeringar som blivit följden av denna verksamhet uppgick till 8 miljarder kronor vid slutet av år 1957.

Under de sju år som fonden varit i verksamhet har en betydande förbättring av förhållandena i Syditalien ägt rum. Jordbruksproduktionen har ökat med 40 procent och industriproduktionen med 50 procent. Arbetslösheten har också börjat avta och man hoppas nu att detta svåra problem skall kunna lösas. Medan man under en följd av år haft omkring 2 miljoner arbets-

Det syditalienska jordbruket är delvis ännu mycket efterblivet med skäror som skörderedskap och oxar eller åsnor som dragare

Bostäderna kan ibland, som här i staden Matera, närmast påminna om ett slags grottor

lösa gick siffran stadigt neråt under 1957. Medeltalet för hela året var 1 750 000, vilket var 9 procent lägre än under 1956.

Det växer alltså upp en rad nya företag i Syditalien, förädlingsindustrier för jordbruksprodukter, cementfabriker, skofabriker, spinnerier och väverier, bilfabriker osv. Det har varit något av en blixtinsats för att visa att det verkligen går att driva industrier i Syditalien. Många företag i norr har förut dragit sig för att försöka men nu har de blivit övertygade. Många utländska företag har också lockats att investera.

Det anmärkningsvärda har inträffat att Italien idag är ett industriland. Under 1957 översteg nämligen antalet anställda i industrin dem som får sin utkomst från jordbruket. Mot slutet av 1957 uppgick antalet industrisysselsatta till 6,9 miljoner (36,8 procent av den totala arbetsstyrkan) och antalet sysselsatta inom jordbruket till 6,3 miljoner (36,4 procent).

Utvecklingsarbetet har naturligtvis inte kunnat ske likformigt. Man finner därför egendomliga kontraster på många platser. På ett fält kan man se hur mängder av arbetare tar av säden med skära, medan man på ett fält i närheten kör med traktor och självbindare.

Vissa städer och byar motsvarar fullt beskrivningen ovan medan andra åter har påverkats märkbart av omdaningen. Ett exempel härpå är provinshuvudstaden Matera. Här bor ännu många människor i grottliknande byggnader utefter bergens sidor. Det är mörka, fuktiga och ohälsosamma bostäder och man har svårt att föreställa sig att någon skulle vilja bo här frivilligt.

Likväl stötte man på svårigheter när det gällde att försöka få en del av byborna att flytta till bättre bostäder. Strax utanför Matera har man byggt en helt ny by, La Martella. Allt är nytt där, bostäderna med vatten och wc, den modernistiska kyrkan, skolan, allt. Dit skulle jordbrukarna från Materas slum flytta. Men det fordrade mycken övertalning från socialarbetarna för att få dem därhän. De trivdes med gemenskapen i de trånga grottkvarteren.

Till sist lyckades man dock och en ny gemenskap håller på att växa upp bland invånarna i den idealplanerade La Martella.

Hur goda framstegen än är i utvecklingsarbetet i Syditalien skall man inte tro att alla problem är lösta när Cassa per il Mezzogiorno avvecklar sitt program någon gång på 1960-talet. Uppgifterna är ju så enorma. Ta skolfrågorna som exempel. Här har man gjort utomordentliga insatser. Efter kriget har man byggt ca 7 000 nya skolor och antalet lärare har ökat med 45 000. Men för att ge skolutbildning åt de hundratusentals ungdomar som får bristfällig undervisning eller ingen alls, skulle det behövas 63 000 nya folkskolor — och lärare till dem.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:[1] Senast i

Konsumentprisindex 1958: 3
Sysselsättning och arbetslöshet . . . 1958: 3

Varje kvartal:[1]

Byggnadsverksamheten i städer och köpingar 1958: 3
Omsättningen inom detaljhandel m m 1958: 2
Sysselsättning och löner inom industrin 1958: 3
Utlänningar i Sverige 1958: 3

Varje år:

Alkoholistanstalt intagna på 1957: 12
Arvsfonden, allmänna 1957: 11
Barnavård, samhällets 1958: 2
Barnbidrag, allmänna . . . . . detta nr
Bostadsbyggandet 1957: 8
Daghem och förskolor 1958: 2
Fattigvården 1958: 1
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag 1957: 4
Hemhjälp, social 1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet 1957: 10
Mödrahjälpen 1957: 7
Nykterhetsnämndernas verksamhet . 1958: 2
Nykterhetsvårdsklientelet 1957: 4
Socialhjälp och barnavård till utlänningar 1957: 11
Socialvårdens kostnader och finansiering . . . . . detta nr
Statens utgifter för sociala ändamål . 1958: 2
Ungdomsvårdsskolornas elever . . . 1957: 5
Ålderdomshem, om statsbidrag till . 1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m 1957: 11

[1] Se ingressen till detta häfte, sid 209.

UTBETALDA BARNBIDRAG UNDER ÅR 1957

Kvartal	Barnbidragsanvisningar		Gireringsuppdrag, kronor	Summa kronor	Återbetalningar och andra debiteringar, kronor	Utbetalat nettobelopp kronor
	antal	kronor				
1:a kv	1 043 424	132 433 866	636 767	133 070 633	21 728	133 048 905
2:a kv	1 045 858	132 741 699	658 953	133 400 652	10 356	133 390 296
3:e kv	1 048 454	132 893 448	629 590	133 523 038	7 557	133 515 481
4:e kv	1 049 359	132 852 118	629 880	133 481 998	18 991	133 463 007
					Summa	**533 417 689**

Av sammanställningen framgår, att allmänna barnbidrag under år 1957 utbetalats med ett nettobelopp av 533 417 689 kronor, vilket innebär att barnbidrag under året utgått för omkring 1 839 400 barn.

M R

SOCIALVÅRDENS KOSTNADER OCH FINANSIERING ÅR 1956

Socialvårdens kostnader. En översikt av utgifterna för olika sociala ändamål i Sverige under 1956 lämnas i tab 1. Sammanställningen är uppgjord i enlighet med de principer som uppdragits av en nordisk expertkommitté.[1]

Översikten omfattar utgifterna för de fyra socialförsäkringsgrenarna, nämligen sjukförsäkringen, olycksfallsförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och folkpensioneringen, varjämte redovisas den huvudsakliga delen av de statliga och kommunala utgifterna (inkl landstingens) till sociala välfärdsanordningar. De medtagna utgiftsändamålen framgår av den specifikation som lämnas i tabellens förspalt.

De skilda verksamhetsgrenarna har i tab 1 uppdelats på olika huvudgrupper efter de väsentligaste anledningarna till behovet av stöd eller hjälp. Efter de fyra huvudgrupperna sjukdom (I), olycksfall i arbete (II), arbetslöshet (III), ålderdom och invaliditet (IV) har införts en särskild grupp för de familjesociala åtgärderna (V). För sistnämnda grupp är motiven av befolkningspolitisk natur, men verkningarna av samma art som inom den allmänna hjälpverksamheten. Därefter följer en grupp (VI) för den allmänna socialhjälpen (fattigvården). Även bland kostnaderna för försvaret ingår stora utgifter av social karaktär. Störst av dessa är ersättningarna till de inkallades familjer (familjebidrag); dessa har emellertid ej medtagits här, då de mer kan betraktas som lön till de inkallade. Däremot har medtagits olycksfallsförsäkringens kostnader för personskador vid militär- och krigsolyckor (VII). De sociala ämbetsverkens förvaltningskostnader redovisas nederst i tabellen. En uppdelning på olika socialvårdsgrenar är här svår att göra, enär resp myndigheter ofta handlägger flera olika sociala verksamhetsgrenar. De lokala socialvårdsorganens förvaltningskostnader däremot ingår i utgifterna för den förvaltningsgren som utgör deras huvudsakliga verksamhetsområde.

Inom varje utgiftsgrupp redovisas såväl statens och kommunernas utgifter till resp förvaltningsgrenar som de avgifter och premier som arbetsgivare och befolkning erlägger. För arbetsgivarnas del är dock endast medräknade deras författningsenliga bidrag. Däremot har deras frivilliga eller avtalsenliga bidrag till sociala ändamål utelämnats. I fråga om den enskilda hjälpverksamhet, som på olika områden bedrivs av bl a föreningar och

[1] Nordisk statistisk skriftserie nr 4. Samordnad nordisk statistik rörande sociallagstiftningen. Stockholm 1957.

stiftelser, redovisas inga andra kostnader än de offentliga bidrag, som eventuellt lämnats. I redovisningen ingår också ränte- och andra inkomster, som socialförsäkringsorganen har av fonder o dyl.

Utgiftsbeloppen är redovisade netto, vilket innebär att inkomster i form av ersättningar från de hjälpta frånräknats. Beträffande anstalterna innefattar utgiftsbeloppen icke deras anläggningskostnader utan endast kostnaderna för driften.

Tab 1 belyser såväl kostnaderna för dem som lämnat ekonomiska bidrag som värdet för mottagaren av erhållen hjälp. I kol 2—6 anges de belopp som socialvården erhållit av skattemedel från staten (kol 2), av kommuner och landsting (kol 3), i form av avgifter från arbetsgivare (kol 4) och från enskilda försäkringstagare (kol 5). Ökas summan av dessa bidrag (kol 6) med ränte- och andra inkomster som socialförsäkringsorganen har av fonder o dyl (kol 7) och minskas med de belopp som dessa organ överfört till fonder (kol 8), får man fram de totala belopp som under året utbetalts i sociala utgifter och tjänster (kol 9).

De totala socialutgifterna uppgick år 1956 till 5 363,5 milj kr. Detta innebär en ökning sedan 1955 med 452,5 milj kr (från 4 911) eller med drygt 9 %.

Försörjningen av åldringar och invalider har under många år varit den mest kostnadskrävande sociala verksamhetsgrenen. På grund av den allmänna sjukförsäkringens genomförande har emellertid för år 1956 kostnaderna för sjukdom överskridit kostnaderna för ålderdom och invaliditet. Efter dessa bägge grenar kommer de barna- och familjevårdande åtgärderna; här är de allmänna barnbidragen den största posten. Kostnaderna för folkpensioneringen och barnbidragen (de allmänna och de särskilda) uppgick tillsammans år 1956 till 2 330 milj kr eller omkring 45 % av totala socialutgifterna.

En översikt av socialutgifternas storlek (i milj kr) för de olika huvudgrupperna av utgiftsändamål under de senaste åren lämnas i nedanstående sammanställning.

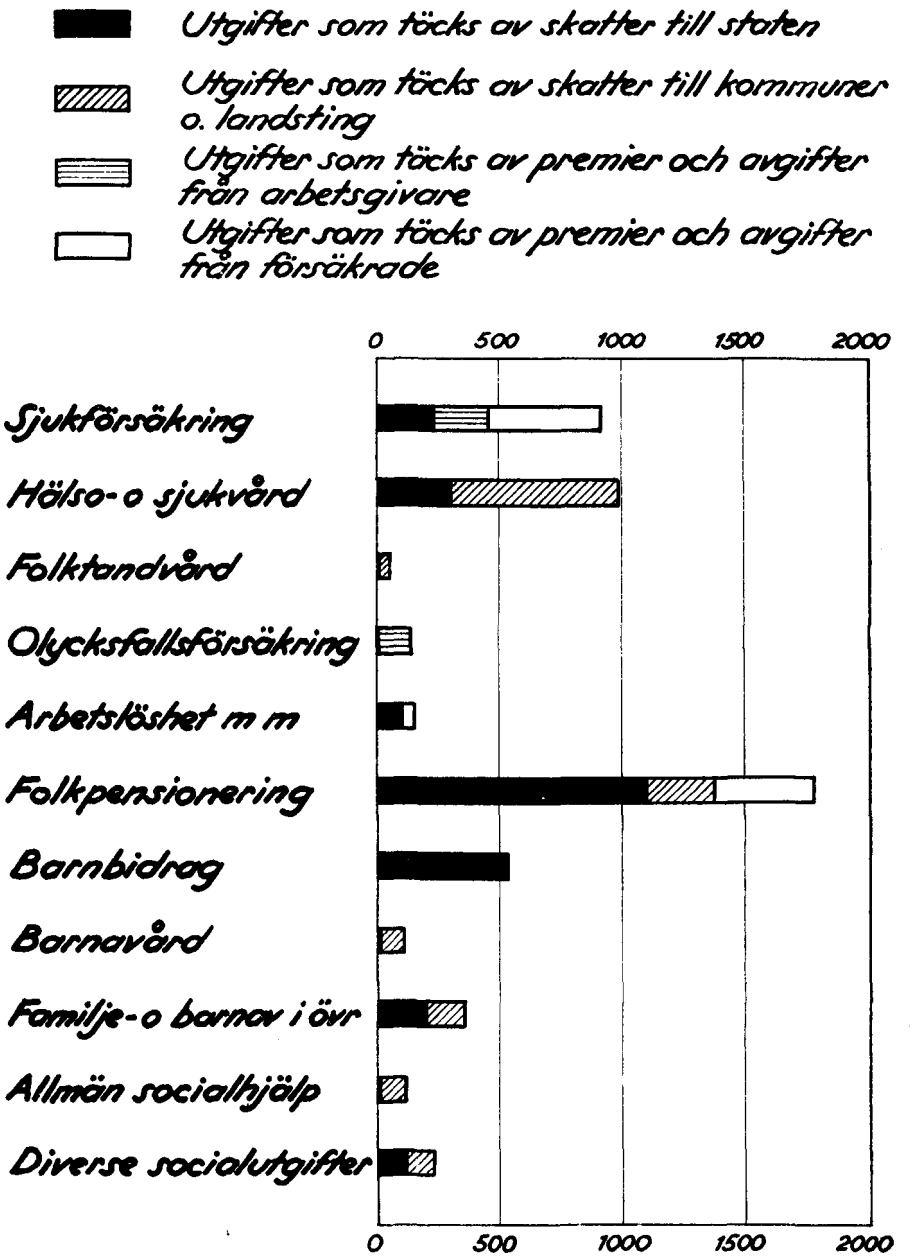
	Socialutgifter i milj kr					
	1948	1950	1952	1954	1955	1956
I. Sjukdom	580	728	1 068	1 183	1 835	1 986
II. Olycksfall i arbete	85	130	157	146	110	132
III. Arbetslöshet m m	72	75	76	130	131	158
IV. Ålderdom, invaliditet	826	864	1 131	1 562	1 627	[1] 1 901
V. Familjer och barn	601	655	803	910	955	1 002
VI. Allmän socialhjälp	116	125	160	188	188	[1] 115
VII. Personskador vid militär- o krigsolyckor	11	12	12	14	13	14
Summa I—VII	**2 291**	**2 589**	**3 407**	**4 133**	**4 859**	**5 308**
Centrala förvaltningskostnader	31	33	45	50	52	56
Barnavdrag vid beskattning	44	46	—	—	—	—
Summa socialutgifter	**2 366**	**2 668**	**3 452**	**4 183**	**4 911**	**5 364**
I % av nationalinkomsten	10,5	10,5	10,2	10,8	11,9	12,1

[1] Driftkostnaderna vid ålderdomshemmen, som fr o m 1956 ingår under IV (se tab 1), har tidigare redovisats under VI.

Tab 1. Utgifter för sociala ändamål, i tusental kr, under år 1956

Utgiftsändamål	Utgifter täckta genom tillskott från					Inkomster av fonder (netto)	Överföring från (+) till (−) fond	Summa sociala utgifter (inkl adm)
	staten	kommuner och landsting	arbetsgivare	befolkning	summa			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Sjukdom	**567 365**	**742 461**	**212 827**	**463 053**	**1 985 706**	**4 156**	**– 56 672**	**1 933 190**
Sjukförsäkring o motsvarande hjälp	233 321	—	212 827	463 053	909 201	4 156	– 56 672	856 685
Allm hälso- o sjukvård, sjukhusväsendet, barnmorskeväsendet	304 134	679 581	—	—	983 715	—	—	983 715
Sinnesslövård	20 260	21 050	—	—	41 310	—	—	41 310
Folktandvård	9 650	41 830	—	—	51 480	—	—	51 480
II. Olycksfall i arbete och arbetarskydd	**8 301**	**—**	**123 423**	**—**	**131 724**	**20 702**	**– 66 824**	**85 602**
Yrkesskadeförsäkring	4 700	—	123 423	—	128 123	20 702	– 66 824	82 001
Arbetarskydd	3 601	—	—	—	3 601	—	—	3 601
III. Arbetslöshet	**101 347**	**2 981**	**—**	**53 576**	**157 904**	**8 936**	**– 20 268**	**146 572**
Arbetslöshetsförsäkring o -understöd	55 214	339	—	53 576	109 129	8 936	– 20 268	97 797
Arbetsförmedling o yrkesvägledning	28 390	—	—	—	28 390	—	—	28 390
Omskolning av arbetslösa m m	498	—	—	—	498	—	—	498
Offentliga arbeten	17 245	2 642	—	—	19 887	—	—	19 887
IV. Ålderdom, invaliditet m m	**1 128 650**	**359 272**	**—**	**412 600**	**1 900 522**	**27 402**	**—**	**1 927 924**
Ålders- o invalidpensioner	1 096 629	272 095	—	412 600	1 781 324	27 402	—	1 808 726
Vård av vanföra	23 896	..	—	—	23 896	—	—	23 896
Ålderdomshem	120	87 177	—	—	87 297	—	—	87 297
Pensionärshem	8 005	..	—	—	8 005	—	—	8 005
V. Familjer med barn	**755 031**	**246 852**	**—**	**—**	**1 001 883**	**—**	**—**	**1 001 883**
Mödra- och spädbarnsvård	12 233	5 773	—	—	18 006	—	—	18 006
Allmänna barnbidrag	531 648	—	—	—	531 648	—	—	531 648
Särskilda barnbidrag	9 713	7 624	—	—	17 337	—	—	17 337
Bidragsförskott	9 404	3 832	—	—	13 236	—	—	13 236
Offentlig barnavård	19 900	87 888	—	—	107 788	—	—	107 788
Skolmåltider	24 610	112 390	—	—	137 000	—	—	137 000
Skolhälsovård	1 921	..	—	—	1 921	—	—	1 921
Hemhjälpsverksamhet	3 211	29 345	—	—	32 556	—	—	32 556
Omkostn vid bosättningslån	623	—	—	—	623	—	—	623
Hyresrabatter till barnrika familjer	101 723	..	—	—	101 723	—	—	101 723
Annat	40 045	—	—	—	40 045	—	—	40 045
VI. Allmän och ospecificerad hjälp (socialhjälp)	**20 329**	**95 051**	**—**	**—**	**115 380**	**—**	**—**	**115 380**
VII. Utg f personskador vid militär- och krigsolyckor	**14 486**	**—**	**—**	**—**	**14 486**	**—**	**—**	**14 486**
Summa I—VII	**2 595 509**	**1 446 617**	**336 250**	**929 229**	**5 307 605**	**61 196**	**– 143 764**	**5 225 037**
Centrala administrationsutg	51 838	—	4 058	—	55 896	—	—	55 896
Tillsammans	**2 647 347**	**1 446 617**	**340 308**	**929 229**	**5 363 501**	**61 196**	**– 143 764**	**5 280 933**

SOCIALUTGIFTERNA I SVERIGE ÅR 1956 I MILJ KR

Vid jämförelse med tidigare år måste givetvis hänsyn tas till penningvärdets förändringar. Sätter man utgifterna i relation till nationalinkomsten, som skett på sista raden i tablån, får man ett av penningvärdets och försörjningslägets förändringar oberoende mått på socialpolitikens omfattning under olika år. År 1956 utgjorde socialutgifterna ca 12,1 % av nationalinkomsten mot 11,9 % ett år tidigare och 10,8 % år 1954. Åren 1948—1952 var motsvarande tal 10,5—10,2 % samt år 1939 ca 7 %. I medeltal uppgick socialutgifterna år 1956 till 733 kr per invånare (676 kr ett år tidigare). För en familj om två vuxna och två barn utgör detta ca 2 900 kr.

Socialutgifternas finansiering. Kostnaderna för socialvården bestrids huvudsakligen av stat, landsting och primärkommuner genom skattemedel. Av de totala socialutgifterna under 1956, 5 363,5 milj kr, kom 49 % på staten (2 647 milj kr), och 27 % på primärkommuner och landsting (1 447 milj kr). Resten utgjordes av avgifter till socialförsäkringsorganen, nämligen 6 % av arbetsgivarnas avgifter till sjuk- och olycksfallsförsäkringarna (340 milj kr) och sammanlagt 17 % av de försäkrades avgifter till sjukförsäkringen (463 milj kr), arbetslöshetsförsäkringen (54 milj kr) och folkpensioneringen (413 milj kr). Sedan 1955 har ingen förändring inträffat vad gäller huvudmännens relativa andel i finansieringen av de sociala utgifterna.

Kostnadsfördelningen mellan olika huvudmän är mycket varierande för olika grenar av socialvården. Vissa verksamhetsgrenar finansieras helt av statliga medel, exempelvis allmänna barnbidragen, mödrahjälpen och arbetsförmedlingen. På en del områden såsom inom sinnessjuk- och sinnesslövården, alkoholistvården och ungdomsvården, drivs vissa anstalter i statlig regi, men i de flesta fall handhas verksamheten av lokala organ, landsting eller primärkommuner som efter vissa regler erhåller statliga bidrag till kostnaderna. Storleken av dessa bidrag är mycket växlande för olika verksamhetsgrenar. På vissa områden bedriver därjämte enskilda föreningar och stiftelser, understödda av staten, en livlig verksamhet, exempelvis inom barnavård, vanförevård och sjukvård.

Största delen av statens utgifter går till folkpensioneringen (1 097 milj kr), hälso- och sjukvården (567 milj kr) samt barnbidragen (532 milj kr). Huvudparten av landstingens och primärkommunernas socialvårdskostnader kommer på hälso- och sjukvård (742 milj kr), folkpensioner (272 milj kr), fattigvården (182 milj kr), skolmåltider (112 milj kr) samt offentlig barnavård (88 milj kr).

De sociala utgifterna har den största relativa betydelsen i landstingens budget där drygt 90 % av deras nettoutgifter går till sociala ändamål. I statens budget hänför sig drygt en tredjedel och i primärkommunernas omkring en fjärdedel av de totala nettoutgifterna till socialvården.

Beträffande de fyra socialförsäkringsgrenarna lämnas i tab 2 en översikt över kostnadernas fördelning på olika huvudmän.

Inom sjukförsäkringen och inom arbetslöshetsförsäkringen finansieras ungefär hälften av kostnaderna genom de försäkrades avgifter. Dessa kas-

Tab 2. Kostnadsfördelningen inom de fyra socialförsäkringsgrenarna 1956

Inkomstslag	Sjukförsäkringen	Yrkesskadeförsäkringen[1]	Arbetslöshetsförsäkringen	Folkpensioneringen[2]	Sjukförsäkringen	Yrkesskadeförsäkringen	Arbetslöshetsförsäkringen	Folkpensioneringen
	1 000-tal kr				Fördelning i %			
Statsbidrag	233 321	4 700	55 111	1 096 629	25,5	3,1	46,9	60,6
Kommunbidrag . . .	—	—	—	272 095	—	—	—	15,0
Arbetsgivarbidrag . .	212 827	127 481	—	—	23,3	83,4	—	—
Försäkrades avgifter	463 053	—	53 576	412 600	50.7	—	45,5	22,8
Räntor, fonder o dyl	4 156	20 702	8 936	27 402	0,5	13,5	7,6	1,5
Summa	**913 357**	**152 883**	**117 623**	**1 808 726**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Inkl arbetsgivarnas förvaltningsbidrag.
[2] Inkl kommunala pensionstillskott.

sors verksamhet understöds av betydande statsbidrag. Den övervägande delen (83 %) av yrkesskadeförsäkringens kostnader bestrids av arbetsgivarna. Staten står för kostnaden för yrkesskadeförsäkringen av sina egna arbetare samt dessutom utgifterna för vissa dyrtidstillägg, förvaltningskostnader m m. Kostnaden för folkpensioneringen bestrids till 61 % av staten, till omkring en fjärdedel av folkpensionsavgifter samt i övrigt av kommunala bidrag och ränteavkastning ur folkpensioneringsfonden.

Sedan 1955 har statens andel i fråga om arbetslöshetsförsäkringen stigit från 38 % till 47 %, medan de försäkrades andel minskat från 55 % till 46 %. I fråga om övriga socialförsäkringsgrenar har inga nämnvärda förskjutningar ägt rum i fördelningen mellan olika huvudmän.

Arbetsgivarnas avgifter till sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna samt arbetarskydd utgör endast en del av deras bidrag till de sociala välfärdsanordningarna i landet. Härtill kommer nämligen en del andra utgifter, som inte redovisas i detta sammanhang men som i utlandet ofta brukar räknas med i »social charges». De betalar t ex oavkortad lön till sina arbetare och anställda under den lagstadgade semestern. De har också betydande utgifter för hygieniska inrättningar vid företagen. Dessa olika utgifter är emellertid ej kända till sin storlek. Därtill kommer att många företag nedlagt ett betydande arbete och stora kostnader på att bereda sina anställda goda bostäder. Slutligen kan man peka på att de svenska arbetsgivarna har avsevärda utgifter för sociala ändamål i form av kapitalinvesteringar för att öka trivseln hos sina arbetare.

B B

MEDDELANDEN

Finsk lag om försäkringsdomstol

För att den finska försäkringsdomstolen mer skall kunna motsvara de krav dess alltmer utvidgade uppgifter ställer på den lade regeringen fram en proposition om lag om försäkringsdomstol till 1957 års riksdag. Lagförslaget föreligger nu efter vissa ändringar i slutgiltig form. Regeringens planer på att göra försäkringsdomstolen till sista instans istället för högsta domstolen har avvisats. För att lagen inte skall behöva ändras var gång dess befogenheter på socialskyddets område ökas, har i den nya lagen skapats endast en allmän organisationsform. Domstolen är såsom hittills verksam i divisioner. Rättegången i försäkringsdomstolen har tidigare varit avgiftsfri. I samband med att domstolen nu även skall handlägga socialförsäkringsmål har man emellertid övergått till att låta de inrättningar, ämbetsverk, försäkringsbolag och sammanslutningar för social trygghet, vilkas beslut kan överklagas hos domstolen, stå för kostnaderna.

Engelskt-australiskt socialavtal

Storbritannien och Australien har slutit ett avtal om ömsesidig socialhjälp. Avtalet är avsett att garantera att personer, som beger sig från det ena av de fördragsslutande länderna till det andra, tillerkänns sociala förmåner i så långt möjligt samma utsträckning och på samma villkor som medborgarna i det senare landet. Avtalet trädde i kraft den 1 april i år.

Födelsekontroll i Sovjetunionen

Dr Abraham Stone, välkänd amerikansk gynekolog och förkämpe för födelsekontroll, har i News of Population and Birth Control nyligen meddelat några uppgifter från den 10:e nationella gynekolog- och obstetrikkonferensen i Moskva, till vilken dr Stone inbjudits för att diskutera sociala och tekniska problem vid födelsekontroll.

Intresset för födelsekontroll är egentligen inget nytt i Sovjetunionen. Redan år 1921 legaliserades aborterna, och några år senare sökte det sovjetiska hälsoministeriet genom propaganda för födelsekontroll och preventivmedel minska det växande antalet aborter. Abortlagen upphävdes dock 1936 och därmed upphörde också det officiella arbetet för födelsekontroll.

I november 1955 ändrades politiken och aborterna legaliserades på nytt. Sovjetunionens hälsoministerium blev åter varse det stora antalet aborter med deras potentiella fara för kvinnan och har nu funnit det påkallat att sprida upplysning om födelsekontroll som ett medel att minska abortfrekvensen. Samtidigt vill man genom forskning få fram nya och mer effektiva födelsebegränsande metoder.

Detta nyuppvaknade intresse tyder enligt Stone på att det kommer att ske en snabb utveckling på födelsekontrollens område i Sovjetunionen. En speciell vetenskaplig kommitté har organiserats för att leda forskningen, centraler för födelsekontroll skall inrättas och nya läroböcker planeras.

B S

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Allmänna sociala frågor

Asien

The fourth Asian regional conference. International labour review febr 1958.

Samhällsekonomi, allmänt

Sverige

WELINDER, C. Tilläggspensionerna och kreditmarknaden. Svensk fastighetstidning 1958, nr 4.

Befolkningsfrågor

Amerikas förenta stater

The negro in the United States of America. International social science bulletin 1957, nr 4.

Brasilien

BASTIDE, R. Race relations in Brazil. International social science bulletin 1957, nr 4.

Nya Zeeland

BEAGLEHOLE, E & BORGHUIS, F J. The maori in New Zealand. International social science bulletin 1957, nr 4.

Samhällsplanering, bostäder

TIRINEN, A. Huru bostäderna finansieras i Skandinavien. Finsk kommunaltidskrift 1958, nr 1.

Sverige

DE SHÀRENGRAD, H. Vackert och fult i svensk stadsbyggnad. Plan 1958, nr 1.

JOHANSSON, SUNE. Storstaden har hjärtfel — planerarnas skuld? Ekonomen 1958, nr 3.

WELINDER, C. Markvärdestegringen ur kommunal synpunkt. Svenska stadsförbundets tidskrift 1958, nr 2.

Finland

Regional och riksplanering. Industritidningen 1958, nr 1.

Norge

SEIP, J L. Noen hovedspörsmål i norsk boligpolitikk i internasjonal belysning. Sosialt arbeid 1958, nr 1.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

Sverige

ALBINSSON, G. Bebyggelsetyp och konsumtionsvanor. Fönstret 1958, nr 1.

[ÖBERG, C.] Vi intervjuar förste aktuarie Carl Öberg om konsumentprisindex. Lärartidningen 1958, nr 7.

Norge

Representantvarene i levekostnadsberegningene Statistiske meldinger 1958, nr 1.

Storbritannien

ALLEN, R G D. Movements in retail prices since 1953. Economica febr 1958.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

Sverige

KELLGREN, N. Gifta kvinnors yrkesverksamhet. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 8.

LAGBY, ANNA-LISA. Arbetsmarknadens kvinnonämnd. Arbetsmarknaden 1958, nr 2.

ODLÖW, A. Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. Arbetsmarknaden 1958, nr 2.

Nya Guinea

WEST, F J. Indigenous labour in Papua-New Guinea. International labour review febr 1958.

Storbritannien

EDWARDS, J L. Remploy: An experiment in sheltered employment for the severely disabled in Great Britain. International labour review febr 1958.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

LULLING, ASTRID. Fackföreningsrörelsen och den europeiska integrationen. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 8.

Sverige

SIF: s huvudavtal med SAF. Bankvärlden 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

ERIKSSON, PER R. Fackligt arbete i USA. Byggnadsarbetaren 1958, nr 3.

ERWIN, A & GOLDFINGER, N. The controversy over trade union membership in the United States. International labour review febr 1958.

[1] Översikten avser tiden 11—25 februari 1958. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Yrkesutbildning

Sverige

ÅHLÉN, K. Yrkeslärarutbildningen. Tidskrift för praktiska ungdomsskolor 1958, nr 2.

Sysselsättning, arbetslöshet

Sverige

OLSSON, MAGNUS. Skogsbrukets arbetsmarknad i Västernorrlands län. Arbetsmarknaden 1958, nr 2.

Västtyskland

WEBER, R. Die Saisonarbeitslosigkeit in der Bauwirtschaft. Der Arbeitgeber 1958, nr 3.

Arbetslön, arbetstid

Västtyskland

HEPPLING, A. Tysk rapsodi kring löne- och prispolitik. Svensk typograftidning 1958, nr 4.

Arbetarskydd

Sverige

LINDGREN, G. Hälsorisker vid kasunarbeten. Arbetarskyddet 1958, nr 1.

Västtyskland

BROCKERHOFF, W. Accident prevention in an engineering works. Occupational safety and health 1957, nr 4.

JÄGER, R & MÜLLER, J. Zur Entstehung der Silikose. Arbeitsschutz 1958, nr 1.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

Sverige

NORDMARK, G. Yrkessjukdomarna efter samordningen. Arbetarskyddet 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

WINDHAUSER, MARGUERITE & BLAETUS, G J. State public assistance legislation, 1957. Social security bulletin 1958, nr 1.

Growth in protection against income loss from short-term sickness: 1948—56. Social security bulletin 1958, nr 1.

State unemployment insurance legislation, 1957. Social security bulletin 1958, nr 1.

Argentina

Changes in the social security scheme in Argentina. Industry and labour 1 febr 1958.

Belgien

New retirement and survivors' pension scheme for salaried employees in Belgium. Industry and labour 1 febr 1958.

Österrike

SCHRANZ, E. Pensionsversicherung für Selbständige und Landwirte in Österreich. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 2.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

Spanien

FAGOAGA, M. Posibles reformas en los subsidios familiares. Revista Iberoamericana de seguridad social 1957, nr 5.

Västtyskland

TEICHMANN, U. Die soziale und bevölkerungspolitische Bedeutung von Kinderzulagen. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1958, nr 2.

Hälsofrågor, sjukvård

Public health aspects of chronic disease. Chronicle of the world health organization 1958, nr 1.

Sverige

ARÉN, P. Undersökning av 100 nyblivna mödrar med legal abort i anamnesen. Svenska läkartidningen 1958, nr 8.

Finland

NORDSTRÖM, MARGARETA. Hemsjukvård i Helsingfors. Sveriges landstings tidskrift 1958, nr 1.

Norge

HELMS, T. Revalidering af tuberkulosepatienter. Socialt tidsskrift 1958, nr 1.

TUXEN, INGER. Rehabilitering af höreskadede. Socialt tidsskrift 1958, nr 1.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

GOLDBERG, L & ISAKSSON, D. Beregning av den totale rusvirkning hos forskjellige alkoholholdige drikkevarer. Norsk tidsskrift om alkoholspörsmålet 1957, nr 4.

SUNDSTRÖM, P-O. Inställningen hos svensk och dansk folkhögskoleungdom till alkoholbruket. Alkoholfrågan 1958, nr 1.

Danmark

RÖGIND, S. Alkoholkonsumtion och restaurangkris i Danmark. Alkoholfrågan 1958, nr 1.

Norge

KJÖLSTAD, TH. Nytt syn på alkoholistbehandlingen. Norsk tidsskrift om alkoholspörsmålet 1957, nr 4.

Brottslighet, kriminalvård

Sverige

GULDBERG, H. Från straff till skydd. Svensk juristtidning 1958, nr 1.

Sociologi och statistisk metod

SWAROOP, S & UEMURA, K. Proportional mortality of 50 years and above. Bulletin of the world health organization 1957, nr 3.

Amerikas förenta stater

NYE, F I, SHORT, J F & OLSON, V J. Socioeconomic status and delinquent behavior. The American journal of sociology jan 1958.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK

INKOMMEN LITTERATUR[1]

AARVIG, L. Lönnsutvikling og lönnspolitikk i Norge etter krigen. Oslo 1957. (Ökonomi. 31.)

BELGIEN. Ministère des affaires économiques. Institut national de statistique.
Annuaire statistique de la Belgique et du Congo belge. Tome 77 (1956). Brux 1957.

CANADA. Department of labour.
Annual report on labour organization. 46 (1957). Ottawa 1957.

DANMARK. Arbejdsdirektören.
Beretning om arbejdsanvisningen og arbejdslöshedsforsikringen m m for regnskabsåret 1956/57. Khvn 1958.

— Landsnævnet for börneforsorg.
Statistisk beretning. 1956. Khvn 1957.

FÖRENTA NATIONERNA.
Technical assistance programme. International bibliography of public administration. New York 1957. (Publ 1957. 2. H 2.)

— DEPARTMENT OF PUBLIC INFORMATION.
Yearbook of the United Nations 1956. New York 1957. (Publ 1957. 1. 1.)

HAAG. Bureau voor statistiek.
Statistisch Jaarboek. 1956. 's-Gravenh 1957.

HELSINGFORS.
Helsingfors stads statistik. Hki 1957.
1. Hälso- och sjukvård. 41 (1956). Del 1.

— Statistiska byrån.
Statistisk årsbok. 46 (1957). Hki 1957.

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
Social security. A workers' education manual. Geneva 1958.

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
42nd session, Geneva, 1958.
Report. Geneva 1958.
4 (2). Discrimination in the field of employment and occupation.
6 (2). Organisation of occupational health services in places of employment.
7 (2). Conditions of work of fishermen.

ISLAND. The statistical bureau.
Statistics of Iceland. Reykjav 1957.
II: 15. Housing statistics 1950.
II: 16. External trade 1956.

JOHANSSON, ALBIN. Internationell kooperation och fred. Några synpunkter. Sthlm 1957.

[MENGSHOEL, R.] Nordisk ökonomisk samarbeid — nordisk tollunion. Oslo 1957. (Ökonomi. 32.)

MOREN, J. Organisasjonene og forvaltningen. En studie i bruken av permanente råd og utvalg med representasjon fra interessegrupper. Bergen 1958. (Skrifter fra Norges handelshöyskole i rekken almene emner. 3.)

NEDERLÄNDERNA. Centraal bureau voor de statistiek.
Jaarcijfers. 1955—56. Zeist 1958.

NIKLASSON, L. Tätheten hos rörfogar i avloppsledningar. Sthlm 1958. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 45.)

De NORDISKA STATISTIKERMÖTENA, Stockholm 1957. Sthlm 1957. (Nordisk statistisk skriftserie. 5.)

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1957.
274. Husholdningsregnskaper for jordbrukerfamilier 1954.
283. Alkoholstatistikk 1956.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958. Sthlm 1958.
7. Småbrukarstödet. Betänkande avg [d 28 jan 1958] av utredningen om småbrukarstöd. (Jo)

STOCKHOLMS STADS STATISTIK. Sthlm 1958.
3. Hälso- och sjukvård. 1.
Stockholms stads hälsovård. 79 (1956).

STOR-STOCKHOLMS ekonomiska struktur. Sthlm 1957. (Företagsekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Stockholm. Meddelande. 54.)

SVENSK FÖRSÄKRINGS-ÅRSBOK 1957. Sthlm 1957.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN.
Kalender 1957—58. Gbg 1957.

SVERI, K. [utg] Barnevernsloven. Lov om barnevern av 17. juli 1953. Oslo 1957. (Universitetet i Oslo. Institutt for kriminologi og strafferett. Skrifter. 2.)

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1957—58.
Finanser.
Rusdrycksförsäljningen m m 1955. (Kontrollstyrelsen.)
Försäkringsväsen.
Riksförsäkringsanstalten 1956. (Riksförsäkringsanstalten.)
Folkmängden och dess förändringar.
Befolkningsrörelsen år 1955. (Statistiska centralbyrån.)

TEXTIL — en industri i omvandling. Partsutredningen för textilindustrien. Sthlm 1958.

[1] Översikten avser tiden 11—25 februari 1958.

RECENSIONER

HANNES HYRENIUS. Statistiska metoder. 2:a omarbetade och utvidgade upplagan. 2 band. Gumperts, Göteborg 1957. 625 s. 42 kr. (Vid rekvisition från Statistiska Institutionen, Göteborg, 28 kr för studerande.)

Med statistiska metoder menar Hannes Hyrenius huvudsakligen statistisk deskription, teori och analys. De praktiska metoderna för insamling och bearbetning av primärmaterial nämns bara i förbigående — och kunde lika gärna uteslutits helt. Dessa båda sidor av statistiken är ändå tillräckligt viktiga för att behandlas var för sig.[1] Därefter kan man ytterligare fråga sig, vad som bör tas med i en grundläggande kurs i statistisk teori och analys. Hyrenius börjar från början med utförliga beskrivningar av grundbegreppen och har, innan han slutar, hunnit med exempelvis så pass avancerade företeelser som Pearson's fördelningar. Det krävs avsevärt större förkunskaper i matematik än studentkursen på allmänna linjen för att man skall kunna tillägna sig stora delar av arbetet. Detta förhållande är som bekant mycket vanligt, när det gäller arbeten i statistisk teori. Att man i föreliggande fall föranleds att fundera över saken mer än vanligt beror paradoxalt nog på de stora förtjänsterna i Hyrenius' bok.

De speciellt statistiska problemen får här en mycket god belysning. Problemställningarna redovisas ingående, definitionerna är klart beskrivande, de statistiska begreppen placeras in i de sammanhang ur verkligheten, som de skall behandla. Det är nog mycket vanligt — i synnerhet i äldre arbeten i statistik — att framställningen lämnar en klyfta mellan teori och tillämpning. Hyrenius lyckas överbrygga denna klyfta och kan visa, hur de statistiska metoderna fungerar. Tag som exempel kapitlet om sampling och statistisk inferens. Det är visserligen inte alltför lättillgängligt trots den ringa frekvensen av för icke matematiker svårbegripliga formler. Många beskrivningar av signifikansbestämning torde vara lättare att lära. Men om man har arbetat igenom Hyrenius' framställning, så har man fått en bild av statistikens centrala delar, som inte bara visar mekaniskt, hur man skall bestämma konfidensintervall, utan också ger de grundläggande logiska begreppen och en belysande diskussion av problemställningen.

Ett annat exempel bland många är beskrivningen av regression och korrelation och skillnaden mellan dessa båda begrepp. Hyrenius redovisar skillnaden rakt på sak och elementärt, vilket är just vad som behövs för att läsaren skall ha en bakgrund för att studera formlerna.

Denna goda pedagogiska kontakt med verkligheten är genomgående, så snart det gäller den renodlat statistiska teorin. Denna byggs upp steg för steg utan besvärande luckor. Men så snart det gäller matematik, lämnas läsaren utan stöd. En motivering finns i förordet. Där står att »föreliggande lärobok utgör ett försök att presentera grunderna av den statistiska metodiken med relativt enkla matematiska hjälpmedel men att samtidigt för den som har nödvändiga kunskaper, i koncentrerad form redovisa de viktigaste partierna av den matematisk-statistiska teori, som bildar kärnan i de analytiska instrumenten». Sålunda hugnas läsaren inte endast med integraler och talet e m m på samma nivå, som de flesta statistikstuderande lär sig ta med jämnmod, även om de ingenting begriper, utan även med betydligt mer avancerade begrepp. Statistikerns dilemma, som består i behovet av matematik för att beskriva vanliga företeelser, kommer här i klar belysning. Det förekommer i modern litteratur, att normalfördelningen beskrivs utan formel. Man nöjer sig med att återge diagrammet och slipper på så sätt använda begrepp, som

[1] Enligt förordet skall ett planerat tredje band innehålla en redogörelse för samplingmetodik jämte ett avsnitt rörande en del speciella statistiska metoder.

ligger över en del av de studerandes matematiska nivå. Den pedagogiska fördelen härmed ligger i öppen dag, men det måste samtidigt vara en stor nackdel att inte känna igen den matematiska formeln för en funktion, som förekommer så ofta som normalfördelningens. Även om all matematik utöver studentkursen på allmänna linjen inte bör utelämnas i elementära framställningar, så bör man enligt anmälaren gå mera restriktivt fram än Hyrenius har gjort. Hans arbete skulle ur pedagogisk synpunkt ytterligare vinna på en begränsning.

Det finns inte många läroböcker i statistik på svenska språket. Ett tillskott av den kvalitet, som statistiska metoder representerar är mycket välkommen. Särskilt för den som vill idka självstudier är det fördelaktigt att få läsa termerna på svenska.

Läroboken är försedd med ett stort antal övningsuppgifter, vilka förefaller väl sammanställda. I några fall saknas dock facit.

Boken är inte tryckt utan framställd i multilit, vilket är en avgjord nackdel för ett arbete med så många formler och symboler. Särskilt svårlästa blir symboler, som är försedda med både fot- och toppbeteckningar. Boken är värd nya upplagor och det vore fördelaktigt, om den då kunde tryckas.

E W

DAHRENDORF, RALF. Soziale Klassen und Klassenkonflikt in der industriellen Gesellschaft. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1957. 270 s.

Som framgår av titeln tar Dahrendorf (verksam vid universitetet i Saar) upp till behandling mycket allmänna och vittfamnande frågeställningar. Författaren känner otillfredsställelse med den moderna sociologins belägenhet, med dess brist på användbara resultat och generella teorier. Huvudsyftet med detta arbete syns vara att granska klassbegreppet, de doktriner eller hypoteser om klassfenomen som lanserats och det nuvarande industrialiserade samhällets strukturtendenser.

Bokens disposition är i korthet följande. Det första kapitlet ger förutom en ganska ingående översikt över Marx' klassteori och begreppsbildning reflektioner om klassbegreppets historiska bakgrund. Att läsaren skärper sin kritiska beredskap, då Dahrendorf åtar sig och genomför uppgiften att skriva det 52:a kapitlet i band III av Kapitalet — det kapitel om klassteorin som Marx inte själv fick tillfälle skriva — är väl naturligt. Senare kritiseras Marx' begreppsbildning och de slutsatser, som hans analys ledde fram till. Det överraskande greppet med rekonstruktionen av Marx' kapitel får väl skrivas på den stilistiska ambitionens konto. Det är viktigt påpeka att Dahrendorf kan fylla sitt pussel till större delen med citat från Marx och att citatrikedomen överhuvudtaget i boken är en värdefull tillgång.

I det andra kapitlet antyds väsentligare samhällsförändringar sedan den tidiga industrialismens tid, åtminstone enligt vad rubriken lovar. Framställningen tyngs betydligt av att författaren till större delen redovisar tendenser i andra tidiga och senare tänkares tappning med konsekvensen att en mångfald av begreppssystem passerar revy. Dahrendorf kämpar med hela tanketraditionens tyngd på sina axlar och läsaren får inte ut så mycket annat än att egendomsrätt till och kontroll av produktionsmedel kommit att hamna hos olika individer, att det moderna företaget i motsats till 1800-talets kännetecknas av rationell planering, att arbetskraftens kvalitet differentierats och att tjänstemannagruppen blivit större. Vidare sägs det industrialiserade samhället utmärkas av mycket stor mobilitet och nya funktioner hos uppfostringsinstitutionerna.

I tredje och fjärde kapitlet ägnas tidigare författare och särskilt Marx uppmärksamhet och kritik ur synpunkten av deras begreppsbildning beträffande klassbildning och allmän social struktur och vidare deras teorier eller doktriner. Här ryms många intressanta saker; avsnittet är liksom goda teorihistoriska överblickar i allmänhet tankestimulerande och samtidigt med nödvändighet outtömmande. För den som vill ha en introduktion till den sociala strukturens problem kan detta avsnitt ge mycket, särskilt som det ger större betoning åt europeiska författare än som t ex ges i de hos oss vanliga kursböckerna.

I femte kapitlet (det näst sista) presenterar författaren sitt eget begreppssystem. Utgångspunkten är de i samhället existerande auktoritetsstrukturerna (»möjligheten att få en order åtlydd»), ur vilka två kategorier, de härskande och de övriga utan makt, härleds. Det avgörande för indelningen i två läger är rollförväntningarna och inte direkt de individuella attityderna till andra människor. Industriföretagens struktur är givetvis den mest betydande. De två kategorierna är »kvasigrupper» med objektiva gruppintressen, status quo respektive ökad makt. Under speciella omständigheter bildas ur dem »intressegrupper» med klart uttalad målsättning och planerad verksamhet (politiska partier t ex). Mobiliteten och andra förhållanden är avgörande för intressegruppsbildningen och intressegruppens verksamhetsinriktning. En kvasigrupp med utvecklad intressegrupp är synonym med »klass». I ett extremt fall blir utgången av klasskonflikten revolution, omstörtning. Dahrendorf går inte mycket längre än till att beskriva sitt begreppssystem. Hypotesbildningen och den empiriska prövningen är en senare fråga. I denna bok med omfattande teorihistorisk behandling och polemik väcks läsarens törst efter den empiriska bakgrunden och törsten bevaras alltså till sista sidan. Ett problem för Dahrendorf blir behandlingen av statstjänstemännen. I förvaltningsstrukturen finns en befälsordning (D medger här omöjligheten i en ren dikotomisering), där emellertid även de högsta tar och utför order. Här är det inte möjligt att konstruera objektiva intressen, de växlar med det dominerande partiet. Intressegrupper kan då inte heller uppstå.

I det sista kapitlet återknyter D till klassdoktrinerna: finns det klasser, tenderar samhället mot skärpt klasskonflikt eller brist på intressegrupper? Diskussionen tangerar flera intressanta problem, t ex motsatserna mellan konfliktmodellen och jämvikts-/deviationsmodellen i den sociala totalanalysen.

Det skulle vara intressant att i anslutning till D:s utläggningar gå närmare in just på vad accepterandet av industriell konflikt som ett deviationsuttryck (den vanliga ansatsen i amerikansk och amerikanskinfluerad industrisociologi) får för konsekvenser för arrangerandet och tolkningen av experiment och hypotesprövningar i allmänhet. Särskilt som det i svensk samhällsvetenskap finns en kanske något försummad tradition av analys med förskjutande av jämviktsförutsättningen (till förmån för generellare analys), nämligen bl a Myrdals, vore detta angeläget. En annan viktig fråga är på vilket sätt man skall tolka tidsjämförelser för den sociala mobiliteten, när näringslivet undergår en kraftig expansion eller strukturförändring och man har stark befolkningsökning. Ytligt sett verkar det tvivelaktigt att helt lita till någon given yrkesklassificering. Med ökade kontakter och annan integration rubbas tydligen också samhällsbegreppet så att det är svårt att yttra sig om mobilitetsförändringar i ett »samhälle X». Det blir dock inte möjligt i det här sammanhanget gå in närmare på något specialproblem.

Dahrendorfs bok är »typiskt tysk». Det direkt konstruktiva följer först efter en lång och ingående behandling av vad tidigare skribenter presterat. Konfrontationen med verkligheten är i knappaste laget; den inskränker sig till några allmänna antydningar. För svenska sociologer måste boken anses ge en utmärkt motvikt mot den amerikanska »floden»: den djärva spekulation och fantasieggelse, som skall komma emellan de empiriska studierna och »behandlingen av *tillgängligt* material» ges här exempel på. Som tidigare nämnts är de teorihistoriska avsnitten särskilt givande. Bibliografin är mycket omfattande och väl kommenterad.

Boken väcker pedantens kritik på flera punkter. Sedan D definierat filosofiska och sociologiska element i Marx' teori som empiriskt icke-prövbara respektive prövbara satser invecklar han sig t ex i en kritik med väl hårda formuleringar av typen: »M förråder sociologin» m m. Överhuvudtaget får Marx oproportionerligt stort utrymme i förhållande till vad som kommer ut av det hela.

Dahrendorfs bok har utan tvivel förutsättningar att väcka intresse hos svenska sociologer för problem som annars inte ofta kommer på tal.

Gösta Dahlström

MYRDAL, GUNNAR. Rika och fattiga länder. Tiden, Stockholm 1957. 218 s. 12,50 kr.

För dem som närmare studerat den ekonomiska utvecklingen i världen under de senaste decennierna har det länge stått klart att den går mot en ökad ekonomisk ojämnhet länderna emellan. De länder som redan är rika blir ändå rikare och de som är fattiga blir ändå fattigare. Denna utveckling står i rak motsats till den nationalekonomiska teorins förutsägelser. Enligt denna skall ju båda parter dra nytta av en internationell arbetsfördelning och en ekonomisk utjämning skall därigenom komma till stånd.

Gunnar Myrdal har mer än de flesta ekonomer kommit i kontakt med denna diskrepans mellan teori och verklighet och han har också gripit sig an med problemet att förklara den. För ett par år sedan gav han i ett stort verk, »Världsekonomin», sin syn på den ekonomiska utvecklingen och de krafter som låg bakom denna. Han har nu samlat och utvecklat den teoretiska delen av denna framställning i en mindre bok, »Rika och fattiga länder». Grundvalen är en serie föreläsningar vid universitetet i Kairo.

Utgångspunkten för Myrdal är att söka finna en bättre teori för internationell handel och ekonomiskt växande än den nu gängse, som han finner uppenbart felaktig. Han finner därvid först och främst att man måste förkasta den jämviktsföreställning, som är den klassiska ekonomins grundval, och i stället utgå från det kumulativa kretsloppet som social företeelse, ett kretslopp där både de faktorer, som ekonomerna hittills klassificerat som »ekonomiska», och de som de klassificerat som »icke-ekonomiska», samverkar och förstärker varandra i en uppåtgående eller nedåtgående kumulativ process. Ett enkelt exempel: Människor är sjuka därför att de är fattiga, de kan inte arbeta därför att de är sjuka, de blir fattigare därför att de inte kan arbeta osv. Sociala och ekonomiska faktorer måste tas med i analysen, på likvärd basis eftersom de båda har samma betydelse.

Myrdal påvisar att den ekonomiska utjämningen mellan olika klasser och olika geografiska områden i de rika länderna inte kommit som ett naturligt resultat av »de fria krafternas spel» på marknaden, såsom den borde gjort enligt den ekonomiska teorin, utan som ett resultat av en målmedveten integrationspolitik från de politiska makthavandes sida inom ramen för ett demokratiskt styrelseskick och på grundval av en långt utvecklad nationell solidaritetskänsla.

Statens roll i samhället får en helt annan och vida mer realistisk förklaring i denna teori än i den äldre. I de fattiga länderna är man allmänt överens om att den måste på en gång starta en kumulativ ekonomisk expansion och verka för en ekonomisk utjämning och en samhällelig integration. Möjligheterna för befolkningen i dessa länder att jämföra sin ställning med de redan industrialiserades gör det nödvändigt för deras regeringar att *samtidigt* söka lösa dessa redan var för sig utomordentligt svåra uppgifter för att kunna bevara ett demokratiskt styrelseskick och inte gå Sovjets och Kinas väg till kapitalackumulation genom diktatorisk utpressning. Skall de kunna lyckas och bevara någon form av demokrati i sina länder måste de ha de rika ländernas stöd i en helt annan omfattning än hittills, det är Myrdals slutsats.

Myrdals bok är långt ifrån så populärt och lättläst skriven som dess färgglada omslag låter en förmoda. Man måste erkänna att det finns saker, som inte kan förklaras så att det blir mycket lättbegripligt. I synnerhet är den kunskapsteoretiska utredningen om orsaken till att den klassiska teorin hittills varit så otillfredsställande, som utgör bokens sista avsnitt, tämligen svårtillgänglig. Men det är för sammanhangets skull inte nödvändigt att man penetrerar den. Och den som gör sig lite möda att tränga in i Myrdals tankegångar får rik belöning; han får mycket att tänka på och det är väl det bästa man kan säga.

Clas-Erik Odhner

ELSTER, TOROLF. Hverdag i gate og grend. Tiden Norsk forlag, Oslo 1956. 422 s. 20 kr.

Denna bok är en jubileumsskrift utgiven av Norges Kooperative Landsforening till dess 50-årsjubileum 1956. Det är en unik

bok. Flera organisationer har fått upp ögonen för värdet med att fira märkesår med undersökningar av allmänt intresse. I så måtto bryter inte NKL ny mark. Men uppläggningen av detta verk är ovanlig.

Syftet från utgivarnas sida har varit att visa hur levnadsförhållandena för de stora grupper i samhället, som utgör huvuddelen av kooperationens medlemmar, har förändrats under 50 år. Torolf Elster, som blev anförtrodd uppgiften att visa detta, är en av Norges mest framträdande mångsysslande skribenter: Vetenskapsman till utbildning, skönlitterär författare, kulturskribent, och dessutom en av landets främsta experter på utrikespolitik.

Elster har inte vetenskapliga pretentioner i denna bok. Källhänvisningar finns t ex inte. Inte desto mindre har han systematiskt belyst alla de utvecklingstendenser som berör människorna, i familjen och i samhällslivet, på ett mycket förnämligt sätt. Han har försökt det ovanliga, nämligen att med författarens grepp knyta ihop de olika tendenserna till en syntes, tolka dem och göra jämförelser i tiden. Elster har förmått att beskriva händelseförlopp så att man upplever det fantastiska som skett i Norge i det tjugonde århundradet.

»Jeg vil prøve å lokke vår tids mennesker — framför alt de unge — til i sine tanker å knyte nåtiden och fortiden sammen. Samtidens mennesker er jo på en måte blitt tradisjonslöse; de siste femti årene har fört med seg så enorme omveltninger i samfunnsforhold, levevis og tenkemåte, at det er som våre foreldres barndom er skilt fra oss av et rykende uvær som ingen kan se tvers igjennom.» »Men for at vi skal kunne *oppleve* denne sammenhengen, så den begynner å angå oss, er vi nödt til först å se fortiden med vår egen tids öyne. Bare da blir den virkelighet for oss selv om det ikke blir den fullstendige virkelighet.» Så skriver Elster i inledningen.

Vi börjar vid middagsbordet i en modern lägenhet i Oslo på femtitalet. Ett äkta par, pappan arbetare och två halvvuxna barn. Barnen klankar på maten, och diskussionen rör sig om »de nære ting». Generationsmotsättningarna kommer fram; barnen litet missbelåtna, föräldrarna litet bittra över att ungdomen nu för tiden — som har det så bra — förstår så litet.

Och så förs *barnen i* tankarna tillbaks till Kristiania (Oslo) 1906. De går runt på gatorna, ser på människor och hus. Hur levde människorna? Familjelägenheterna om ett rum — utan vatten — i dyra spekulationsbyggen. Kök som delas med andra familjer. Undernärda människor, farliga farsoter. Svarvaren som 1906 arbetar 25 veckor för familjens mat mot 1956 endast 6 veckor. Föräldrar och barn arbetar extra för att hålla den värsta nöden borta. Barnen ser sällan sina föräldrar. Människorna präglas både fysiskt och psykiskt av att växa »på stengrunn». De är t ex 7—8 centimeter kortare till växten än nu. Den genomsnittliga dödsåldern är 52 år mot nu ca 68. 7 procent dör under det första levnadsåret mot nu ca 3 procent.

De ser de arbetslösa i matköerna. Gamla människor, men även friska unga män. De sjuka — och det var många — på Oslos östkant hade endast en läkare.

Var de fria människor? Knappast. När kommunal skolgång infördes, var »västkanten» upprörd. Deras barn kunde ta skada av samvaron med »pöbeln» från arbetarhemmen. Men det var nog snarast de fattiga barnen som tog skada. Underklassen — som från barnsben förödmjukades och präglades för livet. De två unga 1956 känner inte av dessa förödmjukande klassband. Frigörelsen av människornas sinnen är större än vad som framgår av den materiella standardförbättringen.

Demokratin skapades före 1900-talet av bönderna. Men först efter 1905 fick man där en verklig industriell revolution. 1850 fanns det 12 000 industriarbetare; 1905 hade antalet växt till 80 000. Denna växande kår, snart organiserad av självmedvetna arbetare, var den drivkraft som så småningom gav demokratin innehåll — dvs skapade lika och fria människor. Vad den processen innebar har Torolf Elster på ett mycket stimulerande och okonventionellt sätt beskrivit.

Turid Ström-Eliasson

CONTENTS

Articles

What do road accidents cost? By *Kjell-Olof Feldt* 209
The care of the problem drinker in American industry. By *Arne Skutin* .. 220
Technical aids for the disabled. By *Ragnar Sibbe* 227
The problem of Southern Italy. By *Birger Halldén* 235

Periodical surveys

Index 239
General children's allowances paid out during 1957 239
The cost of Social Welfare in 1956 and how it is financed 240

Notices

Finnish Act of Parliament relating to the Insurance Court 246
British-Australian Social Agreement 246
Birth control in the Soviet Union 246

Bibliography

List of periodicals 247
New additions to the library 249
Book notices 250

Summary

What do road accidents cost? In Sweden about 1 000 people are killed in road accidents annually. Here as in other countries the rapid development of motoring has led to a great increase in road accidents, with serious personal and material damage as a result. In order to obtain an idea of the extent of the losses caused by these accidents, the National Council for the Prevention of Accidents has commissioned Mr. Kjell-Olof Feldt to calculate the annual social cost of road accidents. However, an attempt to make such a calculation meets with great difficulties, primarily on account of the shortcomings of the statistical returns for the consequences of road accidents. The number of persons injured every year during the last 3 years may be estimated as between 35 000—45 000 in number. With these estimates as a basis, the cost of road accidents in 1957, including the loss of future working years, the cost of material damage, medical care, administration etc., amounted to approximately 700 million kronor. P. 209.

The care of the problem drinker in American industry. Statistical studies reveal that there are approximately 2 million problem drinkers in business and industry in the United States. The economic costs arising from problem drinking among employees run well over a billion dollars annually. Mr. Arne Skutin, Secretary of the Stockholm Commission on Alcoholism, studied this problem last summer. On a visit to the Yale Center of Alcohol Studies he was informed of the Yale Plan for Business and Industry. The purposes of the plan include discovery of the nature, extent and cost of the problem; provision of means for rehabilitation of those affected and the development of methods for discovering cases in early stages. A most important step in realizing

these aims is a program of education to help management, supervisors and the workers themselves to develop a more sympathetic understanding of the plight of the problem drinker and of the problems involved in drinking.

Companies such as Allis-Chalmers, Du Pont and Consolidated Edison have been keenly interested in this problem for a number of years and have developed constructive education and treatment procedures. In many instances employees with a drinking problem are referred to Alcoholics Anonymous. Many industries in the New York area use the facilities of the Industrial Alcoholism Clinic of New York University. Labor's attitude towards problem drinking in industry is influenced by the knowledge of what alcoholism generally means to the worker. The union stewards are encouraged to cooperate with the management in a program for the alcoholic worker. A company program should not, however, develop into disciplinary measures alone. The big American labor unions, the American Federation of Labor and the Congress of Industrial Organizations, recommend their members to include the subject of alcoholism in union training courses and to send representatives to institutes for alcoholism. P. 220.

Technical aids for the disabled. Mr. Ragnar Sibbe describes the important development in all kinds of aids for the physically handicapped that has taken place in Sweden during recent decades. To-day a large number of disabled people formerly only able to get about with the aid of a stick or wheel-chair, now take their possession of a disabled person's car for granted. The Technical Committee of the Swedish Central Committee for the Care of the Handicapped is now specially engaged in work on household equipment. One of the most important problems is also how homes should be planned and equipped so that those who have difficulty in moving about can manage without help most of the time. P. 227.

The problem of Southern Italy. The conditions under which 18 million people are living in Southern Italy may be characterized as those of illiteracy, barter, undernourishment and unemployment, writes Mr. Birger Halldén, a member of the staff of the Swedish United Nations Association, in his article. During this decade, however, a comprehensive programme has been embarked on, with the aim of raising the standard of living of Southern Italy to the level of that of the rest of the country. This programme began in 1950 with a land-owning reform and continued with the establishment of a large State Fund for investment. Considerable improvement has taken place during the seven years that this Fund has been in existence. Enormous problems nevertheless still remain, one of the most pressing being the problem of education. P. 220.

The cost of Social Welfare 1956 and how it is financed. In 1956 social expenditure in Sweden amounted to about 12 % of the national income. This is a slight increase on the previous year. Mrs. Britta Belo gives a summarized description of the distribution and financing of social expenditure. P. 240.

SOCIALA MEDDELANDEN
1958 · Nr 5

NYHETER INOM ÖSTERRIKISK SOCIALLAGSTIFTNING

Av Kammeramtsdirektor JOSEF PLEYL

Redan mot slutet av 1800-talet började lagstiftningen på det sociala området ta fart i Österrike. Under andra världskriget revs dock det som byggts upp under årens lopp ner och de statliga försäkringsinstituten förlorade därtill större delen av sina fonder. Återuppbyggnaden av den sociala administrationen kan nu sägas vara avslutad i och med att den allmänna socialförsäkringslagen — ASVG — trädde i kraft 1956. De viktigaste obligatoriska försäkringarna är sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, invaliditetsförsäkring och pensionsförförsäkring. Den sistnämnda har emellertid ända till i år endast gällt arbetstagare. Om pensionsförsäkring för fria yrkesutövare och jordbrukare, om några betydelsefulla tillägg till ASVG samt om olika slag av hjälp till barnfamiljer handlar den här artikeln, som författats av Direktor Josef Pleyl i Arbeiterkammer für Niederösterreich. Artikeln har översatts till svenska av byråsekreterare Birgitta Hagström.

Red

Pensionering av självständiga yrkesutövare och jordbrukare

För självständiga yrkesutövare har i Österrike hitintills inte funnits någon obligatorisk pensionsförsäkring. Av kamrarna för hantverk och vissa andra yrken[1] hade visserligen från och med juli 1953 instiftats en ålderdomsunderstödsfond med stöd av en särskild lag.[2] Men från denna organisation utgick endast kontantunderstöd vid ålderdom och dödsfall efter sträng behovsprövning. Hur välkommen nämnda fond än var, då den instiftades, kunde den dock inte i längden ersätta en sådan fullt utbyggd pensionsförsäkring som den för löntagarna gällande. Det visade sig nödvändigt att för nu ifrågavarande yrkesutövare garantera ett pensionssystem, som vid en bestämd åldersgräns och efter en viss tids avgiftsinbetalning utan behovsprövning

[1] Kammern der gewerblichen Wirtschaft. Hit räknas förutom hantverk och liknande yrken även t ex restaurangrörelse och turistväsen.
[2] Handelskammer-Altersunterstützungsgesetz av den 9 juli 1953 med ändringar av den 9 september 1955.

säkerställer en med löntagarnas tjänste- och familjepension jämställd ålderdomsförsörjning och försäkringsskydd för familjen vid familjeförsörjarens frånfälle.

Man måste emellertid skilja mellan följande grupper av självständiga yrkesutövare, nämligen de inom hantverket och därtill anslutna yrkesgrupper,[1] inom jordbruket och skogsbruket och inom de fria yrkena. Detta t ex därför att tiden för yrkesutövningen är mera konstant inom jord- och skogsbruket än inom hantverket och liknande yrken och emedan en jordbrukare eller skogsägare, då han lämnar sin egendom, i allmänhet erhåller naturaförmåner (ett s k undantag), som i tillräckligt mått tillförsäkrar honom bostad och kost för ålderdomen. Då ju inom jord- och skogsbruket förekommer förhållandevis litet kontanta medel men sådana medel ej helt kan umbäras av dem som lämnat sitt yrkesarbete inom detta område, behövs här i allmänhet endast ett löpande kontant bidrag för att bestrida de levnadskostnader, som tillkommer utöver den i undantaget tillförsäkrade bostaden och kosten.

För att tillgodose dessa grupper infördes i Österrike den 1 januari 1958 två förbundslagar:

a) Förbundslagen om pensionsförsäkring för självständiga yrkesutövare.[2]
b) Lagen om tilläggspensionsförsäkring för jordbruket.[3]

Här följer en kort redogörelse för dessa båda lagar.

Pensionsförsäkring för självständiga yrkesutövare

Det rör sig här om en lagfäst obligatorisk försäkring,[4] till vilken alla medlemmar i de s k Kammern der gewerblichen Wirtschaft måste vara anslutna liksom även de juridiskt ansvariga representanterna för handels- och kommanditbolag. Vidare har i denna lag ur kretsen av självständiga yrkesutövare medtagits tre grupper av fria yrken, som uttryckligen har uttalat sig härför, nämligen s k Wirtschaftstreuhänder, dvs revisorer, skatteexperter m fl, dentister och självständigt arbetande journalister. Andra grupper av fria yrkesutövare har inom ramen av sina organisationer vidtagit vissa åtgärder, som de ansett har förskaffat dem ett tillfredsställande försäkringsskydd, varför de har avböjt erbjudandet att medtas i denna lagfästa, obligatoriska försäkring.

Försäkringsskyddet träder i kraft i och med startande av självständig förvärvsverksamhet och upphör samtidigt med att verksamheten nedläggs. I anslutning därtill finns möjligheten att ytterligare försäkra sig på frivillig väg under förutsättning, att premier inbetalats under 60 månader inom de sista 10 kalenderåren. Medlen till försäkringen anskaffas genom bidrag från de försäkrade, överföring från inkomsterna av skatt på rörelse[5] samt ett förbundsbidrag. De försäkrades bidrag uppgår till 6 % av deras inkomster av

[1] Die gewerbliche Wirtschaft.
[2] Bundesgesetz über die Pensionsversicherung der selbständig Erwerbstätigen. Bundesgesetz 18. 12. 1957, BGBl. 1957, Nr 292.
[3] Landwirtschaftliches Zuschussrentenversicherungsgesetz. Bundesgesetz 18. 12. 1957, BGBl. 1957, Nr 293.
[4] Pflichtversicherung.
[5] Gewerbesteuer. En kommunalskatt, som utgår på rörelsen.

den verksamhet, på vilken den obligatoriska försäkringen är grundad. Dessa inkomster fastställs genom inkomstskattebeskedet. Ytterligare 6 % överförs från inkomsterna av skatten på rörelse av förbundsfinansförvaltningen till pensionsförsäkringsanstalten för hantverket m m. De som inte betalar någon skatt på rörelse (de fria företagarna) skall inbetala ett bidrag, uppgående till 12 % av deras inkomster. Förbundsbidraget uppgår till skillnaden mellan försäkringsanstalternas under ett räkenskapsår inflytande sammanlagda intäkter och deras totala kostnader under samma räkenskapsår. Bidraget är emellertid maximerat till 150 milj Schilling[1] årligen.

Utbetalning av pension äger rum på grund av ålderdom (ålderspension), vid varaktig arbetsoförmåga och vid dödsfall (pension till efterlevande). Utom dessa obligatoriska pensioner kan dessutom tillkomma pensioner från hälsovården, avseende att antingen genom allmänna åtgärder eller i enskilda fall, t ex genom läkarbehandling, förebygga för tidig arbetsoförmåga hos försäkringstagarna.

Pension utgår vid fyllda 65 år (för kvinnor 60 år) under förutsättning att premier inbetalats under 180 månader inom de sista 20 kalenderåren och att den självständiga förvärvsverksamhet, som legat till grund för den obligatoriska försäkringen, har upphört. Pension på grund av arbetsoförmåga utgår, om försäkringstagaren till följd av sjukdom, lyte eller annan kroppslig eller själslig svaghet varaktigt är ur stånd att sköta ett regelbundet förvärvsarbete, om den självständiga förvärvsverksamheten har upphört och om bidrag inbetalats under minst 60 månader inom de sista 10 kalenderåren. Pension till efterlevande (änke-, änklings- och barnpension) utgår, om bidrag inbetalats under 60 månader inom de sista 10 kalenderåren. Rätten till änkepension är även beroende av att den förvärvsverksamhet, som den avlidne bedrev, inte fortsätter mer än 3 år efter hans frånfälle, varvid hänsyn även kan tas till tidpunkten för äktenskapets ingående och dess varaktighet ävensom förekomsten av barn. Även kvinna, som blivit frånskild utan eget förvållande[2], kan vara berättigad till pension, såvida den avlidne varit skyldig att betala henne underhåll. Änklingspension utgår endast om maken på grund av varaktig arbetsoförmåga till övervägande del försörjts av den avlidna försäkringstagaren och är nödställd. Barnpension utgår allmänt till 18 år och därefter till 24 år, om den regelbundna skol- och yrkesutbildningen ännu ej är avslutad, samt dessutom, om barnet på grund av sjuklighet varaktigt är ur stånd att försörja sig, så länge detta tillstånd varar.

Pensionsbeloppet bestäms till vissa procentsatser av grundbeloppet, dvs det genomsnittliga bidragsgrundbeloppet för de sista 72 månaderna. Härav kommer på varje pension ett grundbelopp på 30 % och ett tilläggsbelopp, som progressivt ökar med försäkringstidernas längd. Såsom exempel kan nämnas, att den, som under 40 år varit självständig yrkesutövare, i pension erhåller 72 % av grundbeloppet 13 gånger årligen (emedan en extra utbetalning har införts att utgå varje år i oktober). Förutom denna pension kan

[1] 1 Schilling = 20 öre.
[2] Schuldlos Geschiedene.

utgå ett barnbidrag (5 % av grundbeloppet för varje barn) för barn som inte har uppnått 18 resp 24 års ålder eller som saknar förmåga att försörja sig. Möjlighet finns även till en högre försäkring, för vilken ett särskilt tilläggsbelopp tillkommer. Om pensionären på grund av sjukdom är till den grad hjälplös att han alltid behöver tillsyn och vård, kan ett hjälplöshetsbidrag utgå med ett belopp, motsvarande halva pensionen. Änkepensionen uppgår till 50 % av den pension, som skulle ha tillkommit den försäkrade, barnpensionen 20 % därav, för föräldralöst barn 30 %. En rad särskilda bestämmelser sörjer för att, om bidrag inbetalats dels från en avlönad verksamhet dels enligt förenämnda lag, alla sålunda verkställda inbetalningar får tillgodoräknas. Enligt en övergångsbestämmelse kan pension utgå från och med tiden för lagens ikraftträdande, varvid ditintills inbetalade bidrag från självständig förvärvsverksamhet i viss utsträckning får tillgodoräknas. Pensionen kommer emellertid att vara fullt utbyggd först 1973. Intill detta år kommer utbetalningarna att gradvis stiga allt efter den tidrymd, under vilken bidrag inbetalats.

För verksamhetens organisation upprättas en pensionsförsäkringsanstalt för hantverket m m,[1] vilken har sitt säte i Wien och tillhör de österrikiska försäkringsanstalternas huvudförbund. Dess högsta organ är huvudförsamlingen, som består av representanter för de försäkrade. Denna huvudförsamling väljer styrelse, som inom sig väljer ordförande och två ställföreträdare. Vidare väljer huvudförsamlingen ett övervakningsutskott och flera pensionsutskott. Övervakningsutskottet åligger den ständiga övervakningen av hela verksamheten och pensionsutskotten fastställandet av pensionerna. Som tillsynsmyndighet fungerar förbundsministeriet för social förvaltning. Försäkringsanstaltens beslut kan på administrativ väg överklagas hos vederbörande delstatspresident[2] och dennes beslut i sin tur hos förbundsministeriet för social förvaltning. Tvister angående pensionerna avgörs i första instans av socialförsäkringens skiljedomstolar. som upprättats i varje förbundsland, och i andra instans av hovrätten i Wien.

Pensionärerna enligt denna förbundslag var i allmänhet sjukförsäkrade intill pensioneringen. Denna obligatoriska försäkring bibehålls fortsättningsvis i hittillsvarande utsträckning hos en s k mästarsjukkassa,[3] så länge pensionen utgår.

Lagen om tilläggspensionsförsäkring för jordbruket

Obligatorisk försäkring föreligger för var och en, som för egen räkning och risk driver jordbruks- eller skogsbruksrörelse, ävensom för hans barn och barnbarn, såvida de har sin huvudsakliga, regelbundna sysselsättning i denna rörelse och såvida rörelsen omfattar eller överstiger en viss minimiareal. Den obligatoriska försäkringen börjar tidigast med det 20:e levnadsåret, i

[1] Die gewerbliche Wirtschaft.
[2] Landeshauptmann.
[3] Meisterkrankenkasse, där mästare inom hantverket är sjukförsäkrade.

allmänhet i och med verksamhetens början, och slutar vid verksamhetens upphörande eller senast i och med ansökan om pension.

Försäkringen finansieras genom avgifter från de obligatoriskt försäkrade ävensom genom ett tillägg till fastighetsskatten och bidrag från förbundet. Den årliga avgiften från den som driver rörelsen är 240 Schilling och familjemedlemmarnas 120 Schilling. Tillägget till fastighetsskatten bestäms av finansdepartementen i de olika distrikten med hänsyn till storlek och bonitet ävensom fastigheternas bebyggelse. Förbundets bidrag till försäkringen uppgår för 1958 till 50 mill Schilling och från och med 1959 för varje räkenskapsår en summa, motsvarande de försäkrades bidrag, inklusive tilläggen till fastighetsskatten. De olika pensionerna är ålderstilläggspensionen, tilläggspensionen vid arbetsoförmåga och tilläggspensionen för efterlevande. Förutsättningarna för rätt till pension är ungefär desamma som för motsvarande pensioner enligt lagen om pensionsförsäkring för självständiga yrkesutövare. Ålderstilläggspensionen och tilläggspensionen vid arbetsoförmåga utgår med 200 Schilling i månaden, om avgifter inbetalats under minst 35 år, och ökas till det dubbla, om hustrun inte har rätt till lagligt reglerad ålderdomsförsörjning och måste tillförsäkras underhåll.

Änketilläggspensionen uppgår till 50 % av ålderstilläggspensionen. Om emellertid änkan har fortsatt med rörelsen efter den försäkrade makens död och därigenom själv blivit försäkringspliktig, räknas henne de av den avlidne maken inbetalade avgifterna till godo för hennes egen ålderstilläggspension. På samma sätt som i lagen om pensionsförsäkring för självständiga företagare finns möjligheten till en högre försäkring. Även bestämmelserna om allmänna och enskilda åtgärder inom hälsovården ingår i denna förbundslag.

För att pension skall kunna utgå till dem, som under den närmaste tiden ansöker därom, trots att avgifter hunnit inbetalas endast under kort tid, sägs i en övergångsbestämmelse, att en verksamhet, som skulle ligga till grund för en obligatorisk försäkring, enligt denna förbundslag i viss utsträckning får räknas dem till godo vid fastställande av pensionen. Därigenom kommer det att bli möjligt att redan under år 1958 bevilja tilläggspensioner, som för gifta par med 35 års yrkesverksamhet i medeltal uppgår till 304 Schilling i månaden (13 gånger om året). Pensionärerna enligt denna förbundslag är sjukförsäkrade.

Organ för denna försäkring är jordbrukets tilläggspensionsanstalt med säte i Wien, vilken tillhör huvudförbundet av österrikiska socialförsäkringsanstalter. Dess högsta organ är huvudförsamlingen, som består av representanter för de försäkrade. Dessa väljer styrelse, övervakningsutskott och pensionsutskott. Bestämmelserna angående administrationen och förfarandet vid pensionstvister är desamma som i lagen om pensionsförsäkring för självständiga yrkesutövare.

I båda förbundslagarna finns vissa bestämmelser, som förhindrar, att pensioner enligt de olika pensionslagarna samtidigt utgår. Pension utgår ej, om den pensionsberättigade avtjänar ett frihetsstraff eller utan försäkringsanstaltens tillstånd beger sig till ett främmande land, med vilket ingen mellan-

statlig överenskommelse om socialförsäkring existerar. Uppsåtligt framkallande av en sådan situation, som föranleder pensionering, befriar försäkringsanstalten från betalningsskyldighet.

Nytt tillägg till allmänna socialförsäkringslagen

Förutom här ovan behandlade två lagar trädde den 1. 1. 1958 ytterligare en lag på socialförsäkringens område i kraft, nämligen ett tredje tillägg till allmänna socialförsäkringslagen.[1]

Under de två år, som lagen om allmän socialförsäkring varit gällande, hade ett stort antal ändrings- och tilläggsförslag insänts till förbundsministeriet för social förvaltning både från arbetstagarnas sammanslutningar och från socialförsäkringsanstalterna. Hänsyn kunde emellertid icke tas till alla dessa förslag, utan endast de mest trängande problemen kunde lösas i tredje tilläget till lagen. Alla ytterligare frågor skall behandlas i ett fjärde tillägg.

I och med det tredje tillägget infördes väsentliga ändringar i pensionsförsäkringen. En viktig nyhet utgör förtidspensionen för både arbetare och tjänstemän. Dessförinnan fanns blott för tjänstemän en pension vid arbetsoförmåga efter ett års arbetslöshet och en uppnådd ålder av 60 år. Denna bestämmelse slopades emellertid i och med ikraftträdandet av det förut omnämnda tredje tillägget till ASVG. För båda grupperna av ifrågavarande försäkrade utvidgades försäkringsskyddet genom nya bestämmelser. Av dessa framgår, att utöver tidigare gällande pensionsförmåner rätt till pension tillkommer varje manlig försäkringstagare vid 60 års ålder och kvinnlig vid 55 år under förutsättning, att vederbörande under ett år uppburit bidrag från arbetslöshetsförsäkringen. Sjukpenning från den lagfästa sjukförsäkringen och en på grund av sådan försäkring beredd vård på anstalt eller kurort likställs härvid med arbetslöshetsbidrag. Dessutom fordras, att försäkringsavgifter inbetalats under minst 15 år. Tid, under vilken avgifter inbetalats till frivillig försäkring, tillgodoräknas däremot inte. Pension utbetalas, intill dess vederbörande erhåller ny anställning. Om han har möjlighet att återinträda i förvärvslivet, upphör pensionen men utbetalas åter med sitt ursprungliga belopp vid förnyad arbetslöshet.

Förtidspensionen vid arbetslöshet införs i alla tre grenarna av pensionsförsäkringen, nämligen tjänstemännens, gruvarbetarnas[2] och övriga arbetares. Införandet av en förtidspension för både män och kvinnor var nödvändig, då det var särskilt svårt att skaffa ny sysselsättning åt äldre personer, när dessa förlorat sitt arbete. De uppbar ofta ända till pensionsåldern arbetslöshetsbidrag resp s k nödunderstöd.[3] Deras arbetskraft var också på grund av ålder och sjukdom ofta väsentligt nedsatt, dock inte så mycket, att de kunde gälla som invalider i lagens mening. Invaliditet berättigar nämligen till pension, endast då arbetsförmågan är nedsatt till mer än 50 %.

[1] Das Allgemeine Sozialversicherungsgesetz, ASVG, som trädde i kraft 1 januari 1956.
[2] För gruvarbetarna gäller särskilda pensionsregler.
[3] Notstandsunterstützung, dvs ett understöd, som efter arbetslöshetsbidragets upphörande ersatte detta och utgick efter samma grunder som arbetslöshetsbidraget.

För tjänstemännen — die Altrentner, dvs alla som enligt bestämmelserna i den tidigare gällande riksförsäkringsordningen tillerkändes pension intill den 31 december 1955 — inträder en höjning av pensionerna med i genomsnitt 20—25 % utöver de belopp, som utgick vid nämnda tidpunkt. De pensioner, som utgår enligt allmänna socialförsäkringslagen, ASVG — ifrågavarande pensionärer betecknas såsom Neurentner — höjs däremot ej: Det bör emellertid framhållas, att de gamla pensionerna redan har höjts några gånger, sista gången genom andra tillägget till ASVG. Därigenom bestämdes, att fr o m den 1 januari 1957 hela tilläggsbeloppet skulle utbetalas till tjänstemännen, under det att endast två tredjedelar därav skulle utbetalas till arbetarna. Genom kungörelsen från förbundsministeriet för social förvaltning skulle den tidpunkt bestämmas, då arbetarna skulle erhålla den sista tredjedelen. Detta var nödvändigt, emedan arbetarnas pensionsförsäkringsanstalt trots statsbidrag icke förfogade över tillräckliga medel för att utbetala hela den höjda pensionen på en gång. I en nu utkommen kungörelse har bestämts, att även den återstående tredjedelen från och med den 1 januari 1958 skall utbetalas till arbetarna.

I tredje tillägget till ASVG har föreskrivits, att en höjning av pensionerna, som enligt sagda tillägg skall utgå, icke skall medföra, att det s k utjämningstillägget reduceras. Utjämningstillägg utgår på pensioner, som icke uppgår till ett visst belopp, nämligen 550 Schilling för ålders-, invalid- och änkepensioner. Detta belopp ökas med 200 Schilling, alltså till 750 Schilling, om pensionären har hustru att försörja. Om pensionsbeloppet ändras, måste även utjämningstillägget fastställas på nytt. Den nu beslutade ökningen av pensionen skulle för ifrågavarande grupp ha haft till följd, att deras pension visserligen höjdes, men att utjämningstillägget minskades med samma belopp, som höjningen utgjorde. Alltså skulle i själva verket ingen höjning ha inträtt. I och med det föreliggande tillägget till lagen är det nu möjligt även för ifrågavarande pensionärer att erhålla hela denna engångshöjning.

Genom bestämmelser i artikel II av det tredje tillägget regleras frågan, hur försäkringstiderna skall räknas ut, när vederbörande har inbetalat pensionsavgifter både till pensionsförsäkringen för de självständiga yrkesutövarna och tilläggspensionsförsäkringen för jordbruket samt enligt ASVG. I sådana fall förfars på samma sätt, som om avgifterna inbetalats inom en enda försäkringsgren. Pensionerna utbetalas emellertid av de skilda försäkringsanstalterna i förhållande till andelarna.

Hjälp till barnrika familjer

Samtidigt med de lagar, för vilka ovan redogjorts, infördes vissa bestämmelser med syfte att ekonomiskt stödja familjer med barn.

Den österrikiska lagstiftningen angående skatt på lön och andra inkomster skiljer på om den skattskyldige är gift eller ogift och över eller under 45 år.[1]

[1] Enligt ett nyligen publicerat meddelande har den österrikiska författningsdomstolen fastslagit att sambeskattning av gifta makar strider mot författningen, och uppmanat finansdepartementet att företa en lagändring före årets slut.

Hänsyn tas även till antalet barn, som den skattskyldige har att försörja. Ur dessa synpunkter indelas de skattskyldiga i 3 skattegrupper. Skattegrupp I omfattar ogifta personer under 45 år, vilka betalar 50 % mer än gifta. Skattegrupp II omfattar gifta utan barn och ogifta över 45 år. Barnfamiljer slutligen placeras i skattegrupp III, varvid skatten minskas i proportion till antalet minderåriga barn. Detta framgår av följande exempel.

På en skattepliktig inkomst av 2 000 Schilling utgår i skatt

	Schilling
enligt skattegrupp I	460,70
» » II	307,20
» » III/1 (ett barn)	261,40
» » III/2 (två »)	215,70
» » III/3 (tre »)	170,00
» » III/4 (fyra »)	124,30
» » III/5 (fem »)	78,60

Barnfamiljer med relativt låga inkomster kan ej dra nytta av detta skattesystem, enär de knappast är skattepliktiga.

Den 1 januari 1958 infördes en väsentlig reducering av inkomstskatten, som för medelstora inkomster medför en skatteminskning av 10—15 % men som till följd av de progressiva skattesatserna endast i ringa grad kan utnyttjas av de lägre inkomsttagarna.

För att nu särskilt hjälpa de barnrika familjeförsörjarna, höjdes barnbidragen generellt med 10 Schilling per barn och månad, och dessutom bestämdes genom ett tillägg till lagen om utjämning av familjekostnaderna,[1] att en extra utbetalning av halva månatliga barnbidraget skall utgå i september varje år.

Barnbidragen uppgår till:	Schilling
För första barnet månatligen	115
» andra » »	135
» tredje » »	160
» fjärde » »	185
» femte och varje följande barn månatligen vardera	210

[1] BGBl. 1957, Nr 284.

Det är inte tillräckligt med pension — bra och trivsamma bostäder är också viktigt för de äldre. Bilderna på nästa sida är tagna på ett av Wiens »Heimstätten für alte Menschen», där friska åldringar bor i en- eller tvårumslägenheter och i stort sett sköter sig själva. Dessa »Heimstätten» började byggas 1952. De har delats upp i små enheter och finns nu utspridda på ett dussintal platser i huvudstaden. Tanken bakom detta är att de gamla ej skall bli isolerade utan få leva »mitt i det sociala och kulturella livet»

OBJEKTIVT OCH SUBJEKTIVT I ARBETSVÄRDERINGEN

Av fil kand PER HOLMBERG

Föreliggande artikel är samtidigt en introduktion till och en kritisk analys av det nya tekniska instrument på arbetsmarknaden som kallas arbetsvärdering. I likhet med de flesta frågor, där lön och prestation berörs, är problemet laddat. Artikelförfattaren har inte kunnat undvika, att på en del punkter ta bestämd ståndpunkt. Sociala Meddelanden står givetvis öppen för flera inlägg.

Red

Garvade löneförhandlare kan i mera förtroliga stunder avslöja att i lönesammanhang den absoluta lönen i kronor räknat egentligen inte är det avgörande. I stället är det den anställdes eller löntagargruppens lön i relation till andras löner, som betyder något. Den enskildes eller gruppens *relativa lön* skulle med andra ord vara det centrala i lönemarknaden.

Denna djupa sanning kan lätt generaliseras, ty löntagargrupperna som helhet bevakar ju genom huvudorganisationerna LO, TCO etc löntagarkollektivets inkomstnivå och -utveckling relativt företagarnas. Inom löntagarkollektivet sker sedan motsvarande bevakning dels mellan arbetare och tjänstemän, dels inom arbetar- resp tjänstemannaleden. Man har ett relativtänkande av första, andra, tredje, fjärde etc ordningen. Eftersom relativtänkandet avser både det stationära tillståndet (hög- resp låglöneproblemet) och det dynamiska skeendet (eftersläpandeproblemet) har man dessutom dubbla dimensioner för varje ordning.

Man har länge inom och utom arbetsmarknadsorganisationerna grubblat över metoder att komma till rätta med detta sprängstoffbemängda relativtänkande. Att en viss del av penningvärdeproblemen har sin rot däri är självklart. Att arbetsmarknadskonflikter lätt kan uppstå i en del lägen är också givet mot denna bakgrund. Och att fackföreningar, fackförbund och huvudorganisationer liksom motsvarande organ på arbetsgivarsidan har många och stora problem till följd av relativtänkandet är också känt.

Någon gång hör man att relativtänkandet borde bannlysas på lönemarknaden, men det är givetvis omöjligt. Hela samhället och de mellanmänsk-

liga beteendena genomsyras ju av att den eller de har det i något avseende bättre eller sämre än den eller de. Konkurrensmentaliteten, det ekonomiska systemet, konsumtionsvanor, socialgrupperingar, det politiska livet behärskas i grund och botten av ett relativtänkande eller relativkännande. Att då på ett enda av de mänskliga områdena, lönemarknaden, försöka utrota detta tänkande är på förhand dömt att misslyckas.

Men idéer har framkommit att söka rationalisera och systematisera löneområdet genom att med »objektiva» metoder fastställa vad för slags relationer som skall gälla mellan den ena och den andra löntagarens lön eller mellan den ena och den andra löntagargruppens lönenivå. En mera utbredd användning av sådana »objektiva» metoder skulle — menar man — onödiggöra nuvarande diskussioner om hög- och lågavlönade eller om eftersläpande arbetstagare. Lönerelationerna mellan individer och grupper av anställda skulle bli fixerade och motiverade på rent »sakliga» grunder och därmed höjda över all diskussion. Enklare löneförhandlingar, mindre konfliktrisker, mindre inflationsrisker, mera rättvisa, mera trivsel etc skulle enligt de mera entusiastiska förespråkarna bli automatiska konsekvenser.

Vad är arbetsvärdering?

Det är den s k arbetsvärderingen som här avses. Inte vad för slags arbetsvärdering som helst, ty en sådan ingår medvetet eller omedvetet i varje löneavtal för mer än en anställd, utan en *systematisk* arbetsvärdering. Vad som förstås därmed finns det många definitioner på, men det kortaste och bästa är kanske denna: »Arbetsvärdering är en metod att bestämma, utan hänsyn till person, värdet av ett visst arbete i förhållande till ett annat» (British Institute of Management). En annan definition: »Arbetsvärdering är en metod för systematisk analys och bedömning av arbetskraven vid olika arbeten inom ett företag för att erhålla ett underlag för den inbördes löneavvägningen vid företaget. Värderingen avser själva *arbetet*, ej arbetaren som utför det eller hans prestation. Genom värderingen fastställes förhållandet mellan de olika arbetena i de hänseenden värderingen gäller» (Svenska Arbetsgivareföreningens Allmänna Grupp, De Förenade Förbunden och Svenska Fabriksarbetareförbundet).

Arbetsvärderingen är som sådan inget nytt begrepp. I gamla testamentet berättas det om att kung Salomo vid tempelbyggnaderna delade in arbetarna i tre klasser alltefter arbetsuppgifterna och gav varje klass sin lön. Och de urgamla statliga löneplanerna i och utom Sverige är också resultat av ganska genomtänkta arbetsvärderingar. Vad som gjort att arbetsvärderingen under tiden efter det andra världskriget blivit mer eller mindre på modet (och framstått nästan som ett nytt begrepp) är av allt att döma inflytanden från USA. Det stora antal studiedelegationer, som från Sverige och andra europeiska länder sedan 1945 besökt Förenta Staterna, har ofta i bagaget hem fört med sig intressanta och välskrivna skildringar av »job evaluation» och dess fördelar. Och det har satt sina spår.

Den grundläggande principen i alla arbetsvärderingssystem är att det är arbetena som värderas och *inte* den person som tillfälligtvis utför arbetet. En annan sak är att arbetsvärderingen väl kan koordineras med meritvärdering, ackordssystem m m, varigenom den person som över- eller underskrider normalprestationen för arbetet kan få sin lön anpassad också med hänsyn därtill. Men detta har inte med själva arbetsvärderingen att göra. Dock är det ett känt faktum att det ofta möter stora svårigheter att skilja sak från person, dvs arbetet från arbetstagaren. Skall man bedöma arten av ett visst arbete eller en viss befattning måste man ju veta hur det skall utföras — och då kommer arbetstagaren med sina större eller mindre begränsningar in i bilden. »Teoretiskt» är det som regel säkert möjligt att bilda sig en uppfattning om arbetets art och krav utan hänsyn till personen som skall utföra arbetet. Begreppet normalprestation måste då tas till och definieras på något rimligt sätt. Men hur skall denna normalprestation bestämmas om det ifrågavarande arbetet utförs av bara en eller två eller tre personer vid ett helt företag? Och hur skall den som bedömer normalprestationen undgå att omedvetet beakta konjunkturen eller sin egen inrotade respekt eller vanvördnad för vissa typer av arbetsuppgifter?

Själva arbetsvärderingens tillvägagångssätt varierar ganska starkt. Många skilda värderingssystem tillämpas och varje system har sina förespråkare. Gemensamt för alla system är att värderingen måste föregås av *arbetsanalys* (job analysis). Denna analys kan ske efter olika teknik, beroende på system. I sin enklare form omfattar analysen en schematisk redogörelse för arbetet med dess plikter, ansvar, svårighetsgrader och erforderliga kvalifikationer. I de mera utvecklade analyserna sker en uppdelning av arbetet i faktorer, varefter varje faktor beskrivs ur kvantitativa och kvalitativa synpunkter. Den mera fullständiga analysen har dubbelt syfte: dels upptecknar och definierar den relevanta *fakta* om arbetets innehåll och ansvar, dels upptecknar och definierar den vilka *fordringar* som i ett eller annat hänseende ställs på den som utför arbetet. Arbetsbeskrivningarna, som görs för arbetsvärdering, kan användas också för andra syften, som exempelvis för yrkesanalyser och yrkesvägledning, för framställande av testningsunderlag, för rationalisering etc.

Sedan arbetsanalysen för ett arbete är utförd sker själva *graderingen* av arbetet. Graderingen utförs av en eller flera bedömare på grundval av arbetsbeskrivningarna. Vid graderingen följs något av följande grundläggande system:

rangordningssystemet (the ranking system)
arbetsklassificeringssystemet (the job classification system)
poängsystemet (the point system)
faktorjämförelsesystemet (the factor comparison system)

Rangordningssystemet anses normalt som det enklaste av de fyra: de olika arbetena vid företaget genomgås och sätts upp i rangordning efter vad man anser arbetena vara värda. Vanligen sker ranggraderingen utan förbe-

redande arbetsanalyser. *Arbetsklassificeringssystemet* skiljer sig från rangordningssystemet främst därigenom att man här i förväg fastställer och definierar ett antal klasser (eller grader), som arbetena sedan inplaceras i. En ganska ingående arbetsanalys anses normalt erforderlig vid arbetsklassificeringssystemet.

Medan de båda nyssnämnda systemen inte ger några kvantitativa mått för skillnaden mellan olika arbetens svårighet m m söker man vid poäng- och faktorjämförelsesystemen få siffermässiga angivelser för det ena eller andra arbetets »värde» i förhållande till övriga arbeten. Ambitionerna sträcker sig här alltså längre. Vid *poängsystemet* betraktas arbetet som sammansatt av en rad (10—20) faktorer, som var och en är uppdelad i noga definierade »grader», och alltefter graden i resp faktor ges arbetets olika egenskaper poäng. De olika poängen läggs sedan ihop till en poängsumma för arbetet som helhet. Faktorerna grupperas i regel kring fyra »huvudfaktorer»: kunnighet, ansvar, ansträngning och arbetsförhållanden. *Faktorjämförelsesystemet* anses numera blott som en modifikation av poängsystemet och skiljer sig därifrån genom att graderingsskalan baseras på utvalda nyckelarbeten. Man jämför således egenskaperna i ett visst arbete med motsvarande egenskap vid förutbestämda (»standardiserade») nyckelarbeten, vars värden alltså får fastställas via poängsystem.

När sedan själva arbetsvärderingen och dess gradering utförts återstår *prissättningen* för arbetet. Problemen är här av två slag: dels skall poängen e d motsvaras av ett penningbelopp (normallön, penningfaktor etc), dels skall skillnader i poäng e d också motsvaras av skillnader i penningbelopp. Både översättningen till lönebelopp och fastställandet av lönedifferentieringsgraden är utpräglade förhandlingsproblem, som inte löses av arbetsanalyserna och arbetsvärderingen.

Vi har nu som hastigast sökt tala om vad arbetsvärdering är för något, hur den används och vilka samband värderingen har med lönen. I det följande skall ytterligare belysas hur det mest använda och »mest systematiska» arbetsvärderingssystemet, nämligen poängsystemet, är konstruerat. Dessförinnan skall dock lämnas några uppgifter om arbetsvärderingens faktiska omfattning.

Utbredningen av arbetsvärdering

I USA, där som nämnts den systematiska arbetsvärderingen från början uppstått, är arbetsvärderingen mycket vanlig ehuru knappast dominerande i flertalet näringar. Arbetsvärderingen sker normalt företagsvis och omfattar då i stor utsträckning både arbetare och tjänstemän; inom stålindustrin har arbetsmarknadsparterna gemensamt utarbetat ett för hela industrin gällande system. Som regel används poängsystem.

I Europa har arbetsvärderingen kommit längst i Holland. Här har ett nationellt poängsystem utarbetats, avsett att tillämpas för manuella arbeten vid alla företag och branscher. F n torde inemot 30 procent av de holländska arbetarna ha sina löner fastställda via arbetsvärdering och an-

delen ökar snabbt. Även i Västtyskland har arbetsvärderingen ganska stor utbredning; främst är det järn- och metallindustrins arbetare som berörs. I Österrike är det särskilt textilindustrin som för sina arbetare använder sig av arbetsvärdering. Omkring 30 procent av arbetarna i denna näring avlönas på grundval därav. I Frankrike finns bestämmelser om arbetsvärdering enligt poängsystem i kollektivavtal för transportfacket, kemiska industrin och textilindustrin, men det är obekant i vilken utsträckning arbetsvärderingen faktiskt introducerats i dessa industrier. I England har vissa enskilda större företag infört arbetsvärdering (t ex General Electric Company och Imperial Chemical Industries). Oftast har man för arbetarna tillämpat poängsystemet, medan i de fall arbetsvärdering prövats för tjänstemän arbetsklassificeringssystemet använts.

De skandinaviska länderna tillämpar arbetsvärdering i mycket liten skala. Längst syns man ha kommit i Finland, där bl a gummiindustrin, porslinsindustrin, gruvindustrin, oljebranschen, trikåindustrin, glödlampsindustrin och verkstadsindustrin i större eller mindre utsträckning baserar arbetarlönerna på arbetsvärdering enligt poängsystemet. Danmark kan endast uppvisa två företag, båda tillhörande holländska koncerner, där arbetsvärdering utnyttjas. I Norge har man arbetsvärderade löner för en mindre grupp handels- och kontorsanställda samt för arbetarna vid Norsk Hydro och Akers mekaniska verkstad, medan i övrigt arbetsvärdering saknas. För Sveriges vidkommande är utbredningen av arbetsvärdering proportionsvis större än i Norge och Danmark men tydligen mindre än i Finland.

Utmärkande för situationen i Sverige är bl a att arbetsvärderade löner ytterst sällan förekommer för andra än arbetare. Visserligen kan man säga att exempelvis tjänsteförteckningsrevisionerna för statstjänstemän under 1950-talet liksom det vid mitten av 40-talet konstruerade löneklassystemet för försäkringsanställda bygger på en arbetsklassificeringsmetod, men någon *systematisk* arbetsvärdering är det knappast fråga om. Arbetsvärdering i egentlig mening syns för tjänstemannagruppen ha tillämpats blott i tre fall, nämligen dels för de statliga arbetsledarna (efter en utredning från år 1952), dels för vissa föreståndare och annan personal inom kooperationen och inom enhetsprisföretagen, dels för tjänstemännen vid Svenska Shell. Uppsala stad, Statens Vattenfallsverk, Cellulosakoncernen, ASEA och säkert några ytterligare företag har gjort utredningar om införande av arbetsvärdering för personalgrupper i kameral och liknande tjänst, vilka utredningar som regel dock inte syns ha omsatts i praktiken.

För de svenska arbetarna förekommer enligt en LO-undersökning från början av år 1957 arbetsvärderade löner i följande utsträckning:

bryggerier, 5 500 arbetare
buteljglasbruken, 1 000 arbetare
tunga kemiska industrin, 500 arbetare
kemisk-tekniska industrin, 300 arbetare
enhetsprisföretagen, 3 500 biträden
Volvo-Penta i Skövde samt ASEA, 1 000 arbetare

pappers- och massaindustrin, 20 000 arbetare
posten, 10 000 tjänstemän, brevbärare och poststationsföreståndare
Lillåns skiljeställe vid Umeå, ett mindre antal arbetare.

Drygt 40 000 eller ca 3 procent av LO:s medlemmar skall alltså enligt denna undersökning ha sina löner fastställda på grundval av arbetsvärdering. Med undantag för postpersonalen har genomgående använts poängsystem av varierande slag, medan för postpersonalen ett klassificeringssystem följts för inplacering i olika lönegrader. Generellt gäller att arbetsvärderingssystemen introducerats efter överenskommelse av de centrala arbetsmarknadsparterna i resp bransch.

Hur poängsystemet är uppbyggt

Det är både obehagligt och svårt att gradera människor med hänsyn till intelligens, duglighet och andra egenskaper. När det gäller att gradera arbeten kan det obehagliga och svåra vara lika kännbart — eftersom man ju därigenom indirekt också graderar arbetstagarna. Flertalet av oss har emellertid den uppfattningen att ett på något sätt »svårt» arbete är mera värt och därför bör kompenseras genom bättre betalning i förhållande till ett »lätt» arbete. Vad som är »svårt» och »lätt» i ett arbete råder det dock många olika uppfattningar om. I arbetsvärderingssystemen har man sökt finna någon slags minsta gemensamma nämnare för dessa skiftande uppfattningar. Vi skall nu se närmare på hur det för manuella arbeten mest tillämpade arbetsvärderingssystemet, det s k poängsystemet, ger uttryck för uppfattningarna om arbetens olika värden.

Såsom tidigare antytts fordrar en lönesättning enligt poängsystemet sex olika etapper:

a) man skall dela upp »arbetet» i faktorer, som är rimligt definierade och logiskt avgränsade från varandra och som dessutom täcker realiteterna i arbetet
b) man skall för varje faktor definiera skilda »grader», så att ett arbetes svårighetsgrad i resp faktor kan anges
c) man skall bestämma varje faktors vikt i förhållande till övriga faktorers, dvs hur stor roll de enskilda faktorerna spelar i det totala arbetet
d) man skall göra en arbetsanalys med utgångspunkt från systemets olika faktorer och från faktorernas grader
e) man skall översätta arbetsanalysens resultat i poäng för resp faktor, varvid poängantalet beror på graden i och vikten för faktorn, och sedan summera ihop till en »slutpoäng»
f) man skall översätta slutpoängen till en lön, som dels har lämplig absolut nivå, dels står i lämplig proportion till lönen vid andra slutpoäng, dels avser normalprestationen vid arbetet i fråga (vid över- eller undernormal prestation skall arbetstagarens lön i regel avvika från normalprestationslönen, men detta slags problem har inget med arbetsvärderingen att göra).

För att illustrera hur faktorindelning, gradering och viktning — etapperna a, b och c enligt vad nyss sagts — kan utformas, återges på nästa sida

Poängtabell för arbetsvärdering inom svensk verkstadsindustri

Faktor	Poäng vid följande grad					Max poäng	Proc relation
	1	2	3	4	5		
1—4. Skicklighet							
1. Krav på teori	0	1	2—3	4—6	7		
2. Krav på praktik	0—1	2—4	5—7	8—11	12	43	33,3
3. Krav på omdöme och initiativ	1	2—4	5—7	8—11	12		
4. Krav på handlag och noggrannhet	0—1	2—4	5—7	8—11	12		
5—7. Ansvar							
5. Ekonomiskt ansvar	0—1	2—4	5—7	8—11	12		
6. Ansvar för andras säkerhet	0	1	2—3	4—6	7	31	24,0
7. Ansvar för arbetsledning	0—1	2—4	5—7	8—11	12		
8—9. Ansträngning							
8. Fysisk ansträngning	0—1	2—4	5—8	9—13	14—18	23	17,8
9. Psykisk påfrestning	0	1	2	3	4—5		
10—14. Arbetsplatsförhållanden							
10. Temperatur, arbetsplats	0	1	2	3	4—5		
11. Buller	0	1	2	3	4		
12. Ljusförhållanden	0	1	2	3	4	32	24,8
13. Smutsighetsgrad, luft	0—1	2—4	5—7	8—11	12		
14. Självskaderisk	0	1	2—3	4—6	7		
					Total poäng	**129**	**100**

poängtabellen vid det arbetsvärderingssystem, vilket konstruerats som norm för den svenska verkstadsindustrin.

Vid graderingen av exempelvis faktorn 1 (krav på teori) används graden 0 med poängen 0 när arbetet ej fordrar teoretiska kunskaper utöver folkskola, medan graden 5 med poängen 7 gäller när arbetet kräver teoretiska kunskaper betydligt över dem som meddelas i 3-årig industriskola. Och vid krav mellan dessa ytterligheter har man de mellanliggande graderna och poängtalen. Går vi till faktorn 3 (krav på omdöme och initiativ) gäller för graden 0 med poängen 1 att arbetet utförs efter detaljerade muntliga eller skriftliga instruktioner och att uppkomna problem i regel avgörs av arbetsledare eller instruktör, medan för graden 5 med poängen 12 förutsätts att arbetet skall vara självständigt, fordra utpräglad slutledningsförmåga i samverkande faktorer och ställa höga krav på initiativ utan kontakt med arbetsbefäl. Ser vi därnäst på faktorn 9 (psykisk påfrestning) finner vi att graden 0 med poängen 0 innebär ett omväxlande arbete med varierande arbetsplatser medan graden 5 med högsta poängen 5 avser ett mycket enformigt eller enformigt och helt bundet arbete. Faktorn 11 (buller) ger graden 0 med poängen 0 när samtal med normal röststyrka kan föras på 1 meters avstånd och graden 5 med poängen 4 när bullret är öronbedövande och samtal är praktiskt taget omöjligt.

Vid ett ytligt påseende verkar ett sådant här system fyndigt och enkelt. Att det ändå är i hög grad behäftat med svaga punkter finner man snart. Dessa svaga punkter är inte specifika för just det ovan nämnda poängsyste-

met utan råder för så gott som varje system. Ett litet urval av de svaga punkterna följer här. För det första: säger de medtagna faktorerna verkligen allt om ett »arbetes» innehåll och art? Arbetstidens längd, dess förläggning under dygnet och veckan, arbetslöshetsrisker, befordrings- och vidareutbildningsmöjligheter och arbetsplatsens utseende är exempel på uteslutna faktorer, som varierar för olika arbeten och som av flertalet arbetstagare också anses spela roll vid bedömningen av ett arbetes relativa lönevillkor. För det andra: i vilken utsträckning gäller att de anställda »skapar» sina egna arbeten och att därigenom arbetet och dess faktorer inte kan kopplas bort från arbetstagaren? Åtminstone i vissa industrier och för vissa arbeten kan en arbetare organisera sitt arbete så att svårighetsgraden för de olika faktorerna blir helt annorlunda än för en annan arbetare med samma typ av arbete. För det tredje: går inte helhetsbilden av ett arbete förlorad när man plockar isär arbetet i 10—20 olika faktorer? Ett arbete kan kräva så speciella faktorkombinationer — exempelvis krav på initiativ och praktik i förening med smutsigt, bullrigt och varmt på arbetsplatsen — att en enkel hopsummering av poängen i varje faktor innebär en undervärdering. På vad sätt faktorerna i ett arbete är sammansatta tillmäts sällan betydelse vid poängsystemen.

Vidare, för det fjärde: vissa faktorer går knappast att värdera i poäng. En sådan reflexion görs omedelbart när man i ett svenskt poängsystem (dock ej verkstädernas) finner att högst 5 tilläggspoäng kan ges ett arbete om »olägenheter kunna kvarstå efter arbetstidens slut, t ex missfärgning av hud och hår respektive obehaglig lukt, som kvarstår trots ombyte av kläder och noggrann tvättning, samt fysiska obehag såsom huvudvärk, kväljning o d». Upptäcker en systemkonstruktör eller arbetsvärderare att arbete av sådan art verkligen existerar i 1950-talets svenska produktionsliv, borde han i stället för att sätta poäng snarast alarmera arbetarskyddsmyndigheterna. För det femte: vid många faktorer finns det inte objektiva möjligheter att dra konsekventa gränser mellan en faktors olika svårighetsgrader. Var går exempelvis gränsen mellan »enformigt» och »mycket enformigt» arbete eller »besvärande» och »mycket krävande» temperaturförhållanden? Och hur skall faktorn fysisk ansträngning bedömas om arbetet under en timme per arbetsvecka innebär oerhört tungt arbete medan under övriga timmar arbetet är relativt lätt? Kanske sådana gränsdragningsproblem går att tekniskt lösa men i flertalet system har man gått förbi svårigheterna helt. För det sjätte: i vilken utsträckning svarar egentligen »vikterna» för de olika faktorerna mot förekommande fysiska och psykiska egenskaper hos människorna på arbetsmarknaden och mot dessa människors värderingar? Svarar vikterna mot den andel av befolkningen, som tål dagligt höggradigt buller, som tål höga temperaturer, som genomgått (och också tillgodogjort sig) 3-åriga industriskolor eller 8 års praktik, som vill utsätta sig för stor självskaderisk etc? Eftersom vikterna för olika faktorer varierar ganska starkt mellan olika poängsystem måste rimligen denna fråga besvaras nekande. Vid en strikt systematisk arbetsvärdering borde av allt att

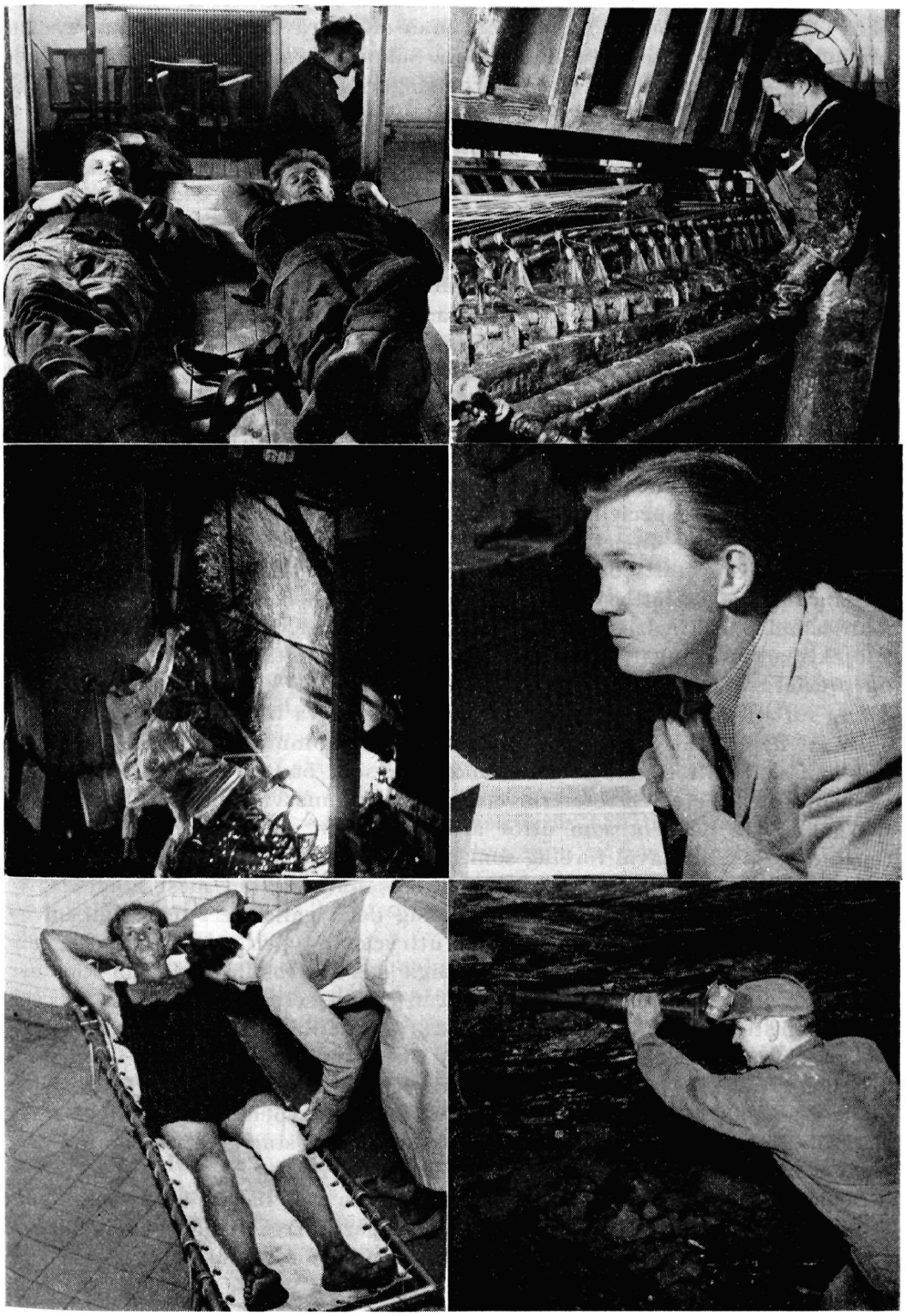
döma vikterna fastställas med utgångspunkt främst från hur de nuvarande och presumtiva utövarna av olika arbeten är beskaffade i fråga om egenskaper och preferenser.

Några ytterligare reflexioner, av delvis annat slag, bör göras i anslutning till problemen om faktorurval, gradering och viktning vid ett poängsystem. Om ett visst faktorurval eller en viss viktrelation kan anses någorlunda korrekt återspegla »verkligheten» vid ett bestämt tillfälle, hur sker då om denna »verklighet» förändras? I princip skall då också poängsystemets faktorer etc ändras i samma takt. Undviker arbetstagarna alltmer de trista, tröttande, tunga, farliga och smutsiga arbetena, då måste vikterna för dessa faktorer höjas successivt. Medför de tekniska framstegen att grävmaskiner, lyfttruckar o d övertar fysiskt tunga arbetsuppgifter, också då måste vikten för fysiska ansträngningar höjas. Och utbyggs yrkesutbildningen så att allt fler erhåller teoretiska kunskaper och färdigheter, ja då bör vikten för teori och utbildning sjunka. Men revideras då verkligen arbetsvärderingssystemen med hänsyn till förskjutningarna i arbetslivets »verklighet»? Kanske ibland, men oftast inte alls. Man får känslan att vissa konstruktörer av arbetsvärderingssystem har svårt att förlika sig med att tiderna och samhället förändras. Men effekten blir därefter. Nyrekryterings- och andra svårigheter dyker upp.

Här har nu i all korthet redogjorts för hur poängvärderingssystem är uppbyggda och vilka problem som rent konstruktionsmässigt existerar. Att kalla systemen vetenskapliga eller objektiva syns inte korrekt. Som regel har poängsystemen betydande tekniska luckor, mätsvårigheterna är stora och uppfattningarna om vad som egentligen konstituerar ett arbetes relativa värde framstår som både dimmiga och överförenklade. Att kritik lätt kan riktas mot arbetsvärderingen behöver givetvis inte innebära att arbetsvärderingen saknar berättigande. Men man bör nog akta sig för att i nuvarande läge övervärdera den. Dess metodik och teknik kan emellertid säkert utvecklas och förfinas genom organisatorisk, arbetsfysiologisk, arbetspsykologisk och sociologisk forskning. En springande punkt blir av allt att döma om systemen kan helt rensas från systemkonstruktörernas egna subjektiva värderingar beträffande faktorurval, graderingar och viktning — för att lämna plats åt en objektivt utförd systematik över värderingar och egenskaper hos de arbetande. En annan springande punkt syns vara om det överhuvudtaget är möjligt att konstruera ett arbetsvärderingssystem om det skulle vara så (och det borde närmare undersökas) att den ena människans värderingar avviker så mycket från den andras att »genomsnittsvärderingarna» sådana de kan uttryckas i ett tänkt idealiskt arbetsvärderingssystem kan anses giltiga blott i ett fåtal fall. Den senare problemställningen syns sär-

---

Bildserien på nästa sida ger några exempel på vad som ger poäng vid arbetsvärdering. Fysiskt ansträngande och smutsigt arbete hör dit, liksom arbete i stark hetta. Teoretisk utbildning, självskaderisk och gott handlag höjer också poängen.
Men hur mycket är det värt?

skilt aktuell om man skall få ett arbetsvärderingssystem att gälla vid inte bara ett utan många företag och om man eftersträvar gemensamma system för manuella och intellektuella arbeten. Säkert återstår ännu mycket grundforskning om arbetslivet och om arbetstagarna innan man vet om hållbara arbetsvärderingssystem kan skapas.

Arbetsvärderingens tre sista etapper

Ett aldrig så idealiskt, genomtänkt, systematiskt och verklighetstroget konstruerat arbetsvärderingssystem blir inte mycket värt om det tillämpas på ett felaktigt sätt. I tillämpningen ingår arbetsanalysen för det speciella arbetet jämte transformationen av denna i poäng och slutligen lön.

Hur arbetsanalysen sker borde kunna vara en fråga där sträng objektivitet vore möjlig. Men redan från början stöter man på en grundläggande svårighet, övervinnlig i många fall men svårövervinnlig i andra. Vid analysen skall nämligen inte en arbetare utan ett arbete bedömas. Detta innebär en bedömning av de krav, som arbetet i fråga ställer på en *normal*arbetare vid utförandet av en *normal*prestation. Vad är då »normalt»? Kan den enskilde arbetarens speciella förutsättningar och egenskaper helt neutraliseras? Hur gör man om ett visst arbete utförs endast av en eller två man? Och vad är »normalt» om arbetaren är kvinna i stället för man? Ibland är sådana här frågor lättbesvarade; det gäller i synnerhet på arbetsplatser där man sedan länge bedrivit arbets- och metodstudier. Men mycket ofta måste subjektiva värderingar komma in för att överhuvudtaget ett svar skall kunna presteras.

Om nu ett arbete är möjligt att rättvist beskriva behöver detta inte innebära att denna rättvisa beskrivning verkligen kommer till stånd. Författaren har sett alltför många arbetsanalyser, som både utelämnar väsentliga element i ett arbete och refererar element på ett missvisande sätt. Detta beror för det mesta på *vem* som utför arbetsanalysen. Som regel gäller att om representanter för såväl företag som arbetare, efter att ha gjort sig noga bekanta med värderingssystemet, utför arbetsanalysen, det mest korrekta resultatet nås. Subjektiva omdömen gör sig dock gällande i den mån anvisningar och formulär ger utrymme för uttryck av typen måttlig, mycket, något, delvis, tidvis, begränsade, obetydliga etc. De lokala parterna kan när de stöter på sådana för faktorgraderingen betydelsefulla uttryck ibland råka in i regelrätta förhandlingar. Och då segrar inte alltid det objektiva.

Transformeringen av arbetsanalysen till poäng förefaller vid en fullständigt och objektivt gjord analys och vid ett tekniskt bra poängsystem sällan möta svårigheter. I den mån diffusa uttryck av typen måttlig, mycket etc används för att ange graden av en viss faktor uppstår givetvis samma problem som nyss beskrivits.

Sedan totalpoängen fastställts för ett arbete och båda parter funnit arbetsvärderingssystemets dittillsvarande etapper korrekt tillämpade skall poängen göras om till pengar. I regel söker man då först mellan parterna kom-

ma överens om den lön, som vissa speciella »nyckelarbeten» (oftast mera vanliga arbeten) skall ha. Detta är en ren förhandlingsfråga. För nyckelarbetena fås då alltså poängantalet att motsvara en bestämd summa pengar. Därefter skall fastställas det inbördes löneförhållandet mellan arbetena med olika poängantal. Även detta blir ofta en ren förhandlingsfråga. Skall ett arbete med t ex 8 poäng lägre värde än ett visst nyckelarbete ha 5, 10 eller 15 öre lägre betalning per timme? Vid en del system söker man redan vid värderingssystemets principiella konstruktion slå fast vilken lönerelation, som skall gälla vid en viss poängrelation. I sådana fall ritar man upp en lönelinje eller lönekurva i ett koordinatsystem, där på ena axeln avsätts arbetets värde i poäng och på den andra axeln arbetets värde i lön. Linjens eller kurvans lutning, som alltså anger i vilken grad poängskillnader skall återspeglas i löneskillnader, blir då en förhandlingsfråga på ett tidigare stadium. Många gånger är det inte kurvans lutning som sådan utan det vid en viss lutning uppkommande förhållandet mellan lägsta och högsta lön, som blir det största förhandlingsproblemet. I exempelvis Sverige och Finland hör man att förhållandet mellan lägsta och högsta lön bör hålla sig omkring 1: 1,5, medan i USA motsvarande förhållande lär vara 1: 2 och i Sovjet 1: 3,6. Att subjektiva värderingar gör sig gällande i detta sammanhang är klart. Arbetsgivarna brukar åtminstone i Sverige hävda betydelsen av en ganska stor skillnad mellan lägsta och högsta lön, medan arbetarna framhåller det viktiga med mera måttliga skillnader.

Det är intressant att konstatera hur ofta de före arbetsvärderingen rådande lönerelationerna spelar in på de relationer, som framkommer efter värderingen. Ibland är man nästan benägen att säga att lönerelationerna före värderingen är ett »facit» för värderingen — antingen genom att man eftersträvar de äldre relationerna eller genom att man på några punkter eftersträvar att komma bort därifrån. I Holland syns det många gånger vara så att arbetsvärdering införs för att de mera kvalificerade arbetarna skall få möjlighet till bättre lön — och då konstrueras och tillämpas värderingen med detta syfte för ögonen. I Sverige har man någon gång lyckats införa arbetsvärdering i samma syfte, men till följd av marknadsförhållanden skall enligt utsago effekten ha blivit att nyrekrytering till arbeten med låga poängtal stoppats.

Det framgår vidare av kommentarerna till förekommande poängvärderingssystem att de strikt arbetsvärderade lönerna förutsätts kunna bli »internt justerade» vid företagen innan de blir slutligt gällande. Motiven för sådana justeringar, där alltså värderingsresultatet uttryckligt och medvetet frångås, sägs vara sådana omständigheter som företagens traditionella lönepolitik, tillgången och efterfrågan på vissa kategorier anställda etc. Den mest bekanta »interna justeringen», som därtill syns bli konsekvent genomförd vid alla företag, är när kvinnorna vid lika poängantal ges lägre lön än männen. Detta sker tekniskt så att kvinnorna får en egen lönelinje, som avviker från männens på ett för kvinnorna negativt sätt. Även i övrigt torde de interna justeringarna vara ganska flitigt använda. Utnyttjas de för ofta

får man anledning ifrågasätta meningen med arbetsvärderingen överhuvudtaget, om man nu inte tycker att redan kvinnolönernas behandling är anledning nog.

Och slutligen: någon gång inträffar det att planer om introducering av arbetsvärdering snabbt stoppas i byrålådan sedan det vid provvärderingar visat sig att en arbetsvärdering — utan alltför omfattande interna justeringar — skulle vända upp och ned på de traditionella lönerelationerna vid företaget. Av förklarliga skäl är man tyvärr mycket tystlåten med sådana experiment. Men det vore skada om inte dessa erfarenheter analyserades närmare. I den mån en arbetsvärdering verkligen är »objektiv» men man inte vågar använda den i praktiken blir ju hela arbetsvärderingsidén misskrediterad. Vid en analys av orsakerna till att experiment av nämnda slag inte fullföljs skulle man kanske kunna undgå de indirekta verkningarna att arbetsvärderingen som system bedöms värdelös även i de fall där den kommit till faktisk tillämpning.

Några sammanfattande reflexioner

Arbetsvärderingen har i Sverige ännu en ringa utbredning. Vi syns här i landet stå i ett dilemma inför arbetsvärderingen — samtidigt som flertalet både enskilda och organisationer hyser sympatier för grundprinciperna i arbetsvärderingen är samma flertal synnerligen skeptiska vid bedömningen av hur den s k systematiska arbetsvärderingen fungerar. Denna skepsis baseras då mest på erfarenheterna från hittills tillämpade värderingssystem. Som framgår av det föregående är skepsisen inte obefogad. Arbetsvärderingen som den hittills praktiserats kan näppeligen erhålla karakteristiken »objektiv» eller »vetenskaplig». Inte ens i jämförelse med andra och »mera primitiva» lönesättningsmetoder framstår den s k systematiska arbetsvärderingen som »mera objektiv» e d. Arbetsvärderingen uppvisar vid närmare granskning stora brister och stora utrymmen för subjektiva ingrepp såväl när det gäller värderingens konstruktion som när det gäller dess transformation i praktiken.

Den hittillsvarande utvecklingen av systematisk arbetsvärdering syns vara farlig ur flera synpunkter. Ännu rådande sympatier för arbetsvärderingens grundprinciper kan försvinna. På det lönepolitiska området kan villervalla uppstå. Lönerelationerna mellan olika individer och grupper kan vid en felaktigt konstruerad och tillämpad arbetsvärdering snedvridas och orsaka ännu värre lönepolitiska problem än tidigare.

Vill man att arbetsvärderingen som idé skall respekteras krävs att de tillämpade värderingssystemen verkligen återspeglar allsidiga och ärliga strävanden att erhålla något bättre än vanliga lönesättningssystem. Utan förutfattade meningar och utan några outtalade syften om t ex åstadkommandet av större lönedifferentiering måste först en tillförlitlig grundforskning bedrivas. En grundforskning inom arbetslivets, arbetsmarknadens, psykologins och sociologins områden. Vad konstituerar ett arbete? Vad konstituerar

efterfrågan och tillgången på arbetskraft? Vilka värderingar och preferenser har arbetstagarna i förhållande till olika arbeten och arbetsfaktorer? Och hur sker förändringarna i värderingarna hos arbetskraften vid utbildningsanordningarnas utbyggande, vid tekniska framsteg, vid fortsatt full sysselsättning, vid stigande levnadsnivå m m? Subjektivitet och värderingar kommer man aldrig ifrån i ett lönesättningssystem. Det specifika för ett respektabelt arbetsvärderingssystem bör vara att man där på ett objektivt sätt systematiserar subjektiviteten inte hos systemkonstruktörer o d utan hos dem som skall fullgöra det värderade arbetet.

NÄRINGSVÄRDE OCH PRIS PÅ VIKTIGARE FÖDOÄMNEN ÅR 1957

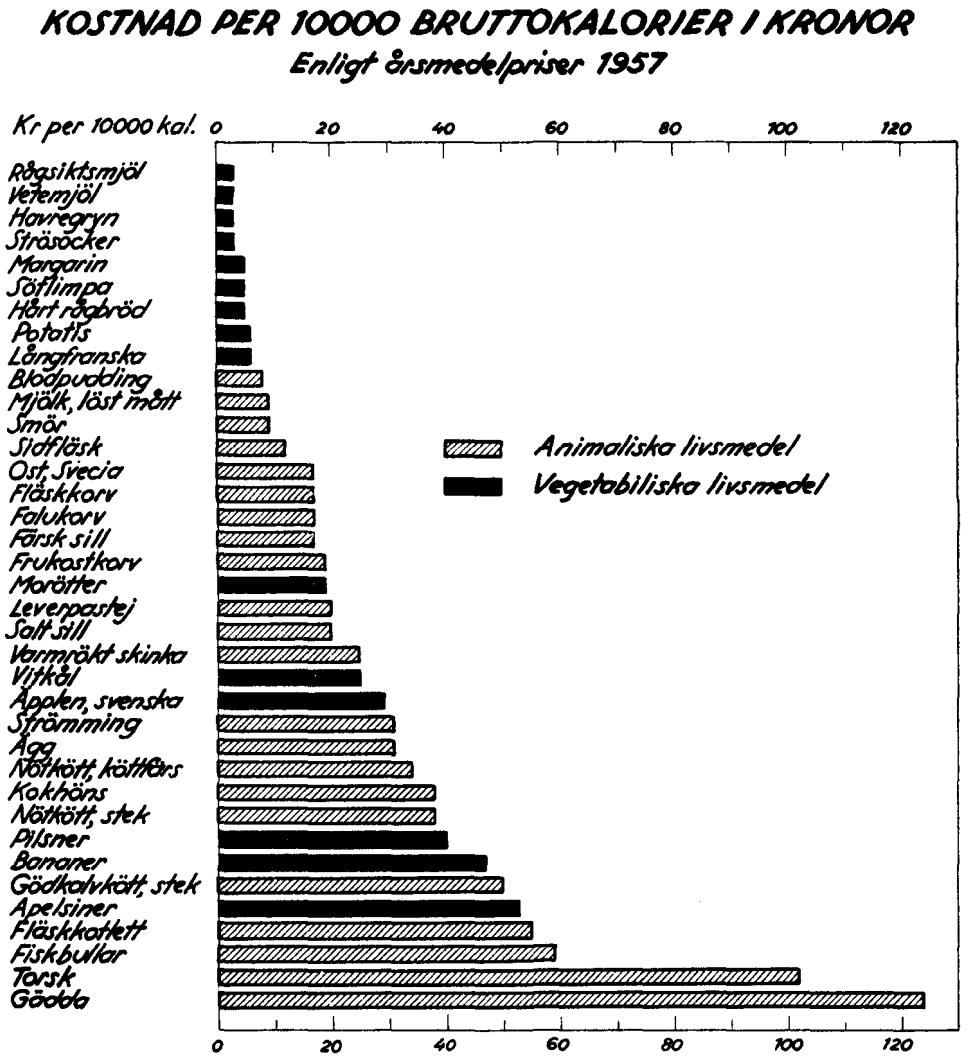
Av förste aktuarie CARL ÖBERG

Förhållandet mellan födoämnens näringsvärde och pris har tidigare (årg 1927—1950) ägnats rätt stor uppmärksamhet i denna tidskrift. I början gällde beräkningarna endast livsmedlens kalorihalt, men sedermera (årg 1949 och 1950) även mängden av några viktigare vitaminer. Publiceringen av dessa beräkningar gjordes i anslutning till en i Genève år 1926 beslutad resolution vid tredje internationella konferensen för socialstatistiker, där det framhölls såsom önskvärt att ange näringsvärdet på de viktigaste livsmedlen jämte priset per tusen kalorier av varje artikel. Kännedomen härom borde, enligt vad som anfördes vid konferensen, vara av värde för husmödrarna för att visa dem vilka födoämnen som gav det största näringsvärdet för en viss kostnad. Något beslut om årliga redogörelser rörande dessa förhållanden innehöll dock icke resolutionen.

Även om intresset för födoämnenas näringsvärde under senare år mera koncentrerats på vitaminer och näringssalter m m än på kalorihalten, syns det vara av värde att här återge några sammanställningar rörande priset för 10 000 kalorier och för några slag av vitaminer i fråga om vissa vanliga födoämnen.[1] Beräkningarna grundar sig på uppgifter om födoämnenas sammansättning, som ställts till förfogande av statens institut för folkhälsan. Dessa uppgifter avviker i vissa fall från de tidigare tillämpade värdena. Beträffande livsmedelspriserna har här angetts årsmedeltalen för 1957 enligt de för konsumentprisindex beräknade riksmedeltalen. Till jämförelse har för kaloriberäkningarna använts även motsvarande priser för år 1949 avseende 60 städer och andra större orter.

Som mått på ett varuslags kostnad i förhållande till dess kalorialstrande förmåga använder man vanligen priset per 10 000 bruttokalorier. I tabellen (sid 282—283) och diagrammet har varorna redovisats i enlighet härmed och placerats i ordningsföljd efter priset för nämnda mängd kalorier. Enligt en inom jordbruksnämndens utredningsbyrå utförd undersökning av den totala konsumtionen av födoämnen i riket år 1957 uppgick den genomsnittliga kostnaden per 10 000 kalorier till 14,67 kr. Det motsvarande talet för 1949, beräknat på helt andra grunder, var 7,05 kr. Uppräknas detta tal med livs-

[1] Se en artikel i detta ämne av professor *Ernst Abramson*, Livsmedlens näringsvärde och pris, SocM 1951: 9, sid 631.

medelsindex för 1957, erhålls värdet 11,07 kr. En stor del av skillnaden mellan 11,07 och 14,67 kr torde kunna tillskrivas en fortgående förskjutning av kostvanorna mot i kalorihänseende dyrare varor. En starkare prisstegring för varor med relativt stort kalorivärde (t ex fläsk) än för en del varor med låg kalorihalt (frukt m m) kan också ha medverkat till den stora höjningen av priset per 10 000 kalorier.

Av diagrammet ovan och tabellen på nästa uppslag framgår, att det i allmänhet är de vegetabiliska livsmedlen, som har den lägsta kostnaden med hänsyn till kalorimängden. Mjöl, havregryn och strösocker är billigast. Relativt dyra i kalorihänseende är däremot av de vegetabiliska livsmedlen frukt

Kalorivärde, vitaminhalt och pris för viktigare livsmedel (enligt 1949 och 1957 års medelpriser)

	Varuslag	Antal brutto-kalorier per 100 g	Pris i kronor år 1949		Pris i kronor år 1957		A-vitaminer	
			per kg (l)	per 10 000 brutto-kalorier	per kg (l)	per 10 000 brutto-kalorier	Antal inter-nationella enheter per 100 g	Pris i kr 1957 per 100 enheter
1	Rågsiktsmjöl, 000	351	0,62	1,77	0,98	2,79	—	—
2	Vetemjöl, vitaminerat	352	0,67	1,90	1,04	2,95	—	—
3	Havregryn	401	0,81	2,02	1,30	3,24	—	—
4	Strösocker	410	0,81	1,98	1,33	3,24	—	—
5	Margarin	767	2,70	3,52	3,49	4,55	3 000	0,01
6	Sötlimpa	269	0,90	3,35	1,40	5,20	—	—
7	Hårt rågbröd, mellanbröd	371	1,30	3,50	1,94	5,23	—	—
8	Potatis	69	0,23	3,33	0,39	5,65	2	1,95
9	Långfranska	277	1,10	3,97	1,73	6,25	—	—
10	Blodpudding	304	1,30	4,28	2,41	7,93	—	—
11	Mjölk, stand, löst mått	62	0,34	5,48	0,57	9,19	75	0,08
12	Smör, runmärkt	769	5,50	7,15	7,29	9,48	2 060	0,04
13	Sidfläsk, benfritt	539	3,67	6,81	6,53	12,12	—	—
14	Ost, Svecia 45 +	375	3,20	8,53	6,35	16,93	690	0,09
15	Fläskkorv	273	2,58	9,45	4,64	17,00	—	—
16	Falukorv	297	3,06	10,30	5,08	17,10	—	—
17	Färsk sill	111	1,24	11,17	1,92	17,30	55	0,35
18	Frukostkorv	297	.	.	5,69	19,16	—	—
19	Morötter	33	0,44	13,33	0,64	19,39	1 056	0,01
20	Leverpastej	352	.	.	6,89	19,57	3 000	0,02
21	Salt sill	118	1,63	13,81	2,40	20,34	55	0,44
22	Varmrökt skinka, benfri	539	6,42	11,91	13,51	25,06	—	—
23	Vitkål	24	0,48	20,00	0,61	25,42	6	1,01
24	Äpplen, svenska	62	1,55	25,00	1,79	28,87	7	2,56
25	Strömming	65	1,28	19,69	1,99	30,62	55	0,36
26	Ägg	140	3,48	24,86	4,39	31,36	627	0,07
27	Nötkött, köttfärs	218	3,32	15,23	7,45	34,17	30	2,48
28	Kokhöns, plockad, ej urtagen	130	3,91	30,08	4,89	37,62	—	—
29	Nötkött, stek	194	4,11	21,19	7,37	37,99	27	2,73
30	Pilsner	33	1,00	30,30	1,32	40,00	—	—
31	Bananer	60	2,43	40,50	2,80	46,67	26	1,08
32	Gödkalvkött, stek	197	5,27	26,75	9,89	50,20	22	4,50
33	Apelsiner	37	1,56	42,16	1,97	53,24	11	1,79
34	Fläskkotlett	155	5,05	32,58	8,47	54,65	—	—
35	Fiskbullar	60	2,04	34,00	3,53	58,83	—	—
36	Torsk	32	1,83	57,19	3,26	101,88	5	6,52
37	Gädda	36	3,30	91,67	4,48	124,44	—	—

och grönsaker. Av de animaliska livsmedlen är blodpudding, mjölk, smör och sidfläsk jämförelsevis billiga i förhållande till kalorihalten, medan en del »magra» fisksorter, såsom gädda och torsk, men även fläskkotlett och gödkalvstek är exempel på i detta avseende relativt dyra livsmedel.

Ett livsmedels betydelse för konsumenten bestäms emellertid icke enbart av kalorivärdet utan också av många andra egenskaper, t ex halten av sådana för kroppen viktiga ämnen som äggvita, mineraler och vitaminer. Det kan vara av praktisk betydelse att ha kännedom om livsmedlens pris per kalori eller enhet av olika näringsämnen vid uppgörandet av utspisningsstater för allmänna inrättningar men även vid planering av kosthållet för enskilda fa-

B-vitaminer						C-vitaminer		
Tiamin		Riboflavin		Niacin		Askorbinsyra		
Antal mg per 100 g av varan	Pris i kr 1957 per mg tiamin	Antal mg per 100 g av varan	Pris i kr 1957 per mg riboflavin	Antal mg per 100 g av varan	Pris i kr 1957 per mg niacin	Antal mg per 100 g av varan	Pris i kr 1957 per mg askorbinsyra	
0,15	0,65	0,05	1,96	0,8	0,12	—	—	1
0,40	0,26	0,13	0,80	4,0	0,03	—	—	2
0,55	0,24	0,12	1,08	0,7	0,19	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	5
0,20	0,70	0,09	1,56	0,6	0,23	—	—	6
0,28	0,69	0,12	1,62	0,8	0,24	—	—	7
0,10	0,39	0,03	1,30	1,0	0,04	7	0,01	8
0,18	0,96	0,07	2,47	1,3	0,13	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	10
0,04	1,43	0,18	0,32	0,1	0,57	1	0,06	11
—	—	0,02	36,45	0,1	7,29	—	—	12
0,60	1,09	0,12	5,44	2,7	0,24	—	—	13
0,02	31,75	0,40	1,59	0,1	6,35	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	16
0,07	2,74	0,17	1,13	2,2	0,09	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	18
0,05	1,28	0,06	1,07	0,4	0,16	5	0,01	19
0,21	3,28	1,15	0,60	5,4	0,13	4	0,17	20
0,06	4,00	0,11	2,18	1,7	0,14	—	—	21
0,60	2,25	0,12	11,26	2,7	0,50	—	—	22
0,05	1,22	0,05	1,22	0,2	0,31	38	0,002	23
0,05	3,58	0,03	5,97	0,1	1,79	10	0,02	24
0,01	19,90	0,11	1,81	2,2	0,09	—	—	25
0,12	3,66	0,31	1,42	0,1	4,39	—	—	26
0,12	6,21	0,15	4,97	5,1	0,15	—	—	27
0,11	4,45	0,18	2,72	8,6	0,06	—	—	28
0,11	6,70	0,13	5,67	4,5	0,16	—	—	29
—	—	—	—	—	—	—	—	30
0,04	7,00	0,05	5,60	0,7	0,40	6	0,05	31
0,12	8,24	0,19	5,21	4,4	0,22	—	—	32
0,06	3,28	0,03	6,57	0,2	0,99	38	0,01	33
0,82	1,03	0,16	5,29	3,7	0,23	—	—	34
—	—	—	—	—	—	—	—	35
0,03	10,87	0,02	16,30	1,0	0,33	—	—	36
—	—	—	—	—	—	—	—	37

miljer. I tabellen redovisas såsom komplement till beräkningarna rörande kalorihalten vissa uppgifter om vitaminhalten i olika livsmedel och priset på vissa mängder av de angivna vitaminerna. I förhållande till sitt pris vitaminrika livsmedel är med hänsyn till A-vitaminer morötter, margarin och leverpastej och i fråga om B-vitaminer mjöl, potatis, sill och leverpastej. Vad C-vitaminerna beträffar förekommer de nästan uteslutande i vegetabiliska livsmedel. Särskilt rika på C-vitaminer är som bekant nypon (med 800 mg askorbinsyra per hg nyponmust). Av de i tabellen medtagna varuslagen kan i detta hänseende nämnas vitkål och apelsiner, som i förhållande till sitt pris har mycket hög C-vitaminhalt.

Av intresse i detta sammanhang är givetvis hur stort det normala dagsbehovet är av de olika näringsämnena i kosten. Följande medelvärden har rekommenderats av folkhälsoinstitutet för en 25-årig man eller kvinna (»norm för socialstyrelsen 1956»):

Kalorier	Äggvita	Kalcium	Järn	A-vitamin	Tiamin	Riboflavin	Niacin	Askorbinsyra
	g	mg	mg	IE	mg	mg	mg	mg
2 750	60	0,8	12	3 000	1,4	1,5	14	72

I fråga om äggvita, kalcium och järn innehåller tabellen av utrymmesskäl inga upplysningar om de särskilda livsmedlen, men beträffande kalorier och vitaminer kan man ur tabellen utläsa, hur stor mängd av födoämnet som erfordras för att ur enbart den varan täcka det ovan angivna normalbehovet per dag. Uppgifterna om priset för 10 000 kalorier, internationella enheter eller milligram medger även en beräkning av kostnaden för dagsbehovet, om det skall tillfredsställas genom de olika varuslagen.

FOLKOMRÖSTNINGSNÄMNDENS SLUTREDOVISNING

Folkomröstningsnämnden har nu avslutat sin verksamhet. I en till Kungl Maj:t den 19 mars 1958 överlämnad berättelse har nämnden närmare redovisat sitt uppdrag. I berättelsen framhåller nämnden i huvudsak följande.

Med bifall till Kungl Maj:ts proposition nr 177 år 1957 med förslag till lag om folkomröstning i pensionsfrågan m m beslöt riksdagen att för budgetåret 1957/58 anvisa bl a två anslag för folkomröstningen, det ena på 1 miljon kronor till statlig upplysningsverksamhet m m och det andra på 6 miljoner kronor till enskild upplysningsverksamhet.

Ansvaret för upplysningsverksamheten skulle åvila en av Kungl Maj:t utsedd nämnd (folkomröstningsnämnden). Nämnden hade i uppdrag att dels själv bedriva objektiv upplysningsverksamhet i pensionsfrågan, dels medverka till att ett centralt organ skapades för envar av de tre meningsriktningar som omfattade de med omröstningen avsedda förslagen.

Vad angick den objektiva upplysningsverksamheten borde nämnden enligt propositionen utarbeta en broschyr, vari förslagens huvudsakliga innebörd och motiveringarna för dem redovisades. Härmed åsyftades de tre olika förslag som framlagts inom allmänna pensionsberedningen i dess betänkande om förbättrad pensionering. I propositionen uttalades vidare, att broschyren borde tryckas på statens bekostnad och distribueras till allmänheten på lämpligt sätt. Den borde omröstningsdagen hållas tillgänglig i lämpligt antal exemplar vid omröstningslokalerna.

Inom nämnden utarbetades på grundval av dessa direktiv en broschyr. Denna trycktes i en upplaga av 3 400 000 exemplar, varav huvuddelen enligt den av nämnden uppgjorda planen var avsedd att distribueras såsom adresslös försändelse i form av gruppkorsband till alla hushåll i landet samt återstoden främst till postanstalterna och omröstningslokalerna. Vid bestämmandet av upplagans storlek och distribution utgick nämnden i första hand från antalet röstberättigade i riket, 4 907 700. Nämnden hade också ledning av betänkandet om upplysningsverksamhet vid folkomröstningar, särskilt den däri redovisade plan som 1955 års folkomröstningsnämnd i trafikfrågan hade uppgjort rörande den då aktuella statliga broschyren. Nämnden övervägde att låta utsända broschyren till envar röstberättigad men stannade slutligen vid att i likhet med vad som skedde vid 1955 års folkomröstning begränsa den för allmänheten avsedda distributionen till hushållen. Det förstnämnda alternativet bedömdes nämligen bli så kostnadskrävande, att anslagsra-

men kunde befaras bli överskriden. Under alla förhållanden skulle kostnadsökningen bli av en storleksordning, som icke ansågs stå i rimlig proportion till alternativets fördelar.

De för hushållen och postanstalterna avsedda exemplaren distribuerades planenligt. Upplagan för postanstalterna tillställdes generalpoststyrelsen i så god tid, att broschyren kunde hållas tillgänglig i rikets samtliga fasta postanstalter under fjorton dagar före omröstningen. Generalpoststyrelsen ombesörjde också, att broschyren omröstningsdagen fanns att tillgå på tillfälligt inrättade postanstalter vid sjukhusen. Denna utsändning utgjorde närmast ett komplement till hushållsutsändningen.

Till överståthållarämbetet och länsstyrelserna utsändes broschyren för att enligt därom särskilt meddelade direktiv omröstningsdagen tillhandahållas de röstande vid omröstningslokalerna. Denna del av upplagan utgjorde ca 418 000 exemplar.

Broschyren utsändes också till andra myndigheter och institutioner. Bland dem må nämnas våra beskickningar och konsulat i utlandet, försvarsstaben, som på särskild framställning till nämnden fick dels 60 000 exemplar, avsedda för de till höstens repetitionsövningar inkallade, dels 400 exemplar för de svenska FN-styrkorna i Egypten och för den svenska Korea-kontingenten, samt statens upplysningsbyrå och utrikesdepartementets pressbyrå.

Nämnden innehöll en del av upplagan i reserv. Den togs i stor utsträckning i anspråk för att tillgodose önskemål, som nämnden icke tidigare hade förutsett. Medicinalstyrelsen erhöll på begäran 7 000 exemplar för att de på sjukhusen vårdade skulle få tillfälle att ta del av broschyren i god tid före folkomröstningen. Detta lät sig icke göra genom den ovannämnda distribueringen genom postverkets försorg till de vid sjukhusen omröstningsdagen tillfälligt inrättade postanstalterna. Till Sveriges Redarförening översändes 2 693 exemplar, avsedda för de svenska besättningarna på våra fartyg utomlands. Därutöver överlämnade nämnden av reserven ett större eller mindre antal exemplar till bl a Kungl Maj:ts kansli, riksdagen och de tre centralkommittéer som bildats för att bedriva enskild upplysningsverksamhet i pensionsfrågan.

Slutligen må nämnas, att nämnden på framställning av De Blindas Förening u p a ställde ett belopp på 721 kronor till föreningens förfogande för att överföra broschyren i blindskrift.

Nedanstående sammanställning visar hur broschyren distribuerades.

Hushåll	2 570 000
Postanstalter	300 000
Överståthållarämbetet och länsstyrelser	418 300
Beskickningar och konsulat i utlandet	4 695
Försvarsstaben	60 400
Medicinalstyrelsen	7 000
Sveriges Redarförening	2 693
Statens upplysningsbyrå	1 100
UD:s pressbyrå	300
Övriga, reserv	35 512
Sammanlagd upplaga	3 400 000

Av det tidigare anförda framgår, att nämnden å ena sidan befarade, att antalet till postanstalterna utsända exemplar av broschyren icke skulle visa sig tillräckligt, men å andra sidan antog, att ett överskott skulle uppkomma av den för omröstningslokalerna planerade upplagan samt för den skull något begränsade sistnämnda upplaga. Nämndens slutgiltiga distributionsplan följde på dessa punkter liksom beträffande hushållsutsändningen väsentligen distributionen av den statliga broschyren vid omröstningen i trafikfrågan år 1955.

I syfte att få klarlagt i vilken utsträckning de till postanstalterna och omröstningslokalerna utsända exemplaren i verkligheten användes för sitt ändamål hemställde nämndens kansli före folkomröstningen hos generalpoststyrelsen och ett antal länsstyrelser om besked rörande restupplagornas storlek vid omröstningens slut. Generalpoststyrelsen har upplyst, att enligt en av styrelsen företagen undersökning omkring hälften av den på postanstalterna utlagda upplagan torde ha makulerats efter postanstalternas stängning den 13 oktober. Svaren från de tillfrågade länsstyrelserna ger vid handen, att restupplagorna vid omröstningslokalerna i allmänhet har blivit än mera betydande.

Undersökningarna visar att upplagorna för såväl postanstalterna som omröstningslokalerna blev tilltagna betydligt i överkant. Det var emellertid synnerligen svårt för nämnden att företa någon prognos med större grad av exakthet, och i en sådan situation ansåg sig nämnden i vart fall icke böra riskera att tillgången skulle bli mindre än efterfrågan.

Vad därefter beträffar broschyrens innehåll och utformning tog nämnden till utgångspunkt departementschefens i propositionen gjorda, av riksdagen utan erinran lämnade uttalande, att folkomröstningen skulle gälla de grundsatser varpå de tre olika i allmänna pensionsberedningens betänkande framlagda förslagen till pensionsfrågans lösning vilade. Eftersom enighet förelåg rörande höjning av folkpensionerna, avsågs med pensionsfrågan här frågan om en påbyggnad av folkpensionerna med särskilda tilläggspensioner. Vid denna utgångspunkt höll nämnden fast under sitt arbete med broschyren. Nämnden ansåg sig sålunda icke böra ta hänsyn till andra meningar rörande de tre förslagens innebörd än sådana som kunde vinna stöd i betänkandet. Det låg i sakens natur, att nämnden framför allt sökte vinnlägga sig om att objektivitet och opartiskhet kom att prägla det sätt varpå förslagen beskrevs och motiveringarna för dem framlades. Målsättningen blev därför, att broschyren icke i vidare mån än sakens beskaffenhet som sådan gav anledning till hos läsaren skulle framkalla intrycket, att en ståndpunkt vore att föredra framför en annan. I fråga om broschyrens uppläggning hade nämnden i stort sett att välja mellan två olika alternativ. Antingen kunde man ställa de tre olika förslagens huvudpunkter mot varandra och förfara på samma sätt beträffande motiveringarna, eller också kunde man ge en sammanhängande beskrivning av förslagen jämte motiveringarna för dem var för sig. Det förstnämnda alternativet syntes å ena sidan erbjuda den bästa möjligheten att få de grundläggande skiljaktigheter-

na mellan förslagen belysta. Å andra sidan skulle en sådan uppdelning av materialet — förutom att den i betraktande av frågans invecklade natur tedde sig mycket svår att genomföra — kunna äventyra broschyrens överskådlighet. Härtill kom den med denna metod förenade större risken, att motsättningarna mellan förslagen skulle få en alltför tillspetsad eller polemisk form. Nämnden valde mot bakgrunden härav en medelväg genom att först beskriva de tre olika förslagens huvudprinciper jämte motiveringarna för förslagen var för sig och därefter i en sammanfattning redogöra för de viktigaste skillnaderna. I ett inledande avsnitt ansåg sig nämnden dessutom böra lämna en kortfattad redogörelse för förslaget om förbättringen av folkpensionerna. Det må också nämnas, att nämnden i broschyren erinrade om möjligheten att rösta blankt, varjämte nämnden lämnade anvisningar rörande förfarandet vid folkomröstningen.

Nämnden åsyftade att i broschyren lämna en så enkel redogörelse för materialet som möjligt. Broschyren borde varken till sin längd, sitt innehåll eller sin yttre form verka svårtillgänglig. Pensionsfrågans i och för sig invecklade beskaffenhet jämte den omständigheten, att det förelåg tre olika förslag, som i viktiga avseenden företedde betydande skiljaktigheter men i andra icke oväsentliga likheter, ledde emellertid till att nämnden nödgades göra avsteg från den angivna målsättningen. Broschyren kom sålunda att omfatta tjugu sidor. För att undvika vidlyftighet och därmed förenad risk att broschyren icke bleve läst beslöt nämnden till en början att söka begränsa broschyren till sexton sidor men fann sig under arbetets gång på angivna grunder nödsakad att öka sidantalet med fyra.

Med avseende å broschyrens innehåll har nämnden ovan redogjort för de alternativ som erbjöd sig och för den lösning som nämnden ansåg sig böra välja. I fråga om broschyrens yttre form hade nämnden särskilt att beakta betydelsen av en klar och enkel språkdräkt, samt av en tilltalande utstyrsel och god papperskvalitet. Den språkliga utformningen erbjöd svårigheter icke minst på grund av den hävdvunna fackliga terminologin på området, som icke kunde förutsättas vara tillgänglig för alla och envar. Det begränsade utrymmet tillät icke omständliga omskrivningar. Önskemålet om enkelhet i språk kunde icke heller drivas så långt, att ett i sak riktigt återgivande av förslagen äventyrades. Vid bedömandet av utstyrsel och papperskvalitet fäste nämnden avgörande vikt vid att broschyren skulle kunna väl hävda sig i konkurrensen med övriga broschyrer och andra trycksaker, som kunde förväntas bli distribuerade till allmänheten från de tre olika meningsriktningarnas centrala och lokala organ.

Om broschyrens utformning blev nämndens ledamöter i huvudsak ense. Smärre meningsskiljaktigheter förekom, men icke någon ledamot fann anledning att till protokollet anteckna avvikande mening.

Under nämndens arbete med broschyren väcktes önskemål om att röstsedlar för alla tre förslagen skulle medfölja broschyren i samband med utsändningen. Ehuru vissa tekniska svårigheter och en ökning av kostnaderna var förknippade med en sådan anordning — det skulle sålunda bli nödvän-

digt att förse de broschyrer vari röstsedlar inlades med lämpligt omslag — ansåg sig nämnden böra medverka till förslagets genomförande. I enlighet härmed kom två röstsedlar för envar av de tre linjerna att åtfölja de exemplar av broschyren som utsändes till hushållen, beskickningarna och konsulaten i utlandet samt de i militärtjänst inkallade. Nämnden tog i detta sammanhang upp frågan, huruvida även blanka röstsedlar borde medfölja broschyren, men fann tillräckliga skäl härför icke föreligga. En senare till nämnden ingiven framställning härom avvisades.

I överensstämmelse med vad som skedde vid folkomröstningen i trafikfrågan år 1955 etablerades i ett tidigt skede kontakt mellan Sveriges Radio och nämnden för diskussion av riktlinjerna för och omfattningen av radions medverkan i upplysningsarbetet. En nyhet utgjorde emellertid nu televisionen, som Sveriges Radio avsåg att vid sidan av radion anlita för ändamålet. Sveriges Radio överlämnade till nämnden en detaljerad plan över de i samråd diskuterade programmen rörande omröstningen. Genom nämndens försorg tillställdes planen de tre meningsriktningarnas centralkommittéer för yttrande. Sedan nämnden informerats om centralkommittéernas synpunkter, vidarebefordrades dessa till Sveriges Radio, som därefter tog ställning till de framförda synpunkterna. Nämnden godkände så den slutliga planen.

I fråga om den enskilda upplysningsverksamheten föreskrevs i propositionen, att nämnden skulle medverka till att ett centralt organ skapades för var och en av de tre meningsriktningar som omfattade de med omröstningen avsedda förslagen. Nämnden behövde emellertid icke ta något sådant initiativ då tre olika centralkommittéer — en för varje linje — hade bildats, i vart fall interimistiskt, redan vid nämndens första sammanträde. Nämnden hade därför endast att ta kontakt med dessa kommittéer, varvid dessa var för sig fick redogöra för sin organisation och tilltänkta uppläggning av verksamheten. Med ledning härav kunde nämnden konstatera, att de tre kommittéerna hade sådan förankring inom respektive meningsriktningar, att de kunde anses representativa för dessa, varefter nämnden beslöt godkänna kommittéerna såsom sådana centrala organ som avsågs i propositionen.

Sedan nämnden sålunda godkänt de tre kommittéerna såsom berättigade att erhålla statsbidrag, fastställde nämnden i anslutning till deras egna planer och i samråd med dem för kommittéerna gemensamma riktlinjer i fråga om statsbidragsmedlens användning. Härvid hade nämnden att beakta statsutskottets av riksdagen utan erinran lämnade uttalande om önskvärdheten av att nämndens kontroll av de statliga bidragens användning gjordes så enkel som möjligt utan att nödig effektivitet därför eftersattes.

Samtliga räkenskaper har utan anmärkning granskats av auktoriserade revisorer, och den av nämnden företagna kontrollen har icke gett anledning till erinran.

I enlighet med föreskrifterna i propositionen tilldelades envar av de tre kommittéerna ett statsbidrag på 2 miljoner kronor. Samtliga kommittéer har till fullo förbrukat angivet belopp (tab 1).

Tab 1. De tre centralkommittéernas till folkomröstningsnämnden redovisade kostnader i kr

Utgiftsändamål	Linje 1	Linje 2	Linje 3
Centraladministration			
Löner	960,00	66 783,02	37 334,05
Arvoden	58 268,59	25 646,00	2 010,80
Resor, traktamenten	2 277,22	31 281,98	24 083,36
Konferenser, möten, underhållning och föredrag	108 737,10	5 300,98	14 791,06
Kontorsmaterial m m	7 058,31	10 667,49	5 156,86
Tidningar, tidskrifter	3 879,43	890,95	163,10
Lokaler, telefon, porto, frakt m m	27 619,11	15 615,94	13 617,42
Övrigt	532,94	—	—
Summa	209 332,70	156 186,36	97 156,65
Läns- och lokalorgan			
Löner	23 277,76	198 932,34	65 032,58
Arvoden	75,00	47 669,80	20 006,24
Resor, traktamenten	20 841,54	209 034,57	32 399,65
Konferenser, möten	111 813,82	40 810,90	20 330,85
Kontorsmaterial	} 15 673,87	28 378,12	8 470,40
Tidningar, tidskrifter		43 277,90	6 382,02
Lokaler, telefon, porto m m	40 672,45	80 181,07	101 231,27
Lokalannonsering	224 063,67	209 398,74	21 124,43
Lokalaffischering	160 976,44	41 402,14	3 002,56
Övrigt	3 274,97	26 710,89	—
Summa	600 669,52	925 796,47	277 980,00
Film	201 277,92	43 846,60	104 926,62
Riksaffischering	174 046,00	101 837,60	239 723,73
Riksannonsering			
Dagspress	74 566,54	267 827,78	607 476,27
Veckopress	} 4 796,72	30 117,64	135 045,91
Fackpress		20 453,50	17 828,55
Annonsbyråkostnader o d	—	—	80 396,80
Summa	79 363,26	318 398,92	840 747,53
Trycksaker			
Tryck	546 607,45	148 189,54	232 496,08
Distribution	168 765,15	233 330,06	107 992,87
Papper, klichéer m m	14 120,30	47 328,45	28 166,40
Tecknare, foto	4 736,70	—	—
Summa	734 229,60	428 848,05	368 655,35
Övrig reklam	1 344,50	27 899,63	71 671,96
Summa	**2 000 263,50**	**2 002 813,63**	**2 000 861,84**
Statsanslag	2 000 000,00	2 000 000,00	2 000 000,00
Räntor och rabatter	263,50	2 813,63	—
Summa	**2 000 263,50**	**2 002 813,63**	**2 000 000,00**
Underskott att bestridas av egna medel	—	—	**861,84**

Av det till den statliga upplysningsverksamheten anvisade anslaget på 1 miljon kronor var högst 100 000 kronor avsedda för statistiska undersökningar och intervjuundersökningar i anslutning till folkomröstningen. Härmed hade icke nämnden att ta befattning. Återstoden eller 900 000 kronor

Tab 2. 1957 års folkomröstningsnämnds broschyrkostnader

Tryckning av broschyren	385 798,88
» » » i blindskrift	721,70
Portokostnader vid hushållsutsändningen	153 474,48
Distributions- och fraktkostnader vid broschyrens distribution enligt leveransplan	8 088,37
Kostnader för broschyrens utläggande på postanstalterna	5 477,11
Annonsering — inklusive matriser o d	69 672,67
Summa	**623 233,21**

skulle däremot få användas för nämndens kostnader, bl a för bestridande enligt av nämnden meddelade beslut av kostnaderna för utformning, tryckning och distribuering av den opartiska broschyren samt övriga omkostnader för nämndens verksamhet.

Nämndens kostnader för den angivna verksamheten uppgår till cirka 650 000 kr. Härav hänför sig över 623 000 kr till kostnaderna för broschyren (tab 2).

S R

Folkomröstningsnämnden samlad till sitt första sammanträde. Stående riksdagsman Tor Wolgast, talman John Bergvall, riksdagsman Carl-Albert Andersson, advokat Gunnar Lindh, riksdagsman Leif Cassel, generaldirektör Yngve Samuelsson och riksdagsman Anders Pettersson i Dahl. Sittande ordföranden justitierådet Gunnar Dahlman och sekreteraren byråchef Sven-Hugo Ryman. Riksdagsman Ossian Sehlstedt var ej närvarande när bilden togs

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:

Konsumentprisindex
Sysselsättning och arbetslöshet

Varje kvartal:

Senast i
Byggnadsverksamheten i städer och köpingar 1958: 3
Omsättningen inom detaljhandel m m 1958: 2
Sysselsättning och löner inom industrin 1958: 3
Utlänningar i Sverige 1958: 3

Varje år:

Alkoholistanstalt, intagna på 1957: 12
Arvsfonden, allmänna 1957: 11
Barnavård, samhällets 1958: 2
Barnbidrag, allmänna 1958: 4
Bostadsbyggandet 1957: 8
Daghem och förskolor 1958: 2
Fattigvården 1958: 1
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag 1957: 4
Hemhjälp, social 1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet 1957: 10
Mödrahjälpen 1957: 7
Nykterhetsnämndernas verksamhet . 1958: 2
Nykterhetsvårdsklientelet . . . . . detta nr
Sociala ändamål, statens utgifter för 1958: 2
Socialvårdens kostnader och finansiering 1958: 4
Ungdomsvårdsskolornas elever . . . 1957: 5
Utlänningar, socialhjälp och barnavård till 1957: 11
Ålderdomshem, om statsbidrag till . 1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m 1957: 11

KONSUMENTPRISINDEX FÖR FEBRUARI 1958

Konsumentprisindex för februari 1958 har av socialstyrelsen beräknats till 151 eller två enheter högre än för januari. Med två decimaler är relationstalet 151,03 mot 149,33 för januari (år 1949 = 100). Ökningen beror huvudsakligen på de i februari tillkomna indirekta skatterna på socker, alkoholhaltiga drycker och bensin jämte taxehöjningar i fråga om järnvägsresor och elström.

Prisstegringarna har övervägt prissänkningarna inom alla huvudgrupper av varor och tjänster, och de flesta gruppindextalen har gått upp. Indexta-

len för februari (och inom parentes talen för januari) är följande: Livsmedel 163 (162), spritdrycker och tobak 166 (154), bostad, bränsle och lyse 155 (154), därav för enbart bostad 149 (149) och bränsle och lyse 166 (164), kläder och skor 124 (124), inventarier och husgeråd 134 (133) och diverse 148 (147). En översikt över motsvarande tal från 1950 lämnas i tab 1.

Prisändringarna mellan januari och februari var inom livsmedelsposten i allmänhet små med undantag för socker, som steg avsevärt i anslutning

Tab 1. Konsumentprisindex 1950—februari 1958 (År 1949 = 100) [1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o tobak	Bostad, bränsle o lyse	Därav		Kläder o skor	Inventarier o husgeråd	Diverse	Totalindex	Kommerskollegii partiprisindex
				bostad	bränsle o lyse					
1950 årsm	102	102	99	100	96	102	101	100	**101**	105
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**	134
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**	142
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**	134
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**	133
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**	138
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	**139**	145
1957 »	157	152	147	140	162	122	133	142	**145**	147
1957 febr	156	150	147	138	165	121	132	139	**144**	147
mars	154	150	148	138	165	121	132	140	**143**	147
april	154	150	146	138	161	122	131	141	**144**	147
maj	155	151	145	138	158	122	132	141	**144**	147
juni	157	151	144	138	156	122	132	142	**145**	147
juli	158	154	146	138	161	122	133	142	**146**	148
aug	156	154	146	138	160	122	133	143	**145**	146
sept	158	154	147	138	163	123	133	143	**146**	146
okt	158	154	151	145	163	124	133	144	**147**	145
nov	159	154	151	145	162	124	134	144	**147**	146
dec	159	154	151	145	162	124	134	144	**148**	146
1958 jan	162	154	154	149	164	124	133	147	**149**	146
febr	163	166	155	149	166	124	134	148	**151**	145

[1] Konsumentprisindex jämte äldre serier avseende detaljprisernas utveckling t o m år 1956 återfinns i SocM 1957: 4, sid 253.

till den nya sockerskatten. Även hönskött och potatis gick emellertid upp i pris, medan bl a kalvkött och ägg blev billigare. Inom gruppen alkoholhaltiga drycker och tobak steg priset på vin mera än vad som berodde på skattehöjningen. För tobak liksom för malt- och läskedrycker har beslutad skattehöjning trätt i kraft först vid senare datum. Inom de övriga huvudgrupperna var prisändringarna jämförelsevis obetydliga. Nämnas må dock en höjning av bensinpriset och av ersättningen för bilreparatörsarbete samt en fortsatt sänkning av priset på bildäck. Prisutvecklingen från 1957 belyses närmare av tab 2, se nästa sida.

Uppgången av konsumentprisindex orsakar en höjning av pensionspristalet från 121 till 123. Då gränstalet för ett förhöjt indextillägg på folkpensionerna är 124, medför ökningen ingen ändring för maj månad av det tillägg, som på grundval av januariindexen fastställts för april.

C Ö

Tab 2. Indextal för olika delposter år 1957 och december 1957—februari 1958 samt talens procentuella förändringar december 1957—februari 1958

Huvudgrupper och undergrupper	Indextal (1949 = 100)				Vägningstal 1958	Procentuell förändring dec 1957–febr 1958[1]
	1957	Dec 1957	Jan 1958	Febr 1958		
Livsmedel	**157**	**159**	**162**	**163**	**316**	+ 2
Mjöl, gryn och bröd	155	156	156	157	37	0
Mejeriprodukter	151	153	164	164	49	+ 7
Matfett utom smör	126	126	126	126	10	0
Ägg	123	130	135	128	10	− 1
Kött	199	205	210	205	21	0
Fläsk	189	186	187	189	21	+ 2
Charkuterivaror o köttkonserver	161	158	156	156	19	− 1
Fisk och fiskkonserver	159	169	171	174	13	+ 3
Rotfrukter och grönsaker	149	170	181	183	15	+ 7
Frukt och bär	140	145	144	146	31	+ 2
Specerier	182	179	179	184	50	+ 3
Läskedrycker och svagdricka	131	134	134	134	8	0
Förtäring utom hemmet	170	174	176	176	32	+ 1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**152**	**154**	**154**	**166**	**87**	+ 8
Spritdrycker och vin	180	180	180	206	47	+ 14
Öl	130	131	131	132	9	0
Tobak	130	134	134	134	31	0
Bostad, bränsle och lyse	**147**	**151**	**154**	**155**	**149**	+ 1
Bostad utan bränsle och lyse	140	145	149	149	95	0
Bränsle och lyse	162	162	164	166	54	+ 2
Kläder och skor	**122**	**124**	**124**	**124**	**128**	**0**
Kläder	120	122	121	122	106	0
Konfektion o skrädderiarb.	123	126	126	126	64	0
Underkläder och strumpor	99	98	98	98	15	0
Päls- o skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	114	116	116	116	11	0
Tyger, garner o sybehör	133	133	134	133	16	0
Skor	138	139	139	140	22	0
Inventarier och husgeråd	**133**	**134**	**133**	**134**	**96**	**0**
Möbler	133	133	133	133	11	0
Radio och musikinstrument	120	121	121	121	9	0
Armatur, husgeråd o verktyg	138	139	139	140	30	0
Hushållstextilier	126	128	128	129	17	+ 1
Mopeder, cyklar, sportartiklar o leksaker	135	135	135	135	19	0
Personliga effekter	121	124	123	123	10	0
Diverse	**142**	**144**	**147**	**148**	**224**	+ 2
Läkemedel o tandläkararvode	122	122	151	151	16	+ 8
Kroppsvård	136	137	137	137	15	0
Rengöringsmedel och tvätt	98	100	100	99	12	− 1
Läsning och skrivmateriel	170	176	177	177	21	+ 1
Post och tele	167	171	171	171	13	0
Nöjen och rekreation	142	145	148	148	19	0
Resor	148	152	152	156	40	+ 3
Motorfordon	137	139	138	141	67	+ 2
Hemhjälp	171	176	176	176	9	0
Blommor m m	129	127	127	128	12	0
Totalindex	**145**	**148**	**149**	**151**	**1 000**	+ 2

[1] Beräknad på långtidsindex för december 1957 (ej publicerad) och på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent.

SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSLÖSHET

Tab 1. Sysselsättning inom industrin i februari 1958 jämfört med januari 1958
(Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i februari 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)[2]			Indextal för februari 1958 (januari 1958 = 100)[1]				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl[3]
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)[2]			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	60	14 870	168	15 038	99,7	..	99,7	99,1	8,8
Malmgruvor	53	14 169	167	14 336	99,6	..	99,6	99,2	8,5
Kolgruvor	7	701	1	702	101,2	..	101,2	98,0	15,2
Metall- och verkstadsindustri	2 512	214 127	16 356	230 483	99,9	99,3	99,9	99,6	8,6
Järn-, stål- och kopparverk	57	36 160	1 127	37 287	99,3	100,3	99,3	98,2	9,6
Järn- och stålmanufaktur	472	21 616	2 481	24 097	99,6	99,5	99,6	99,4	7,1
Mekaniska verkstäder	908	87 164	3 884	91 048	100,1	99,1	100,1	100,1	8,0
Reparationsverkstäder	510	11 391	30	11 421	100,1	..	100,1	99,2	6,7
Skeppsvarv	74	25 679	1	25 680	100,5	..	100,5	100,2	11,9
Elektroteknisk industri	193	23 032	6 912	29 944	99,8	99,5	99,7	99,6	9,2
Annan metallindustri	298	9 085	1 921	11 006	99,9	98,6	99,6	99,4	7,2
Jord- och stenindustri	637	22 055	2 658	24 713	100,0	99,3	99,9	99,9	7,7
Torvindustri	42	396	1	397	101,0	..	100,3	101,4	7,1
Stenindustri	119	3 043	6	3 049	103,3	..	103,1	102,9	7,5
Kalk- och kritbruk	34	978	8	986	102,9	..	103,4	102,7	5,0
Cementfabriker	6	1 253	8	1 261	103,6	..	103,4	103,6	7,0
Cementvarufabriker	144	3 346	58	3 404	100,0	..	100,0	99,9	7,4
Tegelbruk	142	3 986	111	4 097	97,6	..	97,6	97,1	10,1
Porslins-, kakel- o lergodsind	25	3 514	1 720	5 234	100,3	100,0	100,2	99,9	7,4
Glasindustri	62	4 212	712	4 924	98,5	98,1	98,4	99,1	6,6
Annan jord- o stenindustri	63	1 327	34	1 361	99,3	..	99,4	98,6	9,3
Träindustri	1 291	36 306	1 160	37 466	101,9	97,3	101,8	101,5	6,1
Sågverk o hyvlerier	458	16 846	265	17 111	103,3	94,6	103,2	102,8	7,0
Lådfabriker	33	601	28	629	102,6	..	102,3	101,8	8,7
Fanér- och plywoodfabriker	11	775	108	883	99,9	..	100,5	99,5	5,3
Byggnadssnickerifabriker	256	7 549	138	7 687	101,3	..	101,2	101,1	5,5
Möbelfabriker	320	6 189	215	6 404	100,1	95,1	100,0	99,6	4,2
Svarveri- och skidfabriker	116	2 658	172	2 830	100,1	..	100,1	99,4	5,9
Annan trävaruindustri	97	1 688	234	1 922	101,7	98,3	101,3	101,9	7,0
Massa- och pappersindustri	237	39 185	4 408	43 593	100,1	99,0	100,0	99,8	8,9
Massafabriker	64	18 181	282	18 463	100,2	96,2	100,1	99,3	9,4
Pappersbruk och pappfabr	58	17 166	2 420	19 586	100,1	98,2	99,9	100,0	9,0
Wallboardfabriker	7	1 093	31	1 124	99,2	..	99,6	101,7	7,3
Papp- och pappersvaruind	108	2 745	1 675	4 420	99,9	100,4	100,1	100,7	6,7
Grafisk industri	495	16 445	3 763	20 208	99,9	100,2	100,0	99,5	8,0
Bokbinderier	61	1 535	1 547	3 082	98,8	98,0	98,4	97,7	7,8
Bok- och accidenstryckerier	240	6 328	1 308	7 636	100,1	102,2	100,4	100,0	7,9
Tidningstryckerier	119	6 429	587	7 016	100,2	102,3	100,3	99,9	8,1
Annan grafisk industri	75	2 153	321	2 474	99,4	99,7	99,5	99,2	8,0
Livmedelsindustri	735	20 206	9 021	29 227	99,5	100,3	99,7	99,7	8,4
Kvarnar	36	869	155	1 024	99,3	..	100,1	100,9	6,2
Bageriindustri	238	4 387	2 327	6 714	100,1	102,6	100,9	100,7	8,1
Sockerindustri	18	1 895	310	2 205	100,1	94,2	99,2	99,9	7,4
Choklad- o konfektindustri	54	1 277	2 300	3 577	101,3	99,5	100,2	100,0	9,6
Mejeriindustri	80	3 104	456	3 560	100,0	104,3	100,5	100,0	8,1
Slakterier och charkuterier	174	6 103	1 503	7 606	98,9	100,1	99,2	99,0	9,1
Fiskkonservfabriker	41	470	822	1 292	96,9	96,9	96,9	99,7	8,7
Fruktkonservindustri	20	497	746	1 243	97,5	97,9	97,7	96,9	7,8
Margarinindustri	10	362	79	441	101,4	..	101,6	102,0	7,0
Annan livsmedelsindustri	64	1 242	323	1 565	97,8	103,2	98,9	98,1	7,4

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] I arbete eller frånvarande av personliga skäl (jfr SocM 1957: 1, sid 34). — [3] Sjukdom, olycksfall, semester o dyl.

Tab 1 (forts). Sysselsättning inom industrin i februari 1958

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i februari 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)			Indextal för februari 1958 (januari 1958 = 100)				Antal arb (%), frånvarande av personlig skäl
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- o tobaksindustri .	156	5 127	1 829	6 956	99,9	99,4	99,8	98,4	11,2
Dryckesvaruindustri	148	4 761	868	5 629	99,9	98,0	99,6	98,0	10,7
Tobaksfabriker	8	366	961	1 327	99,5	100,7	100,4	99,9	13,4
Textil- o beklädnadsindustri . .	913	23 176	42 859	66 035	100,3	100,2	100,2	99,9	7,7
Ylleindustri	67	3 182	3 386	6 568	99,6	99,6	99,6	99,2	8,6
Bomullsindustri	56	6 464	5 477	11 941	100,5	102,2	101,3	101,0	8,2
Linne- och juteindustri . . .	10	1 049	1 109	2 158	100,5	98,2	99,3	99,3	11,5
Trikåfabriker	142	1 679	5 306	6 985	101,6	98,8	99,5	99,3	7,5
Sömnadsindustri	407	5 414	22 412	27 826	99,8	100,1	100,0	99,8	7,3
Hatt- och mössfabriker . . .	39	302	1 093	1 395	102,7	103,0	103,0	102,2	4,9
Annan textil- o beklädnadsind	192	5 086	4 076	9 162	100,2	100,0	100,1	99,9	7,2
Läder-, hår- o gummivaruind .	327	11 111	6 009	17 120	100,1	100,6	100,3	100,0	6,5
Garverier	26	1 993	212	2 205	98,3	97,2	98,2	96,9	7,8
Päls- och skinnvarufabriker .	78	969	866	1 835	100,1	103,2	101,5	101,1	5,1
Skoindustri	115	3 301	2 555	5 856	100,6	100,7	100,7	100,3	6,1
Andra lädervarufabriker . . .	44	749	510	1 259	101,6	100,0	101,0	101,4	6,5
Gummivarufabriker	14	3 409	1 664	5 073	100,4	100,2	100,4	100,3	7,0
Annan läder-, hår- och gummivaruindustri	50	690	202	892	100,0	96,7	99,2	100,1	6,3
Kemisk och kemisk-tekn ind .	294	15 112	3 520	18 632	100,3	99,7	100,2	100,3	8,5
Rent kemisk industri	29	4 790	123	4 913	99,8	..	99,9	99,1	9,7
Färg-, olje- o parfymfabriker	97	4 093	1 025	5 118	100,9	101,2	100,9	100,9	7,7
Sprängämnesfabriker	8	1 377	599	1 976	98,6	97,1	98,1	98,4	9,3
Tändsticksfabriker	8	965	683	1 648	101,7	100,1	101,0	101,4	10,0
Annan kemisk-teknisk industri	152	3 887	1 090	4 977	100,5	99,2	100,2	101,3	7,3
Samtliga industrigrupper	**7 657**	**417 720**	**91 751**	**509 471**	**100,1**	**99,9**	**100,1**	**99,8**	8,2
Statliga verk o byggnadsarb . .	247	40 756	1 553	42 309	100,1	98,8	100,0	99,9	9,4
Mek o elektriska verkstäder .	92	12 213	465	12 678	99,7	100,4	99,7	98,7	9,2
Skeppsvarv	3	3 033	23	3 056	99,3	..	99,3	100,5	12,4
Beklädnadsverkst, förråd o d	56	760	501	1 261	98,2	101,6	99,5	100,0	8,9
Sprängämnesfabriker	3	622	334	956	96,9	91,3	94,8	95,1	4,9
Byggnads- o anläggningsarb .	93	24 128	230	24 358	100,5	101,3	100,5	100,7	9,3

Tab 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, februari 1957 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin [1] mars 1957—februari 1958

Bransch	1957										1958	
	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	jan	febr
Gruvindustri	100,1	100,3	100,4	102,1	102,4	101,6	101,5	101,3	101,4	100,5	99,6	99,3
Metall- och verkstadsindustri	100,3	100,2	100,2	101,3	100,5	100,7	101,4	101,3	101,3	100,8	100,0	99,9
Jord- och stenindustri . . .	101,0	102,2	106,0	107,8	107,3	106,0	104,8	103,2	102,3	99,5	96,1	96,0
Träindustri	102,4	103,5	104,4	106,4	104,5	103,1	100,9	99,8	98,2	96,6	97,7	99,5
Massa- och pappersindustri .	100,2	99,9	100,7	102,6	103,5	101,8	101,7	101,7	101,5	100,7	100,2	100,2
Grafisk industri	99,9	99,1	99,2	99,9	99,2	99,1	99,8	100,1	100,9	101,1	100,6	100,6
Livsmedelsindustri	99,2	99,2	100,8	105,4	107,6	105,7	104,6	106,8	106,2	102,2	97,3	97,0
Dryckesvaru- o tobaksindustri	100,9	102,8	105,1	113,2	113,4	107,3	101,7	101,3	101,8	107,6	103,1	102,9
Textil- o beklädnadsindustri .	100,2	99,9	98,8	98,9	98,0	98,4	99,3	99,4	99,2	98,2	97,5	97,7
Läder-, hår- o gummivaruind	100,2	100,0	99,0	99,2	98,9	98,8	100,1	100,5	100,6	100,1	98,6	98,9
Kemisk o kemisk-tekn industri	100,2	99,7	100,0	102,6	101,5	101,2	100,5	100,2	99,9	99,2	98,2	98,4
Samtliga industrigrupper	**100,4**	**100,4**	**100,7**	**102,2**	**101,7**	**101,3**	**101,5**	**101,4**	**101,2**	**100,3**	**99,2**	99,3

[1] Se not 2 sid 295.

Tab 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna under februari 1958

	Arbetssökande personer		Lediga platser	Tillsatta platser			Därav 1-dags-platser
	Hela antalet	Därav manliga		Manliga	Kvinnliga	Summa	
Summa febr 1955	130 059	91 193	116 863	57 274	24 372	81 646	28 294
» » 1956	155 119	115 789	108 810	54 511	23 698	78 209	24 981
» » 1957	150 311	104 773	93 938	47 502	22 905	70 407	20 335
» jan 1958	177 238	125 561	92 830	48 291	25 030	73 321	20 066
» febr 1958	169 031	122 094	88 897	45 887	22 238	68 125	21 730
Därav							
Jordbruk, trädgårdsskötsel och fiske	5 694	5 221	1 542	762	52	814	51
Skogsbruk	4 322	4 281	2 349	1 936	1	1 937	12
Malmbrytning och metallind	11 496	10 694	4588	2 346	211	2 557	13
Trä-, grafisk och pappersind	6 286	5 557	1 971	1 354	134	1 488	22
Byggnadsverksamhet	50 095	50 094	8 488	8 066	—	8 066	284
Övriga industrigrupper	15 641	8 832	3 822	1 151	1 396	2 547	25
Samfärdsel	11 609	11 200	15 965	14 739	110	14 849	6 985
Handel	12 704	4 539	10 288	2 439	4 929	7 368	2 570
Förvaltning och fria yrken	12 918	6 892	10 582	3 229	3 110	6 339	1 758
Sjukvård och husligt arbete	12 127	233	17 367	149	11 058	11 207	4 013
Därav under 18 år	15 661	7 112	7 172	2 250	2 720	4 970	99

Tab 4. Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa mars 1957—mars 1958

År Månad	Män	Kvinnor	Summa	I % av medlemsantalet		
				Samtliga	Industri-arbetare	Byggnads-arbetare
1957						
Mars	29 709	3 213	32 922	2,6	1,5	9,7
April	30 814	2 793	33 607	2,7	1,3	10,4
Maj	21 626	2 567	24 193	1,9	1,0	6,9
Juni	13 477	2 058	15 535	1,2	0,8	4,3
Juli	8 624	1 482	10 106	0,8	0,8	1,7
Augusti	10 080	1 764	11 844	0,9	0,8	2,4
September	11 220	2 017	13 237	1,0	0,8	2,8
Oktober	13 038	2 488	15 526	1,2	1,0	3,3
November	17 937	2 973	20 910	1,7	1,3	4,6
December	30 419	3 982	34 401	2,7	1,7	9,8
1958						
Januari	43 401	4 656	48 057	3,8	2,3	14,1
Februari	41 653	4 247	45 900	3,6	2,1	13,6
Mars[1]	—	—	45 531	3,6	—	12,8

[1] Preliminära uppgifter.

NYKTERHETSVÅRDSKLIENTELET UNDER ÅR 1956

I Sociala Meddelanden 1958: 2, sid 106, har redovisats samtliga personer som nykterhetsnämnderna tagit befattning med under år 1956, till antalet 73 198. Bland dessa har 16 158 räknats som svårare missbrukare, dvs 15 § i nykterhetsvårdslagen har varit tillämplig. För dessa personer har individuella uppgifter infordrats, och resultaten av den statistiska bearbetningen härav redovisas i det följande.

Nykterhetsnämnderna redovisade 7 769 personer som kvarstående från år 1955, 7 873 som nytillkomna under år 1956 samt 516 som överförda från annan nykterhetsnämnd. De allra flesta av fallen, 11 119, var kvarstående till 1957, medan 4 360 fall avslutats och 679 överförts till annan nämnd. Antalet vid 1956 års slut kvarstående fall är 43 % högre än ett år tidigare. Den totala omsättningen fördelad på landsbygd och städer samt på kön och civilstånd redovisas i tab 1.

Tab 1. Omsättningen inom olika kön och civilstånd

	Kvarstående den $^{31}/_{12}$ 1955	Nytillkomna under år 1956	Överförda från annan nykterhetsnämnd	Överförda till annan nykterhetsnämnd	Ärendet avslutat under år 1956	Kvarstående den $^{31}/_{12}$ 1956	Kol 6 i % av kol 1
	1	2	3	4	5	6	7
Män	7 550	7 565	500	665	4 217	10 733	142,2
därav:							
ogifta	2 694	2 872	257	324	1 420	4 079	151,4
gifta	3 303	3 466	116	182	2 059	4 644	140,6
änklingar	220	261	9	14	163	313	142,3
frånskilda	1 333	966	118	145	575	1 697	127,3
Kvinnor	219	308	16	14	143	386	176,3
därav:							
ogifta	34	61	2	3	27	67	197,1
gifta	120	145	6	4	73	194	161,7
änkor	20	32	3	2	17	36	180,0
frånskilda	45	70	5	5	26	89	197,8
Summa	**7 769**	**7 873**	**516**	**679**	**4 360**	**11 119**	**143,1**
därav:							
landsbygd	1 704	2 217	168	286	1 171	2 632	154,5
städer	6 065	5 656	348	393	3 189	8 487	139,9

Antal fall fördelade på kön, civilstånd och ålder. Antalet kvinnor i nykterhetsvårdsklientelet utgör blott en ringa del (till antalet 543 eller 3,4 %) av samtliga personer. Deras antal har emellertid ökat starkt under året (308 nytillkomna). Antalet vid 1956 års slut kvarstående fall var 76 % flera än ett år tidigare.

De ogifta utgör på landsbygden en större relativ andel av samtliga än i städerna, medan de frånskilda är relativt färre på landsbygden. Dessa senares relativa andel har under de senaste tio åren ökat och var nu 15,7 % mot 14,1 % ett år tidigare. Antalet fall inom olika civilstånd på landsbygden och i städerna framgår av denna sammanställning.

	Landsbygd		Städer		Hela riket	1956	1955
	totalt	%	totalt	%		%	%
Ogifta	1 775	43,4	4 145	34,4	5 920	36,6	36,4
Gifta	1 793	43,8	5 363	44,4	7 156	44,3	46,4
Änkor och änklingar	130	3,2	415	3,4	545	3,4	3,1
Frånskilda	391	9,6	2 146	17,8	2 537	15,7	14,1
Summa	**4 089**	**100**	**12 069**	**100**	**16 158**	**100**	**100**
därav: män	3 996	97,7	11 619	96,3	15 615	96,6	96,8
kvinnor	93	2,3	450	3,7	543	3,4	3,2

Nykterhetsvårdsklientelets fördelning på åldersklasser redovisas i tab 2. Man observerar särskilt de höga frekvenserna i de mellersta åldersgrupperna: ca 45 % av alla fall är mellan 35 och 50 år. Någon mer påtaglig skillnad mellan landsbygd och städer föreligger inte, dock är spridningen något större på landsbygden. Kvinnorna är relativt sett flera i åldern 35—44 år (37 %), än männen (28 %).

Den relativa frekvensen ingripanden är i alla åldersklasser större mot de ogifta än mot de gifta. Särskilt stor är denna skillnad i de mellersta åldrarna i städerna. Det största talet redovisas för ogifta män i städerna i åldern

Tab 2. Klientelets åldersfördelning

Åldersgrupp	Landsbygd		Städer		Hela riket		därav			
							män		kvinnor	
	totalt	%	totalt	%	totalt	%	totalt	%	totalt	%
—19 år	39	1,0	65	0,5	104	0,7	103	0,7	1	0,2
20—24 »	195	4,8	506	4,2	701	4,3	680	4,4	21	3,9
25—29 »	328	8,0	922	7.6	1 250	7,7	1 225	7,8	25	4,6
30—34 »	427	10,4	1 414	11,7	1 841	11,4	1 780	11,4	61	11,2
35—39 »	508	12,4	1 655	13,7	2 163	13,4	2 070	13,2	93	17,1
40—44 »	619	15,1	1 852	15,4	2 471	15,3	2 362	15,1	109	20,1
45—49 »	621	15,2	1 905	15,8	2 526	15,6	2 436	15,6	90	16,6
50—54 »	537	13,1	1 538	12,8	2 075	12,9	2 009	12,9	66	12,1
55—59 »	389	9,5	1 088	9,0	1 477	9,1	1 433	9,2	44	8,1
60—64 »	231	5,7	615	5,1	846	5,2	822	5,3	24	4,4
65— »	195	4,8	509	4,2	704	4,4	695	4,4	9	1,7
Totalt	**4 089**	**100**	**12 069**	**100**	**16 158**	**100**	**15 615**	**100**	**543**	**100**
Medelålder	43,8		43,5		43,6		43,6		43,1	

55—59 år med 39,3 ingripanden per 1 000 i dessa åldrar, vilket är mer än 5 gånger större än för gifta män i samma ålder och lika mycket större än för ogifta män på landsbygden i samma ålder.

Antal fall fördelade efter olika indikationer. För att 15 § nykterhetsvårdslagen skall kunna tillämpas fordras dels att hemfallenhet åt alkoholmissbruk är konstaterad, dels att minst en av de i denna paragraf omnämnda specialindikationerna är för handen. Vilka dessa indikationer är framgår av tab 3, där indikationerna 1—7 är hänförliga till 15 §.

Vanligast förekommer indikation 4 (ur stånd att ta vård om sig själv); för drygt en tredjedel av samtliga har denna angetts. Därnäst vanligast är återfallsfylleristerna (ind 6) med 28 % samt de dåliga försörjarna (ind 2) med 24 %. Vid en jämförelse med 1955 kan man konstatera en ökning av den relativa andelen farliga alkoholister (från 8,4 till 11,4 %) liksom för de hjälplösa (från 33,6 till 37,5 %); men i övrigt har några större förskjutningar ej inträffat. Vissa skillnader föreligger mellan landsbygd och städer, främst i fråga om de farliga, som på landsbygden utgör 17 %, men i städerna blott 9 % av samtliga samt i fråga om dem som återtagits på anstalt för brott mot utskrivningsbestämmelserna (ind 8), vilka i städerna utgjorde 7 %, på landsbygden blott 3 %.

För en och samma person anges stundom flera indikationer och i dessa fall har samtliga räknats. Härigenom blir totalantalet fall inte lika med summan av de olika indikationerna och summan av den relativa fördelningen blir större än 100.

Tab 3. Antal fall med olika indikationer på landsbygd och i städer

Indikationer	Antal			Procent			
	Landsbygd	Städer	Hela riket	Landsbygd	Städer	Hela riket	
						1956	1955
1. Vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv	710	1 125	1 835	17,4	9,3	11,4	8,4
2. Utsätta någon som han är skyldig att försörja för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person	904	2 979	3 883	22,1	24,7	24,0	26,5
3. Ligga det allmänna, sin familj eller annan till last	452	1 063	1 515	11,1	8,8	9,4	8,8
4. Vara ur stånd att ta vård om sig själv	1 525	4 533	6 058	37,3	37,6	37,5	33,6
5. Föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt	504	1 172	1 676	12,3	9,7	10,4	12,0
6. Under de två senaste åren vara tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri	1 224	3 315	4 539	29,9	27,5	28,1	26,9
7. Föra ett kringflackande liv utan att söka ärligen försörja sig	104	142	246	2,5	1,2	1,5	1,7
8. Brott mot utskrivningsbestämmelserna (55 § Nvl)	117	869	986	2,9	7,2	6,1	6,9
9. Enligt 19 § 2 mom Nvl (straffriförklarade)	6	6	12	0,1	0,0	0,1	0,0
10. Frivillig intagning på vårdanstalt 58 § Nvl)	90	479	569	2,2	4,0	3,5	4,2

Tab 4. Antal fall med olika indikationer inom olika åldersgrupper

Åldersgrupp	Farliga	Dåliga försörjare	Fattigvårdsfall	Hjälplösa	Grovt störande	Återfallsfyllerister	Brott mot utskr bestäm	Frivilliga
Totalantal								
—24 år	53	47	57	238	51	503	4	14
25—29 »	136	259	153	366	109	535	34	32
30—34 »	223	475	224	629	152	607	100	53
35—39 »	288	592	240	744	196	631	132	66
40—44 »	300	691	242	909	238	630	182	88
45—49 »	319	691	253	969	260	581	183	108
50—54 »	236	541	155	872	225	436	137	85
55—59 »	125	332	99	619	179	317	111	71
60—64 »	88	156	61	378	131	161	53	30
65— »	67	99	31	334	135	138	50	22
i %								
—24 år	6,6	5,8	7,1	29,6	6,3	62,5	0,5	1,7
25—29 »	10,9	20,7	12,2	29,3	8,7	42,8	2,7	2,6
30—34 »	12,1	25,8	12,2	34,2	8,3	33,0	5,4	2,9
35—39 »	13,3	27,4	11,1	34,4	9,1	29,2	6,1	3,1
40—44 »	12,1	28,0	9,8	36,8	9,6	25,5	7,4	3,6
45—49 »	12,6	27,4	10,0	38,4	10,3	23,0	7,2	4,3
50—54 »	11,4	26,1	7,5	42,0	10,8	21,0	6,6	4,1
55—59 »	8,5	22,5	6,7	41,9	12,1	21,5	7,5	4,8
60—64 »	10,4	18,4	7,2	44,7	15,5	19,0	6,3	3,5
65— »	9,5	14,1	4,4	47,4	19,2	19,6	7,1	3,1

Det ligger i de olika indikationernas karaktär att vissa blir dominerande i vissa åldrar. För att belysa detta redovisas i tab 4 antalet fall med olika indikationer för olika åldersgrupper. På grund av sitt ringa antal har de kringflackande och de straffriförklarade ej medtagits här. Av dem som är under 25 år har 63 % betecknats som återfallsfyllerister och 30 % som hjälplösa, i mellanåldrarna 40—50 år är 37 % hjälplösa, 28 % dåliga försörjare, 24 % återfallsfyllerister samt 12 % farliga. Av dem som är över 60 år har drygt 45 % betecknats som hjälplösa, ca 20 % som återfallsfyllerister, nästan lika många som grovt störande samt ca 15 % som dåliga försörjare.

Det föreligger även ganska stora skillnader mellan olika civilstånd i fråga om tillämpningen av de skilda indikationerna. De ogifta är mest återfallsfyllerister (inemot hälften av alla ogifta har denna indikation) och hjälplösa (38 %). Bland de gifta har nära hälften betecknats som dåliga försörjare och omkring en tredjedel som hjälplösa. För änklingarna och änkorna är hjälplöshet den vanligaste indikationen (55 %), vilket givetvis sammanhänger med dessas i genomsnitt högre ålder. Även de som betecknats som grovt störande är rätt många i denna grupp (18 %).

De skilda indikationernas karaktär gör att vissa av dem kommer att dominera för vissa civilståndsgrupper. Så är t ex de gifta alkoholmissbrukarna ofta våldsamma och misshandlar sin familj, eller försummar sin underhållsplikt mot den (farliga alkoholister resp dåliga försörjare). Dessa bägge indikationer är betydligt sällsyntare bland de ej gifta.

Olika slag av åtgärder. I tab 5 har sammanställts vissa siffror, som belyser klientelets fördelning efter de olika slag av åtgärder som vidtagits. I de fall då mer än en åtgärd vidtagits mot en och samma person, har vederbörande redovisats under var och en av åtgärderna.

Vanligast är att nykterhetsnämnderna söker uppnå avsett resultat med andra åtgärder än anstaltsvård. Av samtliga 16 158 personer har sålunda 13 338, dvs över 80 % av samtliga, varit föremål för sådana åtgärder som ej syftat till anstaltsvård. Flertalet av dessa hade inte blivit föremål för ytterligare åtgärder, men mot 4 434 personer hade även strängare åtgärder (dvs sådana som syftade till eller innebar intagning på vårdanstalt) företagits.

Övervakning som hjälpåtgärd har 8 260 personer varit föremål för. I samband med att resolution för intagning på vårdanstalt har sökts, har 1 166 personer ställts under övervakning, vartill kommer 1 185 personer som under redovisningsåret haft bägge dessa slag av övervakningar. Den genomsnittliga övervakningslängden för »vanliga» övervakade uppgår till 11,0 månader och för dem som stått under övervakning i samband med intagningsbeslut till 7,4 månader.

Hur den medicinska alkoholistvården kraftigt utvecklats under senare år belyses av att år 1956 sjukhusvård förekom i fråga om 2 557 fall mot 1 587

Tab 5. Klientelets fördelning på olika åtgärder

Åtgärder	Antal			Procent		
	Landsbygd	Städer	Hela riket	Landsbygd	Städer	Hela riket
Hela antalet personer	4 089	12 069	16 158	100	100	100
därav föremål för						
1. hjälpåtgärder						
a) poliklinikbehandling	838	3 469	4 307	20,5	28,7	26,7
b) sjukhusvård	599	1 958	2 557	14,6	16,2	15,8
c) övriga hjälpåtgärder	906	2 448	3 354	22,2	20,3	20,8
2. övervakning						
a) övervakning utan samband med intagningsbeslut	2 072	6 188	8 260	50,7	51,3	51,1
b) övervakning i samband med anstånd med intagningsbeslut	293	873	1 166	7,2	7,2	7,2
c) övervakning av bägge ovannämnda slagen	266	919	1 185	6,5	7,6	7,3
3. förordnande om intagning på vårdanstalt sökt men ej verkställt	593	1 548	2 141	14,5	12,8	13,3
4. anstaltsvård						
a) samtliga inskrivna på vårdanstalt	1 001	3 816	4 817	24,5	31,6	29,8
b) intagning påbörjad under 1956	533	1 720	[1]2 253	13,0	14,3	13,9
5. eftervård (ej försökspermission)						
a) samtliga	272	999	1 271	6,7	8,3	7,9
b) med enbart eftervårdande åtgärder	54	246	300	1,3	2,0	1,9

[1] Enligt anstaltsstatistiken (SocM 1957: 12, sid 763) intogs 2 159 personer på vårdanstalterna under år 1956. Nykterhetsnämnderna har alltså redovisat 94 flera intagna på anstalt än enligt anstaltsstatistiken, vilket torde bero på felaktigheter i deras redovisning.

år 1955 och endast 766 år 1954. Poliklinikbehandling har 4 307 personer varit föremål för under 1956; ett år tidigare 3 197. Slutligen kan nämnas att 3 354 personer varit föremål för något annat slag av hjälpåtgärder. Det har här rört sig om hjälp till ombyte av arbete eller vistelseort, anskaffande av ny bostad, omskolning eller dylikt.

För 2 141 personer hade förordnande om intagning på vårdanstalt sökts, men någon intagning var ännu ej verkställd vid årets slut.

Inskrivna på anstalt var 4 817 personer; av dessa var 2 159 nyinskrivna under 1956. Under samma år har 1 462 personer utskrivits (de som endast försökspermitterats är ej inräknade här). Den genomsnittliga vårdtiden är avsevärt längre för dem som intagits på länsstyrelses resolution (21,8 månader), än för dem som intagits på egen ansökan (12,3 månader). En vårdtid av två år eller längre redovisas i städerna för 40 % eller för 320 av de 797 personer som intagits på länsstyrelses resolution. På landsbygden var motsvarande tal 28 % eller 66 av 233. För sammanlagt 193 fall (13 %) hade anstaltsvården varat 3 år eller längre. I nedanstående tablå redovisas de under året utskrivna fördelade efter anstaltsvårdens varaktighet.

Anstaltsvistelsens längd (i månader)	Antal personer, som intagits på grund av				Samtliga	
	länsstyrelses resolution		egen ansökan			
	Landsbygd	Städer	Landsbygd	Städer	totalt	i %
1— 5	6	18	5	27	56	3,8
6—11	32	38	16	38	124	8,5
12	80	228	43	185	536	36,7
13—17	27	109	10	69	215	14,7
18—23	22	84	6	30	142	9,7
24—29	24	104	—	3	131	9,0
30—35	12	53	—	—	65	4,4
36—41	19	54	—	—	73	5,0
42 o högre	11	109	—	—	120	8,2
Summa	**233**	**797**	**80**	**352**	**1 462**	**100**
Antal månader i genomsnitt 1956	18,8	22,6	11,8	12,4	18,9	—
1955	19,8	23,6	11,5	12,9	19,3	—

Den relativa andelen personer som intagits på egen ansökan utgjorde 18,8 %, vilket är en avsevärt lägre relativ andel än under tidigare år, då siffran varit ca 25 %. Nedgången är helt koncentrerad till de gifta, vilka förr utgjort inemot dubbelt så stor del som de ogifta, nu är skillnaden obetydlig. En omsvängning har även ägt rum mellan könen; förr var frivillig intagning vanligare bland män än bland kvinnor, för 1956 redovisas ett motsatt förhållande. På grund av att kvinnorna till antalet är så få, kan emellertid här rena tillfälligheter spela in. Skillnaden mellan landsbygd och städer samt mellan olika civilstånd i fråga om antal intagna på egen ansökan framgår av denna sammanställning.

	Samtliga intagna	Därav på egen ansökan	
		totalt	i %
Landsbygd			
Ogifta	456	73	16,0
Gifta	360	66	18,3
Änklingar och änkor	25	5	20,0
Frånskilda	160	33	20,6
Summa landsbygd	**1 001**	**177**	**17,7**
Städer			
Ogifta	1 425	235	16,5
Gifta	1 340	272	20,3
Änklingar och änkor	109	38	34,9
Frånskilda	942	186	19,7
Summa städer	**3 816**	**731**	**19,2**
Hela riket	**4 817**	**908**	**18,8**
därav: män	4 695	878	18,7
kvinnor	122	30	24,6

Av de 1 462 utskrivna personerna har uppgift om försökspermissionens längd lämnats för 1 265. I genomsnitt hade dessa varit permitterade i något mer än hälften av den tid som inskrivningen varat (10,8 månader av 18,9). Bland dem som varit inskrivna kortare tid än 12 månader uppgår försökspermissionen till 3,6 månader, medan de som varit inskrivna exakt 12 månader i genomsnitt varit permitterade 8,0 månader. De som varit inskrivna 1 1/2—2 år har i medeltal permitterats i 10,6 månader, 2—2 1/2 år i 16,0 månader, 2 1/2—3 år i 15,8 månader, 3—3 1/2 år i 20,9 månader samt de som varit inskrivna längre tid än 3 1/2 år i 26,1 månader.

Slutligen kan nämnas att eftervård, dvs övervakning eller annan åtgärd i anslutning till utskrivning från anstalt, vidtagits mot 1 271 personer. Av dessa hade 300 inga andra åtgärder än eftervård, enär de utskrivits under ett tidigare år.

T G

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om småbrukarstödet

Socialstyrelsen har den 21 mars 1958 avgett yttrande över betänkande angående småbrukarstödet (SOU 1958:7). Styrelsen har i yttrandet särskilt uppehållit sig vid det i betänkandet föreslagna s k arealtillägget som närmast är att betrakta som ett bidrag av social natur.

Arealtillägget är det centrala bidraget i utredningens bidragssystem. Det är ett kontantbidrag, avsett att utgå till alla brukare i storleksgruppen 1,1—10,0 hektar, vilkas taxerade inkomst understiger genomsnittsinkomsten i basjordbrukets storleksgrupper (10—20 hektar) under närmast föregående treårsperiod. Bidrag skall icke utgå när förmögenheten överstiger 80 000 kronor. Maximibeloppet är 500 kronor, som utgår i storleksgruppen 4,1—7,0 hektar. Bidraget avtrappas vid större och mindre brukningsenheter. I storleksgruppen 1,1—2,0 hektar utgår det med ett belopp av 125 kronor. Omkring 80 % av brukare i gruppen 2—5 hektar och omkring 70 % i gruppen 5—10 hektar har beräknats erhålla bidraget.

Socialstyrelsen fäster uppmärksamheten på att arealtillägget är konstruerat i tämligen nära anslutning till ett förslag om kontantbidrag av 1942 års jordbrukskommitté, vilket framlades i dess betänkande angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Förslaget blev efter remissbehandling föremål för diskussion vid 1947 års riksdag. Vid remissbehandlingen hade socialstyrelsen framhållit att en hjälp i denna form utan tvivel skulle verka hämmande på eljest naturliga strävanden att rationalisera jordbruken genom förbättringar i driften eller genom komplettering av brukningsdelarna. Styrelsen ansåg att detta slag av bidrag principiellt måste bestämmas efter behovsprövning för varje särskilt fall. Vägande invändningar av flera slag kunde emellertid framställas gentemot en sådan art av socialt understöd. Det kunde också befaras, att, om förslaget i denna del skulle realiseras, krav på liknande former av understöd skulle komma att resas från andra yrkesgrupper, vilka på lika goda grunder kunde påfordra hänsyn till försörjningssvårigheter av det ena eller andra slaget. Det syns då vara mera tilltalande framhöll socialstyrelsen, att det mindre jordbruket finge ett sådant efter rent ekonomiska grunder utgående stöd, som kunde vara ägnat att uppmuntra ett rationellt jordbruk. Det borde från denna synpunkt undersökas, huruvida det icke vore lämpligt att i någon form fortsätta med det hittills utgående producentbidraget.

1947 års riksdag, som uppdrog riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, avvisade förslaget om bidrag av denna typ.

Socialstyrelsen anknyter i sitt yttrande den 21 mars 1958 till det anförda och ifrågasätter om man icke vid förnyade överväganden borde söka att på andra vägar än genom bidrag av här ifrågavarande typ nå fram till en lösning av frågan om småbrukarstödet.

Utredningen har förutom den rent sociala motiveringen till bidraget även åberopat samhällsstrukturella synpunkter och understrukit, att dragningskraften från jordbruket i många fall kan bli så stark, att i en del trakter en accentuerad utveckling kan leda till att underlaget för ett samhällsliv helt rubbas. Avflyttningen blir då enligt utredningen ett uttryck för en minskad trivsel på en alltmer glesbefolkad landsbygd.

Socialstyrelsen har i detta sammanhang erinrat om ett uttalande av departementschefen i prop nr 75/1947 där det framhölls att ett försök att vid jordbruket kvarhålla en större befolkning än som där kunde erhålla effektiv sysselsättning måste leda till en försämring av jordbruksbefolkningens ställning jämfört med andra samhällsgrup-

pers. Det kunde därför icke anses riktigt framhöll departementschefen att man skulle för att motverka en avflyttning från landsbygden söka bevara ett större antal små brukningsdelar än som ur andra synpunkter befunnits lämpligt och genom särskilda prisstödjande åtgärder åt dylika brukningsdelar söka få deras brukare att stanna kvar vid sina jordbruk. Socialstyrelsen understryker vidare de ur social synpunkt i trängre mening ogynnsamma verkningar, som en spridd bebyggelse medför. I skogsområdena och framför allt i övre Norrland har småbruken ofta ett från annan bebyggelse isolerat läge. De på dylika småbruk bosatta familjerna har ofta mycket svårt att utnyttja den allmänna samhällsservicen i form av sjuk- och förlossningsvård, undervisning, olika former av sociala välfärdsanordningar etc. Styrelsen framhåller även att den isolerade belägenheten av småbrukare ofta föranleder svåra konsekvenser ur sysselsättningssynpunkt. Dessa synpunkter bör vägas mot sådana som verkar i motsatt riktning och som i någon mån kan motivera uttalandet om minskad trivsel på landsbygden.

Socialstyrelsen yttrar sig om prostitutionen

Socialstyrelsen har yttrat sig till Riksdagens allmänna beredningsutskott i anledning av en motion (I: 151) rörande prostitutionsproblemet.

Styrelsen anser, att betingelserna för prostitutionen — som huvudsakligen är ett storstadsproblem — i sina huvuddrag är klarlagda genom tidigare ingående undersökningar. Det kan emellertid antas, framhåller styrelsen, att en bredare lagd utredning, innefattande bland annat klientelundersökningar jämväl av kunderna — i den mån detta låter sig göra — skulle ge ytterligare hållpunkter för belysning av problemet. Socialstyrelsen anför vidare följande.

Prostitutionsproblemet kan angripas dels med allmänt förebyggande åtgärder av social och pedagogisk karaktär, dels med huvudsakligen på allmänpreventiva skäl grundade ingripanden mot de i prostitutionen deltagande — prostituerade, kunder och sutenörer — och dels slutligen med rena vårdåtgärder. En systematisk behandling av problemet förutsätter att man behandlar var och en av dessa frågor för sig och att man därvid även beaktar att såväl grunden till som följderna av den heterosexuella respektive den homosexuella prostitutionen företer väsentliga olikheter.

Förebyggande åtgärder måste givetvis grundas på kännedom om de faktorer som medverkar till prostitutionens uppkomst. På grundval av föreliggande utredningar torde det kunna konstateras att de faktorer, som medverkar till att unga flickor och pojkar prostituerar sig, i avsevärd utsträckning är desamma som ger upphov till ett allmänt asocialt levnadssätt. Här kan med bortseende från rent medicinska faktorer nämnas sådana omständigheter som bristande anknytning i barndomen till föräldrar eller uppfostrare, bristande förankring över huvud taget i samhällslivet, främlingskap i storstaden, bristande uthållighet och övriga svagheter i karaktären, begåvningen och kunskaperna, underbetalt eller olustbetonat arbete, dåliga bostadsförhållanden etc. Av det anförda följer att all verksamhet, som går ut på att undanröja dylika brister, i högre eller lägre grad är ägnad att motverka uppkomsten av prostitutionen. Särskilt må i detta sammanhang nämnas förebyggande åtgärder på barna- och ungdomsvårdens område, men i samma riktning verkar även sådan verksamhet som fritidsverksamhet, yrkesrådgivning, yrkesutbildning, arbetsförmedling, nykterhetsvårdande verksamhet, psykisk barna- och ungdomsvård, familjerådgivning, sexuell upplysning och annan upplysning rörande familje- och barnfrågor, bostadspolitiska åtgärder etc. Då verksamheten på dessa områden befinner sig i livlig utveckling torde den i förevarande sammanhang kunna i stort sett lämnas åsido. Socialstyrelsen vill dock understryka betydelsen av en ökad upplysningsverksamhet — riktad såväl till barnen som till de äldre — rörande såväl sexuallivets förhållanden som barnens utveckling och uppfostran. Bland annat syns härvid böra beaktas de möjligheter som kunskapsspridare som televisionen erbjuder såväl i förhållande till allmänheten som inom skolväsendet.

Vad härefter beträffar frågan om ingripande i allmänpreventivt syfte mot de till prostitutionen knutna människorna har mo-

tionärerna framhållit att det bör övervägas om prostitutionen som sådan skall kriminaliseras och om icke i sådant fall båda parterna borde drabbas av samma ansvar. Socialstyrelsen har i yttrande den 21 november 1953 över straffrättskommitténs förslag till brottsbalk tagit avstånd från denna tanke. Däremot föreslog socialstyrelsen i samma yttrande att det i 18 kap 10 § andra stycket strafflagen stadgade ansvaret för den som övar otukt med annan av samma kön som fyllt 15 men ej 18 år skulle utsträckas till att avse ungdom i åldern 15—21 år. Dessa ståndpunktstaganden vidhåller socialstyrelsen alltjämt.

För att komma tillrätta med prostitutionen är det nödvändigt att möjligheter föreligger till ingripande på ett tidigt stadium. I detta sammanhang må först erinras om vad barnavårdskommittén i kap 7, 8 och 12 av förslaget till ny barnavårdslag anfört rörande ingripanden mot och behandling av bland andra unga prostituerade. Dessa förslag har i den mån de äger tillämpning på prostituerade biträtts av socialstyrelsen. Styrelsen anser att härigenom tillräckliga möjligheter skulle skapas för ingripanden mot och vårdåtgärder för prostituerade i åldern under 21 år.

Den av motionärerna berörda frågan om vård och eftervård av omhändertagna unga prostituerade syns sålunda lämpligen böra behandlas i samband med ungdomsvården i dess helhet. Behov föreligger av en förstärkning på dessa områden av socialstyrelsens resurser. Denna uppgift ankommer bland annat på den år 1957 tillsatta kommittén för ungdomsvårdsskolorna. Socialstyrelsen erinrar även om de år 1956 tillkallade sakkunniga för samordning av åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten.

Möjligheterna till ingripanden mot äldre prostituerade är alltjämt i huvudsak beroende av lösdrivarlagens tillämpning. Styrelsen delar motionärernas uppfattning att polisen alltid måste kunna ingripa mot gatuprostitutionen. Då den nuvarande lösdrivarlagen är i hög grad otillfredsställande är det angeläget att den ifrågasatta utredningen får uppdrag att skapa efter klientelets art särskilt anpassade möjligheter till ingripande mot äldre prostituerade av olika slag och mot sutenörer. Frågan i vilken mån även särskilda vårdåtgärder är påkallade mot vuxna prostituerade bör även ingå i utredningens uppdrag.

Med hänvisning till det anförda tillstyrkte socialstyrelsen en utredning rörande prostitutionsproblemet.

Spansk-belgiska socialavtal

I november 1956 slöts preliminära avtal dels om social trygghet, dels om emigration mellan Spanien och Belgien. Avtalstexterna har nu publicerats inför ett väntat godkännande av spanska regeringen. Avtalen har praktiskt intresse särskilt för Spanien på grund av den under senare år kontinuerliga utvandringen av spanska arbetare till Belgien.

Jugoslaviska socialavtal med diverse länder

Under början av år 1958 har Jugoslavien slutit avtal om social trygghet med Italien, Bulgarien och Polen. Under 1957 slöts sådana avtal av Jugoslavien med Tjeckoslovakien och Storbritannien. Förhandlingar om socialavtal med Österrike och Rumänien sägs vara att vänta.

Kanadensisk sjukhusförsäkringslagstiftning

Jämlikt en av Kanadas parlament år 1957 antagen lag, The Hospital and Diagnostic Services Act, äger den federala regeringen träffa överenskommelser med delstatregeringarna om bidrag för täckande av dessas kostnader för obligatorisk sjukhusförsäkring. Dylika bidrag får emellertid utbetalas först sedan minst sex provinser med minst hälften av landets befolkning ingått avtal med den federala regeringen. En ytterligare förutsättning är att erforderlig provinsiell lagstiftning om sjukhusförsäkring finns. Det första av de i lagen förutsedda avtalen undertecknades den 3 mars i år mellan å ena sidan den federala regeringen och å andra sidan delstaten Ontario. Avtalet består dels av en standardtext, som avses skola inflyta i samtliga avtal, dels också av fem s k schedules berörande Ontarios sjukhusförsäkringsprogram. De förmåner, som kommer

att utgå enligt detta program, som beräknas komma att tillämpas från och med den 1 januari 1959 och då omfatta minst 3,5 miljoner av delstatens invånare, innefattar praktiskt taget all slags vård och behandling på vanliga sjukhus, sanatorier och sinnessjukhus. Försäkringsavgiften har satts till 2,10 dollar per månad för ensamstående och 4,20 dollar för familj, oavsett dennas storlek.

Stipendieanslag till rehabiliteringsforskning

Folksam lämnar årligen ett anslag av ca 100 000 kr till forskning och experiment inom rehabiliteringsområdet. Ansökningar om anslag från det belopp, som kommer att fördelas år 1958, skall insändas före den 1 september 1958 till Folksam, Sekretariatet, Stockholm 7.

Till ansökan skall fogas en plan över den forsknings- eller experimentverksamhet för vilken anslag söks, specificerat kostnadsförslag, samt övriga handlingar, som sökanden önskar åberopa.

Inkomna ansökningar kommer att behandlas av Folksams rehabiliteringsråd, i vilket ingår medicinska sakkunniga, arbetsmarknadsrepresentanter samt övriga för rehabiliteringsfrågor intresserade personer.

Närmare upplysningar kan erhållas per telefon Stockholm 23 75 20, varvid direktör Knut Lindberg efterfrågas.

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Allmänna sociala frågor

HOSCH, FLORENCE I. Trends in public welfare organization and administration. International social service review 1957, nr 3.

Sverige

MELIN, O. Översyn av Social-Sverige. Kommunaltjänstemannen 1958, nr 2.

OHLSON, BJÖRN. Tillkomsten av arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Statsvetenskaplig tidskrift 1958, nr 1.

Samhällsekonomi, allmänt

BROFOSS, E. Nordisk og europeisk økonomisk samarbeid. Statsökonomisk tidsskrift 1957, nr 4.

JOHNSON, HARRY G. The European common market — risk or opportunity? Weltwirtschaftliches Archiv. Bd 79, s 267.

KELLGREN, N. Nordiskt ekonomiskt samarbete. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 8—9.

ODHNER, C-E. Den bigotta nationalekonomin. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 11.

STRAND, S G. Reklam och samhällsekonomi. Statstjänstemannen 1958, nr 3.

Sverige

FELDT, KJ-O. Olyckorna i trafiken — hur mycket kostar de? Ekonomen 1958, nr 4.

MEIDNER, R. Pensionsfondens problem. Svensk sparbankstidskrift 1958, nr 2.

MUTÉN, L. LO och företagsbeskattningen. Balans 1958, nr 1.

SELLBERG, T. Jordräntelärans vålnader spökar för sista gången? Balans 1958, nr 1.

Amerikas förenta stater

CLAGUE, E. Interrelationship of prices, wages, and productivity, 1946—57. Monthly labor review 1958, nr 1.

Frankrike

VINOT, P. La défense du franc implique-t-elle une «pause sociale»? Les cahiers du musée social 1958, nr 1/2.

Norge

Ekspansjonen i industrien. Norges industri 1958, nr 5.

Fortsatt sterk stigning i statens utgifter tross tilsynelatende uforandret budsjett. Arbeidsgiveren 1958, nr 5.

Befolkningsfrågor

CHABLANI, S P. The rehabilitation of refugees in the Federal Republic of Germany. Weltwirtschaftliches Archiv. Bd 79, s 281.

[OTTESEN-JENSEN, ELISE.] De oföddas hot mot världsfreden. Vi 1958, nr 10.

Samhällsplanering, bostäder

CORNELL, E. Bostädernas typer och planutveckling sedan franska revolutionens tid. Byggforum 1958, nr 2.

Aspects sociaux du logement. Informations sociales 1958, nr 1

Sverige

CARLSSON, GÖSTA. Kan sociologen planera för bygge och bo? Ekonomen 1958, nr 4.

EDLER, C. De allmännyttiga bostadsföretagen i Göteborg. Stadsbyggnad 1958, nr 1.

GARPE, J. Ett aktionsprogram för bostadsförsörjningen i Stor-Stockholm. Att bo 1958, nr 1.

HENRIKSSON, GUNNAR. Planering av gruppbyggande av småhus. Att bo 1958, nr 1.

MATHSSON, B. Avståndsfaktorn i fritidsplaneringen. Att bo 1958, nr 1.

STÄCK, J M. Hur planeras ett samhällscentrum? Landskommunernas tidskrift 1958, nr 3.

Storbritannien

BATTEN, T R. Social aspects of rehousing Londoners. Social service mars/maj 1958.

WILLMOTT, P & BARBOUR, PH. Housing of old people in a rural parish. Social service mars/maj 1958.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

HIMMELSTRAND, U. Konsumenten i dagens samhälle — ett forskningsprogram. Kooperatören 1958, nr 3—4.

Sverige

WESTERLIND, E. Prisstegringarna — medaljens baksida. Svensk sparbankstidskrift 1958, nr 2.

ÖSTERGREN, B. Den omöjliga inkomstskatten. Svensk tidskrift 1958, nr 2.

Finland

Den nya konsumentprisindexen. Social tidskrift 1958, nr 1/2.

[1] Översikten avser tiden 26 februari—25 mars 1958. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

Storbritannien

BOGGIS, F D. The rational consumer. The co-operative review 1958, nr 3.

Västtyskland

LIEFMANN-KEIL, ELISABETH. Zum Sparen der Arbeitnehmer. Der Arbeitgeber 1958, nr 5.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

Arbetsledareförslag för skapande av bättre arbetsatmosfär. Arbetsledaren 1958, nr 4.

Sverige

FORSMAN, V. Arbetsförmedlingarnas verksamhet. Arbetsmarknaden 1958, nr 3.

OLSSON, BERTIL. Aktiv arbetsmarknadspolitik. Tiden 1958, nr 2.

Canada

STARR, M, LONG, M & HALL, F H. Prejudice and discrimination. The labour gazette 1958, nr 1.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

Sverige

ÖSTERGREN, B. Akademiker och andra arbetare. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 12.

Yrkesutbildning

Sverige

LINDBLOM, P. Perspektiv på socialinstitutens utbildning. DSI-nytt 1958, nr 4.

Norge

SCHAU, R. Barna foran valg av utdannelse. Sosialt arbeid 1958, nr 2.

Västtyskland

COLER, E. Zur Reform der sozialen Ausbildung. Soziale Arbeit 1958, nr 3.

TEITGE, G. Die rechtliche Natur der Arbeitsverhältnisse von Fürsorgezöglingen. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 3.

Empfehlung 101 der Internationalen Arbeitsorganisation: Berufliche Ausbildung in der Landwirtschaft. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 4.

Sysselsättning, arbetslöshet

ELFVENGREN, ELISABETH. Undersysselsättningen, dess definition och mätbarhet. Ekonomiska samfundets tidskrift 1958, nr 1.

HEURLIN, L O AF. Arbetslöshetens paradox i den klassiska nationalekonomin. Ekonomiska samfundets tidskrift 1958, nr 1.

OLSSON, GUNNAR. Internationell arbetsmarknad. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 9.

Finland

HEIKINHEIMO, L. Allmän fortlöpande sysselsättningsstatistik. Social tidskrift 1958, nr 1/2.

Arbetslön, arbetstid

Sverige

HARALDSON, Å. Bättre arbetsförhållanden i ladugården. Svenska lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift 1958, nr 2.

Amerikas förenta stater

ZEISEL, J S. The workweek in American industry 1850—1956. Monthly labor review 1958, nr 1.

Australien

ISAAC, J E. The function of wage policy: The Australian experience. The quarterly journal of economics febr 1958.

Norge

STRÖM, A. Fraværet ved en norsk bedrift i etterkrigsårene. Arbeidsgiveren 1958, nr 4.

Schweiz

DUBOIS, CH-A. Vers une transformation du caractère des vacances? Journal des associations patronales 1958, nr 11.

Västtyskland

NIEMANN, URSULA. Kürzere Arbeitszeit — höhere Produktivität in der westdeutschen Industrie. Wirtschaftswissenschaftliche Mitteilungen 1958, nr 3.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

Grants-in-aid. International social service review 1957, nr 3.

Europäisches Abkommen über die Soziale Sicherheit der Wanderarbeitnehmer. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 5.

Storbritannien

Sjukförsäkringen i Storbritannien. Svensk sjukkassetidning 1958, nr 3.

Västtyskland

BEKEMEIER, H. Die Abgrenzung der knappschaftlichen Rentenversicherung. Soziale Sicherheit 1958, nr 2.

FELIX, G. Die Steuerliche Behandlung von betrieblichen Pensionsverpflichtungen. Recht der Arbeit 1958, nr 3.

GOTTMANN, K. Der Rentenbeginn nach dem neuen Recht in der Arbeiterrentenversicherung. Soziale Sicherheit 1958, nr 3.

Empfehlung 102 der Internationalen Arbeitsorganisation: Sozialeinrichtungen für Arbeitnehmer. Bundesarbeitsblatt 1958, nr 4.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

SCHULZE, R. Psykodramatisk återanpassningsterapi på ungdomsvårdsskolor. Socialmedicinsk tidskrift 1958, nr 2.

ÅGREN, INGEGERD. Att planera för morgondagens familj. [Rec av Myrdal & Klein: Kvinnans två roller.] Byggforum 1958, nr 2.

Organization and administration of child welfare services. International social service review 1957, nr 3.

Sverige

BESKOW, B. Socialmedicinska problem vid omhändertagande av barn. Socialmedicinsk tidskrift 1958, nr 2.

BJÖRKBERG, R. Pojkprostitutionen i Göteborg. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1958, nr 1.

FAJERSON, H M. Ett ideologiskt framsteg. [I anledning av E v Hofstens och Gösta Rehns artikel i Vi om barnfamiljerna.] SACO-tidningen 1958, nr 1.
GULLBERG, K G. Unga lagöverträdare. Barnavård och ungdomsskydd 1958, nr 1.
PETRE, GUNNEL. Skall föräldrar övervakas? Sunt förnuft 1958, nr 3.
SVERIGES LÄKARFÖRBUND. Allmän familjerådgivning. [Yttrande.] Svenska läkartidningen 1958, nr 11.
TAKMAN, J. Prostituerade flickor i Stockholm. Populär tidskrift för psykologi och sexualkunskap 1958, nr 1.
Försöksverksamheten på landsbygden. Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor 1958, nr 103.
Riktlinjer för ungdomsbrottslighetens bekämpande. Från departement och nämnder 1958, nr 5.

Åldringsfrågor, åldringsvård

BAUMGARTNER. Les stations thermo-climatiques et le problème du vieillissement humain. Les cahiers du musée social 1958, nr 1/2.
COHEN, W J. Social aspects of ageing. International social service review 1957, nr 3.
TUCKMAN, J & LORGE, I. The projection of personal symptom into stereotype about ageing. Journal of gerontology 1958, nr 1.

Sverige

HÖJER, K J. Lagbestämmelserna om ålderdomshemmen definitiva. [Med kommentarer.] Svenska socialvårdsförbundets tidskrift 1958, nr 1.
Riktlinjer för åldringsvården. Folkpensioneringen 1958, nr 1.

Hälsofrågor, sjukvård

VAHLQUIST, B & WERNER, I. Kontakt med näringsforskning i U.S.A. Näringsforskning 1958, nr 1.

Sverige

KJELL, T. Hälsoåret 1958. Hygienisk revy 1958, nr 3.

Finland

NANDELSTADH, O W v. Psykisk hälso- och sjukvård i Finland. Sjukhuset 1958, nr 3.

Frankrike

Rehabilitation von Tuberkulosekranken in Frankreich. Nachrichtendienst des deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge 1958, nr 3.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

STRÖMGREN, E. Alkoholen och de psykiska sjukdomarna. Alkoholfrågan 1958, nr 2.

Sverige

KLACKENBERG, H. Effektivare spärr mot alkoholosäkra motorförare. Alkoholfrågan 1958, nr 2.
ÅMAN, A. Spritdryckskonsumtionen i Sverige under motbokssystemet och därefter. Nykterhetsvården 1958, nr 2.

Amerikas förenta stater

SKUTIN, A. Amerikansk nykterhetspolitik. Socialmedicinsk tidskrift 1958, nr 2.

Indien

SKÖLD, H. Totalförbudet i Indien har ännu ej kunnat realiseras. Alkoholfrågan 1958, nr 2.

Brottslighet, kriminalvård

Sverige

HULT, B. Fängelse eller ungdomsvårdsskola. Svensk juristtidning 1958, nr 2.
LINDBLOM, P. Kriminalitet i välfärdssamhället. SIA 1958, nr 6.

Sociologi och statistisk metod

HENELL, O. Mätning och jämförelse av interpersonlig tillfredsställelse. Ekonomiska samfundets tidskrift 1958, nr 1.

Östtyskland

SCHIE, E. Die Auswahl der Familienhaushalte für die Wirtschaftsrechnungen. Statistische Praxis 1958, nr 2.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK INKOMMEN LITTERATUR[1]

AKTUELL DEBATT om brott och straff. Sthlm 1957.
ARÉN, P. On legal abortion in Sweden. Tentative evaluation of justification of frequency during last decade. Lund 1958. (Acta obstetricia et gynecologica scandinavica. Vol. 37, Suppl 1. Akad avh.)
BETÆNKNING om åndssvageforsorgens problemer. Afg af det af Socialministeriet d 30 april 1954 nedsatte udvalg. Afsnit 1. Khvn 1957. (Betænkning 185.)
DANMARK. Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1958.
Bd 169: H 1. Gartneri, erhvervsmæssigt havebrug of frugtavl 1955.
Bd 169: H 2. Kriminalstatistik 1955.
Bd 169: H 5. Ejendomssalg 1956.
— Sundhedsstyrelsen.
Dödsårsagerne i Kongeriget Danmark 1956. Khvn 1958.
ELFVENGREN, ELISABETH. Kostnaderna för teknisk, naturvetenskaplig och ekonomisk forsk-

[1] Översikten omfattar tiden 26 februari—25 mars 1958.

ning i Finland. Hfors 1958. (Ekonomiska utredningsbyrån. Ser B:10.)

ENEQUIST, GERD & HARTIN, L. Uppsala län med omnejd. 1. Folkmängd, odling och industri. Upps 1958. (Geografiska regionstudier utg av Geografiska institutionen vid Uppsala universitet. 1.)

FINLAND.
Finlands banks institut för ekonomisk forskning.
Publikationer. Hfors 1958.
Ser A:19. Ekonomiska utredningar 1958:1.

FÖRENTA NATIONERNA.
Ammoun, Ch D. Study of discrimination in education. New York 1957. (Publ. 1957. 14. 3.)
— Technical assistance programme.
Housing in Ghana. New York 1957. (Publ 1957. 2. H. 3.)

GLÄSSING, H. Voraussetzungen der Adoption. Eine rechtspolitische und rechtsvergleichende Studie. Franf a M & Berl 1957.

[GOLDBERG, W & TROLLE, U AF.] Måste kommunalskatterna stiga? Ett bidrag till en aktuell diskussion. Sthlm 1958. (Rygaards småskrifter. 6.)

HINDERSON, G. Kalk- och kalkcementbruk. Invändig puts på betong. Sthlm 1958. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 46.)

HOLM, P. Samhällsplanering och bostadspolitik. En orientering. Sthlm 1958.

INTERNATIONELLA ARBETSBYRÅN.
International directory of co-operative organisations. Ed 11. Geneva 1958.

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN.
42nd session, Geneva, 1958.
Report. Geneva 1958.
5 (2). Conditions of employment of plantation workers.

KONJUNKTURINSTITUTET.
Meddelanden. Ser B. Sthlm 1958.
24. Nationalbudget för år 1958.

NORDISKA RÅDET.
Sessionen 5, 1957, Helsingfors. Hfors 1957.

NORGE.
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1957.
282. Folkemengdens bevegelse 1955.

SAMHÄLLSKUNSKAP för seminarieundervisningen, annan högre undervisning och det fria bildningsarbetet. Utg av Skolöverstyrelsen. Del 2. *Östlind, A.* Samhällsekonomi. 2 uppl. Sthlm 1957. (Skolöverstyrelsens skriftserie 10.)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958. Sthlm 1958.
1—2. Vägplan för Sverige. Betänkande avg [d 14 nov 1957] av Delegationen för översiktlig vägplanering. Del 1—2. (K.)
1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor.
2. Expertutredningar och övriga textbilagor.
6. Författningsutredningen: 1. *Sköld, L.* Kandidatnominering vid andrakammarval. [Avg d 9 jan 1958.] (Ju)
8. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Betänkande [avg d 30 sept 1957] av Nordiska kommittén för hälsovårdsutbildning. (I)
9. Häradsrätts sammansättning i brottmål. Promemoria avg [d 19 febr 1958] av Stadsdomstolsutredningen. (Ju)
10. Förslag till varumärkeslag. Betänkande avg [d 9 jan 1958] av Varumärkes- och firmautredningen. (Ju)
11. Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion. 1955 års universitetsutredning. 3. [Avg d 10 jan 1958.] (E)

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1958.
Jordbruk med binäringar.
Fiske 1956. (Statistiska centralbyrån.)
Årsväxten 1957. (Statistiska centralbyrån.)
Rättsväsen.
Brottsligheten 1955. (Statistiska centralbyrån.)
Transport- och kommunikationsväsen.
Sveriges järnvägar 1956. (Järnvägsstyrelsen.)

TORP, S. Glimt av arbeidsmarkedet og arbeidsformidlingen i Oslo 1898—1958. Oslo 1958.

UTRIKESDEPARTEMENTET.
Aktstycken. Ny serie. Sthlm 1958.
I:C:7. Utrikesfrågor. Offentliga dokument m m rörande viktigare svenska utrikespolitiska frågor 1957.

ÖVERVAKNING enligt barnavårdslagen. Sthlm 1957. (Svenska socialvårdsförbundet.)

RECENSIONER

ERIKSSON, KARL HENRIK. Vanart och personlighetsavvikelser. Almqvist & Wiksell, Uppsala 1957. 464 s. 28,00 kr.

I sin doktorsavhandling »Vanart och personlighetsavvikelser» med underrubriken »Differentialpsykologiska undersökningar av manliga ungdomsvårdsskoleelever» formulerar Karl Henrik Eriksson som sitt problem att »finna några kvantitativa psykologiska skillnader mellan en som 'självligt abnorm' eller 'psykopatisk' karakteriserad vanartsgrupp å ena sidan och en som 'icke-psykopatisk' eller 'psykiskt normal' betecknad vanartsgrupp å den andra och mellan båda grupperna i sin tur, jämförda med grupper av icke-vanartiga individer ute i samhället, utvalda med hänsyn till representativitet i vissa avseenden». Han frågar samtidigt om eventuellt funna differenser kan anses vara »förknippade med de undersöktas personlighet».

I avhandlingens första del analyseras vanarts- och psykopatibegreppen och redovisas ett antal psykologiska mätmetoder som tidigare kommit till användning i motsvarande sammanhang (fysiologiska metoder, intelligenstest, »miniatyrlivssituationer», kasuistiska metoder, frågeschemata).

I andra delen av boken redogörs för resultaten av jämförelser mellan tre försöksgrupper: »psykopatiska» vanartiga elever från Lövstaskolan, »psykiskt normala» vanartiga elever från Sundbo yrkesskola och Folåsa skolhem, samt »normala», icke vanartiga elever från Centrala verkstadsskolan och Uppsala folkskolor. Vardera av de tre kategorierna omfattade elever dels i åldern 10—15, dels 15—20 år.

Dessa grupper jämfördes beträffande ett antal medicinska och social-medicinska variabler och författaren fann bl a att psykopatidiagnosen var betydligt vanligare hos Lövstaklientelet än hos de båda andra klientelen, liksom sinnessjukdom hos föräldrarna och ställningen som enda barn. »Stympade hem» var signifikant vanligare i Lövstamaterialet jämfört med Sundbomaterialet. Däremot visade sig inga klara skillnader mellan klientelen med avseende på socialgruppstillhörighet eller fördelning på tätort resp landsbygd. Författaren drar av resultaten den sammanfattande slutsatsen att Lövstaklientelet framstår som i ärftlighetshänseende mer belastat än de båda andra klientelen medan de yttre miljöförhållandena med vissa undantag är relativt likartade.

Bland resultaten av jämförelse mellan de tre grupperna beträffande det batteri av experiment och test som författaren applicerat märks följande: Intelligenstesten gav inga signifikanta skillnader mellan Lövstagruppen å ena, Folåsa och Sundbo å andra sidan. I reaktionstidsförsök med valreaktioner visade Lövsta längre reaktionstider och större variationer i tiderna än övriga grupper. I experimentella konfliktsituationer, uppmärksamhetstest (Bourdontest), »uthållighetstest» hade Lövstagruppen sämre resultat än de andra grupperna. I fråga om perseverationsbenägenhet skilde sig inte grupperna signifikant men Lövstagruppen hade oftare låga resp höga resultat, vilket enligt författaren tyder på att denna grupp i större utsträckning än de båda andra bestått dels av sådana som har särskilt lätt att alternera mellan olika verksamheter, dels av sådana som har svårt att växla verksamhet. Av personlighetsschemata differentierade särskilt Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) klart mellan Lövstagruppen å ena och de övriga å andra sidan. Samma gällde reproduktionsstörningar i ordassociationstestet: Lövstaeleverna visade bl a mindre känslighet för ord som i allmänhet brukar verka störande, och vice versa. Ett genomgående fynd var en högre intervariabilitet i testdata överhuvudtaget i Lövstagruppen.

I tredje delen av avhandlingen, som endast gäller elever i åldern 15—20 år, ställer författaren upp som mål dels att på sta-

tistisk väg välja ut sådana mätmetoder som differentierar maximalt mellan de båda vanartsgrupperna inbördes och mellan dessa och normalgruppen, dels att få fram ett index för varje elev för att ange hans läge i förhållande till normalgruppens medelvärde resp medelvärdet för den grupp han själv tillhör, vidare att sätta index i relation till »bakgrundsdata» resp till den sociala prognosen tre år efter det experimenten utförts.

Av de erhållna resultaten kan följande framhävas:

I Lövstagruppen förefanns samband mellan index (nivåvärden) och »skallskador», »trots, egensinne och lynnesutbrott», samt (delvis) »tidigare vistelse på barnhem resp ungdomsvårdsskola».

Den sociala prognosen syntes genomgående något gynnsammare för skolhemseleverna än för yrkesskoleeleverna. Procenttalet i samhället på tillfredsställande sätt återinpassade elever tre år efter utskrivningen utgjorde för skolhemmen Lövsta och Folåsa sammantagna åren 1946—1949 50 %, för yrkesskolorna Lövsta och Sundbo åren 1946—1951 39 %. Ej fullt tillfredsställande återinpassade var resp 28 % och 27 %, ej återinpassade 22 % resp 34 %. — Av de olika bakgrundsdata (anamnestiska data) uppvisade endast tre typer positiva korrelationer med den sociala prognosen, nämligen uppgift om skallskada i Sundbomaterialet, samt uppgift om tidigare vistelse på ungdomsvårdsskola och erhållen psykopatidiagnos på Lövstaskolan. Däremot visade sig anmärkningsvärt nog ingenstädes signifikanta samband mellan bedömning av social prognos vid läkarundersökningen och det verkliga utfallet. Inte heller gav sambandsberäkningar mellan resultat från de olika testen resp testindex å ena sidan och social prognos å andra sidan några klart signifikanta samband vare sig i Lövsta- eller Sundbomaterialet med undantag av höga nivåvärden i MMPI beräknat på en mindre grupp ur det senare materialet (med dålig social prognos). Intelligensnivån gav inget signifikant samband, däremot förelåg sådant i fråga om skattningar av egenskaperna »vårdslös i detaljer, brister i noggrannhet» i Lövstamaterialet och »känsloflack, likgiltig, oberörd» i Sundbo-materialet. Författaren drar av de magra sambanden mellan testdata och den sociala prognosen i huvudsak två slutsatser: att de använda metoderna inte lämpar sig för att ställa social prognos och/eller att prognos omfattande tre år är för kort tid.

Några betydelsefulla oklarheter i avhandlingen må påtalas:

1. I den avslutande diskussionen av de erhållna resultaten uttalar författaren att »undersökningsresultaten utsäger icke något om orsakerna till vanarten över huvud. Något sådant har heller icke ingått i problemställningarna.» I inledningen tas emellertid »orsaksproblemet» först av alla upp till debatt och vi läser där att »vissa avvikelser i de ungas personlighet — — — i en del fall få tänkas vara viktiga etiologiska faktorer till vanartens uppkomst. *Sådana avvikelser kalla vi här personlighetsavvikelser.*» Om vi beaktar att titeln på arbetet lyder »vanart och personlighetsavvikelser» och att författaren undersökt och försökt mäta dessa avvikelser ter det sig svårförklarligt att han mot slutet av arbetet så helt tar avstånd från det etiologiska problemet. Detta är ju också det som kanske främst intresserar och kräver forskning: i sista hand har vi att göra med en bestämd individ som vi skall söka förbättra eller bota. — Kanske kan författarens icke klart utsagda modifikation av målsättningen hänga samman med de svårigheter som visat sig att med hjälp av de använda metoderna erhålla resultat som korrelerar med den sociala prognosen?

2. En annan oklarhet, som också hänger nära samman med den nyssnämnda, ligger i författarens definitioner och bruk av begreppen »vanart» och »personlighetsavvikelser». Det förra definieras enl författaren genom sociala och juridiska normer, det senare genom kliniskt bruk resp genom testen. Men kan man verkligen särskilja dessa båda begrepp så som författaren gjort? *Såväl »vanart» som »personlighetsavvikelser» är beteenden hos en individ som avviker från vissa normer.* Skillnaden skulle tydligen ligga i att normerna i förra fallet är sociala, i senare fallet psykologiskt-statistiska. I förra fallet observerar läkare, lärare, socialassistenter, etc beteenden hos en individ och avgör att vederbörande avviker från en viss norm.

Men också i det psykologiska experimentet sätts en individs beteende i relation till en norm, som erhållits genom sammanställning av flera individers beteenden i motsvarande situation — dvs en social norm. Ett personlighetsschema t ex kan mycket väl ur metodsynpunkt betraktas som likvärdigt med en standardiserad läkarintervju. Det tycks inte finnas befogad anledning att göra principiell åtskillnad mellan fenomen som täcks av begreppet »vanart» och sådana som betecknas som »personlighetsavvikelser». Det blir då också mindre meningsfullt att laborera med något slags orsakssammanhang mellan dem. Ett beteende blir inte *orsak* till ett annat bara därför att man i förra fallet bättre kontrollerar och standardiserar de yttre betingelserna under vilka de uppträder (i en testsituation), registrerar beteendet och sätter det i relation till ett medelvärde. — Att som författaren gör begagna ett begrepp sådant som »normala vanartiga» ter sig också som mindre lyckligt. *Varje* vanart — även en mindre sådan — är i och för sig »van-art» = avvikelse från det normala.

3. Då författaren visar att MMPI differentierar mellan Lövstagruppen å den ena sidan och de båda andra grupperna å den andra kan det frågas om inte ett sådant resultat är relativt självklart just om vi tänker på att klientelet till stor del differentierats på bas av läkarintervju, och att de frågor som därvid ställs i inte ringa omfattning kommer igen i »personlighetsschemat». Man vill också fråga sig om det syns troligt att ett testbatteri av samma typ som det använda skall kunna differentiera klientelet *säkrare* än sociala utlåtanden och läkarutlåtanden.

4. Författaren har valt att i rätt stor utsträckning använda experiment av sådan allmän-psykologisk modell som numera sällan ingår i ett personlighetsdiagnostiskt batteri. De projektiva metoderna, som eljest borde ha legat nära till hands, avvisas emellertid som olämpliga för strikt matematisk-statistisk behandling. Härtill kan man fråga om det inte skulle varit fruktbart att speciellt utforma något eller några projektiva test för att därmed testa en eller flera uppställda hypoteser, vilket emellertid skulle ha krävt andra typer av hypoteser än de »förutsättningslösa» sambandsberäkningar av gängse social-psykologisk typ som författaren använt sig av.

5. Författarens diskussion av relationen mellan begreppen »karaktärsneuros» och »psykopatisk karaktär» rymmer en del dunkla punkter. Sålunda beaktas inte den vanliga distinktionen mellan »karaktärsneuros» och »symptomatisk neuros», varvid man ju i förra fallet främst avser patologiska förändringar i *jagets* struktur. »Psykopaterna» hänförs stundom inom psykoanalysen till flera olika former av karaktärsneuroser, t ex till »impulsneurotiker». Man kan vidare inte se ett impulsstyrt handlande som ett enkelt uttryck för ett direkt utlevt behov utan mycket ofta finner vi att symptomet uttrycker en kombination av det ursprungliga behovet och försvar mot behovet (därav resistensen mot terapi). — Man får slutligen inte som författaren tycks göra föreställa sig att »normalitet» ligger »mellan» »neuros» och »karaktärsneuros» i någon endimensionell variation.

Det är, som framgått av den korta översikten, och oavsett de oklarheter som sålunda påtalats, ett imponerande arbete som ligger bakom Erikssons omfångsrika avhandling. Det är också med stor tillfredsställelse man kan hälsa detta bidrag till den psykologiska forskningen på detta viktiga och — trots all publicitet — ännu i hög grad eftersatta område. Undersökningen är ytterst samvetsgrant genomförd och fyller alla rimliga experimentella och statistiska krav på datainsamling och databehandling. — Till den speciellt i avhandlingens 3:e del framlagda statistiken skulle likväl kunna sägas att antalet i grupperna ingående individer (i 1956 års undersökning 35 st) stundom knappast rättfärdigar de ingående korrelationsberäkningarna. — Avhandlingen är översiktligt disponerad och försedd med en detaljerad innehållsförteckning. Läsaren görs förtrogen med ett stort antal representativa experimentalpsykologiska metoder och med en utvecklad psykologiskt-statistisk teknik. Författaren säger sig också ha haft »ett teoretiskt intresse för mätningsproblemet som sådant inom ett gebit, där skiljaktiga meningar länge varit förhärskande».

Ulf Kragh

Mc CARTHY, PHILIP J. Introduction to Statistical Reasoning. Mc Graw Hill Book Company, Inc. New York 1957. 402 s. $ 5,75.

Det är av två skäl en stor glädje för mig personligen att få tillfälle att för svenska läsare presentera professor McCarthy's lärobok. Ett första — och avgörande — skäl är, att det är en *bra* bok, som förtjänar att bli känd. Ett andra — mera personligt — skäl är, att jag 1947—48 hade förmånen att ha McCarthy som lärare i »sampling» under ett slitsamt men stimulerande år vid Cornell University.

McCarthy fick sin grundläggande utbildning vid Princeton University i matematisk statistik för professor S S Wilks. Efter världskrigets slut knöts han till Cornell University. Han har där framgångsrikt organiserat undervisningen i statistik för studenter vid New York State School of Industrial and Labor Relations. De problem, som han därvid ställts inför, är i mångt och mycket desamma som möter i andra länder vid statistikundervisning: flertalet studenter har förhållandevis obetydliga förkunskaper i matematik.

McCarthy's lärobok avser att vara en icke-matematisk men likväl rigorös inledning till studierna av statistisk metodik. Det sätt, varpå McCarthy löst den svåra uppgiften att skriva en bra bok med denna målsättning, kan karakteriseras på följande sätt.

Läroboken är en *inledning* till studierna av statistisk metodik redan genom begränsningen i ämnesvalet: trots sitt betydande omfång, 400 sidor, behandlar den »endast» ett relativt begränsat antal tekniska förfaranden, i huvudsak endast vad som brukar benämnas »large sample theory» men icke »small sample theory». (Den läsare, som glömt bort vad som menas med dessa uttryck, kan lämpligen repetera saken i McCarthy's lärobok.) Den behandlar icke heller vissa »moderna» metoder, t ex fördelningsfria tests. Innehållet grupperar sig i stort sett på följande sätt:

a) De fem första kapitlen behandlar vad som vanligen brukar benämnas statistisk deskription: population, sampel, variabel, fördelning, lokalisations- och spridningsmått definieras och illustreras.

b) Kapitlen 6 och 7 lägger den sannolikhetsteoretiska grundvalen för den följande framställningen.

c) Kapitlen 8—12 behandlar med hjälp av sannolikhetsteoretiska modeller det statistiska analysproblemet: hur kan man förfara för att dra slutsatser från delen till det hela? Det är väl känt, att man i princip icke kan dra exakta sådana slutsatser; varje slutsats från delen till det hela är »riskfylld». Den statistiska teorin visar emellertid, hur det är möjligt att dra slutsatser från delen till det hela på ett sådant sätt, att risken för felslut är mätbar och kontrollerbar; den statistiska estimations- och hypotesprövningsteorin är en teori för just detta.

Författaren presenterar detta stoff på ett sätt, som svarar mot hans målsättning att ge en inledning till studierna. Han har utgått från att för flertalet studenter är de statistiska idéerna nya — han serverar dem därför i små portioner och återkommer till dem vid senare tillfällen.

Författaren har aldrig fallit för frestelsen att »släppa lös integraler» i sin framställning. De förkunskaper i matematik (eller snarare i symbolspråk), som fordras för att förstå framställningen, är ungefär vad flertalet svenska studenter på allmänna linjen förefaller att ha. Framställningen illustreras genomgående av överskådliga, *realistiska* exempel. Dessa har till övervägande delen valts från socialvetenskapliga tillämpningar; detta har givetvis i sin tur övat inflytande på ämnesvalet. Sålunda ingår i boken ett förträffligt kapitel om planering av stickprovsundersökningar, medan försöksplanering icke alls behandlas.

Framställningen är rätt genom så gott som hela boken välgörande klar och fri från tryckfel etc. Jag har vid min läsning endast funnit ett enda och därtill ett ganska oskyldigt; formeln (9.8) på sidan 258 har blivit en smula misshandlad utan att därför bli obegriplig.

Sammanfattningsvis vill jag varmt rekommendera McCarthy's bok till envar som vill lära sig förstå vad statistiskt tänkande är, och då framför allt till samhällsvetenskapligt intresserade statistiker och icke minst icke-statistiker. *Tore Dalenius*

MINISTRY OF LABOUR AND NATIONAL SERVICE. Report of an Enquiry into Household Expenditure in 1953—54. Her Majesty's Stationary Office, London 1957. 304 s. £ 1 17 s 6 d.

I England har man nyligen fullbordat en större undersökning om hushållens inkomster och utgifter, vad som i Sverige brukar kallas en levnadskostnadsundersökning. Anledningen till undersökningen var huvudsakligen behovet av en budget för beräkning av the Index of Retail Prices, motsvarigheten till vår konsumentprisindex. En undersökning för detta ändamål, som hade företagits omedelbart före kriget, hade genom konsumtionsvanornas ändringar blivit helt föråldrad.

De undersökningsmetoder som användes är av stort intresse inte minst för svenska statistiker, enär den svenska levnadskostnadsundersökning, som pågår under år 1958, utförs efter liknande planer. Utgångsläget vid val av metod var för Sveriges del följande. Man sökte ett tillvägagångssätt, som dels möjliggjorde ett slumpmässigt urval och dels gav detaljerade och noggranna enskilda uppgifter. Undersökningen skulle omfatta ett helt år. En bokföringsundersökning i den äldre stilen, där varje hushåll antecknade utgifter och inkomster under ett år ansågs utesluten, då en sådan metod inte kan genomföras med slumpmässigt valda hushåll. En intervjuundersökning med helårsintervjuer skulle inte ge den önskade säkerheten i detaljer. Den lösning man stannade vid blev följande. Observationsperioden skulle omfatta en månad för varje enskilt hushåll, dock så att hela året täcktes. I största möjliga utsträckning skulle materialet insamlas genom bokföring. I de fall där bokföring inte kunde erhållas, skulle man ersätta med intervjuer.[1]

Vilka överväganden som gjordes för metodvalet för den brittiska undersökningen framgår inte uttryckligen av rapporten, men utgångsläget torde ha varit likartat med det svenska.

Den engelska undersökningen omfattade (efter bortfall) ett stickprov på ca 13 000 hushåll från olika delar av Storbritannien och Norra Irland. Observationsperioden var för varje hushåll tre veckor. Materialet insamlades till största delen genom bokföring, vissa uppgifter erhölls dock genom intervju. Kontakten med hushållen förmedlades genom särskilda ombud. Hushåll, som hade medverkat med en fullständig bokföring över sina utgifter från alla medlemmar, erhöll ett arvode härför.

Bokföringen skulle omfatta samtliga utgifter under perioden. Utgifterna skulle av bokföraren hänföras till huvudgrupper av varor och tjänster och andra utgifter. I samband med bokföringen skulle vissa frågor om inkomsten besvaras skriftligt. En intervju gjordes med varje hushåll, vilken omfattade data om hushållet och bostaden, vissa naturaförmåner samt vissa regelbundna utgifter såsom hyra och andra bostadskostnader, licenser för radio och television, bilskatt, försäkringar, terminsavgifter för skolbarn. Samtliga dessa utgifter avsåg en period av 12 månader före dagen för intervjun. Undersökningen löpte under tiden 26 januari 1953 och några veckor in på 1954. Varje vecka året runt kontaktades samma antal nya hushåll för undersökningen, så att perioderna för olika hushåll saxade varandra.

Urvalet var som vanligt i undersökningar av detta slag ett tvåstegsurval. De primära urvalsenheterna var tillsammans 351, nämligen County of London, 70 större städer, 200 mindre städer och 80 landsbygdsområden. Dessa enheter valdes slumpmässigt från sina strata med vikter i proportion till folkmängden. De omfattade ca 60 % av folkmängden.

Det sekundära urvalet gjordes från register över lägenheter för fastighetsbeskattningen. Urvalsenheten var sålunda en viss lägenhet; det hushåll som bebodde lägenheten skulle ingå.

Urvalet kom att omfatta närmare 20 000 hushåll. Man väntade sig att 40 à 50 % av dessa skulle delta i undersökningen, men detta visade sig alltför pessimistiskt, svarsprocenten blev i själva verket 67 %, vilket innebar att undersökningen kom att omfatta 13 000 hushåll. Även detta resultat har en svensk statistiker dock svårt att acceptera som tillfredsställande.

Hushållet definierades som personer med gemensam bostad och helt eller delvis gemensam mathållning och som regel helt eller delvis gemensamma hushållsutgifter.

[1] Se vidare SocM 1956:11, sid 696.

Helinackorderingar ansågs tillhöra det hushåll, där de bodde och intog en del av sina måltider. Inneboende räknades som separata hushåll. Om ett hushåll hade hembiträde uteslöts hembiträdets utgifter och inkomster. Hennes kontantlön räknades som utgift för hemhjälp, hennes naturalön räknades tydligen som arbetsgivarens konsumtion av livsmedel och bostad, vilket förefaller egendomligt. Det må anmärkas, att hushåll med hembiträden endast utgjorde en halv procent av samtliga hushåll i undersökningen.

Som utgift räknade man under observationsperioden gjorda utbetalningar. Man följde sålunda betalningsprincipen eller kontantprincipen, vilket är det vanligaste i levnadskostnadsundersökningar. En annan möjlighet är leveransprincipen, dvs man observerar de varor eller tjänster, som levererats till hushållen under perioden.

Med inkomst avsåg man inkomsten före skatt och andra obligatoriska avdrag. Som inkomst av egethem räknades den taxerade inkomsten härav.

Vid bearbetningen användes den traditionella hålkortsmetoden. Man kodade varje detaljgrupp av utgifter och summerade den per vecka, varefter summorna stansades på hålkort. Kodning och summering underlättades av att bokförarna dag för dag hade samlat posterna på huvudgrupper.

Vid presentationen i tabeller grupperades hushållen genomgående efter inkomst. Hushållets sammanlagda inkomst betraktades som den viktigaste variabeln, men därjämte grupperade man efter huvudpersonens inkomst. Man indelade också efter olika ortsgrupper, efter hushållsstorlek, hushållstyp, antal inkomsttagare och huvudpersonens sysselsättning. Dessa indelningar kombinerades alltid med en indelning i tre större inkomstgrupper. Denna ingående uppdelning var möjlig tack vare materialets omfattning.

Något försök till medelfelsberäkningar gjordes inte. Man diskuterade problemet men avstod med hänvisning bl a till det stora bortfallet och de avsevärda mätfelen. En redovisning av medelfel skulle ge intryck av större noggrannhet än man i verkligheten kunde räkna med. På andra vägar försökte man emellertid komma fram till en närmare kunskap om felen i undersökningen. Man konstaterade exempelvis, att inkomsten ofta var för lågt angiven beroende på

a) en tendens att uppge inkomsten efter i stället för före avdrag för skatt och obligatoriska försäkringar,

b) en tendens att utelämna extrainkomster,

c) den omständigheten, att vissa fria yrken m fl endast kunde uppge fjolårets inkomst och omöjligen beräkna den aktuella inkomsten.

Man prövade materialet också genom jämförelse med uppgifter, som avsåg hela landet. Först kan nämnas, att fördelningen på hushållstyper blev något snedvriden, i det att dels högre inkomsttagare och dels pensionärer blev underrepresenterade. För konsumtionen av olika varor och tjänster fann man god överensstämmelse för bostad, bränsle, lyse, möbler och husgeråd, kläder och de flesta matvaror. För alkohol, tobak, choklad och karameller, läskedrycker, glass och restaurangmåltider var överensstämmelsen dålig. För alkohol redovisades mindre än hälften av konsumtionen, för tobak drygt tre fjärdedelar. *E W*

CONTENTS

Articles

New social legislation in Austria. By *Josef Pleyl* 257
The objective and subjective aspects of job evaluation. By *Per Holmberg* .. 266
The nutritional value and price of the more important foodstuffs in 1957. By *Carl Öberg* 280
The final report of the Referendum Committee 285

Periodical surveys

Index 292
The consumer price index for February 1958 292
Employment and unemployment 295
The clientele of the Temperance Boards in 1956 298

Notices

Comments by the Social Welfare Board on assistance to smallholders 305
Views of the Social Welfare Board on the problem of prostitution 306
Spanish-Belgian social agreement 307
Yugoslavian social agreements with various countries 307
Hospital insurance legislation in Canada 307
Scholarship grants for rehabilitation research 308

Bibliography

List of periodicals 309
New additions to the library 311
Book notices 313

Summary

New social legislation in Austria. The scope of Austrian social legislation has been widened this year by the addition of several important laws and regulations. Compulsory pensions insurance for employees has existed for many years in Austria. Now it becomes possible for farmers and workers on their own account, to be included in the compulsory insurance. All members of the »Kammern der gewerblichen Wirtschaft» must be insured; this also applies to the legally responsible representatives of trading partnerships and commandite companies. People engaged in farming or forestry on their own account, and at their own risk, are automatically insured as, under certain conditions, are their children and grandchildren. A number of other groups, e. g. free lance journalists, have joined this compulsory insurance. Mr. Josef Pleyl here gives an account of the form this insurance takes and the benefits it provides. He also describes the terms of the new early retirement pension for wage-earners and salaried employees that is payable at the age of 60 for men and 55 for women if they have been in receipt of unemployment benefit or of sickness allowances from the official health insurance fund for a year. Mr. Pleyl ends his article with a brief review of the new regulations that have been introduced to help families with many children, such as increased children's allowances and tax reliefs for families with children. Page 257.

Objective and subjective aspects of job evaluation. Job evaluation is a method which attempts to determine the value of

a certain job in relation to another job. Its purpose is for wage relationships between individuals and between groups of employees to be fixed on a purely »factual» basis, so rendering all discussion unnecessary. According to the author, Mr. Per Holmberg of the Swedish Confederation of Trade Unions, its more enthusiastic advocates claim that its automatic consequences would be simpler wage negotiations, less risk of conflicts, less risk of inflation, greater fairness and greater contentment. The writer of the article then goes on to describe the various systems used in job evaluation. The basic systems are the ranking system, the job classification system, the point system and the factor comparison system. Job evaluation is most widely used in the USA, where it originated. In Europe the country that has come furthest in this field is Holland. In England certain large private firms have introduced job evaluation, but in Scandinavia this method has only been used on a very small scale so far. An inquiry has shown that the wages of only a little more than 3 % of the wage-earners who are members of the Swedish Confederation of Trade Unions are fixed according to job evaluation principles. Except in the case of Post Office workers, a point system of varying kinds has been the only method used in Sweden.

The author devotes the last part of his article to a critical analysis of the point system. In his opinion it is marred by many errors and objective methods are not used. The present trend is dangerous. As a result those now sympathizing with the basic principles of job evaluation may soon withdraw their support and, in addition, there may soon be chaos in the field of wage policy. The author maintains that there should be reliable basic research before job evaluation is used to differentiate wages. Page 266.

The nutritional value and price of the more important foodstuffs in 1957. Mr. Carl Öberg describes the relationship between the nutritional value and price of a number of common foodstuffs. It may be seen from the tables and graphs included in the article that, in relation to the number of calories, vegetable foods are usually the least expensive. Flour, coarse oatmeal and granulated sugar are the cheapest, while fruit and vegetables are relatively dear in respect of the calories produced. Milk, butter and some cuts of pork are comparatively cheap animal foods, while a number of kinds of white fish are among the most expensive. As the vitamin content of foodstuffs is also important, the relationship between price and vitamin content is also given. Page 280.

The final report of the Referendum Committee. Mr. Sven-Hugo Ryman, the Secretary of the Referendum Committee, which was set up in 1957 before the referendum on pensions, here summarizes the work of this Committee. It has included the issue of an unbiased leaflet describing the referendum's three alternatives. Page 285.

SOCIALA MEDDELANDEN
1958 · Nr 6

Debatten om ungdomar på glid har lätt att generalisera och arbeta med mytbildningar, som ligger långt från verkligheten. Det hänger ihop med, att vi så lätt råkar i affekt, när det blir tal om dem som stjäl våra bilar eller bara skränar på våra gator och torg. Men det hänger också ihop med ofullständig forskning och bristfällig upplysning om de fakta som finns. Hur många biltjuvar finns det? Vad är åtalseftergift? Hur ser det ut på en ungdomsvårdsskola? Hur ser ungdomsbrottslingarna själva ut? Och vad görs — vad planeras för framtiden? För att debatten skall nyanseras bör de som står mitt uppe i arbetet med ungdomarna få komma till tals. Sociala Meddelanden ger i detta nummer några representanter för dem, som på ett eller annat sätt arbetar konstruktivt med problemen, tillfälle att ge sin syn på klientelet, resurserna, arbetsuppgifterna och resultaten. Mesta uppmärksamheten ägnas pojkarna och flickorna på ungdomsvårdsskolorna. Det kan bli tillfälle att senare återkomma till fångvårdsanstalterna och ungdomarna där.

Red

FRÅN EN KONFERENSSERIE OM UNGDOMSBROTTSLIGHET

Av kanslisekreterare ULLA LARSSON

Sedan början av år 1957 pågår i justitiedepartementets regi en serie konferenser om ungdomsbrottsligheten. Konferenserna har tillkommit på riksdagens begäran och fem av justitieministern tillkallade riksdagsledamöter har förordnats att delta, nämligen riksdagsman Ture Königson, professor Henrik Munktell, chefredaktör Yngve Möller, fru Margret Nilsson och fru Annie Wallentheim. Vidare har företrädare för de departement som berörs av ungdomsfrågor medverkat, liksom representanter för social- och fångvården, polis- och rättsväsendet m fl. Statsrådet Björn Kjellin har varit ordförande.

Tillkallade experter från olika områden har redogjort för avslutade eller pågående undersökningar och utredningar, för lagstiftningsarbete och prak-

tiska initiativ av betydelse för ungdomsbrottslighetens problem. Avsikten har varit att därigenom nå en överblick över verksamheten på skilda fält, men utredningsarbete i egentlig mening har inte bedrivits. Det har därför inte varit tänkbart att åstadkomma en närmare avvägning av behovet av olika åtgärder eller att lägga fram detaljerade reformförslag. Konferenserna har inriktats på att genom sammanställning av material blottlägga luckorna i samhällets beredskap mot brott och därigenom ge anvisning om var samhällets ansträngningar bör sättas in.

Hittills har man behandlat följande områden[1]:

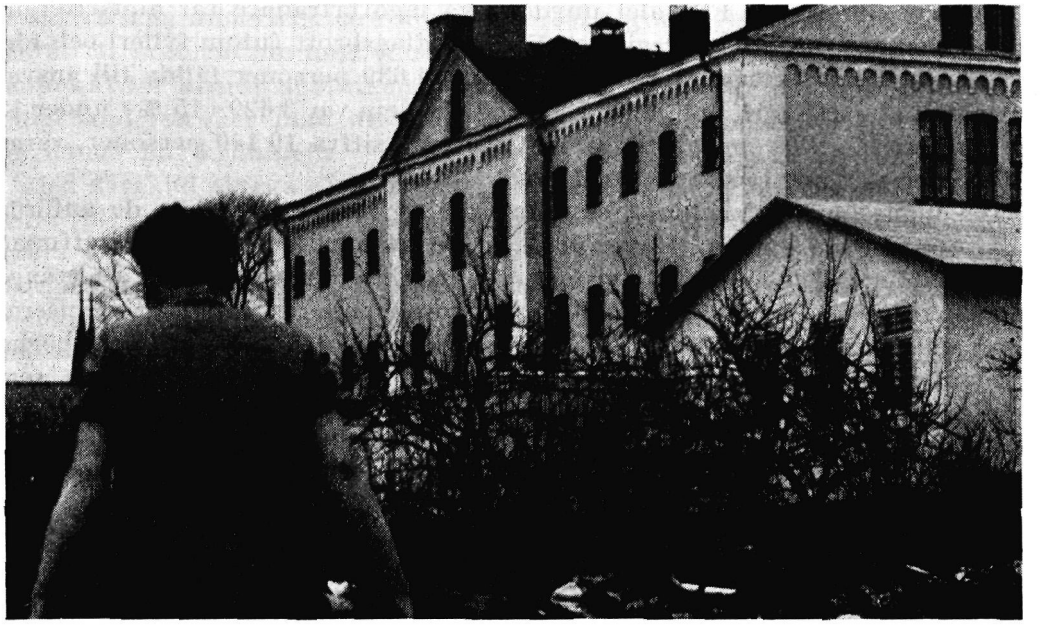
Ungdomsbrottslighetens omfattning och utveckling.
Den kriminologiska forskningen.
Det unga kriminalvårdsklientelets beskaffenhet.
Behandlingsmetoder och återfall i brott.
Anstaltsrymningarna.
Brott och skadestånd.
Polisens roll.
Åtgärder för att förkorta tiden mellan brott och brottsreaktion.
Bilstölderna.
Ungdomskravaller och ligabildningar.
Ungdomsprostitutionen.
Psykisk barna- och ungdomsvård och allmän familjerådgivning.
Skolans roll.
Ungdomen och fritiden.
Alkoholproblemet.

Konferensserien är ännu inte avslutad, utan ytterligare spörsmål kommer att behandlas. I en skrivelse till justitieministern den 27 februari i år har emellertid de särskilt förordnade riksdagsledamöterna och konferensens ordförande riktat uppmärksamheten på vissa betydelsefulla frågor bland dem som hittills har diskuterats under konferenserna. De föreslår där en del åtgärder som på ett avgörande sätt kan tänkas inverka på brottslighetsutvecklingen. Skrivelsen är på intet sätt avsedd som ett fullständigt kriminalpolitiskt program utan får betraktas som ett första resultat av konferensens arbete.

De åtgärder som föreslås är inga nyheter utan har många gånger förts fram i den kriminalpolitiska debatten och av ansvariga myndigheter och organ. De är icke desto mindre ofrånkomliga som led i kampen mot kriminaliteten.

Ungdomsbrottsligheten är avhängig av samhällsutvecklingen i sin helhet och dess bekämpande kräver ingripande på de mest skilda områden. Bland åtgärder som ger effekt först på något längre sikt pekar man i skrivelsen på en vidgad och fastare organiserad kriminologisk forskning. Man understryker vikten av att missanpassning och kriminalitet förebyggs på ett tidigt stadium och framhåller bl a behovet av en upprustad psykisk barna- och ungdomsvård och av allmän familjerådgivning, man föreslår vissa mental-

[1] Föredragningar och diskussioner finns redovisade i stencilerade sammanträdesprotokoll.

Cirka 275 ungdomar är f n dömda till ungdomsfängelse, och drygt 350 avtjänar fängelse eller straffarbete. Av dessa var 15 under 18 år när de dömdes

hygieniska och andra åtgärder inom skolans ram och ett vidgat stöd åt ungdomens fritidsverksamhet.

I dagens läge gäller det emellertid att i första hand finna medel för att snabbt komma tillrätta med de mest krisartade utslagen av ungdomskriminaliteten. I det avsnitt av skrivelsen som rör åtgärder på kort sikt framhävs framförallt två omständigheter som har medverkat till att dagens situation är så problematisk: polisens bristande effektivitet och platsbristen på ungdomsvårdsskolorna. Man föreslår därför en skyndsam upprustning av polisens och ungdomsvårdsskolornas resurser och vissa andra åtgärder som kan förkorta tiden från brottstillfället till samhällets reaktion mot brottet.

Ur det rikhaltiga konferensmaterialet som innehåller en del nytt eller mindre känt stoff skall i fortsättningen endast strövis antydas några utdrag och därav i huvudsak sådant som mer omedelbart anknyter till de förslag som lagts fram i riksdagsmännens skrivelse.

Skrivelsen skisserar till en början ungdomsbrottslighetens omfattning och utveckling enligt tillgänglig kriminalstatistik. Den verkliga brottsligheten avspeglas visserligen ganska ofullständigt i statistiken, men denna ger ändå en uppfattning om i vilken utsträckning samhällets organ har varit engagerade i brottsbekämpandet.

Av domstolsstatistiken kan utläsas att 14 014 personer dömdes för straffregisterbrott år 1955. Av dessa var 2 232 (16 %) under 21 år och 4 535

(32 %) under 25 år. Flertalet ungdomliga lagöverträdare får åtalseftergift och antecknas inte i straffregistret. För strafflagsbrott (utom fylleri och förargelseväckande beteende) blev samma år 24 639 personer fällda till ansvar eller fick åtalseftergift enligt 1944 års lag; av dem var 3 629 (15 %) under 18 år. Enbart för tillgreppsbrott var motsvarande siffra 10 140 personer, varav 2 775 (27 %) ungdomar under 18 år.

De ungas andel i kriminaliteten är i själva verket större än de anförda siffrorna ger vid handen. Många brott begås av ungdomar under straffmyndighetsåldern. Det är ofta omvittnat att kriminaliteten tenderar att tränga allt längre ner i åldrarna, en uppfattning som emellertid inte kan preciseras med statistikens hjälp. Vidare har många av de äldre brottslingarna börjat som ungdomsbrottslingar. Återfallsrisken är mycket större för dem som döms i unga år än för dem som vid den första domen är vuxna; i åldersgruppen 15—20 år är den sålunda mer än dubbelt så stor som i gruppen över 40 år.

Brottslighetens utveckling, sådan den framträder i rättsstatistiken, kan följas från och med 1913. En indexserie där antalet personer som fällts till ansvar eller fått åtalseftergift för strafflagsbrott har satts i relation till medelfolkmängden visar, om talet för 1913 sätts till 100, att brottsligheten under första världskriget nådde en höjdpunkt år 1918 med indexsiffran 117. Efter krigets slut sjönk den till 54 år 1922 men visade sedan en stigande tendens, som blev alltmer markerad under andra världskriget. År 1943 nåddes indextalet 114. Därefter inträffade återigen en nedgång som varade t o m 1948, då talet var 76. Nedgången var alltså mindre efter andra världskriget än efter första. Från och med 1949 steg brottsligheten på nytt. Indextalen för senare år är följande:

1952	1953	1954	1955
116	113	114	120

För åldersgruppen 15—18 år kan utvecklingen endast följas till 1950. Växlingarna i brottskurvan har varit mycket starkare för denna åldersklass. År 1918 var indextalet för de unga 381, år 1943 474 (maximum) och år 1950 464. Det är framförallt tillgrepps- och annan förmögenhetsbrottslighet som svarar för växlingarna i brottslighetskurvan. År 1950 var sålunda index för de ungas tillgreppsbrottslighet inte mindre än 565, de äldres 194.

Den sannolika utvecklingen av ungdomsbrottsligheten måste också ses mot bakgrund av två allbekanta faktorer: de växande ungdomskullarna och den fortsatta urbaniseringen. Åldersgruppen 12—25 år som 1954/55 omfattade 850 000 personer beräknas 1964/65 ha ökat med 26 procent eller till 1 064 000. Enbart åldersgruppen 14—18 år beräknas från 1950 till 1961 ha ökat med 50 procent. Samtidigt pågår en urbaniseringsprocess, som ännu är långt ifrån avslutad. År 1930 bodde en tredjedel av landets befolkning i städerna, mot hälften för närvarande, och det är framför allt ungdomen, som har varit medverkande i denna omflyttning. Ändringen i bosättningsförhållandena har otvivelaktigt bidragit till att öka brottsligheten.

Skrivelsens undertecknare konstaterar att brottslighetsproblemet till stor del är ett problem om ungdomsbrottslighet och att det måste vara en kardinalpunkt för kriminalpolitiken att avhålla de unga från att begå brott. Samtidigt understryker man att trots allt endast en mycket liten del av alla ungdomar blir kriminella.

Med särskild styrka — sägs det i skrivelsen — har under konferenserna framträtt vikten av att de förebyggande åtgärderna mot kriminalitet och andra anpassningsstörningar sätts in i de tidiga åldrarna. Mentalsjukvårdsdelegationen har nyligen avlämnat ett betänkande om psykisk barna- och ungdomsvård, som föreslår en väsentlig utbyggnad av denna för närvarande helt otillräckliga organisation. Att barn och ungdom med anpassningsstörningar i vidgad omfattning kommer under sakkunnig behandling är självfallet av starkt brottsförebyggande verkan. Liknande synpunkter gäller det förslag till allmän familjerådgivning som 1955 års familjerådgivningskommitté lagt fram och vars syfte är att genom rådgivning i samlevnadsproblem förbättra störda familjerelationer. Båda dessa betänkanden har diskuterats under konferenserna. Undertecknarna av skrivelsen tar inte ställning till enskildheterna i de bägge förslagen men understryker starkt vikten av att det snarast vidtas åtgärder i den riktning som förslagen anvisar.

Vid de föredragningar som gällde det unga kriminalvårds- och vanartsklientelets beskaffenhet refererades bl a vissa undersökningar som i sin mån illustrerar behovet av förebyggande psykisk ungdoms- och föräldravård. Det är erfarenhetsmässigt välkänt och har belagts av många undersökningar att det unga kriminalvårdsklientelets uppväxtmiljö visar hög förekomst av ogynnsamma faktorer: ofullständiga familjekonstellationer, inkonstanta uppfostringsmiljöer, asocialitet och abnormitet hos närstående, etc. Huvudparten av de kriminella och vanartade ungdomarna har fått växa upp utan de förutsättningar som anses nödvändiga för en tillfredsställande personlighetsutveckling. En nackdel med de flesta beskrivande undersökningar som har företagits över kriminella klientel är att de inte ger några orsaksförklaringar till kriminalitetens uppkomst utan bara visar hur klientelet ter sig, något som i och för sig är väsentligt att känna till. De siffersamband som läggs fram kan emellertid få en slags suggestiv effekt, så att de i den allmänna diskussionen används som orsaksangivelser och man får en argumentation av typen att ungdomsbrottsligheten »beror på» de stympade hemmen, skilsmässorna, mödrarnas yrkesarbete, etc. Fil lic Dick Blomberg, som inför konferensen refererade och kommenterade två svenska undersökningar av denna typ över ungdomsfängelse- och ungdomsvårdsskoleklientel, konstaterar: »Det ungdomliga vanartsklientelet avviker från normalungdom, inte bara ifråga om uppväxtförhållanden utan även ifråga om psykisk struktur. Att det finns samband mellan ungdomsbrottslighet och de faktorer, som dessa och andra undersökningar redovisar är uppenbart. Vad man inte kommer åt är ... hur dessa samband uppstår. Bara en liten del av alla ungdomar med bristfällig uppväxtmiljö, med grava psykiska defekter eller med försenad psykisk mognad blir kriminella; möjligen kan det sägas

att det hos de kriminella ungdomarna föreligger en särskilt olycklig kombination av miljöbelastning och personlighetsbrister. Brottslighetens uppkomst är troligen mer ett sociologiskt än ett psykologiskt problem. Uppväxtsituation och psykisk struktur ger en viss disposition, men sedan kommer det an på vilka sociala normer individen har, vilka värderingar han omfattar, vilka attityder han intar till olika förhållanden i samhället. Vad har de av samhället accepterade handlingsreglerna och tänkesätten för möjlighet att göra sig gällande gentemot normerna i den egna lilla gruppen, t ex kvartersgänget där man måste ha stulit en bil för att bli medlem?»

En annan uppläggning har den undersökning som dr Gustav Jonsson och fil lic Anna-Lisa Kälvesten företagit över ett normalmaterial skolpojkar i Stockholm och varifrån också vissa fynd redovisades vid konferenserna. Avsikten var bl a att studera behovet av psykisk barna- och ungdomsvård. På de slumpvis utvalda, statistiskt sett normala pojkarna företogs en undersökning i princip liknande den som görs på en rådgivningsbyrå, med bl a testningar och föräldraintervjuer. Syftet var att mäta »anpassningsförmågan», dvs ungefär individens förmåga att motsvara omgivningens krav. På basis av uppgifter från föräldrar och lärare indelades de undersökta enligt vissa kriterier i fem grupper med avseende på denna förmåga. Frekvenstalen blev: utmärkt anpassning 20 %, god anpassning 23 %, tillfredsställande anpassning 30 %, dålig anpassning 23 % och sociala katastroffall 2 %. Med dålig anpassning menades att pojken visade symtom av sådan grad och art att de störde den sociala samlevnaden och han behövde specialbehandling, t ex på rådgivningsbyrå. Med socialt katastroffall avsågs att symtomen var av så alarmerande art att pojken måste skiljas från sin hemmiljö för vård på ungdomsvårdsskola eller annan specialinstitution.

De anpassningsstörda pojkarna visade mycket ofta symtom av psykosomatisk art, såsom störningar i matsmältningsapparaten, sömnrubbningar och huvudvärk, dvs symtom som uppträder oberoende av kroppsliga sjukdomar och vid tider av psykisk press, en motsvarighet på barnstadiet till magsår och hjärtåkommor hos vuxna. De visade också oftare tecken på överkänslighet och symtom av hämningstyp än på öppen utlevelse av affekter. De i egentlig mening asociala symtomen, stölder, eldsanläggning osv, förekom bara i ett fåtal fall.

Enligt undersökarna är det aktuella läget bland skolpojkar i Stockholm att en fjärdedel är så dåligt anpassade att de på något sätt skulle behöva beredas vård. Endast 7—8 procent hade emellertid fått behandling vid någon institution eller rådgivningsbyrå.

Skrivelsen till justitieministern berör också skolans roll i kampen mot ungdomsbrottsligheten och det betonas att skolgången har berett betydande anpassningssvårigheter för många ungdomsbrottslingar. Ett stort antal av de ungdomar som senare blir kriminella har varit problematiska och disciplinärt missanpassade under skoltiden. Vid överläggningarna i detta ämne hänvisades bl a till professor Torsten Huséns undersökning över barn med disciplinsvårigheter och en undersökning med likartad uppläggning av folk-

skoleinspektör Sixten Marklund. I dessa undersökningar sammanställs hemmens uppfostringsattityd med barnens beteende i skolan och de visar bl a att det är mindre risk för att barnen till »barnförstående» föräldrar kommer att visa disciplinära störningar.

Vad som i övrigt kommit fram under diskussionerna om skolans betydelse föranleder undertecknarna av skrivelsen till följande propåer: »Man får söka sig fram på olika vägar. Mindre skolenheter och mindre klassavdelningar samt mer särundervisning bör eftersträvas. Skolorna — framförallt i större städer och samhällen — bör vidare i långt större utsträckning än för närvarande beredas tillgång till skolpsykologer och skolkuratorer. Av väsentlig betydelse är också att ett nära samarbete sker mellan hem och skola samt mellan skolan och barnavårdsmyndigheterna. Härvidlag torde åtskilligt brista för närvarande. Detta spörsmål är enligt vår mening av sådan vikt, att det bör ägnas särskild uppmärksamhet av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen i samråd. Även om barnens svårigheter vid anpassningen i skolan väsentligen torde ha sin grund i deras relationer till föräldrar och hem, kan likväl ett visst barns svårigheter bottna i ett problematiskt förhållande till en viss lärare; alla barn passar helt enkelt icke alla lärare. I sådana fall bör, där förhållandena medger det, skolledningen i samråd med föräldrarna på ett smidigt sätt kunna flytta barnet till en annan lärares avdelning utan att detta uppfattas som en prestigeförlust för den förste läraren. Psykologiska och pedagogiska fortbildningskurser för lärare, där frågor av denna art behandlas, skulle enligt vår mening vara av mycket stort värde.»

I fortsättningen diskuteras vissa av de problem som sammanhänger med ungdomens ökade fritid och möjligheterna att stimulera ungdom till aktiva fritidssysselsättningar. Konsulent Lars Gråby, som var en av experterna då dessa frågor behandlades, påpekade att det i uppfostringsarbetet finns två klart iakttagbara tendenser. Dels söker man fostra ungdomen till en viss idealbildning, till bestämda spelregler eller normer. Dessa strävanden är framförallt koncentrerade till hemmen och skolorna. Dels söker man förhindra ett icke önskvärt beteende hos ungdomarna genom att sysselsätta dem på ett eller annat sätt.

Hemmens påverkan på normbildningen för barn och ungdom upp till förpuberteten saknar varje konkurrens. Också skolan har från 7-årsåldern och upp till 10—12 år ett betydande inflytande över barnens normbildning. När ungdomarna kommer upp i förpuberteten förlorar föräldrarna emellertid i många fall den omedelbara och intima kontakten med dem. Framförallt är denna tendens iakttagbar i de större tätorterna där ju allt fler barn och ungdomar bor. Barn i denna ålder har stora psykiska svårigheter att brottas med och får dessutom allt svårare att orientera sig i kultursamhället.

I denna ålder kommer kamratgrupperna att spela en avgörande roll för utformningen av ungdomens handlingstendenser. Dessa kamratgrupper eller gäng, som ofta varken föräldrar eller lärare har insyn i, påverkar ungdomarna så kraftigt att de många gånger kan leda dem till konflikter inte bara med föräldrar och lärare utan också med de av samhället sanktione-

rade normerna. Man kan här sätta in åtgärder för att söka påverka normbildningen i kamratgrupperna. De ideella ungdomsorganisationerna gör en betydelsefull insats i det ungdomsfostrande arbetet. De föreningsanslutna ungdomarna visar t ex mindre brottslighet och mindre fylleri än de föreningslösa och är som regel mer målmedvetna både i fråga om inriktningen av sina fritidssysselsättningar och i fråga om sitt personliga handlande. År 1954 infördes möjlighet att av statsmedel lämna de ideella ungdomsorganisationerna bidrag till s k fritidsgruppsverksamhet, ett arbete som bygger på hobbybetonad sysselsättning i smågrupper, där man söker aktivera deltagarna. Det har visat sig att man genom fritidsgrupperna har lyckats att dels hålla kvar ungdom som varit på glid bort från organisationerna, dels samla helt föreningslös ungdom i anmärkningsvärt stor utsträckning.

De ideella organisationerna kämpar med stora svårigheter i fråga om ledare och lokaler. I skrivelsen påpekas att stat och kommun här har en möjlighet att med relativt små medel göra en betydande insats i det förebyggande arbetet mot ungdomsbrottsligheten och man trycker starkt på att skolorna i vida större utsträckning än för närvarande bör upplåtas åt föreningar och organisationer.

Gängpåverkan och fritidsproblem framförallt för marginalgrupperna inom ungdomen fick också sin belysning av två undersökningar som företagits på uppdrag av Stockholms barnavårdsnämnd och som refererades vid konferenserna. Den ena avser en på sin tid mycket uppmärksammad pojkliga i en Stockholmsförort (»Ett pojkgängs utveckling och upplösning» av John Takman och Gertie Sandqvist).[1] Den andra gäller de s k nyårskravallerna i Stockholm och har utförts av Anna-Lisa Kälvesten, Pär-Erik Andér m fl. Vid gatubråken på nyårsnatten 56/57 anhölls 63 ungdomar under 21 år, varav 29 sedermera dömdes till böter. Bråket var kraftigt riktat mot polisen. Det var visserligen endast en mindre del av alla bråkmakarna som greps och därför kunde komma med i undersökningen, men de anhållnas förseelser motsvarar i stort sett vad som totalt förekom vid tillfället.

De undersökta kravallpojkarna jämfördes i sociologiskt avseende dels med en normalgrupp Stockholmspojkar — samma undersökning som tidigare omnämnts — och dels med pojkar intagna på Barnbyn Skå, dvs det allra svåraste barnavårdsklientelet. Resultaten pekar entydigt åt det hållet att kravallpojkarna som grupp betraktad systematiskt avviker åt Skåpojkarnas håll och är sämre ställda än andra pojkar i fråga om sådana faktorer som brukar leda till uppfostringsbesvär. Det visade sig t ex att 78 % av de vanliga pojkarna, 56 % av kravallpojkarna och 32 % av Skåpojkarna bodde tillsammans med båda sina biologiska föräldrar, att 10 % i normalgruppen, men 20 % i kravallgruppen bodde hos en ensam mor, och att 30 % av både Skå- och kravallpojkarna men 10 % av de vanliga pojkarna hade en far eller styvfar som förekommit i straffregistret. 37 % av kravallpojkarna mot 12 % av normalpojkarna var förut kända av barnavårdsnämnden.

Med hjälp av vissa attitydtest sökte man kartlägga kravallpojkarna som

[1] Se SocM 1957: 9, sid 535 ff.

personlighetstyper och använde som kontrollmaterial ett par läroverks- och folkskoleklasser. Man får därvid en bild av kravallpojken som mer trubbig, mindre känslig, mer utlevande än andra pojkar. Han är ointresserad av att vara ledare och är intellektuellt oambitiös. En nyckelfråga löd: »Bryr du dig om vad andra tycker och tänker om dig?» Kravallungdomarna svarade signifikant oftare nej på den frågan än andra ungdomar. De saknar social känslighet. Oförmågan till introspektion och känsloupplevelse visar sig också däri att kravallpojkarna inte företer några skillnader i fråga om allmän trivsel i samhället jämfört med folkskolepojkar på samma bildningsnivå och från samma typ av social miljö. De uppfattar sig inte som särskilt olyckliga eller missgynnade. De har genom sin mindre lyckliga uppfostran kommit att bli så instabila personligheter att de t ex inte kan stå emot ett massbeteende, men deras uppförande har inte sin grund i någon speciellt aversionistisk inställning mot samhället.

Undersökningen gör inte anspråk på att ge en uttömmande förklaring till nyårsbråket. Så mycket är dock klart att de deltagande ungdomarna mycket mer liknade det vanliga barnavårdsklientelet än välställda ungdomar från goda hem som pressen påstod och som antogs spela ut en diffus vantrivsel med tillvaron.

Kravallutredningen visade bl a att inställningen till polisen var mycket negativ, inte bara bland kravallmakarna utan också bland vanlig ungdom, något som till dels tycks ha sin grund i obekantskap med polisens arbete. Vid de diskussioner som berört polisens roll i kampen mot ungdomsbrottsligheten har framgått hur överraskande positivt inställda kriminella ungdomar kan vara gentemot polismän, som de kommit i närmare kontakt med, och vilka möjligheter polisen har till aktivt brottsförebyggande arbete bland ungdom.

Som läget är för närvarande har polisen emellertid, framförallt i storstäderna och främst på grund av en svårartad personalbrist, alltför beskurna möjligheter att fylla ens sina primärt brottsbekämpande funktioner. I skrivelsen till justitieministern framhålls med stort eftertryck att polisen intar en nyckelställning i kampen mot kriminaliteten. Alla åtgärder bör därför övervägas för att effektivisera polisens arbete och ge den bättre resurser. Det är nödvändigt att brott upptäcks och beivras och att detta sker snarast efter det att brottet har begåtts. Ur preventiv synpunkt är det av avgörande betydelse att risken för upptäckt är hög och att potentiella lagbrytare är medvetna därom. All erfarenhet talar för att det mycket mindre är rädslan för straff än risken för upptäckt som avhåller från brott. Ett citat från fil kand Birgit Werners sociologiska studie över motorfordonstillgreppen, vilken refererades vid konferensen, kan tjäna som illustration. »Under den polislösa tiden i Danmark åren 1944—45 (med anledning av ockupationen) ökade antalet stölder katastrofalt, trots att man avsevärt skärpte straffen. Detta tyder ju på att straffets visshet betyder mer än dess stränghet. Sedan söndagsförbudet infördes (förbudet mot bilkörning hösten 1956 med anledning av Suezkrisen) ... sjönk antalet motorfordonstillgrepp starkt, i synnerhet

i storstäderna. De flesta tillgreppen begås annars under lördag-söndag. Fordonen fanns kvar med bensin i tanken. De straffrättsliga sanktionerna hade inte undergått någon ändring. Vad som ändrats var att upptäcktsrisken kraftigt ökat.»

Den s k uppklaringsprocenten, som brukar användas som ett mått på polisens effektivitet, har sjunkit alltmer under senare år. År 1950 kunde 52 procent av alla brott i hela landet klaras upp. År 1955 hade siffran gått ned till 43 procent och för Stockholms vidkommande från 35 procent år 1950 till 27 år 1956. Enbart för motorfordonstillgreppen har uppklaringsprocenten sjunkit från 43 för hela landet år 1950 till 29 år 1955 och i Stockholm från 21 procent år 1950 till endast 12 år 1956.

I skrivelsen framhålls att uppfyllandet av ett visst minimimått i fråga om uppklarande av grövre brottslighet och förebyggande verksamhet mot dylika brott, vid sidan om arbetet med att motverka trafikskador, bör betraktas som polisens viktigaste uppgift. I den mån en minimistandard härvidlag inte kan nås genom tillsättande av vakanta tjänster och personalförstärkningar måste andra åtgärder övervägas i syfte att rationalisera polisarbetet. Den s k polisverksamhetsutredningen arbetar inom inrikesdepartementet med dessa frågor. Skrivelsen understryker att en effektivisering av polisens verksamhet är den allra angelägnaste åtgärd man i dagens läge kan företa för att skärpa kampen mot kriminalitet och andra yttringar av asocialitet.

I samband med frågan om polisens arbete diskuteras i skrivelsen också bilstölderna. Denna form av kriminalitet har ju väckt så lidelsefull uppmärksamhet att den i allmänhetens ögon är hart när liktydig med begreppet ungdomsbrottslighet. Biltillgreppen har efter andra världskriget hastigt ökat i takt med bilparkens våldsamma expansion. Kriget medförde en nästan 100-procentig nedgång av biltillgreppen, men redan 1946 låg antalet tillgrepp i Stockholm dubbelt så högt som 1938. Motorfordonstillgreppen i hela landet uppgick år 1950 till ca 7 000, år 1953 till 10 500, år 1955 till 25 000 och år 1956 till 25 900. Siffrorna gäller både bilar, motorcyklar och mopeder och både försök och fullbordade brott är inkluderade. Stegringen beror till en del på den ökade förekomsten av mopeder. Sedan dessa blivit vanliga har cykelstölderna sjunkit i antal.

Bilstölder som särskild brottsgrupp redovisas i polisstatistiken först för år 1957. I Stockholm begicks 13 600 motorfordonstillgrepp år 1957 enligt samma redovisningsgrunder som ovan, härav 8 400 biltillgrepp. Om man från denna siffra räknar bort försöksbrotten och dessutom företar en fingranskning av anmälningsstatistiken (anmälan kan ha gjorts utan att brott föreligger eller samma bil kan anmälas stulen från olika håll) minskas antalet till ca 3 700 reellt stulna bilar. Även om statistiken sålunda är behäftad med vissa brister och även om bilbrottsligheten har blivit överdimensionerad i allmänhetens ögon är bilstölderna otvivelaktigt allvarliga nog och ligger på en oroande hög nivå.

Biltillgreppen har varit föremål för mycket ingående överläggningar under

konferenserna, men här skall bara beröras en aspekt på problemet. Biltjuvar undviker nästan alltid att tillgripa bilar som är försedda med låsta rattlås eller annat tillförlitligt stöldskydd. Det är mycket sällsynt att polisen får in en bil med uppbrutet rattlås. Inom Stockholmskriminalen har man kunnat iaktta hur stölderna av vissa bilmärken minskat, sedan dessa fått rattlås som standard. Under en månad 1955 stals t ex 55 bilar av ett visst, bland biltjuvar mycket populärt märke. Ett år senare hade samma märke börjat utrustas med stöldskydd och under samma månad stals då bara 3 sådana bilar.

1956 års riksdag hade uppe frågan om obligatoriska bestämmelser om stöldskydd på bilar och samma år upptogs underhandlingar mellan kommunikations- och justitiedepartementen samt bilhandlar- och motororganisationer i syfte att få till stånd frivilliga utfästelser från bilhandlare och bilimportörer att förse fabriksnya bilar med stöldskydd. En överenskommelse nåddes härom och hösten 1957 kunde Sveriges automobilhandlarförbund meddela att i genomsnitt 75 procent av de nya bilarna då utrustades med stöldskydd. Man räknade med att under den kommande vårsäsongen 80 procent eller mer av de nya bilarna skulle vara försedda med stöldskydd. Kampanjen för stöldskydd har också propagerat för att även ägare till äldre bilar skall låta inmontera stöldskydd. I skrivelsen till justitieministern betonas att det är mycket betydelsefullt att denna kampanj förs vidare.

Jämsides med effektivisering av polisverksamheten är — sägs det i skrivelsen — en omedelbar upprustning av ungdomsvårdsskolorna den viktigaste åtgärd som i dagens läge kan vidtas för att med verkan på kort sikt bekämpa ungdomsbrottsligheten. Ungdomar får nu vänta flera månader på plats på ungdomsvårdsskola. De kan under tiden inte beredas tillfredsställande tillsyn och fixeras ytterligare i kriminalitet. De synnerligen svåra olägenheter som följer av platsbristen på ungdomsvårdsskolorna har många gånger varit på tal under konferenserna. Man har också ingående dryftat möjligheterna att över hela linjen förkorta tiden mellan brott och brottsreaktion och flera uppslag har förts fram. Bl a har man därvid varit inne på det sedan länge diskuterade förslaget att inrätta särskilda utredningshem, där ungdomarna kan förvaras medan polisens och barnavårdsnämndens utredningar färdigställs.

En väsentlig anledning till att så lång tid många gånger förflyter innan samhällsreaktionen för ett brott kan bestämmas ligger i barnavårdsnämndernas och de rättsvårdande organens — inte minst domstolarnas — stora arbetsbelastning. I skrivelsen påpekas att varje åtgärd varigenom denna arbetsbörda kan minskas, medverkar till att göra förfarandet hos dessa myndigheter snabbare. De rättsvårdande organen bör därför befrias från sådana tidskrävande uppgifter, som de inte nödvändigt bör befatta sig med. En sådan rationaliseringsåtgärd skulle vara att beskära dessa myndigheters befattning med trafikbrotten, vilka ju under senare år oavbrutet har ökat i antal. De flesta av dessa brott — vårdslöshet i trafik — är av så enkel beskaffenhet att de inte kräver handläggning inför domstol utan påföljden borde i stället

kunna bestämmas genom strafföreläggande. I skrivelsen hemställs om en utredning över vilka lagändringar som skulle behövas för att tillgodose detta önskemål.

Den kriminologiska forskningen har ur olika synpunkter spelat en framträdande roll under konferenserna. I skrivelsen till justitieministern betonas att om man på längre sikt skall komma tillrätta med kriminalitetsproblemet måste man kunna bygga på vetenskapligt grundade kunskaper om brottsligheten och de brottsliga individerna och att det är ett samhällsintresse av största vikt att skapa betingelser för denna forskning.

Ett av de första sammanträdena ägnades åt kriminalstatistiken, som är en del av kriminologin. I förhållande till de enorma mängder av åsikter och teorier, som i tal och skrift framförts om brott och brottslingar, har man ett mycket blygsamt underlag av faktiska, primära data. Den svenska kriminalstatistiken är i viktiga avseenden mycket bristfällig. Man kan — för att nämna bara några exempel — inte få fram systematiska och uttömmande uppgifter om återfall i brott vid olika kriminalpolitiska åtgärder eller för olika brottstyper. Vilken är återfallsfrekvensen för villkorlig dom, för åtalseftergift följt av olika barnavårdsåtgärder eller för ungdomsfängelse? Vilken är prognosen för biltjuvar, sedlighetsbrottslingar eller rattfyllerister? I vilken utsträckning betalas ådömda skadestånd? Vilka är de exakta rymningssiffrorna för olika år och anstaltstyper? Genom dyrbara och tidskrävande specialundersökningar har man visserligen fått fram material som belyser dessa och andra frågor, men bara punktvis för vissa år och speciella klientel. För en betydande del av kriminalvårdsklientelet, de ungdomar som meddelas åtalseftergift, finns inga statistiska uppgifter överhuvudtaget, frånsett årsvis redovisade klumpsiffror. När det gäller biltillgreppen, som ju anses som ett typiskt ungdomsbrott, kan man bl a på grund därav inte få statistiskt bekräftat om de begås av unga eller äldre personer, om ett litet antal brottslingar begår flera biltillgrepp eller om dessa fördelar sig på ett stort antal personer. Inte heller vet man om biltjuvarna utgör en speciell och renodlad grupp brottslingar eller om bilstölderna — vilket visserligen allting tyder på — ingår som ett led i en mer allmän kriminalitet och asocialitet.

Det är av stor vikt för den kriminologiska forskningen och för det kriminalpolitiska arbetet att kriminalstatistiken förbättras. Bara därigenom skulle många lösa antaganden och ovederhäftiga argument i den kriminalpolitiska debatten kunna undvikas. Ett detaljerat förslag till ändamålsenligare utformning av den svenska kriminalstatistiken lades fram 1954 av kriminalstatistikutredningen. Undertecknarna av skrivelsen finner det synnerligen angeläget att kriminalstatistiken upprustas i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag.

Det gamla önskemålet om en effektiv organisation av det kriminologiska forskningsarbetet och om en professur i kriminologi har med skärpa framförts i olika sammanhang under konferenserna. Förslag om inrättande av en kriminologiprofessur har som bekant behandlats i samband med juristutbildningskommitténs betänkande. I sammanhanget kan nämnas att profes-

sor Johs. Andenæs i Oslo på uppdrag av svenska regeringen är sysselsatt med att utreda betingelserna för en samordning av den kriminologiska forskningen i Norden. Skrivelsen påpekar att om en sådan samordning skall ge verkligt utbyte torde krävas att forskningen i varje enskilt land är väl utbildad och organiserad.

I likhet med samhällsvetenskaplig forskning kräver den kriminologiska forskningen betydande ekonomiska resurser. Vid olika tillfällen i konferensserien har man gett exempel på angelägna forskningsprojekt, som inte har kunnat påbörjas eller fullföljas av brist på medel och som därför inte heller kan ge full valuta för de pengar som redan lagts ner. Vid en föredragning om bilstölderna refererades exempelvis den avslutade första delen av professor Ivar Agges och jur kand Gunnar Fredrikssons undersökning om biltillgrepp i Stockholm. Det underströks att undersökningen inte kunde ge fullt kriminalpolitiskt utbyte om inte också en andra del, som bl a skulle kunna ge en bild av biltjuvsklientelets personliga egenskaper, komme till stånd. Den skulle kunna ge svar på frågan om biltillgreppen är en specialföreteelse som brott betraktade eller ett led i en mer omfattande allmän missanpassning, något som har stor betydelse för hur de kriminalpolitiska åtgärderna mot bilstölderna skall utformas.

En annan undersökning, vars viktiga sista led heller inte har kunnat avslutas, var uppe i samband med att alkoholvanornas inverkan på ungdomsbrottsligheten ventilerades. Det är fil lic Roland von Eulers kartläggning av den fria spritens effekt på vanor och inställning till alkohol. Under diskussionerna om alkoholens roll påpekades att spritvanorna tillhör de kriminalitetsalstrande faktorer som det finns rimliga möjligheter att påverka. Detta förutsätter i sin tur att man känner till mer om och kan påverka de svenska spritsederna överlag. Vid samma tillfälle talade rektor Erik Lindberg vid Långanäs yrkesskola om den ödesdigra effekt som den fria spriten haft på många ungdomsvårdsskoleelever. Han påpekade därvid att klientelet ofta speglar kriser och förändringar hos ungdomen i sin helhet på ett överdrivet och uppseendeväckande sätt och att ungdomsvårdsskoleeleverna därför ibland kan ge fingervisningar om hur den normala ungdomens vanor kommer att utvecklas.

Det har vid flera tillfällen betonats att kriminologiska forskningar måste bedrivas allsidigt och från olika utgångspunkter. Det behövs både grundforskning och undersökningar med mer praktisk inriktning.

I justitiedepartementets egen regi pågår en för svenska förhållanden mycket stor undersökning om ungdomsbrottslingar under ledning av en expertkommitté med representanter för såväl straffrätt som psykiatri, psykologi, sociologi och statistik. Undersökningen, som har krävt mycket ingående planering och ännu befinner sig på begynnelsestadiet, skall pågå under flera år. Den väntas ge en väsentligt vidgad inblick i kriminalitetens uppkomst och återfallens dynamik. Dess första etapp, som avser en ingående jämförelse mellan 350 stockholmspojkar i åldern 11—16 år, som polisanmälts för sitt

första brott, och lika många såvitt känt laglydiga kontrollfall, beräknas vara slutförd inom 3 år.

I de ursprungliga planerna för denna stora klientelundersökning ingick också att söka få klarlagt i vilken utsträckning en rationell och intensiv läkepedagogisk behandling medverkar till lagöverträdarnas samhällsanpassning. Av ekonomiska och undersökningstekniska skäl blev man nödsakad att släppa denna tanke. Under konferenserna har emellertid från flera håll med skärpa framhållits att grundforskning inte är nog utan att det finns ett oerhört behov av just behandlingsforskning, praktiska studier som kan hjälpa anstaltspedagoger, övervakare och terapeuter att komma tillrätta med konkreta svårigheter i arbetet med kriminella ungdomar. Av de uppslag som därvid förts fram skall lämnas ett enda exempel. Rymningarna från ungdomsvårdsskolor och ungdomsfängelser bereder stora problem i anstaltsarbetet. Rymlingarna själva kriminaliserar eller prostituerar sig och blir värre fixerade i det asociala levnadssätt, som anstaltsbehandlingen skulle bryta dem ur. Allmänhetens krav på skydd mot de omhändertagna ungdomarna kan inte tillgodoses och de progressiva vårdprinciperna råkar i vanrykte. Erfarenhetsmässigt vet man en del om de psykologiska mekanismerna bakom rymningarna, men långt ifrån tillräckligt. Det har därför förts fram tanken på ett rörligt forskarteam, som kunde rycka ut till de anstalter där det har skett en rymning, försöka analysera den situation i vilken rymningen har ägt rum, och beskriva rymlingen själv och den atmosfär som rådde omkring honom vid tillfället. Man skulle härvid kunna utnyttja de erfarenheter som har gjorts under det s k gruppterapiarbetet, som några år har bedrivits på flera anstalter och som har gett insyn i förut ganska okända psykologiska realiteter, t ex de intagnas egen upplevelse av sin situation.

Den beskrivning av konferensarbetet som här har lämnats har med nödvändighet blivit ytterligt rapsodisk. Avslutningsvis bör påpekas att konferenserna på grund av sin extensiva uppläggning gör det möjligt att belysa det inbördes beroendet mellan de åtgärder, som på skilda avsnitt av samhällslivet påverkar ungdomens situation och därmed ungdomsbrottsligheten. Deras värde ligger inte minst däri att de i sin mån kunnat tjäna som gemensamt forum för personer som på olika områden sysslar med ungdomsfrågor och som där kunnat få en kanske något fördjupad inblick i varandras arbete. I enlighet med riksdagens önskan kommer man också att inom konferensernas ram överväga möjligheten att skapa ett permanent organ för samordningsfrågor.

Foto Artfilm
(Peter Weiss' och Hans Nordenströms film »Enligt lag»)

AKTUELLA PROBLEM PÅ UNGDOMS-VÅRDSSKOLORNA

Av rektor HARALD HANSSON, Ryagården

Den mycket livliga debatten om ungdomsvårdsskoleklientelet det sista året har huvudsakligast rört sig kring det brännande problemet om platsbristen på skolorna och de mera direkta följderna därav. Hur det ser ut på skolorna har däremot berörts i mindre hög grad. Varje ungdomsvårdsskola tar emot sitt speciella klientel, har sin organisation och har ordnat arbetet med hänsyn till klientelets typ och en rad andra omständigheter. Jag vill beröra några av de problem, som möter på Ryagårdens yrkesskola, och hur jag från min skolas horisont ser på dagens svårigheter.

Då Ryagårdens yrkesskola för flickor är en specialanstalt, som tar emot särskilt problematiska fall, dels direkt från barnavårdsnämnderna, dels från andra ungdomsvårdsskolor, där de från början placerats men icke kunnat anpassa sig, är klientelet mycket heterogent. Även om flertalet elever är i åldern 16—18 år, så har vi åtskilliga betydligt äldre och även avsevärt yngre. En åldersskillnad mellan den yngsta och äldsta på 10 år har förekommit. Den intellektuella standarden är också mycket ojämn, från en IK på knappt 70 till 120—140. Även i övrigt utgör eleverna en sällsam provkarta på störningar av så skiftande slag, att man inte kan tala om att något är typiskt för eller gällande ens flertalet elever. För differentieringen inom skolan är dock relativt väl sörjt genom att skolan har 5 olika avdelningar med var sin karaktär, och dessutom är ytterligare en avdelning under organiserande. Undervisningen sker i små grupper i 7 olika yrkesgrenar under mycket kvalificerade lärare, och dessutom sysselsätts eleverna i terapisal, med köks- och hemvårdsarbete.

Så länge ungdomsvårdsskolor funnits, har säkerligen talet om klientelets försämring hörts, och hela tiden säkert med ett visst fog. Man har de sista årtiondena metodiskt arbetat på att klara ungdomarna utan att tillgripa anstaltsvård, och sållningen har efterhand blivit allt effektivare. Numera vårdas på ungdomsvårdsskolorna endast de barn och ungdomar, som andra utvägar icke har kunnat klara, och vi har också idag ett helt annat slags elever än för bara 15—20 år sedan. De har passerat fosterhem, utredningen för en av mina elever nämner siffran 13, de har varit på olika slags institutioner, på psykiatriska kliniker och mentalsjukhus. En elev kom till skolan i isoleringsvagn med 3 kvalificerade vårdare, andra har ansetts så oregerliga att 3 polismän måst åtfölja dem på resan hit. Typen av revolterande ungdo-

mar ser vi numera relativt sällan. De brukar vara arbetskrävande men roliga att ha att göra med, och prognosen är oftast god. Den motsatta typen, den slappa, geléartade, hållningslösa, inte sällan med karaktärsdefekter av allvarlig natur, är vanligare. Naturligtvis är de inte opåverkbara, om man har tid på sig, men de kräver en mycket litet påfrestande miljö efter utskrivningen för att klara sig. Och var finner man i våra dagar en ofarlig miljö?

Det har påstått, att de asociala och kriminella ungdomarna blir allt yngre. Det var ganska beklämmande, när vi härom året tog emot vår första 14-åring, och 15-åringar hade hittills varit ganska sällsynta bland det s k äldre klientelet. På kort tid har jag nu fått skriva in två stycken 13-åringar. Barn ännu — naturligtvis — i nästan alla avseenden, men ordentligt insyltade i den kriminella världen, tatuerade, och med personlig erfarenhet av prostitution och fylleri.

Alkoholproblemet kastar sin slagskugga över allt vårt arbete. Spritmissbruket bland flickorna har sakta men säkert ökat de sista åren. Ungefär ett halvår efter det fördämningarna släppte för spritfloden den 1 oktober 1955, har den i allt snabbare takt dragit allt flera med sig. En 17-åring med symtom på begynnande delirium, som krävde kvalificerad läkarvård, en 16-åring, som inte kan tas emot, förrän de värsta följderna av ohejdat spritmissbruk botats på sjukhus, må räcka som belysning av problemet. Under vistelsen på skolan förekommer det ytterst sällan, att en elev visar sig ha s a s aktivt spritbegär. Veckor och månader går, och problemet med spriten tonar bort, för att bli i högsta grad aktuellt vid första permission eller vid utskrivningen. Eleverna blir då av f d kamrater och en massa »välvilliga» utsatta för en ganska fruktansvärd press att dricka sprit. Om inte annat så måste *ju permissionen eller utskrivningen firas. Hade de kraft nog att stå emot* denna påverkan, ja, då hade de sannolikt aldrig behövt bli omhändertagna av någon barnavårdsnämnd. Att spritmissbruket är föremål för behandling i bl a skolans gruppterapi är alltså ganska naturligt.

Ett från alla håll omvittnat faktum är, att kriminaliteten inte bara gräver sig allt längre ner i åldrarna utan även tenderar att bli grövre. Även bland flickorna märks detta. Inte så sällan är unga flickor med om våldsbrott, inte bara t ex som lockfåglar vid rån, utan även som aktiva. Överfall på personal på polisstationer, sjukhus, kliniker och upptagningshem finns i en del fall nämnda i intagningshandlingarna. Även knivskärning finns det exempel på, men lyckligtvis förefaller det f n som om det inte längre vore modernt att bära en kniv i fickan eller handväskan. Och har man ingen kniv, när spriten gått in och vettet ut, så slipper man en del tråkigheter. Min rätt stora samling av stiletter, rakknivar, slidknivar och stick- och skärverktyg av skiftande slag och storlekar har inte utökats på ganska länge med tillskott från nyintagna. Vad som är modernt eller ej är en verklig maktfaktor. Just nu är det t ex inte fullt så modernt som tidigare med kraftig make up, vissa tecken tyder också på, att det inte heller är lika modernt att röka som förut.

När det gäller behandlingen av våra ungdomar, så är vi inte svältfödda på förslag till patentlösningar. Det har varit stryk (naturligtvis!), arbetsläger i

skogen, täckdikning på landet, något slags »Flygande Holländare» med vanartiga och kriminella grabbar, som under seglingar över de 7 haven skulle få fin yrkesundervisning i skeppets inre och botas av den friska havsluften, och mycket, mycket annat. Om det ändå ginge, att med ett enkelt grepp vrida det rätt, som under åratal blivit krokot! Då skulle många läkare och överansträngda anstaltsmänniskor kunna pusta ut och pyssla med något annat. Nej, det behövs långvarigt, metodiskt och mödosamt arbete för det. Där finns plats för det i dessa sammanhang så livligt hyllade »sunda bondförståndet» (var behövs inte det?), för bred och varm mänsklighet, för tålamod och envishet utan gräns, för fackmännens specialkunskaper: psykiatrikerns, psykologens och pedagogens. Det finns plats för alla, ingen är överflödig, ingen är viktigare än den andre. Det behövs samarbete i stort och smått. Några genvägar finns inte, har aldrig funnits och kommer sannolikt aldrig att upptäckas på människobehandlingens område.

Det är alltför lätt för flickor på rymmen att få lift

På ungdomsvårdsskolorna äger en intensiv, personlig påverkan rum, vilken måste ske, och också sker praktiskt taget dygnet runt. Mången husmor eller vårdare har haft långa nattliga samtal med en sömnlös och ångestfylld elev. Personalen nöjer sig inte med att »se till» eleverna, de lever med dem, engagerar sig personligt i deras förhållanden, och satsar ofta ofantligt mycket mera än vad någon instruktion kan föreskriva. Den befattningshavare, som av fritt val eller nödtvunget går den mera opersonliga, »korrekta» vägen, typ »jag gör vad jag skall men inte mer», finns naturligtvis också, men han blir snart en ensam och otillfredsställd människa, trots att han slipper en del obehagliga problem, som kamraterna belastas med, och i regel gallrar arbetet självt ut honom eller henne rätt snart. Det starka personliga engagemanget i arbetet är dess välsignelse och förbannelse. Man grips av det och kan inte bli fri från det.

Att vi på ungdomsvårdsskolorna inte räcker till för vår uppgift, både när det gäller antal, kunskaper och utbildning är lika ledsamt som sant. Trösten att det är likadant eller värre på andra vårdområden, är liten. Vi behöver dock inte skämmas för vad som uträttas på våra skolor. Jag tycker t ex att det är både uppmuntrande och glädjande, att av Ryagårdens svårt handikappade och skadade klientel åtminstone 55—60 % anpassar sig bra eller utmärkt efter utskrivningen. De problem vi möter inom skolan, bemästras numera ganska hyggligt. Det är tragiskt, att det är så svårt, för att inte säga omöjligt, att nå problemen *utanför* skolorna, dem som eleverna möter i det samhälle de kommer ifrån och dit de skall återvända efter vistelsen på ungdomsvårdsskolan. Det är smärtsamt att se hoppingivande fall förvandlas till mänskliga vrak, som man tycker alldeles i onödan, genom människors enfald, omdömeslöshet och hänsynslöshet. Ibland har bud om svåra kroppsskador genom misshandel eller genom olyckshändelser, som ingen kan lastas för juridiskt men väl moraliskt, om självmord och t o m om död för mördares hand gått som en iskall vind genom rummet och gett rektorn en påminnelse om tyngden i ansvaret att ta hand om och ordna för andra människor.

Önskemål för framtiden? Naturligtvis, att det som äskats för skolornas del skall kunna förverkligas till åtminstone största delen. När det gäller det förebyggande arbetet, finns det obegränsade uppgifter. Känt och uttjatat är, att våra pojkar och flickor har respekt och högaktning för en skicklig och effektiv poliskår. Risken att bli fast kvickt är oftast mera avskräckande än att figurera inför domstol med gänget i bakgrunden att spela teater för. Redan för 10 år sedan tog jag emot en pojke, som stulit ungefär 50 bilar, innan han alls åkte fast. Att det bland kompisarna i stadsdelen inte ansågs särskilt riskfyllt eller anmärkningsvärt att stjäla en bil kan man förstå, likaså att hans exempel smittade av sig. En annan pojke stal härom året en bil, disponerade den i veckor, tvättade den, rundsmorde, bytte olja och tankade samt körde förstås, precis som om han ägt den, innan han ertappades. Jag fick adressen, där en förrymd elev bodde, skrev till polisen och bad att hon skulle tas om hand, men hon bodde där i flera veckor, utan att man kunde få en man ledig för uppdraget. Hon togs sedan för fylleri på en gata. Det anses

numera bland mina elever vara ganska riskfritt att uppehålla sig efterlyst i Stockholm, om man bara inte uppträder berusad eller har oturen att fastna i en hotellrazzia. Det är inte mycket bättre i de andra större städerna. Det beror inte på bristande socialt ansvar eller intresse från polisens sida. Det finns bara inte folk tillräckligt. Naturligtvis är det också helt på tok, att det skall dröja månader och t o m år mellan brott och dom, när sådan skall till, och att ungdomarna väl vet om, att man ingenting kan göra åt dem, för att det inte finns plats på den ungdomsvårdsskola, dit de hänvisats. Det är inte bra för den pojke eller flicka det gäller, och det är kanske ändå olämpligare med hänsyn till yngre kamrater, som dras med i dansen.

Det finns säkert gott hopp, att platsbristen på ungdomsvårdsskolorna skall kunna hävas i huvudsak inom rimlig tid. Det är dock inte till fyllest, så länge vi på ungdomsvårdsskolorna skall behöva arbeta med den broms tillslagen, som en mängd ovan antydda faktorer ute i samhället utgör. Lossa på den bromsen, den som kan!

Foto Karl Hernried

ALKOHOLPROBLEMET BLAND UNGDOM PÅ GLID

Av byråchef LARS BOLIN

Klientelet på ungdomsvårdsskolorna speglar på ett ofta överdrivet och uppseendeväckande sätt förändringar i fråga om vanor och attityder i ungdomsvärlden. Detta kan gälla kläder, musik, filmidoler, vanartens och kriminalitetens inriktning, narkotikamissbruk eller alkoholvanor. Nya strömningar, successiva och långsamma omsvängningar bland vanliga ungdomar får dessa skolor erfara omedelbart och chockartat bland sina elever.

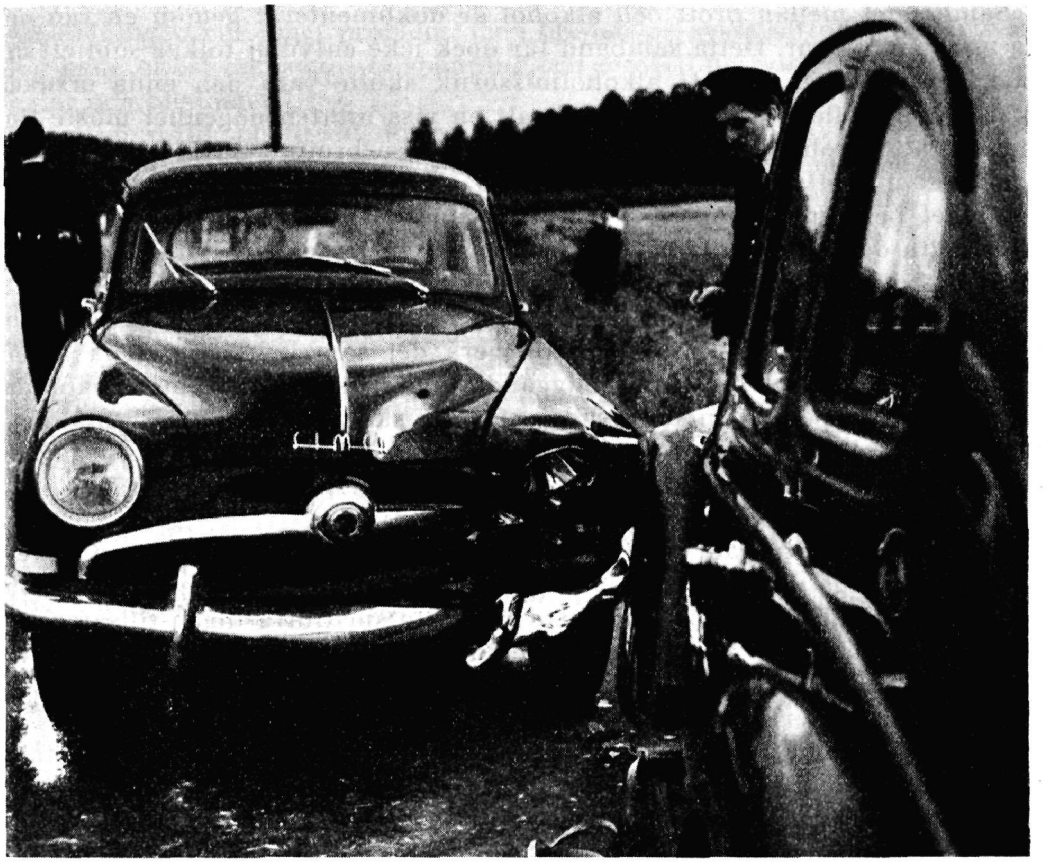
De förändringar i ungdomens alkoholvanor som kunnat iakttas efter spritreformens genomförande gav sålunda kraftiga utslag hos klientelet på ungdomsvårdsskolorna. För att kartlägga detta problem har inom socialstyrelsens skolbyrå utförts en undersökning beträffande förekomsten av alkoholmissbruk bland ungdomar, som av barnavårdsnämnderna nyanmälts till intagning på ungdomsvårdsskola. Såsom alkoholmissbrukare har därvid definierats sådana ungdomar som gjort sig skyldiga till fylleriförseelse eller varit föremål för åtgärd från nykterhetsnämnd samt ungdomar där alkoholmissbruket ingått som ett delsymptom i vanartskomplexet.

Materialet omfattar tolvmånadersperioden omedelbart före spritreformen och de två tolvmånadersperioderna därefter. Resultatet av undersökningen redovisas i tabellen på följande sida.

Som framgår av tabellen visar pojkarna över 15 år en klart stigande trend medan flickorna under 18 år återgått till första periodens tal. Bland flickorna i åldersgruppen 18—21 år återfinns relativt sett de flesta alkoholmissbrukarna. Antalet missbrukare har tredubblats och av samtliga elever kan icke fullt en fjärdedel nu betecknas som missbrukare.

I materialet förekommer en fjortonårig flicka med 17 fylleriförseelser, ett par sjuttonåriga pojkar med symptom på delirium tremens, flera med patologisk alkoholhunger och andra alkoholskador. Dessa exempel är visserligen undantagsfall men torde ändock visa, att även alkoholmissbruket i likhet med vanart och kriminalitet i grövre former trängt ner i allt yngre åldrar.

Materialet visar också ungdomsvanartens och -kriminalitetens komplexa karaktär. Alkoholmissbruket förekommer sällan såsom enda vanartssymptom utan tillsammans med andra former av vanart. Vanligast bland pojkarna är kombinationen alkoholmissbruk—bilstölder—andra egendomsbrott eller alkoholmissbruk—våldsbrott. De missbrukande flickorna har som regel även sexuell lösaktighet eller yrkesmässig prostitution bland orsakerna till anstaltsintagning.

Kombinationen alkoholmissbruk—bilstöld får lätt dyrbara och ibland tragiska konsekvenser

Spritmissbruk bland ungdomar, som anmälts till intagning på ungdomsvårdsskola

	1. 10. 54—30. 9. 55			1. 10. 55—30. 9. 56			1. 10. 56—30. 9. 57		
	totalt	miss-brukare	procent	totalt	miss-brukare	procent	totalt	miss-brukare	procent
Pojkar ålder									
10—15 år . . .	59	1	..	85	4	..	144	1	..
15—18 » . . .	168	20	12	199	44	22	252	92	36
18—21 » . . .	63	11	17	83	24	29	67	24	36
Summa	**290**	**32**	**11**	**367**	**72**	**20**	**463**	**117**	**25**
Flickor ålder									
10—15 år . . .	13	1	..	19	1	..	17	—	..
15—18 » . . .	73	11	16	89	21	23	111	19	17
18—21 » . . .	39	6	15	51	19	37	54	23	43
Summa	**125**	**18**	**14**	**159**	**41**	**26**	**182**	**42**	**23**

Sambandet mellan brott och alkohol är dokumenterat genom en rad olika undersökningar. Detta samband får dock icke entydigt tolkas som ett orsakssammanhang, dvs att alkoholmissbruk skulle vara den enda orsaken till brott. I stället torde det vara så, att en viss brottsbenägenhet måste finnas för att alkoholpåverkan skall kunna utlösa brottet. Såväl alkoholmissbruket som brottsligheten kan som regel återföras på samma brister i personlighet och uppväxtmiljö. De båda symptomen varierar dock i styrka. Hos några dominerar alkoholmissbruket och spelar en huvudroll såsom utlösande faktor i fråga om övriga vanartshandlingar. I andra fall är spritmissbruket av mera sekundär art. Variationer i personlighet och erfarenhetsmassa torde dock i viss mån dirigera det som kriminologerna kallar »valet av symptom». Av den föreliggande undersökningen framgår sålunda, att klientelgruppen normalbegåvade och psykiskt normala i större utsträckning har alkoholmissbruk med i symptomfloran än under- och överbegåvade samt psykiskt särartade. Skillnaderna är dock så små att några säkra slutsatser icke kan dras av detta delvis oväntade fynd.

Bland de prostituerade flickorna får spritförtäringen ses som en yrkessjukdom. Många dövar sina hämningar och spärrar mot hanteringen genom att dessförinnan berusa sig och sedan fortsätta spritförtäringen tillsammans med kunderna. En av flickorna i undersökningen har t ex under två års tid börjat sin dag med en halv liter konjak och därefter spätt på med flera flaskor starkvin under kvällen och natten. Liknande iakttagelser har gjorts av socialläkaren John Takman, som i en nyligen utförd undersökning konstaterat att av de 25 flickor, som undersökningen avsåg, 24 hade druckit sprit i samband med prostitutionsdebuten.

De ändrade spritvanorna har tillfört ungdomsvårdsskolorna ett nytt slags klientel. Omedelbart efter spritreformen kom sålunda till skolorna pojkar, som normalt aldrig skulle behövt omhändertas för anstaltsvård. De hade ett bra yrkesarbete och goda förtjänster men hängav sig regelbundet åt veckoslutsfylleri. De kunde icke säga stopp till missbruket, började missköta arbetet och kom i klammeri med rättvisan. Vidare fick skolorna en del aktiva, litet hetsiga pojkar, som under rusets inflytande gjort sig skyldiga till våldsbrott såsom misshandel och rån. För dessa kategorier betydde frisläppandet av spriten och all diskussion kring detta en ny stor rättighet som fyllde dem med nyfikenhet och förväntningar och ställde dem i nivå med de vuxna. Tidigare ville de spritvana eleverna inte erkänna sin svaghet, nu var det för många en självklar sak, ibland något att skryta med. Denna den första tidens inställning syns dock ha minskat något på senare tid. Särskilt märkbart är detta bland flickorna mellan 15 och 18 år. De har i större utsträckning övergett starkspriten och övergått till vin. Antalet spritmissbrukare i denna grupp har ju också relativt sett återgått till samma storleksordning som under tolvmånadersperioden före spritreformen.

Läget på arbetsmarknaden har försämrats, särskilt för den unga, okvalificerade arbetskraften. Även dessa förändringar i ungdomens situation speglades först hos ungdomsvårdsskolornas elever. Bland de nyintagna märktes

ungdomar, som gripits av en känsla av arbetsoduglighet, tristess och olust. Försörjningen var inget problem, men bristen på sysselsättning och omväxling hade utlöst ett behov av spänning och omväxling, som omsattes i spritorgier och bilstölder.

Spritmissbruk bland ungdomar, som tas in på ungdomsvårdsskolor, är i och för sig intet nytt. Det förekom ju även före spritreformen. Men den kraftiga ökningen av antalet missbrukare, den förändrade inställningen hos eleverna till alkoholförtäringen och de grava följdverkningarna har ställt ungdomsvårdsskolorna inför nya och svårlösta problem.

Anstaltstekniskt har det nya klientelet betytt att spritproblemen flyttat in på skolorna. Ämnet alkohol hålls ständigt aktuellt, »spritsnacket går». Man försummar intet tillfälle att smussla med sprit, man ordnar med bulvanköp och planerar för firandet av permissioner och utskrivning. Frestelserna i permissionsorterna har tvingat flera skolor till en långt gående restriktivitet med permissionsgivning utan medföljande personal. Anstaltslivets spritfria veckoslut innebär en påfrestande omställning av ungdomarnas vanor, vilket för skolornas del ökat problemen med fritidssysselsättningarna. Det gemensamma alkoholintresset sammansvetsar det eljest heterogena klientelet och gör det individuellt mera svårhanterligt än förr. På en för eleverna impopulär åtgärd från personalens sida följer nu ibland en massreaktion, kollektivt trots eller en massrymning. Eljest snälla och lättskötta ungdomar, som under rusets inflytande begått våldsbrott, kan under den första tidens abstinensperiod eller påverkade av olovligt åtkommen sprit vara farliga för andra elever och för personalen. Speciellt för flickskolornas del har sutenörer, kunder, anhöriga och kamrater utifrån blivit ett svårbemästrat bekymmer. Spriten används som extra lockmedel till rymningar. Placeringen vid utskrivningen är nu svårare. Spriten på arbetsplatserna och s k muckarskivor är vanliga företeelser. Det är svårt att i dagens samhälle finna en spritfri utskrivningsmiljö för en lättlockad elev. Bland orsakerna till återintagning börjar spritmissbruket att dominera.

Intagning på en ungdomsvårdsskola betyder ju att de förebyggande åtgärderna ute i samhället misslyckats. För att kunna komma tillrätta med de här diskuterade problemen behövs därför en kraftig förstärkning av samhällets resurser att förebygga alkoholmissbruket och dess följder för ungdomen. Under det s k avgiftningsskedet är behandlingen av den unge missbrukaren huvudsakligen en medicinsk uppgift. Den nuvarande bristen på t ex alkoholpolikliniker och sjukhusplatser gör det i många fall omöjligt att få till stånd en sådan behandling utanför ungdomsvårdsskolan. En annan svårighet är att det i så fall krävs frivillighet från den unges sida. Dessa ungdomar saknar oftast den sjukdomsinsikt som många vuxna, söndersupna människor skaffat sig. För att en behandling skall lyckas, fordras en vilja att bli fri spritbegäret. När denna saknas, uteblir eller försämras resultatet.

För att i någon mån komma till rätta med problemet skall vi vid ungdomsvårdsskolan Långanäs inrätta en specialavdelning för elever med svåra

spritproblem. Avdelningen skall ha åtta platser. Avsikten är att från det övriga klientelet differentiera ut de pojkar som behöver specialvård under sjukhusmässiga former. Även övriga skolors resurser att bemästra de nya problemen behöver förstärkas. Utformningen av dessa är f n föremål för utredning inom kommittén för ungdomsvårdsskolorna.

Hur den individuella anstaltsbehandlingen av de unga spritmissbrukarna efter avgiftningsskedet skall formas, saknar vi i stort sett ännu erfarenheter om. Missbruket är ju emellertid kombinerat med annan vanart och har i huvudsak samma orsaker. Troligt är väl därför att ett läkepedagogiskt behandlingsprogram, som syftar till en allmän rehabilitering av hela personligheten, och icke en specialbehandling enbart av symptomet alkoholmissbruk är den behandling som skall eftersträvas.

Foto Gustav Hansson

PSYKOLOGER I CELLOFAN

Av överläkare GUSTAV JONSSON, Barnbyn Skå

När läkarna för några hundra år sedan ville skaffa sig kunskap om människokroppen och dess funktioner så skedde det huvudsakligen i studerkammaren. Det direkta studiet av den döda människokroppen var kladdigt och besvärligt. Man ansåg sig därför med fördel kunna överlåta denna syssla åt mer okvalificerat folk, gemenligen kallade barberare.

När läkare och psykologer nuförtiden vill skaffa sig kunskap om människosjälen så sker det för all del inte bara i studentlyan. Man sysslar också direkt med människor. Men gäller det vården av svårt sjuka eller asociala så finns det fortfarande en tendens att överlåta det kladdiga och besvärliga jobbet till mer okvalificerade befattningshavare, nuförtiden sammanförda under benämningen vårdpersonal.

Jämförelsen haltar något, som alla jämförelser, men åtminstone en viktig lärdom borde man kunna dra därur. Kunskapen om människokroppen tog fart först då läkarna fann det förenligt med sin värdighet att själva utföra obduktionerna. Barberarens enkla syssla blev förvandlad till professurer i anatomi och kirurgi.

Det är mycket som tyder på att vi i våra dagar inte heller kan få någon rätsida på vården av de svåraste klienterna inom socialvård och kriminalvård förrän vi så att säga vänder upp och ner på personalstaten. Expertisen sitter i galen ända. Eller rättare sagt: Det måste få finnas fackfolk både i toppen och i botten.

Låt mig förklara med exempel. Den roll som traditionsenligt tilldelas psykiatern eller psykologen inom vår samhälleliga människovård är konsultens roll. Doktorn besöker anstalten eller man skickar sin klient till psykologen för testning eller annan undersökning. Vi känner alla till de nödvändiga attiraljerna: skrivbord — utlåtande — intyg — fastställt formulär. Och intet ont om allt detta. Men ibland inträffar det fatala att någon av fotfolket vill besvära den lärda herrn med en enkel fråga. Den här ynglingen vägrar att gå opp på morron för att gå till jobbet — vad gör man då? — Den här flickan bara rymmer och sumpar ner sig — hur bör vi ta emot henne när polisen kommer med henne igen? — Grabbarna vägrar lägga sig — hur klarar man det?

Läkare och psykologer försöker nog svara på de frågorna också. De berättar om barnens bakgrund, föräldrarnas attityder, förloppet av amning och renlighetsfostran, olika konstitution hos olika barn, gruppreaktioner som är typiska för tonåren, klarläggande, djuplodande resonemang. Represen-

tanten för fotfolket förstår väl inte alla termerna men fattar nog tankegången, blir kanske förstummad av all lärdomen eller kanske ändå — förlåt, det är kanske dumt att fråga igen — men vad ska jag göra just då när pojken vägrar stiga opp ...

Den enkla sanningen torde vara att det kan ingen doktor svara på. En med lic eller fil lic har aldrig befunnit sig i sådana vårdsituationer. Deras akademiska lärare saknar också all erfarenhet därom. Det är de vita fläckarna på kartan över deras vetenskapliga värld. Det har varit barberare, nej biträden och vårdare som fått klara den delen av patienternas omvårdnad.

Allt detta skulle väl heller inte betyda så mycket om man kunde säga att sådant får vårdpersonalen sköta bäst den kan — vår terapi ger vi på annat sätt.

Tyvärr förhåller det sig inte så, i vart fall inte när det gäller de svåraste fallen, de tidiga karaktärsrubbningarna eller psykopaterna eller vad man vill kalla dem. På Barnbyn i Skå har vi fått lära oss den läxan under de tio år vi hållit på. Samma erfarenheter har också redovisats från liknande institutioner utomlands, särskilt från Amerika.

För dessa svåra fall, som alltmer tynger vår socialvård och vår kriminalvård, räcker det inte till med speciella behandlingstimmar, enskilt eller i grupp. Denna i och för sig viktiga terapi måste kompletteras med eller rättare sagt inarbetas i vad man kallar en dygnet-runt-behandling, en klimat-terapi. Man måste med andra ord försöka skapa institutioner där man så gott sig göra låter försöker ge hela miljön en terapeutisk inriktning.

Därmed är vi tillbaka till ynglingen som vägrar gå opp på morgonen, flickan som kommer från rymmen, pojkgänget som vägrar gå till sängs. Det är dessa situationer som måste terapeutiskt utnyttjas. Ofta nog rör det sig för övrigt inte heller om terapi i egentlig mening. Den kan gälla en pojke som kommer rusande med förskäraren i högsta hugg, en intern som demolerar sin cell, en flicka som tänder eld på sitt hår. Då blir det en fråga om att sätta stopp, omedelbart och i ett sammanhang. Men hur gör man det, på fysiskt och psykiskt skonsammaste sätt? Först och främst blir det en fråga inte om att terapera utan om att överleva. Men det är också en erfarenhet som många kan vittna om att sådana känslokriser kan utmynna i en terapeutisk kontakt som tidigare inte varit möjlig att uppnå. Isolering eller »disciplin-straff» eller bortsändande till annan anstalt ter sig däremot som terapeutiskt högst diskutabla åtgärder även om de än så länge framstår som praktiska nödvändigheter för flera anstaltschefer i vårt land.

Det är utifrån dessa de många vardagssituationerna på anstalten som man kan tala om psykologer i cellofan, för att låna ett uttryck från en amerikansk vän och meningsfrände, Fritz Redl. Och för all del, man kunde nog också tala om barnpsykiatriker i cellofan eller kuratorer i cellofan. Fast nog har man på känn att det akademiska cellofanhöljet är kraftigast för psykologernas del.

I rättvisans namn bör tilläggas att det inte är vare sig barnpsykiatrikerna eller psykologerna själva som velat dra sig från vardagsslitet. Snarare är det så att dramats regissörer, de statliga och kommunala myndigheterna,

tilldelat dem rollen som skrivbordsmänniskor. Läkare och filosofie licentiater är till antalet få och dyra i drift, låt oss därför utnyttja dem för så många klienter som möjligt. Så ungefär har resonemanget gått, i det ena betänkandet efter det andra. Differentiering och diagnostik har blivit experternas huvudsakliga uppgift. Deras plats har blivit i undersökningsrummet, vid skrivbordet. Patienternas tillvaro i sovrummen, matsalen, badet har kommit att falla utanför experternas kompetensområde.

Men är inte cellofanhöljet oundvikligt kring så sällsynta figurer som läkare och psykologer? Är det inte ren och skär utopi att kräva licentiatexamen för tjänstgöring i sovrum och matsalar och badlokaler?

Låt mig uppdela svaret i tre, fyra punkter.

För det första gäller det utforskning av nya vårdmetoder och då behöver man inte täcka hela fältet på en gång. Vill man utexperimentera en ny behandling för låt säga lungtuberkulos så startar man i liten skala, på en klinik, med ett fåtal patienter. Det är mig obegripligt att detta sätt att angripa problemen är så främmande för vår socialvård och kriminalvård. Man brukar peka på Lövsta och Skå och Roxtuna men det stämmer inte. Ingen av dessa institutioner har fått topputrustning för forskning.

Man måste hela tiden ha klart för sig att föremålet för denna forskning skall gälla dels vårdens utformning i de psykologiska nyckelsituationerna

Matdags är en av de psykologiska nyckelsituationerna

under vardagens lopp — uppstigningen, sängdags, matbordet, håltimmarna på eftermiddagen — och dels de extraordinära kriserna — aggressionsutbrotten, rymningarna, attackerna mot personalen. Det finns teknik utarbetad för sådan forskning bl a inom socialpsykologin i form av observatörer som själva är anställda i företaget (»participant observer»). Metoden har också prövats i Sverige men betecknande nog inom industrin som sysslar med döda ting och inte inom kriminal- och socialvård som vill förbättra människor. Det är kanske också betecknande att när man vill studera institutionen, anstalten eller sjukhuset som helhet för att därigenom få ett grepp om hur en terapeutisk miljö skall utformas, så har man på sina håll utomlands använt antropologer, dvs folk som är tränade på att iaktta främmande kulturer, och inte psykologer, som är mest vana vid individuella observationer.

Forskningstjänster i Sverige efterlyses sålunda — i och för doktorsavhandlingar från sovrum, matsalar och badrum!

Som nästa punkt i mitt svar vill jag sätta en sann berättelse ur livet. För ett 20-tal år sedan, då jag som nybliven barnpsykiatriker skulle vikariera som konsult vid ett hem för nervösa och asociala pojkar, fick jag en intensiv upplevelse av det omöjliga i konsultens situation. Den ene pojken efter den andre matades in och ut genom dörren till undersökningsrummet. Formulär skulle ifyllas, utlåtande skrivas, remisser utfärdas, det måste gå undan. Konsulten satt som kugge i ett maskineri utan möjlighet att se hur hela maskineriet fungerade, än mindre påverka det i någon nämnvärd grad.

När jag klagade min nöd för den ordinarie konsulten — för övrigt numera göteborgsläkaren Torsten Frey — frågade han om inte den gästande doktorn bjöds på kaffe nu som förr på det pojkhemmet. Jag har småningom alltmera insett visdomen i denna motfråga. Till kaffet samlades nämligen alla och som på alla anstalter började man prompt »prata barn». Det kom fram upplysningar om pojkarna och om personalens egna reaktioner, anstalten fick liv och atmosfär.

Kaffekonseljen kan förädlas till konferens. Och vid dessa konferenser har läkaren och psykologen en chans att krypa fram ur cellofanförpackningen. Förutsättningen är förstås att de då har erfarenhet och intresse nog för att ge en psykologisk genomlysning av de praktiska vårdmoment som kommer upp till diskussion.

I dagens läge och åtskilliga år framöver kommer experternas arbete inom anstaltsvården att bestå i sådan ständigt droppande påverkan på annan, mindre utbildad personal. Man bör lägga särskilt märke till att detta är något annat än personalutbildning i vanlig mening i form av föreläsningar, kurser eller annan instruktion. Snarare är det frågan om vad man med ett svåröversatt ord kallar »support», dvs psykologiskt stöd åt den som har den direkta kontakten med barnen från någon utomstående fackman. Jag får kanske tillfälle att närmare återkomma till detta problem i en senare artikel. För Barnbyns del brukar vi formulera vår strävan på den punkten som ett försök att ge kvalificerad vård med hjälp av okvalificerad personal.

En praktiskt viktig sak i detta sammanhang är av gruppsykologisk natur. För anstaltsfolk är det en känd sak att människor indelas i insocknes och utsocknes, »vi» i motsats till »andra», in-grupp och ut-grupp för att tala sociologspråk. På det organisatoriska planet blir det en fråga om heltids- eller deltidsarbete samt om bostad. Man »hör till» om man har heltid eller bor på anstalten. På Barnbyn tycker vi oss ha funnit att den »support» som anstaltsfolket så väl behöver är av två slag: det dagliga slitet med barnen vill man diskutera med »någon av oss» så länge barnens problem står i centrum; gäller det egna, personliga problem som aktualiseras genom arbetet med barnen vill man vända sig till »någon annan». Detta är väl i och för sig rätt naturligt om man tänker närmare efter. För att i praktiken tillgodose anstaltsfolkets legitima behov skulle det emellertid tydligtvis krävas två slags psykologisk expertis: den som bor på stället och har heltid och den som bor på annat håll och har deltid.

Det talas i våra dagar mycket om kris inom ungdomsvården, köbildning till ungdomsvårdsskolorna, överbeläggning på fängelserna, klientelförsämring på anstalterna. Som botemedel kräver man främst fler platser och mer personal. Enligt min mening kommer man därmed inte åt problemets kärna. Av någon dunkel anledning hålls det tyst om att krisläget på anstaltsfronten — om man nu alls skall tala om kris — till stor del består i att anstaltspersonalen sliter ut sig. Det går inte i längden att kräva psykologiskt kvalificerat arbete av okvalificerad personal. Inte minst därför är det angeläget att snarast skapa fram en yrkesgrupp av anstaltspsykologer — utan cellofan.

Foto Anna Riwkin

PSYKOLOGEN ENBART DIAGNOSTIKER ELLER OCKSÅ TERAPEUT?

Några synpunkter på psykologens uppgifter vid ungdomsvårdsskolorna

Av fil dr ULF KRAGH, Lövsta

Vid fråga om psykologens medverkan vid terapi stöter man ofta på betydande meningsskiljaktigheter. Medan psykologens arbete som diagnostiker mera sällan sätts i fråga numera menar många att hans insats som terapeut bör begränsas till ett minimum. Här dras likväl ofta en gräns mellan barn- och vuxenterapi, varvid det är vanligare att man erkänner psykologens »rätt» till den förra formen av terapi. Skälen som talar för att man skall dra en sådan gräns är likväl inte övertygande. Det är svårt att säga vid vilken ålder gränsen bör dras, och varför just där eller där. Inte heller är det lätt att förstå varför terapi — som ju de facto sker — skall bedrivas av sjuksköterskor och vårdare men inte av psykologer.

I viss utsträckning kan väl orsaken till en negativ inställning gentemot psykologen som terapeut vara att söka däri att många psykologer med hittillsvarande utbildning faktiskt inte kunnat anses så kompetenta att bedriva terapi som åtskilliga andra kategorier med mindre teoretisk utbildning. Mångårig utbildning i lyftande av vikter eller i faktoranalys kan ju knappast göra någon kompetent att handha störda psyken. Många licentiater eller doktorer i psykologi har aldrig varit en psykiskt insufficient individ närmare inpå livet än i en intelligenstestsituation. En olycklig omständighet är också att i många fall egna psykiska problem kommit studerande att söka sig till ämnet psykologi, så att urvalet inte kommit att bli det för bedrivande av terapi optimala. Osäkra framtidsutsikter inom yrket har inte gjort rekryteringen lämpligare. En förändring till det bättre är otvivelaktigt på väg, även om den beramade omorganisationen av psykologutbildningen tyvärr förhalats år efter år. Möjligheterna att få praktik och handledning på psykiatriska kliniker av olika slag är likväl numera betydligt bättre och förståelsen inom läkarkåren för behovet av psykologer ökar stadigt. Värt att notera i detta sammanhang kan vara att det har funnits och fortfarande finns en viss beklaglig tendens till en rent faktisk »uppdelning» av psykologutbildningen på två kategorier: en »akademisk» där vederbörande får vetenskaplig skolning med tyngdpunkten förlagd speciellt till psykologisk statistik (och som leder vidare till licentiatexamen eller därutöver) å ena sidan, och en »praktisk» där vederbörande får omfattande såväl testpraktik som

barn- och ungdomsterapeutisk erfarenhet men i allmänhet nöjer sig med betyg på kandidatnivån. En kombination av vetenskaplig skolning och praktisk skicklighet vore givetvis det önskvärda och kommer väl att bli riktpunkt för utbildningen av hithörande kategorier av psykologer, men den är f n inte så särskilt vanlig. Den översikt jag ger här av psykologens uppgifter vid ungdomsvårdsskolor har emellertid närmast referens till just en sådan kombination.

Bortser man från ovan angivna inskränkningar i psykologers kompetens — och de är ju delvis betingade av psykologins läge just nu, och i Sverige i synnerhet — förefaller det som om det inte vore sakligt motiverat att utesluta psykologer från medverkan vid terapi. Ett skäl utöver det nämnda är att redan i de *projektiva metoderna* så ömtåligt material kommer fram att relationen mellan psykolog och patient måste få drag av en terapeutisk situation. Detta blir givetvis mera påtagligt ju mera djupgående analysen blir. Om man t ex arbetar med min egen s k aktualgenetiska metod framstår ytterligt tydligt att det är omöjligt att dra en strikt gräns mellan diagnostik och terapi, att även den förra förutsätter kvalifikationer som terapeut. I en del fall kan det också uppkomma ett onödigt dubbelarbete om man skiljer mellan en psykolog som skaffar fram material och en terapeut som använder detta samma material.

Vid diskussioner med amerikanska läkare och psykologer får man ofta höra att det motstånd mot psykologen som terapeut som vi fortfarande påtagligt har i Sverige också fanns i USA för ca tjugo år sedan, men att den frågan nu inte längre är aktuell. Lösningen har helt enkelt blivit att läkare och psykolog arbetar tillsammans med både diagnos och terapi, och att arbetsfördelningen blir beroende av personliga kvalifikationer.

Diagnostisk verksamhet

1. Nivåbestämningar

Diagnostiken är rimligen psykologens mest specifika verksamhetsområde. Man kan här skilja mellan bestämning av *prestationer* eller *nivåer* å ena sidan, och diagnos av *personlighetsstrukturen* å andra sidan.

Tidigare har *nivåbestämningar* varit nästan det enda som anförtrotts åt psykologer i kliniskt arbete, och då främst *intelligensbestämning*. Fortfarande är detta en viktig uppgift även vid ungdomsvårdsskolorna, fastän många av eleverna redan blivit intelligenstestade en eller flera gånger före intagningen. Att omtestning i vissa fall är motiverad beror dels på klientelets ofta starkt försenade mognad (vilket intelligenstestet i form av fastställande av intelligenskvot inte direkt håller räkning för), dels på att eleverna är speciellt känsliga, och inte minst i en testsituation. En testning, företagen av en för dem okänd testare och i en okänd miljö kan ofta bli missvisande. Man bör nog understryka att den som skall intelligenstesta eleverna måste ha särskilt god kontakt med dem och äga personliga kvalifikationer utöver vad som krävs av den som intelligenstestar normalklientel. Emellertid ut-

gör intelligenstestning inte någon större procent av en psykologs arbete vid ungdomsvårdsskola. Som vi skall se finns det mera angelägna.

Det har visat sig att man har anledning misstänka lättare eller gravare hjärnskada beträffande en ganska hög procent av eleverna. Det är då viktigt att man med objektiva psykologiska metoder — som supplerar de neurologiska metoderna beträffande rubbningar av vissa intellektuella funktioner — konstaterar huruvida man har anledning att räkna med störning av denna typ eller ej. Psykologen bör därför ha förtrogenhet med sådana hjärnskadetest.

De två angivna typerna av prestationstest utgör såvitt jag kan bedöma de viktigaste nivåmätande instrumenten för en psykolog vid ungdomsvårdsskola. Att applicera sådana från 1800-talet ärvda experiment som mätning av reaktionstid, uppmärksamhetsomfång etc ter sig närmast som meningslöst. Det är inte sådana saker som t ex lång reaktionstid som gör eleverna missanpassade; snarare är detta ett av *uttrycken* för missanpassning, medan de *orsaker* man bör komma åt ligger som störningar i *personligheten*. I den mån återigen vissa bestämningar av prestationer behöver göras i samband med yrkesvägledning kan detta lämpligen ske via remiss till psykotekniska institutet. Också i sådana fall visar det sig emellertid att det inte är enstaka prestationsfunktioner som är avgörande för om eleven skall passa till det ena eller det andra yrket utan att också här personligheten i dess helhet är utslagsgivande.

2. Strukturbestämningar med personlighetsdiagnostiska (projektiva) metoder

Bland mångfalden av projektiva metoder vill jag endast ta upp några få till diskussion. Det är när det gäller dessa metoder som psykologens insats är speciellt väsentlig och unik.

Det mest använda projektiva testet i klinisk-diagnostisk verksamhet är f n otvivelaktigt *Rorschachtestet*. Likväl syns det mig som om detta test skulle ha en relativt begränsad användbarhet vid ungdomsvårdsskolorna. För det första ger testet mindre direkt information beträffande vederbörandes konkreta konflikter än t ex TAT-testet. Det syns därför också vara mindre användbart i samband med terapeutisk verksamhet än det senare testet. För det andra tar det lång tid att utvärdera, så att utbytet av t ex en som samtalsterapi lagd intervju under motsvarande tid i många fall torde vara mera lönande. För det tredje är de upplysningar som Rorschachtestet kan ge — t. ex »tendens till ångestreaktioner», »inre spänningar» — ofta av så allmän art att de direkt kan utläsas ur de ofta fylliga anamnestiska uppgifterna och observationsprotokollen man har för varje elev. Slutligen är eleverna inte sällan redan tidigare testade med Rorschach (t ex vid PBU eller psykiatrisk klinik).

TAT-testet är det enligt min erfarenhet kanske mest användbara testet i många av fallen. Det kan användas som direkt utgångspunkt för terapi, analogt med t ex fria infall eller drömmar. Man kan också berätta om hero — den person på bilden som eleven identifierar sig med — som om det vore

eleven själv och lägger då samtalet i enlighet med vad man genom testet fått veta om de psykodynamiska sammanhangen resp med vad man fått veta om eleven genom hans anamnes. En inskränkning i testets användbarhet utgör den torftighet hos fantasilivet som kännetecknar en del av eleverna. I många fall kan man likafullt övervinna denna: den kan stundom vara endast skenbar och bero på otillräcklig kontakt eller misstroende från elevens sida, eller på bristande vana att uttrycka sig i en testsituation. TAT-testet (och speciellt vissa av bilderna) ger i många fall en utomordentligt klar bild av familjekonstellationen sådan den upplevs av eleven på det undermedvetna planet, och också av den testades upplevelse av den övriga sociala omvärlden. Värdet av sådan kunskap för adekvata terapeutiska åtgöranden förstås lätt. — Det bör emellertid understrykas att TAT-testet inte kan utvärderas korrekt utan ingående kunskap om psykodynamiska sammanhang. För den som inte har erfarenhet av att arbeta med undermedvetet material blir en stor del av informationen endast förvridna fantasifoster utan mening, och för den som inte har läroanalys ligger det nära till hands att tolka materialet i enlighet med projicerade egna konflikter. — TAT-testet kan appliceras både på det yngre och det äldre klientelet vid ungdomsvårdsskolorna.

Szonditestet har utsatts för kritik från många håll. Enligt min mening är kritiken berättigad i huvudsak endast vad beträffar för testets praktiska användbarhet knappast nödvändiga genetiska hypoteser. Som ofta är fallet kommer också kritiken från vedersakare som endast i ringa utsträckning satt sig in i testet i teori och praktik. Enligt min egen erfarenhet från Lövstaklientelet torde Szonditestet vara särskilt användbart för att fastställa driftsspänningar, deras styrka, på vilka områden de verkar, samt hur de bearbetas. Eftersom många bland eleverna är driftsstörda blir Szonditestet i just dessa fall lämpligt som test. Det är vidare lätt att applicera, även i fall där andra test är svåra att genomföra, och det tar kort tid att göra och utvärdera.

Aktualgenes med TAT-bilder är en metod som går djupare än TAT-testet; metoden har under senare år varit under utarbetande av några kolleger och av mig själv.

Av övriga projektiva metoder kan ytterligare åtskilliga vara användbara, speciellt sådana som utgör »varianter» av TAT-testet (t ex van Lenneps test) och även t ex Pfisters färgpyramidtest. För min egen del har de ovan angivna metoderna likväl visat sig vara tillräckliga som arsenal.

Terapeutisk verksamhet

Det har i många sammanhang (t ex på psykologkongressen i Köpenhamn 1957) diskuterats vilka kvalifikationer en psykolog bör ha om han eller hon skall bedriva terapi med ett klientel av ungdomsvårdsskoletyp. Kontentan av diskussionen kan väl sägas vara den att fullständig psykoanalytisk utbildning utgör den mest önskvärda terapeutiska bakgrunden. En ofullständigt genomgången analytisk utbildning återigen syns i vissa fall ge

sämre resultat i jämförelse med att inte alls ha gått igenom analys. Terapi kan otvivelaktigt bedrivas med framgång även om terapeuten inte gått igenom personlig psykoanalys. Resultaten står därvid i nära samband med terapeutens psykiska mognad; påklistrade kunskaper i psykoanalys snarare stjälper än hjälper.

Det viktigaste torde alltså vara att den psykolog som skall bedriva terapi äger personlig balans, harmoni och insikt om sina tendenser att projicera behov på andra, samt att han dessutom är insatt i psykodynamisk teori och har haft tillfälle att omsätta dessa kunskaper i praktiken vare sig i samband med testning eller genom terapeutiskt arbete eller helst en kombination av bäggedera.

Till sist några synpunkter på svårigheter som möter psykologen vid terapi med ungdomsvårdsskoleelever.

Vårdtiden särskilt på yrkesskolorna är i vissa fall så kort att en planmässig terapi kan vara svår att genomföra. Man kan inte med hopp om riktig effekt lägga upp en terapi som omfattar 3—4 månader när det gäller ungdom som är så störd som ifrågavarande elever. Ett halvår borde vara minimum. I själva verket kommer flera elever att genom återintagningar ändå tillbringa många år på skolan, fastän med upprepade avbrott. Återintagning inverkar emellertid negativt både på eleven själv, på kollektivet och på personalen. Det vore att föredra om man kunde satsa på kontinuitet i behandlingen på ett så tidigt stadium av vården som möjligt, och även vid varje övergång till ny skola eller ny vårdform.

Samarbetet mellan psykologen och den övriga personalen är givetvis av yttersta vikt för effektiv terapi. En psykoanalytiskt inriktad terapi får inte hänga i luften, men det kan nog finnas risk för att det blir så om inte vederbörande psykolog är lyhörd och samarbetsinställd. Han måste acceptera de andra formerna av terapi som utövas av personalen i övrigt, samordna sin egen terapi med deras och kunna sätta dem in i sina egna synpunkter med den varsamhet som är nödvändig.

Kriminaliteten hos eleverna gör att dessa är misstänksamma mot personalen och särskilt mot sådana som de inte känner. Detta medför särskilda svårigheter om man vill arbeta med en metod som kräver positiv samverkan och full öppenhet från patientens sida. Enligt min egen — begränsade — erfarenhet torde det inte vara omöjligt att med äldre elever arbeta med den fria associationsmetoden. Men det fordras åtskillig förberedande kontakt och en approach som varierar från fall till fall.

Här kan det vara anledning att peka på hur ömtåligt ett förhållande mellan en mer eller mindre analytiskt arbetande terapeut och hans klient kan bli på en ungdomsvårdsskola. Så fort nämligen eleven anar att »doktorn» har något inflytande på hans väl och ve i praktiska sammanhang är det risk för att det blir inskränkningar i det absoluta förtroendeförhållandet. Men å andra sidan kan det i många fall visa sig vara svårt att få eleven att uppleva relationen till psykologen som något meningsfullt, så att han eller hon över huvud engagerar sig i situationen, när det inte kommer ut något kon-

kret ur den, inga fördelar etc. Särskilt gäller detta i början av behandlingen. Det blir en central svårighet vid analytiskt lagd terapi att samtidigt vara förhållandevis oengagerad i för eleven påtagliga praktiska avgöranden och likväl kunna engagera honom eller henne emotionellt. Man kunde med hänsyn till klientelets påtagliga omognad tänka sig att delvis tillämpa metoder som används vid barnanalys, och som bl a innebär att man i viss utsträckning går behoven direkt till mötes — men här stöter man då på kollektivets krav på rättvisa etc.

Behovstrycket. Det aktuella behovstrycket (t ex sexuella behov) är utomordentligt starkt hos många bland eleverna, alldeles särskilt hos dem som uppvisar maniska symptom. Det uppstår då samma svårigheter vid en analytiskt lagd terapi som vid analys av en patient som är hungrig, dvs associationerna går så starkt i riktning mot det aktuella behovet att övrigt material trängs i bakgrunden.

Många vanliga *typer av störning* på ungdomsvårdsskolorna bereder speciella svårigheter för psykoterapeuten. Detta gäller såväl skadorna av oral typ som störningarna av fadersidentifikationen, ofta i förening med massiv, mer eller mindre manifest aggressivitet. Man måste också beakta att många elever har starka tendenser till spontan »acting out»; att då arbeta med metoder som är lagda för att framkalla en »acting out» kan för detta klientel vara starkt ångestskapande. Lika välgörande som sådana metoder kan visa sig då det gäller hämmade elever, lika negativa reaktioner kan de visa sig medföra då det gäller (maniskt belastade) elever, som främst kräver stöd och trygghet i kontakten.

ÅTGÄRDER FÖR UTÖKNING AV UNGDOMSVÅRDS-SKOLEORGANISATIONENS RESURSER

Av förste byråsekreterare CHRISTINA ELLWYN

Hittills vidtagna åtgärder. En viss tendens till ett ökat behov av platser på ungdomsvårdsskolorna började märkas redan år 1955 och har sedan dess stegrats alltmer. Genom olika omdispositioner inom organisationen har platsantalet kunnat ökas för elever över 14 år, medan det minskats för de yngre, där behovet tenderat att minska. Sålunda har undervisningen vid ett par skolhem utvidgats med ett åttonde skolår. Dessutom har Gräskärr omorganiserats från skolhem till yrkesskola.

Genom beslut av statsmakterna har under 1956—57 även vissa nya resurser tillkommit. Sålunda har nya specialavdelningar inrättats vid Fagared (8 platser) och Ryagården (8 platser), varjämte en ny sjuk- och observationsavdelning är under uppförande vid Eknäs (8 platser), vilken skola därefter skall avses för specialvård av yngre, psykiskt abnorma flickor. Dessutom har inrättats ett hospits för villkorligt utskrivna elever i Göteborg (8 platser) och har beviljats medel till en avdelning för yngre alkoholmissbrukare vid Långanäs (8 platser), ett annex vid Sundbo (10 platser) och en utskrivningsavdelning för flickor (8 platser). Vissa om- och nybyggnader vid skolorna har också verkställts; sålunda har Folåsas stora elevavdelning med sovsalar byggts om efter paviljongsystem och nya elevförläggningar färdigställts vid Johannisberg (15 platser) och Hammargården (10 platser). Även nya verkstadslokaler o d har tillkommit som ett led i upprustningen.

De vidtagna åtgärderna har emellertid varit otillräckliga för det växande behovet. Genom beslut den 5 april 1957 tillsattes därför av socialministern en särskild kommitté, vars huvuduppgifter skulle vara dels att undersöka lämpliga åtgärder för att snabbt avveckla den akuta platsbristen och dels att utarbeta ett program för organisationens utbyggnad. Till kommitténs ordförande utsågs nuvarande statsrådet Gösta Netzén, vilken i november 1957 efterträddes av ledamoten av riksdagens första kammare Georg Pettersson.

Som en allmän riktpunkt för utredningens arbete har i direktiven angetts, att ungdomsvårdsskoleorganisationen bör vara så avpassad, att den kan ta hand om och effektivt behandla de ungdomar som är i behov av vård inom barna- och ungdomsvårdens ram och som befinns inte kunna lämpligen tas om hand i annan ordning. Särskilt bör uppmärksammas bristen på platser för psykiskt abnorma elever, samt vid specialavdelningarna behovet av plat-

ser för förvaring av för brott misstänkta ungdomar under utredningstiden, vårdmöjligheterna för det växande antalet underåriga alkoholmissbrukare, yrkesutbildningen vid flickskolorna och förbättrade resurser för vård utom skolorna. Dessutom ålades kommittén att framlägga förslag dels huruvida verksamheten vid Gräskärr borde fortsätta samt dels beträffande den nya ungdomsvårdsskolan på Visingsö, som föreslagits av socialstyrelsen.

Kommitténs förslag. Kommittén, som påbörjade sitt arbete den 6 maj 1957, avgav den 1 juni 1957 ett yttrande till socialministern, vari kommittén tillstyrkte förslaget om en ny ungdomsvårdsskola på Visingsö med vissa ändringar, innebärande bl a en ökning av elevantalet från 19 till 24. Kommittén föreslog, att fastigheten skulle inköpas den 1 juli 1957 och medel till erforderliga ombyggnadsarbeten äskas på tilläggsstat under budgetåret 1957/58 för att verksamheten skulle kunna börja omkring den 1 juli 1958. Förslaget upptogs först vid 1958 års riksdag i propositionen nr 117. På grund av riksdagens upplösning kommer emellertid denna, liksom övriga frågor beträffande ungdomsvårdsskoleorganisationen, icke att bli föremål för beslut förrän den nya riksdagen sammanträder under sommaren 1958.

Den 16 september 1957 avgav kommittén ett förslag angående Gräskärr, innebärande ett omfattande om- och nybyggnadsprogram i etapper, varigenom skolan skulle utökas från 25 till 46 platser, fördelade på 3 avdelningar à 10 och 2 avdelningar à 8 platser, varav en specialavdelning. Ombyggnaden beräknades påbörjas den 1 augusti 1958 och avslutas den 1 juli 1960. Även detta förslag har upptagits i propositionen. Byggnadsstyrelsen beräknar den sammanlagda byggnadstiden till omkring 4 år, varför skolan skulle kunna vara färdigutbyggd tidigast omkring den 1 november 1962.

I remissyttrande den 17 oktober 1957 över sinnessjukvårdskommitténs betänkande angående psykopatsjukhus har kommittén sagt sig förutsätta, att frågan om vården även av de yngre psykopaterna ägnas fortsatt uppmärksamhet och snabbt bringas till en lösning. Kommittén har vidare förutsatt, att frågan om vården av de yngre psykopaterna tas upp till behandling i dess helhet och blir föremål för fortsatt samråd mellan kommittén för ungdomsvårdsskolorna, sinnessjukvårdskommittén och mentalsjukvårdsdelegationen.

Den 11 december 1957 avgav kommittén ett tredje yttrande till socialministern, vari — i avvaktan på kommitténs förslag på längre sikt — föreslogs vissa provisoriska åtgärder avsedda att minska den akuta platsbristen. Dessa förslag innebar i korthet följande.

Omdispositioner inom organisationen. Fagared föreslås få en sjukavdelning samt viss personalförstärkning för att kunna ta emot högst 15 elever i behov av särskild läkartillsyn och därigenom avlasta Lövsta.

Bistagårdens hemskola (21 platser) föreslås omdisponeras till yrkesskola. Kommittén förutsätter härvid att vårdbehovet för hemskoleklientelet tillgodoses genom andra vårdformer. Hammargårdens skolhem föreslås omdisponerad till yrkesskola (20 platser).

Effektivare vård. För att ernå en effektivare elevbehandling och förbättrad eftervård och därigenom söka minska det stora antalet återtagningar föreslogs bl a viss personalförstärkning, nämligen två bokhållare och två utskrivningsassistenter. Bokhållarna avses skola avlasta rektorerna vissa administrativa göromål och därigenom ge dem mera tid att ägna sig åt den individuella elevbehandlingen och utskrivningsassistenterna skall ha som huvuduppgift att på ett tidigt stadium förbereda elevernas utskrivning, ordna arbete, bostad etc. Till effektivare eftervård, ökat antal utackorderingar i kvalificerad familjevård och högre ersättning till dessa familjer begärdes 175 000 kronor.

Nya resurser. Kommittén föreslog förhyrning av Vita Bandets egendom Håkanstorp för 14 kvinnliga elever samt en ny utskrivningsavdelning vid Gudmundsgården för 8 manliga elever. Dessutom föreslogs att 100 000 kronor skulle beviljas till viss försöksverksamhet, dels i form av placering av ett antal manliga elever i skogligt arbete och dels andra provisoriska förläggningar eller kurser för elever. För att utan tidsutdräkt snabbt kunna förvärva en fastighet lämplig för en ny ungdomsvårdsskola föreslogs, att ett särskilt investeringsanslag å 200 000 kronor skulle ställas till Kungl Maj:ts förfogande.

Propositionen. I årets proposition nr 117 tillstyrktes förslagen beträffande Fagared, Hammargården, Bistagården och Håkanstorp. För att göra Hammargården effektivare som yrkesskola beräknar socialministern dessutom medel till uppförande av en specialavdelning därstädes. En specialavdelning planeras även vid Råby. En utskrivningsavdelning vid Gudmundsgården ansågs dock icke erforderlig f n.

Till förbättring av eftervård och utackordering har tillstyrkts 175 000 kronor och till en försöksverksamhet med skogligt arbete m m 100 000 kronor. Förutom viss av socialstyrelsen föreslagen personalförstärkning har medtagits de två extra assistenttjänster och en av de två bokhållartjänster, som kommittén föreslagit.

Ehuru socialministern icke ansåg sig kunna tillstyrka särskilt anslag till inköp av fastighet lämplig till ungdomsvårdsskola har dock föreslagits, att Kungl. Maj:t skall erhålla rätt att inom anslagets ram omdisponera medel till annat byggnadsföretag än de i propositionen nämnda eller till inköp av för ungdomsvårdsskola lämplig fastighet.

Kommittén för ungdomsvårdsskolorna är f n sysselsatt bl a med frågan om ungdomsvårdsskoleorganisationens vidare utbyggnad och torde hösten 1958 komma att framlägga förslag härom.

PERIODISKA ÖVERSIKTER

Register

Varje månad:

Konsumentprisindex
Sysselsättning och arbetslöshet

Varje kvartal:

Senast i nr

Byggnadsverksamheten i städer och köpingar 1958: 3
Omsättningen inom detaljhandel m m detta nr
Sysselsättning och löner inom industrin 1958: 3
Utlänningar i Sverige . . . . . detta nr

Varje år:

Alkoholistanstalt, intagna på 1957: 12
Arvsfonden, allmänna 1957: 11
Barnavård, samhällets 1958: 2
Barnbidrag, allmänna 1957: 2
Bostadsbyggandet 1957: 8
Daghem och förskolor 1958: 2
Fattigvården 1958: 1
Frånvarofrekvensen vid vissa industriföretag 1957: 4
Hemhjälp, social 1957: 7
Konsumentprisernas utveckling i Sverige och utlandet 1957: 10
Mödrahjälpen 1957: 7
Nykterhetsnämndernas ingripanden. Preliminär rapport . . . . . detta nr
Nykterhetsnämndernas verksamhet . 1958: 2
Nykterhetsvårdsklientelet 1958: 5
Socialhjälp och barnavård till utlänningar 1957: 11
Socialvårdens kostnader och finansiering 1958: 4
Statens utgifter för sociala ändamål . 1958: 2
Ungdomsvårdsskolornas elever . . . 1957: 5
Ålderdomshem, om statsbidrag till . 1957: 7
Ålderdomshemmen, antal platser och vårdtagare m m 1957: 11

UTLÄNNINGAR I SVERIGE UNDER FÖRSTA KVARTALET 1958

De redovisade siffrorna över antalet arbetsanmälda utlänningar i Sverige visar en minskning under första kvartalet 1958 med 12 899 personer. Orsaken härtill ligger främst i åtstramningen på den svenska arbetsmarknaden, som under det gångna kvartalet ytterligare accentuerats. Den säsongmässiga nedgången bidrar även till minskningen.

Den inom utlänningskommissionen pågående kontrollundersökningen av uppgifter om slutad arbetsanställning har haft till följd att under första kvartalet 1958 cirka 6 000 personer avförts ur kommissionens register över arbetsanmälda.

Den reella minskningen av den utländska arbetskraften i Sverige under första kvartalet 1958 utgör sålunda cirka 7 000. Se i övrigt tabellerna på följande sidor.

I F

Tab 1. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 april 1958 fördelade efter yrkesgrupp

Yrkesgrupp	Nationalitet		
	Danskar	Norrmän	Finländare
I. Jordbruk	1 736	139	703
Trädgårdsskötsel	258	47	314
Fiske	35	1	17
Skogsbruk	866	730	4 943
Tillhopa	2 895	917	5 977
II. Malmbrytning och metallindustri	4 570	1 534	9 999
Jord- och stenindustri	726	66	467
Träindustri	374	216	1 111
Pappers- och grafisk industri	676	283	1 275
Livsmedelsindustri	1 117	237	950
Textilindustri	970	253	1 701
Beklädnadsindustri	610	514	3 166
Läder-, hår- och gummiindustri	820	157	552
Kemisk-teknisk industri	234	97	351
Byggnadsverksamhet	980	418	1 011
Kraft-, belysnings- och vattenverk	5	2	3
Tillhopa	11 082	3 777	20 586
III. Landtransport	307	238	416
Luftfart	62	86	13
Sjöfart	2 065	580	1 559
Tillhopa	2 434	904	1 988
IV. Försäljnings-, reklam- o affärsverksamhet	406	385	686
Lagerarbete	314	211	662
Bank-, försäkrings- o uppdragsverksamhet	14	29	131
Hotell, restauranger och storhushåll	948	1 091	4 414
Tillhopa	1 682	1 716	5 893
V. Allmän tjänst	19	12	18
Socialvård	11	10	16
Tekniska arbetsområden	436	759	500
Kontorsarbete	262	344	959
Undervisn, biblioteksarbete o journalistik	31	49	53
Organisations- o ombudsmannaverksamhet	1	4	3
Konstnärlig verksamhet	483	52	33
Tillhopa	1 243	1 230	1 582
VI. Hälsovård och sjukvård; hygien	1 050	731	2 162
VII. Husligt arbete	602	556	1 910
VIII. Genomgående yrken	539	253	1 231
Diversearbete	259	82	412
Tillhopa	798	335	1 643
IX. Extra skördehjälp m m	3	—	2
Elevpraktikarbete	90	148	279
Tillhopa	93	148	281
X. Beredskaps- och reservarbete	4	—	2
Summa	**21 883**	**10 314**	**42 024**

Forts tab 1

Balter	Polacker	Tyskar	Italienare	Ungrare	Övriga	Samtliga
40	16	237	5	145	170	3 191
18	6	206	3	34	105	991
5	—	1	—	—	1	60
138	15	200	6	33	190	7 121
201	37	644	14	212	466	11 363
1 388	423	3 717	1 689	1 561	2 441	27 322
31	20	225	69	127	91	1 822
101	24	247	6	111	157	2 347
131	57	335	23	126	235	3 141
89	44	359	20	127	214	3 157
576	122	553	54	414	410	5 053
321	107	648	93	211	449	6 119
159	79	235	32	145	133	2 312
39	11	109	29	29	36	935
95	32	225	52	112	147	3 072
—	—	4	—	—	—	14
2 930	919	6 657	2 067	2 963	4 313	55 294
118	15	82	20	17	68	1 281
—	—	4	—	—	11	176
268	107	1 110	168	10	1 054	6 921
386	122	1 196	188	27	1 133	8 378
52	21	365	18	24	190	2 147
125	30	133	25	66	113	1 679
74	1	43	3	14	54	363
195	113	1 286	181	161	776	9 165
446	165	1 827	227	265	1 133	13 354
5	1	6	—	1	9	71
4	1	27	1	1	5	76
275	50	664	36	248	606	3 574
315	37	629	35	57	427	3 065
38	11	65	14	57	168	486
2	—	3	—	—	1	14
8	1	201	104	57	359	1 298
647	101	1 595	190	421	1 575	8 584
153	50	1 039	22	98	434	5 739
30	31	3 584	46	42	508	7 309
142	41	318	66	77	178	2 845
69	14	51	6	35	44	972
211	55	369	72	112	222	3 817
—	—	1	—	—	1	7
26	18	250	30	55	285	1 181
26	18	251	30	55	286	1 188
53	14	8	—	25	12	118
5 083	**1 512**	**17 170**	**2 856**	**4 220**	**10 082**	**115 144**

Tab 2. Arbetsanmälda utlänningar i Sverige per den 1 april 1958, fördelade efter län och nationalitet

Nationalitet Län	Dansk	Norsk	Finsk	Baltisk	Polsk	Tysk	Italiensk	Ungersk	Övriga	Summa
Stockholms stad . .	2 272	2 086	7 979	1 105	236	3 704	594	580	2 110	20 666
Stockholms län . .	772	478	3 881	377	63	1 678	320	216	616	8 491
Uppsala	194	84	781	111	18	268	5	107	122	1 690
Södermanlands . . .	576	171	1 574	283	50	357	65	176	238	3 490
Östergötlands . . .	513	204	851	281	80	466	148	150	224	2 917
Jönköpings	426	123	439	91	65	345	1	118	141	1 749
Kronobergs	214	42	97	11	19	135	4	68	39	629
Kalmar	131	49	165	47	18	138	10	86	77	721
Gotlands	100	6	61	5	1	25	1	—	11	210
Blekinge	219	29	148	53	14	69	2	110	51	695
Kristianstads . . .	471	37	168	8	17	215	3	87	54	1 060
Malmöhus	6 128	419	1 111	250	246	2 268	342	649	1 103	12 516
Hallands	343	57	198	67	33	189	5	128	114	1 134
Göteborgs och Bohus	3 818	2 261	3 466	1 308	218	2 269	634	403	1 801	16 178
Älvsborgs	971	552	3 128	500	127	856	11	303	638	7 086
Skaraborgs	293	143	517	45	17	319	4	103	170	1 611
Värmlands	1 154	915	1 661	76	39	591	11	176	542	5 165
Örebro	805	307	2 047	151	51	772	53	188	440	4 814
Västmanlands . . .	740	511	4 080	179	92	1 080	550	268	702	8 202
Kopparbergs	838	470	2 615	41	55	529	40	146	396	5 130
Gävleborgs	417	238	1 472	60	31	358	16	81	212	2 885
Västernorrlands . .	133	213	1 646	23	9	212	11	31	113	2 391
Jämtlands	57	390	447	5	4	80	5	5	41	1 034
Västerbottens . . .	53	146	655	2	3	107	4	19	32	1 021
Norrbottens	245	383	2 837	4	6	140	17	22	95	3 749
Samtliga	**21 883**	**10 314**	**42 024**	**5 083**	**1 512**	**17 170**	**2 856**	**4 220**	**10 082**	**115 144**

SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSLÖSHET

Tab 1. Sysselsättning inom industrin i mars 1958 jämfört med februari 1958
(Jämförelserna avser endast företag som lämnat uppgifter vid båda rapporttillfällena)

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i mars 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)[2]			Indextal för mars 1958 (februari 1958 = 100)[1]				Antal arb (%), frånvarande av personliga skäl[3]
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)[2]			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Gruvindustri	63	15 004	169	15 173	99,9	..	99,9	103,3	5,7
Malmgruvor	54	14 189	168	14 357	99,9	..	99,9	103,4	5,3
Kolgruvor	9	815	1	816	100,2	..	100,2	102,2	13,1
Metall- och verkstadsindustri	2 437	213 556	15 822	229 378	99,9	99,0	99,8	101,1	7,4
Järn-, stål- och kopparverk	58	35 307	1 127	36 434	99,6	98,7	99,6	101,9	7,3
Järn- och stålmanufaktur	452	19 927	2 262	22 189	99,8	98 6	99,7	100,4	6,5
Mekaniska verkstäder	890	89 817	3 930	93 747	100,0	99,2	100,0	100,8	7,2
Reparationsverkstäder	473	10 622	25	10 647	101,1	..	101,0	102,9	5,1
Skeppsvarv	73	25 874	1	25 875	100,3	..	100,3	102,9	9,6
Elektroteknisk industri	190	22 350	6 692	29 042	99,0	98,9	98,9	100.0	8,2
Annan metallindustri	301	9 659	1 785	11 444	99 3	99,8	99,4	100,1	6,5
Jord- och stenindustri	611	21 558	2 669	24 227	98.3	98,8	98,3	98,8	7,3
Torvindustri	41	333	2	335	90,2	..	90,3	91,0	6,9
Stenindustri	113	2 811	6	2 817	93,5	..	93,5	93,0	7,8
Kalk- och kritbruk	33	1 008	6	1 014	101,3	..	101,0	98,1	7,6
Cementfabriker	8	1 898	51	1 949	97,5	..	97,6	99,3	6,3
Cementvarufabriker	143	2 937	56	2 993	98.6	..	98.6	98,8	6,3
Tegelbruk	132	3 719	105	3 824	98,6	..	98,6	99,6	9,3
Porslins-, kakel- o lergodsind	25	3 467	1 712	5 179	99,4	99.2	99,3	100,1	6,7
Glasindustri	58	4 166	699	4 865	100,9	98,0	100,5	100.6	6,7
Annan jord- o stenindustri	58	1 219	32	1 251	97,6	..	97,5	99,1	8,1
Träindustri	1 270	36 761	1 151	37 912	102,0	99,1	102,0	102,9	5,2
Sågverk och hyvlerier	450	16 773	229	17 002	103,6	95,8	103.5	104,8	5,8
Lådfabriker	38	718	28	746	100.1	..	100,1	103,8	5,4
Fanér- och plywoodfabriker	12	864	118	982	103,1	..	102,5	103,0	5,3
Byggnadssnickerifabriker	246	7 805	131	7 936	101,1	..	101,2	101,4	5.3
Möbelfabriker	322	6 432	258	6 690	100,5	97,7	100,4	100.5	4,0
Svarveri- och skidfabriker	110	2 609	173	2 782	99,7	..	99,4	101,1	4,3
Annan trävaruindustri	92	1 560	214	1 774	100,5	103,4	100,8	103,4	5,3
Massa- och pappersindustri	236	39 670	4 336	44 006	99,8	98,9	99,8	100.8	7,7
Massafabriker	66	18 297	285	18 582	99.8	104,0	99,8	101,4	7,9
Pappersbruk och pappfabr	61	17 126	2 426	19 552	99,9	97,4	99,6	100,2	8,2
Wallboardfabriker	9	1 598	60	1 658	101,3	..	101,0	102,7	5,9
Papp- och pappersvaruind	100	2 649	1 565	4 214	99,3	100,6	99,8	100,5	6,1
Grafisk industri	465	16 062	3 690	19 752	100,2	99,3	100,0	101,4	6,8
Bokbinderier	54	1 582	1 526	3 108	101,5	99,6	100,5	101,1	7,3
Bok- och accidenstryckerier	230	6 327	1 325	7 652	99,8	99,5	99,8	100,7	7,0
Tidningstryckerier	113	6 078	575	6 653	100,0	99,7	100,0	102,0	6,4
Annan grafisk industri	68	2 075	264	2 339	101,0	95,7	100,4	102,4	6,2
Livsmedelsindustri	706	20 138	8 915	29 053	101,0	100,7	100,9	101,9	7,6
Kvarnar	33	1 017	178	1 195	101,3	..	101,1	101,5	6,4
Bageriindustri	231	4 242	2 151	6 393	100,5	104,1	101,7	103,2	6,4
Sockerindustri	18	1 931	330	2 261	101,9	106,5	102,5	103,5	6,6
Choklad- o konfektindustri	54	1 265	2 209	3 474	100,1	96,6	97,9	98.8	8,7
Mejeriindustri	81	3 176	411	3 587	101,3	91,7	100,1	100,0	7,9
Slakterier och charkuterier	166	6 065	1 457	7 522	101,6	100,6	101,4	102,9	8,0
Fiskkonservfabriker	36	446	847	1 293	103,0	111,9	108,7	107,9	9,2
Fruktkonservindustri	19	637	964	1 601	101,8	97,9	99,4	99,4	10,1
Margarinindustri	7	285	48	333	100,0	..	100,0	99.3	8,7
Annan livsmedelsindustri	61	1 074	320	1 394	96,8	98,5	97,2	99.6	4,7

[1] Indextal har ej beräknats för grupper om mindre än 200 arbetare. — [2] I arbete eller frånvarande av personliga skäl (jfr SocM 1957: 1, sid 34). — [3] Sjukdom, olycksfall, semester o dyl.

Tab 1 (forts). Sysselsättning inom industrin i mars 1958

Bransch	Antal redovisade företag	Antal i mars 1958 redovisade arbetare (exkl permitterade)			Indextal för mars 1958 (februari 1958 = 100)				Antal arb (i %), frånvarande av personliga skäl
					Antal anst arbetare (exkl permitterade)			Antal i arbete varande arbetare	
		Män	Kvinnor	S:a	Män	Kvinnor	S:a		
Dryckesvaru- och tobaksind . .	150	5 049	1 958	7 007	99,9	101,7	100,4	102,9	8,8
Dryckesvaruindustri	141	4 649	865	5 514	99,9	102,2	100,3	103,0	8,2
Tobaksfabriker	9	400	1 093	1 493	100,0	101,3	100,9	102,8	11,1
Textil- o beklädnadsindustri . .	858	23 247	40 830	64 077	99,2	99,5	99,4	100,0	7,1
Ylleindustri	63	3 527	3 317	6 844	99,5	97,8	98,7	99,3	8,0
Bomullsindustri	55	6 462	5 339	11 801	100,0	99,7	99,9	100,6	7,4
Linne- och juteindustri . . .	10	1 049	1 106	2 155	100,0	99,7	99,9	99,5	11,8
Trikåfabriker	141	1 736	5 373	7 109	96,6	98,6	98,1	99,0	6,8
Sömnadsindustri	375	5 125	20 761	25 886	99,7	99,6	99,7	100 1	6.8
Hatt- och mössfabriker . . .	36	299	1 022	1 321	102,4	99,4	100.1	100,2	5,0
Annan textil- o beklädnadsind	178	5 049	3 912	8 961	98,1	101,1	99,4	100,3	6,5
Läder-, hår- o gummivaruind .	309	10 617	5 901	16 518	99,7	99,9	99,7	100,4	6,1
Garverier	25	1 839	163	2 002	98,2	..	97,9	99,8	6.2
Päls- och skinnvarufabriker .	71	921	798	1 719	98,3	98,6	98,5	97,0	6,6
Skoindustri	112	3 287	2 521	5 808	99,8	100,4	100,0	100.4	6,0
Andra lädervarufabriker . . .	41	755	666	1 421	100,7	101,7	101,1	101,8	7,0
Gummivarufabriker	13	3 173	1 557	4 730	100,6	99,7	100,3	101,4	6,0
Annan läder-, hår- och gummivaruindustri	47	642	196	838	99,5	..	99,1	100,8	4,9
Kemisk och kemisk-teknisk ind	280	15 004	3 347	18 351	100,4	101,4	100,6	100,9	8,3
Rent kemisk industri	25	4 686	153	4 839	100,4	..	100,4	100,8	9,3
Färg-, olje- o parfymfabriker	94	4 435	1 031	5 466	99,8	102,0	100,2	100,6	7.7
Sprängämnesfabriker	6	981	413	1 394	99,5	99.0	99,4	99,2	10,8
Tändsticksfabriker	8	967	685	1 652	100,2	100,3	100,2	99.9	10,3
Annan kemisk-teknisk industri	147	3 935	1 065	5 000	101,3	102,8	101,6	102,3	6,6
Samtliga industrigrupper	**7 385**	**416 666**	**88 788**	**505 454**	**100,0**	**99,6**	**99,9**	**101,1**	**7,2**
Statliga verk o byggnadsarb . .	241	38 887	1 291	40 178	99,7	100,5	99,7	100,7	8,5
Mek o elektriska verkstäder .	90	11 401	271	11 672	99,7	100,4	99,7	100,5	8,5
Skeppsvarv	3	2 955	23	2 978	97,4	..	97,4	98,2	11,7
Beklädnadsverkst, förråd o d	53	711	431	1 142	100,4	100,7	100,5	101,2	7,5
Sprängämnesfabriker	3	621	334	955	99,8	100,0	99,9	101,0	3,9
Byggnads- o anläggningsarb .	92	23 199	232	23 431	99,9	100,9	99,9	101,1	8,4

Tab 2. Indextal (uträknade enligt kedjemetod, mars 1957 = 100) för antal anställda arbetare inom industrin[1] april 1957—mars 1958

Bransch	1957									1958		
	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	jan	febr	mars
Gruvindustri	100,2	100,3	102,0	102,3	101,5	101,4	101,2	101,3	100,4	99,5	99,2	99,1
Metall- och verkstadsindustri	99,9	99,9	101,0	100,2	100,4	101,1	101,0	101,0	100,5	99,7	99,6	99,4
Jord- och stenindustri . . .	101,2	104,9	106,7	106,2	104,9	103,7	102,1	101,2	98,5	95,2	95,1	93,5
Träindustri	101,1	102,0	103,9	102,0	100,7	98,6	97,5	95,9	94,4	95,4	97,1	99,0
Massa- och pappersindustri .	99,7	100,5	102,4	103,3	101,6	101,5	101,5	101,3	100,5	100,0	100,0	99,8
Grafisk industri	99,2	99,3	100,0	99,3	99,2	99,9	100,2	101,0	101,2	100,7	100,7	100,7
Livsmedelsindustri	100,0	101,6	106,3	108,5	106,5	105,4	107,6	107,0	102 9	98,0	97,7	98,6
Dryckesvaru- o tobaksindustri	101,9	104,1	112,1	112,3	106,2	100,7	100,3	100,8	106,5	102.0	101,8	102,2
Textil- o beklädnadsindustri .	99,7	98,6	98,7	97,8	98,2	99,1	99,2	99,0	98,0	97,3	97,5	96,9
Läder-, hår- o gummivaruind	99,8	98,8	99,0	98,7	98.6	99,9	100,3	100,4	99,9	98,4	98,7	98,4
Kemisk o kemisk-teknisk ind	99,5	99,8	102.4	101.3	101.0	100,3	100,0	99,7	99,0	98,0	98,2	98,8
Samtliga industrigrupper	**100,0**	**100,3**	**101,8**	**101,3**	**100,9**	**101,1**	**101,0**	**100,8**	**99,9**	**98,8**	**98,9**	**98,8**

[1] Se not 2, sid 363.

Tab 3. Verksamheten vid arbetsförmedlingen under mars 1958

	Arbetssökande personer		Lediga platser	Tillsatta platser			Därav 1-dagsplatser
	Hela antalet	Därav manliga		Manliga	Kvinnliga	Summa	
Summa mars 1955 . .	134 813	94 342	131 623	61 190	29 036	90 226	28 723
» » 1956 . .	142 717	103 337	117 508	58 201	26 245	84 446	27 661
» » 1957 . .	156 742	110 035	103 998	49 687	25 799	75 486	22 026
» februari 1958 . .	169 031	122 094	88 897	45 887	22 238	68 125	21 730
» mars 1958 . .	177 292	129 221	92 673	45 615	24 720	70 335	21 592
Därav							
Jordbruk, trädgårdsskötsel och fiske	6 085	5 719	2 103	1 142	47	1 189	19
Skogsbruk	5 856	5 817	1 756	1 566	—	1 566	26
Malmbrytning och metallind	12 663	11 770	4 240	2 201	143	2 344	9
Trä-, grafisk och pappersind	6 476	5 802	1 876	1 256	152	1 408	33
Byggnadsverksamhet . . .	49 581	49 579	9 083	8 772	—	8 772	315
Övriga industrigrupper . .	16 840	9 432	3 612	1 178	1 199	2 377	47
Samfärdsel	11 833	11 478	16 086	14 867	112	14 979	6 913
Handel	13 203	4 937	12 425	2 900	5 937	8 837	3 249
Förvaltning och fria yrken	13 764	7 531	11 059	3 908	3 007	6 915	2 156
Sjukvård och husligt arbete	12 375	246	20 061	132	12 820	12 952	4 968
Därav under 18 år	15 881	7 374	7 787	2 417	2 873	5 290	58

Tab 4. Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa april 1957—april 1958

År Månad	Män	Kvinnor	Summa	I % av medlemsantalet		
				Samtliga	Industriarbetare	Byggnadsarbetare
1957						
April	30 814	2 793	33 607	2,7	1,3	10,4
Maj	21 626	2 567	24 193	1,9	1,0	6,9
Juni	13 477	2 058	15 535	1,2	0,8	4,3
Juli	8 624	1 482	10 106	0,8	0,8	1,7
Augusti	10 080	1 764	11 844	0,9	0,8	2,4
September	11 220	2 017	13 237	1,0	0,8	2,8
Oktober	13 038	2 488	15 526	1,2	1,0	3,3
November	17 937	2 973	20 910	1,7	1,3	4,6
December	30 419	3 982	34 401	2,7	1,7	9,8
1958						
Januari	43 401	4 656	48 057	3,8	2,3	14,1
Februari	41 653	4 247	45 900	3,6	2,1	13,6
Mars	41 507	4 071	45 578	3,6	2,2	12,8
April[1]	—	—	47 875	3,8	—	12,9

[1] Preliminära uppgifter

NYKTERHETSNÄMNDERNAS INGRIPANDEN ÅR 1957[1]

Preliminär rapport

Motbokens avskaffande och den nya nykterhetsvårdslagens ikraftträdande medförde som bekant en kraftig uppgång av antalet personer som blivit föremål för ingripande av nykterhetsnämnd. Sålunda ökade antalet mellan åren 1954 och 1956 med icke mindre än 87 %, och ökningen mellan 1955 och 1956 var omkring 50 %. Denna kraftiga uppgång har nu i stort sett avstannat; mellan 1956 och 1957 redovisades nämligen en ökning med endast 4 %. Denna var något större i städerna än på landsbygden.

Jämförelsen mellan 1956 och 1957 framgår av nedanstående sammanställning, där fallen uppdelats i tre kategorier, nämligen endast undersökta fall, hjälpåtgärder (enl 14 § Nvl) samt strängare åtgärder (enl 15 § Nvl). Anmärkningsvärt är att hjälpåtgärderna genomgående minskat, medan de undersökta fallen och de strängare fallen ökat med 13 resp 15 %. Förändringarna är mycket olika för skilda delar av riket. Sålunda uppvisar 10 län en nedgång av antalet fall; störst är denna i Kronobergs län med 20 %. Den största ökningen redovisas av Norrbottens län med 27 % samt av Kalmar och Uppsala län med 19 %. Slutligen måste påpekas, att de här redovisade siffrorna är preliminära. Vissa ändringar kommer därför att göras, då primäruppgifterna blivit färdiggranskade. De definitiva siffrorna kommer att presenteras i översikten över nykterhetsnämndernas verksamhet år 1957.

T G

	Antal ingripanden av vidstående slag totalt		per 1 000 av folkmängden		Ökning eller minskning i %
Landsbygden	1956	1957	1956	1957	
Endast undersökta fall	10 873	11 860	2,9	3,2	+ 9,1
Hjälpåtgärder	8 334	7 594	2,3	2,1	— 8,9
Strängare åtgärder	4 089	4 453	1,1	1,2	+ 8,9
Hela antalet ingripanden	**23 296**	**23 907**	**6,3**	**6,5**	+ **2,6**
Städerna					
Endast undersökta fall	15 564	17 973	4,3	4,9	+ 15,5
Hjälpåtgärder	22 269	19 938	6,2	5,4	— 10,5
Strängare åtgärder	12 069	14 137	3,3	3,9	+ 17,1
Hela antalet ingripanden	**49 902**	**52 048**	**13,8**	**14,2**	+ **4,3**
Hela riket					
Endast undersökta fall	26 437	29 833	3,6	4,1	+ 12,8
Hjälpåtgärder	30 603	27 532	4,2	3,8	— 10,0
Strängare åtgärder	16 158	18 590	2,2	2,5	+ 15,1
Hela antalet ingripanden	**73 198**	**75 955**	**10,0**	**10,3**	+ **3,8**

[1] Tabellen över nykterhetsnämndsingripandena länsvis på landsbygden resp i städerna kan erhållas i stencil hos socialstyrelsens byrå för pris- och socialvårdsstatistik.

KONSUMENTPRISINDEX FÖR MARS 1958

Konsumentprisindex för mars 1958 har av socialstyrelsen beräknats till 151 (år 1949 = 100) eller samma tal som för februari. Med två decimaler är talet för mars 151,31 mot 151,03 för februari.

Indextalen för de olika i konsumentprisindex ingående huvudgrupperna av varor och tjänster är för mars oförändrade i förhållande till februari såsom framgår av tab 1, där även en översikt lämnas över motsvarande tal fr o m 1950.

I fråga om prisändringarna mellan februari och mars kan nämnas, att inom livsmedelsposten, som steg med 0,4 %, förekom mindre prishöjningar på bröd, kött och charkuterivaror m m, medan priserna i mars på bl a ägg och apelsiner var låga för årstiden. Även för kläder och skor övervägde prisstegringarna. För övrigt kan nämnas att optiska artiklar hade blivit något dyrare och att pensionatspriserna hade gått upp sedan föregående år. Prisutvecklingen för olika grupper av varor och tjänster belyses närmare av tab 2.

Det på konsumentprisindex beräknade pensionspristalet, som reglerar indextilläggen på folkpensionerna, blev oförändrat 123.

C Ö

Tab 1. Konsumentprisindex 1950—mars 1958 (År 1949 = 100)[1]

Tidpunkt	Livsmedel	Alkoholhaltiga drycker o tobak	Bostad, bränsle o lyse	Därav		Kläder o skor	Inventarier o hushållsgeråd	Diverse	Totalindex	Kommerskollegii partiprisindex
				bostad	bränsle o lyse					
1950 årsm	102	102	99	100	96	102	101	100	**101**	105
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	**117**	134
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	**126**	142
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	**128**	134
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	**129**	133
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	**133**	138
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	**139**	145
1957 »	157	152	147	140	162	122	133	142	**145**	147
1957 mars	154	150	148	138	165	121	132	140	**143**	147
april	154	150	146	138	161	122	131	141	**144**	147
maj	155	151	145	138	158	122	132	141	**144**	147
juni	157	151	144	138	156	122	132	142	**145**	147
juli	158	154	146	138	161	122	133	142	**146**	148
aug	156	154	146	138	160	122	133	143	**145**	146
sept	158	154	147	138	163	123	133	143	**146**	146
okt	158	154	151	145	163	124	133	144	**147**	145
nov	159	154	151	145	162	124	134	144	**147**	146
dec	159	154	151	145	162	124	134	144	**148**	146
1958 jan	162	154	154	149	164	124	133	147	**149**	146
febr	163	166	155	149	166	124	134	148	**151**	145
mars	163	166	155	149	166	124	134	148	**151**	145

[1] Kvartals- och månadsindextalen för åren 1950—1956 se SocM 1957: 4, sid 255.

Tab 2. Indextal för olika delposter år 1956 och 1957 och januari—mars 1958 samt talens procentuella förändringar december 1957—mars 1958

Huvudgrupper och undergrupper	Indextal (1949 = 100)					Vägningstal 1958	Procentuell förändring dec 1957–mars 1958[1]
	1956	1957	Jan 1958	Febr 1958	Mars 1958		
Livsmedel	**154**	**157**	**162**	**163**	**163**	**316**	+ **3**
Mjöl, gryn och bröd	149	155	156	157	160	37	+ 2
Mejeriprodukter	149	151	164	164	164	49	+ 7
Matfett utom smör	138	126	126	126	126	10	0
Ägg	127	123	135	128	123	10	— 5
Kött	198	199	210	205	206	21	+ 1
Fläsk	189	189	187	189	187	21	+ 1
Charkuterivaror o köttkonserver	158	161	156	156	157	19	0
Fisk och fiskkonserver	151	159	171	174	177	13	+ 5
Rotfrukter och grönsaker	168	149	181	183	185	15	+ 8
Frukt och bär	128	140	144	146	147	31	+ 2
Specerier	182	182	179	184	183	50	+ 3
Läskedrycker och svagdricka	126	131	134	134	134	8	0
Förtäring utom hemmet	159	170	176	176	177	32	+ 1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	**135**	**152**	**154**	**166**	**166**	**87**	+ **8**
Spritdrycker och vin	150	180	180	206	206	47	+ 14
Öl	126	130	131	132	132	9	0
Tobak	126	130	134	134	134	31	0
Bostad, bränsle och lyse	**139**	**147**	**154**	**155**	**155**	**149**	+ **1**
Bostad utan bränsle och lyse	135	140	149	149	149	95	0
Bränsle och lyse	147	162	164	166	166	54	+ 2
Kläder och skor	**120**	**122**	**124**	**124**	**124**	**128**	**0**
Kläder	118	120	121	122	122	106	0
Konfektion och skrädderiarb	121	123	126	126	126	64	0
Underkläder och strumpor	101	99	98	98	98	15	0
Päls- och skinnvaror, huvudbonader, handskar m m	113	114	116	116	116	11	0
Tyger, garner och sybehör	128	133	134	133	133	16	0
Skor	135	138	139	140	140	22	+ 1
Inventarier och husgeråd	**129**	**133**	**133**	**134**	**134**	**96**	**0**
Möbler	133	133	133	133	133	11	0
Radio och musikinstrument	115	120	121	121	121	9	0
Armatur, husgeråd och verktyg	132	138	139	140	140	30	0
Hushållstextilier	123	126	128	129	128	17	0
Mopeder, cyklar, sportartiklar och leksaker	135	135	135	135	135	19	0
Personliga effekter	117	121	123	123	124	10	+ 1
Diverse	**134**	**142**	**147**	**148**	**148**	**224**	+ **2**
Läkemedel och tandläkararvode	122	122	151	151	151	16	+ 8
Kroppsvård	128	136	137	137	137	15	0
Rengöringsmedel och tvätt	96	98	100	99	99	12	— 1
Läsning och skrivmateriel	160	170	177	177	177	21	+
Post och tele	154	167	171	171	171	13	
Nöjen och rekreation	134	142	148	148	150	19	+
Resor	137	148	152	156	156	40	+
Motorfordon	128	137	138	141	141	67	+
Hemhjälp	161	171	176	176	176	9	
Blommor m m	130	129	127	128	126	12	—
Totalindex	**139**	**145**	**149**	**151**	**151**	**1 000**	+ **2**

[1] Beräknad på indextal med två decimaler. Siffran 0 anger en förändring mindre än en halv procent

OMSÄTTNINGEN INOM DETALJHANDEL M M UNDER FJÄRDE KVARTALET 1957

Socialstyrelsens periodiska statistik över omsättningen inom detaljhandel m m baseras på uppgifter från företag inom enskild detaljhandel m m samt från konsumtionsföreningar. Från företag inom enskild detaljhandel m m inhämtar socialstyrelsen efter utgången av varje kvartal uppgifter om omsättningen (värdet av försäljningen) under kvartalet och från konsumtionsföreningar anslutna till Kooperativa förbundet en gång varje månad uppgifter rörande försäljningens värde under senast förflutna månad.

Enskild detaljhandel m m

För statistiken beträffande den enskilda detaljhandeln gjordes år 1955 ett nytt urval av uppgiftslämnare ur ett inom styrelsen upprättat register över firmor och försäljningsställen m m. Därvid medtogs vissa branscher, som icke tidigare berörts av omsättningsstatistiken, nämligen restauranger och kaféer samt »betjäningsställen» (frisersalonger, bad- och tvättinrättningar m m). Till det nya urvalet av uppgiftslämnare utsände styrelsen blanketter första gången i juli 1955. Uppgifterna skulle avse 2:a kvartalet 1955. Beträffande statistikens utformning hänvisas till en redogörelse för omläggningen i Sociala Meddelanden 1956: 2, sid 115. På grundval av en i augusti 1955 företagen förnyelse av styrelsens register över butiker och betjäningsställen utökades statistiken från och med 1:a kvartalet 1956 med ett kompletterande urval av uppgiftslämnare (jfr Sociala Meddelanden 1956: 8, sid 542). Primäruppgifterna avser antingen firmor (som lämnar uppgifter för samtliga berörda arbetsställen) eller lokala arbetsställen (butiker m m). I det följande betecknas båda slagen av enheter som »företag».

Företag inom egentlig detaljhandel ombeds redovisa den totala omsättningen (försäljningens värde) med fördelning på partiförsäljning och detaljförsäljning (inkl servering, reparations- och ändringsarbeten o d). I denna redogörelse återges endast beräkningar som avser detaljförsäljningen. Det bör framhållas, att uppgifterna om fördelningen på partiförsäljning och detaljförsäljning i vissa fall torde vara ungefärliga.

Betjäningsställen ombeds lämna uppgift om summan av ersättningar för tjänster åt enskilda kunder (tvättning, rakning, skönhetsvård, skoreparationer, sömnadsarbeten m m) samt eventuell detaljförsäljning. I summan skall icke inräknas ersättningar för tjänster åt andra än enskilda kunder och icke heller eventuell partiförsäljning.

Beträffande restauranger och kaféer skall uppgifterna avse de sammanlagda intäkterna av servering, inberäknat serveringsavgift om sådan debite-

Tab 1. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) inom enskild detaljhandel m m 3:e kvartalet 1955—4:e kvartalet 1957

	Indextal (2:a kvartalet 1955 = 100) för								Indextal för 4:e kv 1957 (4:e kv 1956 = 100)	Indextal för 1:a-4:e kv 1957 (1:a-4:e kv 1956 = 100)
	3:e kv 1955	4:e kv 1955	3:e kv 1956	4:e kv 1956	1:a kv 1957	2:a kv 1957	3:e kv 1957	4:e kv 1957		
Livsmedel	102	109	107	112	100	110	110	114	102	101
Textil och beklädnad	68	112	73	117	69	100	76	115	98	101
Herrkonfektion	65	115	71	120	70	105	76	117	97	102
Damkonfektion	60	84	64	85	51	91	70	86	101	103
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	60	104	64	109	60	98	66	101	93	99
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	57	101	56	124	56	108	62	122	98	103
Manufakturbutiker och textila varuhus	84	127	86	131	85	101	90	133	101	101
Skor	75	113	81	118	59	113	90	120	102	106
Skobutiker	72	114	78	121	58	113	89	123	102	107
Skomakerier	90	100	100	100	67	110	99	99	99	102
Inventarier	100	148	105	151	123	111	120	170	112	109
Möbler och heminredningsartiklar	95	136	95	131	107	100	102	152	116	105
Bosättning	117	172	127	178	110	122	134	184	103	103
Radio- och belysningsbutiker	102	154	111	166	142	118	136	181	109	112
Hemslöjds- och andra specialbutiker	102	168	112	190	136	133	139	244	128	124
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	98	89	96	93	69	108	111	97	105	107
Övriga specialbutiker	103	119	105	127	103	111	114	136	108	107
Blommor	63	117	62	118	111	110	68	128	108	105
Färg, parfymer och sjukvårdsartiklar	100	114	97	118	86	108	104	122	103	106
Ur och optik	108	130	110	140	108	114	122	147	105	110
Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	114	119	114	127	108	112	126	140	110	109
Tobaksbutiker	100	113	96	118	103	101	103	129	109	105
Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	84	128	103	123	85	112	96	122	100	97
Lanthandel, skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	103	108	122	128	89	120	122	125	98	100
Varuhus, basarer, postorderfirmor	94	143	106	159	94	128	122	172	108	110
Summa detaljhandel	95	114	99	120	94	109	105	125	104	104
Restauranger och kaféer	106	84	96	83	78	93	95	79	96	99
Restauranger	103	80	92	78	73	87	89	73	94	97
Kaféer	112	93	105	93	90	106	109	93	100	102
Betjäningsställen	85	97	98	112	100	120	112	121	108	110
Frisersalonger, hygieniska institut	87	100	98	108	91	115	103	113	105	104
Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	84	96	97	115	107	124	119	127	111	116
Samtliga branscher	**95**	**112**	**99**	**117**	**93**	**108**	**105**	**120**	**103**	**103**

Tab 2. Indextal (3:e kvartalet 1957 = 100) för omsättningen (försäljningens värde) inom enskild detaljhandel m m under 4:e kvartalet 1957 samt uppräknade försäljningssummor

	Indextalen a[1] grundas på uppg från .... företag[2]	Indextal för 4:e kv 1957 (3:e kv 1957 = 100)			Uppräknade försäljningssummor milj kr 4:e kv 1957[1]
		a[1]	b[3]	c[4]	
Livsmedel	938	104	105	129	1 941,8
Textil och beklädnad	498	150	149	142	795,6
Herrkonfektion	99	154	—	—	190,7
Damkonfektion	91	123	—	—	123,8
Herr- och damkonfektion i kombination samt barnekipering	75	152	—	—	175,7
Hatt- och mössbutiker, modebutiker	20	197	—	—	..
Manufakturbutiker och textila varuhus	200	147	—	—	252,3
Päls- och skinn- samt andra specialbutiker	13	346	—	—	..
Skor	102	133	133	123	119,7
Skobutiker	53	139	—	—	105,4
Skomakerier	49	100	—	—	14,3
Inventarier	166	142	143	148	496,7
Möbler och heminredningsartiklar	75	148	—	—	234,1
Bosättning	40	137	—	—	34,0
Radio- och belysningsbutiker	29	133	—	—	199,5
Hemslöjds- och andra specialbutiker	22	175	—	—	..
Järnvaror, cyklar och sportartiklar	145	88	88	90	179,0
Övriga specialbutiker	337	119	121	149	759,1
Blommor	29	187	—	—	60,9
Färg, parfym och sjukvårdsartiklar	57	118	—	—	79,5
Ur och optik	29	121	—	—	47,6
Fotografiska artiklar och fotoateljéer	27	99	—	—	..
Bok-, pappers- och musikhandel, tidningskiosker	112	111	—	—	325,6
Tobaksbutiker	41	126	—	—	132,9
Antikvitets-, konst-, andra specialbutiker	28	127	—	—	38,4
Lanthandel, skeppshandel (huvudsakligen ej livsmedel)	29	103	—	—	23,8
Varuhus, basarer, postorderfirmor	26	142	—	—	299,1
Summa detaljhandel	2 241	118	—	—	4 614,8
Restauranger och kaféer	492	83	83	86	270,5
Restauranger	316	82	—	—	174,7
Kaféer	176	86	—	—	95,8
Betjäningsställen	265	108	—	—	136,6
Frisersalonger, hygieniska institut	134	110	—	—	59,1
Bad- och tvättinrättningar, begravningsbyråer	131	107	—	—	77,5
Samtliga branscher	**2 998**	**115**	—	—	**5 021,9**

[1] Varuhusen redovisas i sin helhet under gruppen Varuhus, basarer, postorderfirmor. Se s 374. — [2] Se s 372. — [3] Inklusive försäljningen vid större varuhus för vilka specificerade uppgifter lämnats. — [4] Enbart försäljningen vid större varuhus för vilka specificerade uppgifter lämnats.

ras på notan eller inlevereras till kassan, samt annan försäljning direkt till allmänheten, exempelvis av tobak, läskedrycker, konfektyrer m m.

Viktigare delar av anvisningarna till uppgiftslämnarna återfinns i Sociala Meddelanden 1958: 2, sid 119 f.

Uppgifter angående omsättningen under 4:e kvartalet 1957 har erhållits från 3 135 företag inom enskild detaljhandel m m. Det sammanlagda antalet företag i det register som använts vid insamlingen av uppgifterna uppgick till 4 426. Svar erhölls från 71 % av antalet tillskrivna företag inom enskild detaljhandel m m. För företag inom egentlig detaljhandel var svarsfrekvensen 70 %, för restauranger och kaféer 77 % samt för betjäningsställen 66 %. Vid beräkning av de indextal som anger omsättningens förändring från 3:e till 4:e kvartalet 1957 har endast medtagits företag, som lämnat uppgifter för båda kvartalen (sammanlagt 2 998 företag eller 68 % av samtliga). Vid indexberäkningarna har sålunda ingen hänsyn tagits till sådana förändringar i omsättningen som sammanhänger med företagsbeståndets förändringar.

Efter statistikens omläggning år 1955 har i redogörelserna för 3:e kvartalet 1955 t o m 4:e kvartalet 1956 dels använts samma branschindelning som före omläggningen och dels en reviderad branschindelning. Fr o m 1:a kvartalet 1957 beräknas indextal endast för den reviderade branschindelningens grupper.

Beträffande enskild detaljhandel m m återges i tab 1 indextal (2:a kvartalet 1955 = 100) för omsättningen under 3:e och 4:e kvartalen 1955 och 1956 samt under varje kvartal fr o m 1:a t o m 4:e kvartalet 1957. Dessa indextal har enligt den s k kedjemetoden uträknats med användande av de för varje kvartal beräknade indextalen med närmast föregående kvartal som bas. Med utgångspunkt från indextalen med 2:a kvartalet 1955 som bas har man beräknat indextalen för 4:e kvartalet 1957 (4:e kvartalet 1956 = 100) och för 1:a—4:e kvartalet 1957 (1:a—4:e kvartalet 1956 = 100).

Enligt tab 1 var omsättningen för samtliga branscher tillhopa värdemässigt 3 % högre under 4:e kvartalet 1957 än under 4:e kvartalet 1956 och 3 % högre under 1:a—4:e kvartalet 1957 än under 1:a—4:e kvartalet 1956. Ökningen mellan 4:e kvartalet 1956 och 4:e kvartalet 1957 berörde följande branscher: livsmedelsbranschen + 2 %, skobranschen + 2 %, möbel- och heminredningsbranschen + 16 %, bosättningsbranschen + 3 %, radio- och belysningsbranschen + 9 %, järnvaru-, cykel- och sportbranschen + 5 %, blomsterhandel + 8 %, färg-, parfym- och sjukvårdsbranschen + 3 %, bok-, pappers- och musikhandel (inkl tidningskiosker) + 10 %, tobakshandel + 9 %, varuhus, basarer och postorderfirmor + 8 % och frisersalonger o d + 5 %. Minskad omsättning redovisas för textil- och beklädnadsbranschen (— 2 %), lanthandel och skeppshandel (— 2 %) samt restauranger och kaféer (— 4 %).

I tab 2 återges dels indextal som visar omsättningens förändringar från 3:e till 4:e kvartalet 1957 samt dels »uppräknade» totalsummor för försäljningen under 4:e kvartalet 1957. Förfarandet vid beräkningen av totalsum-

Tab 3. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) och för antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under 4:e kvartalet 1957

	Indextal för				
	4:e kv 1957 (3:e kv 1957 = 100)	4:e kv 1957 (4:e kv 1956 = 100)		1:a—4:e kv 1957 (1:a—4:e kv 1956 = 100)	
	Försäljning	Försäljning	Antal försäljningsställen	Försäljning	Antal försäljningsställen
Detaljförsäljning	114	103	97	102	97
Livsmedel	107	103	97	102	97
Snabbköp (livsmedel)	111	119	117	120	121
Speceri och diverse (inkl butiksbussar)	101	91	91	90	91
Charkuteri	116	83	83	83	83
Mjölk och bröd	108	94	89	91	88
Fisk	121	108	99	104	99
Specialbutiker, varuhus	168	105	99	106	98
Skor	151	95	97	102	97
Övriga avdelningar	121	92	107	100	107
Restauranger, serveringar	87	100	102	101	101
Partiförsäljning	103	92	—	101	—
Total försäljning	**114**	**102**	**97**	**102**	**97**

Tab 4. Indextal för omsättningen (försäljningens värde) och för antalet försäljningsställen inom konsumtionsföreningarna under januari 1958 (januari 1957 = 100) samt uppräknade försäljningssummor

	Indextal för januari 1958 (januari 1957 = 100)		Uppräknade försäljningssummor milj kr	
	Försäljning	Antal försäljningsställen	januari 1958	4:e kv 1957
Detaljförsäljning	109	97	206,9	756,0
Livsmedel	109	97	172,4	600,7
Snabbköp (livsmedel)	124	115	88,6	300,0
Speceri och diverse (inkl butiksbussar)	98	92	57,5	211,3
Charkuteri	87	81	10,0	37,1
Mjölk och bröd	97	91	14,9	47,7
Fisk	98	92	1,4	4,6
Specialbutiker, varuhus	109	98	24,8	120,8
Skor	136	99	2,5	10,4
Övriga avdelningar	112	117	2,3	8,5
Restauranger, serveringar	99	102	4,9	15,6
Partiförsäljning	97	—	12,5	35,6
Total försäljning	**108**	**97**	**219,4**	**791,6**

morna har beskrivits i Sociala Meddelanden 1956: 11, sid 716. Det bör framhållas, att de uppräknade försäljningssummor som redovisats fr o m 2:a kvartalet 1956 icke är helt jämförbara med de summor som redovisats för tidigare kvartal, beroende på att man vid beräkningarna fr o m 2:a kvartalet 1956 tagit hänsyn till den ovannämnda år 1956 företagna kompletteringen av urvalet.

I tab 2 redovisas tre olika indextal a), b) och c) för omsättningen under 4:e kvartalet 1957 med 3:e kvartalet samma år som bas. Vid beräkning av indextalen a) har varuhusens omsättning i sin helhet hänförts till gruppen »Varuhus, basarer, postorderfirmor». Från och med 1:a kvartalet 1956 har styrelsen från vissa större varuhus inom enskild detaljhandel inhämtat uppgifter om detaljförsäljningens fördelning på olika varugrupper. Vid beräkningen av indextalen b) har dessa uppgifter fördelats på de branscher, som närmast motsvarar de redovisade varugrupperna och sammanförts med uppgifterna från övriga företag inom respektive branscher. Indextalen c) avser enbart den av de större varuhusen redovisade försäljningen, i den mån den fördelats på olika varugrupper.

Konsumentkooperativ handel

I tab 3 och 4 lämnas vissa uppgifter rörande omsättningen inom konsumtionsföreningar, anslutna till Kooperativa förbundet. Från och med juli 1955 företogs en omläggning av den tidigare statistiken och ett nytt urval av föreningar gjordes på grundval av listor över samtliga till Kooperativa förbundet anslutna föreningar. En närmare redogörelse för omläggningen har lämnats i Sociala Meddelanden 1956: 2, sid 123. Uppgifter om konsumtionsföreningarnas omsättning inhämtas av socialstyrelsen varje månad och avser (liksom för enskild detaljhandel) omsättningens värde med fördelning på detalj- och partiförsäljning; detaljförsäljningen skall därjämte vara fördelad på olika varugrupper enligt en i juli 1955 reviderad branschindelning. De i tab 3 och 4 återgivna indextalen för omsättningen har beräknats på grundval av indextal för varje månad med juli 1955 som bas. Denna serie av indextal har enligt kedjemetoden beräknats med utgångspunkt från indextal för varje månad med närmast föregående månad som bas. De »uppräknade» försäljningssummorna (jfr tab 4) har erhållits genom att de försäljningssummor som redovisats inom varje urvalsgrupp multiplicerats med det inverterade värdet av respektive urvalskvot. Någon korrektion för bortfall har ej behövt göras, eftersom samtliga tillskrivna föreningar lämnat uppgifter.

Av tab 3 framgår att den sammanlagda detaljförsäljningen inom konsumtionsföreningarna var 3 % högre under 4:e kvartalet 1957 än under 4:e kvartalet 1956. För livsmedel var motsvarande omsättningsökning 3 % och för specialbutiker och varuhus 5 %. Restauranger och serveringar uppvisade ingen förändring i omsättningen, medan skobutikernas omsättning minskade med 5 %.

M G

MEDDELANDEN

Socialstyrelsen om byggnadsbesparingsutredningens andra betänkande

Socialstyrelsen har yttrat sig över betänkande angående offentliga byggnader — organisation och ekonomi — avgivet av statens byggnadsbesparingsutredning (SOU 1957: 47). Styrelsen anför bl a följande.

Byggnadsbehovet inom den offentliga sektorn under den närmaste tioårsperioden kan enligt utredningsmannens uppfattning — om den nuvarande ramen för investeringar i offentliga byggnader skall hållas — icke tillgodoses annat än genom en mycket kraftig sänkning av gällande standard för byggnaderna. Med standard åsyftas då mindre den rent byggnadstekniska standarden utan främst den funktionella standarden, som ställer krav i form av lokalutrymmen, lokaluppdelning, behov av speciella lokaler och lokalutrustning etc. Utredningsmannen anser, att man icke kan räkna med att ramen för investeringar i offentliga byggnader kommer att nämnvärt öka under tioårsperioden. Han syns vid det val, som under sådana förhållanden uppstår mellan å ena sidan en begränsad utbyggnad med bibehållen funktionell standard och å andra sidan en utbyggnad i enlighet med behovet, men med väsentligt sänkt funktionell standard, vara benägen att förorda det sistnämnda alternativet.

Socialstyrelsen vill i anledning av det anförda bestämt hävda, att någon mera väsentlig sänkning av den funktionella standarden icke bör ske såvitt angår byggnader för verksamhet, som faller under styrelsens inseende. Vad först beträffar ålderdomshemmen skulle en dylik standardsänkning i själva verket förutsätta, att riksdagen tog upp 1947 års principbeslut angående grunderna för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad till omprövning. De härvid angivna standardkraven har statsmakterna på nytt anslutit sig till vid ett par senare tillfällen, nämligen vid utfärdandet av 1953 års kungörelse om statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem samt nu senast vid behandlingen av propositionen om åldringsvården vid 1957 års höstriksdag. I enlighet härmed måste man även framdeles kräva, att anstaltsprägel undviks och att pensionär, som så önskar, bör få eget rum. I fråga om ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna är platsbristen så trängande, att vissa anordningar har fått vidtas för att i viss mån avhjälpa denna brist. Det kan enligt styrelsens mening icke komma i fråga att acceptera sådana nödlösningar vid den långtidsplanering som här föreslås och vad särskilt nykterhetsvårdsanstalterna beträffar är det angeläget med en höjning av den funktionella standarden. Även för barnavårdens anstalter gäller, att de standardkrav, som i enlighet med riksdagens beslut ställs på dessa anstalter, uteslutande är inriktade på att verksamheten skall kunna fullfölja sitt syfte. Att vid den utbyggnad, som — framför allt inom den halvöppna barnavården — kan förväntas äga rum under den närmaste tioårsperioden, generellt ge avkall på de nuvarande standardkraven kan enligt styrelsens mening icke heller ifrågakomma.

Det är självklart, att standardisering och annan rationalisering på byggnadsområdet bör i görligaste mån utnyttjas i syfte att nedbringa kostnaderna. Socialstyrelsen finner icke anledning att närmare beröra vad utredningsmannen härutinnan föreslagit, då frågan om vilka vägar man här lämpligast bör beträda undandrar sig styrelsens bedömande.

Utredningsmannen har som ovan framhållits utgått från att den nuvarande ra-

men för investeringar i offentliga byggnader knappast kan förväntas nämnvärt öka. Han har från denna utgångspunkt föreslagit, att en generalplan för det offentliga byggandet skall upprättas, grundad på av Kungl Maj:t angiven fördelning av de investeringsreserver som för de olika sektorerna av det offentliga byggandet kan beräknas stå till förfogande under tioårsperioden 1959—1968. Enligt förslaget bör riksdagen i princip godta planen som underlag för en preliminär planläggning på längre sikt.

Socialstyrelsen erinrar först om vad styrelsen anfört i sitt yttrande över långtidsutredningens betänkande. Svårigheterna med långtidsplanering inskränker sig emellertid icke endast till de samhällsekonomiska bedömningarna. Det är nämligen enligt socialstyrelsens mening icke heller möjligt att på längre sikt uppställa säkra prognoser för utvecklingen på de sociala vårdområdena. Exempel på en betydligt större expansion än vad som kunnat förutses uppvisar både nykterhetsvården och ungdomsvården genom den starka ökningen under den senaste femårsperioden av platsbehovet vid här ifrågavarande anstalter. Ett exempel i motsatt riktning kan hämtas från barnhemmen.

Av betydelse är också, att kommunerna på många områden torde ha sämre möjligheter än statsmakterna att för längre tid framåt bedöma de investeringar som kan bli aktuella.

Av nu anförda skäl och då ändringar av planer som fastställts av statsmakterna innefattar betydande administrativa olägenheter finner sig socialstyrelsen icke kunna biträda utredningsmannens förslag om att riksdagen skall fastställa en investeringsram för den kommande femårsperioden. Däremot är socialstyrelsen givetvis villig att som hittills — i de former som må anses mest ändamålsenliga — medverka till en planering på längre sikt rörande byggnadsverksamheten inom de olika verksamhetsgrenarna.

I ett särskilt avsnitt av betänkandet avhandlas det icke statliga byggandet inom den offentliga sektorn. Utredningsmannen har ansett, att en lämplig konstruktion av statsbidraget kan utgöra en drivfjäder till ökad ekonomi på detta område. Han framför härvid en del synpunkter och förslag, syftande till att få fram ett besparingsfrämjande statsbidrag.

Socialstyrelsen anser, att utredningsmannens synpunkter och förslag inrymmer mycket som är förtjänt av beaktande vid den fortsatta behandlingen av hithörande frågor. Förslaget om ett efter enhetliga normer utformat bidragsunderlag och om sättet för dess beräknande föranleder ingen erinran från styrelsens sida.

Vad beträffar den föreslagna bestämmelsen, som innebär att rätten till statsbidrag förverkas om huvudmannen i strid mot råd och anvisningar som lämnats i det enskilda fallet, uppför en anläggning som drar i förhållande till det allmänna kostnadsläget och syftet med anläggningen oskäliga kostnader, ställer sig styrelsen tveksam till huruvida bestämmelsen i praktiken kommer att kunna tillämpas i enlighet med sitt syfte. På socialvårdens område torde i vart fall redan det nuvarande systemet i stort sett innefatta erforderliga garantier mot oskäligt hög standard. Det kan sålunda framhållas att styrelsen i enlighet med ett av Kungl Maj:t godkänt, av arbetsmarknadsstyrelsen och socialstyrelsen i samråd framlagt förslag har att lämna råd och anvisningar till kommunerna i fråga om planering och utformning av ålderdomshem och att styrelsen härvid även har att tillse, att den byggnadstekniska utformningen hålls inom en med hänsyn till ålderdomshemmens standard och byggnadskaraktär rimlig byggnadsvolym. Länsstyrelsen prövar efter socialstyrelsens hörande byggnadsplanen och fastställer densamma. Denna verksamhet har i ett stort antal fall medfört, att av respektive kommuner framlagda kostnadskrävande förslag omarbetats till en skälig standard. Motsvarande resultat har efter samråd i varje ärende med centrala sjukvårdsberedningen uppnåtts vid socialstyrelsens handläggning av byggnadsärenden rörande barnhem.

Utredningsmannen har vidare föreslagit att till centrala sjukvårdsberedningen skall överföras den på socialstyrelsen ankommande handläggningen av frågor rörande byggande av ålderdomshem och barnhem. En sådan anordning skulle enligt styrelsens mening medföra avsevärda risker för att vårdsynpunkter och övriga sociala syn-

punkter på ifrågavarande betydelsefulla verksamhet icke kommer att i erforderlig utsträckning bli beaktade. Styrelsen kan därför icke ansluta sig till utredningsmannens förslag på denna punkt.

Förslaget om utredning rörande förstärkning av länsstyrelserna med byggnadsteknisk expertis tillstyrks.

Utredning om konsumentprisindex

I skrivelse till Kungl Maj:t den 5 mars 1958 hemställde socialstyrelsen om uppdrag att vid sidan av konsumentprisindex beräkna även en serie prisindextal med borträknande av vissa indirekta skatter enligt en i skrivelsen angiven metod. Socialstyrelsen anförde bl a följande skäl till sin hemställan.

I socialstyrelsens beräkningar av den tidigare levnadskostnadsindex ingick en serie där de direkta skatterna med avdrag för vissa sociala förmåner inräknades bland levnadskostnaderna. Ett av skälen till att en sådan index beräknades var att den — vid oförändrad total skattenivå — i viss mån var oberoende av förskjutningar av skattetrycket från direkta till indirekta skatter eller tvärtom. Den utformning, som nuvarande konsumentprisindex har fått, gör det omöjligt att balansera en förskjutning mellan skatteformerna genom att återinföra de direkta skatterna som en fortlöpande post i indexkalkylen. Ett annat sätt att eliminera förändringar i skattetryckets fördelning mellan direkta och indirekta skatter vore emellertid att ur konsumentprisindex avräkna inverkan av de indirekta skatterna. Härvid måste dock av såväl praktiska som teoretiska skäl problemet begränsas till att erhålla ett ungefärligt mått på endast den direkta inverkan på prisnivån av förändringar i vissa särskilt angivna indirekta skatter och nytillkomna sådana skatter. Socialstyrelsen hänvisar i sin skrivelse även till de aktuella behov av en från indirekta skatter rensad prisindex, som syns föreligga att döma av de indexklausuler, som återfinns i nu löpande löneavtal och i gällande bestämmelser om jordbrukspriserna reglering.

Gentemot socialstyrelsens hemställan reserverade sig byråchef Erland v Hofsten och tf byråchef Gustaf Berglund. Som skäl för sin reservation anförde v Hofsten bl a att förekomsten av flera indexserier avseende prisutvecklingen i konsumentledet lätt kunde skapa förvirring bland allmänheten, liksom att en serie rensad från vissa indirekta skatter alltid måste bli behäftad med stor godtycklighet och bli svår att över huvud ge en klar innebörd av.

Med anledning av socialstyrelsens skrivelse har chefen för finansdepartementet tillkallat generaldirektör *Ernst Bexelius* (ordförande), tf byråchef *Lennart Fastbom* och professor *Sten Malmquist* att såsom sakkunniga och byråchef *Erland v Hofsten* att såsom expert verkställa utredning rörande kompletterande serier till konsumentprisindex. Till sekreterare har utsetts aktuarien i Konjunkturinstitutet *Bengt Petersson*. Utredningen, som har antagit namnet 1958 års indexutredning, har i uppdrag att senast till den 1 oktober 1958 framlägga preciserade förslag till dels en indexserie, som är rensad från indirekta skatter men kompletterad med subventioner, dels en eller flera serier, där direkta skatter med avdrag för vissa sociala förmåner är inkluderade.

B P

Utredning rörande personalbehovet inom den halvöppna barnavården

Statsrådet Ulla Lindström har tillkallat fem utredningsmän för att verkställa utredning angående åtgärder för att tillgodose behovet av pedagogiskt utbildad personal inom den halvöppna barnavården. Till ordförande har utsetts ledamoten av riksdagens andra kammare *Gunnel Olsson*. Dessutom har utsetts andrakammarledamoten *Erik Andersson* i Malmö, förstakammarledamoten *Ragnar Bergh*, andrakammarledamoten *Margit Vinge* och förstakammarledamoten *Nils Teodor Larsson*. Experter skall tillkallas i mån av behov.

I utredningsdirektiven framhålls, att antalet institutioner inom den halvöppna barnavården sedan lång tid befinner sig i ständig tillväxt. Visserligen har ökad uppmärksamhet på sistone ägnats åt möjligheterna att få barntillsynen ordnad i enskilda familjer för att därigenom minska behovet av fasta institutioner. Samtidigt

ökar emellertid antalet gifta kvinnor i förvärvsarbete, och en allt vidare krets av familjer har börjat värdesätta förskolornas pedagogiska stöd för småbarnens fostran. Enligt statsrådets mening bör man utgå från en fortsatt utvidgning av verksamheten inom den halvöppna barnavården, även om några bestämda slutsatser om utbyggnadstakten inte är möjliga i nuvarande läge. Under sådana förhållanden är det angeläget att personal för verksamheten finns att tillgå i erforderlig utsträckning. Särskilt gäller detta i fråga om den pedagogiskt utbildade personalen vid institutionerna. Det förefaller som om utbildningskapaciteten är för knapp för att det nuvarande behovet av förskollärare skall kunna tillgodoses. Det förekommer, att nyinrättade daghem och lekskolor under någon tid inte kunnat tas i bruk, emedan utbildad personal inte funnits att uppbringa. Vissa lediga förskollärartjänster uppehålls av ofullständigt utbildad personal. Om utbyggnaden av institutionerna fortsätter, kommer den föreliggande bristen att skärpas. Utredningsmännen bör till en början söka bilda sig en någorlunda säker uppfattning om hur behovet av förskollärare under en överblickbar period kommer att påverkas av ökningen i antalet institutioner. De bör därvid utgå från vad som nu anses böra gälla i fråga om den proportion i vilken utbildade förskollärare skall ingå i institutionernas personal. Därefter bör olika utvägar att få behovet tillgodosett allsidigt prövas. Vid denna prövning torde socialstyrelsens promemoria från mars 1957 och de däröver avgivna remissyttrandena kunna tjäna som utgångspunkt. Utredningsmännen bör emellertid vara oförhindrade att framlägga helt nya förslag till lösningar av utbildningsproblemet.

Eleverna på ungdomsvårdsskolorna

Platsantalet på de 22 ungdomsvårdsskolorna var 781 vid utgången av år 1957. Detta antal är något högre än året innan. Även antalet elever på skolorna har ökat och var vid årsskiftet 714. Av dessa ungdomar var 201 flickor. Dessutom var 635 elever villkorligt utskrivna och 106 utackorderade, varför det totala antalet elever vid slutet av år 1957 var 1 455.

Den 1 januari 1958 var 91 procent av de disponibla platserna på ungdomsvårdsskolorna belagda. Den högsta beläggningsprocenten redovisas för yrkesskolorna, vilka var praktiskt taget fullbelagda. Antalet ungdomar som stod på väntelista till dessa var vid samma tidpunkt 190.

Antalet på ungdomsvårdsskolorna nyintagna under år 1957 var 443 eller lägre än under de två föregående åren. Dessa ungdomar var huvudsakligast i åldern 15—17 år. Den vanligaste orsaken till omhändertagandet av dessa var för pojkarnas del egendomsbrott exkl billån (för vilka över 90 procent av de nytillkomna pojkarna redovisats) och billån (40 procent). Bland flickorna var sexuell vanart (i 50 procent av fallen) och vagabondering (35 procent) de oftast förekommande vanartsfaktorerna.

Den totala vårdtiden för de 326 slutligt utskrivna eleverna var 3,4 år (inkl utackorderingstid och tid för villkorlig utskrivning). Av denna tid hade genomsnittligt 17 månader tillbringats på skolorna, av vilka skolhemmen redovisar den längsta vårdtiden.

I följande häfte av Sociala Meddelanden, 1958: 7, kommer en utförligare redogörelse för ungdomsvårdsskolorna år 1957 att inflyta.

B S

TIDSKRIFTSÖVERSIKT[1]

Allmänna sociala frågor

TENNFJORD, F. Mot en europeisk sosial-politik. Nordisk administrativt tidsskrift 1957, nr 4.
Condition de la femme. Familles dans le monde 1958, nr 1.
The social consequences of automation. International social science bulletin 1958, nr 1.

Sverige

WALLANDER, J. Industriens utredningsinstitut. Skandinaviska bankens kvartalsskrift 1958, nr 2.

Brasilien

COSTA PINTO, L A & BAZZANELLA, W. Economic development, social change and population problems in Brazil. The Annals mars 1958.

Samhällsekonomi, allmänt

ALBERT, H. Politische Ökonomie und Sozialpolitik. Recht der Arbeit 1958, nr 4.
HEPPLING, S. Solidaritet över gränserna. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 14/15.
NELSON, G R. Fællesmarkedet og frihandelsområdet. Socialt tidsskrift 1958, nr 2/3.

Sverige

HOLMSTRÖM, S. Jordbruksproduktion — producentpriser — produktionsvärden 1938/39—1956/57. Meddelanden från jordbrukets utredningsinstitut 1957, nr 6.
LUNDBERG, E. Kan den stora pensionsfonden rädda sparandet? Skandinaviska bankens kvartalsskrift 1958, nr 2.
SVENNILSON, I. Finanspolitik och budgetprognoser. Ekonomisk tidskrift 1958, nr 1.

Befolkningsfrågor

Sverige

GESCHWIND, H. Invandrares vistelsetid i Sverige. Statistisk tidskrift 1958, nr 3.

Belgien

DELPÉRÉE, A & NOLS, J. Croissance démographique et croissance économique. Revue du travail 1958, nr 2.

Latinamerika

ROBBINS, R. Myth and realities of international migration into Latin America. The Annals mars 1958.

Västtyskland

Vertriebene und Sowjetzonenflüchtlinge unter den Inhabern landwirtschaftlicher Betriebe 1957. Wirtschaft und Statistik 1958, nr 3.

Samhällsplanering, bostäder

LARSSON, YNGVE. Sociologi och planering. Att bo 1958, nr 2.
WILLIS, MARGARET. Sociologi och planering. Att bo 1958, nr 2.

Sverige

BJÖRKMAN, A. 16 familjer i fritidsbyn — alla bygger som de själva vill. Hem i Sverige 1958, nr 3.
H[ENNERMARK], G. Byggnadsverksamheten i Göteborg 1957. Meddelanden från Göteborgs stads statistiska byrå 1958, nr 1.
JOHANSSON, ALF. Lägenhetsfördelning och lägenhetsytor. Att bo 1958, nr 2.
JONSSON, IVAR. Är höghuset modevara eller nödvändighetsartikel? Plan 1958, nr 2.
SANDBERG, G. Bygga villa 1958 — sparbankerna och egnahemsbyggandet. Hem i Sverige 1958, nr 3.
ÅSVÄRN, G. Småstad i storstad. Plan 1958, nr 2.

Amerikas förenta stater

CHASE, A E. Housing demand in the United States, 1957—65. Monthly labor review 1958, nr 2.

Danmark

Nogle resultater fra boligtællingen oktober 1955. Statistiske efterretninger 1958, nr 13.

Levnadskostnader, konsumtion, priser

ROTHWELL, DORIS P. Use of varying seasonal weights in price index construction. Journal of the American statistical association mars 1958.

Sverige

EKSTRÖM, T. Skattepolitik och bruttobeskattning. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 12—13.
Skatter som aldrig kommer på debetsedeln. Sunt förnuft 1958, nr 4.

Västtyskland

BARTELS, HILDEGARD, RAABE, K-H & SPILKER, H. Die Verteilung des Volkseinkommens

[1] Översikten avser tiden 26 mars—25 april 1958. I denna avdelning tidigare upptagna artiklar finns införda i ett särskilt kortregister, som är tillgängligt i socialstyrelsens bibliotek.

in der Bundesrepublik Deutschland 1950 bis 1956. Wirtschaft und Statistik 1958, nr 3.

Östtyskland

ZIEMER, W. Statistische Ermittlung der Kaufkraft der Bevölkerung. Statistische Praxis 1958, nr 3.

Arbetsmarknadsfrågor, allmänt

DARIC, J. Quelques vues sur le travail féminin non agricole en divers pays. Population 1958, nr 1.

OLSSON, BERTIL. Fri och gemensam nordisk arbetsmarknad. Utlandssvenskarna 1958, nr 4.

Women in the labour force. International labour review mars 1958.

Sverige

BUREGREN, T. Arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsverksamhet. Från departement och nämnder 1958, nr 6.

DAVIDSON, R. En företagsnämnd arbetar. Företagsnämnderna 1958, nr 1.

SVENSSON, GÖSTA A. Snudd på företagsdemokrati. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 16.

Så görs arbetsmarknaden rörligare. Lantarbetaren 1958, nr 4.

Organisationer, avtal, arbetskonflikter

Nederländerna

HOLMBERG, P. Kyrka och fackföreningsrörelse i Holland. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 14/15.

Yrkesutbildning

Sverige

RÖNNQVIST-WIKLUND, DORIS. Icke utan beröm godkänd! Nordisk yrkesvägledning 1958, nr 1.

ÖHMAN, B. Yrkesutbildningens nuläge och framtid. Tiden 1958, nr 3.

Amerikas förenta stater

SWITZER, MARY E. Vocational rehabilitation in the United States. International labour review mars 1958.

Västtyskland

KRAUSE, E. Vocational training in the Federal Republic of Germany. International labour review mars 1958.

Arbetslön, arbetstid

Amerikas förenta stater

COHANY, H P & WEISS, DENA G. Hours of work and overtime provisions in union contracts. Monthly labor review 1958, nr 2.

Västtyskland

ROSE. Die volkswirtschaftliche Problematik der Arbeitszeitverkürzung. Recht der Arbeit 1958, nr 4.

Arbetarskydd

Sverige

PETERSON, ERIK. Lagarbete mellan teknik och medicin. Arbetarskyddet 1958, nr 2.

SÖDERQUIST, R. Arbetarskydd. Arbetsledaren 1958, nr 6.

Socialförsäkring och socialvård, allmänt

Sverige

BLADH, C. De statsanställdas pensionsfråga. Fackföreningsrörelsen 1958, nr 16.

JANNES, E. Helst hjälpa i förväg. Vi 1958, nr 17.

ÖSTERGREN, B. Nytt statligt pensionssystem. SACO-tidningen 1958, nr 2.

Oppositionspartiernas pensionsförslag. Folkpensioneringen 1958, nr 2.

Regeringens förslag till riktlinjer för en allmän pensionsreform. Folkpensioneringen 1958, nr 2.

Amerikas förenta stater

MYERS, R J. Old-age, survivors, and disability insurance: Administrative expenses. Social security bulletin 1958, nr 3.

Västtyskland

SCHMIDT, ANNEMARIE. Zum Berufsschutz der Sozialarbeiterinnen. Soziale Arbeit 1958, nr 4.

Barn-, ungdoms- och familjefrågor

Amerikas förenta stater

ARNOLD, MILDRED. Redirections in child welfare. Children 1957, nr 6.

Frankrike

BOVET, T. La science du mariage. Familles dans le monde 1958, nr 1.

Storbritannien

GÉRARDIN, HÉLÈNE. La famille dans la politique sociale anglaise. Familles dans le monde 1958, nr 1.

Åldringsfrågor, åldringsvård

Sverige

DAHLSTRÖM, H. Riktlinjer för åldringsvården. Landskommunernas tidskrift 1958, nr 4.

Hälsofrågor, sjukvård

CANDAU, M G. Ten years of the World health organization. United nations review april 1958.

KJELL, T. Nordiska hälsovårdshögskolan blir ställd på framtiden. Nordisk tidskrift för det moderna sjukhuset 1958, nr 3.

Sverige

BRUCE, T. Lungtuberkulos hos gamla. Svenska nationalföreningens mot tuberkulos kvartalsskrift 1958, nr 1/2.

JONSSON, ERIC & WIDÉN, L. Invalidpensioner och sjukbidrag i statistisk belysning. Svenska läkartidningen 1958, nr 13.

NORDSTRÖM, E. Vissa statistiska uppgifter rörande de allmänna sjukkassornas verksamhet

under åren 1955—1957. Svensk sjukkassetidning 1958, nr 4.

STERNER, R. Aktuella huvudmannaskapsfrågor inom hälso- och sjukvården. Sveriges landstings tidskrift 1958, nr 2.

Amerikas förenta stater

WALLACE, HELEN M. Coordinating health services for handicapped children. Children 1958, nr 1.

Frankrike

BRIDGMAN. La réforme hospitalière. Les cahiers du musée social 1958, nr 3.

Nykterhetsfrågor, alkoholistvård

ALHA, A, HJELT, ELSA & RAEKALLIO, J. Förhållandet mellan blodalkoholkoncentration och alkoholpåverkan i olika berusningsfaser. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1958, nr 1.

LOOMIS, T A & WEST, T C. The influence of alcohol on automobile driving ability. Quarterly journal of studies on alcohol mars 1958.

TAKALA, M, SIRO, E & TOIVAINEN, Y. Intellectual functions and dexterity during hangover. Quarterly journal of studies on alcohol mars 1958.

Sverige

REHNBERG, B. Alkoholskadade i beredskapsarbete. Alkoholfrågan 1958, nr 3.

WRETMARK, G, PAUSER, H & WÄNNERDAHL, U. Gruppsykoterapi vid alkoholism. Svenska läkartidningen 1958, nr 15.

Amerikas förenta stater

MACDONALD, D E. Group psychotherapy with wives of alcoholics. Quarterly journal of studies on alcohol mars 1958.

Brottslighet, kriminalvård

SVERI, K. Ungdomskriminalitet i Sverige og Norge. Svensk juristtidning 1958, nr 3.

Oversigt over igangværende kriminologisk forskning i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1958, nr 1.

Danmark

CHRISTIANSEN, K O & NIELSEN, ARNE. Den forventede kriminalitet i de store fødselårgange. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1958, nr 1.

Storbritannien

ROSE, G. Trends in the development of criminology in Britain. The British journal of sociology 1958, nr 1.

Sociologi och statistisk metod

LARSSON, YNGVE. Sociologi och planering. Att bo 1958, nr 2.

WILLIS, MARGARET. Sociologi och planering. Att bo 1958, nr 2.

ZACKRISSON, U. Stickprovsundersökningar. Meddelanden från Göteborgs stads statistiska byrå 1958, nr 1.

Italien

ROSE, A M. Sociology in Italy, as viewed by an American. International social science bulletin 1958, nr 1.

Västtyskland

PLUM, G. Der freiwillige Sozialaufwand der Industrie im Jahre 1956. Der Arbeitgeber 1958, nr 6.

TILL SOCIALSTYRELSENS BIBLIOTEK INKOMMEN LITTERATUR[1]

ARVIDSSON, G. Bostadsfinansiering och kreditpolitik. Sthlm 1958.

BASEL. Allgemeiner Consumverein beider Basel. Jahresbericht. 92 (1957). Basel 1958.

BEFOLKNING och näringsliv. Ett material, avseende riket, länen och preliminärt avgränsade regioner, sammanställt inom arbetsmarknadsstyrelsens lokaliserings- och utredningsbyrå. Sthlm 1958. (Arbetsmarknadsstyrelsen.)

BETÆNKNING afg. af Arbejdsretskommissionen af 1956. 1. Nedsat af Økonomi- og arbejdsministeriet i aug. 1956. Khvn 1957. (Betænkning. 186.)

DANMARK. Det statistiske departement.
Statistiske meddelelser. Række 4. Khvn 1958.
Bd 170: H. 1. Landbrugsstatistik 1956 (produktionsåret 1956/57) herunder gartneri, skovbrug m v.

FAALAND, J. Nordisk tollunion og de europeiske fellesmarkedsplaner. En statistisk-økonomisk analyse av utenrikshandelen. Bergen 1958. (Chr. Michelsens institutt for videnskap og åndsfrihet. Beretninger 20: 3.)

FINLAND.
Finlands officiella statistik. Hki 1958.
18 A: 71. Industristatistik 1955.
— Statistiska centralbyrån.
Statistisk årsbok. Årg 53 (1957). Hki 1958.

[1] Översikten avser tiden 26 mars—25 april 1958.

FRIEDMAN, M. A theory of the consumption function. Princeton 1957.

FÜRST, P-E. Indragning av »oförtjänt» värdestegring. Sthlm 1958. (Samhällsdebatten. Skriftserie utg av Byrån för ekonomisk information. 10.)

FÖRENTA NATIONERNA
Cycle d'études européen sur les crèches, garderies et jardins d'enfants, Sèvres, Paris, 24 avril—3 mai 1956. Rapport. Genève 1956.

European seminar on training of personnel for children's institutions, Baarn (Hilversum), Netherlands, 16—17 sept 1956. Report Geneva 1957.

— Commission on the status of women.
Legal status of married women. New York 1958. (Publ. 1957. 4. 8.)

— Department of economic and social affairs.
Economic survey of Europe in 1957 including studies of the international trade of European countries and manpower and employment in Eastern Europe and the Soviet Union. Geneva 1958. (Publ. 1958. 2. E. 1.)
Integrated river basin development. Report. New York 1958. (Publ. 1958. 2. B. 3.)
Water for industrial use. New York 1958. (Publ. 1958. 2. B. 1.)

GEIJER, L & SCHMIDT, F. Arbetsgivare och fackföreningsledare i domarsäte. En studie i rättsbildningen på arbetsmarknaden. Lund 1958. [Avd 2 och 3, avsnitt 7—9 utgör akad avh av L Geijer.]

GELLERMAN, O. Staten och jordbruket 1867—1918. Sthlm 1958. (Skrifter utg av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala. 39. Akad avh, Uppsala.)

GLOSSARY of work study terms. — Glossaire des termes de l'étude du travail. — Wörterbuch des Arbeitsstudiums. Publ. par l'Agence européenne de productivité de l'O E C E. Paris 1958.

INTERNATIONELLA ARBETSKONFERENSEN
42nd session, Geneva, 1958.
Report. Geneva 1958.
1. The I L O in a changing world. Report of the Director-general ... 12th report of the International labour organisation to the United nations.
8. Hours of work.

JONASSON, O. Industriutveckling och industrilokalisering i Göteborg i jämförelse med motsvarande förhållanden i Stockholm, Malmö och riket. På uppdrag av Stadskollegiets generalplaneberedning i Göteborg utarb. av ... under medverkan av *N Hultin* [&] *A Friberg*. Gbg 1957.

Den KOLLEKTIVA FÖRORTSTRAFIKEN i stockholmsområdet. Betänkande avg i dec. 1957 av Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949. Del 1—2. Sthlm 1958.

LYCKLIGA BARN. Rådgivare för föräldrar och lärare. Red.: *Gun Nihlén, Solveig Holmberg* [&] *B Nihlén*. Gbg 1957.

MURPHY, CECILIE & J. Barnehjem. Hjem for barn. Oslo 1958. (Sosialdepartementets småskrift. 5.)

NIELSEN, EINAR. Indførelse i arbejdsretten. Udg af Arbejdernes oplysningsforbund. Khvn 1957.

NORGE
Norges offisielle statistikk. Rekke 11. Oslo 1958.
284. Husholdningsregnskaper for alderstrygdede mai 1955—april 1956.
286. Skogavvirking 1952/53—1954/55.
290. Syketrygden 1954.

NORRKÖPING. Drätselkammarens utredningskontor.
Statistisk årsbok. Årg. 22 (1957). Norrköping 1958.

OLSSON, ALFA. Om allmogens kosthåll. Studier med utgångspunkt från västnordiska matvanor. Lund 1958. (Institutet för västsvensk kulturforskning. Skrifter 4. Akad avh.)

SABELSTRÖM, S. Svetsade fackverk och några därmed sammanhängande materialproblem. Sthlm 1958. (Statens nämnd för byggnadsforskning. Rapport 44.)

SCHMIDT, F. Kollektiv arbetsrätt. 3 uppl under medverkan i vissa delar av *A Adlercreutz*. Sthlm 1958.

SOCIALVÅRD. [Av] *Å Bylander, H Starland, R Faugert* [m fl]. Malmö 1958. (Hermods.)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958. Sthlm 1958.
12. Civilförsvarsutbildningen. Avg [d 24 mars 1958]. (I)
13. Civilförsvarets organisation. Huvudbetänkande avg [d 22 febr 1958] av 1953 års civilförsvarsutredning. (I)

STOCKHOLMS STADS STATISTIK. Sthlm 1958.
4. Fattigvård.
Stockholms stads fattigvård. 85 (1956).

STORBRITANNIEN. Council on prices, productivity and incomes.
Report 1. Lond 1958.

SVENSKA SJUKHUSFÖRENINGEN.
Årsbok 1957. Halmstad 1958.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK. Sthlm 1958.
Socialvård.
Samhällets barnavård år 1956. (Socialstyrelsen.)

THORSRUD, E. The 40-hour, 5-day week. An experiment in a Norwegian garment factory. Report. Paris 1957. (Trade union information and research service ... Organisation for European economic co-operation. Union study. 11.)

UTRIKESDEPARTEMENTET.
Aktstycken. Ny serie. Sthlm 1958.
1: A: 8. Förenta nationernas generalförsamlings återinkallade 11:e ordinarie möte (New York, tiden 10—14 sept 1957) samt 12:e ordinarie möte (New York, tiden 17 sept—14 dec 1957).

[WAALER, R.] Bedriftsökonomen. [Festskrift till R. Waalers 60-årsdag.] Oslo 1958.

WERDELIN, I. The mathematical ability. Experimental and factorial studies. Lund & Copenhagen 1958. (Studia psychologica et paedagogica. Series 2. Investigationes 9. Akad avh.)

WORM-MÜLLER, J S. Christian Michelsen. Bergen 1958. (Chr Michelsens institutt for videnskap og åndsfrihet. Beretninger 20: 2.)

RECENSIONER

SOSIALDEPARTEMENTETS SMÅSKRIFT NR 1. SKARD, ÅSE GRUDA. Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn? Oslo 1955. 74 s.
NR 2. BALKE, EVA. Hvem skal ta seg av barna? Daghjem — barnehage — parktante. Oslo 1956. 51 s.
NR 3. SKARD, ÅSE GRUDA. Disiplin i heimen. Forsøk på utviklingsmessig oppdragelse. Oslo. 64 s.
NR 4. Det angår oss alle. En psykiatrisk utgreiing om unge lovbrytere. (En bearbeiding av L Bovet: Psychiatric Aspects of Juvenile Delinquency, ved Johan Lofthus og Kåre Bødal.) Oslo 1957. 63 s.

Docenten i psykologi vid Oslo universitet, Åse Gruda Skard, höll för några veckor sedan en del föredrag här i Stockholm, varvid hon bl a talade om vikten av och svårigheten att sprida psykologisk kunskap till föräldrar, lärare och andra, som har med barn och ungdom att göra. Visst är det bra med föredrag och böcker i dessa ämnen. Vad som sägs i ett föredrag glöms emellertid alltför fort, misstolkas eller gör åhöraren än mer osäker och rådvill än förut. Och böcker i uppfostringsfrågor är det minsann inte alla som har tid och ork att läsa. Det är därför med verklig glädje man hälsar det initiativ, som tagits av Sosialdepartementet i Oslo. Vi har därifrån fått oss tillsänt en serie småskrifter, som hittills omfattar fyra nr.[1] Två av dem har just skrivits av docent Skard, nämligen nr 1, Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn? och nr 3, Disiplin i heimen. Klart, enkelt och åskådligt framställer författaren i den sistnämnda skillnaden mellan auktoritär och demokratisk uppfostran och diskuterar de svårigheter, som kan uppstå vid bägge. Den alltför auktoritära uppfostran kan resultera i ängsliga, osjälvständiga aggressionhämmade personligheter medan en helt disciplinlös »låt gå»-inställning hos föräldrarna har en tendens att skapa opålitliga, självupptagna människor, som har svårt att samarbeta med andra och lätt blir aggressiva. Vid läsandet av den lilla broschyren får man en verklig upplevelse av att det går att genomföra en annan uppfostran med respekt för individen, för såväl barnen som för föräldrarna, och som för fram till »social anpassning, effektivt utnyttjande av egna anlag, rätt utnyttjad initiativförmåga och en moralisk livshållning med ett sunt samvete». Författaren ger också en rad praktiska vardagsråd om hur man skall följa barnets växande tolerans i fråga om krav och anpassa sig till dess ålder och mognadsgrad. Fasthet och vissa orubbliga krav ger trygghet och stabilitet i förhållandet mellan barn och vuxna, men samtidigt måste utvecklingen gå mot allt större medansvar för barnen. Det viktigaste är dock själva känsloklimatet i hemmet, en ömsesidig känsla av kärlek, tillit, accepterande och respekt familjemedlemmarna emellan.

Broschyren nr 1, Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn, ger en kort och enkel beskrivning av normalbarnets beteende upp till 14—15-årsåldern. På några sidor om varje ålder skildras huvuddragen av den kroppsliga utvecklingen, lek och sysselsättning och förhållandet till kamrater och vuxna. Hela tiden betonas dock de stora individuella olikheterna. Som en röd tråd framhålls behovet av trygghet och accepterande, oavsett ålder.

Eva Balke har skrivit broschyr nr 2, Hvem skal ta seg av barna? Här ges en skildring av livet i en barnträdgård, dess sociala och pedagogiska funktion och skillnaden mellan barnträdgård och daghem. Vidare betonas vikten av att vi får barnträd-

[1] I dagarna har utkommit ett femte, nämligen Barnehjem — hjem for barn av Cecilie och John Murphy.

gårdar för barn med speciella svårigheter, handikappade och miljöskadade barn. Slutligen ges förslag till utrustning och planläggning av olika former av institutioner för förskolebarn.

Ett synnerligen angeläget ärende har skriften nr 4, Det angår oss alle, en psykiatrisk utgreiing om unge lovbrytere. Broschyren är en norsk bearbetning av en undersökning om ungdomskriminalitetens orsaker, förebyggande och behandling, som den schweiziske psykiatern Lucien Bovet gjort på uppmaning av WHO 1949. Den norska bearbetningen har skett av den psykiatriske överläkaren dr med Johan Lofthus och psyk kand Kåre Bödal. Författarna försöker först ge en kortfattad skildring av olika hypoteser till orsakerna till ungdomskriminalitet: sociologiska faktorer, ärftliga faktorer, organiska sjukdomar, utvecklingsstörningar av olika slag, nevroser, psykoser osv. Trots det stora och svåra ämnet och det begränsade utrymmet i skriften — ca 60 sidor — har det lyckats författarna mycket väl att ge en klar och belysande bild av det stora problemkomplexet.

De förebyggande åtgärderna delar författarna in i tre grupper. 1. Tidig upptäckt och behandling av unga människor, som håller på att glida ut i kriminalitet. Ingreppet måste här ske innan den unge har blivit ett verkligt hårdnackat problem. 2. Man kan försöka att gripa in på det förkriminella stadiet, dvs genom att diagnostisera och behandla problembarn. 3. Arbete med att förhindra tillbakafall hos unga människor, som redan har glidit ut i kriminalitet. Det betonas i detta kapitel vikten av att psykiatriker och psykologer hjälper till med att »befordra den ömsesidiga förståelsen mellan föräldrar och barn, mellan barn, läkare och andra rådgivare, mellan socialarbetare, jurister, pedagoger och mellan samhället i stort och de kriminella».

Författarna betonar vikten av att de unga lagöverträdarna blir grundligt kliniskt undersökta innan man bestämmer behandlingsform. Samtidigt varnas det för att stämpla någon som förbrytare vid minsta brott, begånget av en f ö helt normal personlighet. Så länge som möjligt bör behandlingen försiggå polikliniskt, vilket också har fördelen att man kan arbeta med hela familjen. Behandlingen kan här ta sig flera olika former, från mer pedagogiska och sociala förhållningsregler till mer djuplodande psykoterapi. I kapitlet om behandling på institution läggs huvudvikten vid personalproblemen och nödvändigheten av samarbete mellan anstalten och ett psykiatriskt team, kanske mest för att hjälpa personalen till rätta med sina egna reaktioner på elevernas beteende. Sammanfattningsvis betonas det att alla olika behandlingsformer har ett gemensamt mål: att utveckla ett stabilt, tryggt känslomässigt förhållande mellan lagbrytaren och någon som kan vinna hans tillit.

Skaffa er broschyrerna, läs dem och sprid dem!

Mirjam Israel

HUSHOLDNINGSREGNSKAPER FOR JORDBRUKERFAMILIER 1954 AV STATISTISK SENTRALBYRÅ. Oslo 1957. Norges offisielle statistikk XI. 282. 274 s. Nkr 6,50.

HUSHOLDNINGSREGNSKAPER FOR ALDERSTRYGDEDE MAI 1955—APRIL 1956 AV STATISTISK SENTRALBYRÅ. Oslo 1958. Norges offisielle statistikk XI 284. 83 s. Nkr 4,50.

De båda levnadskostnadsundersökningar för olika befolkningskategorier, som Statistisk sentralbyrå i Oslo nyligen har publicerat, har båda utförts efter den klassiska metoden för sådana undersökningar. Frivilligt värvade hushåll eller familjer har fört bok över inkomster och utgifter under ett år. Denna metod ger detaljerade och noggranna uppgifter från deltagarna, men möjliggör knappast några slutsatser om hela den befolkningskategori det gäller.

Vissa detaljer i metoden är av intresse att notera. Vid bokföringen skulle alla utgifter antecknas den dag inköpet gjordes, vare sig man betalade kontant eller köpte på kredit. Som konsumtion räknas alltså, vad som levererats till hushållet. I de flesta levnadskostnadsundersökningar räknar man som konsumtion under en viss tid, vad som betalats under denna tid. Det senare förfaringssättet underlättar materialinsamlingen, men ger som resultat tidsmässiga förskjutningar, som vid en förändring i den ekonomiska situationen kan bli avsevärda. Det skulle ha varit intressant med en be-

skrivning av de norska erfarenheterna vid materialinsamlingen av »leveransprincipen».

Utom inköp antecknades förbrukning av egna produkter samt förmåner och gåvor in natura. Att redovisa egna produkter medför vanligen särskilda svårigheter för uppgiftslämnarna, och det gäller att välja lämpliga regler för redovisningen för att resultatet skall bli tillfredsställande. I den anmälda jordbrukarundersökningen skulle kött, fläsk, frukt och bär antecknas som råvaror, när de överfördes till konsumtionshushållet, vare sig de konsumerades färska eller som konserver. Potatis, grönsaker, mjöl, mjölk, grädde och ägg antecknades däremot, då förbrukningen skedde.

Naturakonsumtionen värderades vid bearbetningen både efter producentpris och efter konsumentpris. I tabellerna har man huvudsakligen angett producentprisvärdena.

I jordbrukarundersökningen ingår 627 familjer (83 % av de ursprungligen värvade). Undersökningsenhet var familjen, definierad som man och hustru med eller utan barn. I vissa fall ingick en sådan enhet i ett större hushåll. Hushållets gemensamma utgifter blev i sin helhet antecknade på familjen. Vid bearbetningen reducerades dessa utgifter i en proportion som angavs av antalet konsumtionsenheter i familjen i förhållande till antalet konsumtionsenheter i hushållet som helhet.

I pensionärsundersökningen ingick pensionärer med full ålderspension, ev med tilläggspension och boende i vissa städer. De utgjordes av 76 ensamstående kvinnor, 22 män och 42 äkta par.

För båda undersökningarna ges utförliga tabeller över utgifterna för olika ändamål och över förbrukade kvantiteter av livsmedel. Därjämte analyseras kostens näringsvärde och (för jordbrukarna) måltidernas sammansättning. — Några inkomstuppgifter efterfrågades inte. Som klassificeringsgrund i stället för inkomsten användes totala konsumtionsutgiften.

E W

CONTENTS

Articles

A report from a series of conferences on juvenile delinquency. By *Ulla Larsson* 321
Current problems at approved schools. By *Harald Hansson* 335
The drinking problem among young people who have »gone astray». By *Lars Bolin* 340
Psychologists in cellophane. By *Gustav Jonsson* 345
The psychologist: only a diagnostician or also a therapeutist? By *Ulf Kragh* 350
Measures to increase the resources of the approved schools. By *Christina Ellwyn* 356

Periodical surveys

Index 359
Foreigners in Sweden during the first quarter of 1958 359
Employment and unemployment 363
Preliminary report on the number of cases dealt with by the Temperance Boards during 1957 366
The consumer price index for March 1958 367
Retail trade turnover etc. during the fourth quarter of 1957 369

Notices

The views of the Social Welfare Board on the Second Report of the Committee on Economy in Building 375
Investigation into the consumer price index 377
Staff requirements for nursery schools, kindergartens, etc..... 377
The pupils at the approved schools..... 378

Bibliography

List of periodicals 379
New additions to the library..... 381
Book notices 383

Summary

This issue of "Sociala Meddelanden" is devoted to the problem of young people who have "gone astray". This is a question which can lead to much discussion; it is therefore probable that another complete issue will be devoted to the problems raised in this connection. This issue contains both an account of the matters discussed at a series of conferences on juvenile delinquency, and a number of articles by prominent persons working in the child welfare service, in particular by members of the staff of the approved schools.

A report from a series of conferences on juvenile delinquency. Since the beginning of 1957 a series of conferences on juvenile delinquency have been held; they have been arranged by the Ministry of Justice. These conferences have been organized at the request of the Riksdag and five members of the Riksdag have been commissioned by the Minister of Justice to attend them. In addition, representatives of the Ministries that deal with youth questions have also taken part in the discussions as also have representatives of

the social welfare and prison services, the police force and the judicial authorities, etc. Experts have also been summoned from various fields to give an account of current or completed investigations and inquiries, of legislative work and of any practical initiative taken that is of importance when dealing with the problem of juvenile delinquency. This series of conferences has not yet come to an end. However in February of this year the above-mentioned members of the Riksdag and the chairman of the conferences, in a letter to the Minister of Justice suggested a number of measures which can be expected to have a decisive effect on the development of crime. The measures proposed are not new by any means, but are no less essential in the fight against crime. They include increased and more clearly defined research into crime, and the use of preventive measures at an early stage — more children and young people with behaviour problems should come under expert supervision. The part the school can play in the fight against juvenile delinquency was considered — a request was made for smaller classes, more individual instruction, more school psychologists, etc. Among the other matters raised in the letter to the Minister of Justice were leisure-time activities for young people, the role of the police in preventive work, car thefts — a request was made for a campaign to encourage the installation of steering-wheel locks in cars — and the necessity of an immediate improvement and re-equipment of approved schools. Page 321.

Current problems at approved schools. The very lively discussion during the last year on the young people sent to approved schools has been focused primarily on the burning question of the shortage of places at the schools and the resulting consequences. On the other hand, what conditions are like at the schools has led to less discussion writes Mr. Harald Hansson, Principal of Ryagården Vocational Approved School. It is usually said that there has been a deterioration in the pupils admitted. There is some truth in this, for during recent years there has been a systematic attempt to deal with young offenders without sending them to an institution and classification has gradually become more efficient. One difficult problem is posed by the fact that the number of girls who drink has increased slowly but surely. Crime now also reaches down to the younger age groups and, besides, it is becoming more serious. Young girls are not infrequently involved in crimes of violence. But this is partly due to current fashion — at one time it was the vogue for girls to keep a knife in their handbags. This is no longer the case — if when alcohol has taken hold of your senses you have no knife handy, you will avoid quite a lot of unpleasentness, writes Mr. Hansson. How should young people be dealt with then? Proposals for ready-made solutions from caning to drainage work in the country, are not absent. But this is not the way to put right things that have been wrong for many years. What is needed is prolonged, methodical and painstaking work, native common sense, a sense of broadmindedness and human kindness, patience, and unlimited perseverance combined with the special knowledge of the expert. There are no short-cuts. Among Mr. Hansson's wishes for the future are, finally, an improvement in the staff situation at the schools, a better and more effective police force — the risk of being caught quickly is more of a deterrent than making a personal appearance before a court with the other members of the gang as the audience — and more rapid criminal proceedings. There are good grounds for hoping that the shortage of places at approved schools will be met within a reasonable period of time. But this will not be sufficient if there is no improvement in the present unsatisfactory state of affairs characteristic of other matters relevant to work with young delinquents. 335.

The drinking problem among young people who have "gone astray". Pupils at an approved school reflect, often in an exaggerated and sensational way, changes in customs and attitudes typical of all young people, says Mr. Lars Bolin, Head of the Schools Department of the Social Welfare Board, in his article. The changes in the drinking habits of young people that could be observed after the de-rationing of alcoholic drinks in 1955 made themselves strongly felt at the approved schools. This has been borne out by an inquiry made by the Schools Department. Evidence to prove the connection between crime and drinking has been produced by a number of different inquiries. This connection must not, however, be interpreted as one of cause and effect i.e. that drinking is the only cause of crime. It appears instead that a person must have a propensity for crime to commit a criminal action when intoxicated. Both drinking and crime can usually be traced back to the same deficiencies in personality and childhood environment. However, both symptoms vary in strength. In the case of some young people, drinking is all-important, playing a major part as the factor that sets in motion the series of actions leading to an offence. In other cases it is of secondary importance. Among girl prostitutes, drinking must be regarded as an occupational disease. Very few girls are willing to complete their side of the bargain without having deadened their senses with alcohol. Changes in drinking habits have led to a new type of pupil being sent to approved schools, boys who have had good jobs and who would never

have come in conflict with the law if they had not begun to drink. The schools have also been sent a number of lively and rather impetuous boys who, when intoxicated, have been guilty of crimes of violence. Increased drinking among the pupils of approved schools has raised a new problem that is hard to solve. The drinking problem has been brought into the schools. There has been an increase in the temptations confronting the pupil when on leave of absence, as in the difficulty of finding a sober enough environment to which to send a pupil on his discharge. One attempt to deal with this problem is the future establishment of a special section at Långanäs Approved School for pupils with a serious drinking problem. They will be cared for on hospital lines. Page 340.

Psychologists in cellophane. When, a few centuries ago, doctors wanted to acquire knowledge of the human body and its functions they did so chiefly in their studies. The direct study of the human body was both irksome and repulsive. It was considered suitable to let this work be carried out by less qualified people, the barbers. When, today, doctors and psychologists want to acquire knowledge of the human soul they do not confine themselves to books alone. But, when confronted by a seriously ill or anti-social case, there is still a tendency to let the irksome and repulsive job be done by less qualified people, writes Dr. Gustav Jonsson of the Children's Village at Skå. He develops his theme further: psychiatrists and psychologists are given the role of consultants. But the consultant cannot give an answer to the simple questions of how to behave when a boy refuses to get up in the morning or when a girl runs away. The consultant has never had to cope with such a situation. Furthermore the therapy provided by the experts is not sufficient. What is needed for many of the bad cases is round-the-clock treatment. It is just these situations as when a boy refuses to get up in the morning or when a girl comes back after running away that must be dealt with therapeutically. But psychologists are tied to their desks, they are psychologists in cellophane... It is not their fault. This role has been imposed on them by the central and local authorities. Doctors and psychologists with high degrees are few in number and have high "running costs", they must therefore be used to the full and see as many pupils as possible. Differentiation and diagnosis have become their principal tasks. Dr. Jonsson wishes to have changes made in the present state of affairs. There should be research in the field and there should be experts willing to take part in the daily routine where they are needed. Then they would also prevent the staff of an institution from being exhausted, for it is not possible, in the long run, to demand qualified psychological work from unqualified staff. Psychologists — not in cellophane — are needed on the permanent staff of institutions. Page 345.

The psychologist; only a diagnostician or also a therapeutist? Mr. Ulf Kragh, who works as a psychologist at an approved school, here discusses the question of whether or not a psychologist should take part in therapy. Many people are of the opinion that a psychologist's work as a therapeutist should be restricted to a minimum. The writer of this article considers that the reasons for the negative attitude to the psychologist as a therapeutist are to be found in the fact that actually it has not been possible for many psychologists with the present Swedish training to be regarded as competent to give therapy. But nor is it right that therapy should be provided by nurses and attendants, as is the case at present. Quite apart from the modifications limiting the psychologist's qualifications that are imposed by the position of psychology in Sweden just now, it appears to the author that, theoretically, there are no good grounds for excluding psychologists from taking part in therapy. In the projective methods, e.g. the Rorschach test, such delicate material is revealed that the relationship between the psychologist and the patient is bound to gain the characteristics of a therapeutic situation. This view is developed in more detail by the author in a description of the use of the various projective methods at approved schools. In his view the TAT test is the most useful. The article ends with a discussion on the special difficulties confronting a psychologist at an approved school. Page 350.

Measures to increase the resources of the approved schools. As far back as 1955 a certain trend towards an increased need for places in approved schools began to become apparent. This need has increased appreciably since then. A governmental decision taken in 1956—57 has allotted additional resources to the schools. The measures taken have however proved insufficient to meet the growing need. Therefore, on 5th April 1957, a committee was set up and commissioned in particular to investigate suitable measures to remedy the acute shortage of places, and to draw up a long-term programme. Miss Christina Ellwyn here describes the committee's proposals for a solution to this acute situation. Several of these proposals have been included in a Bill submitted to the Riksdag. Page 356.